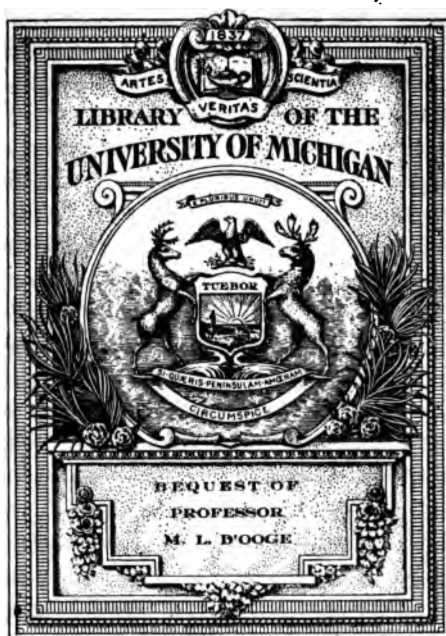

1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE
BEQUEST OF
PROFESSOR
M. L. D'OOGE

HERODIANI

AB EXCESSU DIVI MARCI

LIBRI OCTO

AB

IMMANUELE BEKKERO

RECOGNITI.

LIPSIAE
SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLV.

PRAEFATIO

In Herodiano refingendo et Wolfius nimis verecunde versatus est, et ego abhinc annos ferme triginta tanti ducis vestigiis ingressus minus quam poteram effeci. iam revocatus ad scriptorem mediocrem sed utilem largius mihi esse hauriendum ex copiis alienis meisque arbitrabar. itaque pag. 7 v. 27. *μετριάσαι** posui: legebatur *μετρῆσαι* 9 5. *ἔχαιρε γοῦν**: *ἔχαιρεν οὖν* 13 29. *τε**: *δὲ* 15 14. *προεδρίας* Stephanus: *συνεδρίας* 15 22. *κατορθώσεσθαι**: *κατορθώσασθαι* 17 13. *ἀπολόμενος**: *ἀπολούμενος* 18 7. *τε**: *τέ τι* 29. *κατ' αὐτοῦ* Politianus: *κατὰ τὸ αὐτὸ* 32. *συναποδρᾶναι**: *συναποδρᾷν* 19 23. *ἐλπίδος ἐς μεῖζον?** 21 7. *ὅρων* Casaubonus: *ὁδῶν* 21. *δὴ?** 30. *τῆς Ἑστίας**: *τῆς θεοῦ [ἥτις τῆς Ἑστίας ἦν]* 23 2. *τῶν* deerat 27 18. *ὃ τότε**: *ὅτε* 29 13. *εὐστοχίας* Stephanus: *εὐτοξίας* 30 27. *τῶν**: *τοῦ* 33 19. *τῆς ἐμῆς* addidit Reiskius 34 18. *λουόμενος?** 35 32. *προάστειον* Faber: *ἀριστεῖον* 36 30. *εἰσαγγέλλει**: *ἀγγέλλει* 38 24. *ὑπακούσωσι* Stephanus: *ἐπακούσωσι* 39 4. *μὴ**: *οἷς μὴ* 40 2. *ἐπειδὴ**: *ἐπεὶ δὲ* 41 4. *ψηφιζόμεθά* Stephanus: *ψηφίζομέν* 14. *διοίσοντι* Sylburgius: *διοίσοντα*

16. *αἴσθησιν**: *αἰσθήσει* 18. *δυσέφικτον ἐν**: *δυσέφι κτον· ἀλλ' ἐν* 19. *μείζονα?** 42 10. *μεγαλοδωρίαις* Sy burgius: *μεγαλοδωρεαῖς* 25. *ὑπερῇσε**: *ὑπήρεισε* 2ε *ὑπὲρ*] *πρὸ* Sylburgius 44 7. *κατ'**: *τε* 25. *μηδὲ** *μήτε* 45 9. *αὐτοῖς τὴν ἄνετον?** 47 4. *οἷς**: *ὡς* 50 5. *ὑπέσχητο**: *ὑπέσχετο* 22. *τε**: *δὲ* vel *δὴ* 27. *κι τὸν**: *ὡς τὸν* 29. *ἐν ταῖς**: *ταῖς* 51 12. *φήμη* Ste phanus: *γνώμη* 55 28. *παρέσχητο**: *παρέσχετο* 57 : *οὐδ' ἄλλοτε*: *οὐδέποτε* Reiskius 5. *Μάρκου**: *καιροῦ* vı *καιρῶν*, unde Reiskius *Μάρκου καιρῶν* 32. *ἐναυξηθέι τες*: *ἐκνευρισθέντες?** 59 8. *οἷα**: *ὅσα* 10. *στρατια τῶν* Sylburgius: *συστρατιωτῶν* 62 25. *ἐπιστέλλει μὲν οὖ καὶ ἰδίᾳ**: *ἐπιστέλλει δὲ* (vel *οὖν*) *καὶ ἰδίᾳ μὲν* 63 1ε *διβολίας* Hemsterhusius: *διαβολίας* 64 11. *οὐδὲ**: *οὔι* 15. *μὲν* Stephanus: *δὴ* 17. *δὲ* Stephanus: *τε* 67 3: *διῳκῆσθαι* Sylburgius: *διοικεῖσθαι* 70 16. *τε*] *τὴν?** 72 2. *περὶ* Reiskius: *παρ'* 75 27. *εἴ τέ τις**: *εἴ τις* 77 32. *οὐδὲ**: *οὔτε* 78 15. *ἢ μετάνοιαν* Wolfius: *ἡμετι ραν οἷον* 25. *πρὸς ἐμὲ**: *πρός με* 83 32. *γε* Stephε nus: *τε* 84 22. *φονῶν**: *φόνων* 90 25. *ἐπακοῦσαι** *ὑπακοῦσαι* 91 16. *πρότερον**: *πρῶτον* 92 20. *δέσπι ται* Politianus: *δέσποτα* 97 5. *ποικίλαις καὶ* Sylburgius *ποικίλων* 8. *προβεβλημένοι* Reiskius: *περιβεβλημένοι* 102 7. *περατοῦται**: *περαιοῦται* 103 5. *δὴ**: *δὲ* 1C 23. *ἤδη καὶ**: *ἤδη τε καὶ* 108 15. *οὐδὲ**: *οὔτε* 109 1! *συνειδήσεως?* 111 14. *ὀνόματα ἐκέλευεν. ἀπό* Reiskius 116 21. *πεποικιλμένῃ κεκοσμημένον**: *πεποικιλμένον* 11 25. *χρησαμένῳ* Reiskius: *χρησάμενον* 120 21. *ἐρῶν** *ὁρῶν* 30. *ὅσον**: *ἐς ὅσον* 122 4. *ἄνωθεν* Reiskius 30. *ἠθροισμένον**: *ὡρισμένον* 129 5. *τῆς Σευήρου μὲν** *μὲν τῆς Σεβήρου* 131 5. *πάντ' ἂν*: *πάντα* 132 1 *ἐδείκνυσαν*] *προύτεινον?** 135 4. *πολυτελεστάτοις* Sylbu gius: *πολυτελεστάτης* 136 10. *φιλοτίμως τε καὶ πολυτι*

λῶς Berglerus: φιλοτίμους τε καὶ πολυτελεῖς 137 9. τῇ Ῥωμαίων Ἑστίᾳ Stephanus: τῆς Ῥωμαίων Ἑστίας 27. αὐτὸν Gedikes: αὐτῷ 140 4. παππῴου Sylburgius: πάππου 141 8. τῶν Irmiscus: τῆς 13. ἕκαστος — εὐδοκιμήσας Berglerus: ἑκάστοις — εὐδοκιμήσασι 144 17. μεταχθὲν*: μεταχθείσης 21. ηδοκιμήκεσαν?* 149 2. τοῖς ὑπὸ Ῥωμαίοις ἐγένετο, δυνάμεως*: τῆς ὑπὸ Ῥωμαίοις ἐγένετο δυνάμεως 21. ὑπάρχει] παρέχει?* 157 23. διελάμβανεν, ὧν Stephanus: διαλαμβάνων ὡς 160 9. περιβαλόντες?* 161 4. post νεανίας omisi συστρατιώτας 164 26. ἐπιβουλῆς*: διαβολῆς 29. κρίσεως Stephanus: κρίσει 165 6. προπομπεύοντι Stephanus: πομπεύοντα 168 5. γινομένων Stephanus: γενομένων 169 9. καλλώπισμα πόλεως ἢ ὕλη — δυναμένη*: καλλωπίσματος πόλεως ἢ ὕλης — δυναμένης 170 16. οἰκέτας Gedikes: νεανίσκους 171 2. προβαλόμενοι*: προβαλλόμενοι 26. αὐλείοις?* cf. 8 8 6 172 15. πόθος — ἀπαλλάξεως*: πάθος — ἀπαλλάξεις 16. εὐδοκίμησις Sylburgius: εὐδοκιμήσεις 173 9. οἱ ὑπὸ*: ὑπὸ 174 4. τοῖς δὲ στρατιώταις Sylburgius: τοὺς δὲ στρατιώτας 31. ἀσχολουμένῳ?* 176 8. ταῖς Sylburgius: τε 10. ἕν τε πρ.?* 25. δουλεύουσι?* 177 3. adde numerum capitis 6. δὲ?* 12. οὔτε δέ τις?* 178 27. ἱκετηρίους — προτείναντες ὑποστρώσουσιν Sylburgius: ἱκετηρίας — προτείναντας ὑποστρώσειν 179 5. μίαν ἡμέραν Irmiscus 32. διέκειτο Sylburgius: προσέκειτο 180 4. καθωσιωμένος Sylburgius: καθοσιούμενος 182 24. τοῦ Καπετωλίου*: Καπετωλίου 31. ἀνειπόντος Sylburgius: ἀνειπόντες 184 8. ἐς] αὐτοὺς ἐς?* 15. ἤδη πρὸς — ὄντας — μεμενηκότας Berglerus 185 21. ἕκαστον Stephanus: ἕκαστος 188 2. προχωρεῖν*: προσχωρεῖν 189 32. ἰσόπεδον*: στρατόπεδον 190 31. ἐκ] ὃν ἐκ?* 194 17. ὡς*: καὶ 195 9. γινομένων*: γενομένων 30. ἔλαιόν τε Wolfius: ἑλόντες

196 10. adde numerum paragraphi 11. ἐπηρoῦτο*: ἐπηροῦντο 197 29. διεδίδοντο*: ἐδίδοντο 198 14. ταῖς φρουραῖς?* 199 21. quae inclusi, ex v. 27 aberrarunt 200 6. αἱ πύλαι*: πύλαι 201 19. ὁ τὴν*: τὴν 203 23. ἀποζωσθεῖεν, ἐκεῖνοι δὲ*: ἀποζωσθεῖεν ἐκεῖνο, καὶ

῾ΗΡΩΔΙΑΝΟΥ

ΤΗΣ ΜΕΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ῾ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Οἱ πλεῖστοι τῶν περὶ συγκομιδὴν ἱστορίας ἀσχο-
ληθέντων ἔργων τε πάλαι γενονότων μνήμην ἀνα-
νεώσασθαι σπουδασάντων, παιδείας κλέος ἀίδιον μνώ-
μενοι, ὡς ἂν μὴ σιωπήσαντες λάθοιεν ἐς τὸν πολὺν
ὅμιλον ἀριθμούμενοι, τῆς μὲν ἀληθείας ἐν ταῖς ἀφη-
γήσεσιν ὠλιγώρησαν, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐπεμελήθησαν
φράσεώς τε καὶ εὐφωνίας, θαρροῦντες ὡς, εἴ τι καὶ
μυθῶδες λέγοιεν, τὸ μὲν ἡδὺ τῆς ἀκροάσεως αὐτοὶ
καρπώσονται, τὸ δ' ἀκριβὲς τῆς ἐξετάσεως οὐκ ἐλεγ-
χθήσεται. εἰσὶ δ' οἳ πρὸς ἔχθραν ἢ μῖσος τυράν- 2
νων, κολακείαν τε ἢ τιμὴν βασιλέων πόλεώς τε καὶ
ἰδιωτῶν, εὐτελῆ καὶ μικρὰ ἔργα λόγων ἀρετῇ δόξῃ
παρέδοσαν τῆς ἀληθείας μείζονι. ἐγὼ δὲ ἱστορίαν 3
οὐ παρ' ἄλλων ἀποδεξάμενος ἄγνωστόν τε καὶ ἀμάρ-
τυρον, ὑπὸ νεαρᾷ δὲ τῇ τῶν ἐντευξομένων μνήμῃ,
μετὰ πάσης ἀκριβείας ἤθροισα ἐς συγγραφήν, οὐκ
ἀτερπῆ τὴν γνῶσιν καὶ τοῖς ὕστερον ἔσεσθαι προσδο-
κήσας ἔργων μεγάλων τε καὶ πολλῶν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ
γενομένων. εἰ γοῦν τις παραβάλοι πάντα τὸν ἀπὸ 4
τοῦ Σεβαστοῦ χρόνον, ἐξ οὗπερ ἡ Ῥωμαίων δυνα-
στεία μετέπεσεν ἐς μοναρχίαν, οὐκ ἂν εὕροι ἐν ἔτεσι
περί που διακοσίοις μέχρι τῶν Μάρκου καιρῶν οὔτε
βασιλειῶν οὕτως ἐπαλλήλους διαδοχάς, οὔτε πολέμων
ἐμφυλίων τε καὶ ξένων τύχας ποικίλας, ἐθνῶν τε
κινήσεις καὶ πόλεων ἁλώσεις τῶν τε ἐν τῇ ἡμεδαπῇ

καὶ ἐν πολλοῖς βαρβάροις, γῆς τε σεισμοὺς καὶ ἀέρων
φθοράς, τυράννων τε καὶ βασιλέων βίους παραδόξους,
πρότερον ἢ σπανίως ἢ μηδ' ὅλως μνημονευθέντας·
5 ὧν οἳ μὲν ἐπιμηκέστερον ἔσχον τὴν ἀρχήν, οἳ δὲ πρόσ-
καιρον τὴν δυναστείαν, εἰσὶ δ' οἳ μέχρι προσηγορίας
καὶ τιμῆς ἐφημέρου μόνης ἐλθόντες εὐθέως κατελύ-
θησαν. μερισθεῖσα γὰρ ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ ἐν ἔτεσιν
ἑξήκοντα ἐς πλείους δυναστείας ἢ ὁ χρόνος ἀπῄτει,
6 πολλὰ καὶ ποικίλα ἤνεγκε καὶ θαύματος ἄξια. τού-
των γὰρ οἱ μὲν τὴν ἡλικίαν πρεσβύτεροι διὰ τὴν ἐμ-
πειρίαν τῶν πραγμάτων ἐπιμελέστερον ἑαυτῶν τε καὶ
τῶν ὑπηκόων ἦρξαν, οἱ δὲ κομιδῇ νέοι ῥᾳθυμότερον
βιώσαντες πολλὰ ἐκαινοτόμησαν· διόπερ εἰκότως ἐν
ἡλικίαις τε καὶ ἐξουσίαις διαφόροις οὐχ ὅμοια γέ-
γονε τὰ ἐπιτηδεύματα. ὡς δ' ἕκαστα τούτων πέπρα-
κται, κατὰ χρόνους καὶ δυναστείας διηγήσομαι.

2 Τῷ βασιλεύοντι Μάρκῳ θυγατέρες μὲν ἐγένοντο
πλείους, ἄρρενες δὲ δύο. τῶν δὲ ἀρρένων τούτων ὁ
μὲν ἕτερος κομιδῇ νέος τὸν βίον μετήλλαξε (Οὐηρίσ-
σιμος δ' ἦν ὄνομα αὐτῷ), τὸν δὲ περιόντα Κόμμοδόν
τε καλούμενον ὁ πατὴρ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ἀνε-
θρέψατο, πάντοθεν τοὺς ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐπὶ λόγοις
δοκιμωτάτους ἐπὶ συντάξεσιν οὐκ εὐκαταφρονήτοις
καλῶν, ὅπως συνόντες ἀεὶ παιδεύοιεν αὐτῷ τὸν υἱόν.
2 τάς τε θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γενομένας ἐξέδοτο ἀνδράσι
τῆς συγκλήτου βουλῆς τοῖς ἀρίστοις, οὐ τοὺς γένους
μακραῖς διαδοχαῖς εὐπατρίδας, οὐδὲ τοὺς πλούτου
περιβολαῖς λαμπρούς, κοσμίους δὲ τὸν τρόπον καὶ
σώφρονας τὸν βίον γαμβροὺς αὐτῷ γενέσθαι θέλων·
ταῦτα γὰρ μόνα ψυχῆς ἴδια καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο
3 κτήματα. ἀρετῆς δὲ πάσης ἔμελεν αὐτῷ, λόγων τε
ἀρχαιότητος ἦν ἐραστής, ὡς μηδενὸς μήτε Ῥωμαίων

μήτε Ἑλλήνων ἀπολείπεσθαι· δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ ἐς ἡμᾶς ἦλθεν ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτοῦ ἢ γραφέντα. παρεῖχε δὲ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἐπιεικῆ καὶ μέ- 4
τριον βασιλέα, τούς τε προσιόντας δεξιούμενος, κωλύων τε τοὺς περὶ αὐτὸν δορυφόρους ἀποσοβεῖν τοὺς ἐντυγχάνοντας. μόνος τε βασιλέων φιλοσοφίαν οὐ λόγοις οὐδὲ δογμάτων γνώσεσι, σεμνῷ δ' ἤθει καὶ σώφρονι βίῳ ἐπιστώσατο. πολύ τε πλῆθος ἀνδρῶν σοφῶν ἤνεγκε τῶν ἐκείνου καιρῶν ἡ φορά· φιλεῖ γάρ πως ἀεὶ τὸ ὑπήκοον ζήλῳ τῆς τοῦ ἄρχοντος γνώμης βιοῦν.

ὅσα μὲν οὖν ἐκείνῳ πέπρακται ἀνδρεῖα καὶ 5
σώφρονα, στρατηγικὴν ἢ πολιτικὴν ἀρετὴν ἔχοντα, πρός τε τοὺς τὰ ἀρκτῷα τῆς γῆς ἔθνη βάρβαρα κατοικοῦντας πρός τε τοὺς ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς ποιουμένους τὸν βίον, πολλοῖς καὶ σοφοῖς ἀνδράσι συγγέγραπται· ἃ δὲ μετὰ τὴν Μάρκου τελευτὴν παρὰ πάντα τὸν ἐμαυτοῦ βίον εἶδόν τε καὶ ἤκουσα, ἔστι δ' ὧν καὶ πείρᾳ μετέσχον ἐν βασιλικαῖς ἢ δημοσίαις ὑπηρεσίαις γενόμενος, ταῦτα συνέγραψα.

γηραιὸν ὄντα Μάρκον, καὶ μὴ μόνον ὑφ' ἡλι- 3
κίας ἀλλὰ καμάτοις τε καὶ φροντίσι τετρυχωμένον, διατρίβοντά τε ἐν Παίοσι, νόσος χαλεπὴ καταλαμβάνει. ἐπεὶ δὲ αὐτῷ τὰς πρὸς σωτηρίαν ἐλπίδας φαύλως ἔχειν ὑπώπτευεν, ἑώρα τε τὸν παῖδα τῆς μειρακίων ἡλικίας ἀρχόμενον ἐπιβαίνειν, δεδιὼς μὴ νεότης ἀκμάζουσα καὶ ἐν ὀρφανίᾳ ἐξουσίαν αὐτοκράτορα καὶ ἀκώλυτον προσλαβοῦσα μαθημάτων μὲν καλῶν καὶ ἐπιτηδευμάτων ἀφηνιάσῃ, μέθαις δὲ καὶ κραιπάλαις ἐπιδῷ ἑαυτήν (ῥᾷστα γὰρ αἱ τῶν νέων ψυχαὶ ἐς ἡδονὰς ἐξολισθαίνουσαι ἀπὸ τῶν παιδείας καλῶν μετοχετεύονται), οἷα δὴ ἄνδρα πολυΐστορα μάλιστα ἐτάραττε 2

μνήμη τῶν ἐν νεότητι βασιλείαν παραλαβόντων, τοῦ-
το μὲν Διονυσίου τοῦ Σικελιώτου τυράννου, ὃς ἀπὸ
τῆς ἄγαν ἀκρασίας καινὰς ἡδονὰς ἐπὶ μεγίστοις μι-
σθοῖς ἐθηρᾶτο, τοῦτο δὲ αἱ τῶν Ἀλεξάνδρου δια-
δόχων ἐς τοὺς ὑπηκόους ὕβρεις τε καὶ βίαι, δι' ὧν
3 τὴν ἐκείνου ἀρχὴν κατῄσχυναν, Πτολεμαῖος μὲν καὶ
μέχρις ἀδελφῆς ἰδίας ἔρωτος προχωρήσας παρά τε
τοὺς Μακεδόνων καὶ Ἑλλήνων νόμους, Ἀντίγονος δὲ
Διόνυσον πάντα μιμούμενος, καὶ κισσὸν μὲν περιτι-
θεὶς τῇ κεφαλῇ ἀντὶ καυσίας καὶ διαδήματος Μακε-
4 δονικοῦ, θύρσον δὲ ἀντὶ σκήπτρου φέρων. ἔτι δὲ
καὶ μᾶλλον αὐτὸν ἐλύπει τὰ μὴ πρὸ πολλοῦ ἀλλ' ὑπό-
γυον ἔχοντα τὴν μνήμην, τά τε Νέρωνι πεπραγμένα,
ὃς ἐχώρησε μέχρι μητρῴου φόνου παρεῖχέ τε τοῖς δή-
μοις ἑαυτὸν καταγέλαστον θέαμα, τά τε Δομετιανῷ
τετολμημένα, τῆς ἐσχάτης ὠμότητος οὐδὲν ἀπολείπον-
5 τα. τοιαύτας δὴ τυραννίδος εἰκόνας ὑποτυπούμενος
ἐδεδίει τε καὶ ἤλπιζεν. οὐ μετρίως δ' αὐτὸν ἐτάραττον
καὶ οἱ Γερμανοὶ γειτνιῶντες, οὓς οὐδέπω πάν-
τας ἐκεχείρωτο, ἀλλὰ τοὺς μὲν πειθοῖ ἐς συμμαχίαν
προσηγάγετο, τῶν δὲ καὶ κρατήσας ἦν τοῖς ὅπλοις·
ἦσαν δέ τινες οἳ διαδράντες πρὸς τὸ παρὸν ἀνακεχω-
ρήκεσαν δέει τῆς παρουσίας τοιούτου βασιλέως. ὑπώ-
πτευεν οὖν μὴ τῆς ἡλικίας τοῦ μειρακίου καταφρο-
νήσαντες ἐπιθῶνται αὐτῷ· ἐρᾷ γὰρ τὸ βάρβαρον καὶ
4 ἐπὶ ταῖς τυχούσαις ἀφορμαῖς ῥᾷστα κινεῖσθαι. κυ-
μαίνουσαν οὖν ἔχων τοσαύταις φροντίσι τὴν ψυχήν,
συγκαλέσας τοὺς φίλους ὅσοι τε παρῆσαν τῶν συγγε-
νῶν, καὶ τὸν παῖδα παραστησάμενος, ἐπειδὴ πάντες
συνῆλθον, ἡσυχῇ τοῦ σκίμποδος κουφίσας ἑαυτὸν τοι-
ούτων λόγων ἤρξατο.

2 "ἄχθεσθαι μὲν ὑμᾶς ἐφ' οἷς ὁρᾶτέ με διακείμε-

νου, θαυμαστὸν οὐδέν· φύσει τε γὰρ τὸ ἀνθρώπινον
ἐλεεινὸν ἐν ταῖς τῶν ὁμοφύλων συμφοραῖς, τά τε
δεινὰ ὑπ' ὄψιν πεσόντα οἶκτον προκαλεῖται μείζονα.
ἐμοὶ δέ τι καὶ πλέον ὑπάρχειν παρ' ὑμῶν οἴομαι· ἐκ
γὰρ ὧν αὐτὸς διάκειμαι πρὸς ὑμᾶς, ἀμοιβαίαν εὔ-
νοιαν εἰκότως ἤλπικα. νῦν δὲ καιρὸς εὔκαιρος ἐμοί 3
τε αἰσθέσθαι μὴ μάτην πρὸς ὑμᾶς τοσούτου χρόνου τι-
μήν τε καὶ σπουδὴν κατατεθεῖσθαι, ὑμῖν τε ἀποδοῦ-
ναι χάριν, δείξασιν ὅτι ὑπὲρ ὧν ἐτύχετε οὐκ ἀμνημο-
νεῖτε. ὁρᾶτε δή μοι τὸν υἱόν, ὃν αὐτοὶ ἀνεθρέψασθε,
ἄρτι τῆς μειρακίων ἡλικίας ἐπιβαίνοντα καὶ δεόμε-
νον ὥσπερ ἐν χειμῶνι καὶ ζάλῃ τῶν κυβερνησόντων,
μή ποι φερόμενος ὑπ' ἀτελοῦς τῆς τῶν δεόντων ἐμ-
πειρίας ἐς φαῦλα ἐπιτηδεύματα προσαραχθῇ. γένε- 4
σθε δὴ οὖν αὐτῷ ὑμεῖς ἀνθ' ἑνὸς ἐμοῦ πατέρες πολ-
λοί, περιέποντές τε καὶ τὰ ἄριστα συμβουλεύοντες.
οὔτε γὰρ χρημάτων πλῆθος οὐδὲν αὔταρκες πρὸς τυ-
ραννίδος ἀκρασίαν, οὔτε δορυφόρων φρουρὰ ἱκανὴ
ῥύεσθαι τὸν ἄρχοντα, εἰ μὴ προϋπάρχει ἡ τῶν ὑπη-
κόων εὔνοια. μάλιστα δὲ ἐκεῖνοι ἐς ἀρχῆς μῆκος 5
ἀκινδύνως ἤλασαν, ὅσοι μὴ φόβον ἐξ ὠμότητος, πόθον
δὲ τῆς αὐτῶν χρηστότητος ταῖς τῶν ἀρχομένων ψυχαῖς
ἐνέσταξαν. οὐ γὰρ οἱ ἐξ ἀνάγκης δουλεύοντες ἀλλ' οἱ
μετὰ πειθοῦς ὑπακούοντες ἀνύποπτοι καὶ ἔξω κολα-
κείας προσποιήτου δρῶντές τε καὶ πάσχοντες διατε-
λοῦσιν, καὶ οὐδέ ποτε ἀφηνιάζουσιν, ἢν μὴ βίᾳ καὶ
ὕβρει ἐπὶ τοῦτο ἀχθῶσι. χαλεπὸν δὲ μετριάσαι τε 6
καὶ ὅρον ἐπιθεῖναι ἐπιθυμίαις ὑπηρετούσης ἐξουσίας.
τοιαῦτα δὴ συμβουλεύοντες αὐτῷ, καὶ ὧν ἀκούει πα-
ρῶν ὑπομιμνήσκοντες, ὑμῖν τε αὐτοῖς καὶ πᾶσιν ἄρι-
στον ἀποδείξετε βασιλέα, τῇ τε ἐμῇ μνήμῃ χαριεῖσθε

τὰ μέγιστα, οὕτω τε μόνως ἀίδιον αὐτὴν ποιῆσαι δυνήσεσθε."

7 τοσαῦτα εἰπόντα τὸν Μάρκον ἐπιπεσοῦσα λιποθυμία κατεσίγασεν· ὑπὸ δὲ ἀσθενείας τε καὶ ἀθυμίας αὖθις ὑπτίαζεν. οἶκτος δὲ πάντας ἐλάμβανε τοὺς παρόντας, ὡς μηδὲ κατασχόντας αὐτῶν τινὰς ἐς οἰμωγὴν ἀναβοῆσαι.

ὃ μὲν οὖν νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἐπιβιώσας μιᾶς
a. C. 180 ἀνεπαύσατο, πόθον τε τοῖς καθ' αὐτὸν ἀνθρώποις
m. Martio ἐγκαταλιπὼν ἀρετῆς τε ἀίδιον μνήμην ἐς τὸν ἐσόμε-
8 νον αἰῶνα. τελευτήσαντος δὲ Μάρκου, ἐπειδὴ διεφοίτησεν ἡ φήμη, πᾶν τε τὸ παρὸν στρατιωτικὸν καὶ τὸ δημῶδες πλῆθος ὁμοίως πένθει κατείχετο, οὐδέ τις ἦν ἀνθρώπων τῶν ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ὃς ἀδακρυτὶ τοιαύτην ἀγγελίαν ἐδέχετο· πάντες δ' ὥσπερ ἐκ μιᾶς φωνῆς, οἳ μὲν πατέρα χρηστόν, οἳ δ' ἀγαθὸν βασιλέα, γενναῖον δὲ ἕτεροι στρατηγόν, οἳ δὲ σώφρονα καὶ κόσμιον ἄρχοντα ἀνεκάλουν, καὶ οὐδεὶς ἐψεύδετο.

5 ὀλίγων δὲ διελθουσῶν ἡμερῶν, ἐν ὅσαις περὶ τὴν κηδείαν τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν ἀπησχόλουν, ἔδοξε τοῖς φίλοις προαγαγεῖν τὸ μειράκιον ἐς τὸ στρατόπεδον, ὡς ἂν διαλεχθείη τε τοῖς στρατιώταις, καὶ χρήματα δωρησάμενος, ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς βασιλείαν διαδεχομένοις, μεγαλόφρονι ἐπιδόσει οἰκειώσηται τὸ
2 στράτευμα. παρηγγέλθη τε δὴ πᾶσιν ἐλθεῖν ἐς τὸ εἰωθὸς πεδίον αὐτοὺς ὑποδέχεσθαι. προελθὼν δὲ ὁ Κόμμοδος τάς τε βασιλείους θυσίας ἐπετέλει, καὶ βήματος αὐτῷ ἐς ὕψος ἀρθέντος ἐν μέσῳ τῷ στρατοπέδῳ ἀνελθὼν ἐπ' αὐτό, καὶ περιστησάμενος τοὺς πατρῴους φίλους (πολλοὶ δὲ καὶ λόγιοι παρῆσαν αὐτῷ), ἔλεξε τοιάδε.

"κοινὴν εἶναί μοι πρὸς ὑμᾶς τὴν ἐπὶ τοῖς κατα- 3
λαβοῦσιν ἀλγηδόνα, καὶ μηδέν τι ἧττον ὑμᾶς ἐμοῦ
δυσφορεῖν, ἐμαυτὸν ἀκριβῶς πέπεικα. οὐδὲ γὰρ πε-
ριόντος μοι τοῦ πατρὸς πλεονεκτεῖν ὑμῶν ἠξίουν.
ἐκεῖνος γὰρ πάντας ἡμᾶς ὡς ἕνα ἠγάπα. ἔχαιρε γοῦν
μᾶλλον συστρατιώτην με ἢ υἱὸν καλῶν· τὴν μὲν γὰρ
προσηγορίαν ἡγεῖτο φύσεως, τὴν δ' ἀρετῆς κοινω-
νίαν. φέρων τέ με πολλάκις ἔτι νήπιον ὄντα ταῖς ὑμε-
τέραις ἐνεχείρισε πίστεσι. διόπερ καὶ ῥᾷστα πάσης 4
εὐνοίας μεθέξειν πρὸς ὑμῶν ἤλπικα, τῶν μὲν πρε-
σβυτέρων τροφεῖά μοι ταῦτα ὀφειλόντων, τοὺς δ' ἡλι-
κιώτας εἰκότως ἂν καὶ συμφοιτητὰς τῶν ἐν ὅπλοις
ἔργων ἀποκαλοίην· πάντας γὰρ ἡμᾶς ὡς ἕνα ὁ πατὴρ
ἐφίλει τε καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἐπαίδευεν. ἔδωκε δὲ 5
μετ' ἐκεῖνον ἐμὲ βασιλέα ἡ τύχη, οὐκ ἐπείσακτον,
ὥσπερ οἱ πρὸ ἐμοῦ προσκτήτῳ σεμνυνόμενοι ἀρχῇ,
ἀλλὰ μόνος τε ὑμῖν ἐγὼ ἐν τοῖς βασιλείοις ἀπεκυή-
θην, καὶ μὴ πειραθέντα με ἰδιωτικῶν σπαργάνων
ἅμα τῷ τῆς γαστρὸς προελθεῖν ἡ βασίλειος ἐδέξατο
πορφύρα, ὁμοῦ δέ με εἶδεν ἥλιος ἄνθρωπον καὶ βα-
σιλέα. εἰκότως ἂν οὖν ταῦτα λογιζόμενοι στέργοιτε 6
οὐ δοθέντα ὑμῖν ἀλλὰ γεννηθέντα αὐτοκράτορα. ὁ
μὲν γὰρ πατὴρ ἐς οὐρανὸν ἀναπτὰς ὀπαδὸς ἤδη καὶ
σύνεδρός ἐστι θεῶν· ἡμῖν δὲ χρὴ μέλειν τῶν ἐν ἀν-
θρώποις καὶ τὰ ἐπὶ γῆς διοικεῖν. κατορθοῦν δὲ αὐτὰ
καὶ βεβαιοῦν ὑμέτερον ἔργον, εἴ τά τε τοῦ πολέμου
λείψανα μετὰ πάσης ἀνδρείας ἀπαλείψαιτε καὶ τὴν
Ῥωμαίων ἀρχὴν μέχρις ὠκεανοῦ προαγάγοιτε. ὑμῖν 7
τε γὰρ ταῦτα δόξαν οἴσει, καὶ τὴν τοῦ κοινοῦ πατρὸς
μνήμην χάρισιν ἀξίαις οὕτως ἀμείψεσθε, ὃν ἐπακού-
ειν τε τῶν λεγομένων καὶ τὰ πραττόμενα ἐφορᾶν ἡγεῖ-
σθε. εὐδαιμονοίημεν δ' ἂν τὰ δέοντα πράττοντες ὑπὸ

*τοιούτῳ μάρτυρι. καὶ τὰ μὲν πρότερον ὑμῖν ἀνδρείως
κατορθωθέντα ἐς τὴν ἐκείνου σοφίαν τε καὶ στρατη-
γίαν τὴν ἀναφορὰν ἔχει· ὅσα δ' ἂν σὺν ἐμοὶ βασιλεῖ
νέῳ προθύμως ἐπιδείξησθε, τούτων τὴν δόξαν πί-
8 στεώς τε ἀγαθῆς καὶ ἀνδρείας ἀποίσεσθε. τό τε ἐν
ἡμῖν νέον σεμνότητος πληρώσετε τῇ τῶν ὑμετέρων
ἔργων ἀνδραγαθίᾳ. τὸ βάρβαρον δὲ ἐν ἀρχῇ νέας ἡγε-
μονίας κολασθὲν οὔτε ἐς τὸ παρὸν καταθαρσήσει τῆς
ἡλικίας καταφρονῆσαν, τά τε μέλλοντα φοβήσεται δέει
τῶν πεπειραμένων."*

*τοσαῦτα ὁ Κόμμοδος εἰπών, καὶ μεγαλόφροσι
δωρεαῖς χρημάτων οἰκειωσάμενος τὸ στρατιωτικόν, ἐς
τὴν βασίλειον ἐπανῆλθεν αὐλήν.*

6 *ὀλίγου μὲν οὖν τινὸς χρόνου πάντα ἐπράττετο
τῇ γνώμῃ τῶν πατρῴων φίλων, οἳ πανημέριοι συνῆ-
σαν αὐτῷ τὰ βέλτιστα συμβουλεύοντες, καὶ τοσοῦτον
ἐνδιδόντες χρόνον ὅσον ἐνόμιζον αὐτάρκη πρὸς σώ-
φρονα τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν. παρεισδύντες δέ τι-
νες τῶν ἐπὶ τῆς αὐλῆς οἰκετῶν διαφθείρειν ἐπειρῶντο
νέον ἦθος βασιλέως, ὅσοι τε κόλακες τραπέζης, καὶ
τὸ εὔδαιμον γαστρὶ καὶ τοῖς αἰσχίστοις μετροῦσιν,
ὑπομιμνήσκοντες αὐτὸν τῆς ἐν Ῥώμῃ τρυφῆς, θεά-
ματά τε καὶ ἀκούσματα τερπνὰ διηγούμενοι, τήν τε
τῶν ἐπιτηδείων δαψίλειαν καταριθμοῦντες, διαβάλ-
λοντές τε πᾶσαν τὴν ἐπὶ ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἴστρου ὥραν,
μήτε ὀπώρας εὔφορον κρυεράν τε ἀεὶ καὶ συννεφῆ.
2 "οὐ παύσῃ" δὲ ἔλεγον, "ὦ δέσποτα, πηγνύμενόν τε
καὶ ὀρυττόμενον πίνων ὕδωρ; ἄλλοι δὲ ἀπολαύσουσι
πηγῶν τε θερμῶν καὶ ψυχροῦ νάματος ἀτμίδων τε
καὶ ἀέρων ὧν Ἰταλία μόνη εὔφορος;" τοιαῦτα δή
τινα τῷ μειρακίῳ ὑποτυπούμενοι ἤγειρον αὐτοῦ τὰς
3 ὀρέξεις ἐς τὴν ἡδονῶν ἐπιθυμίαν. αἰφνιδίως δὲ κα-*

λέσας τοὺς φίλους ποθεῖν ἔλεγε τὴν πατρίδα· ὁμολογεῖν δὲ τὰς αἰτίας τῆς αἰφνιδίου ὁρμῆς αἰδούμενος, δεδιέναι προσεποιεῖτο μή τις ἐκεῖσε προκαταλάβοι τὴν βασίλειον ἑστίαν τῶν εὐπατριδῶν πλουσίων, εἶθ' ὥσπερ ἐξ ὀχυρᾶς ἀκροπόλεως δύναμιν καὶ περιβολὴν συγκροτήσας ἐπιθῆται τῇ ἀρχῇ· αὐτάρκης δὲ ὁ δῆμος χορηγῆσαι πλῆθος ἐπιλέκτων νεανιῶν.

τοιαῦτά τινα προφασιζομένου τοῦ μειρακίου οἱ 4 μὲν ἄλλοι συνεστάλησάν τε τὴν ψυχήν, καὶ σκυθρωπαῖς ταῖς ὄψεσιν ἐς γῆν ἔνευσαν· Πομπηιανὸς δέ, ὃς πρεσβύτατός τε ἦν ἁπάντων καὶ κατ' ἐπιγαμίαν προσήκων αὐτῷ (συνῴκει γὰρ τῇ πρεσβυτάτῃ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Κομμόδου) "ποθεῖν μέν σε" ἔφη, "τέκνον καὶ δέσποτα, τὴν πατρίδα εἰκός· καὶ γὰρ αὐτοὶ τῶν οἴκοι ὁμοίᾳ ἐπιθυμίᾳ ἑαλώκαμεν. ἀλλὰ τὰ ἐνταῦθα 5 προυργιαίτερα ὄντα καὶ μᾶλλον ἐπείγοντα ἐπέχει τὴν ἐπιθυμίαν. τῶν μὲν γὰρ ἐκεῖσε καὶ ὕστερον ἐπὶ πλεῖστον αἰῶνα ἀπολαύσεις, ἐκεῖ τε ἡ Ῥώμη ὅπου ποτ' ἂν ὁ βασιλεὺς ᾖ· τὸν δὲ πόλεμον ἀτελῆ καταλιπεῖν μετὰ τοῦ ἀπρεποῦς καὶ ἐπισφαλές· θάρσος γὰρ ἐμβαλοῦμεν τοῖς βαρβάροις, οὐκ ἐπανόδου πόθον ἀλλὰ φυγὴν καὶ δέος ἡμῶν καταγνοῦσι. καλὸν δέ σοι χειρωσαμένῳ 6 πάντας αὐτούς, καὶ τὴν ὑπὸ τῇ ἄρκτῳ ἀρχὴν ὠκεανῷ ὁρίσαντα, ἐπανελθεῖν οἴκαδε θριαμβεύοντί τε καὶ δεσμίους ἀπάγοντι καὶ αἰχμαλώτους βασιλεῖς τε καὶ σατράπας βαρβάρους· τούτοις γὰρ καὶ οἱ πρὸ σοῦ Ῥωμαῖοι μεγάλοι τε καὶ ἔνδοξοι γεγόνασι. δεδιέναι δέ σε οὐ χρὴ μή τις ἐκεῖ τοῖς πράγμασιν ἐπιθῆται. οἵ τε γὰρ ἄριστοι τῆς βουλῆς ἐνταῦθα σὺν σοί· ἥ τε στρατιωτικὴ δύναμις παροῦσα πᾶσα τῆς σῆς ἀρχῆς προασπίζει· ταμιεῖά τε χρημάτων βασιλικῶν ἐν-

*ταῦθα πάντα· ἥ τε τοῦ πατρὸς μνήμη αἰώνιόν σοι
πίστιν καὶ εὔνοιαν παρὰ τῶν ἀρχομένων ἐβεβαίωσεν.”*
7 *τοιαῦτά τινα ἐς προτροπὴν καὶ τὴν πρὸς τὰ
κρείττονα ὁρμὴν ὁ Πομπηιανὸς εἰπὼν διέτρεψε πρὸς
ὀλίγον τὸ μειράκιον· αἰδεσθεὶς γὰρ ὁ Κόμμοδος τὰ
λεχθέντα, οὐδέν τε οἷόςτε ὢν εὐλόγως ἀποκρίνασθαι,
τοὺς φίλους ἀπεπέμψατο, φήσας ἀκριβέστερον καθ᾽*
8 *αὑτὸν ἐπισκέψεσθαι τὸ πρακτέον. ἐγκειμένων δὲ τῶν
περὶ αὐτὸν θεραπόντων οὐκέτι μὲν τοῖς φίλοις οὐδὲν
ἐκοινώσατο, ἐκπέμψας δὲ γράμματα, καὶ διανείμας
οἷς ἐδοκίμασε τῆς ὄχθης τοῦ Ἴστρου τὴν πρόνοιαν,
προστάξας τε αὐτοῖς ἀνέχειν τὰς τῶν βαρβάρων ἐπι-
δρομάς, ἐπαγγέλλει τὴν ἔξυδον. οἳ μὲν οὖν διῴκουν
τὰ ἐγκεχειρισμένα· οἳ καὶ οὐ πολλῷ χρόνῳ πλείστους
τῶν βαρβάρων ὅπλοις ἐχειρώσαντο, τοὺς δὲ ἐπὶ μεγά-
λαις συντάξεσιν ἐς φιλίαν ἐπηγάγοντο, ῥᾷστα πείσαν-*
9 *τες. φύσει γὰρ τὸ βάρβαρον φιλοχρήματον, καὶ κιν-
δύνων καταφρονήσαντες ἢ δι᾽ ἐπιδρομῆς καὶ ἐφόδου
τὸ χρειῶδες πρὸς τὸν βίον πορίζονται, ἢ μεγάλων μι-
σθῶν τὴν εἰρήνην ἀντικαταλλάσσονται. ἅπερ ὁ Κόμ-
μοδος εἰδώς, καὶ τὸ ἀμέριμνον ὠνούμενος, ἀφειδῶς
τε ἔχων χρημάτων, πάντα ἐδίδου τὰ αἰτούμενα.*
7 *τῆς δὲ ἐξόδου διαγγελθείσης κίνησις δὴ μεγίστη
καταλαμβάνει τὸ στρατόπεδον, καὶ πάντες αὐτῷ συν-
απελθεῖν ἤθελον, ὡς ἀπαλλαγεῖεν μὲν τῆς ἐν τῇ πο-
λεμίᾳ διατριβῆς, ἀπολαύσειαν δὲ τῆς ἐν Ῥώμῃ τρυ-
φῆς. ἐπειδὴ δὲ διεφοίτησεν ἡ φήμη ἄγγελοί τε ἧκον
κηρύττοντες τὴν τοῦ βασιλέως ἄφιξιν, ὑπερήσθη τε
ὁ Ῥωμαίων δῆμος καὶ χρηστὰς εἶχεν ἐλπίδας νέου
αὐτοκράτορος ἐπιδημίᾳ, πατρῴζειν τὸ μειράκιον ἡγού-*
2 *μενοι. ἀνύσας δὲ τὴν ὁδοιπορίαν ὁ Κόμμοδος μετὰ
νεανικῆς σπουδῆς, καὶ διαδραμὼν τὰς ἐν μέσῳ πόλεις,*

ὑποδεχθείς τε πανταχοῦ βασιλικῶς καὶ δήμοις ἑορτά-
ζουσιν ἐπιφανείς, ἀσπαστός τε καὶ ποθεινὸς πᾶσιν
ὤφθη. ὡς δὲ πλησίον ἐγένετο τῆς Ῥώμης, πᾶσά τε 3
ἡ σύγκλητος βουλὴ καὶ πανδημεὶ ὅσοι τὴν Ῥώμην κα-
τῴκουν ἄνθρωποι, μὴ κατασχόντες αὐτῶν ἀλλ' ἕκα-
στος φθάσαι θέλων, δαφνηφόροι τε καὶ πάντα ἐπι-
φερόμενοι ἄνθη τότε ἀκμάζοντα, ὡς ἕκαστος οἷόςτε
ἦν, πόρρω τῆς πόλεως ὑπήντων, θεασόμενοι τὸν νέον
καὶ εὐγενῆ βασιλέα. ἐπόθουν γὰρ αὐτὸν ἀληθεῖ 4
ψυχῆς διαθέσει ἅτε παρ' αὐτοῖς γεννηθέντα τε καὶ
τραφέντα καὶ ἄνωθεν ἐκ τριγονίας βασιλέα τε καὶ
εὐπατρίδην ὄντα Ῥωμαίων. τὸ μὲν γὰρ πρὸς πατρὸς
αὐτῷ γένος ἐκ τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐπισήμων
ἦν· Φαυστῖνα δὲ ἡ μήτηρ βασίλισσα γεγένητο θυγά-
τηρ τε οὖσα Ἀντωνίνου τοῦ εὐσεβοῦς ἐπικληθέντος,
καὶ Ἀδριανοῦ ἔγγονος κατὰ θηλυγονίαν, ἀνήνεγκε δὲ
τὸ γένος αὕτη ἐπὶ Τραϊανὸν πρόπαππον.

γένους μὲν οὖν ὁ Κόμμοδος οὕτως εἶχε, πρὸς δὲ 5
τῇ τῆς ἡλικίας ἀκμῇ καὶ τὴν ὄψιν ἦν ἀξιοθέατος σώ-
ματός τε συμμετρίᾳ καὶ κάλλει προσώπου μετ' ἀν-
δρείας. ὀφθαλμῶν τε γὰρ ἄρθμιαι καὶ πυρώδεις βο-
λαί, κόμη τε φύσει ξανθὴ καὶ οὔλη, ὡς, εἴ ποτε φοι-
τῴη δι' ἡλίου, τοσοῦτον ἐκλάμπειν αὐτῷ πυροειδές
τι ὡς τοὺς μὲν οἴεσθαι ῥίνημα χρυσοῦ προϊόντι ἐπι-
πάσσεσθαι, τοὺς δὲ ἐκθειάζειν, λέγοντας αἴγλην τινὰ
οὐράνιον περὶ τὴν κεφαλὴν συγγεγενῆσθαι αὐτῷ·
ἴουλοί τε αὐτοῦ κατιόντες ταῖς παρειαῖς ἐπήνθουν.
τοιοῦτον δὴ θεασάμενοι τὸν βασιλέα οἱ Ῥωμαῖοι εὐ-
φημίαις τε παντοδαπαῖς καὶ στεφάνων καὶ ἀνθέων
βολαῖς ὑπεδέχοντο. ὡς δ' ἐς τὴν Ῥώμην εἰσήλασεν, 6
ἔς τε τοῦ Διὸς τὸ τέμενος καὶ τοὺς ἄλλους νεὼς ἀνελ-
θὼν εὐθύς, τῇ συγκλήτῳ καὶ τοῖς ἐν Ῥώμῃ καταλει-

φθεῖσι στρατιώταις χαριστήρια ὁμολογήσας τῆς φυ-
a. 180 m. Oct. λαχθείσης πίστεως,' ἐς τὴν βασίλειον αὐλὴν ἀνεχώρησεν.

8 χρόνου μὲν οὖν τινὸς ὀλίγων ἐτῶν τιμὴν πᾶσαν ἀπένεμε τοῖς πατρῴοις φίλοις, πάντα τε ἔπραττεν ἐκείνοις συμβούλοις χρώμενος· ἐπεὶ δὲ τὴν πρόνοιαν ἐνεχείρισε τῆς ἀρχῆς ἑαυτῷ, ἐπιστήσας τοῖς στρατοπέδοις Περέννιον, ἄνδρα τὸ μὲν γένος Ἰταλιώτην, στρατιωτικὸν δ' εἶναι δοκοῦντα (διὸ καὶ μάλιστα αὐτὸν ἔπαρχον ἐποίησε τῶν στρατοπέδων), τῇ τοῦ μειρακίου ἀποχρώμενος ἡλικίᾳ ἐκεῖνος εἴασεν αὐτὸν τρυφαῖς σχολάζοντα καὶ κραιπάλαις, τῆς τε φροντίδος καὶ
2 τῶν βασιλείων καμάτων ἀπῆγεν αὐτόν; πᾶσαν δὲ τὴν διοίκησιν τῆς ἀρχῆς αὐτὸς ἀνεδέξατο πλούτου τε ἀκρατήτῳ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῶν μὲν προσκτωμένων ἀεὶ καταφρονήσει, τῶν δ' οὔπω παρόντων ἀπλήστῳ ἀντιποιήσει. τούς τε πατρῴους φίλους πρῶτος διαβάλλειν ἤρξατο, καὶ ὅσοι πλούσιοί τε ἦσαν καὶ εὐγενεῖς, τούτους ἐς ὑποψίαν ἄγων τὸ μειράκιον ἐφόβει, ὡς ἂν αὐτοὺς διαχρησάμενος ἀφορμὴν αὐτῷ παράσχοι καὶ ἐξουσίαν ἁρπάζειν τὰ ἐκείνων κτήματα.

3 μέχρι μὲν οὖν τινὸς ἐπεῖχε τὸν νεανίσκον ἥ τε τοῦ πατρὸς μνήμη καὶ ἡ πρὸς τοὺς φίλους αἰδώς. ἀλλὰ γάρ, ὥσπερ τινὸς πονηρᾶς καὶ βασκάνου τύχης ἀνατρεπούσης αὐτοῦ τὸ ἔτι σῶφρον καὶ κόσμιον, συν-
a. 185 έβη τι τοιοῦτον. Λουκίλλα ἦν τῷ Κομμόδῳ πρεσβυτάτη πάντων ἀδελφή. αὕτη πρότερον Λουκίῳ Ὀήρῳ αὐτοκράτορι συνῴκει, ὃν κοινωνὸν τῆς βασιλείας Μάρκος ποιησάμενος, ἐκδούς τε αὐτῷ τὴν θυγατέρα, δεσμὸν εὐνοίας ἐχυρώτατον τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιγαμίαν ἐποιήσατο. ἀλλ' ἐπεὶ συνέβη τὸν Λούκιον τελευτῆσαι, μενόντων τῇ Λουκίλλῃ τῶν τῆς βασιλείας συμ-

βόλων Πομπηιανῷ ὁ πατὴρ ἐξέδοτο αὐτήν. οὐδὲν ἧτ- 4
τον μέντοι καὶ ὁ Κόμμοδος ἐφύλαττε τὰς τιμὰς τῇ
ἀδελφῇ· καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου καθῆστο
ἐν τοῖς θεάτροις, καὶ τὸ πῦρ προεπόμπευεν αὐτῆς.
ἐπεὶ δὲ ὁ Κόμμοδος γυναῖκα ἠγάγετο, Κρισπῖναν
ὄνομα, ἀνάγκη τε ἐγένετο τὴν προεδρίαν ἀπονέμε-
σθαι τῇ τοῦ βασιλεύοντος γυναικί, δυσφόρως τοῦτο
φέρουσα ἡ Λουκίλλα, καὶ τὴν ἐκείνης τιμὴν ἑαυτῆς
ὕβριν νομίζουσα, τὸν μὲν ἑαυτῆς ἄνδρα Πομπηιανὸν
εἰδυῖα ἀγαπῶντα τὸν Κόμμοδον, οὐδὲν αὐτῷ περὶ
ἐπιθέσεως τῆς ἀρχῆς ἀνακοινοῦται, Κοδράτου δέ, νεα-
νίσκου εὐγενοῦς τινὸς καὶ πλουσίου, ἐφ' οὗ καὶ λαν-
θανούσῃ συνουσίᾳ διεβάλλετο, πεῖραν τῆς γνώμης
λαμβάνουσα, περί τε τῆς προεδρίας συνεχῶς ἀπω-
δύρετο, καὶ κατ' ὀλίγον ἀνέπεισε τὸν νεανίσκον ὀλέ-
θρια βουλεύσασθαι ἑαυτῷ τε καὶ πάσῃ τῇ συγκλήτῳ.
συνωμότας γὰρ ἐκεῖνος τῆς ἐπιβουλῆς λαβών τινας 5
τῶν ἐξεχόντων, ἀναπείθει νεανίσκον τινά, καὶ αὐτὸν
ὄντα τῆς βουλῆς, Κυιντιανὸν ὄνομα, προπετῆ δὲ καὶ
θρασύν, λαβόντα ἐγχειρίδιον ὑπὸ κόλπου, καιρὸν φυ-
λάξαντα καὶ τόπον ἐπιτήδειον ἐπιπεσεῖν τε τῷ Κομ-
μόδῳ καὶ φονεῦσαι, τὰ λοιπὰ φήσας αὐτὸς κατορθώ-
σεσθαι χρημάτων ἐπιδόσει. ὃ δ' ὑποστὰς ἐν τῇ τοῦ 6
ἀμφιθεάτρου εἰσόδῳ (ζοφώδης δὲ αὕτη, διὸ καὶ λή-
σεσθαι ἤλπισε), γυμνώσας τὸ ξιφίδιον, ἐπελθών τε
αἰφνιδίως τῷ Κομμόδῳ, καὶ μεγάλῃ φωνῇ προειπὼν
ὑπὸ τῆς συγκλήτου αὐτῷ ἐπιπεπέμφθαι, τρῶσαι μὴ
φθάσας, ἀλλ' ἐν ᾧ περὶ τὴν τῶν ῥημάτων προφορὰν
ἠσχολεῖτο καὶ τὴν δεῖξιν τοῦ ξίφους, συλληφθεὶς ὑπὸ
τῶν σωματοφυλάκων τοῦ βασιλέως, δίκην ἀνοίας
ὑπέσχεν, ὃς προεῖπε τὸ βεβουλευμένον μᾶλλον ἢ

ἔδρασε, παρέσχε τε αὐτῷ μὲν προγνωσθέντι ἁλῶναι,
ἐκείνῳ δὲ προμαθόντι φυλάξασθαι.
7 αὕτη μὲν δὴ πρώτη καὶ μεγίστη αἰτία τῷ μειρα-
κίῳ μίσους ἐγένετο πρὸς τὴν σύγκλητον βουλήν,
ἔτρωσέ τε αὐτοῦ τὴν ψυχὴν τὰ λεχθέντα, καὶ κοινοὺς
ἐχθροὺς πάντας ἡγεῖτο, μεμνημένος ἀεὶ τῆς τοῦ ἐπι-
8 δραμόντος φωνῆς. ὑπῆρξε δὲ καὶ τῷ Περεννίῳ πρό-
φασίς τε καὶ ὑπόθεσις αὐτάρκης· ἐκκόπτειν γὰρ ἀεὶ
καὶ κολούειν αὐτῷ συνεβούλευε τοὺς ὑπερέχοντας,
ὧν ἁρπάζων τὰς οὐσίας ῥᾷστα πλουσιώτατος ἐγένετο
τῶν καθ' αὑτὸν ἀνθρώπων. γενομένης δ' ἐξετάσεως
διὰ τοῦ Περεννίου ἀκριβεστέρας, τήν τε ἀδελφὴν ὁ
Κόμμοδος διεχρήσατο καὶ πάντας ἀφειδῶς τούς τε
ὄντας ἐν τῇ συνωμοσίᾳ καὶ τοὺς ἐφ' οἱαισδήποτε δια-
βληθέντας ὑποψίαις.
9 ὁ δὲ Περέννιος ἀποσκευασάμενος πάντας οὓς
καὶ ὁ Κόμμοδος ᾐδεῖτο καὶ ὅσοι πατρῴαν αὐτῷ εὔνοιαν
ἐπεδείκνυντο τῆς τε ἐκείνου σωτηρίας προμήθειαν
εἶχον, ποιησάμενός τε αὐτὸν ἐπ' ἐξουσίαν, ἐπεβούλευε
τῇ ἀρχῇ, καὶ τοῖς τε υἱοῖς ἑαυτοῦ νεανίαις οὖσιν ἐγ-
χειρίσαι πείθει τὸν Κόμμοδον τὴν πρόνοιαν τῶν Ἰλ-
λυρικῶν στρατευμάτων, αὐτός τε πλεῖστα χρήματα
ἤθροιζεν ἐς τὸ ἐπιδόσεσι λαμπραῖς ἀποστῆσαι τὸ στρα-
τιωτικόν. οἱ δὲ παῖδες αὐτοῦ λανθάνοντες συνεκρό-
τουν δύναμιν, ὡς ἂν τοῦ Περεννίου κατεργασαμένου
2 τὸν Κόμμοδον ἐπιθεῖντο τῇ ἀρχῇ. ἐγνώσθη δ' ἡ
ἐπιβουλὴ παραδόξῳ τρόπῳ. ἱερὸν ἀγῶνα τελοῦσι Ῥω-
μαῖοι Διὶ Καπετωλίῳ, θεάματά τε <σοφίας> καὶ ἰσχύος
πάντα ἀθροίζεται ὡς ἐς βασιλίδα πόλιν πανηγυρίζου-
σαν. θεατὴς δὲ καὶ ἀθλοθέτης σὺν τοῖς λοιποῖς ἱερεῦ-
a.186 σιν, οὓς ἐκ περιόδων χρόνου ἡ τάξις καλεῖ, ὁ βασιλεὺς
3 γίνεται. κατελθόντος δὴ τοῦ Κομμόδου ἐπὶ τὴν ἀκρόα-

σιν τῶν ἐνδόξων ἀγωνιστῶν, καὶ αὐτοῦ μὲν προκα-
θίσαντος ἐν τῇ βασιλείῳ ἕδρᾳ, πληρωθέντος δὲ τοῦ
θεάτρου μετὰ πάσης εὐκοσμίας, τῶν τε ἐν ἀξιώσεσιν
ἐν ἐξαιρέτοις ἕδραις καὶ ὡς ἑκάστοις διετέτακτο ἱδρυ-
μένων, πρίν τι λέγεσθαι ἢ πράττεσθαι ἐπὶ τῆς σκη-
νῆς ἀνὴρ φιλοσόφου φέρων σχῆμα (βάκτρον γὰρ ἦν
αὐτῷ μετὰ χεῖρας, ἡμιγύμνῳ τε αὐτῷ ἐκκρεμὴς πήρα)
εἰσδραμών, καὶ στὰς ἐν μέσῃ τῇ σκηνῇ, τῷ τε τῆς χει-
ρὸς νεύματι τὸν δῆμον κατασιγάσας, "οὐ πανηγυρί- 4
ζειν σοι καιρός" ἔφη "Κόμμοδε νῦν, οὐδὲ θέαις καὶ
ἑορταῖς σχολάζειν· ἐπίκειται γάρ σου τοῖς αὐχέσι τὸ
τοῦ Περεννίου ξίφος, καὶ εἰ μὴ φυλάξῃ κίνδυνον οὐκ
ἐπαιωρούμενον ἀλλ' ἤδη παρόντα, λήσεις ἀπολόμε-
νος. αὐτός τε γὰρ ἐνταῦθα δύναμιν ἐπὶ σοὶ καὶ χρή-
ματα ἀθροίζει, οἵ τε παῖδες αὐτῷ τὴν Ἰλλυρικὴν στρα-
τιὰν ἀναπείθουσιν. εἰ δὲ μὴ φθάσεις, διαφθείρῃ."
ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, εἴτε ὑπό τινος δαιμονίου τύχης 5
ἐπειχθέντος, εἴτε καὶ τολμήσαντος ἵνα δόξαν ἄρηται
πρότερον ἄγνωστος καὶ ἄσημος ὤν, εἴτε ἐλπίσαντος
ἀμοιβῆς μεγαλοδώρου τεύξεσθαι παρὰ τοῦ βασιλέως,
ἀφασία τὸν Κόμμοδον καταλαμβάνει. καὶ πάντες
ὑπώπτευον μὲν τὰ λεχθέντα, πιστεύειν δὲ οὐ προσε-
ποιοῦντο. κελεύει δὲ αὐτὸν συλληφθῆναι ὁ Περέν-
νιος, οἷά τε μεμηνότα καὶ ψευδῆ λέγοντα πυρὶ παρα-
δοθῆναι. ὃ μὲν δὴ ἀκαίρου παρρησίας τοιαύτην ὑπέ-
σχε δίκην· οἱ μέντοι περὶ τὸν Κόμμοδον, ὅσοι τε εὐ- 6
νοεῖν προσεποιοῦντο, καὶ πάλαι μὲν ἀπεχθῶς πρὸς
τὸν Περέννιον διακείμενοι (βαρὺς γὰρ καὶ ἀφόρητος
ἦν ὑπεροψίᾳ καὶ ὕβρει) τότε καιρὸν εὔκαιρον ἔχοντες
διαβάλλειν ἐπειρῶντο. ἐχρῆν τε ἄρα τὸν Κόμμοδον
τὴν ἐπιβουλὴν ἐκφυγεῖν καὶ τὸν Περέννιον σὺν τοῖς
παισὶ διολέσθαι κακῶς. ἦλθον γὰρ μετ' οὐ πολὺ 7

στρατιῶταί τινες λαθόντες τὸν τοῦ Περεννίου παῖδα,
καὶ νομίσματα ἐκόμισαν ἐκτετυπωμένα τὴν ἐκείνου
εἰκόνα· λαθόντες δὲ καίτοι ἔπαρχον ὄντα τὸν Περέν-
νιον, καὶ δείξαντες τῷ Κομμόδῳ τὰ νομίσματα, δι-
δάξαντές τε τῆς ἐπιβουλῆς τὰ λανθάνοντα, αὐτοὶ μὲν
8 ἔτυχον μεγάλων δωρεῶν, ἀγνοοῦντος δὲ ταῦτα τοῦ
Περεννίου μηδέν τε τοιοῦτον προσδεχομένου, νύ-
κτωρ ὁ Κόμμοδος πέμψας ἀποτέμνει τὴν κεφαλήν· καὶ
τὴν ταχίστην, ὅπως τὴν τῶν πραττομένων γνῶσιν
φθάσωσιν, ἐκπέμπει τοὺς πορευσομένους φήμης ὀξυ-
τέρῳ δρόμῳ ἐπιστῆναί τε δυνησομένους τῷ παιδὶ τοῦ
Περεννίου τὰ ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἀγνοοῦντι, γράμματά τε
φιλικὰ ποιήσας καὶ μείζοσι φήσας καλεῖν ἐλπίσιν αὐ-
9 τὸν ἥκειν κελεύει. ὃ δὲ μήτε τι τῆς παρασκευῆς πω
καὶ τῶν βεβουλευμένων μήτε τι τῶν κατὰ τὸν πατέρα
εἰδώς, τῶν τε ἀγγέλων εἰπόντων ταῦτα καὶ τὸν πα-
τέρα ἐντετάλθαι ῥήμασι, μηδὲν δὲ ἐπεσταλκέναι τοῖς
βασιλείοις ἀρκούμενον γράμμασι, πιστεύσας ὁ νεα-
νίας, ἀσχάλλων μὲν καὶ δυσφορῶν ὅτι δὴ ἀτελῆ κατέ-
λιπε τὰ βεβουλευμένα, ὅμως δὲ θαρρῶν τῇ τοῦ πατρὸς
10 ὡς ἔτι συνεστώσῃ δυνάμει, ποιεῖται τὴν ἔξοδον. γε-
νόμενον δὲ αὐτὸν κατὰ τὴν Ἰταλίαν, οἷς τοῦτο ἐντέ-
ταλτο, διεχρήσαντο. τοιοῦτον μὲν δὴ τέλος ἐκείνους
κατέλαβεν· ὁ δὲ Κόμμοδος δύο τοὺς ἐπάρχους κατα-
στήσας ἀσφαλέστερον ᾠήθη μὴ ἑνὶ πιστεύειν τοσαύ-
την ἐξουσίαν, μερισθεῖσαν δὲ αὐτὴν ἀσθενεστέραν
ἔσεσθαι ἤλπισε πρὸς τὴν βασιλείας ἐπιθυμίαν.

10 χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διαγενομένου ἑτέρα τις
ἐπιβουλὴ τοιαύτη κατ' αὐτοῦ συνεσκευάσθη. Μάτερ-
a. 187 νος ἦν τις, στρατιώτης μὲν πρότερον, πολλὰ δὲ καὶ
δεινὰ τολμήσας, τήν τε τάξιν λιπὼν καὶ πείσας ἑτέ-
ρους ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἔργων συναποδρᾶναι, χεῖρα πολ-

λὴν κακούργων ἐν ὀλίγῳ ἀθροίσας χρόνῳ, τὰ μὲν
πρῶτα κώμαις τε καὶ ἀγροῖς ἐπιτρέχων ἐλῄστευεν,
ἐπεὶ δὲ πολλῶν χρημάτων ἐγκρατὴς ἐγένετο, μεῖζόν
τι πλῆθος ἤθροισε κακούργων μεγάλαις τε δωρεῶν
ὑποσχέσεσι καὶ τῶν ἁλισκομένων κοινωνίᾳ, ὡς μηκέτι
ληστῶν ἀλλὰ καὶ πολεμίων ἔχειν ἀξίωμα. πόλεσι γὰρ 2
ἤδη μεγίσταις ἐπετίθεντο, καὶ τὰ ἐν αὐταῖς δεσμω-
τήρια βίᾳ ῥηγνύντες, τοὺς ἐφ' οἱαισδὴ καθειρχθέν-
τας αἰτίαις δεσμῶν ἐλευθέρους ἀφιέντες ἄδειάν τε
ὑπισχνούμενοι, εὐεργεσίαις ἐς τὴν συμμαχίαν προσ-
ήγοντο· πᾶσάν τε κατατρέχοντες τὴν Κελτῶν καὶ
Ἰβήρων χώραν, πόλεσί τε ταῖς μεγίσταις ἐπιόντες,
καὶ μέρη μὲν ἐμπιπράντες, τὰ δὲ λοιπὰ ἁρπαγὴν
ποιούμενοι, ἀνεχώρουν. ὡς δὲ ταῦτα ἐδηλώθη τῷ 3
Κομμόδῳ, μετὰ πάσης ὀργῆς τε καὶ ἀπειλῆς ἐπιστέλ-
λει τοῖς τῶν ἐθνῶν ἡγουμένοις, ῥᾳθυμίαν ἐγκαλῶν,
καὶ κελεύει στρατὸν ἐπ' αὐτοὺς ἀθροισθῆναι. μαθόν-
τες δὲ ἐκεῖνοι δύναμιν ἀγειρομένην ἐπ' αὐτούς, τῶν
μὲν χωρίων ἃ ἐπόρθουν ἀπέστησαν, λαθόντες δὲ διὰ
ταχείας καὶ ἀβάτου ὁδοιπορίας κατ' ὀλίγους ἐς τὴν
Ἰταλίαν παρεδύοντο· καὶ περὶ βασιλείας ἤδη καὶ μει-
ζόνων πραγμάτων ὁ Μάτερνος ἐβουλεύετο. ἐπεὶ γὰρ 4
αὐτῷ τὰ προπεπραγμένα πάσης ἐλπίδος μεῖζον ἦν
προχωρήσαντα, ᾠήθη δεῖν μέγα τι δράσας κατορθῶ-
σαι, ἢ ἐπείπερ ἅπαξ ἐν κινδύνῳ καθειστήκει, μὴ ἀσή-
μως μηδ' ἀδόξως τελευτῆσαι. ἐπεὶ δὲ αὐτῷ μὴ τοσαύ-
την ὑπάρχειν δύναμιν ἡγεῖτο ὡς ἐξ ἀντιστάσεως ἰσορ-
ρόπου καὶ φανερᾶς ἐφόδου συστῆναι πρὸς τὸν Κόμ-
μοδον (τό τε γὰρ πλῆθος τοῦ Ῥωμαίων δήμου ἐλογί-
ζετο εὔνουν ἔτι τῷ Κομμόδῳ ὑπάρχον, τήν τε τῶν
περὶ αὐτὸν δορυφόρων εὔνοιαν), τέχνῃ καὶ σοφίᾳ
ἤλπισε περιέσεσθαι. καὶ μηχανᾶται τοιόνδε τι. ἦρος 5

ἀρχῇ ἑκάστου ἔτους, ὡρισμένης ἡμέρας, μητρὶ θεῶν
πομπὴν τελοῦσι Ῥωμαῖοι· καὶ πάντα ὅσα παρ' ἑκά-
στοις πλούτου σύμβολα κειμήλιά τε βασιλέων ὕλης τε
ἢ τέχνης θαύματα, τῆς θεοῦ προπομπεύει. ἄνετός τε
πᾶσι δέδοται ἐξουσία παντοδαπῆς παιδιᾶς, ἕκαστός
τε ὃ βούλεται σχῆμα ὑποκρίνεται· οὐδ' ἔστιν οὕτω
μέγα ἢ ἐξαίρετον ἀξίωμα, ὃ μὴ παντὶ τῷ βουλομένῳ
ἀμφιεσθέντι ὑπάρχει παῖξαί τε καὶ κρύψαι τὴν ἀλή-
θειαν, ὡς μὴ ῥᾳδίως διαγνῶναι τόν τε ὄντα καὶ τὸν
6 μιμούμενον. ἔδοξε δὴ τῷ Ματέρνῳ καιρὸς ἐπιτή-
δειος εἶναι ἐς τὸ τὴν ἐπιβουλὴν λαθεῖν· ἤλπισε γὰρ
αὐτός τε ἀναλαβὼν τὸ τῶν δορυφόρων σχῆμα καὶ τοὺς
σὺν αὐτῷ ὁπλίσας ὁμοίως, ἀναμίξας τε τῷ πλήθει τῶν
αἰχμοφόρων καὶ τῆς πομπῆς νομισθεὶς μέρος, μηδε-
νός τε προφυλαττομένου αἰφνιδίως ἐπιπεσὼν τὸν
7 Κόμμοδον διαχρήσασθαι. ἀλλὰ προδοσίας γενομέ-
νης, καὶ τινῶν τῶν σὺν αὐτῷ προκατελθόντων ἐς τὴν
πόλιν καὶ τὴν ἐπιβουλὴν κατειπόντων (φθόνος γὰρ
αὐτοὺς ἐς τοῦτο παρώξυνεν, εἰ δὴ ἔμελλον ἀντὶ λῃ-
στοῦ δεσπότην ἕξειν καὶ βασιλέα), πρὶν ἐλθεῖν τὴν
ἑορτὴν αὐτός τε ὁ Μάτερνος συλληφθεὶς τὴν κεφα-
λὴν ἀπετμήθη καὶ οἱ συνωμόται ἀξίας ὑπέσχον δίκας.
ὁ δὲ Κόμμοδος θύσας τε τῇ θεῷ καὶ χαριστήρια ὁμο-
λογήσας τὴν ἑορτὴν ἐπετέλει, παρέπεμπέ τε τὴν θεὸν
χαίρων. καὶ σωτήρια τοῦ βασιλέως ὁ δῆμος μετὰ τῆς
ἑορτῆς ἐπανηγύριζεν.

11 θρησκεύουσι δὲ μάλιστα τὴν θεὸν τήνδε Ῥω-
μαῖοι ἐξ αἰτίας τοιαύτης, ὡς ἱστορίᾳ παρειλήφαμεν,
ἧς ἐπιμνησθῆναι ἔδοξε διὰ τὴν παρ' Ἑλλήνων τισὶν
ἀγνωσίαν. αὐτὸ μὲν τὸ ἄγαλμα διιπετὲς εἶναι λέγου-
σιν, οὔτε δὲ τὴν ὕλην οὔτε τεχνιτῶν ὅστις ἐποίησεν
ἐγνωσμένον, οὐδὲ ψαυστὸν χειρὸς ἀνθρωπίνης. τοῦτο

δὲ πάλαι μὲν ἐξ οὐρανοῦ κατενεχθῆναι λόγος ἔς τινα
τῆς Φρυγίας χῶρον (Πεσσινοῦς δὲ ὄνομα αὐτῷ, τὴν
δὲ προσηγορίαν λαβεῖν τὸν τόπον ἐκ τοῦ πεσόντος
ἀγάλματος ἐξ οὐρανοῦ) καὶ πρῶτον ἐκεῖσε ὀφθῆναι.
ὡς δὲ παρ' ἑτέροις εὕρομεν, Ἴλῳ τῷ Φρυγὶ καὶ Ταν- 2
τάλῳ τῷ Λυδῷ πόλεμον ἐκεῖ γενέσθαι λέγουσιν, οἳ
μὲν περὶ ὅρων, οἳ δὲ περὶ τῆς Γανυμήδους ἁρπαγῆς·
ἰσορρόπου δὲ ἐπὶ πολὺ τῆς μάχης γενομένης ἑκατέρω-
θεν πεσεῖν ἱκανούς, καὶ τὴν συμφορὰν ὄνομα δοῦναι
τῷ χωρίῳ. ἔνθα καὶ τὸν Γανυμήδην ἁρπασθέντα
ἀφανῆ γενέσθαι λόγος, ἀνθελκόντων αὐτὸν τοῦ ἀδελ-
φοῦ καὶ τοῦ ἐραστοῦ· ἀφανοῦς δὲ γενομένου τοῦ σώ-
ματος ἐκθειασθῆναι τὸ πάθος τοῦ μειρακίου ἐς μῦθον
καὶ τὴν Διὸς ἁρπαγήν. ἐν δὲ τῷ προειρημένῳ Πεσ-
σινοῦντι πάλαι μὲν Φρύγες ὠργίαζον ἐπὶ τῷ ποταμῷ
Γάλλῳ παραρρέοντι, ἀφ' οὗ τὴν ἐπωνυμίαν φέρου-
σιν οἱ τῇ θεῷ τομίαι ἱερωμένοι· ἐπεὶ δὲ Ῥωμαίων 3
ηὔξετο τὰ πράγματα, φασὶν αὐτοῖς χρησθῆναι μενεῖν
τε τὴν ἀρχὴν καὶ ἐς μέγα προχωρήσειν, εἰ τὴν Πεσ-
σινουντίαν θεὸν μεταγάγοιεν ὡς αὐτούς. πέμψαντες a. u. 550
δὲ πρέσβεις ἐς Φρύγας τὸ ἄγαλμα ᾔτουν· ἔτυχον δὲ
ῥᾳδίως, συγγένειαν προβαλλόμενοι καὶ τὴν ἀπ' Αἰ-
νείου τοῦ Φρυγὸς ἐς αὐτοὺς διαδοχὴν καταλέγοντες.
κομισθὲν δὲ ἐπὶ νεὼς τὸ ἄγαλμα καὶ γενόμενον ἐν
ταῖς τοῦ Θύμβριδος ἐκβολαῖς (ταύταις γὰρ ἀντὶ λιμέ-
νων ἐχρῶντο οἱ Ῥωμαῖοι) ἔστησε θείᾳ δυνάμει τὸ
σκάφος. ἐπὶ πολὺ δὲ πανδημεὶ τῶν Ῥωμαίων τὴν 4
ναῦν ἐφελκόντων, ἀντεχούσης τῆς ἰλύος οὐ πρότε-
ρον ἡ ναῦς ἀνέδραμε πρὶν ἢ τὴν ἱέρειαν ἐνεχθῆναι
τῆς Ἑστίας. ταύτην ἔδει παρθενεύεσθαι, αἰτίαν δὲ
διαφθορᾶς εἶχεν. ὡς μέλλουσα δὲ κριθήσεσθαι, ἱκε-
τεύει τὸν δῆμον ἐπιτρέψαι τῇ Πεσσινουντίᾳ θεῷ τὴν

κρίσιν· καὶ λυσαμένη τὴν ζώνην ἐπαφῆκε τῇ πρῴρᾳ
τῆς νεώς, προσευξαμένη, εἰ παρθένος εἴη καὶ ἁγνή,
5 πεισθῆναι τὸ σκάφος. ῥᾳδίως δὲ τῆς ζώνης ἐξηρτη-
μένης ἡ ναῦς ἠκολούθησεν· ὁμοῦ δὲ τὸ ἐναργὲς τῆς θεοῦ καὶ τὸ σεμνὸν τῆς παρθένου Ῥωμαῖοι ἐθαύμασαν.

τοσαῦτα μὲν δὴ τῆς Πεσσινουντίας θεοῦ φιλοτιμότερον ἱστορήσθω, οὐκ ἄχαριν ἕξοντα γνῶσιν τοῖς τὰ Ῥωμαίων οὐκ ἀκριβοῦσιν· ὁ δὲ Κόμμοδος ἐκφυγὼν τὴν Ματέρνου ἐπιβουλήν, πλείονί τε περὶ αὑτὸν ἐχρῆτο φρουρᾷ καὶ σπανίως τοῖς δήμοις ἐπεφαίνετο, τὰ πλεῖστα ἐν προαστείοις καὶ τοῖς ἀπωτέρω τῆς πόλεως βασιλικοῖς κτήμασι διατρίβων, καὶ ἑαυτὸν δικαστηρίων ἀπείργων καὶ βασιλικῶν πράξεων.

12 συνέβη δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ λοιμώδη νόσον
κατασχεῖν τὴν Ἰταλίαν· μάλιστα δὲ τὸ πάθος τῇ Ῥωμαίων πόλει ἤκμασεν ἅτε πολυανθρώπῳ τε οὔσῃ φύσει καὶ τοὺς πανταχόθεν ὑποδεχομένῃ, πολλή τέ τις
2 φθορὰ ἐγένετο ὑποζυγίων ἅμα καὶ ἀνθρώπων. τότε
a.188 ὁ Κόμμοδος, συμβουλευσάντων αὐτῷ τινῶν ἰατρῶν,
ἐς τὴν Λαύρεντον ἀνεχώρησεν· εὐψυχέστερον γὰρ ὂν τὸ χωρίον καὶ μεγίστοις κατάσκιον δαφνηφόροις ἄλσεσιν, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα τῷ χωρίῳ, σωτήριον εἶναι ἐδόκει, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ἀέρος φθορὰν ἀντέχειν ἐλέγετο εὐωδίᾳ τε τῆς τῶν δαφνῶν ἀποφορᾶς καὶ τῇ τῶν δένδρων ἡδείᾳ σκιᾷ. ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ τὴν πόλιν, κελευόντων τῶν ἰατρῶν, μύρου εὐωδεστάτου τάς τε ὀσφρήσεις καὶ τὰ ὦτα ἐνεπίμπλασαν, θυμιάμασί τε καὶ ἀρώμασι συνεχῶς ἐχρῶντο, φασκόντων τινῶν τὴν εὐωδίαν φθάσασαν ἐμπιπλάναι τοὺς πόρους τῶν αἰσθήσεων καὶ κωλύειν δέχεσθαι τὸ φθορῶδες τοῦ ἀέρος, ἢ εἰ καί τι προεμπέσοι, κατεργάζεσθαι δυνάμει κρείττονι. πλὴν οὐδὲν ἧττον ἡ νόσος ἐπὶ πλεῖστον

ἤκμασε, πολλῆς ἀνθρώπων φθορᾶς γενομένης πάν-
των τε ζῴων ⟨τῶν⟩ τοῖς ἀνθρώποις συνοίκων.
ἐπέσχε δὲ κατ' αὐτὸ καὶ λιμὸς τὴν πόλιν ἐξ αἰ- 3
τίας τοιαύτης. Κλέανδρός τις ἦν, τὸ μὲν γένος Φρύξ,
τῶν δημοσίᾳ εἰωθότων ὑπὸ κήρυκι πιπράσκεσθαι·
οἰκέτης δὲ βασιλικὸς γενόμενος συναυξηθείς τε τῷ
Κομμόδῳ ἐς τοσοῦτον ὑπ' αὐτοῦ τιμῆς καὶ ἐξου-
σίας προήχθη ὡς τήν τε τοῦ σώματος φρουρὰν καὶ
τὴν τοῦ θαλάμου ἐξουσίαν τήν τε τῶν στρατῶν
ἀρχὴν ἐγχειρισθῆναι· ὑπὸ δὲ πλούτου καὶ τρυφῆς
ἀνεπείσθη καὶ πρὸς βασιλείας ἐπιθυμίαν. ἀθροί- 4
ζων δὲ χρήματα, καὶ σῖτον πλεῖστον συνωνούμενος
καὶ ἀποκλείων, ἤλπιζε προσάξεσθαι τόν τε δῆ-
μον καὶ τὸ στρατόπεδον, εἰ πρῶτον ἐν σπάνει τῶν
ἐπιτηδείων καταστήσας ἐπιδόσεσι λαμπραῖς ἁλόντας
πόθῳ τοῦ χρειώδους προσαγάγοιτο. μέγιστον δὲ γυ-
μνάσιον κατασκευάσας λουτρὸν δημόσιον ἀνῆκεν αὐ-
τοῖς. ὃ μὲν οὖν οὕτω τὸν δῆμον ἐδελέαζεν· οἱ δὲ Ῥω- 5
μαῖοι ἀπεχθῶς ἔχοντες πρὸς αὐτόν, καὶ τῶν δεινῶν
τὰς αἰτίας ἐς ἐκεῖνον ἀναφέροντες, μισοῦντες αὐτοῦ
τὸ ἀκόρεστον τῆς τοῦ πλούτου ἐπιθυμίας, τὰ μὲν
πρῶτα ἔν τε θεάτροις συνιστάμενοι καὶ κατὰ πλήθη
κακῶς ἠγόρευον, καὶ τὸ τελευταῖον, διάγοντος ἐν
προαστείῳ τοῦ Κομμόδου, ἐπελθόντες πανδημεὶ ἐβόων
καὶ τὸν Κλέανδρον ἐς θάνατον ᾔτουν. ταραχῆς δὲ 6
οὔσης περὶ τὸ προάστειον, τοῦ τε Κομμόδου ἐν τοῖς
ἀνακεχωρηκόσι τόποις ἡδοναῖς σχολάζοντος, ἀγνοοῦν-
τός τε τὰ θρυλούμενα, ἐπείπερ ὁ Κλέανδρος ἀγγέλ-
λεσθαί τι τῶν πραττομένων ἐκώλυεν αὐτῷ, αἰφνι-
δίως, οὐ προσδοκῶντος τοῦ δήμου, ἐπιφαίνονται
ὡπλισμένοι κελεύσαντος τοῦ Κλεάνδρου πάντες οἱ
βασίλειοι ἱππεῖς, τούς τε ἐντυγχάνοντας ἔβαλλον καὶ

7 ἐτίτρωσκον. ὁ δὲ δῆμος οὐδὲ ἀντιστῆναι οἷός τε ἦν,
ἄνοπλοι πρὸς ὡπλισμένους καὶ πεζοὶ πρὸς ἱππεῖς·
τροπῆς δὲ γενομένης ἔφυγον ἐς τὴν πόλιν. ἐφθείρετο
δὲ ὁ δῆμος οὐ μόνον βαλλόμενος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν
οὐδὲ πατούμενος ὑπὸ τῶν ἵππων, ἀλλ' ὑπό τε πλή-
θους ὠθούμενοι καὶ ὑπὸ τῶν ἱππέων ἐπ' ἀλλήλους
8 πίπτοντες πολλοὶ ἀπώλοντο. μέχρι μὲν οὖν τῶν τῆς
Ῥώμης πυλῶν ἀκωλύτως οἱ ἱππεῖς διώκοντες τοὺς
ἐμπίπτοντας ἀφειδῶς ἀνῄρουν· ἐπεὶ δὲ οἱ ἐν τῇ πόλει
μείναντες, αἰσθόμενοι τὸ κατειληφὸς πάθος, ἀπο-
κλείσαντες τὰς τῶν οἰκιῶν εἰσόδους ἔς τε τὰ δωμάτια
ἀναβάντες λίθοις καὶ κεράμοις ἔβαλλον τοὺς ἱππεῖς,
οἳ δὲ ἔπασχον ἅπερ δεδράκεσαν, οὐδενὸς μὲν αὐτοῖς
συστάδην μαχομένου, τοῦ δὲ πλήθους ἐξ ἀσφαλοῦς
ἤδη βάλλοντος αὐτούς. τιτρωσκόμενοι τοίνυν καὶ μὴ
φέροντες ἐς φυγὴν ἐτράπησαν, πολλοὶ δὲ αὐτῶν διε-
9 φθείροντο· ὑπό τε τῆς τῶν λίθων συνεχοῦς βολῆς οἱ
ἵπποι, κυλινδουμένοις τοῖς λίθοις ἐπιβαίνοντες, ὠλί-
σθαινον καὶ τοὺς ἐπιβάτας ἀπωθοῦντο. πολλῶν δὲ
ἑκατέρωθεν πιπτόντων ἐπεβοήθουν τῷ δήμῳ καὶ οἱ
13 τῆς πόλεως πεζοὶ στρατιῶται μίσει τῶν ἱππέων. ὄν-
τος δὲ πολέμου ἐμφυλίου ἄλλος μὲν οὐδεὶς ἀγγεῖλαι
τὰ πραττόμενα τῷ Κομμόδῳ ἐβούλετο δέει τῆς Κλεάν-
δρου ἐξουσίας· ἡ δὲ πρεσβυτάτη τῶν Κομμόδου ἀδελ-
φῶν (Φαδίλλα ἦν ὄνομα αὐτῇ) εἰσδραμοῦσα πρὸς τὸν
βασιλέα (ῥᾳδία δὲ ἡ εἴσοδος αὐτῇ καὶ ἀκώλυτος ἅτε
ἀδελφῇ), λυσαμένη τὰς τρίχας ῥίψασά τε ἐς τὴν γῆν
2 ἑαυτήν, οὐδὲν ἀλλ' ἢ πένθους σχῆμα δείξασα "σὺ
μέν" ἔφη, "ὦ βασιλεῦ, μένων ἐπὶ ἡσυχίᾳ τῶν πρατ-
τομένων ἀγνοίᾳ, ἐν ἐσχάτῳ καθέστηκας κινδύνῳ·
ἡμεῖς δέ, τὸ σὸν γένος, ὅσον οὐδέπω ἀπολούμεθα.
οἴχεται δέ σοι ὅ τε δῆμος Ῥωμαίων καὶ τὸ πλεῖστον

τοῦ στρατιωτικοῦ. ἃ δὲ πρὸς μηδενὸς βαρβάρων πεί-
σεσθαι προσεδοκῶμεν, ταῦτα δρῶσιν ἡμᾶς οἱ οἰκεῖοι·
καὶ οὓς μάλιστα εὐηργέτησας, τούτους ἐχθροὺς ἔχεις.
Κλέανδρος ἐπὶ σὲ τόν τε δῆμον καὶ τὸ στρατιωτικὸν 3
ὥπλισεν· ἐκ δὲ διαφόρου καὶ ἐναντίας γνώμης οἳ μὲν
μισοῦντες αὐτόν, ὁ δῆμος, οἳ δὲ στέργοντες, πᾶν τὸ
ἱππικὸν τάγμα, ἐν ὅπλοις εἰσί, καὶ φθείροντες ἀλλή-
λους ἐμφυλίου αἵματος τὴν Ῥώμην ἐπλήρωσαν. τὰ δ'
ἑκατέρου τοῦ πλήθους δεινὰ ἡμᾶς προσλήψεται, εἰ μὴ
τὴν ταχίστην πρὸς θάνατον ἐκδώσεις πονηρὸν οἰκέ-
την, ὀλέθρου τοσούτου τοῖς μὲν αἴτιον ἤδη γεγονότα,
ἡμῖν δὲ ἐσόμενον ὅσον οὐδέπω." τοιαῦτά τινα εἰ- 4
ποῦσα, ῥηξαμένη τε τὴν ἐσθῆτα, καὶ τῶν παρόντων
τινὲς θαρρήσαντες τοῖς τῆς ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως
λόγοις τὸν Κόμμοδον ἐτάραξαν. ἐκπλαγεὶς δὲ ἐκεῖνος,
τόν τε ἐπικείμενον κίνδυνον οὐ μέλλοντα ἀλλὰ πα-
ρόντα ἤδη φοβηθείς, μεταπέμπεται τὸν Κλέανδρον,
οὐδὲν μέν τι εἰδότα τῶν ἀπηγγελμένων, οἰόμενον δέ.
ἐλθόντα δ' αὐτὸν συλληφθῆναι κελεύει, καὶ τὴν κε-
φαλὴν ἀποτεμὼν δόρατί τε ἐπιμήκει ἐγκαταπήξας ἐκ-
πέμπει τερπνὸν καὶ ποθεινὸν τῷ δήμῳ θέαμα. ἔστη 5
γὰρ οὕτω τὸ δεινόν, καὶ ἑκάτεροι πολεμοῦντες ἐπαύ-
σαντο, οἱ μὲν στρατιῶται ἀνῃρημένον ἰδόντες ὑπὲρ
οὗ ἐμάχοντο, δέει τε τῆς τοῦ βασιλέως ὀργῆς (συνίε-
σαν γὰρ ἐξηπατῆσθαι καὶ τὰ δρασθέντα παρὰ γνώμην
αὐτοῦ τετολμηκέναι)· ὁ δὲ δῆμος κεκόρεστο τιμωρίαν
παρὰ τοῦ τὰ δεινὰ δράσαντος εἰληφώς. προσανεῖ- 6
λον δὲ καὶ τοὺς παῖδας τοῦ Κλεάνδρου (δύο δὲ ἦσαν
ἄρρενες αὐτῷ), πάντας τε ὅσους ᾔδεσαν ἐκείνου φί-
λους διεχρήσαντο· σύροντές τε τὰ σώματα καὶ πᾶσαν
ὕβριν ἐνυβρίσαντες, τέλος λελωβημένους ἐς τοὺς
ὀχετοὺς ἔρριψαν φέροντες. τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει Κλέ-

ανδρός τε καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐχρήσαντο, φιλοτιμησαμένης, ὡς ἂν τις εἴποι, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν ἑνὶ δεῖξαι ὅτι ἐκ τῆς ἐσχάτης εὐτελείας ἐς τὸ μέγιστον ὕψος ἆραι καὶ πάλιν τὸν ἀρθέντα ῥῖψαι ὀλίγη καὶ ἀνέλπιστος δύναται τύχης ῥοπή.

7 ὁ δὲ Κόμμοδος δεδιὼς μὲν τὴν τοῦ δήμου κίνησιν, μή τι καὶ περὶ αὐτὸν νεωτερίσειεν, ὅμως δὲ παρορμησάντων αὐτὸν τῶν οἰκείων κατελθὼν ἐς τὸ ἄστυ, μετὰ πάσης εὐφημίας τε καὶ παραπομπῆς τοῦ δήμου ὑποδεχθεὶς ἐς τὴν βασίλειον ἐπανῆλθεν αὐλήν. πειραθεὶς δὲ τοσούτων κινδύνων ἀπίστως προσεφέρετο πᾶσιν, ἀφειδῶς τε φονεύων καὶ πάσαις διαβολαῖς ῥᾳδίως πιστεύων, μηδέ τινα προσιέμενος τῶν λόγου ἀξίων, ἀλλὰ τῆς μὲν περὶ τὰ καλὰ σπουδῆς ἀπῆγεν ἑαυτόν, δεδούλωντο δὲ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἐπάλληλοι καὶ ἀκόλαστοι σώ-
8 ματος ἡδοναί. καὶ σώφρων μὲν πᾶς καὶ παιδείας κἂν μετρίως μεμνημένος τῆς αὐλῆς ὡς ἐπίβουλος ἐδιώκετο, γελωτοποιοὶ δὲ καὶ τῶν αἰσχίστων ὑποκριταὶ εἶχον αὐτὸν ὑποχείριον. ἁρμάτων τε ἡνιοχείας καὶ θηρίων ἐξ ἀντιστάσεως μάχας ἐπαιδεύετο, τῶν μὲν κολάκων ἐς ἀνδρείας δόξαν αὐτὰ ἀνυμνούντων, τοῦ δὲ ἀπρεπέστερον μετιόντος ἢ βασιλεῖ σώφρονι ἥρμοζεν.

14 ἐγένοντο δέ τινες κατ' ἐκεῖνο καιροῦ καὶ διοσημίαι. ἀστέρες γὰρ ἡμέριοι συνεχῶς ἐβλέποντο, ἕτεροί τε ἐς μῆκος κεχαλασμένοι ὡς ἐν μέσῳ ἀέρι κρέμασθαι δοκεῖν· ζῷά τε παντοῖα καὶ τὴν ἑαυτῶν φύσιν μὴ τηροῦντα σχήμασί τε ἀλλοδαποῖς καὶ μέρεσι σώματος ἀναρμόστοις πολλάκις ἀπεκυήθη. τὸ μέγιστον δὲ δει-
2 νόν, ὃ καὶ τὸν παρόντα καιρὸν ἐλύπησε καὶ πρὸς τὸ μέλλον οἰωνίσματι καὶ φαύλῳ συμβόλῳ χρωμένους

πάντας ἐτάραξεν· οὔτε γὰρ ὄμβρου προϋπάρξαντος οὔτε νεφῶν ἀθροισθέντων, σεισμοῦ δὲ ὀλίγου προγενομένου γῆς, εἴτε σκηπτοῦ νύκτωρ κατενεχθέντος εἴτε καὶ πυρός ποθεν ἐκ τοῦ σεισμοῦ διαρρυέντος πᾶν τὸ τῆς εἰρήνης τέμενος κατεφλέχθη, μέγιστον καὶ a. 191
κάλλιστον γενόμενον τῶν ἐν τῇ πόλει ἔργων. πλου- 3
σιώτατον δὲ ἦν πάντων ἱερῶν, δι' ἀσφάλειαν ἀναθήμασι κεκοσμημένον χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου· ἕκαστος δέ, ἃ εἶχεν, ἐκεῖσε ἐθησαυρίζετο. ἀλλὰ τὸ πῦρ ἐκείνης νυκτὸς πολλοὺς ἐκ πλουσίων πένητας ἐποίησεν. ὅθεν ὠλοφύροντο κοινῇ μὲν πάντες τὰ δημόσια, ἕκαστος δὲ τὰ ἴδια αὑτοῦ.

καταφλέξαν δὲ τὸ πῦρ τόν τε νεὼν καὶ πάντα 4
τὸν περίβολον, ἐπενεμήθη καὶ τὰ πλεῖστα τῆς πόλεως καὶ κάλλιστα ἔργα, ὅτε καὶ τῆς Ἑστίας τοῦ νεὼ καταφλεχθέντος ὑπὸ τοῦ πυρὸς γυμνωθὲν ὤφθη τὸ τῆς Παλλάδος ἄγαλμα, ὃ σέβουσι καὶ κρύπτουσι Ῥωμαῖοι κομισθὲν ἀπὸ Τροίας, ὡς λόγος· ὃ τότε πρῶτον καὶ μετὰ τὴν ἀπ' Ἰλίου ἐς Ἰταλίαν ἄφιξιν εἶδον οἱ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωποι· ἁρπάσασαι γὰρ τὸ ἄγαλμα αἱ τῆς 5
Ἑστίας ἱέρειαι παρθένοι διὰ μέσης τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ ἐς τὴν τοῦ βασιλέως αὐλὴν μετεκόμισαν. κατεφλέχθη δὲ καὶ ἄλλα πλεῖστα τῆς πόλεως μέρη κάλλιστα. ἱκανῶν τε ἡμερῶν πάντα ἐπιὸν τὸ πῦρ ἐπεβόσκετο· οὐδὲ πρότερον ἐπαύσατο πρὶν ἢ κατενεχθέντες ὄμβροι ἐπέσχον αὐτοῦ τὴν ὁρμήν. ὅθεν καὶ τὸ πᾶν ἔργον ἐξε- 6
θειάσθη, πιστευόντων κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῶν τότε ἀνθρώπων ὅτι γνώμῃ θεῶν καὶ δυνάμει ἤρξατό τε τὸ πῦρ καὶ ἐπαύσατο. συνεβάλλοντο δέ τινες [ἐκ τῶν κατειληφότων] πολέμων σημεῖον εἶναι τὴν τοῦ νεὼ τῆς εἰρήνης ἀπώλειαν· τὰ γοῦν ἀκολουθήσαντα, ὡς ἐν

τοῖς ἑξῆς ἐροῦμεν, ἐκ τῆς ἀποβάσεως τὴν προϋπάρχουσαν φήμην ἐπιστώσατο.

7 πολλῶν δὴ καὶ δεινῶν συνεχῶς κατειληφότων τὴν πόλιν, οὐκέτι ὁ Ῥωμαίων δῆμος μετ' εὐνοίας τὸν Κόμμοδον ἐπέβλεπεν, ἀλλὰ καὶ τὰς αἰτίας τῶν ἐπαλλήλων συμφορῶν ἐς τοὺς ἐκείνου ἀκρίτους φόνους καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ βίου ἀνέφερεν ἁμαρτήματα. οὐδὲ γὰρ ἐλάνθανε τὰ πραττόμενα πάντας, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς λανθάνειν ἤθελεν, ἃ δὲ πράττων οἴκοι διεβάλ-
8 λετο, ταῦτα καὶ δημοσίᾳ δεῖξαι ἐτόλμησεν. ἐς τοσοῦτόν τε μανίας καὶ παροινίας προυχώρησεν ὡς πρῶτον μὲν τὴν πατρῴαν προσηγορίαν παραιτήσασθαι, ἀντὶ δὲ Κομμόδου καὶ Μάρκου υἱοῦ Ἡρακλέα τε καὶ Διὸς υἱὸν αὑτὸν κελεύσας καλεῖσθαι, ἀποδυσάμενός τε τὸ Ῥωμαίων καὶ βασίλειον σχῆμα λεοντῆν ἐπεστρώννυτο, καὶ ῥόπαλον μετὰ χεῖρας φέρων· ἀμφιέννυτό τε ἁλουργεῖς καὶ χρυσοϋφεῖς ἐσθῆτας, ὡς εἶναι καταγέλαστον αὐτὸν ὑφ' ἑνὶ σχήματι καὶ θηλειῶν πολυτέλειαν καὶ
9 ἡρώων ἰσχὺν μιμούμενον. τοιοῦτος μὲν δὴ προϊὼν ἐφαίνετο, ἤλλαξε δὲ καὶ τῶν ἐνιαυσίων μηνῶν τὰ ὀνόματα, ὅσα μὲν ἀρχαῖα καταλύσας, πάντας δὲ ταῖς ἑαυτοῦ προσηγορίαις ὀνομάσας, ὧν αἱ πλεῖσται ἐς Ἡρακλέα δῆθεν ὡς ἀνδρειότατον ἀνεφέροντο. ἔστησε δὲ καὶ ἀνδριάντας αὑτοῦ κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἀντικρὺ τοῦ τῆς συγκλήτου συνεδρίου τόξον διηγκυλημένον· ἐβούλετο γὰρ δὴ καὶ τὰς εἰκόνας αὑτῷ φόβον ἀπειλεῖν.

τὸν μὲν οὖν ἀνδριάντα μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν καθελοῦσα ἡ σύγκλητος ἐλευθερίας εἰκόνα ἱδρύ-
15 σατο· ὁ δὲ Κόμμοδος μηκέτι κατέχων ἑαυτοῦ δημοσίᾳ θέας ἐπετέλεσεν, ὑποσχόμενος τά τε θηρία πάντα ἰδίᾳ χειρὶ κατακτενεῖν καὶ τοῖς ἀνδρειοτάτοις τῶν νεανιῶν

μονομαχήσειν. διαδραμούσης δὲ τῆς φήμης συνέθεον
ἔκ τε τῆς Ἰταλίας πάσης καὶ τῶν ὁμόρων ἐθνῶν, θεα-
σόμενοι ἃ μὴ πρότερον μήτε ἑωράκεσαν μήτε ἠκηκόε-
σαν. καὶ γὰρ διηγγέλλετο αὐτοῦ τῆς χειρὸς τὸ εὔ-
στοχον, καὶ ὅτι ἔμελεν αὐτῷ ἀκοντίζοντι καὶ τοξεύοντι
μὴ πταίειν. συνῆσαν δὲ παιδεύοντες αὐτὸν Παρθυ- 2
αίων οἱ τοξικὴν ἀκριβοῦντες καὶ Μαυρουσίων οἱ
ἀκοντίζειν ἄριστοι, οὓς πάντας εὐχειρίᾳ ὑπερέβαλλεν.
ἐπεὶ δὲ κατέλαβον αἱ τῆς θέας ἡμέραι, τὸ μὲν ἀμφι-
θέατρον πεπλήρωτο, τῷ δὲ Κομμόδῳ περίδρομος κύ-
κλῳ κατεσκευάστο, ὡς μὴ συστάδην τοῖς θηρίοις μα-
χόμενος κινδυνεύοι, ἄνωθεν δὲ καὶ ἐξ ἀσφαλοῦς ἀκον-
τίζων εὐστοχίας μᾶλλον ἢ ἀνδρείας παρέχοιτο δεῖξιν.
ἐλάφους μὲν οὖν καὶ δορκάδας, ὅσα τε κερασφόρα 3
πλὴν ταύρων, συνθέων αὐτοῖς καὶ καταδιώκων ἔβαλ-
λε, φθάνων τε αὐτῶν τὸν δρόμον καὶ πληγαῖς και-
ρίαις ἀναιρῶν· λέοντας δὲ καὶ παρδάλεις, ὅσα τε ζῷα
γενναῖα, περιθέων ἄνωθεν κατηκόντιζεν. οὐδέ τις
εἶδεν ἀκόντιον δεύτερον οὐδὲ τραῦμα ἄλλο πλὴν τοῦ
θανατηφόρου· ἅμα γὰρ τῇ τοῦ ζῴου ὁρμῇ κατά γε 4
μετώπου ἢ κατὰ καρδίας ἔφερε τὴν πληγήν, καὶ οὐδέ-
ποτε σκοπὸν ἄλλον ἔσχεν οὐδὲ ἐπ' ἄλλο μέρος ἦλθε
τὸ ἀκόντιον τοῦ σώματος, ὡς μὴ ἅμα τε τρῶσαι καὶ
φονεῦσαι. τὰ δὲ πανταχόθεν ζῷα ἠθροίζετο αὐτῷ.
τότε γοῦν εἴδομεν ὅσα ἐν γραφαῖς ἐθαυμάζομεν· ἀπό 5
τε γὰρ Ἰνδῶν καὶ Αἰθιόπων, εἴ τι πρότερον ἄγνω-
στον ἦν, μεσημβρίας τε καὶ τῆς ἀρκτῴας γῆς ζῷα
πάντα φονεύων Ῥωμαίοις ἔδειξε. τὸ δ' εὔστοχον τῆς
χειρὸς αὐτοῦ πάντες ἐξεπλήττοντο. λαβὼν οὖν ποτὲ
βέλη ὧν αἱ ἀκμαὶ ἦσαν μηνοειδεῖς, ταῖς Μαυρουσίαις
στρουθοῖς ὀξύτατα φερομέναις καὶ ποδῶν τάχει καὶ
κολπώσει πτερῶν ἐπαφιεὶς τὰ βέλη κατ' ἄκρου τοῦ

τραχήλου ἐχαρατόμει, ὡς τῶν κεφαλῶν ἀφῃρημένας
ὁρμῇ τοῦ βέλους ἔτι περιθεῖν αὐτὰς ὡς μηδὲν παθού-
6 σας. παρδάλεως δέ ποτε ὀξυτάτῳ δρόμῳ τὸν ἐκκα-
λούμενον καταλαβούσης, φθάσας τῷ ἀκοντίῳ μέλλου-
σαν δήξεσθαι, τὴν μὲν ἀπέκτεινε τὸν δὲ ἐρρύσατο,
φθάσας τῇ τοῦ δόρατος αἰχμῇ τὴν τῶν ὀδόντων ἀκμήν.
λεόντων δέ ποτε ἐξ ὑπογαίων ἑκατὸν ἀναρριφθέντων
ἰσαρίθμοις ἀκοντίοις πάντας ἀπέκτεινεν, ὡς ἐπὶ πολὺ
κειμένων τῶν πτωμάτων δι' αὐτὸ τοῦτο ἐπὶ σχολῆς
πάντας ἀριθμῆσαι καὶ μηδὲν ἰδεῖν περιττὸν ἀκόντιον.
7 μέχρι μὲν οὖν τούτων, εἰ καὶ βασιλείας τὰ πραττ-
τόμενα ἦν ἀλλότρια, πλὴν ἀνδρείας καὶ εὐστοχίας
παρὰ τοῖς δημώδεσιν εἶχέ τινα χάριν· ἐπεὶ δὲ καὶ
γυμνὸς ἐς τὸ ἀμφιθέατρον εἰσῆλθεν ὅπλα τε ἀναλα-
βὼν ἐμονομάχει, τότε σκυθρωπὸν εἶδεν ὁ δῆμος θέα-
μα, τὸν εὐγενῆ Ῥωμαίων βασιλέα, μετὰ τοσαῦτα τρό-
παια πατρός τε καὶ προγόνων, οὐκ ἐπὶ βαρβάρους
ὅπλα λαμβάνοντα στρατιωτικὰ ἢ Ῥωμαίων ἀρχῇ πρέ-
ποντα, καθυβρίζοντα δὲ τὸ ἀξίωμα αἰσχίστῳ καὶ με-
8 μιασμένῳ σχήματι. ὃ μὲν οὖν μονομαχῶν ῥᾳδίως
τῶν ἀνταγωνιστῶν περιεγένετο, καὶ μέχρι τραυμάτων
προεχώρει, ὑπεικόντων ἁπάντων καὶ τὸν βασιλέα, οὐ
τὸν μονομάχον ἐννοούντων. ἐς τοσοῦτον δὲ προεχώ-
ρησε μανίας ὡς μηκέτι βούλεσθαι μηδὲ τὴν βασίλειον
οἰκεῖν ἑστίαν· ἀλλὰ γὰρ μετοικισθῆναι ἐβούλετο ἐς τὸ
τῶν μονομάχων καταγώγιον. ἑαυτὸν δὲ οὐκέτι Ἡρα-
κλέα, ἀλλὰ τῶν μονομαχούντων ἐνδόξου τινὸς προ-
9 τετελευτηκότος ὀνόματι καλεῖσθαι προσέταξε. τοῦ
δὲ μεγίστου ἀγάλματος κολοσσιαίου, ὅπερ σέβουσι
Ῥωμαῖοι εἰκόνα φέρον ἡλίου, τὴν κεφαλὴν ἀποτεμὼν
ἱδρύσατο ἑαυτοῦ, ὑπογράψας τῇ βάσει [οὐχ] ἃς εἰώ-

θασι βασιλικὰς καὶ πατρῴους προσηγορίας, ἀντὶ δὲ
Γερμανικοῦ "μονομάχους χιλίους νικήσαντος."
ἔδει δὲ ἄρα ποτὲ κἀκεῖνον παύσασθαι μεμηνότα 16
καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν τυραννουμένην. νέου μὲν
γὰρ ἔτους τῆς ἐπιούσης ἔμελλεν ἡμέρας — σέβουσι
δὲ τὴν ἑορτὴν Ῥωμαῖοι ἐς θεὸν ἀρχαιότατον τῆς Ἰτα-
λίας ἐπιχώριον ἀναφέροντες· φασὶ γὰρ αὐτοῦ καὶ
Κρόνον, ὑπὸ Διὸς ἐκβληθέντα τῆς ἀρχῆς, κατελθόντα
ἐς γῆν γενέσθαι ξένον, δεδιότα δὲ τὴν τοῦ παιδὸς
δυναστείαν παρ' αὐτῷ κρυπτόμενον λαθεῖν· ὅθεν
καὶ τὸ ὄνομα δοθῆναι τῷ χώρῳ τῆς Ἰταλίας Λάτιόν
τε κληθῆναι, ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος φωνῆς ἐς τὴν ἐπιχώ-
ριον παραχθέν. διὰ ταῦτά τοι καὶ μέχρι νῦν Ἰτα- 2
λιῶται τὰ μὲν κρόνια προεορτάζουσι θεῷ τῷ λαθόντι,
τὴν δὲ τοῦ ἔτους ἀρχὴν ἱερομηνίαν ἄγουσι τῷ τῆς
Ἰταλίας θεῷ. διπρόσωπον δὲ αὐτοῦ τὸ ἄγαλμα ἵδρυ-
ται, ἐπειδὴ ἐς αὐτὸν ὁ ἐνιαυτὸς ἄρχεταί τε καὶ παύε-
ται. ταύτης δὴ τῆς ἑορτῆς προσιούσης, ἐν ᾗ μάλιστα
Ῥωμαῖοι δεξιοῦνταί τε ἀλλήλους καὶ προσαγορεύουσι,
νομισμάτων τε ἀντιδόσεσι καὶ κοινωνίᾳ τῶν γῆς καὶ
θαλάττης καλῶν εὐφραίνουσιν αὑτούς, ἀρχαί τε ἐπώ- 3
νυμοι τότε πρῶτον τὴν ἔνδοξον καὶ ἐνιαύσιον πορφύ-
ραν περιτίθενται, πάντων ἑορταζόντων ὁ Κόμμοδος
ἐβούλετο οὐκ ἐκ τῆς βασιλείου, ὡς ἔθος, προελθεῖν
οἰκίας ἀλλ' ἐκ τοῦ τῶν μονομάχων καταγωγίου, ἀντὶ
δὲ τῆς εὐπαρύφου καὶ βασιλικῆς πορφύρας ὅπλα τε
αὐτὸς φέρων καὶ συμπροϊόντων τῶν λοιπῶν μονο-
μάχων ὀφθῆναι τοῖς Ῥωμαίοις. ἐπεὶ δὲ τὴν γνώμην 4
αὑτοῦ ταύτην ἀνήνεγκε πρὸς Μαρκίαν, ἣν εἶχε τῶν
παλλακίδων τιμιωτάτην, ἣ οὐδέν τι ἀπεῖχε γαμετῆς
γυναικός, ἀλλὰ πάντα ὑπῆρχεν ὅσα σεβαστῇ, πλὴν
τοῦ πυρός· ἣ μαθοῦσα τὴν παράλογον οὕτω καὶ ἀπρε-

πῇ βούλησιν αὐτοῦ τὰ πρῶτα ἐλιπάρει, καὶ προσπί-
πτουσα μετὰ δακρύων ἐδεῖτο μήτε τὴν Ῥωμαίων ἀρ-
χὴν καθυβρίσαι μήθ' ἑαυτὸν ἐπιδόντα μονομάχοις καὶ
ἀπεγνωσμένοις ἀνθρώποις κινδυνεῦσαι. ἐπεὶ δὲ
πολλὰ ἱκετεύουσα οὐκ ἐτύγχανεν αὐτοῦ, ἣ μὲν δα-
κρύουσα ἀπέστη, ὁ δὲ Κόμμοδος μεταπεμψάμενος
Λαῖτον τὸν ἔπαρχον τῶν στρατοπέδων Ἔκλεκτόν τε
τὸν τοῦ θαλάμου προεστῶτα ἐκέλευεν αὐτῷ παρα-
σκευασθῆναι ὡς διανυκτερεύσων ἐν τῷ τῶν μονομά-
χων καταγωγίῳ κἀκεῖθεν προελευσόμενος ἐπὶ τὰς
θυσίας τῆς ἱερομηνίας, ὡς Ῥωμαίοις ἔνοπλος ὀφθείη.
οἳ δὲ ἱκέτευον καὶ πείθειν ἐπειρῶντο μηδὲν ἀνάξιον
17 τῆς βασιλείας ποιεῖν. ὁ δὲ Κόμμοδος ἀσχάλλων τοὺς
μὲν ἀπεπέμψατο, αὐτὸς δὲ ἐπανελθὼν ἐς τὸ δωμά-
τιον ὡς δὴ καθευδήσων (καὶ γὰρ μεσημβρίας εἰώθει
τοῦτο ποιεῖν), λαβὼν γραμματεῖον τούτων δὴ τῶν ἐκ
φιλύρας ἐς λεπτότητα ἠσκημένων ἐπαλλήλῳ τε ἀνα-
κλάσει ἀμφοτέρωθεν ἐπτυγμένων, γράφει οὕσους χρὴ
2 τῆς νυκτὸς φονευθῆναι. ὧν πρώτη μὲν ἦν Μαρκία,
εἵποντο δὲ Λαῖτός τε καὶ Ἔκλεκτος, ἐπὶ δὲ τούτοις
πολὺ πλῆθος τῶν τῆς συγκλήτου πρωτευόντων. τοὺς
μὲν γὰρ πρεσβυτέρους καὶ λοιποὺς πατρῴους φίλους
ἀποσκευάσασθαι πάντας ἤθελεν, αἰδούμενος ἔχειν
αἰσχρῶν ἔργων σεμνοὺς ἐπόπτας· τῶν δὲ πλουσίων
τὰς οὐσίας χαρίσασθαι ἐβούλετο μερίσαι τε ἐς τοὺς
στρατιώτας καὶ τοὺς μονομαχοῦντας, τοὺς μὲν ἵνα
3 φυλάττοιεν αὐτόν, τοὺς δὲ ἵνα τέρποιεν. γράψας δὴ
γραμματεῖον τίθησιν ἐπὶ τοῦ σκίμποδος, οἰηθεὶς μη-
δένα ἐκεῖσε εἰσελεύσεσθαι. ἦν δὲ παιδίον πάνυ νή-
πιον, τούτων δὴ τῶν γυμνῶν μὲν ἐσθῆτος χρυσῷ δὲ
καὶ λίθοις πολυτίμοις κεκοσμημένων, οἷς ἀεὶ χαίρουσι
Ῥωμαίων οἱ τρυφῶντες. ὑπερηγάπα δὲ Κόμμοδος

αὐτὸ ὡς συγκαθεύδειν πολλάκις· Φιλοκόμμοδός τε
ἐκαλεῖτο, δεικνυούσης καὶ τῆς προσηγορίας τὴν στορ-
γὴν τὴν ἐς τὸν παῖδα τοῦ βασιλέως. τὸ δὴ παιδίον 4
τοῦτο ἄλλως ἀθῦρον, προελθόντος τοῦ Κομμόδου ἐπὶ
τὰ συνήθη λουτρά τε καὶ κραιπάλας, εἰσδραμὸν ἐς
τὸν θάλαμον ὥσπερ εἰώθει, τὸ γραμματεῖον ἐπὶ τοῦ
σκίμποδος κείμενον ἀνελόμενον ἵνα δὴ παίζειν ἔχοι,
πρόεισι τοῦ οἴκου. κατὰ δέ τινα δαίμονα συνήντα τῇ
Μαρκίᾳ. ἡ δέ (καὶ αὐτὴ γὰρ ἔστεργε τὸ παιδίον) πε-
ριπτύξασα καὶ φιλοῦσα τὸ γραμματεῖον ἀφαιρεῖται,
δεδοικυῖα δὴ μή τι τῶν ἀναγκαίων ὑπὸ νηπιότητος
ἀγνοοῦν παῖζον διαφθείρῃ. γνωρίσασα δὲ τὴν Κομ-
μόδου χεῖρα, ταύτῃ καὶ μᾶλλον ἐσπούδαζε διεξελθεῖν
τὴν γραφήν. ἐπεὶ δὲ εὗρεν αὐτὸ θανατηφόρον καὶ 5
πρὸ ἁπάντων αὐτήν τε μέλλουσαν τεθνήξεσθαι, Λαῖ-
τόν τε καὶ Ἔκλεκτον ἐπακολουθήσοντας, τῶν τε λοι-
πῶν τοσοῦτον φόνον, ἀνοιμώξασα καθ᾽ ἑαυτήν τε εἰ-
ποῦσα "εὖ γε ὦ Κόμμοδε· ταῦτα γὰρ χαριστήρια εὐ-
νοίας τε καὶ στοργῆς <τῆς ἐμῆς> ὕβρεώς τε καὶ πα-
ροινίας τῆς σῆς, ἣς ἐτῶν τοσούτων ἠνεσχόμην. ἀλλ᾽
οὐ καταπροΐξῃ αὐτὸς μεθύων νηφούσης γυναικός,"
ταῦτα εἰποῦσα τὸν Ἔκλεκτον μεταπέμπεται· ἔθος δ᾽ 6
εἶχεν αὐτῇ προσιέναι ἅτε τοῦ θαλάμου φύλαξ, ἔτι τε
καὶ ἐπὶ συνουσίᾳ αὐτοῦ διεβάλλετο. δοῦσα δὲ τὸ
γραμματεῖον "ὅρα" ἔφη "ποίαν μέλλομεν παννυχίζειν
ἑορτήν." ὁ δὲ Ἔκλεκτος ἀναγνούς τε καὶ ἐκπλαγείς
(ἦν δὲ τὸ γένος Αἰγύπτιος, τολμῆσαί τε ἅμα καὶ δρᾶ-
σαι θυμῷ τε δουλεῦσαι πεφυκώς) κατασημηνάμενος
οὖν τὸ γραμματεῖον διά τινος τῶν ἑαυτῷ πιστῶν ἀνα-
γνωσθησόμενον πέμπει τῷ Λαίτῳ. ὁ δὲ καὶ αὐτὸς 7
ταραχθεὶς ἀφικνεῖται πρὸς Μαρκίαν ὡς δὴ συσκεψό-
μενος αὐτοῖς περὶ ὧν ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς καὶ τοῦ

τῶν μονομάχων καταγωγίου· προσποιησάμενοι δὲ
περὶ τῶν ἐκείνῳ διαφερόντων σκέπτεσθαι συντίθεν-
ται φθάσαι τι δράσαντες ἢ παθεῖν, οὐδὲ καιρὸν εἶναι
8 μελλήσεως ἢ ἀναβολῆς. ἀρέσκει δὴ δοῦναι φάρμα-
κον δηλητήριον τῷ Κομμόδῳ, ὑπέσχετο δ' αὐτὸ ῥᾷστα
δώσειν ἡ Μαρκία· εἰώθει γὰρ αὐτὴ κιρνάναι τε καὶ
διδόναι τὴν πρώτην πόσιν, ὡς ἥδιον πίοι παρ' ἐρω-
μένης. ἐλθόντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ λουτροῦ ἐμβαλοῦσα
ἐς κύλικα τοῦ φαρμάκου, οἴνῳ τε κεράσασα εὐώδει,
δίδωσιν. ὃ δ' ὡς συνήθη φιλοτησίαν, μετὰ πολλὰ
λουτρὰ καὶ γυμνάσια τὰ πρὸς θηρία διψῶν, ἔπιεν
9 ἀναισθήτως. εὐθέως δὲ κάρος ἐπέπεσεν αὐτῷ, ἐς
ὕπνον τε καθελκόμενος, ὑπὸ καμάτου τοῦτο πάσχειν
οἰηθεὶς ἀνεπαύσατο. ὁ δὲ Ἔκλεκτος καὶ Μαρκία,
πάντας ἀποστῆναι κελεύσαντες ἔς τε τὰ οἰκεῖα ἀπιέ-
ναι, ἡσυχίαν δὴ παρεσκεύαζον αὐτῷ. εἰώθει δὲ καὶ
ἐπὶ ἄλλων τοῦτο πάσχειν ὁ Κόμμοδος ὑπὸ κραιπάλης·
πολλάκις γὰρ λουσάμενος καὶ πολλάκις ἐσθίων οὐδένα
καιρὸν εἶχεν ἐς ἀνάπαυσιν ὡρισμένον, ἐπαλλήλοις καὶ
διαφόροις συνεχόμενος ἡδοναῖς, αἷς δὴ καταλαβούσῃ
10 ὥρᾳ καὶ ἄκων ἐδούλευεν. ἐπ' ὀλίγον μὲν οὖν ἡσύ-
χασε, περὶ στόμαχον δὲ καὶ κοιλίαν τοῦ φαρμάκου
γενομένου ἴλιγγός τε αὐτὸν καταλαμβάνει ἔμετός τε
πολὺς ἐπιγίνεται, ἢ τῆς προεγκειμένης τροφῆς ἅμα
ποτῷ πολλῷ ἐξωθούσης τὸ φάρμακον, ἢ διὰ τὸ προ-
λαμβανόμενον, ὅπερ εἰώθασι βασιλεῖς ἑκάστοτε πρὸ
11 πάσης τροφῆς λαμβάνειν, κώλυμα δηλητηρίων. πλὴν
ἀλλὰ πολλοῦ γε τοῦ ἐμέτου ὄντος, φοβηθέντες μὴ πᾶν
ἐξεμέσας τὸ φάρμακον ἀνανήψῃ καὶ πάντες ἀπόλων-
ται, νεανίαν τινὰ ὄνομα Νάρκισσον, γενναῖόν τε καὶ
ἀκμαστήν, πείθουσιν εἰσελθόντα τὸν Κόμμοδον ἀπο-

πνῖξαι, μεγάλα δώσειν ἔπαθλα ὑποσχόμενοι. ὃ δὲ εἰσδραμὼν παρειμένον αὐτὸν ὑπὸ τοῦ φαρμάκου καὶ μέθης, ἀποσφίγξας τὸν τράχηλον, φονεύει. prid. Cal. Ian. a. 193

τοιούτῳ μὲν τέλει τοῦ βίου ὁ Κόμμοδος ἐχρή- 12
σατο, βασιλεύσας ἔτη τρισκαίδεκα μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτήν, εὐγενέστατός τε τῶν πρὸ αὐτοῦ γενομένων βασιλέων, κάλλει τε τῶν καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπων εὐπρεπέστατος αὐταρκέστατός τε συμμετρίᾳ σώματος, εἰ δέ τι δεῖ καὶ περὶ ἀνδρείας εἰπεῖν, οὐδενὸς ἥττων εὐστοχίᾳ τε καὶ εὐχειρίᾳ, εἰ μὴ τὴν τούτων εὐμοιρίαν αἰσχροῖς ἐπιτηδεύμασι κατῄσχυνεν, ὡς προείρηται.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ἀνελόντες δὲ τὸν Κόμμοδον οἱ ἐπιβουλεύσαντες, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ συντάγματι τῆς ἱστορίας δεδήλωται, κρύψαι τε τὸ γενόμενον βουλόμενοι, ὡς ἂν τοὺς φυλάσσοντας τὴν βασίλειον αὐλὴν δορυφόρους λάθοιεν, εἱλήσαντες στρωμνῇ τινὶ εὐτελεῖ τὸ σωμάτιον καὶ καταδήσαντες, ἐπιθέντες τε δυσὶν οἰκέταις τῶν πιστῶν ἑαυτοῖς, ἐκπέμπουσιν ὡς δή τι σκεῦος τῶν ἐκ τοῦ θαλάμου περιττῶν. οἱ δὲ φέροντες διὰ 2
μέσων ἐκφέρουσι τῶν φυλάκων, ὧν οἳ μὲν ἀπὸ μέθης ἐκραιπάλων, οἳ δὲ ἐγρηγορότες κἀκεῖνοι ἐς ὕπνον κατεφέροντο κατεχούσαις τε ταῖς χερσὶ τὰ δοράτια ἐπανεπαύοντο, οἳ δ' οὐ πάνυ τὸ ἐκφερόμενον τοῦ θαλάμου, ὅ τι ποτ' εἴη, ἐπολυπραγμόνουν, ἐπεὶ μηδὲ αὐτοῖς διέφερε ταῦτ' εἰδέναι. τὸ μὲν οὖν σῶμα τοῦ βασιλέως οὕτω κλαπὲν ἐκκομισθέν τε τῆς αὐλείου θύρας νύκτωρ ὀχήματι ἐπιθέντες ἐς τὸ προάστειον

3 ἀπέπεμψαν· ὁ δὲ Λαῖτος καὶ Ἔκλεκτος ἅμα τῇ Μαρ-
κίᾳ τὸ πρακτέον ἐβουλεύοντο. ἔδοξε δὲ αὐτοῖς περὶ
μὲν τοῦ θανάτου φήμην ἐγκατασπεῖραι, ὅτι δὴ αἰφ-
νιδίως τετελευτήκοι ἀποπληξίας ἐπιπεσούσης· καὶ
γὰρ ἐνδεχομένην πίστιν ἕξειν ᾤοντο τὴν φήμην προ-
διαβεβλημένης τῆς ἀκορέστου καὶ ὑπερβαλλούσης
ἐκείνου τροφῆς. πρῶτον δὲ ἔδοξεν αὐτοῖς ἐπιλέξα-
σθαι ἄνδρα πρεσβύτην τινὰ καὶ σώφρονα τὸν διαδε-
ξόμενον τὴν ἀρχήν, ὅπως αὐτοί τε σωθεῖεν καὶ ἀπὸ
τῆς πικρᾶς καὶ ἀκολάστου τυραννίδος πάντες ἀνα-
πνεύσειαν. καθ' ἑαυτοὺς δὴ ἀναλογιζόμενοι οὐδένα
4 οὕτως ἐπιτήδειον εὕρισκον ὡς Περτίνακα. ἦν δὲ ὁ
Περτίναξ τὸ μὲν γένος Ἰταλιώτης, ἐν δὲ πολλαῖς στρα-
τιωτικαῖς τε καὶ πολιτικαῖς εὐδοκιμήσας πράξεσι,
πολλὰ δὲ κατὰ Γερμανῶν καὶ τῶν ὑπὸ τὴν ἀνατολὴν
βαρβάρων ἐγείρας τρόπαια, μόνος τε περιλειφθεὶς
τῶν σεμνῶν πατρῴων τῷ Κομμόδῳ φίλων· ὃν οὐκ
ἀπέκτεινε, τῶν Μάρκου ἑταίρων τε καὶ στρατηγῶν
ἐντιμότατον γενόμενον, ἢ διὰ σεμνότητα αἰδούμενος
ἢ ὡς πένητα τηρήσας. ἦν γὰρ αὐτῷ καὶ τοῦτο μέρος
τῶν ἐγκωμίων, ὅτι πλεῖστα πάντων ἐγχειρισθεὶς πάν-
των οὐσίαν εἶχεν ἐλάττονα.
5 πρὸς δὴ τοῦτον τὸν Περτίνακα νυκτὸς ἀκμαζού-
σης πάντων τε ὕπνῳ κατειλημμένων ἀφικνοῦνται ὁ
Λαῖτος καὶ ὁ Ἔκλεκτος, ὀλίγους τῶν συνωμοτῶν ἐπα-
γόμενοι. ἐπιστάντες δὲ αὐτοῦ κεκλεισμένης τῆς οἰ-
κίας ταῖς θύραις διεγείρουσι τὸν φυλάττοντα. ἀνοί-
ξας δὲ ἐκεῖνος καὶ θεασάμενος στρατιώτας ἐφεστῶτας
καὶ Λαῖτον, ὃν ᾔδει ἔπαρχον ὄντα, ἐκπλαγεὶς καὶ
6 ταραχθεὶς εἰσαγγέλλει. ὁ δὲ ἥκειν αὐτοὺς κελεύει,
δεινὰ προσδοκώμενα ἑαυτῷ ἑκάστοτε συμβήσεσθαι
φάσκων. ἐν τοσαύτῃ γοῦν αὐτόν φασι μεῖναι ψυχῆς

ἀταραξίᾳ ὡς μηδ' ἀναθορεῖν τοῦ σκίμποδος, μεῖναι
δὲ ἐπὶ τοῦ σχήματος, καὶ τὸν Λαῖτον ἅμα τῷ Ἐκλέκτῳ
εἰσελθόντα, καίτοι δοκοῦντα ἐπὶ φόνῳ ἥκειν, προσ-
ειπεῖν τε, καὶ θαρροῦντι μηδὲ ὠχριάσαντι τῷ προ- 7
σώπῳ "πάλαι μέν" φάναι "καὶ πάσης νυκτὸς τόδε τὸ
τέλος τοῦ βίου εἶχον δι' ἐλπίδος, μόνος τε τῶν πα-
τρῴων ἔτι περιλειπόμενος φίλων ἐθαύμαζον ἐπ' ἐμοὶ
Κόμμοδον βραδύνοντα. τί δὴ μέλλετε; ὑμεῖς τε γὰρ
δράσετε τὸ κεκελευσμένον, ἐγώ τε πονηρᾶς ἐλπίδος
καὶ φόβου συνεχοῦς ἀπαλλάξομαι." πρὸς ταῦτα ὁ
Λαῖτος "οὐ παύσῃ" ἔφη "ἀνάξια σαυτοῦ καὶ τῶν προ- 8
βεβιωμένων σοι λέγων; οὐ γὰρ ἐπ' ὀλέθρῳ τῷ σῷ ἥδε
ἡμῶν ἡ ἄφιξις, ἀλλ' ἐπὶ σωτηρίᾳ τῇ τε ἡμῶν αὐτῶν
καὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. κεῖται μὲν γὰρ ὁ τύραννος
δίκην δοὺς τὴν προσήκουσαν, καὶ ἅπερ αὐτὸς ἡμᾶς
δρᾶσαι διενοεῖτο, ταῦτα πρὸς ἡμῶν ἔπαθεν. ἡμεῖς 9
δὲ ἥκομέν σοι τὴν βασιλείαν ἐγχειριοῦντες, ὃν ἴσμεν
προύχοντα ἐν τῇ συγκλήτῳ βουλῇ σωφροσύνῃ βίου
μεγέθει τε ἀξιώματος καὶ ἡλικίας σεμνότητι, ποθού-
μενόν τε καὶ τιμώμενον ὑπὸ τοῦ δήμου· ὅθεν κἀκεί-
νοις εὐκταῖον καὶ ἡμῖν σωτήριον τὸ πραττόμενον ἔσε-
σθαι προσδοκῶμεν." πρὸς ταῦτα ὁ Περτίναξ "οὐ 10
παύσεσθε" ἔφη "χλευάζοντες πρεσβύτην, καὶ τοσαύ-
την μου δειλίαν κατεγνωκότες ὡς πρῶτον ἀπατῆσαι
βούλεσθε, εἶθ' οὕτω φονεῦσαι;" "ἀλλὰ μήν" ἔφη ὁ
Ἔκλεκτος, "ἐπεὶ λέγουσιν ἡμῖν οὐ πεπίστευκας, λα-
βὼν τουτὶ τὸ γραμματεῖον (γνωρίζεις δὲ τὴν Κομ-
μόδου χεῖρα, οὔσης σοι τῆς ἀναγνώσεως ἐν συνηθείᾳ)
ἀνάγνωθι· οὕτω γὰρ γνώσῃ τίνα τε κίνδυνον ἐφύγο- 11
μεν, καὶ ὅτι μὴ σκῆψις ἀλλ' ἀλήθεια πρόσεστι τοῖς
λεχθεῖσιν." ἐπιγνοὺς δὴ τὰ γεγραμμένα ὁ Περτίναξ,
πεισθείς τε ἀνδράσι καὶ πρότερον αὐτοῦ φίλοις, πάντα

2 πυθόμενος τὰ πεπραγμένα ἐπιδίδωσιν ἑαυτόν. καὶ
πρῶτον ἀρέσκει προελθεῖν ἐπὶ τὸ στρατόπεδ ονκαὶ
πεῖραν τῆς γνώμης τῶν στρατιωτῶν λαβεῖν· πείσειν
δὲ αὐτοὺς ὁ Λαῖτος ὑπισχνεῖτο, ἐπείπερ αὐτῷ ἐπάρχῳ
2 ὄντι μετρίαν ἀπένεμον αἰδῶ. συμπαραλαβόντες οὖν
καὶ τῶν λοιπῶν ὅσοι παρῆσαν, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον
ἠπείγοντο. ἤδη δὲ καὶ τὸ πλεῖστον τῆς νυκτὸς προ-
κεχωρήκει, καὶ τῆς ἑορτῆς ἐνεστώσης πρὸ ἡμέρας
πάντα ἐπράττετο. διαπέμπουσι δή τινας τῶν πιστῶν
τοὺς διαβοήσοντας ὅτι ὁ Κόμμοδος τέθνηκε μέν, Περ-
3 τίναξ δὲ ἐς τὸ στρατόπεδον βασιλεύσων ἄπεισι. δια-
δραμούσης δὲ τῆς φήμης πᾶς ὁ δῆμος ἐνθουσιῶντι
ἐοικὼς ἐξεβακχεύετο, διέθεόν τε, καὶ τοῖς οἰκείοις
ἕκαστος χαίρων διήγγελλε, καὶ μάλιστα τοῖς ἐπ' ἀξιώ-
σεως ἢ πλουσίοις· ἐκείνοις γὰρ καὶ ἐπιβουλεύοντα
ᾔδεσαν τὸν Κόμμοδον. ἔθεόν τε περί τε τὰ ἱερὰ καὶ
4 βωμούς, χάριτας θεοῖς ὁμολογοῦντες. ἐβόων δὲ διά-
φορα, οἳ μὲν κεῖσθαι τὸν τύραννον λέγοντες, οἳ δὲ
τὸν μονομάχον, ἄλλοι δὲ ἀπρεπέστερα βλασφημοῦν-
τες· καὶ ὅσα πρότερον ἐπεῖχεν ὁ φόβος ῥήματα, ταῦτα
προελθούσης ἀδείας καὶ ἐλευθερίας ῥᾳδίως ἐλέγετο.
πλεῖστον δὴ τοῦ δήμου συνέθει δρόμῳ ἐπὶ τὸ στρα-
τόπεδον· ἠπείγοντο δὲ μάλιστα δεδιότες μή πως ἄρα
οἱ στρατιῶται ὀκνηρότερον ὑπακούσωσι τῇ τοῦ Περ-
5 τίνακος ἀρχῇ. ἐσομένην γὰρ σώφρονα μὴ πάνυ τι
ἀποδέξασθαι τοὺς στρατιώτας προσεδόκων, τυραννίδι
δουλεύειν εἰθισμένους, ἁρπαγαῖς τε καὶ βίαις ἐγγεγυ-
μνασμένους. ἵν' οὖν αὐτοὺς ἐκβιάσοιντο ὑπακοῦσαι,
πανδημεὶ συνῆλθον. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐν τῷ στρατο-
πέδῳ, ὁ Λαῖτός τε καὶ Ἔκλεκτος εἰσῆλθον ἄγοντες
τὸν Περτίνακα· συγκαλέσας τε τοὺς στρατιώτας ὁ
Λαῖτος ἔλεξε τοιάδε.

"Κόμμοδος μὲν ἡμῖν ὁ βασιλεὺς τέθνηκεν ἀπο- 6
πληξίᾳ, αἴτιος δὲ τοῦ τοιούτου θανάτου οὐκ ἄλλος
ἀλλ' αὐτὸς αὑτῷ· συμβουλεύουσι γὰρ ἡμῖν τὰ ἄριστα
ἀεὶ καὶ σωτήρια μὴ πειθόμενος, βιοὺς δὲ ὡς οὐκ
ἀγνοεῖτε, ὑπὸ πλήθους ἀποπνιγεὶς διεφθάρη. τὸν
μὲν οὖν κατέλαβε τέλος τὸ πεπρωμένον· οὐδὲ γὰρ μία
οὐδ' ἡ αὐτὴ πᾶσιν ἀνθρώποις θανάτου αἰτία, διά-
φοροι δὲ οὖσαι ἐς ἓν τέρμα βίου συντελοῦσιν. ἀλλ' 7
ἀντ' ἐκείνου γὰρ ὑμῖν ἄγομεν ἡμεῖς τε καὶ ὁ δῆμος
τῶν Ῥωμαίων ἄνδρα τὴν μὲν ἡλικίαν σεμνὸν τὸν δὲ
βίον σώφρονα, ἀρετῆς δὲ τῆς ἐν ἔργοις ἔμπειρον· ὧν
οἱ μὲν πρεσβύτεροι καὶ τῶν στρατιωτικῶν αὐτοῦ πρά-
ξεων ἐπειράθητε, οἱ δὲ λοιποὶ τῆς πόλεως ἐπάρχοντα
τοσούτων ἐτῶν ἀεὶ διὰ τιμῆς τε καὶ θαύματος ἔσχετε.
δίδωσί τε ὑμῖν ἡ τύχη οὐ βασιλέα μόνον ἀλλὰ καὶ 8
πατέρα χρηστόν. εὐφρανεῖ τε ἡ τοῦδε ἀρχὴ οὐχ ὑμᾶς
μόνον τοὺς ἐνταυθοῖ δορυφοροῦντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς
ἐπὶ ταῖς ὄχθαις τῶν ποταμῶν καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς ὅροις
τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἱδρυμένους, οἳ τὴν πεῖραν αὐ-
τοῦ τῶν ἔργων φέρουσι διὰ μνήμης. τό τε βάρβαρον
οὐ χρήμασιν ἔτι θεραπεύσομεν, πείρᾳ δὲ ὧν πρὸς αὐ-
τοῦ πεπόνθασι στρατηγοῦντος φόβῳ ὑποτάξονται."
τοιαῦτα δὴ λέγοντος τοῦ Λαίτου, μὴ κατασχὼν 9
ἑαυτὸν ὁ δῆμος, μελλόντων καὶ ὀκνούντων ἔτι τῶν
στρατιωτῶν, σεβαστόν τε ἀναγορεύει καὶ πατέρα κα-
λεῖ πάσαις τε γεραίρει εὐφημίαις. τότε καὶ οἱ στρα-
τιῶται, οὐχ ὁμοίᾳ μὲν προθυμίᾳ, τῇ δὲ ἐκ τοῦ πα-
ρόντος πλήθους ἀνάγκῃ (καὶ γὰρ ἦσαν πανταχόθεν
ὑπὸ τοῦ δήμου περιειλημμένοι, ὀλίγοι τε καὶ ἄνευ
τῶν ὅπλων ὡς ἐν ἱερομηνίᾳ), πλὴν συνεξεβόησαν καὶ 10
σεβαστὸν προσεῖπον τὸν Περτίνακα· ἔς τε τὸ ἐκείνου
ὄνομα τοὺς συνήθεις ὅρκους ὀμόσαντες καὶ θύσαντες,

*δαφνηφοροῦντες πᾶς ὁ δῆμος καὶ τὸ στρατιωτικόν,
ἐπειδὴ προσήει καὶ τὸ περίορθρον, ἐς τὴν βασίλειον
αὐλὴν ἀνήγαγον τὸν Περτίνακα.*
3 *ὃ δὲ ἐπείπερ ἱδρύθη ἐν τῇ βασιλείῳ ἑστίᾳ, τῶν
τε στρατιωτῶν καὶ τοῦ δήμου, ὡς προείρηται, νύκτωρ
ἀναγαγόντων, φροντίσι μεγίσταις τὴν γνώμην ἐτα-
ράττετο· πάνυ τε αὐτόν, καίτοι δοκοῦντα ψυχῆς εἶναι
ἐρρωμένης καὶ πρὸς πάντα ἀνδρεῖον, τὰ παρόντα ἐφό-
βει, οὐχ οὕτω προνοίᾳ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας (κινδύ-
νων γὰρ καὶ μειζόνων πολλάκις ἦν καταφρονήσας),
ἐλογίζετο δὲ τήν τε αἰφνίδιον τῆς τυραννίδος μετα-
βολὴν τήν τε ἐν τῇ συγκλήτῳ βουλῇ τινῶν εὐγένειαν,
οὓς ὑπώπτευεν οὐκ ἀνεξομένους μετὰ βασιλέα εὐγε-
νέστατον τὴν ἀρχὴν μεταπεσοῦσαν ἐς ἄνδρα ἐξ ἰδιω-*
2 *τικοῦ καὶ ἀσήμου γένους ἐπὶ τοῦτο ἐλθόντα. εἰ γὰρ
καὶ ὁ βίος αὐτῷ διὰ σωφροσύνην ἐπῃνεῖτο καὶ τὰ ἐν
ταῖς στρατιωτικαῖς πράξεσιν ἦν εὐκλεῆ, ἀλλ' ὅσον εὐ-
γενείας χάριν, πολὺ τῶν εὐπατριδῶν ἀπελείπετο.
ἡμέρας οὖν καταλαβούσης κατῆλθεν ἐπὶ τὸ συνέδριον
τῆς βουλῆς, οὔτε τὸ πῦρ ἐάσας ἑαυτοῦ προπομπεῦσαι
οὔτε τι ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων ἐς ὕψος ἀρθῆ-
ναι πρὶν ἢ μαθεῖν τὴν γνώμην τῆς συγκλήτου βου-*
3 *λῆς. ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἅμα τῷ ἐπιφανῆναι πάντες ὁμο-
θυμαδὸν εὐφήμησαν σεβάσμιόν τε καὶ βασιλέα προση-
γόρευσαν, ὃ δὲ τὰ μὲν πρῶτα παρῃτεῖτο τῆς ἀρχῆς
τὸ ἐπίφθονον, γῆράς τε προϊσχόμενος συγγνώμης
ἐδεῖτο, εἶναί τε πολλοὺς εὐπατρίδας ἔφασκεν οἷς ἡ
βασιλεία μᾶλλον ἁρμόζει· καὶ λαβόμενος τῆς χειρὸς
Γλαβρίωνος εἷλκεν αὐτόν, καθίζεσθαι κελεύων ἐπὶ*
4 *τοῦ βασιλείου θρόνου. ἦν δὲ ἐκεῖνος εὐγενέστατος
μὲν πάντων τῶν εὐπατριδῶν (ἀνέφερε γοῦν ἐς Αἰ-
νείαν τὸν Ἀφροδίτης καὶ Ἀγχίσου τὴν τοῦ γένους*

διαδοχήν), ἔτι δὲ καὶ τὴν ὕπατον ἀρχὴν τελέσας δεύ-
τερον. ὃ δέ "ἀλλ' αὐτός" ἔφη "ἐγώ, ὃν σὺ νομίζεις
πάντων ἀξιώτατον, σοί τε τῆς ἀρχῆς παραχωρῶ, καὶ
πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν ἐγὼ καὶ οἱ λοιποὶ πάντες ψηφι-
ζόμεθά σοι διδόντες." τότε δὲ πάντων αὐτὸν ἐκβια-
σαμένων ἐκλιπαρησάντων τε, ὀκνῶν καὶ μόλις ἀνελ-
θὼν ἐπὶ τὸν βασίλειον θρόνον ἔλεξε τοιάδε.

"τὸ πάνυ δεξιὸν ὑμῶν τῆς πρός με τιμῆς καὶ τὸ 5
τῆς σπουδῆς ὑπερβάλλον ἐπίλεκτόν τε ἐς πρόκρισιν
τοσαύτης παρ' ὑμῖν εὐγενείας, οὐκ ἔχον κολακείας
ὑποψίαν ἀλλὰ δεῖξιν καὶ πίστιν εὐνοίας, ἄλλῳ μὲν
ἄν τῳ θάρσος καὶ προθυμίαν ἐνέβαλεν ἐς τὸ ἑτοίμως
δέξασθαι τὰ ἐγκεχειρισμένα, ἐλπίδα τε ῥᾳστώνης ὑπέ-
φηνεν ἂν ὡς εὐμαρῶς τὴν ἀρχὴν διοίσοντι ἐν ἀρχο-
μένοις οὕτως εὐνοοῦσιν· ἐμοὶ δὲ ταῦτα μεγάλα ὄντα 6
καὶ ἐξαίρετα τιμῆς τε αἴσθησιν ἐκπλήττει, δέος τε καὶ
ἀγῶνα οὐ μικρὸν ἐμποιεῖ. μεγάλων γὰρ εὐεργεσιῶν
προϋπαρχουσῶν τὸ ἰσότιμον δυσέφικτον ἐν ταῖς ἀμοι-
βαῖς, καὶ μικρὰ μὲν λαβοῦσιν ἀντιδοῦναι μεῖζον οὐχ
οὕτως εὐμαρὲς ὡς εὐχάριστον δοκεῖ, ὁπηνίκα δ' ἂν
ὁ πρῶτός τι δράσας ἀγαθὸν ἀνυπέρβλητον κατάθηται
χάριν, τὸ μὴ κατ' ἀξίαν ἀντιδοθὲν οὐχ οὕτω δυσπό-
ριστον ὡς ἀναίσθητον ἅμα καὶ ἀχάριστον ὀνομάζεται.
ὁρῶ δὴ οὐ τὸν τυχόντα μοι ἐπηρτημένον ἀγῶνα πρὸς 7
τὸ ἄξιον ἐμαυτὸν παρασχεῖν τῆς τοσαύτης παρ' ὑμῶν
τιμῆς. οὐ γὰρ ἐν τῇ καθέδρᾳ ἡ προεδρία, ἀλλ' ἐν τοῖς
ἔργοις, εἴ τις αὐτὴν μὴ καταισχύνει. ὅσῳ δὲ τὰ γενό-
μενα ὡς φαῦλα μισεῖται, τοσούτῳ τὰ μέλλοντα ὡς
ἀγαθὰ μεγάλως ἐλπίζεται. καὶ τὰ μὲν δεινὰ τῶν ἔρ-
γων ἀεὶ μνημονεύεται (τὸ γὰρ λυπῆσαν δυσαπάλει-
πτον), τὰ δὲ χρηστὰ ἅμα τῇ ἀπολαύσει καὶ τὴν περὶ
αὐτῶν μνήμην συναναλίσκει, ἐπεὶ μὴ ὁμοίως εὐφραί- 8

νει ἐλευθερία ὡς λυπεῖ δουλεία, οὐδέ τις ἀδεῶς τὰ
ἑαυτοῦ ἔχων ἐν χάριτος μοίρᾳ τίθεται, τὰ ἴδια καρ-
ποῦσθαι νομίζων, ὁ δὲ τῶν οἰκείων στερηθεὶς αἰώ-
νιον ἔχει τὴν μνήμην τοῦ λελυπηκότος. οὐδ᾽ εἴ τις
ἐς τὸ κοινὸν χρηστὴ γένοιτο μεταβολή, αὐτός τι πλέον
καρποῦσθαι νομίζει, ἐπεὶ τοῦ μὲν δημωφελοῦς καὶ
κοινῇ διαφέροντος ὀλίγη τοῖς καθ᾽ ἕνα φροντίς, τὸ δὲ
καθ᾽ αὑτὸν ἕκαστος εἰ μὴ κατὰ γνώμην προχωροίη,
9 οὐδέν τι μέγα ὠφελεῖσθαι νομίζει. οἵ τε εἰθισμένοι
ταῖς τῆς τυραννίδος ἀκρίτοις καὶ ἀφειδέσι μεγαλοδω-
ρίαις ἐντρυφᾶν τὴν ἐς τὸ σωφρονέστερον καὶ μεμε-
τρημένον διὰ σπάνιν χρημάτων μεταβολὴν οὐ φιλο-
σώφρονα οὐδὲ σύμμετρον καὶ κεκριμένην διοίκησιν
ὀνομάζουσιν, ἀλλὰ μικρολογίαν καὶ ἀθλιότητα βίου
ὀνειδίζουσιν, οὐκ εἰδότες ὅτι τὸ μὲν μεγάλα καὶ ὡς
ἔτυχε χαρίζεσθαι οὐκ ἂν περιγένοιτο εἰ μὴ ἐκ τοῦ ἁρ-
πάζειν καὶ βιάζεσθαι, τὸ δὲ λογισμῷ πάντα καὶ κατ᾽
ἀξίαν ἑκάστου νέμειν ἄνευ τοῦ δεινόν τι δρᾶσαι, μὴ
παρέχον ἄδικον εὐπορίαν χρημάτων, διδάσκει φειδὼ
10 σώφρονα τῶν καλῶς πορισθέντων. ταῦτα δὴ ὑμᾶς
ἐγνωκότας χρὴ συναίρεσθαι, καὶ κοινὴν τῆς ἀρχῆς
τὴν διοίκησιν νομίζοντας, ἀριστοκρατίαν τε ἀλλ᾽ οὐ
τυραννίδα ὑπομενοῦντας, αὐτούς τε ἀγαθὰς ἔχειν ἐλ-
πίδας καὶ πᾶσι τοῖς ἀρχομένοις ταῦτα ὑπισχνεῖσθαι."
11 τοιαῦτα ὁ Περτίναξ εἰπὼν ὑπερῆσέ τε τὴν σύγ-
κλητον βουλήν, καὶ πρὸς πάντων εὐφημηθείς, πάσης
τε τιμῆς καὶ αἰδοῦς παρ᾽ αὐτῶν τυχών, ἔς τε τὸν τοῦ
Διὸς νεὼν καὶ τὰ λοιπὰ ἱερὰ πεμφθείς, τάς τε ὑπὲρ
τῆς βασιλείας θυσίας τελέσας, ἐς τὴν βασίλειον ἐπ-
ανῆλθεν αὐλήν.

4 ἐπεὶ δὲ διεφοίτησεν ἡ φήμη τῶν τε λεχθέντων
ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐν τῇ συγκλήτῳ καὶ τῶν πρὸς τὸν δῆμον

γραφέντων, ὑπερήδοντο πάντες, σεμνὸν καὶ ἤπιον
ἄρχοντα καὶ πατέρα, οὐ βασιλέα ἕξειν ἐλπίζοντες. τούς
τε γὰρ στρατιώτας ἐκέλευσε παύσασθαι τῆς πρὸς τοὺς
δημότας ὕβρεως καὶ μήτε πελέκεις φέρειν μετὰ χεῖρας
μήτε παίειν τινὰ τῶν παριόντων, ἔς τε τὸ κόσμιον καὶ
εὔτακτον μετάγειν πάντα ἐπειρᾶτο, ἔν τε ταῖς προό-
δοις καὶ τοῖς δικαστηρίοις πρᾶον καὶ ἥμερον ἦθος ἐπε-
δείκνυτο. καὶ τῆς Μάρκου ἀρχῆς ζήλῳ τε καὶ μιμή- 2
σει τοὺς μὲν πρεσβυτέρους ὑπομιμνήσκων εὔφραινε,
τοὺς δ' ἄλλους πάντας ἐξ ὠμῆς καὶ ἐφυβρίστου τυ-
ραννίδος ἐς σώφρονα καὶ ἀμέριμνον βίον μεταχθέν-
τας ῥᾷστα ἐς εὔνοιαν ᾠκειώσατο. τῆς τε ἡμέρου ἀρχῆς
ἡ φήμη διαθέουσα πάντα ἔθνη καὶ πάντα στρατόπεδα,
ὅσα τε Ῥωμαίοις ὑπήκοα καὶ ὅσα φίλα, ἐκθειάζειν
αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἔπειθεν. ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν βαρ- 3
βάρων ὅσοι πρότερον ἀφηνίαζον ἢ ἐστασίαζον, φόβῳ
τε καὶ μνήμῃ τῆς ἐν ταῖς προτέραις αὐτοῦ στρατείαις
ἀρετῆς, πίστει τε γνώμης ὅτι μηδένα ἑκὼν ἀδικήσει
ποτέ, ἑκάστῳ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονέμων, χάριτος ἀπρε-
ποῦς καὶ βίας ὠμῆς ἀλλότριος, ἑκόντες αὐτῷ προσεχώ-
ρουν. πρεσβεῖαί τε πανταχόθεν ἀφικνοῦντο, συνηδο-
μένων ἁπάντων τῇ Ῥωμαίων ὑπὸ Περτίνακι ἀρχῇ.

οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι καὶ κοινῇ 4
καὶ ἰδίᾳ τῷ εὐτάκτῳ καὶ ἡμέρῳ τῆς βασιλείας ἔχαι-
ρον· ὃ δὲ πάντας εὔφραινε, τοῦτο μόνους ἐλύπει τοὺς
ἐν τῇ Ῥώμῃ στρατιώτας, οἳ δορυφορεῖν εἰώθασι τοὺς
βασιλέας. κωλυόμενοι γὰρ ἁρπάζειν τε καὶ ὑβρίζειν,
ἔς τε τὸ εὔτακτον καὶ κόσμιον ἀνακαλούμενοι, τὸ
πρᾶον καὶ ἥμερον τῆς ἀρχῆς ὕβριν αὐτῶν καὶ ἀτιμίαν
καθαίρεσίν τε τῆς ἀνέτου ἐξουσίας νομίζοντες, τὴν τῆς
ἀρχῆς οὐκ ἔφερον εὐταξίαν. ἀλλὰ τὰ μὲν πρῶτα κατ' 5
ὀλίγον ὀκνηρούς τε καὶ ἀπειθεῖς αὐτοὺς τοῖς κελευο-

*μένοις παρεῖχον· τὸ δὲ τελευταῖον, οὐδ' ὅλων μηνῶν
δύο τῆς βασιλείας αὐτῷ προκεχωρηκυίας, ἐπιδειξα-
μένου τε ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολλὰ σώφρονα καὶ χρηστὰ
ἔργα, ἐλπίδων τε ἀγαθῶν τοῖς ἀρχομένοις ὑποφαινο-
μένων, ἐβάσκηνε πάντα καὶ ἀνέτρεψε πονηρὰ τύχη,
ἐκώλυσέ τε θαυμαστὰ καὶ ἐπωφελῆ τοῖς ὑπηκόοις ἔργα
6 ἐς τέλος ἀχθῆναι. πρῶτον μὲν γὰρ πᾶσαν τὴν κατ'
Ἰταλίαν καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν ἀγεώργητόν τε
καὶ παντάπασιν οὖσαν ἀργὸν ἐπέτρεψεν, ὁπόσην τις
βούλεται καὶ δύναται, εἰ καὶ βασιλέως κτῆμα εἴη,
καταλαμβάνειν, ἐπιμεληθέντι τε καὶ γεωργήσαντι
δεσπότῃ εἶναι· ἔδωκέ τε γεωργοῦσιν ἀτέλειαν πάν-
των ἐς δέκα ἔτη, καὶ διὰ παντὸς δεσποτείας ἀμερι-
7 μνίαν. τοῖς τε βασιλικοῖς κτήμασιν ἐκώλυσεν αὐτοῦ
τοὔνομα ἐπιγράφεσθαι, εἰπὼν αὐτὰ οὐκ ἴδια τοῦ βα-
σιλεύοντος εἶναι, ἀλλὰ κοινὰ καὶ δημόσια τῆς Ῥω-
μαίων ἀρχῆς. τέλη τε πάντα τὰ πρότερον ἐπὶ τῆς τυ-
ραννίδος ἐς εὐπορίαν χρημάτων ἐπινοηθέντα ἐπί τε
ὄχθαις ποταμῶν καὶ λιμέσι πόλεων ἔν τε ὁδῶν πορεί-
αις, καταλύσας ἐς τὸ ἀρχαῖον καὶ ἐλεύθερον ἀφῆκεν.
8 ἐμέλλησε δ' ἂν ἔτι καὶ πλείονα, ὥς γε τὰ τῆς προαι-
ρέσεως ἐνεδείκνυτο, εὐεργετήσειν τοὺς ὑπηκόους,
ἐπεὶ καὶ τοὺς συκοφάντας τῆς πόλεως ἦν διώξας καὶ
τοὺς πανταχόθεν κολασθῆναι κελεύσας, τοῦ μηδένα
ἐπηρεάζεσθαι μηδὲ ματαίοις ἐγκλήμασι περιπίπτειν
προνοούμενος. ἐν ἀδείᾳ τε καὶ μακαρίῳ βίῳ ἥ τε σύγ-
κλητος μάλιστα καὶ οἱ λοιποὶ πάντες βιώσεσθαι προσ-
9 εδόκων. οὕτω γὰρ μέτριος καὶ ἰσότιμος ἦν ὡς καὶ
τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἤδη μειράκιον ὄντα μηδὲ ἐς τὴν βασί-
λειον αὐλὴν ἀναγαγεῖν, ἀλλ' ἔν τε τῇ πατρῴᾳ μένειν
οἰκίᾳ, καὶ ἐς τὰ συνήθη προϊόντα διδασκαλεῖα καὶ
γυμνάσια ἰδιωτεύοντα ὁμοίως τοῖς λοιποῖς παιδεύε-*

σθαί τε καὶ πάντα πράττειν, οὐδαμοῦ τῦφον ἢ πομ-
πὴν παρεχόμενον βασιλικήν.

τοιαύτης δὲ εὐμοιρίας καὶ εὐταξίας κατεχούσης 5
τὸν βίον, μόνοι οἱ δορυφόροι, ἀσχάλλοντες μὲν ἐπὶ
τοῖς παροῦσι, ποθοῦντες δὲ τὰς ἐπὶ τῆς προγενομένης
τυραννίδος ἁρπαγάς τε καὶ βίας ἔν τε ἀσωτίαις καὶ
κραιπάλαις, ἐβουλεύσαντο ἀποσκευάσασθαι τὸν Περ-
τίνακα ὡς ὄντα αὐτοῖς βαρὺν καὶ ἐπαχθῆ, ζητῆσαι δέ
τινα τὸν πάλιν αὐτοῖς ἄνετον καὶ ἀκόλαστον παρέ-
ξοντα ἐξουσίαν. αἰφνιδίως τοίνυν, οὐδενὸς προσδο- 2
κῶντος ἀλλὰ πάντων ἐν ἡσυχίᾳ διατριβόντων, θυμῷ
καὶ ἀλόγῳ ὁρμῇ ἐκ τοῦ στρατοπέδου δρόμῳ φερόμε-
νοι αὐτοὶ ἡμέρας ἀκμαζούσης ἐπεισῆλθον τοῖς βασι-
λείοις, τά τε δόρατα διατεινάμενοι καὶ τὰ ξίφη σπα-
σάμενοι. τῷ δὲ παραδόξῳ τοῦ ἔργου καὶ ἀνελπίστῳ 3
οἱ ἐν τῇ βασιλείῳ ὑπηρεσίᾳ ταραχθέντες, ὀλίγοι τε
πρὸς πολλοὺς καὶ ἄνοπλοι πρὸς ὡπλισμένους, οὐκ
ἔμενον, ἀλλ' ἕκαστος ἣν ἐγκεχείριστο φρουρὰν λιπὼν
ἢ ἐπὶ τῇ αὐλείῳ ἢ ἐπὶ ταῖς λοιπαῖς εἰσόδοις ἔφευγον.
ὀλίγοι δέ τινες τῶν εὐνοούντων, διαγγείλαντες τῷ
Περτίνακι τὴν ἔφοδον, συνεβούλευον φυγεῖν τῇ τε τοῦ
δήμου βοηθείᾳ ἑαυτὸν ἐπιδοῦναι. ὃ δὲ καὶ τοῖς συμ- 4
βουλεύουσιν αὐτῷ πρὸς τὸ παρὸν ὠφέλιμα μὴ πει-
σθείς, ἀπρεπῆ δὲ καὶ ἀνελεύθερα βασιλείας τε ἀνάξια
καὶ τῶν προβεβιωμένων αὐτῷ καὶ προπεπραγμένων
νομίσας, φεύγειν μὲν ἢ λαθεῖν οὐκ ἠθέλησεν, ὁμόσε
δὲ χωρήσας τῷ πράγματι προῆλθεν ὡς διαλεξόμενος
αὐτοῖς, ἐλπίσας πείσειν τε αὐτοὺς καὶ παύσειν τῆς
ἀλόγου ἐς τὸ παρὸν ὁρμῆς. καὶ δὴ τοῦ δωματίου 5
προελθών, ὑπαντώμενος αὐτοῖς πυνθάνεσθαί τε ἐπει-
ρᾶτο τὰς αἰτίας τῆς ὁρμῆς, πείθειν τε ἐπεχείρει μὴ
ἐνθουσιᾶν, μένων καὶ τότε ἐν σώφρονι καὶ σεμνῷ

σχήματι καὶ τηρῶν τὸ τοῦ βασιλέως ἀξίωμα, οὐδέν τι
κατεπτηχότος οὐδὲ ἀποδειλιῶντος καὶ ἱκετεύοντος
σχῆμα ἐνδεικνύμενος.
6 "τὸ μὲν ἐμέ" ἔφη "πρὸς ὑμῶν ἀναιρεθῆναι οὐ-
δέν τι μέγα ἢ βαρὺ πρεσβύτῃ ἐς μακρὸν γῆρας ἐνδό-
ξως ἐλάσαντι· παντὶ γὰρ ἀνθρώπων βίῳ ἀνάγκη τέ-
λος ἐπιτεθῆναι· τὸ δὲ ὑμᾶς, φύλακας καὶ φρουροὺς
δοκοῦντας εἶναι τοῦ βασιλέως καὶ τοὺς ἔξωθεν κιν-
δύνους ἀπείργοντας, αὐτοὺς γενέσθαι φονεῖς, καὶ μὴ
μόνον ἐμφυλίῳ ἀλλὰ καὶ βασιλείῳ μιᾶναι τὰς δεξιὰς
αἵματι, ὁρᾶτε μὴ πρὸς τὸ νῦν ἀνόσιον καὶ ὕστερον
ὑμῖν ἐπικίνδυνον ᾖ. οὐ γάρ τι ἐμαυτῷ σύνοιδα λυ-
7 πήσαντι ὑμᾶς. εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ Κομμόδου τε-
λευτῇ δυσχεραίνετε, οὐδὲν παράδοξον, ἄνθρωπον
ὄντα εἰ τελευτὴ κατέλαβεν. εἰ δὲ τοῦτο ἐξ ἐπιβουλῆς
οἴεσθε γεγενῆσθαι, οὐκ ἐμὸν τὸ ἁμάρτημα· ἴστε γὰρ
ἔξω πάσης ὄντα με ὑποψίας καὶ οὐδὲν ἧττον ὑμῶν
ἀγνοοῦντα τὰ τότε πεπραγμένα, ὡς εἴ τι ὑποπτεύετε,
8 ἑτέροις ἐπιφέρειν τὸ ἔγκλημα. ἀλλ' ὅμως κἀκείνου
τελευτήσαντος οὐδὲν ὑμῖν τῶν εὐπρεπῶς καὶ κατ'
ἀξίαν καὶ ἄνευ τοῦ βιάζεσθαί με ἢ ἁρπάζειν ἐν-
δεήσει."
τοιαῦτά τινα λέγειν αὐτοῖς πειρώμενος ἤδη τι-
νὰς αὐτῶν καὶ πείσειν ἔμελλε, καὶ οὐκ ὀλίγοι γε ἀπο-
στραφέντες ἀνεχώρουν, σεμνοῦ βασιλέως γῆρας αἰ-
δούμενοι· ἔτι δὲ λαλοῦντα τὸν πρεσβύτην ἐπιπεσόν-
9 τες φονεύουσι. δράσαντές τε οὕτως ὠμὸν ἔργον, δέει
a. 193 m. Mart. extr. τῶν τετολμημένων φθάσαι θέλοντες τὴν τοῦ δήμου
ἔφοδον, ἐπιστάμενοί τε ὅτι χαλεπῶς τὸ πλῆθος διοί-
σει τὰ πεπραγμένα, ἐς τὸ στρατόπεδον δρόμῳ ἀνα-
χωρήσαντες πάσας πύλας τε καὶ εἰσόδους ἀποκλεί-
σαντες ἐντὸς τείχους ἔμενον, φρουρὰς ἐπὶ τῶν πύργων

καταστήσαντες, ὡς ἀμύνοιντο εἰ τῷ τείχει προσβάλ-
λοι ὁ δῆμος.

τέλος μὲν δὴ τοιοῦτο κατέλαβε τὸν Περτίνακα,
χρησάμενον βίῳ καὶ προαιρέσει οἷς προείρηται· ἐπειδὴ 6
δὲ διεφοίτησεν ἐς τὸν δῆμον ἡ τοῦ βασιλέως ἀναίρε-
σις, ταραχή τε καὶ πένθος πάντας κατεῖχε, διέθεόν τε
ἐνθουσιῶσιν ἐοικότες, κίνησίς τε ἄλογος κατεῖχε τὸν
δῆμον, ζητούντων τοὺς δράσαντας, μήτε δὲ εὑρεῖν
μήτε ἀμύνασθαι δυναμένων. μάλιστά τε δεινῶς 2
ἔφερον τὸ πεπραγμένον καὶ συμφορὰν κοινὴν ἐτή-
ρουν οἱ τὴν σύγκλητον βουλὴν νέμοντες, πατέρα τε
ἤπιον καὶ χρηστὸν προστάτην ἀποβαλόντες. πάλιν τε
τυραννίδος ἦν δέος, ἐπεὶ τούτῳ χαίρειν τοὺς στρα-
τιώτας ἤλπιζον. μιᾶς δέ που καὶ δευτέρας ἡμέρας 3
διαδραμούσης οἱ μὲν δημόται ἕκαστος τὸ καθ' αὑτὸν
δεδιὼς ὑπανεχώρει, οἵ τε ἐν ἀξιώσεσιν ὄντες ἐς τὰ
πορρωτάτω τῆς πόλεως ἀπεδίδρασκον κτήματα, ὡς ἂν
μή τι δεινὸν ἐκ τῆς ἐσομένης ἀρχῆς παρόντες πάθοιεν·
οἱ δὲ στρατιῶται ἐπεὶ τόν τε δῆμον ἡσυχάζοντα ἔγνω- 4
σαν μήτε τινὰ τολμῶντα ἐπεξελθεῖν τῷ τοῦ βασιλέως
αἵματι, ἔμενον μὲν ἐντὸς τοῦ τείχους κατακλείσαντες
ἑαυτούς, ἀναγαγόντες δὲ τοὺς εὐφωνοτάτους ἑαυτῶν
ἐπὶ τὸ τεῖχος προεκήρυττον ὤνιον τὴν βασιλείαν, τῷ
τε πλέον ἀργύριον δώσοντι ἐγχειριεῖν ὑπισχνοῦντο
τὴν ἀρχὴν καὶ διὰ τῶν ὅπλων αὐτὸν ἀνάξειν ἀδεῶς
ἐς τὴν βασίλειον αὐλήν. ἐπεὶ δὲ τὸ κήρυγμα διε- 5
φοίτησεν, οἱ μὲν σεμνότεροί τε καὶ εὐσταθέστεροι
τῆς συγκλήτου βουλῆς, ὅσοι τε εὐπατρίδαι ἢ ἔτι πλού-
σιοι, λείψανα ὀλίγα τῆς Κομμόδου τυραννίδος, οὔτε
προσῆλθον τῷ τείχει οὔτε ἀπρεπῆ καὶ ἐπονείδιστον
χρήμασι κτήσασθαι τὴν ἀρχὴν ἠθέλησαν· Ἰουλιανῷ 6
δέ τινι, ἤδη μὲν τὴν ὕπατον τετελεκότι ἀρχήν, δο-

κοῦντι δὲ ἐν εὐπορίᾳ χρημάτων εἶναι, ἑστιωμένῳ δὴ
περὶ δείλην ἑσπέραν διηγγέλη τὸ στρατιωτικὸν κή-
ρυγμα παρὰ μέθην καὶ κραιπάλην· ἦν γὰρ καὶ τῶν
7 ἐπὶ βίῳ μὴ σώφρονι διαβεβλημένων. πείθουσιν οὖν
αὐτὸν ἥ τε γυνὴ καὶ ἡ θυγάτηρ καὶ τὸ τῶν παρασίτων
πλῆθος ἀναθορόντα τοῦ σκίμποδος δραμεῖν ἐπὶ τὸ
τεῖχος καὶ τὸ πραττόμενον μαθεῖν, παρά τε πᾶσαν τὴν
ὁδὸν συμβουλεύοντες ἐρριμμένην τὴν ἀρχὴν ἁρπάσαι,
ἀφειδῶς δὲ χρημάτων ἔχοντα μεγαλοδωρίᾳ ἅπαντας
8 ὑπερβαλεῖν, εἰ καί τινες ἀμφισβητοῖεν. ἐπεὶ τοίνυν
τῷ τείχει προσῆλθεν, ἐβόα τε πάντα δώσειν ὅσα βού-
λονται ὑπισχνούμενος, παρεῖναί τε αὐτῷ πάμπλειστα
χρήματα καὶ θησαυροὺς χρυσοῦ καὶ ἀργύρου πεπλη-
ρωμένους ἔλεγε. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ Σουλ-
πικιανός, καὶ αὐτὸς ἀνὴρ τῶν ὑπατευκότων, ἔπαρχός
τε τῆς πόλεως γενόμενος (πατὴρ δὲ ἦν τῆς Περτίνα-
9 κος γυναικός), ἧκε τὴν ἀρχὴν ὠνούμενος. ἀλλὰ τοῦ-
τον μὲν οὐ προσήκαντο φοβηθέντες οἱ στρατιῶται τὴν
πρὸς τὸν Περτίνακα συγγένειαν, μή τις ἄρα δόλος
εἴη ἐς τὸ ἐκδικηθῆναι τὸν ἐκείνου φόνον· καθέντες
δὲ κλίμακα τὸν Ἰουλιανὸν ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀνεβίβασαν.
οὐ γὰρ πρότερον ἀνοῖξαι τὰς πύλας ἤθελον πρὶν ἢ
τὴν ποσότητα μαθεῖν τῶν δοθησομένων χρημάτων.
10 ὃ δ' ἀνελθὼν τήν τε Κομμόδου μνήμην αὐτοῖς καὶ τὰς
τιμὰς καὶ τὰς εἰκόνας, ἃς ἡ σύγκλητος καθεῖλεν, ἀνα-
νεώσεσθαι ὑπέσχετο, καὶ πάντων δώσειν ἐξουσίαν
ὧν εἶχον ἐπ' ἐκείνου, ἑκάστῳ τε στρατιώτῃ τοσοῦτον
ἀργύριον ὅσον μήτε αἰτῆσαι μήτε λήψεσθαι προσεδό-
κησαν· τὰ δὲ χρήματα μὴ μελλήσειν, ἀλλ' οἴκοθεν
11 ἤδη μεταπέμψεσθαι. τούτοις ἀναπεισθέντες οἱ στρα-
τιῶται καὶ ταύταις ἀρθέντες ταῖς ἐλπίσιν αὐτοκρά-
τορά τε τὸν Ἰουλιανὸν ἀναγορεύουσι, καὶ πρὸς τῷ

οἰκείῳ καὶ ἐκ γένους ὀνόματι Κόμμοδον ἀξιοῦσιν ἀπο-
καλεῖσθαι. τά τε σημεῖα ἄραντες, καὶ τὰς ἐκείνου εἰ-
κόνας ἀποκαταστήσαντες, προπέμπειν ἐπειρῶντο. θύ- 12
σας δὲ ὁ Ἰουλιανὸς τὰς νενομισμένας καὶ βασιλείους
ἐν τῷ στρατοπέδῳ θυσίας, προήγετο ὑπ᾽ αὐτῶν πλέον
τι τῆς συνηθείας δορυφορούμενος· ἅτε γὰρ βίᾳ καὶ
παρὰ γνώμην τοῦ δήμου μετά τε αἰσχρᾶς καὶ ἀπρε-
ποῦς διαβολῆς ὠνησάμενος τὴν ἀρχήν, εἰκότως ἐδε-
δίει τὸν δῆμον ὡς ἐναντιωσόμενον. ἀναλαβόντες οὖν 13
τὰς πανοπλίας καὶ φράξαντες αὐτοὺς οἱ στρατιῶται
ἐς φάλαγγος σχῆμα ὡς, εἰ δέοι, καὶ πολεμήσοντες, ἐν
μέσοις αὐτοῖς ἔχοντες τὸν ἴδιον βασιλέα, ὑπέρ τε τῆς
κεφαλῆς αἰωροῦντες τὰς ἀσπίδας καὶ τὰ δόρατα, μή
που καὶ λίθων τις βολὴ ἀπὸ τῶν δωμ΄των ἐπὶ τῇ
πομπῇ γένοιτο, ἀνήγαγον αὐτὸν ἐς τὰ βασίλεια, μη-
δενὸς τῶν δημοτῶν μήτε ἀντιστῆναι τολμῶντος μήτε
μὴν εὐφημοῦντος ὥσπερ εἰώθασι προπέμπειν τοὺς
βασιλέας· τοὐναντίον δὲ καὶ πόρρωθεν ἑστῶτες ἐβλα-
σφήμουν καὶ κακῶς ἠγόρευον ἅτε χρημάτων ἀντικα-
ταλλαξάμενον τὴν ἀρχήν.

τότε δὲ καὶ πρῶτον ὑποδιεφθάρη τὰ τῶν στρα- 14
τιωτῶν ἤθη, καὶ χρημάτων ἐδιδάχθησαν ἄπληστον
καὶ αἰσχρὰν ἐπιθυμίαν καταφρόνησίν τε τῆς πρὸς
τοὺς ἄρχοντας αἰδοῦς. τὸ γὰρ μήτε τοῖς οὕτως ὠμῶς
τετολμημένοις ἐν φόνῳ τῷ βασιλικῷ ἐπεξιέναι τινά,
μήτε τὴν οὕτως ἀπρεπῶς ἐπὶ χρήμασι κηρυχθεῖσαν
καὶ πραθεῖσαν ἀρχὴν εἶναι τὸν κωλύοντα, ἀρχηγὸν
καὶ αἴτιον ἀπρεποῦς καὶ ἀπειθοῦς καταστάσεως καὶ
ἐς τὰ ἐπιόντα ἐγένετο, ἀεὶ αὐτοῖς τῆς φιλοχρηματίας
καὶ τῆς τῶν ἀρχόντων καταφρονήσεως καὶ μέχρις αἵ-
ματος αὐξηθείσης.

ὁ δ᾽ οὖν Ἰουλιανὸς ἐπεὶ παρῆλθεν ἐς τὴν ἀρχήν, 7

τρυφαῖς εὐθέως καὶ κραιπάλαις ἐσχόλαζε, τῇ μὲν τῶν
δημοσίων ἐπιμελείᾳ ῥαθύμως προσφερόμενος, ἐς δὲ
τὸ ἀβροδίαιτον καὶ ἄσεμνον ἐπιδοὺς ἑαυτόν. εὑρί-
σκετό τε καὶ τοὺς στρατιώτας ψευσάμενος καὶ ἀπατή-
2 σας τῷ μὴ δύνασθαι ἀποπληρῶσαι ἃ ὑπέσχητο· οὔτε
γὰρ οἴκοθεν ἦν τοσαῦτα αὐτῷ χρήματα ὅσα ἠλαζονεύ-
σατο, οὔτε μὴν οἱ δημόσιοί τι θησαυροὶ εἶχον, ἀλλὰ
πάντα προκεκένωτο τῇ Κομμόδου ἀσωτείᾳ καὶ ἀφει-
δέσι καὶ ἀκρίτοις ἀναλώμασιν. ἐκ δὲ ταύτης τῆς
τόλμης καὶ τῆς αἰτίας οἵ τε στρατιῶται σφαλέντες τῶν
ἐλπίδων ὑπηγανάκτουν, ὅ τε δῆμος αἰσθόμενος τῆς
γνώμης τῶν στρατιωτῶν εἶχον ἐν καταφρονήσει, ὡς
προϊόντα τε κακῶς ἀγορεύειν, ἐπ' αἰσχραῖς τε καὶ
3 ἀμφιβόλοις ἡδοναῖς σκώπτειν. ἔς τε τὸν ἱππόδρο-
μον, ὅπου μάλιστα τὸ πλῆθος συνιὸν ἐκκλησιάζει, τὸν
Ἰουλιανὸν ἐβλασφήμουν, ἀρωγὸν δὲ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ
καὶ σεμνῆς βασιλείας προστάτην Νίγρον ἐπεκαλοῦντο,
βοηθεῖν τε αὐτὸν τὴν ταχίστην ἠξίουν ὡς ἐφύβριστα
4 πάσχουσιν. ἦν δὲ ὁ Νίγρος τῶν μὲν πρὸ πολλοῦ
ὑπατευσάντων, καθ' ὃν δὲ καιρὸν τὰ προειρημένα ἐν
Ῥώμῃ ἐπράττετο, Συρίας ἡγεῖτο πάσης. πολλὴ δὲ ἦν
καὶ μεγίστη ἀρχὴ τότε, τοῦ τε Φοινίκων ἔθνους παν-
τὸς καὶ τῆς μέχρις Εὐφράτου γῆς ὑπὸ τῇ Νίγρου ὄν-
5 των ἐξουσίᾳ. ἦν δὲ αὐτὸς τὴν μὲν ἡλικίαν ἤδη με-
τρίως προβεβηκώς, εὐδοκιμήσας δὲ ἐν πολλαῖς καὶ
μεγάλαις πράξεσι. φήμη τε περὶ αὐτοῦ διεφοίτα ὡς
ἐπιεικοῦς καὶ δεξιοῦ καὶ τὸν τοῦ Περτίνακος βίον ζη-
λοῦντος· ὑφ' ὧν μάλιστα οἱ Ῥωμαῖοι ἐπείθοντο. ἐκά-
λουν τε αὐτὸν συνεχῶς ἐν ταῖς τοῦ δήμου συνόδοις,
καὶ βλασφημοῦντες τὸν Ἰουλιανὸν παρόντα ἐκεῖνον
βασιλικαῖς φωναῖς εὐφήμουν ἀπόντα.

6 διαγγελθείσης δὲ τῆς τοῦ δήμου Ῥωμαίων γνώ-

μης καὶ τῆς ἐπαλλήλου ἐν ταῖς συνόδοις βοῆς, εἰκότως
ὁ Νίγρος ἀναπεισθείς, ῥᾷστά τε αὐτῷ τὰ πράγματα
ὑπακούσεσθαι προσδοκήσας, καὶ μάλιστα τῷ τὸν Ἰου-
λιανὸν ὑπό τε τῶν περὶ αὐτὸν στρατιωτῶν ἀμελεῖ-
σθαι διότι τὰς ὑποσχέσεις οὐκ ἐπλήρου τῶν χρημά-
των, ὑπό τε τοῦ δήμου καταφρονεῖσθαι ὡς ἀνάξιον
ἧς ἐώνητο ἀρχῆς, ἐπιδίδωσιν αὑτὸν τῇ τῆς βασιλείας
ἐλπίδι. καὶ τὰ μὲν πρῶτα κατ' ὀλίγους ἡγεμόνας τε 7
καὶ χιλιάρχους τούς τε τῶν στρατιωτῶν ἐξέχοντας οἴ-
καδε μεταπεμπόμενος διελέγετο καὶ ἀνέπειθε, τὰ ἐκ
τῆς Ῥώμης δηλούμενα φανερὰ ποιῶν, ὡς ἂν διαθέ-
ουσα ἡ φήμη ἔκπυστα καὶ γνώριμα ποιῇ τοῖς τε στρα-
τιώταις καὶ τοῖς λοιποῖς κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἀνθρώ-
ποις· οὕτω γὰρ ῥᾷστα ἤλπιζε πάντας αὑτῷ προσχω- 8
ρήσειν, πυνθανομένους ὅτι μὴ αὐτὸς ἐξ ἐπιβουλῆς
μνᾶται τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ καλούμενος καὶ βοηθήσων
ἄπεισι Ῥωμαίοις δεομένοις. ἀνεπτόηντο δὲ πάντες
καὶ μηδὲν μελλήσαντες προσέκειντο, ἐκλιπαροῦντες
καὶ αὐτοὶ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν πραγμάτων. φύσει 9
δὲ κοῦφον τὸ Σύρων ἔθνος, ἐς καινοτομίαν τε τῶν
καθεστηκότων ἐπιτήδειον. ἐνῆν δέ τις αὐτοῖς καὶ
πόθος τοῦ Νίγρου, ἠπίως τε ἄρχοντος ἅπασι, τὰ πλεῖ-
στά τε αὐτοῖς συμπανηγυρίζοντος. φιλέορτοι δὲ φύ-
σει Σύροι· ὧν μάλιστα οἱ τὴν Ἀντιόχειαν κατοικοῦν-
τες, μεγίστην πόλιν καὶ εὐδαίμονα, σχεδὸν παρὰ
πάντα τὸν ἐνιαυτὸν ἑορτάζουσιν ἔν τε τῇ πόλει αὐτῇ
καὶ κατὰ τὰ προάστεια. θέας τοίνυν αὐτοῖς συνεχῶς 10
ἐπιτελῶν ὁ Νίγρος, περὶ ἃς μάλιστα ἐσπουδάκασι,
καὶ διδοὺς ἄνεσιν ἐς τὸ ἑορτάζειν καὶ εὐφραίνεσθαι,
ἅτε ποιῶν κεχαρισμένα, εἰκότως ἐτιμᾶτο. ἅπερ εἰ- 8
δώς, καλέσας τούς τε πανταχόθεν στρατιώτας ἐς ῥη-
τὴν ἡμέραν, τοῦ τε λοιποῦ πλήθους συνελθόντος,

βήματος αὐτῷ κατασκευασθέντος ἔλεξε τοιάδε ἀνελ-
θών.
2 *"τῆς μὲν ἐμῆς γνώμης τὸ πρᾶον καὶ πρὸς τὰ*
μεγάλα τῶν τετολμημένων εὐλαβὲς ἴσως ἐστὶν ὑμῖν
πάλαι γνώριμον· οὐδ' ἂν νῦν ἐς ὑμᾶς ἦλθον ταῦτα
δημηγορήσων, εἰ ἐκ μόνης προαιρέσεως ἰδιωτικῆς καὶ
ἀλόγου ἐλπίδος ἢ μείζονος ἐλπίδος ἐπιθυμίας ἀνεπει-
θόμην. ἀλλ' ἐμὲ καλοῦσι Ῥωμαῖοι, καὶ συνεχῶς βο-
ῶντες ἐπείγουσιν ὀρέξαι τε χεῖρα σωτήριον καὶ οὕτω
τὴν ἔνδοξον καὶ ἐνάρετον ἀπὸ προγόνων ἄνωθεν ἀρ-
3 *χὴν μὴ περιιδεῖν αἰσχρῶς ἐρριμμένην. ὥσπερ δὲ τὸ*
τοῖς τηλικούτοις ἐπιτολμᾶν οὐκ οὔσης εὐλόγου προ-
φάσεως προπετὲς καὶ θρασύ, οὕτω καὶ τὸ πρὸς κα-
λοῦντας καὶ δεομένους ὀκνηρὸν ἀνανδρίας ἅμα καὶ
προδοσίας φέρει διαβολήν. διὸ παρῆλθον πευσόμενος
ὑμῶν τίνα γνώμην ἔχοιτε καὶ τί πρακτέον ἡγοῖσθε,
συμβούλοις τε ὑμῖν καὶ κοινωνοῖς χρησόμενος περὶ
τῶν καθεστώτων· τὸ γὰρ ἀποβησόμενον εἰ εὐτυχη-
θείη, κοινὴν ἐμοί τε καὶ ὑμῖν τὴν ἀπόλαυσιν παρ-
4 *έξει. οὐ φαῦλαι δὲ οὐδὲ κοῦφαι καλοῦσιν ἐλπίδες,*
ἀλλ' ὅ τε Ῥωμαίων δῆμος, ᾧ τὴν δεσποτείαν τῶν
ἁπάντων ἔνειμαν θεοὶ καὶ τὴν βασιλείαν, ἥ τε ἀρχὴ
σαλεύουσα καὶ παρὰ μηδενί πω βεβαίως ἱδρυμένη.
ὅθεν ἡμῖν καὶ τὸ τῆς ἐπιχειρήσεως ἀσφαλές, ἔκ τε τῆς
τῶν καλούντων γνώμης καὶ ἐκ τοῦ μηδένα εἶναι τὸν
5 *ἀνθεστῶτα μηδὲ κωλύοντα, ὑπάρξει· καὶ γὰρ οἱ τὰ*
ἐκεῖθεν ἀγγέλλοντές φασι μηδὲ τοὺς στρατιώτας, οἳ
τὴν ἀρχὴν αὐτῷ χρημάτων ἀπέδοντο, πιστοὺς εἶναι
[φρουροὺς] ὑπηρέτας, μηδὲ πληρώσαντος ἐκείνου ἃ
ὑπέσχετο. τίνα τοίνυν ἔχετε γνώμην, δηλώσατε."
6 *τοιαῦτά τινα εἰπόντος αὐτοῦ, εὐθέως τὸ στρα-*
τιωτικὸν πᾶν καὶ τὸ συνειλεγμένον πλῆθος αὐτοκρά-

τορά τε ἀνεῖπε καὶ σεβαστὸν προσηγόρευσε· τήν τε
βασίλειον πορφύραν περιβαλόντες, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς
σεβασμίου τιμῆς ἐξ αὐτοσχεδίου παρασκευῆς ἀθροί-
σαντες, καὶ προπομπεύοντος τοῦ πυρός, ἔς τε τὰ ἱερὰ
τῆς Ἀντιοχείας τὸν Νίγρον ἄγουσι καὶ ἐς τὴν ἑαυτοῦ
οἰκίαν καθιστᾶσιν, οὐκέτι αὐτὴν ἰδιωτικὴν ἀλλὰ βα-
σίλειον αὐλὴν νομίζοντες, πᾶσι κοσμήσαντες ἔξωθεν
βασιλικοῖς συμβόλοις.

ἐπὶ τούτοις δὴ ὁ Νίγρος πάνυ τὴν ψυχὴν εὐ- 7
φραίνετο, ὠχυρῶσθαί τε αὐτῷ τὰ τῆς ἀρχῆς ἡγεῖτο
διά τε τὴν τῶν Ῥωμαίων γνώμην καὶ τὴν περὶ αὐτὸν
σπουδὴν τῶν ἀνθρώπων. ὡς γὰρ διιπταμένη ἡ φήμη
πάντα ἐπῆλθεν ἔθνη ὅσα τὴν ἀντικειμένην ἤπειρον
τῇ Εὐρώπῃ κατοικεῖ, οὐδείς τε ἦν ὃς οὐχ ἑκὼν ἐς τὸ
ὑπακούειν αὐτῷ ἠπείγετο, πρεσβεῖαί τε ἀπ' ἐκείνων
τῶν ἐθνῶν ἐς τὴν Ἀντιόχειαν ὡς πρὸς βασιλέα ὁμο-
λογούμενον ἐστέλλοντο. οἵ τε ἐπέκεινα Τίγριδος καὶ 8
Εὐφράτου σατράπαι καὶ βασιλεῖς ἐπέστελλον συνη-
δόμενοι αὐτῷ, καὶ εἰ δέοιτο, βοηθείας ὑπισχνοῦντο.
ὃ δὲ δώροις τε αὐτοὺς μεγαλοπρεπῶς ἠμείβετο, καὶ
ἐπὶ τῇ σπουδῇ καὶ ταῖς ὑποσχέσεσι χάριν γινώσκων
ἔλεγε μὴ δεῖσθαι συμμάχων· τὴν γὰρ ἀρχὴν αὐτῷ βε-
βαίως ὠχυρῶσθαι, ἀναιμωτί τε ἄρξειν.

ταύταις ἐπαιρόμενος ταῖς ἐλπίσιν ὑπτίαζέ τε 9
πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων ἐπιμέλειαν, καὶ ἐς τὸ ἁβρο-
δίαιτον ἀνειμένος τοῖς Ἀντιοχεῦσι συνευφραίνετο,
ἑορταῖς τε καὶ θέαις ἐπιδιδοὺς ἑαυτόν. τῆς τε ἐς τὴν
Ῥώμην ἀφόδου, ἐφ' ἣν μάλιστα ἐχρῆν σπεύδειν, ἠμέ-
λει. τοῖς δὲ Ἰλλυρικοῖς στρατεύμασι δέον ἐπιφοιτῆ- 10
σαι τὴν ταχίστην καὶ φθάσαι οἰκειωσάμενον αὐτά, ὃ
δὲ οὐδὲ τῶν πραττομένων τι αὐτοῖς ἐδήλου, ἐλπίζων
τοὺς ἐκεῖ στρατιώτας, εἴ ποτε καὶ μάθοιεν, ὁμογνώ-

μονας ἔσεσθαι τῇ τε Ῥωμαίων εὐχῇ καὶ τῇ τῶν κατὰ
τὴν ἀνατολὴν στρατοπέδων γνώμῃ.
9 ταῦτα δὲ αὐτοῦ διατυποῦντος καὶ κούφαις καὶ
ἀδήλοις ἐπαιωρουμένου ἐλπίσι, διηγγέλλετο τὰ πραττ-
όμενα ἔς τε Παίονας καὶ Ἰλλυριοὺς καὶ πᾶν τὸ ἐκεῖσε
στρατιωτικόν, ὃ ταῖς ὄχθαις Ἴστρου τε καὶ Ῥήνου
ἐπικείμενον, ἀπεῖργον τοὺς ἐπέκεινα βαρβάρους, φρου-
2 ρεῖ τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν. ἡγεῖτο δὲ Παιόνων πάντων
(ὑπὸ μιᾷ γὰρ ἦσαν ἐξουσίᾳ) Σεβῆρος, ἀνὴρ τὸ μὲν
γένος Λίβυς, ἐς δὲ πραγμάτων διοίκησιν γενναῖος
ἅμα καὶ θυμοειδής, σκληρῷ τε βίῳ καὶ τραχεῖ ἐνει-
θισμένος, πόνοις τε ἀντέχων ῥᾷστα, νοῆσαί τε ὀξὺς
3 καὶ τὸ νοηθὲν ἐπιτελέσαι ταχύς. οὗτος τοίνυν παρὰ
a. 193 m. Maio τῶν ἀγγελλόντων πυνθανόμενος τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν
μετέωρον φερομένην ἁρπάζεσθαι, καταγνοὺς τοῦ μὲν
ῥᾳθυμίαν τοῦ δὲ δυσπραγίαν, . . . ἐν τοῖς πράγμασιν.
ἀνέπειθε δὲ αὐτὸν ὀνείρατα τοιαύτην τινὰ ἐλπίδα
ὑποσημαίνοντα, χρησμοί τε καὶ ὅσα ἐς πρόγνωσιν τῶν
μελλόντων σύμβολα φαίνεται· ἅπερ πάντα ἀψευδῆ
καὶ ἀληθῆ τότε πιστεύεται ὅταν ἐς τὴν ἀπόβασιν εὐ-
4 τυχηθῇ. τὰ μὲν οὖν πολλὰ ἱστόρησεν αὐτός τε συγ-
γράψας ἐν τῷ καθ' αὐτὸν βίῳ καὶ δημοσίαις ἀνέθη-
κεν εἰκόσι· τὸ δ' οὖν τελευταῖον καὶ μέγιστον, ὅπερ
αὐτῷ καὶ τὴν ἐλπίδα πᾶσαν ὑπέφαινεν ὄναρ, οὐδ'
5 ἡμῖν παραλειπτέον. κατὰ γὰρ τὸν καιρὸν ὃν ἀπηγ-
γέλη Περτίναξ παραλαβὼν τὴν ἀρχήν, μετὰ τὸ προελ-
θεῖν καὶ θῦσαι ὁ Σεβῆρος καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς Περτίνα-
κος βασιλείας ὅρκον ἀφοσιώσασθαι ἐπανελθὼν ἐς
τὴν οἰκίαν ἑσπέρας καταλαβούσης ἐς ὕπνον κατηνέ-
χθη, μέγαν δὲ καὶ γενναῖον ἵππον βασιλικοῖς φαλά-
ροις κεκοσμημένον ᾠήθη βλέπειν, φέροντα τὸν Περ-
τίνακα ἐποχούμενον διὰ μέσης τῆς ἐν Ῥώμῃ ἱερᾶς

ὁδοῦ. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν τῆς ἀγορᾶς ἀρχὴν ἐγένετο, 6
ἔνθα ἐπὶ τῆς δημοκρατίας πρότερον ὁ δῆμος συνιὼν
ἐκκλησίαζεν, ᾠήθη τὸν ἵππον ἀποσείσασθαι μὲν τὸν
Περτίνακα καὶ ῥῖψαι, αὐτῷ δὲ ἄλλως ἑστῶτι ὑποδῦ-
ναί τε αὐτὸν καὶ ἀράμενον ἐπὶ τοῖς νώτοις φέρειν τε
ἀσφαλῶς καὶ στῆναι βεβαίως ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς μέσης,
ἐς ὕψος ἄραντα τὸν Σευῆρον ὡς ὑπὸ πάντων ὁρᾶσθαί
τε καὶ τιμᾶσθαι. μένει δὲ καὶ ἐς ἡμᾶς ἐν ἐκείνῳ τῷ
χωρίῳ ἡ τοῦ ὀνείρατος εἰκὼν μεγίστη, χαλκοῦ πεποιη-
μένη. οὕτω τοίνυν ὁ Σευῆρος ἀρθεὶς τὴν γνώμην, 7
ἐλπίζων τε θείᾳ προνοίᾳ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν καλεῖσθαι,
ἀπόπειραν ἐποιεῖτο τῆς τῶν στρατιωτῶν γνώμης, τὰ
μὲν πρῶτα κατ' ὀλίγους ἡγεμόνας τε καὶ χιλιάρχας
τούς τε ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἐξέχοντας οἰκειούμενος,
καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν Ῥωμαίων διαλεγόμενος, ὡς
παντάπασιν ἔρριπται οὐδενὸς ὄντος τοῦ γενναίως ἢ
κατ' ἀξίαν αὐτὴν διοικοῦντος. διέβαλλε δὲ τοὺς ἐν 8
Ῥώμῃ στρατιώτας ὡς ἀπίστους καὶ βασιλείῳ καὶ ἐμ-
φυλίῳ αἵματι μιάναντας τὸν ὅρκον, ἔλεγέ τε δεῖν
ἐπαμῦναι καὶ ἐπεξελθεῖν τῷ Περτίνακος φόνῳ. ᾔδει
δὲ πάντας τοὺς κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν στρατιώτας μεμνη-
μένους τῆς Περτίνακος ἡγεμονίας· ὑπὸ γὰρ Μάρκῳ 9
βασιλεύοντι πολλὰ ἐγείρας σὺν αὐτοῖς κατὰ Γερμα-
νῶν τρόπαια, στρατηγός τε καὶ ἡγεμὼν τῶν Ἰλλυρι-
κῶν κατασταθείς, ἀνδρείαν μὲν πᾶσαν ἐν ταῖς μάχαις
πρὸς τοὺς πολεμίους ἐπεδέδεικτο, εὔνοιαν δὲ καὶ χρη-
στότητα μετὰ σώφρονος καὶ ἐπιεικοῦς ἐξουσίας τοῖς
ἀρχομένοις παρέσχητο, ὅθεν αὐτοῦ τὴν μνήμην τι-
μῶντες ἐπὶ τοῖς οὕτως ὠμῶς κατ' αὐτοῦ τετολμημέ-
νοις ἠγανάκτουν. ταύτης δὴ τῆς προφάσεως λαβό- 10
μενος ὁ Σευῆρος εὐμαρῶς αὐτοὺς ἐφ' ἃ ἐβούλετο
ὑπηγάγετο, προσποιούμενος οὐχ οὕτω τῆς ἀρχῆς ἀν-

τιποιεῖσθαι, οὐδ' αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν μνᾶσθαι, ὡς
11 θέλειν ἐπεξελθεῖν τοιούτου βασιλέως αἵματι. ὥσπερ
δὲ τὰ σώματα οἱ ἐκεῖσε ἄνθρωποι γενναιότατοί τέ
εἰσι καὶ πρὸς μάχας ἐπιτήδειοι καὶ φονικώτατοι, οὕτω
καὶ τὰς διανοίας παχεῖς καὶ μὴ ῥᾳδίως συνεῖναι δυ-
νάμενοι, εἴ τι μετὰ πανουργίας ἢ δόλου λέγοιτο ἢ
πράττοιτο. πιστεύσαντες γοῦν τῷ Σεβήρῳ προσποιου-
μένῳ χαλεπαίνειν καὶ θέλειν ἐπεξελθεῖν τῷ Περτίνα-
κος φόνῳ ἐπέδοσαν αὑτούς, ὡς αὐτοκράτορά τε ἀπο-
12 δεῖξαι καὶ τὴν ἀρχὴν ἐγχειρίσαι. ὃ δ' ὡς ἔγνω τὴν
τῶν Παιόνων γνώμην, διέπεμπε καὶ ἐς τὰ γειτνιῶντα
ἔθνη καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν ὑπ' ἄρκτῳ
Ῥωμαίοις δουλευόντων ἐθνῶν, μεγάλαις τε πάντας
ὑποσχέσεσι καὶ ἐλπίσιν ἀναπείθων ῥᾳδίως ὑπηγάγετο.
13 ἱκανώτατος δ' ἦν ἁπάντων ἀνθρώπων μάλιστα προσ-
ποιήσασθαί τε καὶ πιστώσασθαι εὔνοιαν, μήτε ὅρκου
φειδόμενος, εἰ δέοι τούτου καταφρονῆσαι, ψευσάμε-
νος πρὸς τὸ χρειῶδες, διά τε γλώττης προΐετο ὅσα μὴ
ἔφερεν ἐπὶ γνώμης.
10 θεραπεύσας οὖν διὰ γραμμάτων πάντας τοὺς
κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν . . . ἅμα καὶ ἄρχοντας, προσηγά-
γετο αὐτούς. ἀθροίσας δὲ τοὺς πανταχόθεν στρατιώ-
τας, Σεβῆρόν τε Περτίνακα ἑαυτὸν ὀνομάσας, ὅπερ
οὐ μόνον ἤλπιζε τοῖς Ἰλλυρικοῖς εἶναι κεχαρισμένον
ἀλλὰ καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ῥωμαίων διὰ τὴν ἐκείνου μνή-
μην, συγκαλέσας τε αὐτοὺς ἐς τὸ πεδίον, καὶ βήμα-
τος αὐτῷ ἀρθέντος ἀνελθὼν ἔλεξε τοιάδε.
2 "τὸ πιστὸν ὑμῶν καὶ πρός τε θεοὺς σεβάσμιον,
οὓς ὄμνυτε, πρός τε βασιλέας τίμιον, οὓς αἰδεῖσθε,
δεδηλώκατε δι' ὧν ἀγανακτεῖτε ἐφ' οἷς οἱ κατὰ τὴν
Ῥώμην στρατιῶται, κομπῆς μᾶλλον ἢ ἀνδρείας ὑπη-
ρέται, ἐτόλμησαν. κἀμοὶ δὲ δι' εὐχῆς ἐστί, πρότερον

μὲν οὐδ' ἄλλοτε ἀντιποιησαμένῳ τοιαύτης ἐλπίδος
(ἴστε γάρ μου τὸ πρὸς τοὺς βασιλεύσαντας πειθήνιον),
νῦν δὲ ἐπὶ τέλος τε ἀγαγεῖν καὶ ἀνύσαι ταῦτα ἅπερ
ὑμῖν ἐστὶ κεχαρισμένα, τήν τε Ῥωμαίων ἀρχὴν μὴ
περιιδεῖν ἐρριμμένην, ἣ πρότερον μὲν μέχρι Μάρκου 3
σεμνοπρεπῶς διοικουμένη σεβάσμιος ἐφαίνετο, ἐς
Κόμμοδον δὲ μεταπεσοῦσα, εἴ καί τινα ὑπ' ἐκείνου
διὰ νεότητα ἐπλημμελεῖτο, ἀλλ' οὖν τῇ εὐγενείᾳ καὶ
τῇ τοῦ πατρὸς μνήμῃ ἐπεσκιάζετο· καὶ πλέον ἦν ἐν
αὐτῷ τὸ ἐλεούμενον ἐφ' οἷς ἐσφάλλετο ἢ τὸ μισούμε-
νον, ἐπεὶ τὰ πλεῖστα τῶν γινομένων οὐκ ἐς ἐκεῖνον
ἀνεφέρομεν, ἀλλ' ἐς τοὺς περὶ αὐτὸν κόλακάς τε καὶ
οὐ πρεπόντων ἔργων ὁμοῦ συμβούλους τε καὶ ὑπηρέ-
τας. ἐπεὶ δὲ ἐς σεμνὸν πρεσβύτην, οὗ τῆς ἀνδρείας 4
τε καὶ χρηστότητος ἔτι ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἡ μνήμη
ἐνέστακται, περιῆλθεν ἡ ἀρχή, οἳ δὲ οὐκ ἠνέσχοντο,
ἀλλὰ τοιοῦτον ἄνδρα φόνῳ ἀπεσκευάσαντο. τὴν δὲ
γῆς καὶ θαλάττης τοσαύτην ἀρχὴν ὠνησάμενός τις
αἰσχρῶς πρός τε τοῦ δήμου, ὡς ἀκούετε, μεμίσηται,
πρός τε τῶν ἐκεῖ στρατιωτῶν, οὓς ἐψεύσατο, οὐκέτι
πιστεύεται. ὧν, εἰ καὶ ἔμελλον ὑπὲρ αὐτοῦ παρα- 5
τάξασθαι μετ' εὐνοίας, καὶ πλήθει σύμπαντες καὶ
καθ' ἕνα ἕκαστον εὐανδρίᾳ προύχετε, ἀσκήσει τε πο-
λεμικῶν ἐγγεγύμνασθε ὑμεῖς μὲν ἀεὶ βαρβάροις ἀντι-
ταττόμενοι, καὶ φέρειν πόνους πάντας πορείας, κρύ-
ους τε καὶ θάλπους καταφρονεῖν, ποταμούς τε πηγνυ-
μένους πατεῖν, καὶ πίνειν ὀρυττόμενον ἀλλ' οὐκ ἀνι-
μώμενον ὕδωρ εἰθισμένοι. θήραις τε ἐγγεγύμνασθε,
καὶ πάντως ὑμῖν ἐς ἀνδρείαν ὑπάρχει γενναῖα ἐφόδια,
ὡς μηδὲ εἰ βουληθείη τις, δύνασθαι ὑμῖν ἀντιστῆ-
ναι. δοκίμιον δὲ στρατιωτῶν κάματος, ἀλλ' οὐ τρυ- 6
φή, ἥπερ ἐκεῖνοι ἐγκραιπαλῶντές τε καὶ ἐναυξηθέν-

τες οὐδ' ἂν τῆς βοῆς ὑμῶν ἀνάσχοιντο, οὔτι γε τῆς
μάχης. εἰ δέ τινες τὰ κατὰ Συρίαν ὑποπτεύοιεν πράγ-
ματα, ἐντεῦθεν ἂν τεκμήραιντο ἀσθενῆ τε ὄντα καὶ
φαύλας ἔχοντα τὰς ἐλπίδας, ὅπου μηδὲ προελθεῖν τῆς
αὑτῶν χώρας ἐτόλμησαν, μηδέ τι περὶ τῆς ἐς Ῥώμην
ἀφόδου βουλεύσασθαι ἐθάρρησαν, ἀγαπητῶς ἐκεῖ
μένοντες, καὶ ἐφήμερον τρυφὴν κέρδος τῆς οὔπω βε-
7 βαίας ἀρχῆς νομίζουσιν. ἐπὶ μὲν γὰρ τὸ χαριέντως
καὶ μετὰ παιδιᾶς ἀποσκῶψαι ἐπιτήδειοι Σύροι, καὶ
μάλιστα οἱ τὴν Ἀντιόχειαν οἰκοῦντες, ⟨οὓς⟩ φασι
περὶ τὸν Νίγρον ἐσπουδακέναι· τὰ δ' ἄλλα ἔθνη καὶ
αἱ ἄλλαι πόλεις μέχρι νῦν τῷ μηδένα εὑρίσκεσθαι
τὸν ἄξιον τῆς ἀρχῆς ἐσόμενον, σπάνει τοῦ μετ' ἀν-
δρείας καὶ σώφρονος διοικήσεως ἄρξοντος ἐκείνῳ δῆ-
8 λον ὅτι προσποιοῦνται ὑπακούειν. εἰ δὲ τήν τε Ἰλ-
λυρικὴν δύναμιν ἅμα χειροτονήσασαν μάθοιεν, τό τε
ἡμέτερον ὄνομα πύθοιντο οὐκ ἄγνωστον οὐδ' ἄσημον
παρ' αὐτοῖς ὑπάρχον ἐξ ὧν ἡγεμονεύσαντες ἐκεῖσε
διῳκήσαμεν, εὖ ἴστε, οὔτε ἐμοῦ ῥᾳθυμίαν ἢ ἀδρα-
νίαν καταγνώσονται, οὔτε τὸ ὑμέτερον γενναῖον καὶ
πρὸς τὰς μάχας ἐμβριθὲς ὑποστῆναι αἱρήσονται, καὶ
σωμάτων μεγέθεσι καὶ πόνων ἀσκήσεσι [καὶ] ἐν τῇ
9 συστάδην μάχῃ πολὺ ὑμῶν ἀπολείποντες. φθάσωμεν
οὖν τὴν Ῥώμην προκαταλαβόντες, ἔνθα ἡ βασίλειος
ἔστιν ἑστία· κἀκεῖθεν ὁρμώμενοι τὰ λοιπὰ εὐμαρῶς
διοικήσομεν, θείαις τε προρρήσεσι πιστεύοντες καὶ
τῇ τῶν ὑμετέρων ἀνδρείᾳ ὅπλων τε καὶ σωμάτων."

τοιαῦτα εἰπόντα τὸν Σεβῆρον εὐφημήσαντες οἱ
στρατιῶται, καλοῦντες σεβαστὸν καὶ Περτίνακα, πᾶ-
11 σαν ἐνεδείκνυντο προθυμίαν καὶ σπουδήν. ὁ δὲ
Σεβῆρος μηδένα διδοὺς καιρὸν ἀναβολῆς, συσκευά-
σασθαί τε αὐτοὺς ὡς ἔνι μάλιστα εὐτελέστατα ἐκέ-

λευσε, τήν τε ἐς τὴν Ῥώμην ἔξοδον ἐπήγγειλε· νομάς τε αὐτοῖς διδοὺς καὶ ἐφόδια τῆς ὁδοιπορίας εἴχετο. συντόνῳ δὲ σπουδῇ καὶ γενναίοις πόνοις τὴν ὁδὸν ἐπετάχυνε, μήτε που ἐπιδιατρίβων, μήτε διδοὺς καιρὸν ἀναπαύλης, εἰ μὴ τοσοῦτον ὅσον ὀλίγον τοὺς στρατιώτας ἀναπνεύσαντας ἔχεσθαι τῆς ὁδοῦ. 2 ἐκοινώνει δὲ τῶν καμάτων αὐτοῖς, σκηνῇ τε χρώμενος εὐτελεῖ, καὶ σιτία καὶ ποτὰ προσφερόμενος οἷα καὶ πᾶσιν ὑπάρχειν ἠπίστατο· οὐδαμοῦ δὲ τρυφὴν ἐνεδείκνυτο βασιλικήν. ὅθεν καὶ μείζονα παρὰ τῶν στρατιωτῶν εὔνοιαν ἐπιστώσατο· οὐ γὰρ μόνον αὐτὸν συμπονοῦντα ἀλλὰ καὶ τῶν καμάτων ἄρχοντα οἱ στρατιῶται αἰδούμενοι μετὰ προθυμίας πάντα ἔπραττον.

ὃ δὲ τὴν Παιονίαν διαδραμὼν ἐπέστη τοῖς τῆς 3 Ἰταλίας ὅροις, καὶ τὴν φήμην φθάσας πρότερον ὤφθη τοῖς ἐκεῖσε παρὼν βασιλεὺς ἢ ἀφιξόμενος ἠκούσθη. δέος τε μέγα τὰς Ἰταλιώτιδας πόλεις κατελάμβανε πυνθανομένας τοσαύτην ἔφοδον στρατοῦ. οἱ γὰρ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἄνθρωποι, ὅπλων καὶ πολέμων πάλαι ἀπηλλαγμένοι, γεωργίᾳ καὶ εἰρήνῃ προσεῖχον. ἐς ὅσον 4 μὲν γὰρ ὑπὸ δημοκρατίας τὰ Ῥωμαίων διῳκεῖτο καὶ ἡ σύγκλητος ἐξέπεμπε τοὺς τὰ πολεμικὰ στρατηγήσοντας, ἐν ὅπλοις Ἰταλιῶται πάντες ἦσαν καὶ γῆν καὶ θάλατταν ἐκτήσαντο, Ἕλλησι πολεμήσαντες καὶ βαρβάροις· οὐδέ τι ἦν γῆς μέρος ἢ κλίμα οὐρανοῦ ὅπου μὴ Ῥωμαῖοι τὴν ἀρχὴν ἐξέτειναν. ἐξ οὗ δὲ ἐς τὸν 5 Σεβαστὸν περιῆλθεν ἡ μοναρχία, Ἰταλιώτας μὲν πόνων ἀπέπαυσε καὶ τῶν ὅπλων ἐγύμνωσε, φρούρια δὲ καὶ στρατόπεδα τῆς ἀρχῆς προυβάλετο, μισθοφόρους ἐπὶ ῥητοῖς σιτηρεσίοις στρατιώτας καταστησάμενος ἀντὶ τείχους τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς· ποταμῶν τε μεγέθεσι καὶ τάφρων ἢ ὀρῶν προβλήμασιν ἐρήμῳ τε γῇ

6 καὶ δυσβάτῳ φράξας τὴν ἀρχὴν ὠχυρώσατο. ὅθεν τὸν
Σεβῆρον προσιόντα πυνθανόμενοι τότε μετὰ τοσού-
του στρατοῦ εἰκότως ἐταράττοντο τῷ ἀήθει τοῦ πράγ-
ματος· οὔτε δὲ ἀντιστῆναι ἢ κωλῦσαι ἐτόλμων, ὑπήν-
των δὲ δαφνηφοροῦντες καὶ πύλαις ἀναπεπταμέναις
ἐδέχοντο. ὃ δὲ τοσοῦτον ἀνεπαύετο ὅσον καλλιερῆσαί
τε καὶ τοὺς δήμους προσειπεῖν, ἐς δὲ τὴν Ῥώμην ἠπεί-
γετο.

7 ὡς δὲ ταῦτα τῷ Ἰουλιανῷ ἀπηγγέλλετο, ἐν ἐσχάτῃ
ἀπογνώσει ἦν, τοῦ μὲν Ἰλλυρικοῦ στρατοῦ τὴν δύνα-
μιν καὶ τὸ πλῆθος ἀκούων, οὔτε δὲ τῷ δήμῳ πιστεύ-
ων, ἐπεὶ μεμίσητο, οὔτε τοῖς στρατιώταις θαρρῶν,
οὓς ἔψευστο. χρήματα δὴ πάντα ἀθροίζων τά τε αὐ-
τοῦ καὶ παρὰ τῶν φίλων, καὶ εἴ τινα ἦν, ἐκ δημοσίων
καὶ ἱερῶν τόπων λαμβάνων, τοῖς στρατιώταις διανέ-
8 μειν ἐπειρᾶτο, ὡς ἂν κτήσαιτο τὴν εὔνοιαν αὐτῶν. οἳ
δέ, καίτοι μεγάλα λαμβάνοντες, χάριν οὐκ ᾔδεσαν·
ὄφλημα γὰρ αὐτὸν ἀποτίνειν ἀλλ' οὐ δωρεὰν διανέ-
μειν ἐλογίζοντο.

ὁ δὲ Ἰουλιανός, καίτοι συμβουλευόντων αὐτῷ
τῶν φίλων ἐξαγαγεῖν τὸ στρατιωτικὸν καὶ τὰ στενὰ
τῶν Ἄλπεων προκαταλαβεῖν — μέγιστα ἐκεῖνα ὄρη,
καὶ οἷα οὐκ ἄλλα ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γῇ, ἐν τείχους σχή-
ματι περίκειται καὶ προβέβληται Ἰταλίας, καὶ τοῦτο
μετὰ τῆς ἄλλης εὐδαιμονίας παρασχούσης τῆς φύσεως
Ἰταλιώταις, ἔρυμα ἄρρηκτόν τε καὶ . . αὐτῶν προβε-
βλῆσθαι, ἀπὸ τῆς ἀρκτῴας θαλάσσης ἐπὶ τὴν πρὸς
9 μεσημβρίαν βλέπουσαν διῆκον. ἀλλ' οὐδὲ τῆς πό-
λεως προελθεῖν Ἰουλιανὸς ἐτόλμα· διέπεμπέ τε, τῶν
στρατιωτῶν δεόμενος ὁπλίζεσθαί τε καὶ γυμνάζεσθαι,
πρὸ δὲ τῆς πόλεως τάφρους διορύττειν. καὶ τὴν πρὸς
Σεβῆρον μάχην ὡς ἐν τῇ πόλει ποιησόμενος παρε-

σκεύαζε· τούς τε ἐλέφαντας πάντας, οἳ ἐς πομπὴν ὑπη-
ρετοῦσι Ῥωμαίοις, πύργους καὶ ἄνδρας φέρειν ἐπὶ
τῶν νώτων ἐπαίδευεν, οἰόμενος οὕτως ἐκπλήξειν
τούς τε Ἰλλυριούς, καὶ τὴν τῶν πολεμίων ἵππον δια-
ταράξειν ὄψει καὶ μεγέθει θηρίων μὴ πρότερον αὐ-
τοῖς ἑωραμένων. τότε δὴ πᾶσα ἡ πόλις ὅπλα εἰργάζετο
καὶ τὰ πρὸς πόλεμον παρεσκευάζετο.

μελλόντων δὲ τῶν Ἰουλιανοῦ στρατιωτῶν ἔτι 12
καὶ τὰ πρὸς πόλεμον ἕτοιμα ποιούντων, ἀγγέλλεται ὁ
Σεβῆρος ἤδη προσιών. καὶ πολὺ τοῦ στρατεύματος
μέρος διασκεδάσας ἐκεῖνος κελεύει παρεισδύεσθαι ἐς
τὴν πόλιν. οἳ δὲ κατὰ πάσας ὁδοὺς διανείμαντες αὐ-
τούς, πολλοὶ δ' ἐς Ῥώμην νύκτωρ λανθάνοντες εἰσῄε-
σαν, τὰ ὅπλα ὑποκρύπτοντες, ἐν ἰδιωτῶν σχήματι.
καὶ ἤδη οἱ πολέμιοι ἔνδον ἦσαν τοῦ Ἰουλιανοῦ ἔτι 2
ὑπτιάζοντος καὶ τὰ πραττόμενα ἀγνοοῦντος. ἐπεὶ δὲ
ταῦτα διάπυστα τῷ δήμῳ ἐγένετο, ἐν ταραχῇ πολλῇ
πάντες ἦσαν, καὶ δεδιότες τὴν δύναμιν τοῦ Σεβήρου
τὰ ἐκείνου φρονεῖν προσεποιοῦντο, τοῦ μὲν Ἰουλια-
νοῦ καταγινώσκοντες ἀνανδρίαν, τοῦ δὲ Νίγρου μέλ-
λησίν τε καὶ ῥᾳθυμίαν· τὸν δὲ Σεβῆρον ἀκούοντες
ἤδη παρόντα ἐθαύμαζον. ὁ δὲ Ἰουλιανὸς πολλῇ κατα- 3
λαμβανόμενος ἀφασίᾳ τε καὶ ἀπορίᾳ, ὅπως χρήσεται
τοῖς πράγμασιν οὐκ εἰδώς, ἀθροισθῆναι κελεύσας τὴν
σύγκλητον καταπέμπει γράμματα, δι' ὧν ἐσπένδετο
δὴ πρὸς τὸν Σεβῆρον καὶ αὐτοκράτορα ἀναδείξας κοι-
νωνὸν τῆς βασιλείας ἐποιεῖτο. ἡ δὲ σύγκλητος ἐψη-
φίσατο μὲν ταῦτα, ὁρῶντες δὲ τὸν Ἰουλιανὸν ἀπο-
δειλιῶντα καὶ ἐν ἀπογνώσει, τῷ Σεβήρῳ πάντες ἤδη
προσετίθεντο. δύο δέ που ἢ τριῶν ἡμερῶν παρα- 4
δραμουσῶν, ἐπείπερ ἤδη τὸν Σεβῆρον καὶ αὐτῇ τῇ
πόλει ἐπιστησόμενον ἤκουον, καταφρονήσαντες τοῦ

Ἰουλιανοῦ συνίασιν ἐς τὸ συνέδριον, τῶν ὑπάτων κελευσάντων, οἳ τὰ τῆς Ῥώμης διοικεῖν εἰώθασιν ὁπη-
5 νίκα ἂν τὰ τῆς βασιλείας μετέωρα ᾖ. συνελθόντες τοίνυν περὶ τῶν πρακτέων ἐσκέπτοντο, τοῦ Ἰουλιανοῦ ἔτι ὄντος ἐν τῇ βασιλείῳ αὐλῇ καὶ τὰς παρούσας ὀδυρομένου τύχας, ἱκετεύοντός τε ἐξομόσασθαι τὴν ἀρχὴν καὶ παραχωρῆσαι πάσης τῆς δυναστείας τῷ
6 Σεβήρῳ. ὡς δὲ ἔμαθεν ἡ σύγκλητος τὸν Ἰουλιανὸν οὕτω κατεπτηχότα, τὴν δὲ δορυφόρον φρουρὰν διὰ δέος τοῦ Σεβήρου αὐτὸν ἐγκαταλιποῦσαν, ψηφίζεται τὸν μὲν ἀναιρεθῆναι, ἀποδειχθῆναι δὲ μόνον αὐτοκράτορα τὸν Σεβῆρον· πρεσβείαν τε πρὸς αὐτὸν ἐκπέμπουσιν ἀπὸ τῶν ἐν ἀρχαῖς ὄντων καὶ τῶν ἐξοχωτάτων τῆς βουλῆς, πάσας αὐτῷ προσφέρειν τὰς σε-
7 βασμίους τιμάς. ἐπὶ δὲ τὸν Ἰουλιανὸν εἷς τῶν χιλιαρχούντων ἀναπέμπεται, ἀποκτεῖναι ἄνανδρον καὶ ἄθλιον πρεσβύτην, ἰδίοις χρήμασιν ὠνησάμενον οὕτω πονηρὸν τέλος.

ὃ μὲν οὖν εὑρεθεὶς ἔρημός τε καὶ ὑπὸ πάντων κα-
a. 193 cal. Iun. ταλειφθείς, αἰσχρῶς ὀλοφυρόμενος ἐφονεύθη· ἐπεὶ
13 δὲ τὰ παρὰ τῆς συγκλήτου ἐδηλώθη τῷ Σεβήρῳ ἥ τε τοῦ Ἰουλιανοῦ ἀναίρεσις, ἤρθη καὶ ἐς μειζόνων πραγμάτων ἐλπίδα, καὶ σοφίσματι ἐχρήσατο, ὡς ἂν χειρώσαιτο καὶ αἰχμαλώτους τοὺς τὸν Περτίνακα ἀνῃρηκότας λάβοι. ἐπιστέλλει μὲν οὖν καὶ ἰδίᾳ λανθάνοντα γράμματα τοῖς τε χιλιάρχοις καὶ τοῖς ἑκατοντάρχοις ὑπισχνούμενος μεγάλα, ὅπως πείσειαν τοὺς ἐν τῇ Ῥώμῃ στρατιώτας ὑπακούειν εὐπειθῶς τοῖς ὑπὸ τοῦ
2 Σεβήρου κελευομένοις· ἐκπέμπει δὲ καὶ κοινὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸ στρατόπεδον, κελεύων καταλιπεῖν μὲν ἐν τῷ στρατοπέδῳ πάντα, αὐτοὺς δὲ ἐξελθεῖν εἰρηνικῷ σχήματι, ὥσπερ εἰώθασι θύοντος ἢ ἑορτάζον-

τος βασιλέως προπομπεύειν, ὀμόσαι τε ἐς τὸ Σεβήρου
ὄνομα, καὶ μετ᾽ ἀγαθῶν ἐλπίδων ἐλθεῖν ὡς μέλλον-
τας τὸν Σεβῆρον δορυφορήσειν. πιστεύσαντες δὴ οἱ 3
στρατιῶται τοῖς ἐπεσταλμένοις, πεισθέντες τε ὑπὸ
τῶν χιλιαρχούντων, τὰ μὲν ὅπλα κατέλιπον πάντα,
αὐτοὶ δὲ ἐν μόναις ταῖς πομπικαῖς ἐσθῆσι δαφνηφο-
ροῦντες ἠπείγοντο. ὡς δὲ πρὸς τῷ στρατοπέδῳ τοῦ
Σεβήρου ἐγένοντο, ἠγγέλησάν τε ἀφικόμενοι ἐς τὸ
πεδίον, οὕτως αὐτοὺς ὁ Σεβῆρος συνελθεῖν κελεύει
ὡς δὴ δεξιωσόμενος καὶ προσαγορεύσων. ὡς δὲ ἀνελ- 4
θόντα αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα προσῆλθον ὁμοθυμαδὸν εὐ-
φημήσοντες, πάντες ὑφ᾽ ἑνὶ συνθήματι συλλαμβά-
νονται· προείρητο γὰρ τῷ τοῦ Σεβήρου στρατῷ, ὁπη-
νίκα ἂν στῶσιν ἐς τὸν βασιλέα ἀποβλέποντες μετέω-
ρόν τε τὴν γνώμην ἔχοντες, κυκλώσασθαι αὐτοὺς
πολεμίῳ νόμῳ, καὶ τιτρώσκειν μὲν ἢ παίειν μηδένα,
συνέχειν δὲ καὶ φρουρεῖν φράξαντας ἐν κύκλῳ τοῖς
ὅπλοις, τάς τε διβολίας καὶ τὰ δόρατα ἐπισείειν, ὡς
δέει τοῦ τρωθῆναι γυμνοί τε πρὸς ὡπλισμένους καὶ
ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς μὴ μάχοιντο. ἐπεὶ δὲ αὐτοὺς 5
ὥσπερ σαγηνεύσας ἐντὸς τῶν ὅπλων δορυαλώτους
εἶχε, μεγάλῃ βοῇ καὶ θυμοειδεῖ τῷ πνεύματι ἔλεξε
πρὸς αὐτοὺς τοιάδε.

"ὅτι μὲν ὑμῶν καὶ σοφίᾳ κρείττους ἐσμὲν καὶ
δυνάμει στρατοῦ καὶ συμμάχων πλήθει, ἔργῳ ὁρᾶτε·
εἴληφθε γοῦν ῥᾳδίως, καὶ ἀκονιτί γε ἑαλώκατε. ἔστι
δ᾽ ἐν ἐμοὶ ὅ τι ποτ᾽ ἂν ὑμᾶς δρᾶσαι θελήσω, καὶ πρό-
κεισθε ἤδη θύματα τῆς ἡμετέρας ἐξουσίας. εἰ μὲν 6
οὖν ὑμεῖς πρὸς τὰ τετολμημένα τιμωρίαν ζητεῖτε,
οὐδ᾽ ἔστιν εὑρεῖν δίκην τὴν ἐπιτεθησομένην ἀξίαν
τῶν πεπραγμένων. σεμνὸν πρεσβύτην καὶ βασιλέα
χρηστόν, ὃν ἐχρῆν σῴζειν καὶ δορυφορεῖν, ἐφονεύ-

σατε· τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἔνδοξον οὖσαν ἀεί, ἣν καὶ
οἱ πρόγονοι ἢ δι' ἀνδρείας ἐναρέτου ἐκτήσαντο ἢ δι'
εὐγένειαν διεδέξαντο, ταύτην αἰσχρῶς καὶ ἀτίμως
ὥσπερ τι τῶν ἰδιωτικῶν κειμηλίων ἐπ' ἀργυρίῳ κα-
7 *τηλλάξασθε. ἀλλ' οὐδ' αὐτόν, ὃν οὕτως ἄρχοντα*
εἵλεσθε, φυλάξαι ἢ σῶσαι ἐδυνήθητε, ἀνάνδρως δὲ
προυδώκατε. ἐπὶ τηλικούτοις δὴ ἁμαρτήμασί τε καὶ
τολμήμασι μυρίων ἄξιοι θανάτων, ἣν τις ὁρίσαι θέλῃ
τὴν ἀξίαν τιμωρίαν, ἐστέ. ἀλλὰ τί μὲν χρὴ παθεῖν
ὑμᾶς, ὁρᾶτε· ἐγὼ δὲ φείσομαι μὲν ὑμῶν ὡς μὴ φο-
8 *νεῦσαι, οὐδὲ τὰς ὑμετέρας χεῖρας μιμήσομαι· ἐπεὶ δὲ*
μήτε ὅσιον μήτε δίκαιον ἔτι βασιλέα ὑμᾶς δορυφορεῖν,
καὶ ἐς τὸν ὅρκον ἀσεβήσαντας, καὶ ἐμφυλίῳ καὶ βα-
σιλικῷ αἵματι τὰς δεξιὰς μιάναντας, τήν τε πίστιν καὶ
τὸ ἐχέγγυον τῆς φρουρᾶς προδόντας, τὰς μὲν ψυχὰς
καὶ τὰ σώματα δῶρον τῆς ἐμῆς φιλανθρωπίας ἕξετε,
τοῖς δὲ περιειληφόσιν ὑμᾶς στρατιώταις κελεύω ἀπο-
ζῶσαί τε ὑμᾶς, καὶ ἀποδύσαντας εἴ τινας περίκεισθε
9 *ἐσθῆτας στρατιωτικάς, γυμνοὺς ἀποπέμπειν. παραγ-*
γέλλω τε ὑμῖν ἀπιέναι ὡς πορρωτάτω τῆς Ῥώμης,
ἀπειλῶ τε καὶ διόμνυμαι καὶ προαγορεύω κολασθή-
σεσθαι κεφαλικῶς, εἴ τις ὑμῶν ἐντὸς ἑκατοστοῦ ση-
μείου ἀπὸ τῆς Ῥώμης φανείη."
10 *ταῦτα κελεύσαντος αὐτοῦ, προσδραμόντες οἱ*
Ἰλλυρικοὶ στρατιῶται τά τε ξιφίδια περιαιροῦσιν αὐ-
τῶν ἃ παρῃώρηντο τῷ ἀργύρῳ καὶ τῷ χρυσῷ ἐς πομ-
πὴν κεκοσμημένα, τάς τε ζώνας καὶ τὰς ἐσθῆτας καὶ
εἴ τι σύμβολον ἔφερον στρατιωτικόν, ἀφαρπάσαντες
11 *γυμνοὺς ἐξέπεμπον. οἳ δὲ ὑπεῖκον προδεδομένοι καὶ*
σοφίσματι ἑαλωκότες· τί γὰρ ἐνῆν δρᾶσαι γυμνοῖς
πρὸς ὡπλισμένους καὶ ὀλίγοις πρὸς πολλούς; ἀπῄεσαν
δὴ ὀδυρόμενοι, καὶ ἠγάπων μὲν τὴν δοθεῖσαν σωτη-

ρίαν, μετεγίνωσκον δὲ ἐπὶ τῷ ἀνόπλους ἐλθεῖν, αἰ-
σχρῶς καὶ ἐφυβρίστως ἑαλωκότες. ἐκέχρητο δὲ καὶ 12
ἄλλῳ ὁ Σεβῆρος σοφίσματι· δεδιὼς γὰρ μὴ ἄρα μετὰ
τὸ ἀποζωσθῆναι ἐν ἀπογνώσει γενόμενοι ἀναδράμω-
σιν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον καὶ τὰ ὅπλα ἀναλάβωσι, πρού-
πεμψε λογάδας ἐπιλέκτους, ὅσους γενναιοτάτους ἠπί-
στατο, δι' ἑτέρων ὁδῶν καὶ ἀτραπῶν, ὡς λαθόντες
τό τε στρατόπεδον ἐπεισέλθοιεν ἀνδρῶν κενόν, καὶ
τὰ ὅπλα καταλαβόντες, εἰ ἐπίοιεν, ἀποκλείσαιεν
αὐτούς.

δίκην μὲν δὴ ταύτην ἔδοσαν οἱ τοῦ Περτίνακος
φονεῖς· ὁ δὲ Σεβῆρος σὺν παντὶ τῷ λοιπῷ στρατῷ 14
ὡπλισμένῳ ἐς τὴν Ῥώμην ἀφικνεῖται, ἔκπληξίν τε
καὶ δέος ἅμα τῷ ὀφθῆναι τοῖς Ῥωμαίοις ἐνέβαλε τοῖς
οὕτω τετολμημένοις τε καὶ εὐτυχηθεῖσιν ἔργοις. ὁ δὲ
δῆμος καὶ ἡ σύγκλητος δαφνηφοροῦντες ὑπεδέχοντο
πρῶτον ἀνθρώπων καὶ βασιλέων ἀναιμωτί τε καὶ
ἀκονιτὶ τοσαῦτα κατωρθωκότα. πάντα γὰρ ἐν αὐτῷ 2
ἐθαυμάζετο, μάλιστα δὲ τὸ ἀγχίνουν τῆς γνώμης τό τε
τῶν πόνων γενναῖον καὶ τὸ ἐς τὰ τολμώμενα ἅμα τῷ
θαρραλέῳ εὔελπι. ἐπεὶ τοίνυν ὅ τε δῆμος αὐτὸν ἀπο-
δεξάμενος εὐφήμησεν ἥ τε σύγκλητος ἐπὶ ταῖς τῆς
πόλεως εἰσόδοις προσηγόρευσεν, ἀνελθὼν ἐς τὸ τοῦ
Διὸς τέμενος καὶ θύσας, ἔν τε τοῖς λοιποῖς ἱεροῖς νόμῳ
βασιλικῷ καλλιερήσας, ἀνῆλθεν ἐς τὰ βασίλεια. τῆς 3
δὲ ἐπιούσης κατελθὼν ἐς τὴν σύγκλητον λόγους ἐπιει-
κεῖς πάνυ καὶ χρηστῶν ἐλπίδων μεστοὺς ἐποιεῖτο πρὸς
πάντας, καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ δεξιούμενος, λέγων ἥκειν
μὲν ἔκδικος τοῦ Περτίνακος φόνου, τὴν δ' ἀρχὴν πα-
ρέξειν καὶ εἴσοδον ἀριστοκρατίας, μήτε δὲ ἄκριτόν
τινα φονευθήσεσθαι ἢ δημευθήσεσθαι, μήτε συκο-
φαντοῦντος ἀνέξεσθαι, ἀλλὰ βαρυτάτην εὐδαιμονίαν

τοῖς ἀρχομένοις παρέξειν, καὶ πάντα πράξειν ἐς ζῆλον
τῆς Μάρκου ἀρχῆς, ἕξειν δὲ τοῦ Περτίνακος οὐ μό-
4 νον τοὔνομα ἀλλὰ καὶ τὴν γνώμην. τοιαῦτά τινα λέ-
γων ὑπηγάγετο τοὺς πλείστους ἐς εὔνοιαν καὶ πίστιν
ὧν ὑπισχνεῖτο. ἦσαν δέ τινες τῶν πρεσβυτέρων καὶ
γνωριζόντων αὐτοῦ τὸν τρόπον, οἳ προύλεγον λαν-
θάνοντες ὅτι ἄρα εἴη ἀνὴρ πολύτροπός τις καὶ μετὰ
τέχνης εἰδὼς προσφέρεσθαι πράγμασιν, ὑποκρίνασθαί
τε καὶ προσποιήσασθαι πᾶν ὁτιοῦν ἱκανώτατος, ἔτι δ'
ἀνύσαι καὶ τὸ χρειῶδες καὶ τὸ λυσιτελὲς αὐτῷ· ὅπερ
καὶ ὕστερον ἔργῳ δέδεικται.
5 διατρίψας οὖν ὀλίγον χρόνον ὁ Σεβῆρος ἐν τῇ
Ῥώμῃ, καὶ νομὰς ἐπιδοὺς τῷ δήμῳ μεγαλοφρόνως,
⟨θέας⟩ τε ἐπιτελέσας, τοῖς τε στρατιώταις πολλὰ δω-
ρησάμενος, καὶ τοὺς ἀκμαιοτάτους ἐπιλεξάμενος ἐς
τὸ δορυφόρους εἶναι τῆς βασιλείας τόπῳ τῶν ἀπεζω-
6 σμένων, ἐπὶ τὴν ἀνατολὴν ἠπείγετο· ἔτι γὰρ μέλλον-
τος καὶ ὑπτιάζοντος τοῦ Νίγρου, τῇ τε Ἀντιοχείᾳ ἐν-
τρυφῶντος, ἐπιστῆναι μηδὲ προσδοκώμενος ἤθελεν,
ὅπως ἀπαράσκευον αὐτὸν λάβοι. τούς τε οὖν στρα-
τιώτας ἐκέλευσε παρασκευάζεσθαι πρὸς τὴν ἔξοδον,
συνεκρότει τε καὶ πανταχόθεν στράτευμα, ἔκ τε τῶν
κατὰ τὴν Ἰταλίαν πόλεων νεανίας μεταπεμπόμενος
καὶ στρατεύων, εἴ τέ τι ἦν ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ τοῦ στρα-
τιωτικοῦ λείψανον, κατελθὸν ἐπὶ Θρᾴκην ἐκέλευεν
7 αὐτῷ συντυχεῖν. ἐξήρτυε δὲ καὶ στόλον ναυτικόν,
καὶ πάσας τὰς κατὰ τὴν Ἰταλίαν τριήρεις ὁπλιτῶν
πληρώσας ἐξέπεμπε. πολλή τε αὐτῷ καὶ παντοδαπὴ
δύναμις μεγίστῳ τάχει συνεσκευάσθη· ᾔδει γὰρ οὐ
μικρᾶς δυνάμεως δεόμενος πρὸς πᾶσαν τὴν ἀντικει-
μένην ἤπειρον Εὐρώπῃ τὰ Νίγρου φρονοῦσαν.
τὰ μὲν δὴ πρὸς τὸν πόλεμον γενναίως εὐτρέπι-

ζεν, ἅτε δὲ ἀνὴρ προμηθής τε καὶ νήφων ὑπώπτευε 15
τὴν ἐν Βρεττανίᾳ δύναμιν πολλήν τε οὖσαν καὶ μεγί-
στην ἀνδρῶν τε μαχιμωτάτων. ἦρχε δ' αὐτῆς πάσης
Ἀλβῖνος, ἀνὴρ τὸ μὲν γένος τῶν ἐκ τῆς συγκλήτου
εὐπατριδῶν, ἐν πλούτῳ δὲ καὶ τρυφῇ ἐκ πατέρων
ἀνατραφείς. τοῦτον τοίνυν ἠθέλησεν ὁ Σευῆρος σο- 2
φίσματι προλαβὼν οἰκειώσασθαι, μή πως ἄρα τοιαῦ-
τα ἔχων ἐναύσματα ἐς βασιλείας ἐπιθυμίαν, θαρρῶν
[ἢ] πλούτῳ καὶ γένει δυνάμει τε στρατοῦ γνώσει τε
τῇ παρὰ Ῥωμαίοις, ἐπιθῆται τοῖς πράγμασι καὶ τὴν
Ῥώμην οὐ πολύ τι ἀφεστῶσαν ἐκείνου κατὰ τὴν ἀνα-
τολὴν ἀσχοληθέντος ὑποποιήσηται. τιμῇ τοίνυν προσ- 3
ποιήτῳ δελεάζει τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἄλλως μὲν ὄντα
τὴν γνώμην χαῦνον καὶ ἁπλοϊκώτερον, τότε δὲ καὶ
πολλὰ διὰ γραμμάτων ὀμόσαντι τῷ Σευήρῳ πιστεύ-
σαντα. Καίσαρα δὲ αὐτὸν ἀποδεικνύει, φθάσας αὐ-
τοῦ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῇ τῆς ἐξουσίας
κοινωνίᾳ. ἐπιστέλλει δὲ αὐτῷ φιλικώτατα γράμματα 4
δῆθεν, ἱκετεύων ἐπιδοῦναι αὐτὸν ἐς τὴν τῆς ἀρχῆς
φροντίδα· δεῖσθαι γὰρ ἀνδρὸς εὐγενοῦς καὶ τοιούτου
τήν τε ἡλικίαν ἔτι ἀκμάζοντος αὐτὸν ὄντα πρεσβύτην
καὶ ὑπὸ νόσου ἀρθρίτιδος ἐνοχλούμενον, τῶν τε παί-
δων αὐτῷ ὄντων πάνυ νηπίων. οἷς πιστεύσας ὁ Ἀλ-
βῖνος τὴν τιμὴν ὑπεδέξατο ἀσπαστῶς, ἀγαπήσας ἄνευ
μάχης καὶ κινδύνου λαβεῖν ταῦτα ὧν ὠρέγετο. ὁ δὲ 5
Σευῆρος καὶ πρὸς τὴν σύγκλητον τὰ αὐτὰ ἀνενεγκών,
ὡς ἂν μᾶλλον αὐτὸν ἐς πίστιν ὑπαγάγοιτο, νομίσματά
τε αὐτοῦ κοπῆναι ἐπέτρεψε, καὶ ἀνδριάντων ἀναστά-
σεσι ταῖς τε λοιπαῖς τιμαῖς τὴν δοθεῖσαν χάριν ἐπι-
στώσατο. ἐπεὶ δὲ αὐτῷ τὰ πρὸς τὸν Ἀλβῖνον διὰ σο-
φίας ἀσφαλῶς εἶχεν, οὐδέ τι δέος ἦν ἀπὸ Βρεττανίας,
τό τε Ἰλλυρικὸν στράτευμα σὺν αὐτῷ πᾶν εἶχε, διῳ-

κῆσθαι νομίζων πάντα λυσιτελῶς τῇ ἑαυτοῦ ἀρχῇ ἐπὶ τὸν Νίγρον ἠπείγετο.

6 τῆς μὲν οὖν ὁδοιπορίας τοὺς σταθμούς, καὶ τὰ
καθ' ἑκάστην πόλιν αὐτῷ λεχθέντα, καὶ σημεῖα θείᾳ
προνοίᾳ δόξαντα πολλάκις φανῆναι, χωρία τε ἕκαστα
καὶ παρατάξεις, καὶ τὸν τῶν ἑκατέρωθεν πεσόντων
ἀριθμὸν στρατιωτῶν ἐν ταῖς μάχαις, ἱστορίας τε πολ-
λοὶ συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ μέτρων πλατύτερον συν-
έταξαν, ὑπόθεσιν ποιούμενοι πάσης τῆς πραγματείας
7 τὸν Σευήρου βίον. ἐμοὶ δὲ σκοπὸς ὑπάρχει ἐτῶν ἑβδο-
μήκοντα πράξεις πολλῶν βασιλέων συντάξαντι γρά-
ψαι, ἃς αὐτὸς οἶδα. τὰ κορυφαιότατα τοίνυν καὶ συν-
τέλειαν ἔχοντα τῶν κατὰ μέρος πεπραγμένων Σευήρῳ
ἐν τοῖς ἑξῆς διηγήσομαι, οὐδὲν οὔτε πρὸς χάριν ἐς
ὕψος ἐξαίρων, ὥσπερ ἐποίησαν οἱ κατ' ἐκεῖνον γρά-
ψαντες, οὔτε παραλείπων εἴ τι λόγου καὶ μνήμης
ἄξιον.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Τὸ μὲν δὴ Περτίνακος τέλος καὶ Ἰουλιανοῦ κα-
θαίρεσις, ἥ τε Σευήρου ἐς τὴν Ῥώμην ἄφιξις, ἥ τε
ἐπὶ Νίγρον ἔξοδος, ἐν τῷ πρὸ τούτου συγγράμματι
δεδήλωται· ὁ δὲ Νίγρος, ἐπεὶ ἠγγέλη αὐτῷ μηδέν τι
τοιοῦτον προσδεχομένῳ κατειληφὼς μὲν τὴν Ῥώμην
ὁ Σευῆρος, ὑπό τε τῆς συγκλήτου αὐτοκράτωρ ἀνα-
δειχθείς, ἄγων δὲ πάντα ἐπ' αὐτὸν τὸν Ἰλλυρικὸν
στρατὸν πεζήν τε καὶ ναυτικὴν δύναμιν ἄλλην, ἐν
μεγίστῃ ταραχῇ ἦν, διέπεμπέ τε κατὰ ἔθνη πρὸς τοὺς
ἡγουμένους, τάς τε εἰσόδους πάσας καὶ λιμένας φυ-
2 λάττεσθαι κελεύων. ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς τὸν βασιλέα

Παρθυαίων τε καὶ Ἀρμενίων καὶ Ἀτρηνῶν, συμμά-
χους αἰτῶν. ὁ μὲν οὖν Ἀρμένιος ἀπεκρίνατο μηδετέ-
ρῳ συμμαχήσειν, ἀγαπητῶς δὲ τὰ ἑαυτοῦ φυλάξειν
ἤδη προσιόντος Σεβήρου· ὁ δὲ Παρθυαῖος ἐπιστελεῖν
ἔφη τοῖς σατράπαις δύναμιν ἀθροίζειν· οὕτω γὰρ εἰ-
ώθεν, ὁπηνίκα ἂν δεηθῇ στρατὸν συλλέγειν, τῷ μὴ
ἔχειν μισθοφόρους καὶ συνεστὸς στρατιωτικόν. Ἀτρη- 3
νοὶ δὲ ἦλθον αὐτῷ τοξόται σύμμαχοι, πέμψαντος Βαρ-
σημίου, ὃς τῶν τόπων ἐβασίλευε. τὸ δὲ λοιπὸν στρα-
τιωτικὸν ἤθροιζεν ἐκ τῶν ἐκεῖ στρατοπέδων πᾶν.
πλεῖστοι δὲ καὶ τῶν δημοτῶν τῆς Ἀντιοχείας, μάλι-
στα ὑπὸ κουφότητος νεανίαι καὶ τῆς περὶ τὸν Νίγρον
σπουδῆς, ἐπέδοσαν αὑτοὺς ἐς στρατείαν, προπετῶς
μᾶλλον ἢ ἐμπείρως τοῦτο ποιοῦντες. ἐκέλευε δὲ καὶ τοῦ 4
Ταύρου ὄρους τὰ στενὰ καὶ κρημνώδη διαφράττεσθαι
γενναίοις τείχεσί τε καὶ ἐρύμασι, πρόβλημα ὀχυρὸν
νομίζων τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ ὁδῶν τὸ δύσβατον τοῦ
ὄρους· ὁ γὰρ Ταῦρος μεταξὺ ὢν Καππαδοκίας τε καὶ
Κιλικίας διακρίνει τά τε τῇ ἄρκτῳ καὶ τὰ τῇ ἀνατολῇ
ἔθνη προσκείμενα. προὔπεμψέ τε καὶ στρατιὰν προ- 5
καταληψομένην τὸ Βυζάντιον, πόλιν τῶν ἐπὶ Θρᾴκης
μεγίστην τότε καὶ εὐδαίμονα, πλήθει τε ἀνδρῶν καὶ
χρημάτων ἀκμάζουσαν· κειμένη γὰρ ἐπὶ τῷ στενω-
τάτῳ τῆς Προποντίδος πορθμῷ προσόδοις ταῖς ἀπὸ
θαλάττης τελῶν τε καὶ ἁλείας μεγάλως ὠφελεῖτο, γῆν
τε πολλὴν καὶ εὐδαίμονα κεκτημένη ἐξ ἑκατέρου τῶν
στοιχείων πλεῖστα ἐκέρδαινεν. ὅθεν αὐτὴν οὖσαν 6
δυνατωτάτην ὁ Νίγρος προκαταλαβεῖν ἠθέλησε, καὶ
μάλιστα ἐλπίζων δύνασθαι κωλύειν τὴν ἀπὸ τῆς Εὐ-
ρώπης ἐς τὴν Ἀσίαν κατὰ τὸν πορθμὸν διάβασιν.
περιτετείχιστό τε γενναίῳ τε καὶ μεγίστῳ ἡ πόλις τεί-
χει, πεποιημένῳ μυλίτου λίθου ἐς τετράγωνον εἰρ-

γασμένου, τοσαύτῃ τε συναφείᾳ καὶ κολλήσει ὡς μη-
δένα οἴεσθαι τὸ ἔργον σύνθετον, ἑνὸς δὲ λίθου πᾶν
7 πεποιῆσθαι. ἔτι γοῦν καὶ νῦν τὰ μένοντα αὐτοῦ ἐρεί-
πια καὶ λείψανα ἰδόντι θαυμάζειν ἔστι καὶ τὴν τέχνην
τῶν τὴν ἀρχὴν κατασκευασάντων καὶ τὴν ἀλκὴν τῶν
ὕστερον καθῃρηκότων.

ὁ μὲν δὴ Νίγρος οὕτως ἐξήρτυε τὰ καθ' ἑαυτὸν
2 προμηθέστατα καὶ ἀσφαλέστατα, ὡς ᾤετο· ὁ δὲ Σε-
a.194 βῆρος ὡς ἔνι μάλιστα σὺν τῇ στρατιᾷ ἠπείγετο, μη-
δὲν ῥᾳθυμίᾳ μηδ' ἀναπαύλῃ νέμων. μαθὼν δὲ τὸ
Βυζάντιον προκατειλημμένον, καὶ εἰδὼς ὀχυρώτατα
τετειχισμένον, ἐπὶ Κύζικον τὸν στρατὸν ἐκέλευσε
2 διαβαίνειν. ὁ δὲ τῆς Ἀσίας ἡγούμενος Αἰμιλιανός,
ᾧ τὴν πρόνοιαν καὶ στρατηγίαν ὁ Νίγρος ἐγκεχειρί-
κει, μαθὼν ἐπιόντα τὸν τοῦ Σεβήρου στρατὸν τὴν
ἐπὶ Κύζικον καὶ αὐτὸς ἐτράπετο, ἄγων τε στρατιὰν
πᾶσαν, ἣν αὐτὸς συνείλεκτο καὶ ἣν ὁ Νίγρος ἐπεπόμ-
φει. ὡς δὲ συνέβαλεν ἑκατέρωθεν τὰ στρατεύματα,
μάχαι καρτεραὶ γίνονται κατ' ἐκεῖνα τὰ χωρία, καὶ
κρατεῖ τὸ Σεβήρου στράτευμα, φυγή τε καὶ τροπὴ καὶ
φόνος πολὺς τῶν τοῦ Νίγρου στρατιωτῶν γίνεται,
ὡς τῶν μὲν ἀνατολικῶν εὐθέως θραῦσαι τὴν ἐλπίδα,
τῶν δὲ Ἰλλυριῶν ἐπιρρῶσαι.

3 φασὶ δέ τινες προδοθέντα τὰ τοῦ Νίγρου πράγ-
ματα ὑπὸ Αἰμιλιανοῦ εὐθέως ἐν ἀρχῇ διαφθαρῆναι.
διττὴν δὲ λέγουσι τῆς τοιαύτης προαιρέσεως τοῦ Αἰ-
μιλιανοῦ τὴν αἰτίαν· οἱ μὲν γὰρ φθονοῦντα τῷ Νί-
γρῳ ἐπιβουλεῦσαι, ἀγανακτοῦντα ὅτι δὴ διάδοχος
αὐτοῦ γενόμενος τῆς ἐν Συρίᾳ ἀρχῆς ἔμελλεν ἔσεσθαι
κρείττων ἅτε βασιλεὺς καὶ δεσπότης, οἱ δέ φασιν
αὐτὸν ἀναπεισθῆναι ὑπὸ τῶν παίδων ἐπιστειλάντων
καὶ δεηθέντων ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, οὓς ἐν τῇ

Ῥώμῃ εὑρὼν ὁ Σεβῆρος συλλαβὼν εἶχεν ἐν φρουρᾷ.
ἐχρήσατο γὰρ καὶ τούτῳ σοφίσματι προμηθεστάτῳ.
ἔθος ἦν τῷ Κομμόδῳ κατέχειν τοὺς παῖδας τῶν ἐς 4
τὰ ἔθνη πεμπομένων ἡγεμόνων, ὡς ἔχοι ὅμηρα τῆς
τε εὐνοίας αὐτῶν καὶ τῆς πίστεως. εἰδὼς τοίνυν
τοῦτο ὁ Σεβῆρος, ἅμα τῷ βασιλεὺς ἀναδειχθῆναι,
καὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἔτι περιόντος, πέμψας λάθρᾳ διὰ
φροντίδος ἔσχε τοὺς παῖδας αὐτῷ τῆς Ῥώμης ἐκκλα-
πέντας μὴ εἶναι ἐν ἑτέρου ἐξουσίᾳ. αὐτὸς δ' ἅμα τῷ 5
τῆς Ῥώμης ἐπιβῆναι συλλαβὼν πάντας τοὺς τῶν ἡγε-
μόνων ἢ τῶν ὁτιδὴ πραττόντων κατὰ τὴν ἀνατολὴν
καὶ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν, φρουρᾷ δοὺς εἶχε σὺν αὑτῷ,
ὅπως ἢ πόθῳ τῆς τῶν παίδων σωτηρίας οἱ ἡγεμόνες
τὰ Νίγρου προδιδοῖεν, ἢ μένοντες ἐπὶ τῆς πρὸς ἐκεῖ-
νον εὐνοίας φθάσωσί τι κακὸν παθεῖν διὰ τῆς τῶν
παίδων ἀναιρέσεως ἢ δράσωσιν αὐτοί.

γενομένης δὲ τῆς ἥττης κατὰ τὴν Κύζικον ἔφευ- 6
γον οἱ τοῦ Νίγρου, ὡς ἕκαστος ἐδύνατο σπεύδοντες,
οἱ μὲν περὶ τὰς ὑπωρείας τῆς Ἀρμενίας, οἱ δὲ τὴν
ἐπὶ Γαλατίας τε καὶ Ἀσίας, φθάσαι θέλοντες τὸν
Ταῦρον ὑπερβῆναι, ὡς ἐντὸς τοῦ ἐρύματος γένοιντο.
ὁ δὲ τοῦ Σεβήρου στρατὸς περαιωθεὶς διὰ τῆς Κυζι-
κηνῆς χώρας διαβάς τε ἐπὶ τὴν Βιθυνίαν ὅμορον οὖ-
σαν ἠπείγετο.

ὡς δὲ διέδραμε φήμη τῆς Σεβήρου νίκης, εὐ- 7
θὺς ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν ἐκείνοις στάσις καὶ διάφο-
ρος γνώμη ἐνέπεσε ταῖς πόλεσιν, οὐχ οὕτω τῇ πρὸς
τοὺς πολεμοῦντας βασιλέας ἀπεχθείᾳ τινὶ ἢ εὐνοίᾳ
ὡς ζήλῳ καὶ ἔριδι τῇ πρὸς ἀλλήλας φθόνῳ τε καὶ κα-
θαιρέσει τῶν ὁμοφύλων. ἀρχαῖον τοῦτο πάθος Ἑλ- 8
λήνων, οἳ πρὸς ἀλλήλους στασιάζοντες ἀεὶ καὶ τοὺς
ὑπερέχειν δοκοῦντας καθαιρεῖν θέλοντες ἐτρύχωσαν

*τὴν Ἑλλάδα. ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκείνων γηράσαντα καὶ
περὶ ἀλλήλοις συντριβέντα Μακεδόσιν εὐάλωτα καὶ
Ῥωμαίοις δοῦλα γεγένηται· τὸ δὲ πάθος τοῦτο τοῦ
ζήλου καὶ φθόνου μετῆλθεν ἐς τὰς καθ᾽ ἡμᾶς ἀκμα-
9 ζούσας πόλεις. κατὰ μὲν οὖν τὴν Βιθυνίαν εὐθὺς
μετὰ τὰ ἐν Κυζίκῳ Νικομηδεῖς μὲν Σεβήρῳ προσ-
έθεντο καὶ πρέσβεις ἔπεμπον, τήν τε στρατιὰν ὑπο-
δεχόμενοι καὶ πάντα παρέξειν ὑπισχνούμενοι, Νικα-
εῖς δὲ τῷ πρὸς Νικομηδέας μίσει τἀναντία ἐφρόνουν
καὶ τὸν στρατὸν τοῦ Νίγρου ὑπεδέχοντο, εἴ τέ τινες
ἐκ τῶν φυγόντων κατέφευγον πρὸς αὐτούς, καὶ τοὺς
πεμφθέντας ὑπὸ τοῦ Νίγρου φρουρεῖν Βιθυνίαν.
10 ἑκατέρωθεν οὖν ἐκ τῶν πόλεων ὡς ἀπὸ στρατοπέδων
ὁρμώμενοι συνέβαλον ἀλλήλοις, καὶ μάχης καρτερᾶς
γενομένης πολὺ περιεγένοντο οἱ τοῦ Σεβήρου. φυ-
γόντες δὲ οἱ τοῦ Νίγρου κἀκεῖθεν, ὅσοι περιελείφθη-
σαν, ἐπὶ τὰ στενὰ τοῦ Ταύρου ἠπείγοντο, ἀποκλεί-
σαντές τε τὸ ἔρυμα ἐφύλαττον. ὁ δὲ Νίγρος φρουρὰν
καταλιπὼν τοῦ ἐρύματος, ὡς ᾤετο, αὐτάρκη, ἐς τὴν
Ἀντιόχειαν ἠπείγετο, στρατὸν ἀθροίζων καὶ χρή-
ματα.*

3 *ὁ δὲ τοῦ Σεβήρου στρατὸς περαιωθεὶς διά τε
Βιθυνίας καὶ Γαλατίας, ἐμβαλὼν ἐς Καππαδοκίαν,
προσκαθεζόμενος τὸ ἔρυμα ἐπολιόρκει, πράγματά τε
εἶχεν οὐ μικρὰ δυσβάτου διὰ στενότητα καὶ τραχύ-
τητα οὔσης τῆς ὁδοῦ, βαλλόντων τε αὐτοὺς ἄνωθεν
λίθοις καὶ γενναίως ἀπομαχομένων τῶν ἐφεστώτων
ταῖς ἐπάλξεσι τοῦ τείχους. ῥᾳδίως δὲ ὀλίγοι πολλοὺς
2 ἐκώλυον· τῆς γὰρ ὁδοῦ στενῆς οὔσης τὸ μὲν ἕτερον
μέρος ὕψιστον ὄρος σκέπει, ἐπὶ θάτερα δὲ κρημνὸς
βαθὺς τοῖς ἐκ τῶν ὀρῶν συρρέουσιν ὕδασι πόρος γί-
νεται· ὅπερ καὶ αὐτὸ πᾶν παρεπέφρακτο ὑπὸ τοῦ Νί-*

γρου τοῦ πανταχόθεν κωλύεσθαι ἕνεκα τὴν δίοδον
τοῦ στρατοῦ.

κατὰ μὲν δὴ Καππαδοκίαν ταῦτα ἐπράττετο, 3
ἐστασίασαν δὲ πρὸς ἀλλήλους τῷ αὐτῷ ζήλῳ καὶ [μί-
σει] Λαοδικεῖς μὲν κατὰ Συρίαν Ἀντιοχέων μίσει,
κατὰ δὲ Φοινίκην Τύριοι Βηρυτίων ἔχθει· μαθόντες
τε τὸν Νίγρον πεφευγότα τὰς μὲν τιμὰς ἐκείνου κα-
θελεῖν ἐπειράθησαν, τὸν δὲ Σεβῆρον εὐφήμησαν. ὡς 4
δὲ γενόμενος ἐν Ἀντιοχείᾳ ταῦτα ὁ Νίγρος ἐπύθετο,
ἄλλως μὲν τὸ ἦθος πρότερον χρηστὸς ὤν, ἀγανακτή-
σας δὲ τότε εἰκότως ἐπὶ τῇ ἀποστάσει αὐτῶν καὶ ὕβρει,
ἐπιπέμπει ταῖς πόλεσιν ἀμφοτέραις Μαυρουσίους τε
ἀκοντιστὰς οὓς εἶχε καὶ μέρος τοξοτῶν, φονεύειν τε
τοὺς ἐντυγχάνοντας κελεύσας καὶ διαρπάζειν τὰ ἐν
ταῖς πόλεσιν, αὐτάς τε ἐμπιπράναι. οἱ δὲ Μαυρούσιοι 5
ὄντες φονικώτατοι, καὶ διὰ τὸ θανάτου καὶ κινδύνων
ῥᾳδίως καταφρονεῖν πάντα τολμῶντες μετ' ἀπογνώ-
σεως, ἐπιπεσόντες τοῖς Λαοδικεῦσιν οὐ προσδοκῶσι
παντὶ τρόπῳ τόν τε δῆμον καὶ τὴν πόλιν ἐλυμήναντο,
ἐκεῖθέν τε σπεύσαντες ἐπὶ τὴν Τύρον πᾶσάν τε ἐνέ-
πρησαν καὶ πολλὴν ἁρπαγὴν καὶ φόνον εἰργάσαντο.

τούτων κατὰ Συρίαν γινομένων καὶ στρατοῦ 6
ὑπὸ Νίγρου ἀθροιζομένου, ὁ τοῦ Σεβήρου στρατὸς
προσκαθεζόμενος τὸ ἔρυμα ἐπολιόρκει. ἦσαν δὲ οἱ
στρατιῶται ἐν πολλῇ ἀθυμίᾳ καὶ ἀπογνώσει ὀχυροῦ
τε ὄντος καὶ δυσμάχου καὶ πεφραγμένου ὄρει τε καὶ
κρημνῷ. ἤδη δὲ τῶν μὲν τοῦ Σεβήρου ἀπειρηκότων, 7
τῶν δὲ ἐναντίων ἀμέριμνον ἔχειν τὴν φρουρὰν οἰομέ-
νων, νύκτωρ αἰφνιδίως ὄμβρων μεγίστων καταρραγέντων
χιόνος τε πολλῆς (δυσχείμερος γὰρ πᾶσα ἡ
Καππαδοκία, ἐξαιρέτως δὲ ὁ Ταῦρος) μέγας καὶ σφο-
δρὸς χειμάρρους καταραχθείς, ἐμποδισθέντος αὐτῷ

τοῦ συνήθους δρόμου καὶ τοῦ ἐρύματος ἐπισχόντος τὸ ῥεῖθρον πολὺς καὶ βίαιος γενόμενος, τῆς τε φύσεως νικώσης τὴν τέχνην μὴ δυναμένου τοῦ τείχους ἀντέχειν τῷ ῥεύματι, διέστησε τῷ ὕδατι κατ' ὀλίγον αὐτοῦ τὰς ἁρμογάς, ⟨ὥστε δὴ⟩ ὑποχωρούντων τῶν θεμελίων τῷ ῥείθρῳ ἅτε διὰ σπουδῆς καὶ οὐ μετ' ἐπιμελείας κατασκευασθέντων πᾶν ὤφθη, τὸν δὲ τόπον
8 ἀνοίξας ὁ χειμάρρους ὡδοποίησεν. ὅπερ ἰδόντες οἱ ἐπὶ τοῦ ἐρύματος φύλακες, φοβηθέντες μὴ κυκλωθεῖεν ἐκπεριελθόντων αὐτοὺς τῶν πολεμίων μετὰ τὴν τοῦ χειμάρρου ἀπόρροιαν μηκέτι ὄντος τοῦ κωλύοντος, καταλιπόντες τὴν φρουρὰν φεύγουσιν. ὁ δὲ τοῦ Σεβήρου στρατὸς ἡσθεὶς τῷ γενομένῳ, τάς τε ψυχὰς ἐπιρρωσθεὶς ὡς προνοίᾳ θείᾳ ὁδηγούμενος, συνεὶς δὲ ἀποδεδρακότας τοὺς φύλακας, εὐμαρῶς τε καὶ ἀκωλύτως διαβὰς τὸν Ταῦρον ἐπὶ Κιλικίαν ἠπείγετο.

4 ὁ δὲ Νίγρος μαθὼν τὰ συμβάντα, πολλὴν στρατιὰν ἀθροίσας, πλὴν ἄπειρον μάχης καὶ πόνων, μετὰ σπουδῆς τὴν πορείαν ἐποιεῖτο· πολὺ γάρ τι πλῆθος καὶ σχεδὸν πᾶσα ἡ νεολαία τῶν Ἀντιοχέων ἐς στρατείαν καὶ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ κίνδυνον ἐπέδωκεν αὑτήν. τὸ μὲν οὖν πρόθυμον τοῦ στρατοῦ ὑπῆρχεν αὐτῷ, τοῦ δὲ ἐμπείρου καὶ γενναίου πολὺ τῶν Ἰλλυριῶν
2 ἀπέλειπον. συνέρχεται δὴ ἑκατέρωθεν ὁ στρατὸς ἐς τὸ κατὰ τὸν Ἰσσικὸν καλούμενον κόλπον πεδίον πλατύτατόν τε καὶ ἐπιμηκέστατον, ᾧ περίκειται μὲν λόφος ἐς θεάτρου σχῆμα, αἰγιαλὸς δὲ ἐπὶ θαλάσσης μέγιστος ἐκτείνεται, ὥσπερ τῆς φύσεως εἰργασμένης
3 στάδιον μάχης. ἐκεῖ φασὶ καὶ Δαρεῖον Ἀλεξάνδρῳ τὴν ὑστάτην καὶ μεγίστην μάχην συμβαλόντα ἡττηθῆναί τε καὶ ἁλῶναι, τῶν ἀπὸ τῶν ἀρκτῴων μερῶν

καὶ τότε τοὺς ἀνατολικοὺς νενικηκότων. μένει δὲ ἔτι νῦν τρόπαιον καὶ δεῖγμα τῆς νίκης ἐκείνης, πόλις ἐπὶ τοῦ λόφου Ἀλεξάνδρεια καλουμένη, ἄγαλμά τε χαλκοῦν οὗ τὴν προσηγορίαν ὁ τόπος φέρει.

συνέβη δὲ καὶ τῶν στρατοπέδων τοῦ Σεβήρου 4
τε καὶ τοῦ Νίγρου μὴ τὴν σύνοδον μόνον κατ᾽ ἐκεῖνο γενέσθαι τὸ χωρίον, ἀλλὰ καὶ τὴν τύχην ὁμοίαν τῆς τύχης. ἀντιστρατοπεδευσάμενοι γὰρ ἑκατέρωθεν περὶ ἑσπέραν, πάσης τῆς νυκτὸς ἐν φροντίσιν ἑκάτεροι καὶ δέει διαγρηγορήσαντες, ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι ἐπ᾽ ἀλλήλους ἠπείγοντο, παρορμώντων ἑκατέρωθεν τῶν στρατηγῶν. προθυμίᾳ δὴ πάσῃ ἐνέπιπτον ὡς ὑπὲρ λοιπῆς καὶ τελευταίας ἐκείνης μάχης, κἀκεῖ τῆς τύχης διακρινούσης τὸν βασιλέα. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν δια- 5
γωνισαμένων πολλοῦ τε ἐργασθέντος φόνου, ὡς καὶ τὰ ῥεῖθρα τῶν διὰ τοῦ πεδίου ποταμῶν ῥεόντων αἵματος πλεῖον ἢ ὕδατος κατάγειν ἐς θάλασσαν, τροπὴ τῶν ἀνατολικῶν γίνεται. ἐκβιασάμενοι δὲ αὐτοὺς οἱ Ἰλλυριοὶ τοὺς μὲν ἐς τὴν παρακειμένην θάλασσαν τιτρώσκοντες ἐξωθοῦσι, τοὺς δὲ φεύγοντας ἐπὶ τοὺς λόφους διώκοντες αὐτούς τε φονεύουσι καὶ πολύ τι πλῆθος ἄλλων ἀνθρώπων, ὅπερ ἔκ τε τῶν περικειμένων πόλεων καὶ ἀγρῶν ἤθροιστο, ὡς ἀπ᾽ ἀσφαλοῦς τοῦ τόπου τὰ γινόμενα θεάσοιντο.

ὁ δὲ Νίγρος ἵππῳ γενναίῳ ἐποχούμενος φεύγει 6
μετ᾽ ὀλίγων, ἔς τε τὴν Ἀντιόχειαν ἀφικνεῖται. καταλαβὼν δὲ φεύγοντα τὸν λοιπὸν δῆμον, εἴ τέ τις καταλέλειπτο, οἰμωγήν τε καὶ πένθος ἐν τῇ πόλει παῖδάς τε καὶ ἀδελφοὺς θρηνούντων, γενόμενος ἐν ἀπογνώσει καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ἀποδιδράσκει. καὶ ἔν τινι προαστείῳ κρυπτόμενος, εὑρεθείς τε ὑπὸ τῶν

διωκόντων ἱππέων καὶ συλληφθεὶς τὴν κεφαλὴν ἀπε-
τμήθη.

7 τέλει μὲν δὴ τοιούτῳ ὁ Νίγρος ἐχρήσατο, μελλή-
σεως καὶ βραδυτῆτος δοὺς δίκας, τὰ ἄλλα, ὥς φασι,
γενόμενος μὴ φαῦλος ἄνθρωπος, μήτε ἄρχων μήτε
ἰδιώτης· ὁ δὲ Σεβῆρος καθελὼν τὸν Νίγρον, τοὺς
μὲν φίλους αὐτοῦ, καὶ εἴ τινες οὐ μόνον ἐκ προαιρέ-
σεως ἀλλὰ δι' ἀνάγκης προσέθεντο αὐτῷ, πάντας
ἀφειδῶς ἐκόλασε, τοὺς δὲ στρατιώτας, ὅσοι διαδε-
δράκεσαν, πυνθανόμενος περαιουμένους τὸν Τίγρι-
δα ποταμὸν διά τε τὸ ἐκ Σεβήρου δέος ἀπιόντας πρὸς
τοὺς βαρβάρους, ⟨οὐ⟩ πάντας ἤγαγε δοὺς ἀμνηστίαν.
8 πολὺ γὰρ πλῆθος αὐτῶν ἀνεχώρησεν ἐς τὴν ἀλλοδαπήν.
ὅπερ καὶ μάλιστα αἴτιον ἐγένετο μαχιμώτερα ὕστερον
γενέσθαι πρὸς τὴν συστάδην μάχην Ῥωμαίων τὰ τῶν
ἐπέκεινα βαρβάρων. πρότερον μὲν γὰρ τοξεύειν μό-
νον ἵπποις ἐποχούμενοι ᾔδεσαν, μήτε πανοπλίᾳ φράσ-
σοντες αὐτοὺς μήτε τῇ διὰ δοράτων καὶ ξιφῶν θαρ-
ροῦντες μάχῃ, κούφαις δὲ καὶ παρῃωρημέναις ἐσθῆσι
κοσμούμενοι· τὰ πλεῖστα γοῦν φεύγοντες ἐς τοὐπίσω
9 τε τοξεύοντες ἐμάχοντο. τῶν δὲ φυγάδων στρατιω-
τῶν, πολλῶν τε ἐν αὐτοῖς τεχνιτῶν, παρ' αὐτοῖς γε-
νομένων καὶ τὸν ἐκεῖ βίον ἑλομένων, οὐ μόνον χρῆ-
σθαι ἀλλὰ καὶ ἐργάζεσθαι ὅπλα ἐδιδάχθησαν.

5 διοικήσας δὲ ὁ Σεβῆρος τὰ ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς, ὡς
ᾤετο, ἄριστα καὶ ἑαυτῷ λυσιτελέστατα, ἠθέλησεν εὐ-
θέως ὁρμῆσαι ἐπὶ τὸν Ἀτρηνῶν βασιλέα ἔς τε τὴν
Παρθυαίων γῆν διαβῆναι· ἐνεκάλει γὰρ ἀμφοτέροις
φιλίαν Νίγρου. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐς ὕστερον ἀνέθετο,
πρῶτον δὲ πᾶσαν τὴν ἀρχὴν Ῥωμαίων ἐς ἑαυτὸν καὶ
τοὺς παῖδας μεταγαγεῖν καὶ βεβαιώσασθαι ἠθέλησε.
2 καθῃρημένου γὰρ τοῦ Νίγρου ὀχληρὸς καὶ περιττὸς

αὐτῷ ὁ Ἀλβῖνος ἐνομίζετο· ἔτι τε καὶ ἤκουεν αὐτὸν
βασιλικώτερον ἐντρυφῶντα τῷ τοῦ Καίσαρος ὀνό-
ματι, πολλούς τε, μάλιστα τοὺς ἐξέχοντας τῆς συγ-
κλήτου βουλῆς, ἰδίᾳ καὶ κρύβδην ἐπιστέλλοντας αὐ-
τῷ, ἔς τε τὴν Ῥώμην ἐλθεῖν πείθοντας ἀπόντος καὶ
ἀσχολουμένου τοῦ Σεβήρου. ᾑροῦντο γὰρ οἱ εὐπα-
τρίδαι ἐκεῖνον μᾶλλον ἄρχοντα, ἅτε ἐκ προγόνων εὖ
γεγονότα καὶ χρηστὸν τὸ ἦθος εἶναι λεγόμενον. ἅπερ 3
πυνθανόμενος ὁ Σεβῆρος φανερὰν μὲν εὐθὺς πρὸς
αὐτὸν ἔχθραν ἄρασθαι καὶ πόλεμον ἐγεῖραι πρὸς
ἄνδρα μηδεμίαν εὔλογον παρεσχημένον αἰτίαν παρῃ-
τήσατο· ἔδοξε δὲ αὐτῷ ἀπόπειραν ποιήσασθαι, εἰ δύ-
ναιτο ἀποσκευάσασθαι λαθὼν καὶ ἐξαπατήσας αὐτόν.
μεταπεμψάμενος οὖν τοὺς πιστοτάτους τῶν εἰωθότων 4
τὰ βασιλικὰ γράμματα διακομίζειν, δίδωσιν αὐτοῖς a. 195
ἐντολάς, εἰ γένοιντο παρ' αὐτῷ, τὰ μὲν γράμματα δη-
μοσίᾳ ἀποδοῦναι, ἀξιῶσαι δὲ αὐτὸν ἰδιαίτερον ἀπο-
στάντα ἐπακοῦσαι ἀπορρήτων ἐντολῶν, πεισθέντι δὲ
δορυφόρων ἐρήμῳ ἐπιπεσεῖν αἰφνιδίως καὶ φονεῦσαι.
ἔδωκε δὲ αὐτοῖς καὶ δηλητήρια φάρμακα, ὅπως τινὰς 5
πείσαιεν, εἰ δυνηθεῖεν, ἢ τῶν ὀψοποιῶν ἢ τῶν πρὸς
ταῖς κύλιξι, λαθεῖν καὶ ἐπιδοῦναι αὐτῷ. ὑποπτευόν-
των δὲ τῶν περὶ αὐτὸν φίλων, καὶ συμβουλευόντων
αὐτῷ φυλάττεσθαι ἄνδρα ἀπατεῶνα σοφόν τε πρὸς
ἐπιβουλήν· διαβεβλήκεσαν γὰρ αὐτοῦ τὸ ἦθος αἱ πρὸς 6
τοὺς ἡγεμόνας τοῦ Νίγρου πράξεις· πείσας γὰρ αὐ-
τοὺς διὰ τῶν παίδων, ὡς προείρηται, προδοῦναι τα
τοῦ Νίγρου πράγματα, μετὰ τὸ ἀποχρήσασθαι αὐτῶν
τῇ ὑπηρεσίᾳ καὶ κατορθῶσαι πάντα ἃ ἐβούλετο ἀνεῖ-
λεν αὐτούς τε καὶ παῖδας. τὸ οὖν ὕπουλον αὐτοῦ
ἦθος μάλιστα ἐκ τῶν ἔργων ἐδηλοῦτο. διὰ ταῦτα ὁ 7
Ἀλβῖνος καὶ φρουρᾷ μείζονι ἔφραττεν ἑαυτόν· οὐδὲ

γάρ τις αὐτῷ τῶν ἀπὸ τοῦ Σεβήρου ἀφικνουμένων
ἄλλως προσήει, εἰ μὴ πρότερον ἀποθέμενος ὅπερ πε-
ριέκειτο ξίφος στρατιωτικόν, ἐρευνηθῆναι μή τι φέ-
8 ροι ὑπὸ κόλπον. ὡς δ' οὖν ἀφίκοντο οἱ τοῦ Σεβή-
ρου ἀγγελιαφόροι, τά τε γράμματα δημοσίᾳ ἀποδόντες
ἠξίουν αὐτὸν ἀποστάντα ἐπακοῦσαι τινῶν ἀπορρήτων,
ὑποπτεύσας ὁ Ἀλβῖνος συλληφθῆναι κελεύει αὐτούς,
ἰδίᾳ τε βασανίσας πᾶσαν μανθάνει τὴν ἐπιβουλήν.
καὶ τοὺς μὲν κολάζει, αὐτὸς δὲ ἤδη ὡς πρὸς ὁμολο-
6 γούμενον ἐχθρὸν παρεσκευάζετο. γνοὺς δὲ ταῦτα ὁ
Σεβῆρος, καὶ πάντα μὲν ἐκθύμως πράττων, ὀργῆς δὲ
ἥττων ὢν φύσει, οὐκέτι τὴν ἔχθραν ἔκρυπτεν, ἀλλὰ
συγκαλέσας πᾶν τὸ στρατιωτικὸν ἔλεξε πρὸς αὐτοὺς
τοιάδε.

"μήτε κουφότητά τις ἢ μετάνοιαν ἐπὶ τοῖς πε-
πραγμένοις ἡμῖν ἐγκαλείτω, μήτ' ἄπιστον ἢ ἀγνώμονα
2 πρὸς τὸν νομισθέντα φίλον ἡγείσθω. τὰ μὲν γὰρ
παρ' ἡμῶν πάντα ὑπῆρξεν αὐτῷ, βεβαίας βασιλείας
κοινωνίᾳ, πράγματος οὗ μόλις τις καὶ ἀδελφοῖς γνη-
σίοις μεταδίδωσιν· ὃ δὲ ἐμοὶ μόνῳ ὑμεῖς ἐχειροτονή-
σατε, τοῦτ' ἐγὼ πρὸς ἐκεῖνον ἐνειμάμην. μεγάλων
τέ μοι κατατεθεισῶν ἐς αὐτὸν εὐεργεσιῶν ἀχαρίστους
3 τὰς ἀμοιβὰς Ἀλβῖνος ἀποδίδωσιν. ὅπλα καὶ στρα-
τὸν ἐφ' ἡμᾶς συσκευάζεται, καταφρονήσας μὲν τῆς
ὑμετέρας ἀνδρείας, ἀμελήσας δὲ τῆς πρὸς ἐμὲ πίστεως,
ἀπλήστῳ τε ἐπιθυμίᾳ βουλόμενος λαβεῖν μετὰ κιν-
δύνων οὗ τὸ μέρος εἶχεν ἄνευ πολέμου καὶ μάχης,
οὔτε θεοὺς αἰδεσθείς, οὓς πολλάκις ὤμοσεν, οὔτε
τῶν ὑμετέρων καμάτων φεισάμενος, οὓς μετὰ τοσαύ-
4 της δόξης τε καὶ ἀρετῆς ὑπὲρ ἡμῶν ἐκάμετε. ἐν γὰρ
οἷς κατωρθώσατε, κἀκεῖνος τὸ μέρος ἐκαρποῦτο· ἔσχε
δ' ἄν τι καὶ μεῖζον, εἰ καὶ τὸ πιστὸν ἐτήρει, τῆς ἀμ-

φοτέροις ἡμῖν παρ' ὑμῶν μεμερισμένης τιμῆς. ὥσπερ
δὲ ἄδικον τὸ ἄρχειν ἔργων πονηρῶν, οὕτως ἄνανδρον
τὸ μὴ ἀμύνεσθαι προαδικούμενον. καὶ Νίγρῳ μὲν
πολεμοῦντες οὐχ οὕτως εὐλόγους εἴχομεν αἰτίας
ἔχθρας ὡς ἀναγκαίας· οὐ γὰρ παρ' ἡμῖν προϋπάρ-
χουσαν ἀρχὴν ὑφαρπάζων μεμίσητο, ἐν μέσῳ δὲ ἐρ-
ριμμένην καὶ ἀμφήριστον οὖσαν ἑκάτερος ἡμῶν ἐξ
ἰσοτίμου φιλοτιμίας ἐς αὑτὸν ἀνθεῖλκεν· Ἀλβῖνος δὲ 5
σπονδῶν καὶ ὅρκων καταφρονήσας, καὶ τούτου παρ'
ἐμοῦ τυχὼν οὗ μόνῳ τις υἱῷ γνησίῳ μεταδίδωσιν,
ἐχθρὸς μὲν ἀντὶ φίλου πολέμιος δὲ ἀντὶ οἰκείου γε-
νέσθαι προῄρηται. ὥσπερ δὲ αὐτὸν εὐεργετοῦντες
πρότερον τιμῇ καὶ δόξῃ ἐκοσμήσαμεν, οὕτω καὶ νῦν
αὐτοῦ τὸ ἄπιστον καὶ ἄνανδρον τοῖς ὅπλοις ἐλέγξω-
μεν. οὐδὲ γὰρ ὑπομενεῖ ὁ ἐκείνου στρατὸς ὀλίγος ὢν 6
καὶ νησιώτης τὴν ὑμετέραν δύναμιν. οἱ γὰρ μόνοι
καὶ καθ' αὑτοὺς προθυμίᾳ καὶ ἀνδρείᾳ τοσαύταις
μάχαις ἐνικήσατε καὶ πᾶσαν ἀνατολὴν ὑπετάξατε,
πῶς οὐχὶ καὶ νῦν, προσελθούσης ὑμῖν τοσαύτης συμ-
μάχου δυνάμεως, σχεδόν τε παντὸς τοῦ Ῥωμαίων
στρατοῦ ἐνταῦθα ὄντος, ῥᾷστα κρατήσετε ὀλίγων τε
ὄντων καὶ μηδὲ ὑπὸ γενναίῳ καὶ νήφοντι ἀνδρὶ στρα-
τηγουμένων; τίς γὰρ αὐτοῦ τὸ ἁβροδίαιτον οὐκ οἶδεν, 7
ὡς χοροῖς αὐτοῦ μᾶλλον ἁρμόζειν τὸν βίον ἢ φάλαγ-
ξιν; ἴωμεν οὖν τῇ συνήθει χρώμενοι προθυμίᾳ τε
καὶ ἀνδρείᾳ γενναίως ἐπ' αὐτόν, θεούς τε ἔχοντες
βοηθούς, ἐς οὓς ἐπιορκήσας ἠσέβησε, τρόπαιά τε ἃ
πολλάκις ἠγείραμεν, ὧν ἐκεῖνος κατεφρόνησεν."

τοιαῦτά τινα εἰπόντος τοῦ Σεβήρου ὁ στρατὸς 8
ἅπας τὸν μὲν Ἀλβῖνον πολέμιον ἀνηγόρευσεν, εὐφη-
μήσαντες δὲ τὸν Σεβῆρον, πᾶσάν τε προθυμίαν διὰ
τῆς βοῆς ὑποσχόμενοι, ἔτι καὶ μᾶλλον παρώρμησαν

*αὐτὸν ἀγαθάς τε ὑπέφηναν τὰς ἐλπίδας. ὁ δὲ ἐπιδοὺς
αὐτοῖς μεγαλοφρόνως δωρεάς, τῆς ἐπὶ τὸν Ἀλβῖνον
9 ὁδοῦ εἴχετο. ἔπεμψε δὲ καὶ τοὺς τὸ Βυζάντιον πο-
λιορκήσοντας· ἔμενε γὰρ ἔτι κεκλεισμένον, τῶν στρα-
τηγῶν τοῦ Νίγρου ἐκεῖσε καταφυγόντων. ὅπερ ἑάλω
a. 196 ὕστερον λιμῷ, πᾶσά τε ἡ πόλις κατεσκάφη, καὶ θεά-
τρων τε καὶ λουτρῶν παντός τε κόσμου καὶ τιμῆς
ἀφαιρεθὲν τὸ Βυζάντιον κώμη δουλεύειν Περινθίοις
δῶρον ἐδόθη, ὥσπερ καὶ Ἀντιόχεια Λαοδικεῦσιν.
ἔπεμψε δὲ καὶ χρήματα πλεῖστα ἐς ἀνοικισμὸν τῶν
10 πόλεων ἃς ἦν λυμηνάμενος ὁ Νίγρου στρατός. αὐτὸς
δὲ τῆς ὁδοῦ εἴχετο, μηδεμίαν ἀνοχὴν ἀναπαύλης δι-
δοὺς μήτε ἑορταῖς μήτε καμάτοις, κρύους καὶ θάλ-
πους ὁμοίως καταφρονῶν. πολλάκις γοῦν διὰ τῶν
δυσχειμέρων καὶ ὑψηλοτάτων ὀρῶν τὴν ὁδοιπορίαν
ποιούμενος ὑπὸ νιφετοῖς καὶ χιόσιν ἀκαλύπτῳ τῇ κε-
φαλῇ ὡδοιπόρει, προθυμίας καὶ ἀνδρείας τὸ ἐνδόσι-
μον τοῖς στρατιώταις ἔργῳ διδούς, ὡς μὴ μόνον αὐ-
τοὺς φόβῳ καὶ νόμῳ ἀντέχειν πρὸς τοὺς καμάτους,
ἀλλὰ καὶ μιμήσει καὶ ζήλῳ τοῦ βασιλέως. ἔπεμψε δὲ
καὶ στρατὸν [δυνάμεως] τὸν τὰ στενὰ τῶν Ἄλπεων
καταληψόμενον καὶ φρουρήσοντα τῆς Ἰταλίας τὰς εἰσ-
βολάς.*

7 *ὡς δὲ ἀπηγγέλη τῷ Ἀλβίνῳ μὴ μέλλων ὁ Σεβῆ-
ρος ἀλλ' ἤδη παρεσόμενος, ὑπτιάζοντι καὶ τρυφῶντι
μεγάλην ταραχὴν ἐνέβαλε. περαιωθεὶς δὲ ἀπὸ τῆς
Βρεττανίας ἐς τὴν ἀντικειμένην Γαλλίαν ἐστρατοπέ-
δευσεν. ἔπεμψέ τε ἐς πάντα τὰ γειτνιῶντα ἔθνη, τοῖς
τε ἡγουμένοις ἐπέστειλε χρήματά τε πέμπειν καὶ τρο-
φὰς τῷ στρατῷ. καὶ οἱ μὲν πεισθέντες ἔπεμψαν ὀλε-
θρίως· ὕστερον γὰρ ἐκολάσθησαν· ὅσοι δὲ οὐκ ἐπί-
στευσαν εὐτυχῶς μᾶλλον γνόντες ἢ εὐβούλως, ἐσώθη-*

σαν. ἡ γὰρ ἀπόβασις καὶ ἡ τύχη τοῦ πολέμου τὰς
ἑκατέρων γνώμας ἔκρινεν. ἀφικομένης δὲ τῆς τοῦ 2
Σεβήρου δυνάμεως ἐς τὴν Γαλλίαν γεγόνασι μέν τι-
νες ἀκροβολισμοὶ καθ' ἕτερα χωρία, ἡ δὲ τελευταία
περὶ Λούγδουνον, μεγάλην πόλιν καὶ εὐδαίμονα, ἐν a. 197
ᾗ κατακλείσας ἑαυτὸν ὁ Ἀλβῖνος ἔμενε, τὸν δὲ στρα-
τὸν ἐς τὴν μάχην ἐξέπεμψε. γενομένης δὲ συμβολῆς
καρτερᾶς ἐπὶ πλεῖστον μὲν ἰσόρροπος ἔμενεν ἑκατέ-
ροις τῆς νίκης ἡ τύχη. καὶ γὰρ οἱ Βρεττανοὶ ἀνδρείᾳ
τε καὶ θυμῷ φονικῷ οὐδὲν τῶν Ἰλλυριῶν ἀπολεί-
πονται· γενναίων οὖν στρατῶν μαχομένων, οὐδετέ-
ρων ῥᾳδία ἦν ἡ τροπή. ὡς δέ τινες τῶν τότε ἱστό- 3
ρησαν, οὐ πρὸς χάριν ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν λέγοντες,
πολύ τι ὑπερέσχεν ἡ φάλαγξ τοῦ Ἀλβίνου στρατοῦ,
καθ' ὃ μέρος τέτακτο ὁ Σεβῆρος καὶ ὁ σὺν αὐτῷ
στρατός, ὡς φυγεῖν τε αὐτὸν καὶ τοῦ ἵππου ἐκπεσεῖν,
ἀπορρίψαντα δὲ τὴν χλαμύδα τὴν βασιλικὴν λαθεῖν.
ἤδη δὲ διωκόντων καὶ παιωνιζόντων τῶν Βρεττανῶν
ὡς δὴ νενικηκότων, ἐπιφανῆναι Λαῖτον, στρατηγὸν
ὄντα Σεβήρου, σὺν τῷ στρατῷ οὗ ἦρχεν, ἀκμῆτί τε
ὄντι καὶ ἔξω μάχης γεγονότι. διαβάλλουσι δὲ αὐτὸν 4
ὡς καραδοκήσαντα τὴν ἀπόβασιν τῆς μάχης καὶ ἑκόντα
βραδύναντα, τὸν δὲ ὑφ' ἑαυτῷ στρατὸν ἀκμῆτα τη-
ρήσαντα, τὴν ἀρχὴν ἑαυτῷ μνώμενον, τότε ἐπιφανῆ-
ναι ὅτε ἔμαθε τὸν Σεβῆρον πεπτωκότα. πιστοῦται δὲ
τὴν διαβολὴν ταύτην ἡ ἀπόβασις· ὕστερον γὰρ ὁ
Σεβῆρος, μετὰ τὸ πάντα κατορθῶσαι καὶ εἶναι ἐν
ἀμερίμνῳ βίῳ, τοὺς μὲν ἄλλους πάντας στρατηγοὺς
αὐτοῦ μεγάλως ἠμείψατο, τὸν δὲ Λαῖτον μόνον, ὡς
εἰκός, μνησικακήσας διεχρήσατο. ἀλλὰ ταῦτα μὲν 5
ὕστερον ἐγένετο, τότε δ' οὖν, ὡς προείρηται, τοῦ
Λαίτου ἐπιφανέντος σὺν νεαρῷ στρατῷ οἱ μὲν τοῦ

Σευήρου ἐπερρώσθησαν, τόν τε Σευῆρον τοῦ ἵππου
6 ἐπεβίβασαν καὶ τὴν χλαμύδα περιέθεσαν· οἱ δὲ τοῦ
Ἀλβίνου οἰόμενοι ἤδη νενικηκέναι, καὶ ἀτακτότεροι
εὑρεθέντες αἰφνιδίως αὐτοῖς ἐπιπεσούσης γενναίας
καὶ οὐ προηγωνισμένης δυνάμεως, ἐπ' ὀλίγον ἀντι-
σχόντες εἶξαν, τροπῆς τε καρτερᾶς γενομένης ἐδίωξαν
αὐτοὺς φονεύοντες οἱ Σευήρου, μέχρις οὗ ἐς τὴν πό-
λιν ἐσέβαλον. τὸ μὲν οὖν πλῆθος τῶν ἑκατέρωθεν
ἀνῃρημένων ἢ ἁλόντων, ὡς ἕκαστος ἐβουλήθη τῶν
7 τότε συγγραψάντων, ἱστόρησεν· οἱ δὲ τοῦ Σευήρου
τήν τε Λούγδουνον διαρπάσαντες καὶ ἐμπρήσαντες,
τόν τε Ἀλβῖνον συλλαβόντες καὶ τῆς κεφαλῆς ἀφε-
λόντες, κομίσαντες αὐτὴν τῷ Σευήρῳ δισσὰ καὶ μέ-
γιστα ἤγειραν τρόπαια, τὸ μὲν ἐν ἀνατολῇ τὸ δ' ὑπ'
ἄρκτῳ, ὡς μηδὲν ταῖς Σευήρου μάχαις ἢ νίκαις παρα-
βάλλεσθαι μήτε πλήθει δυνάμεως μήτε ἐθνῶν κινή-
σεσιν ἀριθμῷ τε παρατάξεων ὁδοιπορίας τε μήκει καὶ
8 τάχει. μεγάλαι μὲν γὰρ καὶ αἱ Καίσαρος πρὸς Πομ-
πήιον ἑκατέρωθεν στρατοπέδων Ῥωμαϊκῶν μάχαι, καὶ
αὖ τοῦ Σεβαστοῦ πρὸς Ἀντώνιον ἢ τοὺς Πομπηίου
παῖδας, εἴ τέ τι πρότερον Σύλλᾳ ἢ Μαρίῳ ἐν ἐμφυ-
λίοις καὶ Ῥωμαϊκαῖς μάχαις ἢ ἄλλοις πέπρακται· ἕνα
δὲ ἄνδρα τρεῖς καθελόντα βασιλέας ἤδη κρατοῦντας,
καὶ τοῦ μὲν ἐν Ῥώμῃ στρατοῦ σοφίᾳ περιγενέσθαι
καὶ τὸν ὄντα ἐν τῇ βασιλείῳ αὐλῇ καθῃρηκέναι, τὸν
δὲ τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ κρατοῦντα πάλαι καὶ ὑπὸ Ῥω-
μαίων βασιλέα κληθέντα, τὸν δὲ ἐν Καίσαρος τιμῇ
καὶ ἐξουσίᾳ γεγονότα χειρωσάμενον ἀνδρείᾳ, οὐκ
ἔστιν ἄλλον ῥᾳδίως εἰπεῖν.

τέλει μὲν δὴ τοιούτῳ ὁ Ἀλβῖνος ἐχρήσατο, πρὸς
8 ὀλίγον ἀπολαύσας ὀλεθρίου τιμῆς· ὁ δὲ Σευῆρος
θυμῷ καὶ ὀργῇ εὐθέως πρὸς τοὺς ἐν Ῥώμῃ φίλους

αὐτοῦ ἐχρῆτο. καὶ πέμψας τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀλβίνου
δημοσίᾳ ἀνασταυρωθῆναι κελεύει· γράμμασί τε τῷ
δήμῳ τὴν νίκην ἑαυτοῦ δηλώσας ἐπὶ τέλει καὶ τοῦτο
προσέθηκε, πεπομφέναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ δημοσίᾳ
περίοπτον, ἵνα αὐτὸς οἷόν περ ἐδείκνυεν αὐτοῦ τὸν
θυμὸν ἴδῃ καὶ τὴν πρὸς ἐκείνους ὀργήν. διοικήσας 2
δὲ τὰ κατὰ τὴν Βρεττανίαν καὶ διελὼν ἐς δύο ἡγεμο-
νίας τὴν τοῦ ἔθνους ἐξουσίαν, τά τε κατὰ τὰς Γαλ-
λίας, ὡς ᾤετο, ἄριστα διαθείς, πάντας τε τοὺς Ἀλβί-
νου φίλους εἴτε ἑκουσίως εἴθ' ὑπὸ ἀνάγκης αὐτῷ
γνωρισθέντας φονεύσας, τάς τε οὐσίας αὐτῶν δημεύ-
σας, ἐς τὴν Ῥώμην ἠπείγετο, ἄγων ἅπαντα τὸν στρα-
τὸν σὺν αὐτῷ, ὡς φανείη φοβερώτερος. ἀνύσας δὴ 3
πολλῷ τὴν ὁδοιπορίαν τάχει, ὥσπερ ἦν ἔθος αὐτῷ,
χαλεπαίνων πρὸς ἔτι περιόντας τοὺς ἐκείνου φίλους
ἐς τὴν Ῥώμην εἰσήλασεν. ὁ δὲ δῆμος αὐτὸν δαφνη-
φορῶν μετὰ πάσης τιμῆς καὶ εὐφημίας ὑπεδέξατο, ἥ
τε σύγκλητος προσηγόρευσαν, οἱ πλεῖστοι ἐν μεγίστῳ
δέει καθεστῶτες, λογιζόμενοι ὅτι αὐτῶν οὐ φείσεται,
φύσει μὲν ὢν ἐχθρὸς χαλεπώτατος καὶ μικρᾶς προ-
φάσεως δεόμενος ἐς τὸ ἀδικῆσαι, τότε δὲ δοκῶν καὶ
εὐλόγους ἔχειν αἰτίας. ὁ δ' οὖν Σεβῆρος ἐς τὸ τοῦ 4
Διὸς τέμενος ἀνελθὼν καὶ τὰς λοιπὰς τελέσας ἱερουρ-
γίας ἐπανῆλθεν ἐς τὰ βασίλεια, καὶ τῷ δήμῳ πρού-
θηκεν ἐπὶ ταῖς νίκαις μεγίστας νομάς. τοῖς τε στρα-
τιώταις ἐπέδωκε χρήματα πλεῖστα, ἄλλα τε πολλὰ συν-
εχώρησεν ἃ μὴ πρότερον εἶχον· καὶ γὰρ τὸ σιτηρέ- 5
σιον πρῶτος ηὔξησεν αὐτοῖς, καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς
χρήσασθαι ἐπέτρεψε γυναιξί τε συνοικεῖν, ἅπερ ἅπαντα
σωφροσύνης στρατιωτικῆς καὶ τοῦ πρὸς τὸν πόλεμον
ἑτοίμου τε καὶ εὐσταλοῦς ἀλλότρια ἐνομίζετο. καὶ
πρῶτός γε ἐκεῖνος τὸ πάνυ αὐτῶν ἐρρωμένον καὶ τὸ

σκληρὸν τῆς διαίτης τό τε εὐπειθὲς πρὸς τοὺς πόνους καὶ εὔτακτον μετ' αἰδοῦς πρὸς ἄρχοντας ἐπανέτρεψε, χρημάτων τε ἐπιθυμεῖν διδάξας καὶ μεταγαγὼν ἐς τὸ ἁβροδίαιτον.

6 διοικήσας δὲ ταῦτα, ὡς ᾤετο, ἄριστα, κατελ-
θὼν ἐς τὴν σύγκλητον βουλήν, ἀνελθών τε ἐς τὸν
βασίλειον θρόνον, πικρῶς κατηγόρησε τῶν Ἀλβίνου
φίλων, ὧν μὲν ἐπιστολὰς προκομίζων ἀπορρήτους, ἃς
ἐν τοῖς ἐκείνου ἀποθέτοις εὗρε γράμμασιν, οἷς δὲ
δῶρα ὀνειδίζων πεμφθέντα ἐκείνῳ πολυτελέστερα·
ἄλλοις δὲ ἄλλας ἐπιφέρων αἰτίας, τοῖς μὲν ἐξ ἀνατο-
λῆς ἀνθρώποις φιλίαν ⟨Νίγρου⟩ τοῖς δ' ἐπὶ θάτερα
7 γνῶσιν Ἀλβίνου, πάντας τοὺς ἐξέχοντας τότε τῆς
συγκλήτου βουλῆς καὶ τοὺς κατὰ ἔθνη πλούτῳ ἢ γένει
ὑπερέχοντας ἀφειδῶς ἀνῄρει, ὡς μὲν προσεποιεῖτο,
χαλεπαίνων πρὸς ἐχθρούς, τὸ δ' ἀληθές, ὑπερβαλ-
λούσης ἐν αὐτῷ φιλοχρηματίας· οὐδεὶς γοῦν βασι-
8 λέων οὕτω χρημάτων ἡττήθη. ὡς γὰρ καρτερίᾳ
ψυχῆς καὶ ἀνεξικακίᾳ πόνων διοικήσει τε στρατιωτι-
κῶν πραγμάτων οὐδενὸς τῶν ἐπαινουμένων ἀπελεί-
πετο, οὕτως ἐν αὐτῷ ἐπλήθυνε τὸ φιλοχρήματον ἐξ
ἀδικίας, φονῶν ἐκ τῆς τυχούσης αἰτίας. φόβῳ γοῦν
9 ἦρξε μᾶλλον τῶν ἀρχομένων ἢ εὐνοίᾳ. τῷ μέντοι
δήμῳ ἐπειρᾶτο ποιεῖν κεχαρισμένα· καὶ γὰρ θέας πο-
λυτελεῖς καὶ παντοδαπὰς συνεχῶς ἐπετέλει, καὶ θη-
ρίων ἑκατοντάδας ἀνεῖλε πολλάκις τῶν ἀπὸ πάσης
γῆς ἡμετέρας τε καὶ βαρβάρου, νομάς τε μεγαλοφρό-
νως ἐπεδίδου. ἐπετέλεσε δὲ καὶ ἐπινίκιον ἀγῶνα, τοὺς
πανταχόθεν μούσης τε ὑποκριτὰς καὶ ἀνδρείας μαθη-
10 τὰς μεταπεμψάμενος. εἴδομεν δὲ ἐπ' αὐτοῦ καὶ θέας
a. 204 τινῶν παντοδαπῶν θεαμάτων ἐν πᾶσι θεάτροις ὁμοῦ,
ἱερουργίας τε καὶ παννυχίδας ἐπιτελεσθείσας ἐς μυ-

ηρίων ζῆλον· αἰωνίους δὲ αὐτὰς ἐκάλουν οἱ τότε, σύοντες τριῶν γενεῶν διαδραμουσῶν ἐπιτελεῖσθαι. ρυκες γοῦν κατά τε τὴν Ῥώμην καὶ τὴν Ἰταλίαν ἐφοίτων καλοῦντες ἥκειν καὶ θεάσασθαι πάντας ἃ τε εἶδον μήτε ὄψονται. οὕτως ὁ μεταξὺ χρόνος τῆς ρελθούσης ἑορτῆς καὶ τῆς μελλούσης ἐδηλοῦτο, πᾶ-ν ἡλικίαν ἀνθρώπων ὑπερβαίνων.

διατρίψας δὲ ἱκανοὺς χρόνους ἐν τῇ Ῥώμῃ, τοὺς 9
υἱεῖς αὐτοῦ κοινωνοὺς τῆς βασιλείας καὶ αὐτοκρά-
ιας ἀποδείξας, βουλόμενος δόξαν ἄρασθαι νίκης μόνον ἐμφυλίου τε καὶ κατὰ Ῥωμαϊκῶν στρατοπέ-ν, ἐφ' ᾗ καὶ θριαμβεῦσαι ᾐδέσθη, ἀλλὰ καὶ κατὰ ρβάρων ἐγεῖραι τρόπαια, πρόφασιν ποιούμενος τὴν ρσημίου τοῦ Ἀτρηνῶν βασιλέως πρὸς Νίγρον φι-
ν ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν ἀνατολήν. παριὼν δὲ καὶ 2
ν Ἀρμενίαν καταδραμεῖν ἠθέλησε· φθάσας δὲ ὁ τῶν a. 193
μενίων βασιλεὺς χρήματά τε αὐτῷ καὶ δῶρα ὁμή-ς τε ἱκετεύων ἔπεμψε, σπονδὰς καὶ εὔνοιαν ὑπι-ούμενος. ὁ δὲ Σεβῆρος τῶν ἐν Ἀρμενίᾳ προχω-ύντων κατὰ γνώμην ἐπὶ τὴν Ἀτρηνῶν ἠπείγετο. ισέφυγε δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Ὀσροηνῶν βασιλεὺς Αὔ-ιος, τούς τε παῖδας ὁμηρεύειν ἐς ἀσφάλειαν πί-ως ἐξέδωκε, τοξότας τε πλείστους συμμάχους ηγεν.

ὁ δὲ Σεβῆρος διαβὰς τὴν τῶν ποταμῶν μέσην 3
ν τε καὶ Ἀδιαβηνῶν χώραν, ἐπέδραμε καὶ τὴν εὐ-
μονα Ἀραβίαν· φέρει γὰρ πόας εὐώδεις, αἷς ἀρώ-σι καὶ θυμιάμασι χρώμεθα. πολλὰς δὲ κώμας καὶ εις πορθήσας τήν τε χώραν λεηλατήσας, ἐλθὼν ἐς Ἀτρηνῶν χώραν, προσκαθεξόμενος τὰς Ἄτρας
λιόρκει. ἦν δὲ πόλις ἐπ' ἄκρας ὑψηλοτάτης ὄρους, 4
ει μεγίστῳ καὶ γενναίῳ περιβεβλημένη, πλήθει τε

ἀνδρῶν τοξοτῶν ἀκμάζουσα. ὁ δὲ τοῦ Σευήρου στρα-
τὸς προσκαθεζόμενος ἐπολιόρκει παντὶ σθένει, πει-
ρώμενος τὴν πόλιν ἐξελεῖν· μηχαναί τε παντοδαπαὶ
προσήγοντο τῷ τείχει, καὶ οὐδὲν παρελείπετο εἶδος
5 πολιορκίας. οἱ δὲ Ἀτρηνοὶ γενναίως ἀπεμάχοντο,
τόξοις τε καὶ λίθοις ἄνωθεν βάλλοντες οὐ μικρῶς
ἐλύπουν τὸν τοῦ Σευήρου στρατόν. σκεύη τε κερά-
μου πεποιημένα πληροῦντες πτηνῶν, μικρῶν μὲν ἰο-
βόλων δὲ θηρίων, ἐπέβαλλον αὐτοῖς· τὰ δὲ ἐμπίπτον-
τα ταῖς ὄψεσι, καὶ εἴ τί που παραγεγύμνωτο τοῦ σώ-
ματος, λανθάνοντα καὶ παρεισιόντα τιτρώσκοντά τε
6 αὐτοὺς ἐλυμαίνετο. καὶ μὴ φέροντες τὸ πνιγῶδες
τοῦ ἀέρος διὰ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ ἡλίου πῦρ, νόσοις
περιπίπτοντες διεφθείροντο, ὡς πλεῖστον μέρος τοῦ
στρατοῦ διὰ τοιαύτας αἰτίας μᾶλλον ἀπόλλυσθαι ἢ
πρὸς τῶν πολεμίων.
7 ἀπαγορεύοντος δὲ τοῦ στρατοῦ πρὸς τὰ εἰρη-
μένα, τῆς τε πολιορκίας μὴ προχωρούσης ἀλλὰ μᾶλ-
λον βλαπτομένων τῶν Ῥωμαίων ἢ κατορθούντων, τὸν
στρατὸν ὁ Σευῆρος, ὡς μὴ διαφθαρείη πᾶς, ἄπρακτον
ἐπανήγαγε, δυσφοροῦντα ἐπὶ τῷ μὴ ὡς ἐβούλετο τὰ
τῆς πολιορκίας αὐτῷ προκεχωρηκέναι· νικᾶν γὰρ πάν-
8 τοτε ἐν ταῖς μάχαις εἰθισμένος τὸ μὴ περιγενέσθαι
ἧττον ἡγεῖτο. πλὴν παρεμυθήσατο αὐτὸν ἡ συναιρο-
μένη τότε τοῖς ἐκείνου πράγμασι τύχη· οὐ γὰρ παν-
τάπασιν ἄπρακτος ἐπανῆλθεν, ἀλλὰ μείζονα κατορ-
9 θώσας ὧν ἤλπισε. καταπλέων γὰρ ὁ στρατὸς ναυσὶ
πολλαῖς οὐκ ἐς ἃς ἐβούλετο Ῥωμαίων ὄχθας κατη-
νέχθη, ἐπὶ πλεῖστον δὲ αὐτὸν ἐξαγαγόντος τοῦ ῥεύ-
ματος προσώκειλε ταῖς Παρθυαίων ὄχθαις, αἳ μὴ
πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπεῖχον τῆς ἐς Κτησιφῶντα
ἐφόδου, ἔνθα ἦν τὰ βασίλεια τοῦ Παρθυαίου καὶ αὐ-

τὸς διέτριβεν εἰρήνην ἄγων, μηδέν τι προσήκειν νο-
μίζων ἑαυτῷ τὰς πρὸς τοὺς Ἀτρηνοὺς Σεβήρου μάχας·
ἡσύχαζεν οὖν, μηδέν τι δεινὸν προσδεχόμενος. ὁ δὲ 10
τοῦ Σεβήρου στρατὸς ἄκων προσαχθεὶς ὑπὸ τοῦ ῥεύ-
ματος ταῖς ἐπέκεινα ὄχθαις, ἀπόβασίν τε ποιησάμε-
νος, τὴν γῆν ἐλεηλάτει, θρέμματά τε τὰ ἐμπίπτοντα
ἀπελαύνων, ἵν' ἔχῃ τροφάς, καὶ κώμας ἐμπιπρὰς τὰς
ἐμπιπτούσας. κατ' ὀλίγον τε προϊὼν ἐπέστη Κτησι- a. 200
φῶντι, ἔνθ' ἦν ὁ μέγας βασιλεὺς Ἀρτάβανος. προσ- 11
πεσόντες δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἀπαρασκεύοις τοῖς βαρβά-
ροις, πάντα τε τὸν ἐμπίπτοντα ἐφόνευον καὶ διήρ-
πασαν τὰ ἐν τῇ πόλει, πάντας τε παῖδας καὶ γυναῖκας
αἰχμαλώτους ἔλαβον. φυγόντος δὲ τοῦ βασιλέως σὺν
ὀλίγοις ἱππεῦσι τούς τε θησαυροὺς αὐτοῦ τῶν χρη-
μάτων αἴρουσι, καὶ πάντα τὸν κόσμον καὶ κειμήλια
ἁρπάσαντες ἐπανίασιν.

οὕτω μὲν δὴ Σεβῆρος, τύχῃ μᾶλλον ἢ γνώμῃ, 12
τῇ κατὰ Παρθυαίων νίκῃ κεκόσμητο· τούτων δὲ αὐτῷ
δεξιῶς καὶ ὑπὲρ πᾶσαν εὐχὴν προχωρησάντων ἐπέ-
στειλε τῇ τε συγκλήτῳ καὶ τῷ δήμῳ, τάς τε πράξεις
μεγαληγορῶν, τὰς μάχας τε καὶ τὰς νίκας δημοσίαις
ἀνέθηκε γραφαῖς. ἡ δὲ σύγκλητος πάσας τε τιμὰς
ἐψηφίσατο αὐτῷ, καὶ προσηγορίας ἀπὸ τῶν ἐθνῶν τῶν
κεχειρωμένων.

κατορθώσας δὲ τὰ κατὰ τὴν ἀνατολὴν ὁ Σεβῆρος 10
ἐς τὴν Ῥώμην ἠπείγετο, ἄγων καὶ τοὺς παῖδας ἐς a. 202
ἡλικίαν ἐφήβων ἤδη τελοῦντας. ἀνύσας δὲ τὴν ὁδοι-
πορίαν, τά τε ἐν τοῖς ἔθνεσι διοικήσας ὡς ἑκάστῳ
ἀπῄτει τὸ χρειῶδες, τά τε ἐν Μυσοῖς καὶ Παίοσι στρα-
τόπεδα ἐπελθών, νικηφόρος ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίων δήμου
μετὰ μεγάλης εὐφημίας τε καὶ θρησκείας ὑπεδέχθη,
θυσίας τε καὶ ἑορτὰς θέας τε καὶ πανηγύρεις τῷ δήμῳ 2

παρέσχε· νομάς τε μεγαλοφρόνως ἐπιδοὺς καὶ θέας
τελέσας ἐπινικίους, ἐτῶν οὐκ ὀλίγων ἐν τῇ Ῥώμῃ διέ-
τριψε, δικάζων τε συνεχῶς καὶ τὰ πολιτικὰ διοικῶν,
3 τούς τε υἱεῖς παιδεύων καὶ σωφρονίζων. οἱ δέ (ἤδη
μειράκια ἤστην) ὑπὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ τρυφῆς καὶ διαίτης
τῆς τε περὶ τὰ θέατρα ὑπερβαλλούσης σπουδῆς ἡνιο-
χείας τε καὶ ὀρχήσεως τὰ ἤθη διεφθείροντο. πρός τε
ἀλλήλους ἐστασίαζον οἱ ἀδελφοί, τὰ πρῶτα μὲν ὑπὸ
παιδαριώδους φιλονεικίας δι᾽ ὀρτύγων μάχας καὶ ἀλε-
κτρυόνων συμβολὰς πάλας τε παίδων ἀλλήλοις ἐρί-
4 ζοντες. ἥ τε περὶ τὰ θεάματα αὐτῶν ἢ τὰ ἀκροάματα
σπουδὴ φιλονείκως ἑκάστοτε ἐμερίζετο· καὶ οὐδενὶ
ἀμφότεροι ὁμοίως ἠρέσκοντο, ἀλλὰ πᾶν τὸ τῷ ἑτέρῳ
φίλον τῷ ἄλλῳ ἐχθρὸν ἦν. συνέκρουον δὲ αὐτοὺς
ἑκατέρωθεν οἵ τε κόλακες καὶ οἱ θεράποντες, πρὸς τὸ
ἡδὺ τῆς ἡλικίας κολακεύοντες καὶ ἀνθέλκοντες. ὁ δὲ
Σεβῆρος ταῦτα πυνθανόμενος συνάγειν τε καὶ σω-
φρονίζειν ἐπειρᾶτο.
5 τὸν δὲ πρεσβύτερον, ᾧ γνήσιον μὲν ἦν ὄνομα
Βασσιανὸς πρὶν ἐς τὸν βασίλειον οἶκον παρελθεῖν, ὅτε
δὲ τὴν τῆς ἀρχῆς τιμὴν εὐτύχησε, Σεβῆρος Ἀντωνῖ-
νον ὠνόμασε, Μάρκου θελήσας αὐτὸν προσηγορίαν
φέρειν· ἠγάγετό τε αὐτῷ γυναῖκα, γάμῳ σωφρονίσαι
θέλων. ἦν δὲ ἐκείνη θυγάτηρ τοῦ ἐπάρχοντος τῶν
6 στρατοπέδων· Πλαυτιανὸς δὲ ἦν ὄνομα αὐτῷ. τοῦτον
τὰ μὲν πρῶτα τῆς ἡλικίας εὐτελῆ (τινὲς αὐτὸν καὶ
πεφυγαδεῦσθαι ἔλεγον ἁλόντα ἐπὶ στάσεσι καὶ πολ-
λοῖς ἁμαρτήμασιν), ὄντα δὲ πολίτην ἑαυτοῦ (Λίβυς
γὰρ κἀκεῖνος ἦν), ὡς μέν τινες ἔλεγον, πρὸς γένους
αὐτῷ ὑπάρχοντα, ὡς δὲ ἕτεροι μᾶλλον διέβαλλον,
ἀκμαζούσῃ τῇ ἡλικίᾳ γενόμενον παιδικά, πλὴν ἀλλ᾽
ὁ Σεβῆρος ἐκ μικρᾶς καὶ εὐτελοῦς τύχης ἐς μεγάλην

προήγαγεν ἐξουσίαν, πλούτῳ τε ὑπερβάλλοντι ἐκό-
σμησε, τῶν ἀναιρουμένων χαριζόμενος τὰς οὐσίας,
οὐδὲν ἕτερον ἀλλ' ἢ μερισάμενος πρὸς αὐτὸν τὴν ἀρ-
χήν. ἧπερ ἐκεῖνος ἀποχρώμενος οὔτε ὠμότητος οὔτε 7
βίας ἐν πᾶσιν οἷς ἔπραττεν ἀπείχετο, φοβερώτερος
τῶν πώποτε ἀρχόντων γενόμενος. τούτου τὴν θυγα-
τέρα ζεύξας ὁ Σεβῆρος τῷ υἱῷ τὸν οἶκον ἥνωσεν. ὁ δὲ 8
Ἀντωνῖνος οὐ πάνυ τι ἡδόμενος τῷ γάμῳ, ἀνάγκῃ δὲ
μᾶλλον ἢ προαιρέσει συνεζευγμένος, ἀπεχθῶς πάνυ
πρός τε τὴν κόρην διέκειτο καὶ πρὸς τὸν πατέρα αὐ-
τῆς, ὡς μήτε εὐνῆς μήτε ἑστίας κοινωνεῖν, μυσάττε-
σθαί τε τὴν κόρην, ἀπειλεῖν τε ἑκάστοτε ἀποκτενεῖν
καὶ αὐτὴν καὶ τὸν πατέρα, ἐπὰν τῆς ἀρχῆς ἐγκρατὴς
γένηται μόνος. ταῦτα δὴ ἡ κόρη ἑκάστοτε ἀπήγγελλε
τῷ πατρί, καὶ τοῦ γάμου τὸ μῖσος διηγουμένη παρώ-
ξυνεν αὐτόν. ὁ δὲ Πλαυτιανὸς ὁρῶν τὸν μὲν Σεβῆ- 11
ρον πρεσβύτην τε ἤδη καὶ ὑπὸ νόσου συνεχῶς ἐνο-
χλούμενον, τὸν δὲ Ἀντωνῖνον ἐμβριθῆ καὶ θρασὺν
νεανίαν, δεδιώς τε αὐτοῦ τὰς ἀπειλάς, δρᾶσαί τι μᾶλ-
λον φθάσας ἢ παθεῖν ἀναμείνας ἠθέλησεν. ἔτι τε 2
αὐτὸν καὶ πολλὰ ἦν τὰ πρὸς βασιλείας ἐπιθυμίαν
ἀναπείθοντα, πλούτου τε περιβολὴ ἣ μὴ πρότερόν
τινι ἰδιωτεύοντι ἐγένετο, στρατιωτῶν τε θεραπεῖαι,
τιμαί τε αἱ παρὰ τῶν ἀρχομένων, σχῆμά τε ᾧ προήει·
ἠμφίεστο γὰρ τήν τε πλατύσημον ἐσθῆτα, ἔν τε τοῖς
δεύτερον ὑπατεύσασιν ἐτέτακτο, παρῃώρητό τε αὐτῷ
ξίφος, καὶ παντὸς ἀξιώματος σχῆμα ἔφερε μόνος.
προϊὼν δὲ φοβερὸς ἦν, ὡς μήτε τινὰ προσιέναι, ἀλλὰ 3
καὶ τοὺς ὑπαντωμένους ἀναστρέφειν· οἵ τε προϊόν-
τες αὐτοῦ ἐκήρυττον μηδένα παρεστάναι μηδ' ἐς αὐ-
τὸν βλέπειν, ἀλλ' ἀποστρέφεσθαι καὶ κάτω βλέπειν.
οἶσπερ καὶ ὁ Σεβῆρος ἀγγελλομένοις οὐ πάνυ τι

ἠρέσκετο, ἀλλ' ἐπαχθὴς ἤδη καὶ βαρὺς κἀκείνῳ ἐγέ-
νετο, ὡς καὶ περιελεῖν τινὰ αὐτοῦ τῆς ἐξουσίας τὸν
Σεβῆρον, καὶ πεῖσαι κολούειν τὸ ὑπερβάλλον τῆς
4 ἀλαζονείας. ἃ δὴ μὴ φέρων ὁ Πλαυτιανὸς ἐτόλμη-
σεν ἐπιβουλεῦσαι τῇ ἀρχῇ. καὶ μηχανᾶται τοιάδε. Σα-
τορνῖνος ἦν εἷς τῶν ὑπ' αὐτῷ χιλιαρχούντων. οὗτος
ὑπερβαλλόντως τὸν Πλαυτιανὸν ἐθεράπευε· καὶ πάν-
των μὲν τοῦτο ποιούντων, ἐκεῖνος δὲ πλείονι θρησκείᾳ
ᾠκειώτο αὐτόν. τοῦτον πιστότατον ἡγούμενος καὶ
ἀπορρήτους μόνον οἷόν τε φυλάξαι καὶ πληρῶσαι ἐν-
τολάς, περὶ δείλην μεταπεμψάμενος πάντων ἀνακε-
5 χωρηκότων “νῦν σοι καιρός” ἔφη “τέλος γενναῖον
ἐπιθεῖναι εὐνοίᾳ τε καὶ ὑπηρεσίᾳ ἣν πρός με ἐπε-
δείξω, ἐμοί τε ἀμείψασθαί σε κατ' ἀξίαν καὶ τὴν προσ-
ήκουσαν χάριν ἀποδοῦναι. πρόκειται δέ σοι αἵρεσις
ἢ τοῦ εἶναι ὅπερ ἐμὲ νῦν ὁρᾷς ὄντα, καὶ τήνδε τὴν
ἐξουσίαν παραλαβεῖν διαδεξάμενόν με, ἢ τεθνάναι
6 αὐτίκα ἀπειθείας ὑποσχόντα τιμωρίαν. μηδέ σε τοῦ
ἔργου τὸ μέγεθος ἐκπληττέτω, μηδὲ τὸ τῶν βασιλέων
ὄνομα ταραττέτω. εἰσιέναι γὰρ μέχρι τοῦ δωματίου
ἔνθα ἀναπαύονται δύνασαι μόνος, ἅτε τὴν νυκτερι-
νὴν φρουρὰν ἐκ περιόδου ἐγκεχειρισμένος. ὅ τι δ'
ἂν μέλλῃς πράττειν, λανθάνων ἀκωλύτως ἐς τέλος
ἄξεις, ἐπεὶ μήτ' ἐμὲ τοιαῦτα ἔτι κελεῦσαι προσδόκα
7 μήτε σὲ ἐπακοῦσαι. ἄνελθε δὴ ἐς τὴν βασίλειον αὐ-
λήν, καὶ ὥς τινας ἀγγελίας ἐπειγούσας καὶ ἀπορρή-
τους παρ' ἐμοῦ φέρων ἐπεισελθὼν αὐτοῖς ἀπόκτει-
νον. ἀνὴρ δὲ γενναῖος γενοῦ, ῥᾳδίως κατεργασάμενος
πρεσβύτην τε καὶ παιδάριον. μετασχὼν γὰρ τὸ μέρος
τῶν κινδύνων, μεθέξεις καὶ τῶν μεγίστων τῆς κατορ-
θώσεως τιμῶν.”

8 ταῦτα ἀκούσας ὁ χιλιάρχης ἐξεπλάγη μὲν τὴν

ψυχήν, οὐκ ἐταράχθη δὲ τὴν γνώμην, ἀλλ' ἅτε ἀνὴρ
οὐκ ἔξω φρενῶν καθεστώς (καὶ γὰρ ἦν τῷ γένει Σύ-
ρος, δριμύτεροι δ' ὡς πρὸς τὰς ἐννοίας οἱ ὑπὸ τὴν
ἀνατολὴν ἄνθρωποι) τὸν θυμὸν ὁρῶν ἐνθουσιῶντα
τοῦ κελεύοντος καὶ τὴν ἐξουσίαν εἰδὼς οὐκ ἀντεῖπεν,
ὡς μὴ παρ' αὐτὰ κολασθείη, προσποιησάμενος δὲ εὐ-
κταῖα καὶ ἀσπαστὰ ἀκούειν, προσκυνήσας τε ὡς ἤδη
βασιλέα, γραμματεῖον ᾔτησε τοῦ φόνου φέρον τὰς ἐν-
τολάς. ἔθος γὰρ τοῦτο τυραννικόν, εἴ τινα ἐκπέμ- 9
ποιεν ἐπὶ φόνον ἄκριτον, ἐντέλλεσθαι τοῦτο διὰ
γραμμάτων, ἵνα μὴ γινόμενον ᾖ ἀκατασήμαντον. ὁ
δὲ Πλαυτιανὸς τυφλώττων τῇ ἐπιθυμίᾳ δίδωσιν αὐ-
τῷ τὸ γραμματεῖον, καὶ ἐκπέμπει ἐπὶ τὸν φόνον, ἐν-
τειλάμενος, ἐπὴν ἀμφοτέρους διαχρήσηται, πρὶν δια-
βόητον γενέσθαι τὸ πραχθὲν πέμψαι τοὺς καλέσοντας
αὐτόν, ἵνα ὀφθῇ πρότερον ἐν τοῖς βασιλείοις ἢ ἀκου-
σθῇ τὴν βασιλείαν παραλαβών.

ἐπὶ ταύταις δὴ ταῖς συνθήκαις ἀνελθὼν ὁ χιλι- 12
άρχης εἰσῆλθε μὲν διὰ πάσης τῆς βασιλικῆς οἰκίας
κατὰ τὸ ἔθος ἀκωλύτως· εἰδὼς δὲ ἀδύνατον ὂν δύο
διαχειρίσασθαι βασιλέας, καὶ ταῦτα ἐν διαφόροις οἴ-
κοις διατρίβοντας, ἐπιστὰς τῷ δωματίῳ τοῦ Σεβήρου,
καλέσας τοὺς τοῦ βασιλικοῦ θαλάμου φύλακας, ἠξίω-
σεν εἰσαχθῆναι πρὸς αὐτὸν ὡς δὴ ὑπὲρ σωτηρίας αὐ-
τῷ τινὰ ἀγγέλλων. οἳ δὲ δηλώσαντες τῷ Σεβήρῳ, καὶ 2
κελεύσαντος αὐτοῦ, τὸν χιλίαρχον εἰσήγαγον. ὃ δὲ
εἰσελθὼν "ἥκω σοι" ἔφη, "ὦ δέσποτα, ὡς μὲν ὁ πέμ-
ψας οἴεται, φονεὺς καὶ δήμιος, ὡς δ' αὐτὸς εὔχομαί
τε καὶ βούλομαι, σωτήρ τε καὶ εὐεργέτης. Πλαυτια-
νὸς γὰρ ἐπιβουλεύων τῇ ἀρχῇ ἐνετείλατό μοι φόνον
σόν τε καὶ τοῦ παιδός, καὶ τοῦτο οὐ λόγοις μόνον
ἀλλὰ καὶ γράμμασι· καὶ μαρτυρεῖ τὸ γραμματεῖον.

ἐγὼ δὲ ὑπεσχόμην μέν, ὅπως μὴ ἐμοῦ τὸ ἔργον πα-
ραιτησαμένου ἄλλῳ ἐγχειρισθῇ· σοὶ δὲ ταῦτα δηλώ-
3 σων ἥκω, ὡς ἂν μὴ λάθῃ τὰ τολμώμενα." τοιαῦτά
τινα λέγοντος αὐτοῦ καὶ δακρύοντος οὐκ εὐθέως ὁ
Σεβῆρος ἐπίστευσεν, ἀλλ' ἅτε πολὺ ἔχων ἐν τοῖς στέρ-
νοις τὸ Πλαυτιανοῦ φίλτρον, συσκευήν τινα καὶ σκη-
νὴν τὸ πρᾶγμα ὑπώπτευσεν, ἡγεῖτό τε τὸν υἱὸν αὐ-
τοῦ ἔχθει τῷ Πλαυτιανοῦ καὶ μίσει τῆς ἐκείνου θυ-
γατρὸς εὑρηκέναι. τινὰ τέχνην κατ' αὐτοῦ καὶ διαβο-
4 λὴν θανατηφόρον. μεταπεμψάμενος δὲ τὸν υἱὸν
ᾐτιᾶτο ὡς τοιαῦτα συσκευάζοντα κατ' ἀνδρὸς εὔνου
καὶ οἰκείου. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος τὰ μὲν πρῶτα ἀπώμνυ-
το, μηδ' εἰδέναι φάσκων τὰ λεγόμενα· ἐγκειμένου δὲ
τοῦ χιλιάρχου καὶ τὸ γραμματεῖον δεικνύοντος παρε-
θάρσυνέ τε αὐτὸν καὶ προύτρεπεν ἐς τοὺς ἐλέγχους
ὁ Ἀντωνῖνος. ὁ δὲ χιλιάρχης ὁρῶν ἐς ὅσον κίνδυνον
ἥκει, δεδιώς τε τὴν πρὸς τὸν Πλαυτιανὸν τοῦ Σεβή-
ρου εὔνοιαν, ἐπιστάμενός τε ὡς, εἰ λάθοι ἡ ἐπιβουλὴ
καὶ μὴ ἐλεγχθείη, ὄλεθρος αὐτῷ οὐχ ὁ τυχὼν ἐπήρ-
5 τηται, "καὶ τίνα" ἔφη, "ὦ δέσποται, ἔλεγχον μείζονα
βούλεσθε, ἢ ποίαν ἀπόδειξιν φανερωτέραν; ἐπιτρέ-
ψατε γάρ δή μοι" ἔφη "προελθόντι τῶν βασιλείων διά
τινος τῶν ἐμοὶ πιστῶν δηλῶσαι ὅτι δὴ τὸ ἔργον κα-
τείργασται. ὃ δὲ ἀφίξεται πιστεύσας, καὶ οἰόμενος
ἔρημα τὰ βασίλεια καταλήψεσθαι. ὅταν δὲ ἀφίκηται,
ὑμέτερον ἤδη ἔργον εὑρεῖν τὴν ἀλήθειαν. ἡσυχίαν
δὲ εἶναι πολλὴν ἀνὰ τὰ βασίλεια κελεύσατε, ὅπως μὴ
τὸ πραττόμενον προγνωσθὲν ἀνατραπῇ."
6 ταῦτα εἰπὼν ἐντέλλεταί τινι τῶν πιστοτάτων
ἑαυτῷ ἀγγεῖλαι Πλαυτιανῷ ἥκειν τὴν ταχίστην· κεῖ-
σθαι γὰρ ἀμφοτέρους τοὺς βασιλέας, καὶ δεῖν αὐτὸν
ἔνδον εἶναι πρὶν ἔκπυστα τῷ δήμῳ γενέσθαι, ὡς ἂν

τῆς ἀκροπόλεως κατειλημμένης καὶ τῆς βασιλείας ἱδρυ-
μένης ἑκόντες τε καὶ ἄκοντες πάντες ὑπακούοιεν οὐκ
ἐσομένῳ βασιλεῖ ἀλλ᾽ ἤδη ὄντι. τούτοις πιστεύσας 7
ὁ Πλαυτιανὸς ἤδη περὶ δείλην ἑσπέραν, ἀρθεὶς ταῖς
ἐλπίσι, θώρακα μὲν ἀμφιέννυται τῆς τοῦ σώματος
ἀσφαλείας χάριν, κρύψας δὲ αὐτὸν τῇ λοιπῇ ἐσθῆτι,
ἐπιβὰς ὀχήματος αἰφνιδίως ἐς τὰ βασίλεια ἠπείγετο,
ὀλίγων αὐτὸν παραπεμπόντων, οἳ παρῆσαν οἰόμενοι
κεκλῆσθαι ὑπὸ τῶν βασιλέων διά τινα ἐπείξαντα. ὡς 8
δὲ ἐπέστη τῇ βασιλείῳ αὐλῇ, ἀκωλύτως εἰσῆλθεν,
ἀγνοούντων τὸ πραττόμενον τῶν φυλάκων· ὑπαντώ-
μενος δ᾽ ὁ χιλίαρχος ἐνεδρεύων τε προσεῖπεν αὐτο-
κράτορα, καὶ δῆθεν συνήθως λαβόμενος τῆς χειρὸς
ἐς τὸ δωμάτιον εἰσήγαγεν, ἔνθα ἔφασκεν ἐρρῖφθαι
τὰ τῶν βασιλέων σώματα. ἤδη δὲ παρεσκευάκει ὁ 9
Σεβῆρος νεανίας τῶν περὶ αὐτὸν σωματοφυλάκων, οἳ
συλλήψονται αὐτὸν εἰσελθόντα. ὁ δὲ Πλαυτιανὸς
ἐφ᾽ ἑτέραις ἐσελθὼν ἐλπίσιν ὁρᾷ τοὺς βασιλέας ἀμ-
φοτέρους ἑστῶτας, συλληφθείς τε κατείχετο· καὶ
ἐκπλαγεὶς τῷ πράγματι ἐδεῖτο καὶ ἐλιπάρει. ἀπελο-
γεῖτό τε, φάσκων πάντα ψευδῆ εἶναι καὶ συσκευὴν
κατ᾽ αὐτοῦ καὶ δρᾶμα ἐσκευάσθαι. πολλὰς δὲ τοῦ 10
μὲν Σεβήρου ὀνειδίζοντος εὐεργεσίας τε καὶ τιμάς,
τοῦ δὲ πίστεώς τε καὶ εὐνοίας τῆς ἄνωθεν ὑπομιμνή-
σκοντος, ἠρέμα πως ὁ Σεβῆρος ὑπήγετο πειθοῖ τῶν
ὑπὸ τοῦ Πλαυτιανοῦ λεγομένων, ἔστε δὴ ὑπεφάνη
τοῦ θώρακος μέρος καταρραχθείσης τῆς ἐπ᾽ αὐτῷ
ἐσθῆτος. ὅπερ ἰδὼν ὁ Ἀντωνῖνος, νέος θρασὺς θυ-
μοειδής τε καὶ φύσει μισῶν τὸν ἄνθρωπον, "ἀλλὰ 11
πρὸς δύο" ἔφη "ταῦτα τί ἂν ἀποκρίναιο; ἥκεις πρὸς
βασιλέας ἑσπέρας μὴ κελεύσαντας· ὅ τε θώραξ σοι τί
βούλεται; τίς γὰρ ἐς ἑστίασιν ἢ κῶμον ὡπλισμένος

ἔρχεται;" καὶ ταῦτα εἰπὼν κελεύει τῷ χιλιάρχῳ τοῖς
τε παροῦσι σπασαμένοις τὰ ξίφη φονεῦσαι τὸν ἄνδρα
12 ὡς ὁμολογουμένως πολέμιον. οἳ δὲ μὴ μελλήσαντες
κελεύσαντι τῷ νέῳ βασιλεῖ πείθονται, ἀναιροῦσί τε
αὐτὸν καὶ τὸ σῶμα ῥίπτουσιν ἐς τὴν λεωφόρον, ὡς ἂν
πᾶσι φανερὸν γένοιτο καὶ ὑπὸ μισούντων ὑβρισθείη.
a. 203 τούτῳ μὲν δὴ τῷ τέλει Πλαυτιανὸς ἐχρήσατο,
ἀπλήστῳ τε ζήσας πάντων ἐπιθυμίᾳ, καὶ χρησάμενος
13 ἐν τῷ τέλει ἀπίστῳ ὑπηρεσίᾳ· ὁ δὲ Σεβῆρος τοῦ μὲν
λοιποῦ ἐπάρχοντας δύο τῶν στρατοπέδων κατέστη-
σεν, αὐτὸς δὲ τὰ πλεῖστα τοῦ βίου διέτριβεν ἐν τοῖς
βασιλικοῖς προαστείοις καὶ τοῖς παραλίοις τῆς Καμ-
πανίας χωρίοις, δικάζων τε καὶ τὰ πολιτικὰ διοικῶν.
ἀπάγειν γὰρ ἤθελε τοὺς παῖδας τῆς ἐν Ῥώμῃ διαί-
της, χρηστῆς ⟨δὲ⟩ ἀπολαύειν, ἐπείπερ αὐτοὺς ἑώρα
περὶ τὰ θεάματα ἐσπουδακότας ἀπρεπέστερον ἢ βασι-
2 λεῦσιν ἥρμοζεν. ἥ τε περὶ ἐκεῖνα σπουδὴ καὶ φιλο-
νεικία, διάφορον ἔχουσα καὶ ἀντίπαλον ἀεὶ τὴν γνώ-
μην, τῶν ἀδελφῶν ἐτάραττε τὰς ψυχάς, ἐναύσματά
τε ἔριδος καὶ ἔχθρας παρεῖχε. μάλιστα δὲ ὁ Ἀντωνῖ-
νος ἀφόρητος ἦν ἀποσκευασάμενος τὸν Πλαυτιανόν.
ᾐδεῖτο δὲ καὶ ἐφοβεῖτο τὸν πατέρα πρᾶξαί τι ἀνήκε-
στον· τῇ τε θυγατρὶ μὲν ἐκείνου γυναικὶ δὲ αὐτοῦ
3 παντὶ τρόπῳ θάνατον ἐμηχανᾶτο. ὁ δὲ Σεβῆρος αὐ-
τήν τε ἐκείνην καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς ἐς Σικελίαν
ἐξέπεμψεν, αὐτάρκη δοὺς περιουσίαν ἐς τὸ διαβιοῦν
δαψιλῶς, μιμησάμενος τὸν Σεβαστόν· καὶ γὰρ ἐκεῖ-
νος τοῖς Ἀντωνίου παισί, πολεμίου γενομένου, οὕτως
ἐχρήσατο. αὐτὸς δὲ ἐπειρᾶτο συνάγειν ἀεὶ τοὺς παῖ-
δας ἐς φιλίαν καὶ προτρέπειν ἐς ὁμόνοιαν καὶ συμ-
φωνίαν, μύθων τε ἀρχαίων καὶ δραμάτων ὑπεμί-
μνησκεν, ἀεὶ βασιλέων ἀδελφῶν συμφορὰς ἐκ στά-

σεως διηγούμενος. θησαυρούς τε καὶ νεώς, πάντα 4
ἐδείκνυε χρημάτων πλήρη, πλοῦτόν τε καὶ δύναμιν
οὐκ ἔσεσθαι ἔξωθεν ἐπιβουλεῦσαι, τοσαύτης μὲν οὔ-
σης οἴκοι περιουσίας ὡς ἀφειδῶς καὶ δαψιλῶς τοῖς
στρατιώταις χορηγεῖν, τῆς τε ἐν Ῥώμῃ δυνάμεως αὐ-
τῆς τετραπλασιασθείσης, καὶ στρατοπέδου τοσούτου
πρὸ τῆς πόλεως ἱδρυθέντος ὡς μηδεμίαν εἶναι δύνα-
μιν ἔξωθεν ἐχέγγυον μηδ' ἀντίπαλον πλήθει στρατοῦ
μήτε μεγέθει σωμάτων μήτε χρημάτων περιουσίᾳ.
πλὴν οὐδὲν ὄφελος τούτων πάντων ἔλεγε στασιαζόν- 5
των πρὸς ἀλλήλους, τοῦ τε πολέμου ἔνδον ὄντος. ὁ
μὲν δὴ τοιαῦτά τινα λέγων ἑκάστοτε, ποτὲ μὲν λιπα-
ρῶν ποτὲ δὲ ἐπιπλήττων, σωφρονίζειν αὐτοὺς ἅμα
καὶ συνάγειν ἐπειρᾶτο· οἱ δ' οὔτι γε ἐπείθοντο, ἀφη-
νίαζον δὲ καὶ ἐπεδίδοσαν ἐς τὸ χεῖρον. ἅτε δὲ νεα- 6
νίας σφριγῶντας καὶ ὑπὸ βασιλικῆς ἐξουσίας ἐς πάσας
ἡδονῶν ὀρέξεις ἀπλήστως ὁρμωμένους ἕκαστοι τῶν
κολακευόντων ἀνθεῖλκον πρὸς αὐτούς, οὐ μόνον
ὑπηρετούμενοι ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτῶν καὶ ταῖς περὶ
τὰ αἴσχιστα σπουδαῖς, ἀλλὰ καὶ ἀεί τι καινὸν ἐξευ-
ρίσκοντες, δι' οὗ εὐφρανοῦσι μὲν ὃν ἐκολάκευον, λυ-
πήσουσι δὲ τὸν ἀδελφόν. ἤδη γοῦν τινὰς καὶ λαβὼν
ἐπὶ τοιαύταις ὑπηρεσίαις ὁ Σεβῆρος ἐκόλασεν.

ἀσχάλλοντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τῷ τοιούτῳ βίῳ τῶν 14
παίδων καὶ τῇ περὶ τὰ θεάματα ἀπρεπεῖ σπουδῇ ἐπι-
στέλλει ὁ τῆς Βρεττανίας ἡγούμενος, στασιάζειν τοὺς
ἐκεῖ βαρβάρους φάσκων, καὶ κατατρέχοντας τὴν χώραν
λείαν τε ἀπάγειν καὶ πορθεῖν τὰ πλεῖστα· δεῖσθαι
τοίνυν χειρὸς πλείονος πρὸς βοήθειαν τοῦ τόπου ἢ
βασιλικῆς ἐπιδημίας. ὁ δὲ Σεβῆρος ἀσμένως ταῦτα 2
ἀκούσας, φύσει μὲν καὶ φιλόδοξος ἄλλως ὑπάρχων,
καὶ μετὰ τὰς ὑπὸ ἀνατολαῖς καὶ ἄρκτῳ νίκας καὶ προσ-

ηγορίας βουλόμενος καὶ κατὰ Βρεττανῶν ἐγεῖραι
τρόπαια, ἔτι δὲ καὶ τοὺς υἱοὺς ἀπαγαγεῖν τῆς Ῥώμης
θέλων, ὡς ἂν νεάζοιεν ἐν στρατιωτικῷ βίῳ καὶ σώ-
φρονι ἀπαχθέντες τῆς ἐν Ῥώμῃ τρυφῆς καὶ διαίτης,
a. 208 extr. ἐπαγγέλλει τὴν ἐς τὴν Βρεττανίαν ἔξοδον, πρεσβύτης
τε ἤδη ὢν καὶ ὑπὸ τῆς ἀρθρίτιδος νόσου κάμνων·
ἀλλὰ τὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἔρρωτο ὑπὲρ πάντα νεανίαν.
3 τὰ πλεῖστα γοῦν καὶ φοράδην φερόμενος τῆς ὁδοι-
πορίας εἴχετο, οὐδὲ πώποτε ἐπὶ πολὺ μένων ἀνεπαύ-
ετο. ἀνύσας δὲ τὴν ὁδὸν ἅμα τοῖς παισὶ παντὸς λόγου
καὶ ἐλπίδος θᾶττον, τὸν ὠκεανὸν διαπλεύσας Βρεττα-
νοῖς ἐπέστη, τούς τε πανταχόθεν στρατιώτας ἀθροί-
σας καὶ δύναμιν πολλὴν ἀγείρας τὰ πρὸς τὸν πόλεμον
παρεσκευάζετο.
4 οἱ δὲ Βρεττανοὶ τῇ τοῦ βασιλέως ἐκπλαγέντες
αἰφνιδίῳ ἐπιδημίᾳ, δύναμίν τε ἀκούσαντες παμπλεί-
στην ἐπ' αὐτοὺς ἀθροισθεῖσαν, πρεσβείας ἔπεμπον
περί τε εἰρήνης διελέγοντο, ἀπολογεῖσθαί τε ἐβού-
5 λοντο πρὸς τὰ προημαρτημένα. ὁ δὲ Σεβῆρος δια-
τριβάς τε χρόνου ζητῶν, ὡς ἂν μὴ πάλιν ἐς τὴν Ῥώ-
μην ἐπείγοιτο, ἔτι δὲ καὶ βουλόμενος προσκτήσασθαι
τὴν κατὰ Βρεττανῶν νίκην τε καὶ προσηγορίαν, τοὺς
μὲν πρέσβεις αὐτῶν ἀπράκτους ἀπέπεμψεν, εὐτρέπιζε
δὲ τὰ πρὸς τὴν μάχην. μάλιστα δὲ γεφύραις ἐπειρᾶτο
διαλαμβάνειν τὰ ἑλώδη χωρία, ὡς ἂν ἐπ' ἀσφαλοῦς
βαίνοντες οἱ στρατιῶται ῥᾳδίως τε αὐτα διατρέχοιεν
καὶ ἐπ' ὀχυροῦ βήματος ἑδραίως ἑστῶτες μάχοιντο.
6 τὰ γὰρ πλεῖστα τῆς Βρεττανῶν χώρας ἐπικλυζόμενα
ταῖς τοῦ ὠκεανοῦ συνεχῶς ἀμπώτισιν ἑλώδη γίνεται·
οἷς ἔθος τοῖς μὲν βαρβάροις ἐννήχεσθαί τε καὶ διαθεῖν
βρεχομένοις μέχρις ἰξύων· γυμνοὶ γὰρ ὄντες τὰ πλεῖ-
7 στα τοῦ σώματος τῆς ἰλύος καταφρονοῦσιν. οὐδὲ γὰρ

ἐσθῆτος ἴσασι χρῆσιν, ἀλλὰ τὰς μὲν λαπάρας καὶ τοὺς
τραχήλους κοσμοῦσι σιδήρῳ, καλλώπισμα τοῦτο καὶ
πλούτου σύμβολον νομίζοντες ὥσπερ τὸν χρυσὸν οἱ
λοιποὶ βάρβαροι, τὰ δὲ σώματα στίζονται γραφαῖς
ποικίλαις καὶ ζῴων παντοδαπῶν εἰκόσιν· ὅθεν οὐδ'
ἀμφιέννυνται, ἵνα μὴ σκέπωσι τοῦ σώματος τὰς γρα-
φάς. εἰσὶ δὲ μαχιμώτατοί τε καὶ φονικώτατοι, ἀσπίδα 8
μόνην στενὴν προβεβλημένοι καὶ δόρυ, ξίφος δὲ πα-
ρηρτημένοι γυμνοῦ σώματος. θώρακος δὲ ἢ κράνους
οὐκ ἴσασι χρῆσιν, ἐμπόδιον νομίζοντες πρὸς τὴν διό-
δον τῶν ἑλῶν, ἐξ ὧν τῆς ἀναθυμιάσεως καὶ παχύτη-
τος ὁ κατ' ἐκείνην τὴν χώραν ἀὴρ ζοφώδης ἀεὶ φαίνε-
ται. πρὸς δὴ ταῦτα ὁ Σεβῆρος ἐξήρτυεν ὅσα συνοίσειν
ἔμελλε τῷ Ῥωμαίων στρατῷ λυπήσειν δὲ καὶ ἐμπο-
διεῖν τὴν τῶν βαρβάρων ὁρμήν.

ὡς δὲ αὐτάρκως ὤφθη αὐτῷ τὰ πρὸς τὸν πόλε- 9
μον εὐτρεπίσθαι, τὸν μὲν νεώτερον τῶν υἱῶν, τὸν
Γέταν καλούμενον, καταλιπὼν ἐν τῷ ὑπὸ Ῥωμαίους
ἔθνει δικάσοντά τε καὶ τὰ πολιτικὰ τῆς ἀρχῆς διοική-
σοντα, δοὺς αὐτῷ συνέδρους τῶν φίλων τοὺς πρε-
σβυτέρους, τὸν δὲ Ἀντωνῖνον παραλαβὼν ἐπὶ τοὺς
βαρβάρους ἠπείγετο. ὑπερβάντος δὲ τοῦ στρατοῦ 10
τὰ προβεβλημένα ῥεύματά τε καὶ χώματα τῆς Ῥω-
μαίων ἀρχῆς συμβολαὶ καὶ ἀκροβολισμοὶ πολλάκις
ἐγίνοντο τροπαί τε τῶν βαρβάρων. ἀλλὰ τοῖς μὲν
ῥᾳδία ἦν ἡ φυγή, καὶ διελάνθανον ἔν τε δρυμοῖς καὶ
ἕλεσι καὶ τῇ τῶν χωρίων γνώσει, ἅπερ πάντα Ῥωμαί-
οις ὄντα ἐναντία πλείονα παρέσχε τῷ πολέμῳ τὴν δια-
τριβήν· τὸν δὲ Σεβῆρον γηραιὸν ὄντα ἤδη νόσος ἐπι- 15
μηκεστέρα καταλαμβάνει, ὅθεν αὐτὸς μὲν ἠναγκάζετο
μένειν οἴκοι, τὸν δὲ Ἀντωνῖνον ἐπειρᾶτο ἐκπέμπειν
διοικήσοντα τὰ στρατιωτικά. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος τῶν μὲν

πρὸς τοὺς βαρβάρους μετρίως ἐφρόντιζεν, ἐπειρᾶτο δὲ οἰκειοῦσθαι τὰ στρατεύματα, καὶ πάντας ἀνέπειθεν ἐς αὑτὸν βλέπειν μόνον, ἐμνᾶτό τε παντὶ τρόπῳ τὴν
2 μοναρχίαν, διαβάλλων τὸν ἀδελφόν. ὁ δὲ πατὴρ ἐπὶ πολὺ νοσῶν καὶ πρὸς τὸν θάνατον βραδύνων ἐπαχθὴς αὐτῷ καὶ ὀχληρὸς ἐφαίνετο· ἀνέπειθέ τε ἰατροὺς καὶ ὑπηρέτας κακουργῆσαί τι περὶ τὴν θεραπείαν τοῦ γέροντος, ὡς ἂν θᾶττον αὐτοῦ ἀπαλλαγείη. πλὴν ἀλλὰ μόλις ποτὲ Σεβῆρος, λύπῃ τὸ πλεῖστον διαφθαρείς, ἀνεπαύσατο τοῦ βίου, ἐνδοξότατα βιώσας, ὅσον
3 πρὸς τὰ πολεμικά, τῶν πώποτε βασιλέων· οὔτε γὰρ ἐμφύλια κατ' ἐχθρῶν οὔτε ξένα κατὰ βαρβάρων τοσαῦτά τις πρὸ αὐτοῦ ἤγειρε τρόπαια. βασιλεύσας δὲ
a. 211 m. Feb. ὀκτωκαίδεκα ἔτεσιν ἐπὶ παισὶ νεανίαις διαδόχοις ἀνεπαύσατο, χρήματά τε αὐτοῖς καταλιπὼν ὅσα μηδεὶς πώποτε, καὶ δύναμιν στρατιωτῶν ἀνανταγώνιστον.

4 ὁ δὲ Ἀντωνῖνος τοῦ πατρὸς ἀποθανόντος λαβόμενος ἐξουσίας, εὐθὺς ἀφ' ἑστίας πάντας φονεύειν ἤρξατο, τούς τε ἰατροὺς ἀνελών, οἳ μὴ ὑπήκουσαν αὐτῷ κελεύσαντι κακουργῆσαι καὶ τὸν θάνατον ἐπεῖξαι τοῦ γέροντος, τούς τε τροφεῖς αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, ἐπειδὴ προσέκειντο λιπαροῦντες αὐτὸν ὑπὲρ ὁμονοίας· οὐδένα δὲ εἴασε περιγενέσθαι τῶν ἐν τιμῇ
5 γενομένων ἢ θεραπείᾳ τοῦ γέροντος. ἰδίᾳ τε δώροις καὶ μεγάλαις ὑποσχέσεσι τοὺς τῶν στρατοπέδων ἡγουμένους ἐθεράπευεν, ὅπως ἀναπείσειαν τὸν στρατὸν ἀποδεῖξαι μόνον αὐτοκράτορα, καὶ πᾶσαν μηχανὴν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἐζήτει. οὐ μὴν ἔπειθε τὸ στρατιωτικόν· μεμνημένοι δὲ τοῦ Σεβήρου, καὶ ὅτι ἀμφοτέρους ἴσους δὴ ἐκ παίδων παραθρέψειαν, ἴσην αὐτοῖς
6 ὑπηρεσίαν καὶ εὔνοιαν παρείχοντο. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, ἐπεὶ μὴ προεχώρει αὐτῷ τὰ τῶν στρατοπέδων, σπει-

σάμενος πρὸς τοὺς βαρβάρους, δούς τε εἰρήνην τά τε
πιστὰ λαβών, ἐξῄει τε τῆς βαρβάρου πρός τε τὸν
ἀδελφὸν ἤδη καὶ τὴν μητέρα ἠπείγετο. ὡς δὲ κατὰ
τὸ αὐτὸ ἐγένοντο, συνάγειν αὐτοὺς ἡ μήτηρ ἐπειρᾶτο
καὶ οἱ ἐν ἀξιώσει ὄντες καὶ σύνεδροι πατρῷοι φίλοι.
ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, πάντων αὐτῷ πρὸς ἃ ἐβούλετο ἐναν- 7
τιουμένων, ἀνάγκῃ μᾶλλον ἢ γνώμῃ ἐς ὁμόνοιαν καὶ
φιλίαν ἐπίπλαστον μᾶλλον ἢ ἀληθῆ περιήγετο. οὕτω
δὴ τὰ τῆς βασιλείας ἀμφότεροι διοικοῦντες ἐν ὁμο-
τίμῳ ἀρχῇ ἀπᾶραι τῆς Βρεττανίας ἠθέλησαν, ἔς τε
τὴν Ῥώμην ἠπείγοντο κομίζοντες τὰ τοῦ πατρὸς λεί-
ψανα· τὸ γὰρ σωμάτιον πυρὶ παραδόντες, τήν τε κό-
νιν σὺν ἀρώμασιν ἐς κάλπην ἀλαβάστρου ἐμβαλόντες,
ἀπεκόμιζον ἐς τὴν Ῥώμην, ἐς τὰ βασίλεια ἀποθησό-
μενοι ἱερὰ μνήματα. αὐτοὶ δὲ τὸν στρατὸν ἀναλα- 8
βόντες νικηφόροι δὴ κατὰ Βρεττανῶν ἐς τὴν ἀντικει-
μένην Γαλλίαν, διαβάντες τὸν ὠκεανόν, ἀφίκοντο.

ὅπως μὲν δὴ Σεβῆρος τὸν βίον μετήλλαξε καὶ οἱ
παῖδες αὐτῷ τὴν ἀρχὴν διεδέξαντο, ἐν τῷ βιβλίῳ
τούτῳ δεδήλωται.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Τὰ μὲν δὴ πραχθέντα Σεβήρῳ βασιλεύσαντι
ὀκτωκαίδεκα ἔτεσιν ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ δεδή-
λωται· οἱ δὲ υἱεῖς αὐτοῦ, ἤδη νεανίαι, ἅμα τῇ μητρὶ
ἐς τὴν Ῥώμην ἠπείγοντο, ἤδη μὲν κατὰ τὴν ὁδὸν
στασιάζοντες πρὸς ἀλλήλους. οὔτε γὰρ καταγωγαῖς
ταῖς αὐταῖς ἐχρῶντο οὔτε συνειστιῶντο ἀλλήλοις·
πολὺ δὲ τὸ ὕποπτον ἐν ἅπασιν ἐδέσμασί τε καὶ πό-
μασι, μή τις αὐτῶν προλαβὼν καὶ λαθών, ἢ τινας

ἀναπείσας τῶν ὑπηρετῶν, δηλητηρίῳ χρήσηται φαρ-
2 μάκῳ. ταύτῃ γοῦν καὶ τὴν ὁδοιπορίαν ἔτι μᾶλλον
ἤπειγον, ἀδεέστερον ἑκάτερος βιώσεσθαι προσδοκῶν,
εἰ ἐν τῇ Ῥώμῃ γένοιντο καὶ τὰ βασίλεια διελόμενοι
ἐν πλατείᾳ καὶ πολλῇ οἰκήσει καὶ πάσης πόλεως μεί-
ζονι καθ' ἑαυτὸν ἑκάτερος διάγοι ὡς βούλοιτο.
3 ὡς δὲ ἀφίκοντο ἐς τὴν Ῥώμην, ὅ τε δῆμος αὐ-
τοὺς δαφνηφορῶν ὑπεδέξατο ἥ τε σύγκλητος προση-
γόρευσεν. ἡγοῦντο δ' αὐτοὶ μὲν τὴν βασίλειον φέ-
ροντες πορφύραν, εἵποντο δ' ὄπισθεν αὐτοῖς οἱ τὴν
ὕπατον ἀρχὴν τότε διέποντες, κάλπην φέροντες ἔνθα
ἦν τὰ Σεβήρου λείψανα. οἵ τε προσαγορεύοντες τοὺς
νέους αὐτοκράτορας παριόντες καὶ τὴν κάλπην προσ-
4 εκύνουν. ἐκείνην μὲν οὖν παραπέμψαντες, καὶ προ-
πομπεύσαντες αὐτῆς, ἀπέθεντο ἐν τῷ νεῷ ἔνθα Μάρ-
κου τε καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων ἱερὰ μνήματα
δείκνυται· ἐπιτελέσαντες δὲ τὰς νενομισμένας ἱερουρ-
γίας ἐπὶ ταῖς βασιλικαῖς εἰσόδοις ἀνῆλθον ἐς τὰ βα-
5 σίλεια. διελόμενοι δὲ αὐτὰ ἑκάτερος ᾤκει, παρα-
φράττοντές τε πάσας εἰσόδους, εἴ τινες ἦσαν λανθά-
νουσαι, μόναις δὲ ταῖς δημοσίοις καὶ αὐλείοις ἀνέδην
χρώμενοι, φρουράς τε ἐπιστήσαντες ἰδίᾳ ἑκάτερος,
οὐδὲ συνιόντες εἰ μὴ πρὸς ὀλίγον, ὅσον δημοσίᾳ, εἴ
ποτε, ὀφθῆναι. ἐπετέλεσαν δὲ πρὸ ἁπάντων τὴν ἐς
τὸν πατέρα τιμήν.
2 ἔθος γάρ ἐστι Ῥωμαίοις ἐκθειάζειν βασιλέων
τοὺς ἐπὶ παισὶ διαδόχοις τελευτήσαντας· τήν τε τοι-
αύτην τιμὴν ἀποθέωσιν καλοῦσι. μεμιγμένον δέ τι
πένθος ἑορτῇ καὶ θρησκείᾳ κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν
2 δείκνυται. τὸ μὲν γὰρ σῶμα τοῦ τελευτήσαντος πο-
λυτελεῖ κηδείᾳ καταθάπτουσιν ἀνθρώπων νόμῳ· κη-
ροῦ δὲ πλασάμενοι εἰκόνα πάντα ὁμοίαν τῷ τετελευ-

τηκότι ἐπὶ μεγίστης ἐλεφαντίνης κλίνης, ἐς ὕψος ἀρ-
θείσης, προτιθέασιν ἐν τῇ τῶν βασιλείων εἰσόδῳ,
χρυσοϋφεῖς στρωμνὰς ὑποστρωννύντες. ἡ δ' εἰκὼν
ἐκείνη ἐν σχήματι νοσοῦντος πρόκειται ὠχριῶσα. τῆς 3
δὲ κλίνης ἑκατέρωθεν καθέζονται ἐπὶ πλεῖστον τῆς
ἡμέρας ἐν μὲν τῷ λαιῷ μέρει πᾶσα ἡ σύγκλητος, με-
λαίναις ἐφεστρίσι χρώμενοι, ἐν δὲ τῷ δεξιῷ γυναῖκες
πᾶσαι ὅσαις ἀνδρῶν ἢ πατέρων ἀξίωμα τιμῆς ἐνδόξου
μεταδίδωσιν. οὔτε δὲ χρυσοφοροῦσά τις αὐτῶν ὁρᾶ-
ται οὔτε περιδεραίοις κοσμουμένη, ἀλλὰ λιτὰς ἐσθῆ-
τας λευκὰς ἀμφιεννύμεναι σχῆμα παρέχουσι λυπου-
μένων. ἑπτὰ μὲν οὖν ἡμερῶν τὰ εἰρημένα ἐπιτελεῖ- 4
ται· ἰατροί τε εἰσιόντες ἑκάστοτε προσίασι τῇ κλίνῃ,
καὶ δῆθεν ἐπισκεψάμενοι τὸν νοσοῦντα χαλεπώτερον
ἔχειν ἀπαγγέλλουσιν ἑκάστοτε. ἐπὰν δὲ δόξῃ τετε-
λευτηκέναι, τὴν μὲν κλίνην ἀράμενοι τοῦ τε ἱππικοῦ
τάγματος εὐγενέστατοι καὶ τῆς συγκλήτου ἐπίλεκτοι
νεανίαι κατακομίζουσι διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, ἔς τε τὴν
ἀρχαίαν ἀγορὰν προτιθέασιν, ἔνθα οἱ Ῥωμαίων ἄρ-
χοντες τὰς ἀρχὰς ἀπόμνυνται. ἑκατέρωθεν δὲ βάθρα 5
τινὰ σύγκειται ἐν κλίμακος σχήματι, καὶ ἐπὶ μὲν θα-
τέρου μέρους τῶν εὐγενεστάτων καὶ εὐπατριδῶν χο-
ρὸς ἕστηκε παίδων, ἐν δὲ τῷ ἀντικειμένῳ γυναικῶν
τῶν ἐν ἀξιώσει εἶναι δοκουσῶν· ᾄδουσι δὲ ἑκάτεροι
ὕμνους τε καὶ παιᾶνας ἐς τὸν τετελευτηκότα, σεμνῷ
μέλει καὶ θρηνώδει ἐρρυθμισμένους. μετὰ δὲ τοῦτο 6
βαστάσαντες τὴν κλίνην φέρουσιν ἔξω τῆς πόλεως ἐς
τὸ καλούμενον Ἄρεος πεδίον, ἔνθα κατεσκεύασται
ἐν τῷ πλατυτάτῳ τοῦ πεδίου τόπῳ τετράγωνόν τι καὶ
ἰσόπλευρον, ἄλλης μὲν ὕλης οὐδεμιᾶς μετέχον, ἐκ
μόνης δὲ συμπήξεως ξύλων μεγίστων ἐς σχῆμα οἰκή-
ματος. πᾶν δὲ ἐκεῖνο ἔνδοθεν μὲν φρυγάνων πε- 7

*πλήρωται, ἔξωθεν δὲ χρυσοϋφέσι στρωμναῖς ἐλεφαν-
τίνοις τε ἀγάλμασι γραφαῖς τε ποικίλαις κεκόσμηται.
ἐπ' ἐκείνῳ δὲ ἕτερον, σχήματι μὲν καὶ κόσμῳ παρα-
πλήσιον, μικρότερον ⟨δὲ⟩ ἐπίκειται, πυλίδας ἔχον
καὶ θύρας ἀνεῳγυίας. τρίτον τε καὶ τέταρτον, ἀεὶ
τοῦ ὑποκειμένου μεῖον, ἐς τελευταῖον βραχύτατον
8 περατοῦται. ἀπεικάσαι τις ἂν τὸ σχῆμα τοῦ κατα-
σκευάσματος φρυκτωρίοις, ἃ τοῖς λιμέσιν ἐπικείμενα
νύκτωρ διὰ τοῦ πυρὸς ἐς ἀσφαλεῖς καταγωγὰς τὰς
ναῦς χειραγωγεῖ· φάρους τε αὐτὰ οἱ πολλοὶ καλοῦ-
σιν. ἐς δὴ τὸ οἴκημα τὸ δεύτερον ἀνακομίσαντες τὴν
κλίνην τιθέασιν, ἀρώματά τε καὶ θυμιάματα πάντα
ὅσα γῆ φέρει, εἴ τέ τινες καρποὶ ἢ πόαι χυμοί τε
συμβαλλόμενοι πρὸς εὐωδίαν, ἀνακομίζονται καὶ σω-
9 ρηδὸν χέονται· οὔτε γὰρ ἔθνος οὔτε πόλις τις οὔτε
τῶν ἐν ἀξιώσει ἢ τιμῇ ἔστιν ὃς μὴ δῶρα ταῦτα ὕστατα
πέμπει φιλοτίμως ἐς τιμὴν τοῦ βασιλέως. ἐπὰν δὲ
μέγιστον χῶμα ἀρθῇ τῶν ἀρωμάτων πᾶς τε ὁ τόπος
πληρωθῇ, ἱππασία περὶ τὸ κατασκεύασμα ἐκεῖνο γί-
νεται, πᾶν τε τὸ ἱππικὸν τάγμα περιθεῖ κύκλῳ μετά
τινος εὐταξίας καὶ ἀνακυκλώσεως πυρριχίῳ δρόμῳ
10 καὶ ῥυθμῷ. ἅρματά τε περιέρχεται ὁμοίᾳ εὐταξίᾳ,
φέροντα τοὺς ἐφεστῶτας ἠμφιεσμένους μὲν τὰς περι-
πορφύρους ἐσθῆτας, προσωπεῖα δὲ περικειμένους εἰ-
κόνας ἔχοντα ὅσοι Ῥωμαίων ἐνδόξως ἐστρατήγησαν
ἢ ἐβασίλευσαν. τούτων δὲ συντελεσθέντων λαβὼν
λαμπάδα ὁ τὴν βασιλείαν διαδεξάμενος προσφέρει τῷ
οἰκήματι, οἵ τε λοιποὶ πανταχόθεν πῦρ ἐπιτιθέασι·
πάντα δὲ ῥᾷστα ἀνάπτεται εὐμαρῶς ὑπὸ τοῦ πυρός,
φρυγάνων τε πλήθους καὶ θυμιαμάτων ἐπινηθέντος.
11 ἐκ δὲ τοῦ τελευταίου καὶ βραχυτάτου κατασκευάσμα-
τος, ὥσπερ ἀπό τινος ἐπάλξεως, ἀετὸς ἀφίεται σὺν*

*τῷ πυρὶ ἀνελευσόμενος ἐς τὸν αἰθέρα, ὃς φέρειν ἀπὸ
γῆς ἐς οὐρανὸν τὴν τοῦ βασιλέως ψυχὴν πιστεύεται
ὑπὸ Ῥωμαίων· καὶ ἐξ ἐκείνου μετὰ τῶν λοιπῶν θεῶν
θρησκεύεται.*

ταύτην δὴ τὴν τιμὴν ἐκθειάσαντες οἱ παῖδες 3
*τὸν πατέρα ἐπανῆλθον ἐς τὰ βασίλεια. ἐξ ἐκείνου δὲ
ἐστασίαζον πρὸς ἀλλήλους, ἐμίσουν τε καὶ ἐπεβού-
λευον· πάντα τε ἔπραττεν ἑκάτερος πειρώμενος τὸν
ἀδελφὸν ἀποσκευάσασθαι ἐς αὐτόν τε μόνον περια-
γαγεῖν τὴν ἀρχήν. ἐμερίζοντο δὲ καὶ πάντων αἱ* 2
*γνῶμαι, ὅσοι ἐν ἀξιώσει ἢ τιμῇ τινὶ ἦσαν κατὰ τὴν
πόλιν· ἰδίᾳ γὰρ αὐτῶν ἑκάτερος ἐπέστελλέ τε λανθά-
νων καὶ ᾠκειοῦτο, μεγάλαις ὑποσχέσεσι πρὸς αὐτὸν
ἀνθέλκων. καὶ τό γε πλεῖστον μέρος ἐς τὸν Γέταν
ἔβλεπε· φαντασίαν γάρ τινα ἐπιεικείας ἐπεδείκνυτο,
μέτριόν τε καὶ πρᾶον ἑαυτὸν τοῖς προσιοῦσι παρεῖχεν,
ἐπιτηδεύμασί τε σπουδαιοτέροις ἐχρῆτο, προσιέμενός* 3
*τε τοὺς ἐπὶ παιδείᾳ ἐπαινουμένους, ἐσπουδακώς τε
περὶ παλαίστραν καὶ γυμνάσια ἐλεύθερα· χρηστός τε
ὢν καὶ φιλάνθρωπος τοῖς συνοῦσι, φήμῃ καὶ δόξῃ
ἀρίστῃ πλείους ἐς εὔνοιαν καὶ φιλίαν προυκαλεῖτο.
ὁ δ' Ἀντωνῖνος ἐμβριθῶς τὰ πάντα καὶ θυμοειδῶς
ἔπραττε, πολὺ δὲ ἀπάγων ἑαυτὸν τῶν προειρημένων* 4
*στρατιωτικοῦ τε καὶ πολεμικοῦ βίου ἐραστὴς εἶναι
προσεποιεῖτο· ὀργῇ τε πάντα πράττων, καὶ ἀπειλῶν
μᾶλλον ἢ πείθων, φόβῳ καὶ οὐκ εὐνοίᾳ φίλους
ἐκτᾶτο.*

*ὡς στασιάζοντας δὲ τοὺς ἀδελφοὺς ἐν ἅπασιν
οἷς ἔπραττον, μέχρι τῶν εὐτελεστάτων ἔργων, ἡ μή-
τηρ συνάγειν ἐπειρᾶτο. καί ποτε ἔδοξεν αὐτοῖς, ἵνα* 5
*δὴ μὴ μένοντες ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀλλήλοις ἐπιβουλεύοιεν,
νείμασθαι τὴν ἀρχήν. συναγαγόντες δὴ τοὺς πατρῴ-*

ους φίλους, τῆς τε μητρὸς παρούσης, ἠξίουν διαιρε-
θῆναι τὴν βασιλείαν, καὶ τὰ μὲν ὑπ' Εὐρώπην πάντα
ἔχειν τὸν Ἀντωνῖνον, τὴν δὲ ἀντικειμένην ἤπειρον
6 Ἀσίαν τε καλουμένην πᾶσαν Γέτᾳ παραδοθῆναι· οὕ-
τω γὰρ ἔλεγον καὶ θείᾳ τινὶ προνοίᾳ τὰς ἠπείρους
διῃρῆσθαι τῷ Προποντίδος ῥεύματι. ἤρεσκε δὲ τὸν
μὲν Ἀντωνῖνον ἐπὶ τῷ Βυζαντίῳ ἱδρῦσαι στρατόπε-
δον, τὸν δὲ Γέταν ἐν Καλχηδόνι τῆς Βιθυνίας, ὡς
ἀντικείμενα ἀλλήλοις τὰ στρατόπεδα φρουροίη τε τὴν
ἑκατέρου ἀρχὴν καὶ κωλύοι τὰς διαβάσεις. ἐδόκει τε
τῆς συγκλήτου βουλῆς τοὺς μὲν Εὐρωπαίους πάντας
ὑπομεῖναι, τοὺς δὲ ἐκεῖθεν ἀνελθεῖν σὺν τῷ Γέτᾳ.
7 τῇ τε βασιλείᾳ τῇ αὐτοῦ αὐτάρκη ἔσεσθαι ὑποδοχὴν ὁ
Γέτας ἔλεγεν ἢ τὴν Ἀντιόχειαν ἢ τὴν Ἀλεξάνδρειαν,
οὐ πολύ τι τῆς Ῥώμης, ὡς ᾤετο, μεγέθει ἀπολειπού-
σας. τῶν δὲ ὑπὸ μεσημβρίᾳ ἐθνῶν Μαυρουσίους μὲν
καὶ Νομάδας Λιβύης τε τὰ παρακείμενα Ἀντωνίνῳ
παραδοθῆναι, τὰ δὲ ἐπέκεινα μέχρις ἀνατολῆς προσ-
8 ήκειν τῷ Γέτᾳ. ταῦτα δὴ αὐτῶν διατυπούντων οἱ
μὲν ἄλλοι πάντες σκυθρωποῖς προσώποις ἐς γῆν ἔνευ-
σαν· ἡ δὲ Ἰουλία "γῆν μέν" ἔφη "καὶ θάλασσαν, ὦ
τέκνα, εὑρίσκετε ὅπως νείμησθε, καὶ τὰς ἠπείρους,
ὥς φατε, τὸ Πόντιον ῥεῖθρον διαιρεῖ· τὴν δὲ μητέρα
πῶς ἂν διέλοισθε, καὶ πῶς ἡ ἀθλία ἐγὼ ἐς ἑκάτερον
ὑμῶν νεμηθείην ἢ τμηθείην; πρῶτον δὴ ἐμὲ φονεύ-
σατε, καὶ διελόντες ἑκάτερος παρ' ἑαυτῷ τὸ μέρος
θαπτέτω· οὕτω γὰρ ἂν μετὰ γῆς καὶ θαλάττης ἐς ὑμᾶς
9 μερισθείην." ταῦτα δὲ λέγουσα μετὰ δακρύων καὶ
οἰμωγῆς, ἀμφοτέροις τε τὰς χεῖρας περιβάλλουσα καὶ
ὑπὸ τὰς ἀγκάλας ἄγουσα, συνάγειν ἐπειρᾶτο. πάντας
δὲ οἴκτου καταλαβόντος διελύθη τὸ συνέδριον, ἥ τε

σκέψις ἀπεδοκιμάσθη, ἑκάτερός τε ἐς τὰ ἑαυτοῦ βα-
σίλεια ἀνεχώρησε.

τὸ δὲ μῖσος καὶ ἡ στάσις ηὔξετο. εἴτε γὰρ ἡγε- 4
μόνας ἢ ἄρχοντας ἔδει ποιεῖν, ἑκάτερος τὸν ἑαυτοῦ
φίλον προάγειν ἤθελεν, εἴτε δικάζοιεν, τὰ ἐναντία
ἐφρόνουν, ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν δικαζομένων ἔσθ' ὅτε·
πλέον γὰρ ἦν παρ' αὐτοῖς τοῦ δικαίου τὸ φιλόνεικον.
ἔν τε θεάμασι περὶ τὰ ἐναντία ἐσπούδαζον. πάντα τε 2
εἴδη ἐπιβουλῆς ἐξήρτυον, οἰνοχόους τε καὶ ὀψοποιοὺς
ἀνέπειθον ἐμβαλεῖν δηλητήρια φάρμακα. οὐ ῥᾳδίως
δὲ αὐτῶν οὐδετέρῳ προεχώρει, ἐπειδὴ μετὰ πολλῆς
ἐπιμελείας καὶ φρουρᾶς διῃτῶντο. τέλος δὲ μὴ φέρων
ὁ Ἀντωνῖνος, ἀλλ' ὑπὸ τῆς περὶ τὴν μοναρχίαν ἐπι-
θυμίας ἐλαυνόμενος, διέγνω δρᾶσαί τι ἢ παθεῖν γεν-
ναῖον, διὰ ξίφους χωρήσας καὶ φόνου· μὴ προχωρού- 3
σης γὰρ τῆς λανθανούσης ἐπιβουλῆς ἀναγκαίαν ἡγή-
σατο τὴν κινδυνώδη τε καὶ ἀπεγνωσμένην . . . . τῆς
μὲν διὰ στοργὴν τοῦ δὲ δι' ἐπιβουλήν.

Γέτας μὲν δὴ καιρίως τρωθείς, προσχέας τὸ a. 212
αἷμα τοῖς τῆς μητρὸς στήθεσι, μετήλλαξε τὸν βίον·
ὁ δ' Ἀντωνῖνος κατεργασθέντος αὐτῷ τοῦ φόνου προ-
πηδᾷ τοῦ δωματίου θέων, φερόμενός τε δι' ὅλων τῶν
βασιλείων ἐβόα μέγαν κίνδυνον ἐκπεφευγέναι μόλις 4
τε σωθῆναι. τούς τε στρατιώτας, οἳ φρουροῦσι τὰ
βασίλεια, κελεύει αὐτὸν ἁρπάσαντας ἀπάγειν ἐς τὸ
στρατόπεδον, ὡς ἂν σωθῇ ἐκεῖ φυλαχθείς· μείνας
γὰρ ἐπὶ τῆς βασιλείου αὐλῆς ἔλεγεν ἀπολεῖσθαι. πι-
στεύσαντές τε ἐκεῖνοι, τό τε πεπραγμένον ἔνδον οὐκ
εἰδότες, θέοντι αὐτῷ καὶ φερομένῳ συνεξέδραμον
πάντες. ταραχή τε τὸν δῆμον κατεῖχεν ὁρῶντα περὶ
δείλην διὰ μέσης φερόμενον τῆς πόλεως δρόμῳ τὸν
βασιλέα. ὡς δὲ ἐσέπεσεν ἐς τὸ στρατόπεδον ἔς τε τὸν 5

νεών, ἔνθα τὰ σημεῖα καὶ τὰ ἀγάλματα τοῦ στρατο-
πέδου προσκυνεῖται, ῥίψας ἑαυτὸν ἐς γῆν ὡμολόγει
τε χαριστήρια ἔθυέ τε σωτήρια. ὡς δὲ διηγγέλη τοῦτο
τοῖς στρατιώταις, ὧν οἳ μὲν ἤδη περὶ λουτρὰ εἶχον οἳ
6 δὲ ἀνεπαύοντο, πάντες ἐκπλαγέντες συνέθεον. ὃ δὲ
προελθὼν τὸ μὲν πραχθὲν εὐθέως οὐχ ὡμολόγησεν,
ἐβόα δὲ πεφευγέναι κίνδυνον καὶ ἐπιβουλὴν πολεμίου
καὶ ἐχθροῦ, τὸν ἀδελφὸν λέγων, μόλις τε καὶ μετὰ
πολλῆς μάχης τῶν ἐχθρῶν κεκρατηκέναι, κινδυνευ-
σάντων δὲ ἀμφοτέρων κἂν ἕνα ἑαυτὸν βασιλέα τετη-
ρῆσθαι ὑπὸ τῆς τύχης. τοιαῦτα δή τινα πλαγίως ἐμ-
φαίνων νοεῖσθαι μᾶλλον ἐβούλετο τὰ πραχθέντα ἢ
7 ἀκούεσθαι. ὑπισχνεῖται δὲ αὐτοῖς ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ
σωτηρίας καὶ μοναρχίας ἑκάστῳ μὲν στρατιώτῃ δισχι-
λίας καὶ πεντακοσίας δραχμὰς Ἀττικάς, προστίθησι
δὲ τῷ σιτηρεσίῳ ἄλλο τοῦ τελουμένου ἥμισυ. κελεύει
τε ἀπελθόντας αὐτοὺς ἤδη ὑποδέχεσθαι ἔκ τε τῶν
ναῶν καὶ τῶν θησαυρῶν τὰ χρήματα, μιᾶς [τε] ἡμέ-
ρας ἀφειδῶς ἐκχέας πάντα ὅσα ἔτεσιν ὀκτωκαίδεκα ὁ
Σεβῆρος ἤθροισέ τε καὶ κατέκλεισεν ἐξ ἀλλοτρίων
8 συμφορῶν. οἱ δὲ στρατιῶται τοσοῦτον χρημάτων
πλῆθος ἀκούσαντες, καὶ συνέντες τὸ πεπραγμένον
ἤδη καὶ τοῦ φόνου διαβοήτου γενομένου ὑπὸ τῶν
ἔνδοθεν φευγόντων, μόνον τε αὐτοκράτορα ἀναγορεύ-
ουσιν αὐτὸν καὶ τὸν Γέταν καλοῦσι πολέμιον.

5 ἐπιμείνας δὲ ὁ Ἀντωνῖνος τῆς νυκτὸς ἐκείνης
ἐν τῷ νεῷ τοῦ στρατοπέδου, θαρρήσας τε καὶ ταῖς
ἐπιδόσεσιν οἰκειωσάμενος τοὺς στρατιώτας, ἐς τὴν
σύγκλητον κατῆλθε μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ, ὡπλι-
σμένου μᾶλλον ἢ ἔθος ἐστὶ βασιλέα προπέμπειν. εἰσ-
ελθὼν δὲ καὶ θύσας, τοῦ τε βασιλείου ἐπιβὰς θρό-
2 νου, ἔλεξε τοιάδε. "οὐκ ἀγνοῶ μὲν ὅτι πᾶς οἰκείου

φόνος εὐθέως ἀκουσθεὶς μεμίσηται, τό τε ὄνομα ταῖς
ἀκοαῖς ἅμα τῷ προσπεσεῖν εὐθὺς φέρει χαλεπὴν δια-
βολήν. τοῖς μὲν γὰρ δυστυχήσασιν ἔλεος, τοῖς δὲ κρα-
τήσασι φθόνος παρακολουθεῖ· καὶ τὸ μὲν ἡττηθὲν ἐν
τοῖς τοιούτοις ἀδικεῖσθαι, τὸ δὲ νικῆσαν ἀδικεῖν δοκεῖ.
πλὴν εἴ τις ὀρθῇ κρίσει καὶ μὴ διαθέσει τῇ πρὸς τὸν 3
πεσόντα τὸ πεπραγμένον λογίζοιτο, τήν τε αἰτίαν αὐ-
τοῦ καὶ τὴν ὑπόθεσιν ἐξετάζοι, εὕροι ἂν ὁμοῦ καὶ
εὔλογον καὶ ἀναγκαῖον τὸν μέλλοντα πείσεσθαι δει-
νὸν ἀμύνασθαι μᾶλλον ἢ ὑπομεῖναι· τῇ μὲν γὰρ συμ-
φορᾷ τοῦ πεσόντος καὶ ἀνανδρίας ψόγος παρακολου-
θεῖ, ὁ δὲ κρατήσας ἅμα τῷ σεσῶσθαι καὶ δόξαν ἀν-
δρείας ἀπηνέγκατο. τὰ μὲν οὖν ἄλλα, ὅσα διὰ δη- 4
λητηρίων φαρμάκων καὶ διὰ πάσης ἐνέδρας ἐπεβού-
λευσέ μοι, ἔνεστιν ὑμῖν καὶ διὰ βασάνων χωρήσασι
μαθεῖν· καὶ γὰρ διὰ τοῦτο τοὺς ἐκείνου ἐν τοῖς ὑπη-
ρέταις ἐκέλευσα παρεῖναι, ὅπως εὕρητε τὴν ἀλήθειαν.
εἰσὶ δέ τινες αὐτῶν καὶ ἤδη ἐξετασθέντες, καὶ τῆς
ἐξετάσεως ἐπακοῦσαι δύνασθε. τὸ δ' οὖν τελευταῖον
ἐπῆλθέ μοι παρὰ τῇ μητρὶ ὄντι ξιφήρεις ἔχων τινὰς
ἐς τοῦτο παρεσκευασμένους. ὅπερ ἐγὼ προμηθείᾳ 5
πολλῇ καὶ ἀγχινοίᾳ συνεὶς ἠμυνάμην ὡς πολέμιον,
ἐπεὶ μήτε γνώμην ἔτι μήτε ὁρμὴν ἔφερεν ἀδελφοῦ.
ἀμύνεσθαί τε τοὺς ἐπιβουλεύοντας οὐ μόνον δίκαιον
ἀλλὰ καὶ σύνηθες. αὐτὸς γοῦν ὁ τῆσδε τῆς πόλεως
κτίστης Ῥωμύλος οὐκ ἤνεγκεν ἀδελφὸν ὑβρίσαντα
μόνον ἐς τὰ ἐκείνου ἔργα. σιγῶ Γερμανικὸν ⟨τὸν 6
Τιβερίου καὶ Βρεττανικὸν⟩ τὸν Νέρωνος καὶ Τίτον
τὸν Δομετιανοῦ. Μᾶρκος αὐτός, φιλοσοφίαν καὶ ἐπι-
είκειαν προσποιούμενος, Λουκίου τὴν ὕβριν οὐκ ἤνεγ-
κεν ὄντος γαμβροῦ, ἀλλ' ἐξ ἐπιβουλῆς αὐτὸν ἀπεσεί-
σατο. ἐγὼ δὲ δηλητηρίων παρεσκευασμένων, ξίφους

ἐπηωρημένου τὸν ἐχθρὸν ἠμυνάμην· τοῦτο γὰρ αὐ-
7 τῷ τοὔνομα ἐδίδου τὰ ἔργα. ὑμᾶς δὲ χρὴ πρῶτον μὲν
θεοῖς εἰδέναι χάριν ὅτι κἂν τὸν ἕτερον ὑμῖν τῶν βα-
σιλέων ἔσωσαν, παύσασθαι δὲ ἤδη τὰς ψυχὰς καὶ τὰς
γνώμας διῃρημένους, ἐς ἕνα δὲ βλέποντας ἀμερίμνως
βιοῦν. βασιλείαν δὲ ὁ Ζεύς, ὥσπερ αὐτὸς ἔχει θεῶν
μόνος, οὕτω καὶ ἀνθρώπων ἑνὶ δίδωσι." τοιαῦτα εἰ-
πὼν μεγάλῃ βοῇ, θυμοῦ πεπληρωμένος, βλέμματι
δριμεῖ ἀφορῶν ἐς τοὺς ἐκείνου φίλους, τρέμοντάς τε
καὶ ὠχριῶντας τοὺς πλείστους καταλιπών, ἀνέδραμεν
ἐς τὰ βασίλεια.

6 εὐθὺς δὲ πάντες ἐφονεύοντο οἱ ἐκείνου οἰκεῖοί
τε καὶ φίλοι, καὶ οἱ ὄντες ἐν τοῖς βασιλείοις ἔνθα
ἐκεῖνος ᾤκει· ὑπηρέται τε πάντες ἀνῃροῦντο· οὐδέ
τις ἦν φειδὼ ἡλικίας, οὐδὲ μέχρι νηπίων. τὰ δὲ πτώ-
ματα φερόμενα μεθ' ὕβρεως πάσης ἁμάξαις ἐπιτε-
θέντα καὶ ἔξω τῆς πόλεως κομισθέντα σωρηδὸν κα-
2 τεπίμπρατο ἢ ὁπωσδὴ ἐρρίπτετο. οὐδεὶς δὲ περιε-
γένετο τῶν κἂν μετρίως ἐκείνῳ γνωσθέντων. ἀθλη-
ταὶ δὲ καὶ ἡνίοχοι ὑποκριταί τε πάσης μούσης καὶ ὀρ-
χήσεως, πᾶν τε ὅπερ ἐκεῖνος δι' ἡδονῆς ἔσχε θέαμα
ἢ ἄκουσμα, διεφθείρετο. τῆς τε συγκλήτου βουλῆς
ὅσοι γένει ἢ πλούτῳ ὑπερεῖχον, ἐπὶ βραχυτάταις ἢ
οὐδ' ὑφεστώσαις αἰτίαις ἐκ τῆς τυχούσης διαβολῆς,
3 ὡς ἐκείνου φίλοι, ἀνῃροῦντο. τήν τε Κομμόδου
ἀδελφήν, πρεσβῦτιν ἤδη καὶ πρὸς πάντων βασιλέων
ὡς Μάρκου θυγατέρα τετιμημένην, ἀπέκτεινεν, αἰ-
τίαν ἐπαγαγὼν ὡς δακρυσάσῃ παρὰ τῇ μητρὶ αὐτοῦ
ἐπὶ τῷ τοῦ παιδὸς φόνῳ. τήν τε γυναῖκα γενομένην
ἑαυτοῦ, Πλαυτιανοῦ θυγατέρα, οὖσαν δὲ ἐν Σικελίᾳ,
τόν τε ἀνεψιὸν αὐτοῦ Σεβήρῳ τε ὁμώνυμον, καὶ τὸν
Περτίνακος υἱόν, τῆς τε Κομμόδου ἀδελφῆς Λουκίλ-

λης υἱόν, καὶ εἴ τι γένος ἦν βασιλικὸν ἢ ἐν συγκλή-
τῳ ἐξ εὐπατριδῶν καταβαῖνον, πᾶν ἐξέκοψεν. ἔς τε 4
τὰ ἔθνη πέμπων, ἡγεμόνας τε καὶ ἐπιτρόπους ὡς ἐκεί-
νου φίλους πάντας διεχρήσατο. πᾶσά τε νὺξ ἔφερε
φόνους παντοδαπῶν ἀνθρώπων. τάς τε τῆς Ἑστίας
ἱερείας ζώσας κατώρυττεν ὡς μὴ φυλαττούσας τὴν
παρθενίαν. τὸ δὲ τελευταῖον καὶ μήποτε γενόμενον
ἔργον· ἱπποδρομίαν μὲν ἐθεᾶτο, ἀπέσκωψε δέ τι τὸ
πλῆθος ἐς ἡνίοχον περὶ ὃν ἐκεῖνος ἐσπουδάκει· ὃ δὲ
οἰηθεὶς αὐτὸς ὑβρίσθαι κελεύει τῷ πλήθει προσπε-
σεῖν τὸ στράτευμα, ἀπάγειν τε καὶ φονεύειν τοὺς κα-
κῶς τὸν ἡνίοχον εἰπόντας. οἱ δὲ στρατιῶται τοῦ βιά- 5
ζεσθαί τε καὶ ἁρπάζειν λαβόντες ἐξουσίαν, οὐκέτι
διακρίνοντες τίνες ἦσαν οἱ προπετέστερον φθεγξάμε-
νοι (καὶ γὰρ ἦν εὑρίσκειν ἀδύνατον ἐν δήμῳ τοσούτῳ
μηδενὸς ὁμολογοῦντος), ἀφειδῶς τοὺς ἐντυγχάνοντας
ἀπάγοντες ἀνῄρουν, ἢ ἀφαιρούμενοι ἅπερ εἶχον ὥσπερ
λύτρα μόλις ἐφείδοντο.

τοιαῦτα δὴ πράττων, ὑπό τε τῆς τῶν ἔργων συν- 7
έσεως ἐλαυνόμενος καὶ πρὸς τὴν ἐν τῇ πόλει διατρι-
βὴν ἀπεχθῶς ἔχων, ἀποδημῆσαι τῆς Ῥώμης ἠθέλη-
σεν ὡς δὴ διοικήσων τὰ ἐν τοῖς στρατοπέδοις καὶ τὰ
ἔθνη ἐποψόμενος. ἀπάρας δὲ τῆς Ἰταλίας, ἐπί τε ταῖς 2
ὄχθαις τοῦ Ἴστρου γενόμενος, διῴκει δὴ τὰ ἀρκτῷα 213
τῆς ἀρχῆς μέρη, γυμνάσια τοῦ σώματος ποιούμενος
ἡνιοχείας καὶ θηρίων παντοδαπῶν συστάδην ἀναιρέ-
σεις, δικάζων μὲν σπανίως, πλὴν νοῆσαι τὸ κρινόμε-
νον εὐφυὴς ἦν εὐθίκτως τε πρὸς τὰ λεχθέντα ἀπο-
κρίνασθαι. ᾠκειώσατο δὲ καὶ πάντας τοὺς ἐπέκεινα 3
Γερμανούς, ἔς τε φιλίαν ὑπηγάγετο, ὡς καὶ συμ-
μάχους παρ' αὐτῶν λαβεῖν καὶ τοῦ σώματος ἑαυτοῦ
φρουροὺς ποιήσασθαι, γενναίους τε καὶ ὡραίους ἐπι-

λεξάμενος. πολλάκις δὲ καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀποθέμε-
νος χλαμύδα ἠμφιέννυτο τὰ Γερμανῶν περιβλήματα,
ἔν τε χλαμύσιν αἷς εἰώθασιν, ἀργύρῳ πεποικιλμέναις,
ἑωρᾶτο· κόμας τε τῇ κεφαλῇ ἐπετίθετο ξανθὰς καὶ ἐς
4 κουρὰν τὴν Γερμανῶν ἠσκημένας. τούτοις δὴ χαί-
ροντες οἱ βάρβαροι ὑπερηγάπων αὐτόν. ἔχαιρον δὲ
αὐτῷ καὶ οἱ Ῥωμαίων στρατιῶται, μάλιστα μὲν διὰ
τὰς τῶν χρημάτων ἐπιδόσεις, αἷς ἀφειδῶς προσεφέ-
ρετο αὐτοῖς, ὅτι τε πᾶν ὡς στρατιώτης ἔπραττεν, εἴτε
ὄρυγμά τι ὀρύττειν ἔδει, σκάπτων πρῶτος, εἴτε ῥεῖ-
θρον γεφυρῶσαι ἢ βάθος χῶσαι· πᾶν θ' ὃ χειρῶν ἢ
5 καμάτου σώματος ἔργον, πρῶτος εἰργάζετο. τράπεζάν
τε εὐτελῆ παρετίθετο, ἔσθ' ὅπῃ καὶ ξυλίνοις ἐς πο-
τὸν καὶ ἐδέσματα χρώμενος σκεύεσιν. ἄρτον τε προσ-
εφέρετο αὐτοσχέδιον· σῖτον γὰρ ἀλέσας τῇ ἑαυτοῦ
χειρί, ὃ ἤρκει μόνῳ, μᾶζάν τε ποιήσας καὶ ἐπ' ἀν-
6 θράκων ὀπτήσας ἐσιτεῖτο. καὶ πάντων μὲν τῶν πο-
λυτελῶν ἀπείχετο· ὅσα δὲ εὐτελέστατα καὶ τοῖς πενε-
στάτοις τῶν στρατιωτῶν εὐμαρῆ, τούτοις ἐχρῆτο. συ-
στρατιώτης τε ὑπ' αὐτῶν μᾶλλον ἢ βασιλεὺς καλού-
μενος χαίρειν προσεποιεῖτο. τὰ πλεῖστά τε αὐτοῖς
συνώδευε περιπατῶν, σπανίως ὀχήματος ἢ ἵππου ἐπι-
7 βαίνων, τά τε ὅπλα βαστάζων ἑαυτῷ. ἔστι δ' ὅτε
καὶ τὰ τῶν στρατοπέδων σύμβολα, ἐπιμήκη ὄντα καὶ
χρυσοῖς ἀναθήμασι πολλοῖς κεκοσμημένα, μόλις ὑπὸ
τῶν γενναιοτάτων στρατιωτῶν φερόμενα ἐπιθεὶς τοῖς
ὤμοις ἔφερεν αὐτός. διὰ δὴ ταῦτα καὶ τὰ τούτοις
ὅμοια ὡς στρατιωτικὸς ὑπ' αὐτῶν ἐφιλεῖτο καὶ ὡς
γενναῖος ἐθαυμάζετο· καὶ γὰρ ἦν θαύματος ἄξιον ἐν
μικρῷ πάνυ τὸ μέγεθος σώματι γενναίων πόνων ἄσκη-
σις τοσαύτη.

8 ἐπεὶ δὲ τὰ παρὰ τῷ Ἴστρῳ στρατόπεδα διῴκησε,

κατῆλθέ τε εἰς Θρᾴκην Μακεδόσι γειτνιῶσαν, εὐθὺς 214
Ἀλέξανδρος ἦν, καὶ τήν τε μνήμην αὐτοῦ παντοίως
ἀνενεώσατο, εἰκόνας τε καὶ ἀνδριάντας ἐν πάσαις πό-
λεσιν ἀναστῆναι ἐκέλευσε, τήν τε Ῥώμην ἐπλήρωσεν
ἀνδριάντων καὶ εἰκόνων, ἐν τῷ Καπετωλίῳ καὶ ἐν
ἄλλοις ἱεροῖς, τῆς πρὸς Ἀλέξανδρον συναφείας. ἔσθ' 2
ὅπου δὲ καὶ χλεύης εἴδομεν ἀξίας εἰκόνας, ἐν γραφαῖς
ἑνὸς σώματος ὑπὸ περιφερείᾳ κεφαλῆς μιᾶς ὄψεις
ἡμιτόμους δύο, Ἀλεξάνδρου τε καὶ Ἀντωνίνου. προ-
ῄει δὲ αὐτὸς ἐν Μακεδονικῷ σχήματι, καυσίαν τε ἐπὶ
τὴν κεφαλὴν φέρων καὶ κρηπῖδας ὑποδούμενος. ἐπι-
λεξάμενός τε νεανίας καὶ στρατεύσας Μακεδονικὴν
ἐκάλει φάλαγγα, τούς τε ἡγουμένους αὐτῆς φέρειν τὰ
τῶν ἐκείνου στρατηγῶν ὀνόματα. ἀπό τε Σπάρτης 3
μεταπεμψάμενος νεανίας Λακωνικὸν καὶ Πιτανάτην
λόχον ἐκάλει.

ταῦτα δὲ ποιήσας, τά τε ἐν ταῖς πόλεσι διοική-
σας ὡς ἐνεδέχετο, ἠπείχθη ἐς Πέργαμον τῆς Ἀσίας,
χρήσασθαι βουλόμενος θεραπείαις τοῦ Ἀσκληπιοῦ.
ἀφικόμενος δὴ ἐκεῖ, καὶ ἐς ὅσον ἤθελε τῶν ὀνειράτων
ἐμφορηθείς, ἧκεν ἐς Ἴλιον. ἐπελθὼν δὲ πάντα τὰ 4
τῆς πόλεως λείψανα, ἧκεν ἐπὶ τὸν Ἀχιλλέως τάφον,
στεφάνοις τε κοσμήσας καὶ ἄνθεσι πολυτελῶς πάλιν
Ἀχιλλέα ἐμιμεῖτο. ζητῶν τε καὶ Πάτροκλόν τινα ἐποί-
ησέ τι τοιοῦτον. ἦν αὐτῷ τις τῶν ἀπελευθέρων φίλ-
τατος, Φῆστος μὲν ὄνομα, τῆς δὲ βασιλείου μνήμης
προεστώς. οὗτος ὄντος αὐτοῦ ἐν Ἰλίῳ ἐτελεύτησεν,
ὡς μέν τινες ἔλεγον, φαρμάκῳ ἀναιρεθεὶς ἵν' ὡς Πά-
τροκλος ταφῇ, ὡς δὲ ἕτεροι ἔφασκον, νόσῳ διαφθα-
ρείς. τούτου κομισθῆναι κελεύει τὸν νέκυν, ξύλων 5
τε πολλῶν ἀθροισθῆναι πυράν· ἐπιθείς τε αὐτὸν ἐν
μέσῳ καὶ παντοδαπὰ ζῷα κατασφάξας ὑφῆψέ τε, καὶ

φιάλην λαβὼν σπένδων τε τοῖς ἀνέμοις εὔχετο. πάνυ
τε ὢν ψιλοκόρσης, πλόκαμον ἐπιθεῖναι τῷ πυρὶ ζη-
τῶν ἐγελᾶτο· πλὴν ὧν εἶχε τριχῶν ἀπεκείρατο. ἐπῄνει
δὲ καὶ στρατηγῶν μάλιστα Σύλλαν τε τὸν Ῥωμαῖον
καὶ Ἀννίβαν τὸν Λίβυν, ἀνδριάντας τε αὐτῶν καὶ εἰ-
κόνας ἀνέστησεν.

6 ἀπάρας δὲ τῆς Ἰλίου διά τε τῆς ἄλλης Ἀσίας καὶ
Βιθυνίας τῶν τε λοιπῶν ἐθνῶν, κἀκεῖσε διοικήσας
τὰ πρακτέα, ἐς τὴν Ἀντιόχειαν ἀφίκετο. ἐκεῖ τε ὑπο-
δεχθεὶς πολυτελῶς καὶ διατρίψας χρόνου τινὸς ἐπὶ
a. 215 τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐστέλλετο, πρόφασιν μὲν ποιούμε-
νος ποθεῖν τὴν ἐπ' Ἀλεξάνδρῳ κτισθεῖσαν πόλιν, καὶ
τῷ θεῷ χρήσασθαι ὃν ἐκεῖνοι σέβουσιν ἐξαιρέτως·
7 δύο γὰρ ταῦτα ὑπερβαλλόντως προσεποιεῖτο, τήν τε
τοῦ θεοῦ θρησκείαν καὶ τὴν τοῦ ἥρωος μνήμην. ἑκα-
τόμβας τε οὖν κελεύει παρασκευασθῆναι ἐναγισμούς
τε παντοδαπούς. ὡς δὲ διηγγέλη τῷ τῶν Ἀλεξαν-
δρέων πλήθει, φύσει μὲν ὄντι τὰς γνώμας κουφοτά-
τῳ καὶ ἐπὶ τοῖς βραχυτάτοις ῥᾷστα κινουμένῳ, τότε
δ' ἐξεπτόηντο τὴν τοῦ βασιλέως σπουδήν τε καὶ εὔ-
8 νοιαν πυνθανόμενοι. ὑποδοχὴ δὲ παρεσκευάζετο
οἵαν μηδενὶ πώποτε βασιλεῖ γενέσθαι φασί· πάσης τε
γὰρ μούσης ὄργανα πανταχοῦ διακείμενα ποικίλον
ἦχον εἰργάζετο, ἀρωμάτων τε παντοδαπῶν καὶ θυ-
μιαμάτων ἀτμίδες εὐωδίαν παρεῖχον ταῖς εἰσόδοις,
δᾳδουχίαις τε καὶ ἀνθέων βολαῖς ἐτίμων τὸν βασιλέα.
9 ὡς δὲ εἰσήλασεν ἐς τὴν πόλιν σὺν παντὶ τῷ στρατῷ,
πρῶτον μὲν ἐς τὸν νεὼν ἀνελθὼν πολλὰς ἑκατόμβας
κατέθυσε λιβάνῳ τε τοὺς βωμοὺς ἐσώρευσεν, ἐκεῖθεν
δ' ἐλθὼν ἐς τὸ Ἀλεξάνδρου μνῆμα, τήν τε χλαμύδα
ἣν ἔφερεν ἁλουργῆ, δακτυλίους τε οὓς εἶχε λίθων
τιμίων, ζωστῆράς τε καὶ εἴ τι πολυτελὲς ἔφερε, περιε-

λῶν ἑαυτοῦ ἐπέθηκε τῇ ἐκείνου σορῷ. ἃ δὴ ὁρῶν ὁ 9
δῆμος ὑπερέχαιρε, παννυχίζων τε καὶ ἑορτάζων, οὐκ
εἰδὼς τὴν τοῦ βασιλέως λανθάνουσαν γνώμην· ταῦ-
τα γὰρ πάντα ἐκεῖνος ὑπεκρίνατο βουλόμενος τὸ πλῆ-
θος αὐτῶν διαφθεῖραι. ἡ δ' αἰτία τοῦ λανθάνοντος
μίσους τοιάδε τις ἦν· ἀπηγγέλλετο αὐτῷ διατρίβοντι 2
ἐπὶ τῆς Ῥώμης ἔτι, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ περιόντος καὶ
μετὰ τὸν ἐκείνου φόνον, ὅτι ἄρα εἶεν πολλὰ ἐς αὐτὸν
ἀποσκώψαντες. πεφύκασι δέ πως εἶναι φιλοσκώμμο-
νες καὶ λέγειν εὐστόχως ὑπογραφὰς ἢ παιδιάς, ἀπορ-
ριπτοῦντες ἐς τοὺς ὑπερέχοντας πολλὰ χαρίεντα μὲν
αὐτοῖς δοκοῦντα, λυπηρὰ δὲ τοῖς σκωφθεῖσι· τῶν
γὰρ τοιούτων κνίζει μάλιστα ὅσα ἐλέγχει τῶν ἁμαρ-
τημάτων τὴν ἀλήθειαν. πολλὰ τοίνυν ἐκείνων αὐ- 3
τὸν σκωψάντων ἔς τε τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ἀναίρεσιν, καὶ
τὴν πρεσβῦτιν Ἰοκάστην καλούντων, ἐκεῖνον δὲ χλευα-
ζόντων ὅτι δὴ μικρὸς ὢν Ἀλέξανδρον καὶ Ἀχιλλέα
γενναιοτάτους καὶ μεγίστους ἥρωας ἐμιμεῖτο, τοιαῦτά
τινα παίζειν αὐτῶν δοκούντων, ὀλέθρια καὶ ἐπίβουλα
κατ' αὐτῶν σκέψασθαι τὸν Ἀντωνῖνον ἠνάγκασαν,
φύσει ὄντα ὀργίλον καὶ φονικόν. συμπανηγυρίσας 4
τοίνυν αὐτοῖς καὶ συνεορτάσας, ὡς εἶδε πᾶσαν τὴν
πόλιν πλήθους μεγίστου πεπληρωμένην τῶν ἀπὸ πά-
σης περὶ αὐτὴν χώρας ἐκεῖ συνελθόντων, διὰ προ-
γράμματος πᾶσαν τὴν νεολαίαν ἔς τι πεδίον κελεύει
συνελθεῖν, φήσας ἐς τὴν Ἀλεξάνδρου τιμὴν φάλαγγα
βούλεσθαι συστήσασθαι, ὥσπερ Μακεδονικὴν καὶ
Σπαρτιᾶτιν, οὕτω καὶ τοῦ ἥρωος ἐπωνύμους. κελεύει 5
δὴ στιχηδὸν τοὺς νεανίας πάντας διαστῆναι, ὡς ἂν
ἐπελθὼν ἕκαστον ἴδῃ πῶς τε ἡλικίας ἔχοι καὶ μεγέ-
θους σώματος καὶ εὐεξίας ἐς στρατείαν ἐπιτηδείου.
ταύταις αὐτοῦ ταῖς ὑποσχέσεσι πιστεύσαντες οἱ νεα-

νίαι πάντες, ἐοικότα τε ἐλπίσαντες διὰ τὴν προϋπάρ-
ξασαν παρ' αὐτοῦ ἐς τὴν πόλιν τιμήν, συνῆλθον ἅμα
γονεῦσί τε καὶ ἀδελφοῖς συνηδομένοις αὐτῶν ταῖς
6 ἐλπίσιν. ὁ δ' Ἀντωνῖνος διεστῶτας αὐτοὺς ἐπιών,
ἑκάστου ἐφαπτόμενος καὶ ἄλλου ἄλλο λέγων ἐγκώμιον
παρήει, ἔστ' αὐτοὺς οὔτε τι ὁρῶντας οὔτε προσδο-
κῶντας τὸ στρατιωτικὸν πᾶν ἐκυκλώσατο. ὡς δὲ ἐτε-
κμήρατο ἤδη αὐτοὺς εἶναι ἐντὸς τῶν ὅπλων περιει-
λημμένους καὶ ὥσπερ ἐν δικτύοις σεσαγηνευμένους,
ἐπελθὼν πάντας αὐτὸς μὲν ὑπεξέρχεται μεθ' ἧς εἶχε
φρουρᾶς περὶ ἑαυτόν, ὑφ' ἑνὶ δὲ σημείῳ προσπεσόν-
τες πανταχόθεν οἱ στρατιῶται τὴν ἐν μέσῳ πᾶσαν
νεολαίαν, καὶ εἴ τινες ἄλλως παρῆσαν, παντὶ τρόπῳ
φόνων ἀναιροῦσιν, ὡπλισμένοι τε ἀόπλους καὶ παν-
7 ταχόθεν περιειληφότες. τῶν δὲ στρατιωτῶν οἱ μὲν
ἐφόνευον ἔξωθεν, οἱ δ' ὤρυττον ὀρύγματα μέγιστα
ἕλκοντές τε τοὺς πίπτοντας ἐνέβαλλον, πληροῦντες
σωμάτων· καὶ τὴν γῆν ἐπιχέοντες μέγιστον ἤγειρον
ταχέως πολυάνδριον. πολλοί τε καὶ ἡμιθνῆτες εἱλκύ-
σθησαν, ἔτι τε ἄτρωτοι συνεχώσθησαν. ἀλλὰ μὴν καὶ
8 τῶν στρατιωτῶν οὐκ ὀλίγοι προσαπώλοντο· ὅσοι γὰρ
ἔτι ἐμπνέοντες καὶ δυνάμεως μετρίως ἔχοντες συνω-
θοῦντο, περιπλεκόμενοι συγκαθεῖλκον αὐτούς. το-
σοῦτος δὲ ἐγένετο φόνος ὡς ῥείθροις αἵματος διά τοῦ
πεδίου τάς τε ἐκβολὰς τοῦ Νείλου μεγίστας οὔσας τόν
τε περὶ τὴν πόλιν αἰγιαλὸν πάντα φοινιχθῆναι. τοι-
αῦτα δὴ ἐργασάμενος τὴν πόλιν, ἀπάρας ἐς Ἀντιόχειαν
ἀφίκετο.

10 ἐπιθυμήσας δὲ μετ' οὐ πολὺ Παρθικὸς κληθῆ-
ναι καὶ Ῥωμαίοις ἐπιστεῖλαι ὡς χειρωσάμενος τοὺς
κατὰ τὴν ἀνατολὴν βαρβάρους, καίτοι γε οὔσης εἰρή-
A. 216 νης βαθείας, μηχανᾶται τοιόνδε τι. ἐπιστέλλει τῷ βα-

σιλεῖ Παρθυαίων (Ἀρτάβανος δ' ἦν ὄνομα αὐτῷ),
πέμπει τε πρεσβείαν καὶ δῶρα πάσης ὕλης τε πολυ-
τελοῦς καὶ τέχνης ποικίλης. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγεν 2
ὅτι δὴ βούλεται ἀγαγέσθαι αὐτοῦ τὴν θυγατέρα πρὸς
γάμον· ἁρμόζειν δὲ αὐτῷ, βασιλεῖ τε καὶ βασιλέως
υἱῷ, μὴ ἰδιώτου τινὸς καὶ εὐτελοῦς γαμβρῷ γενέ-
σθαι, ἀγαγέσθαι δὲ βασιλίδα τε καὶ μεγάλου βασι-
λέως θυγατέρα. δύο δὲ ταύτας ἀρχὰς εἶναι μεγίστας,
τήν τε Ῥωμαίων καὶ τὴν Παρθυαίων· ἃς συναχθεί-
σας κατ' ἐπιγαμίαν, μηκέτι ποταμῷ διωρισμένας,
μίαν ποιήσειν ἀρχὴν ἀνανταγώνιστον· τὰ γὰρ λοιπὰ 3
ἔθνη βάρβαρα, ὅσα μὴ ὑπὸ ταῖς τούτων βασιλείαις,
εὐάλωτα ἔσεσθαι αὐτοῖς, κατὰ ἔθνη καὶ κατὰ συστή-
ματα ἀρχόμενα. εἶναι δὲ Ῥωμαίοις μὲν πεζὸν στρα-
τὸν καὶ τὴν διὰ δοράτων συστάδην μάχην ἀνανταγώ-
νιστον, Παρθυαίοις δὲ ἵππον τε πολλὴν καὶ τὴν διὰ
τόξων εὔστοχον ἐμπειρίαν. ταῦτα δὴ συνελθόντα, 4
πάντων τε οἷς πόλεμος κατορθοῦται συμπνεόντων,
ῥᾳδίως αὐτοὺς ὑφ' ἑνὶ διαδήματι βασιλεύσειν πάσης
οἰκουμένης. τά τε παρ' ἐκείνοις φυόμενα ἀρώματα ἢ
θαυμαζόμενα ὑφάσματα ἢ παρὰ Ῥωμαίοις μεταλλευό-
μενα ἢ διὰ τέχνην ἐπαινούμενα μηκέτι μόλις καὶ
σπανίζοντα λανθάνοντά τε δι' ἐμπόρων κομισθήσε-
σθαι, μιᾶς δὲ γῆς οὔσης καὶ μιᾶς ἐξουσίας κοινὴν καὶ
ἀκώλυτον ἀμφοτέροις τὴν ἀπόλαυσιν ἔσεσθαι.

τοιούτοις αὐτοῦ γράμμασιν ἐντυχὼν ὁ Παρθυ- 5
αῖος τὰ μὲν πρῶτα ἀντέλεγε, φάσκων οὐχ ἁρμόζειν
Ῥωμαίῳ γάμον βάρβαρον. τίνα γὰρ ἔσεσθαι συμφω-
νίαν ἐν αὐτοῖς, μήτε τῆς ἀλλήλων φωνῆς συνιεῖ-
σιν, ἔν τε διαίτῃ καὶ σκευῇ διαφέρουσιν ἀλλήλων;
εἶναι δὲ παρὰ Ῥωμαίοις εὐπατρίδας πολλούς, ὧν τι-
νὸς ἐπιλέξασθαι δύναιτ' ἂν θυγατέρα, παρά τε αὐτῷ

Ἀρσακίδας· καὶ μὴ δεῖν μηδέτερον γένος νοθεύεσθαι.
11 τὰ μὲν οὖν πρῶτα τοιαῦτά τινα ἐπιστέλλων παρῃ-
τεῖτο· ἐγκειμένου δὲ τοῦ Ἀντωνίνου, δώροις τε πολ-
λοῖς καὶ ὅρκοις τὴν πρὸς τὸν γάμον σπουδήν τε καὶ
εὔνοιαν πιστουμένου, πείθεται ὁ βάρβαρος, καὶ δώ-
σειν τε ὑπισχνεῖται, καλεῖ τε γαμβρὸν ἐσόμενον. δια-
δραμούσης δὲ τῆς φήμης οἱ μὲν βάρβαροι εὐτρέπιζον
πάντα ἐς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως, ἔχαι-
2 ρόν τε εἰρήνης αἰωνίου ἐλπίδι· ὁ δ' Ἀντωνῖνος δια-
βὰς τοὺς ποταμοὺς ἀκωλύτως, εἰσελάσας ἐς τὴν Παρ-
θυαίων γῆν ὡς ἰδίαν ἤδη, πανταχοῦ θυσιῶν αὐτῷ
προσαγομένων βωμῶν τε ἐστεμμένων, ἀρωμάτων καὶ
θυμιαμάτων παντοίων προσφερομένων, χαίρειν τοῖς
γινομένοις ὑπὸ τῶν βαρβάρων προσεποιεῖτο. ὡς δὲ
προχωρήσας τό τε πλεῖστον τῆς ὁδοιπορίας ἀνύσας
ἤδη τοῖς βασιλείοις τοῦ Ἀρταβάνου ἐπλησίαζεν, οὐκ
ἀναμείνας ὁ Ἀρτάβανος ὑπήντετο αὐτῷ ἐν τῷ πρὸ
τῆς πόλεως πεδίῳ, δεξιούμενος νυμφίον μὲν τῆς θυ-
3 γατρὸς γαμβρὸν δὲ αὐτοῦ. πᾶν δὲ τὸ πλῆθος τῶν
βαρβάρων ἄνθεσι τοῖς ἐπιχωρίοις κατεστεμμένον,
ἐσθῆτί τε χρυσῷ καὶ βαφαῖς διαφόροις πεποικιλμένῃ
κεκοσμημένον, ἑώρταζε, πρός τε αὐλοὺς καὶ σύριγγας
τυμπάνων τε ἤχους ἐσκίρτων εὐρύθμως· χαίρουσι
γὰρ τοιαύτην τινὰ ὄρχησιν κινούμενοι, ἐπὰν οἴνου
4 πλείονος ἐμφορηθῶσιν. ὡς δὲ πᾶν συνῆλθε τὸ πλῆ-
θος, τῶν τε ἵππων ἀπέβησαν, φαρέτρας τε καὶ τόξα
ἀποθέμενοι περὶ σπονδὰς καὶ κύλικας εἶχον. πλεῖστον
δὲ πλῆθος τῶν βαρβάρων ἤθροιστο, καὶ ὡς ἔτυχεν
ἀτάκτως εἱστήκεσαν, οὐδὲν μὲν ἄτοπον προσδοκῶν-
5 τες, σπεύδων δὲ ἕκαστος ἰδεῖν τὸν νυμφίον. τότε ὑφ'
ἑνὶ συνθήματι κελεύει ὁ Ἀντωνῖνος τῷ ἰδίῳ στρατῷ
ἐπιδραμεῖν καὶ φονεύειν τοὺς βαρβάρους. ἐκπλαγέν-

τες δὲ τῷ πράγματι, παιόμενοί τε καὶ τιτρωσκόμενοι
ἐτράποντο. αὐτός τε Ἀρτάβανος ἁρπαγεὶς ὑπὸ τῶν
περὶ αὐτὸν δορυφόρων ἵππῳ τε ἐπιτεθεὶς ἀπέδρα μό-
λις μετ' ὀλίγων. τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος ἐκόπτετο τῶν 6
βαρβάρων οὔτε τοὺς ἵππους ἐχόντων, οἷς χρῶνται
μάλιστα (ἀποβεβηκότες γὰρ εἱστήκεσαν, ἐκείνους
ἀνέντες νέμεσθαι), οὔτε δρόμῳ χρήσασθαι δυναμέ-
νων πρὸς φυγήν, ἐμποδιζούσης αὐτοὺς τῆς περὶ τοῖς
ποσὶ χαύνου ἐσθῆτος. φαρέτρας δὲ καὶ τόξα οὐκ εἶχον·
τί γὰρ ἔχρῃζον αὐτῶν πρὸς γάμους; πολὺν δὲ ἐργα- 7
σάμενος ὁ Ἀντωνῖνος φόνον τῶν βαρβάρων, λείαν τε
καὶ αἰχμαλώτους παμπληθεῖς συλλαβών, ἀπῄει μηδε-
νὸς αὐτῷ ἀνθεστῶτος, κώμας τε καὶ πόλεις ἐμπιπράς,
δοὺς ἐξουσίαν τοῖς στρατιώταις ἁρπάζειν τε ἕκαστον
ὃ δύναται καὶ ὃ βούλεται αὐτὸς κτήσασθαι.

τοιούτῳ μὲν δὴ πάθει ἐχρήσαντο οἱ βάρβαροι 8
οὐ προσδοκηθέντι· ὁ δὲ Ἀντωνῖνος ἐπὶ πολὺ τῆς
Παρθυαίων γῆς ἐλάσας, ἤδη καὶ τῶν στρατιωτῶν κε-
κμηκότων ἐν αὐτῷ τῷ ἁρπάζειν καὶ φονεύειν, ἐπ-
ανῆλθεν ἐς τὴν Μεσοποταμίαν. ἐκεῖ δὲ γενόμενος
ἐπιστέλλει τῇ τε συγκλήτῳ καὶ τῷ Ῥωμαίων δήμῳ
πᾶσαν ἀνατολὴν κεχειρῶσθαι καὶ τῆς ἐπέκεινα βασι-
λείας πάντας αὐτῷ παρακεχωρηκέναι. ἡ δὲ σύγκλη- 9
τος, οὐκ ἀγνοοῦντες μὲν τὰ πεπραγμένα (λαθεῖν γὰρ
ἔργα βασιλέως ἀδύνατον), πλὴν δέει καὶ κολακείᾳ
ψηφίζονται αὐτῷ πάσας τιμὰς ἐπινικίους. διέτριβε
δὲ μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ ὁ Ἀντωνῖνος,
ἡνιοχείαις σχολάζων καὶ θηρία παντοδαπὰ ἀναιρῶν.

ἦσαν δὲ αὐτῷ ἐπάρχοντες τοῦ στρατοπέδου δύο, 12
ὃ μὲν πρεσβύτης πάνυ, τὰ μὲν ἄλλα ἰδιώτης καὶ πο-
λιτικῶν πραγμάτων ἀπείρως ἔχων, στρατιωτικὸς δὲ
γεγενῆσθαι δοκῶν· Ἀδϰέντος ὄνομα αὐτῷ· ὁ δὲ

ἕτερος Μακρῖνος μὲν ἐκαλεῖτο, τῶν δὲ ἐν ἀγορᾷ οὐκ
ἀπείρως εἶχε, καὶ μάλιστα νόμων ἐπιστήμης. ἐς τοῦ-
τον οὖν ὡς μὴ στρατιωτικὸν μηδὲ γενναῖον δημοσίᾳ
πολλάκις ἀπέσκωπτε, καὶ μέχρις αἰσχρᾶς βλασφημίας·
2 ἐπεὶ γὰρ ἤκουεν αὐτὸν καὶ διαίτῃ ἐλευθερίῳ χρώμε-
νον καὶ τὰ φαῦλα καὶ ἀπερριμμένα τῶν ἐδεσμάτων
καὶ ποτῶν μυσαττόμενον, οἷς ὡς στρατιωτικὸς δὴ ὁ
Ἀντωνῖνος ἔχαιρε, χλαμύδιον ἤ τινα ἄλλην ἐσθῆτα
ἀμφιεσάμενον ἀστειοτέραν ἐς ἀνανδρίαν καὶ θήλειαν
νόσον διέβαλλεν, ἀεί τε ἀποκτενεῖν ἠπείλει. ἅπερ οὐ
φέρων ὁ Μακρῖνος πάνυ ἤσχαλλε.
3 συνέβη δέ τι καὶ τοιοῦτον· ἔδει γὰρ ἄρα τέλος
λαβεῖν τὸν Ἀντωνίνου βίον. περιεργότατος γὰρ ὢν
οὐ μόνον τὰ ἀνθρώπων πάντα εἰδέναι ἤθελεν, ἀλλὰ
καὶ τὰ θεῖά τε καὶ δαιμόνια πολυπραγμονεῖν. ἀεί τε
πάντας ὑπώπτευεν ὡς ἐπιβουλεύοντας, χρηστηρίων
τε πάντων ἐνεφορεῖτο, τούς τε πανταχόθεν μάγους
καὶ ἀστρονόμους τε καὶ θύτας μετεπέμπετο· καὶ οὐ-
δεὶς αὐτὸν ἐλάνθανε τῶν τὴν γοητείαν ταύτην ὑπι-
4 σχνουμένων. ὑποπτεύων δ' αὐτοὺς ὡς οὐ τἀληθῆ
αὐτῷ ἀλλὰ πρὸς κολακείαν θεσπίζοντας, ἐπιστέλλει
Ματερνιανῷ τινί, τότε πάσας ὑπ' αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ
πράξεις ἐγκεχειρισμένῳ, πιστοτάτῳ εἶναι δοκοῦντι
φίλων καὶ μόνῳ κοινωνῷ τῶν ἀπορρήτων· κελεύει δὲ
αὐτῷ μάγων τοὺς ἀρίστους ζητήσαντι νεκυίᾳ τε χρη-
σαμένῳ μαθεῖν περὶ τοῦ τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ, καὶ
5 μή τις ἄρα ἐπιβουλεύοι τῇ ἀρχῇ. ὁ δὲ Ματερνιανὸς
χρησάμενος ἀδεῶς τοῖς ὑπὸ τοῦ βασιλέως κελευσθεῖ-
σιν, εἴτε ὄντως αὐτῷ δαιμόνων ταῦτα θεσπισάντων
εἴτε ἄλλως συσκευαζόμενος τὸν Μακρῖνον, ἐπιστέλλει
τῷ Ἀντωνίνῳ ἐπιβουλεύειν τῇ ἀρχῇ τὸν Μακρῖνον
6 καὶ δεῖν αὐτὸν ἀποσκευάσασθαι. ταῦτα τὰ γράμ-

ματα ἀποσημηνάμενος μετὰ καὶ ἑτέρων ἐπιστολῶν
κατὰ τὸ ἔθος δίδωσι τοῖς διακομίζουσιν, οὐκ εἰδόσιν
ἃ φέρουσι. τῷ δὲ συνήθει τάχει τῆς ὁδοιπορίας ἐκεῖ-
νοι χρησάμενοι ἐφίστανται τῷ Ἀντωνίνῳ, ἤδη τε
σκευὴν ἡνιόχου ἀνειληφότι καὶ τοῦ ἅρματος ἐπιβαί-
νοντι προσκομίζουσι πάντα τὸν σύνδεσμον τῶν ἐπι-
στολῶν, ἐν αἷς ἦν καὶ τὰ κατὰ Μακρίνου γράμματα.
ὁ δ' Ἀντωνῖνος τὴν ὁρμὴν ἤδη καὶ τὴν γνώμην περὶ 7
τὴν ἱπποδρομίαν ἔχων, κελεύει τῷ Μακρίνῳ ἀπο-
στάντι καὶ ἰδιάσαντι ἐντυχεῖν τοῖς γράμμασι, καὶ εἴ
τι ἐπεῖγον εἴη, δηλῶσαι αὐτῷ, εἰ δὲ μή, τὰ ἐξ ἔθους
αὐτὸν διοικῆσαι ὡς ἔπαρχον. πολλάκις δὲ τοῦτο κε-
λεύειν ἦν σύνηθες αὐτῷ. καὶ ὃ μὲν ταῦτα προστάξας
εἴχετο τοῦ προκειμένου· ὁ δὲ Μακρῖνος καθ' αὑτὸν 8
γενόμενος τάς τε ἄλλας ἐπιλύεται ἐπιστολάς, περι-
τυχὼν δὲ καὶ τῇ καθ' αὑτοῦ θανατηφόρῳ ὁρᾷ προῦ-
πτον κίνδυνον ἐπικείμενον. εἰδώς τε τοῦ Ἀντωνίνου
τὸν θυμὸν καὶ τὸ φονικὸν ἐπὶ τοιοῖσδε γράμμασι, καὶ
πρόφασιν αὐτῷ εὔλογον ὑπάρξουσαν, τὴν μὲν ἐπι-
στολὴν ὑφαιρεῖται, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἀπαγγέλλει
ὡς εἶεν συνήθεις. φοβηθεὶς δὲ μὴ καὶ δεύτερον ταῦτα 13
ὁ Ματερνιανὸς ἐπιστείλῃ, δρᾶσαί τι μᾶλλον ἠθέλη-
σεν ἢ ἀναμείνας παθεῖν. τολμᾷ δή τι τοιοῦτον. ἦν
τις ἑκατοντάρχης, Μαρτιάλιος δὲ ὄνομα αὐτῷ, τῶν
σωματοφυλάκων τῶν Ἀντωνίνου, ἀεὶ παρεπόμενος
αὐτῷ. τούτου τὸν ἀδελφὸν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀνῃ-
ρήκει διαβληθέντα μὲν οὐκ ἐλεγχθέντα δέ· αὐτῷ τε
τῷ Μαρτιαλίῳ ἐνύβρισεν, ἄνανδρον αὐτὸν καὶ ἀγεν-
νῆ καλῶν καὶ Μακρίνου φίλον. τοῦτον ἐπιστάμενος 2
ὁ Μακρῖνος ἀλγοῦντά τε σφοδρῶς ἐπὶ τῇ τοῦ ἀδελ-
φοῦ ἀναιρέσει, μὴ φέροντά τε τὰς ἐς αὐτὸν ὕβρεις,
μεταπέμπεται (ἐθάρρει δὲ αὐτῷ θεραπεύοντί τε αὐτὸν

*ἄνωθεν καὶ πολλὰ ὑπ' αὐτοῦ εὐεργετηθέντι), πείθει
τε καιρὸν ἐπιτήδειον παραφυλάξαντα ἐπιβουλεῦσαι
τῷ Ἀντωνίνῳ. ὃ δὲ ταῖς τε ὑποσχέσεσι τοῦ Μακρίνου
ἀναπεισθείς, μισῶν τε ἄλλως καὶ τιμωρῆσαι θέλων
τῷ ἀδελφῷ, πάντα ποιήσειν ἀσμένως ὑπισχνεῖται και-
ρὸν ἐπιτήδειον εὑρών.*
3 *συνέβη δὲ μετ' οὐ πολὺ τῆς σκέψεως ταύτης
θελῆσαι τὸν Ἀντωνῖνον, διατρίβοντα ἐν Κάρραις τῆς
Μεσοποταμίας, προελθεῖν τῆς βασιλείας ἀπελθεῖν τε
ἐς τὸν νεὼν τῆς σελήνης, ἣν μάλιστα οἱ ἐπιχώριοι σέ-
βουσιν. ἀφειστήκει δὲ τῆς πόλεως ὁ νεὼς πολύ, ὡς
ὁδοιπορίας χρῄζειν. σὺν ἱππεῦσιν οὖν ὀλίγοις, ἵνα δὴ
μὴ πάντα τὸν στρατὸν σκύλῃ, τὴν ὁδοιπορίαν ἐποι-*
4 *εῖτο, ὡς δὴ θύσας τῇ θεῷ ἐπανέλθοι. κατὰ δὲ τὴν
μέσην ὁδὸν ἐπειχθεὶς ὑπὸ τῆς γαστρός, ἀποστῆναί τε
πάντας κελεύσας, ἀνεχώρει σὺν ἑνὶ ὑπηρέτῃ ἀπο-
σκευασόμενος τὰ ἐνοχλοῦντα. πάντες τοίνυν ἀπεστρά-
φησαν καὶ ὡς πορρωτάτω ἀπῄεσαν, τιμὴν καὶ αἰδῶ*
5 *τῷ γινομένῳ νέμοντες. ὁ δὲ Μαρτιάλιος τοὺς και-
ροὺς πάντας παραφυλάττων, ἰδών τε αὐτὸν μεμονω-
μένον, ὡς δὴ κληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ νεύματι ἐρῶν τι ἢ
ἀκουσόμενος, προστρέχει, ἐπιστάς τε αὐτῷ τὰς ἐσθῆ-
τας τῶν μηρῶν καθέλκοντι, ἀπεστραμμένον παίει ξι-
φιδίῳ, ὃ μετὰ χεῖρας ἔφερε λανθάνων. καιρίου δὲ
τῆς πληγῆς ἐπὶ τῆς κατακλεῖδος γενομένης ἀπροσδο-*
6 *κήτως τε καὶ ἀφυλάκτως ὁ Ἀντωνῖνος ἀνῃρέθη. πε-*
a. 217 m. Apr. *σόντος δὲ αὐτοῦ πηδήσας ἵππῳ ἔφυγεν ὁ Μαρτιάλιος.
Γερμανοὶ δὲ ἱππεῖς, οἷς ὁ Ἀντωνῖνος ἔχαιρε φρου-
ροῖς τε τοῦ σώματος ἐχρῆτο, οὐ τοσοῦτον ἀφεστῶτες
ὅσον οἱ λοιποί, πρῶτοί τε ἰδόντες τὸ γενόμενον, διώ-*
7 *ξαντες τὸν Μαρτιάλιον κατηκόντισαν. ὡς δὲ καὶ ὁ
λοιπὸς στρατὸς εἶδε τὸ πραχθέν, πάντες συνέδραμον,*

καὶ πρῶτος ὁ Μακρῖνος ἐπιστὰς τῷ πτώματι ὀλοφύ-
ρεσθαί τε καὶ θρηνεῖν προσεποιεῖτο. ὅ τε στρατὸς
πᾶς χαλεπῶς καὶ δυσφόρως ἤνεγκε τὸ πραχθέν· συ-
στρατιώτην γὰρ καὶ κοινωνὸν τοῦ βίου, ἀλλ' οὐκ ἄρ-
χοντα ᾤοντο ἀποβεβληκέναι. καὶ οὐδεμίαν πω ἐπι-
βουλὴν ὑπώπτευον ἐκ τοῦ Μακρίνου, ᾤοντο δὲ τὸν
Μαρτιάλιον οἰκείαν ἔχθραν ἀμύνασθαι. καὶ οἳ μὲν 8
ἕκαστος ἐς τὰς σκηνὰς ἐπανῆσαν· ὁ δὲ Μακρῖνος πυρὶ
παραδοὺς τὸ σωμάτιον, τήν τε κόνιν κάλπῃ τινὶ ἐμ-
βαλών, ἔπεμψε τῇ μητρὶ αὐτοῦ καταθάψαι, ἐν Ἀν-
τιοχείᾳ διατριβούσῃ. ἐκείνη δὲ ἐπὶ ταῖς τῶν παίδων
ὁμοίαις συμφοραῖς εἴτε ἑκοῦσα εἴτε κελευσθεῖσα ἀπε-
καρτέρησε. τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει ἐχρήσατο ὁ Ἀντω-
νῖνος καὶ ἡ μήτηρ Ἰουλία, βιώσαντες ὡς προείρηται.
πᾶς δὲ ὁ χρόνος ἐν ᾧ μόνος ἐβασίλευσεν ἄνευ τοῦ πα-
τρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, ἐν ἓξ ἔτεσι συνετελέσθη.

τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἀντωνίνου ἐν ἀφασίᾳ τε 14
ἦν ὁ στρατὸς καὶ ἀπορίᾳ τοῦ πρακτέου· ἔμεινάν τε
ἡμερῶν δύο ἀβασίλευτοι, ἐζήτουν τε ὃν ἐπιλέξονται
ἄρχοντα. καὶ γὰρ ἠγγέλλετο μετὰ πολλοῦ πλήθους
καὶ δυνάμεως ἐπιὼν ὁ Ἀρτάβανος, δίκας ἀπαιτήσων
τιμωρήσων τε τοῖς ἐν σπονδαῖς καὶ εἰρήνῃ ἀνῃρημέ-
νοις. αἱροῦνται δὴ βασιλέα πρῶτον μὲν Ἀδβέντον 2
ὡς στρατιωτικόν τε καὶ ἔπαρχον οὐ φαῦλον γενόμε-
νον· ὃ δὲ γῆρας προϊσχόμενος παρῃτήσατο· μετ' ἐκεῖ-
νον δὲ τὸν Μακρῖνον, πειθόντων αὐτοὺς χιλιάρχων,
οἳ καὶ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ Ἀντωνίνου συνωμόται καὶ
κοινωνοὶ τοῦ Μακρίνου γεγενῆσθαι ὑπωπτεύθησαν.
ὕστερον γοῦν ἐκολάσθησαν μετὰ τὴν ἐκείνου τελευ-
τήν, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ἐροῦμεν. παρέλαβε δὲ τὴν βασι- 3
λείαν ὁ Μακρῖνος οὐχ οὕτως εὐνοίᾳ καὶ πίστει τῶν
στρατιωτῶν ὡς ἀνάγκῃ καὶ χρείᾳ τοῦ παρόντος καιροῦ.

τούτων δὲ πραττομένων ἐφίσταται ὁ Ἀρτάβα-
νος μετὰ μεγίστου πλήθους καὶ δυνάμεως, ἵππον τε
πολλὴν ἄγων καὶ τοξοτῶν μέγα τι πλῆθος καταφρά-
4 κτους τε ἀπὸ καμήλων ἔξωθεν μακροῖς δόρασιν. ὡς
δ' ἀπηγγέλη προσιών, συγκαλέσας τοὺς στρατιώτας
ὁ Μακρῖνος ἔλεξε τοιάδε. "ἀλγεῖν μὲν ὑμᾶς πάντας
ἐπὶ τοιούτου βασιλέως, ἢ ἵνα τἀληθῆ λέγοιμι, συστρα-
τιώτου ἀποβολῇ θαυμαστὸν οὐδέν· φέρειν δὲ τὰς
συμφορὰς καὶ τὰ προσπίπτοντα μετρίως ὑπομένειν
5 ἀνθρώπων ἔργον σωφρονούντων. ἡ μὲν γὰρ ἐκεί-
νου μνήμη ἔν τε τοῖς ὑμετέροις στέρνοις ἐγκείσεται,
τοῖς τε ἐς ὕστερον παραδοθήσεται δόξαν ἀίδιον φέ-
ρουσα μεγάλων τε καὶ γενναίων ἔργων ὧν ἔδρασε,
φίλτρων τε καὶ εὐνοίας καμάτων τε κοινωνίας τῆς
πρὸς ὑμᾶς. νῦν δὲ καιρός, τιμήσαντας ὡς χρὴ τὴν
μνήμην τοῦ τετελευτηκότος, ἀφοσιωσαμένους τε τὰ
6 πρὸς ἐκεῖνον, ἔχεσθαι τῶν ἐπειγόντων. ὁρᾶτε τὸν
βάρβαρον ἐφεστῶτα σὺν παντὶ τῷ τῆς ἀνατολῆς πλή-
θει, καὶ δοκοῦντα πρόφασιν εὔλογον ἔχειν ἔχθρας·
ἡμεῖς γὰρ αὐτὸν προυκαλεσάμεθα παρασπονδήσαντες,
καὶ ἐν εἰρήνῃ βαθείᾳ πόλεμον ἠγείραμεν. ἤρτηται δὲ
νῦν πᾶσα ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ τῆς ὑμετέρας ἀνδρείας τε
καὶ πίστεως· οὐ γὰρ περὶ ὅρων γῆς οὐδὲ ῥείθρων πο-
ταμῶν ἡ φιλονεικία, περὶ τοῦ παντὸς δέ, πρὸς μέγαν
βασιλέα, ὑπὲρ παίδων καὶ συγγενῶν, οὓς ἐκεῖνος
7 ἀδίκως καὶ παρὰ τοὺς ὅρκους οἴεται ἀνῃρῆσθαι. τά τε
οὖν ὅπλα λαμβάνωμεν, καὶ τῇ συνήθει Ῥωμαίοις εὐ-
κοσμίᾳ τάττώμεθα. ἐν γὰρ ταῖς παρατάξεσι τὸ μὲν
τῶν βαρβάρων ἄτακτον πλῆθος καὶ προσκαίρως
ἠθροισμένον αὐτὸ ἑαυτῷ ἴσως γένοιτ' ἂν ἐναντίον·
τὸ δ' ὑμέτερον εὔτακτόν τε ὂν καὶ συγκεκροτημένον,
μετά τε ἐμπειρίας μαχόμενον, ὑμῖν τε ἔσται σωτή-

ριον κἀκείνοις ὀλέθριον. μετ' ἀγαθῆς οὖν τῆς ἐλπί-
δος ἀγωνίζεσθε ὡς Ῥωμαίοις πρέπει καὶ σύνηθες·
οὕτω γὰρ τούς τε βαρβάρους ἀπώσεσθε ὑμεῖς, καὶ 8
δόξης κλέος ἀράμενοι μέγα Ῥωμαίοις τε καὶ πᾶσιν ἀν-
θρώποις δείξετε, τήν τε προτέραν νίκην πιστώσεσθε,
ὡς μὴ δόλῳ καὶ ἀπάτῃ παρασπονδήσαντες ἠδικήσατε,
ἀλλὰ δι' ὅπλων νικήσαντες ἐκρατήσατε."

τοιαῦτά τινα εἰπόντος αὐτοῦ, οἱ στρατιῶται τὴν
ἀνάγκην τοῦ πράγματος ὁρῶντες παρετάττοντο κἀν
τοῖς ὅπλοις ἦσαν. ἅμα δὲ ἡλίῳ ἀνίσχοντι ἐφάνη Ἀρ- 15
τάβανος σὺν μεγίστῳ πλήθει στρατοῦ. ἀσπασάμενοι
δὲ τὸν ἥλιον, ὡς ἔθος αὐτοῖς, οἱ βάρβαροι, μεγίστῃ
τε κλαγγῇ βοήσαντες, ἐπέδραμον τοῖς Ῥωμαίοις το-
ξεύοντές τε καὶ καθιππεύοντες. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι εὐτά-
κτως τε καὶ ἀσφαλῶς συστήσαντες τὰς φάλαγγας, ἑκα-
τέρωθέν τε τοὺς ἱππεῖς καὶ τοὺς Μαυρουσίους παρα-
τάξαντες, τά τε κενὰ πληρώσαντες τῶν κούφως καὶ
εὐσταλῶς ἐκτρέχειν δυναμένων, δεξάμενοι τοὺς βαρ-
βάρους ἐμάχοντο. καὶ οἱ μὲν βάρβαροι τῷ πλήθει 2
τῶν τόξων τοῖς τε ἐπιμήκεσι δόρασι τῶν καταφρά-
κτων ἀπό τε ἵππων καὶ καμήλων τιτρώσκοντες αὐτοὺς
μεγάλως ἄνωθεν ἔβλαπτον· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τῶν μὲν
συσταδὸν μαχομένων ῥᾳδίως ἐκράτουν, ἐπεὶ δὲ αὐ-
τοὺς ἥ τε ἵππος πολλὴ οὖσα καὶ τὸ τῶν καμήλων πλῆ-
θος ἐλυμαίνετο, προσποιούμενοι ἀναχωρεῖν τριβόλους
τε καὶ ἄλλα τινὰ τεχνάσματα σιδήρων, ὀξυτάτας ἐξ-
οχὰς περικείμενα, ἐρρίπτουν. παραλανθάνοντα δὲ
ἐν ταῖς ψάμμοις καὶ οὐ καθορώμενα ὑπὸ τῶν ἱππέων
ἢ τῶν καμηλιτῶν ὀλέθρια ἦν αὐτοῖς· πατοῦντες γὰρ 3
οἱ ἵπποι, αἵ τε κάμηλοι μάλιστα, ἔχουσαι ἁπαλὰ τὰ
πέλματα, ὤκλαζον καὶ ἐχώλευον, τούς τε ἐπιβάτας
οὓς ἔφερον ἀπεσείοντο. οἱ δὲ ἐπέκεινα βάρβαροι ἐς

ὅσον μὲν ἐποχοῦνται ἵπποις ἢ καμήλοις, γενναίως μάχονται, ἢν δὲ ἀποβῶσιν αὐτῶν ἢ κατενεχθῶσι, ῥᾷστα ἁλίσκονται, μὴ φέροντες τὴν ἐκ συστάσεως μάχην. πρός τε τὸ φυγεῖν ἢ διῶξαι, εἰ δέοι, ὑπὸ τῆς περὶ τοῖς σκέλεσιν ἐσθῆτος χαύνως παρῃωρημένης ἐμποδίζονται.

4 πρώτης μὲν οὖν καὶ δευτέρας ἡμέρας ἐξ ἑωθινοῦ ἐς ἑσπέραν ἐμαχέσαντο, καὶ νὺξ ἐπελθοῦσα διέλυσε τὰς μάχας, ἑκάτεροί τε ἐπανῆλθον ἐς τὰ ἑαυτῶν στρατόπεδα νικᾶν ἀξιοῦντες. τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ συνῆλθον ἐς τὸ αὐτὸ πεδίον μαχούμενοι, ἐπειρῶντο δὲ οἱ μὲν βάρβαροι, πολύ τι τῷ πλήθει τούτων ὑπερέχοντες, κυκλώσασθαι τοὺς Ῥωμαίους καὶ σαγηνεῦσαι· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι οὐκέτι τὰς φάλαγγας ἐς βάθος συνίστασαν, ἐς μῆκος δ' ἐκτείνοντες ἀεὶ τὸ κυκλούμε-
5 νον ἐνεπόδιζον. πλῆθος δὲ τοσοῦτον ἀνδρῶν τε καὶ κτηνῶν ἐφονεύθη ὡς πᾶν πληρωθῆναι τὸ πεδίον μεγίστους τε σωροὺς πτωμάτων ἐς ὕψος ἀρθῆναι, καὶ μάλιστα τῶν καμήλων ἐπαλλήλων πιπτουσῶν. πρός τε οὖν τὸ διατρέχειν ἐνεποδίζοντο οἱ μαχόμενοι· οὐκέτι δὲ οὐδὲ καθεώρων ἀλλήλους, μεγάλου οἱονεὶ χώματος ἐν μέσῳ καὶ δυσβάτου ὑπὸ τῶν σωμάτων σεσωρευμένου, ὑφ' οὗ κωλυόμενοι τοῖς ἄλλοις ἐπιέναι ἕκαστοι ἐπανῆλθον ἐς τὰ ἑαυτῶν στρατόπεδα.

6 ὁ δὲ Μακρῖνος συνεὶς ὅτι οὐκ ἄλλως Ἀρτάβανος ἐκθύμως τε μάχεται καὶ προσμένει ἀλλ' ἢ οἰόμενος Ἀντωνίνῳ μάχεσθαι, εἰωθότων ἀεὶ τῶν βαρβάρων ῥᾷστα ἀποκάμνειν ἐθελοκακεῖν τε, εἰ μή τι ἐν ταῖς
7 πρώταις ὁρμαῖς κατορθώσουσι, τότε δὲ προσμενόντων ὡς ἂν τὴν μάχην ἀνανεώσαιντο μετὰ τὴν τῶν νεκρῶν ἀναίρεσίν τε καὶ κατάφλεξιν, οὐκ οἰομένων τεθνηκέναι τὸν τῆς ἔχθρας αἴτιον, πέμπει πρεσβείαν

ἐπιστέλλει τε τῷ Παρθυαίῳ, λέγων τὸν μὲν περὶ τὰς
σπονδὰς καὶ τοὺς ὅρκους ἀδικήσαντα βασιλέα τεθνη-
κέναι δίκας τε ἀξίας ὧν ἔδρασε δεδωκέναι, Ῥωμαίους
δέ, ὧν ἐστὶν ἡ ἀρχή, ἑαυτῷ τὰ τῆς βασιλείας ἐγκεχει-
ρικέναι· μήτε δὲ ἀρέσκεσθαι τοῖς πραχθεῖσιν, αἰχμα- 8
λώτους τε τοὺς περιόντας ἀποδοῦναι, χρήματά τε ὅσα
ἡρπάγη ἀποτῖσαι, φίλῳ τε ἀντὶ ἐχθροῦ χρῆσθαι καὶ
τὴν εἰρήνην ὅρκοις καὶ σπονδαῖς βεβαιῶσαι. ὁ δὲ Ἀρ-
τάβανος ταῦτά τε ἀναγνοὺς καὶ διδαχθεὶς ὑπὸ τῶν
πρέσβεων περὶ τῆς Ἀντωνίνου ἀναιρέσεως, αὐτάρκη
τιμωρίαν τὸν παρασπονδήσαντα δεδωκέναι νομίζων,
τοῦ τε στρατοῦ αὐτῷ τετρυχωμένου, ἀγαπῶν τε τοὺς 9
αἰχμαλώτους καὶ τὰ χρήματα ἀναιμωτὶ ἀπολαβεῖν,
σπεισάμενος εἰρήνην πρὸς τὸν Μακρῖνον ἐς τὰ ἑαυ-
τοῦ ἐπανέρχεται. ὃ δὲ τόν [τε] στρατὸν ἀπαλλάξας
τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ διατριβῆς ἐς τὴν Ἀντιόχειαν
ἠπείγετο.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

Ὅπως μὲν δὴ ὁ Ἀντωνῖνος ἦρξέ τε καὶ ἐτελεύ-
τησε, δεδήλωται ἐν τῷ πρὸ τούτου συγγράμματι [ἥ τε
πρὸ τούτου ἐπιβουλὴ καὶ διαδοχή]· γενόμενος δὲ ἐν
τῇ Ἀντιοχείᾳ ὁ Μακρῖνος ἐπιστέλλει τῷ τε δήμῳ Ῥω-
μαίων καὶ τῇ συγκλήτῳ, λέγων τοιάδε. "ἐν εἰδόσι 2
μὲν ὑμῖν τοῦ τε βίου μου τὴν ἐξ ἀρχῆς προαίρεσιν
τοῦ τε τρόπου τὸ πρὸς χρηστότητα ἐπιρρεπές, καὶ τὸ
πρᾶον τῆς διοικηθείσης πρότερον πράξεως, οὐ πολύ
τι ἐξουσίας καὶ δυνάμεως βασιλικῆς ἀποδεούσης, ὅπου
γε καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐπάρχουσι τῶν στρατο-
πέδων πεπίστευται, περιττὸν νομίζω μακρηγορεῖν.

ἴστε γάρ με καὶ οἷς ἐκεῖνος ἔπραττεν οὐκ ἀρεσκόμε-
νον, καὶ προκινδυνεύσαντα ὑμῶν ἐν οἷς πολλάκις
ταῖς τυχούσαις διαβολαῖς πιστεύων ἀφειδῶς ὑμῖν
3 προσεφέρετο. κἀμὲ μὲν κακῶς ἠγόρευε, καὶ δημο-
σίᾳ πολλάκις τὸ μέτριόν μου καὶ πρὸς τοὺς ἀρχομέ-
νους φιλάνθρωπον διαβάλλων καὶ διασκώπτων ἐς
ῥᾳθυμίαν καὶ τρόπων χαυνότητα· κολακείαις δὲ χαί-
ρων, καὶ τοὺς εἰς ὠμότητα παροξύνοντας τῷ τε θυμῷ
τὸ ἐνδόσιμον αὐτοῦ διδόντας τήν τε ὀργὴν διαβολαῖς
ἐγείροντας εὔνους καὶ πιστοὺς ἐδοκίμαζε φίλους. ἐμοὶ
4 δὲ ἐξ ἀρχῆς τὸ πρᾶον καὶ μέτριον προσφιλές. τὸν
γοῦν πρὸς Παρθυαίους πόλεμον, μέγιστόν τε ὄντα
καὶ ἐφ' ᾧ πᾶσα Ῥωμαίων ἐσάλευεν ἀρχή, κατελύσα-
μεν καὶ ἐν οἷς ἀνδρείως παραταξάμενοι οὐδέν τι ἡτ-
τήμεθα, καὶ ἐν οἷς σπείσαντες μετὰ πολλῆς δυνάμεως
ἐλθόντα μέγαν βασιλέα πιστὸν φίλον ἀντ' ἐχθροῦ
δυσμάχου ἐποιήσαμεν. ἐμοῦ δὲ κρατοῦντος ἐν ἀδείᾳ
τε καὶ ἀναιμωτὶ πάντες βιώσονται, ἀριστοκρατία τε
5 μᾶλλον ἢ βασιλεία νομισθήσεται. μηδέ τις ἀπαξιού-
τω ἢ τύχης παῖσμα νομιζέτω, ὅτι δὴ ὄντα με ἐκ τῆς
ἱππάδος τάξεως ἐπὶ τοῦτο ἤγαγε. τί γὰρ ὄφελος εὐ-
γενείας, εἰ μὴ χρηστὸς καὶ φιλάνθρωπος συνοικεῖ
τρόπος; τὰ μὲν γὰρ τῆς τύχης δῶρα καὶ ἀναξίοις πε-
ριπίπτει, ἡ δὲ τῆς ψυχῆς ἀρετὴ ἰδίαν ἑκάστῳ δόξαν
περιτίθησιν. εὐγένεια δὲ καὶ πλοῦτος καὶ ὅσα τοι-
αῦτα μακαρίζεται μέν, οὐκ ἐπαινεῖται δέ, ὡς παρ'
6 ἄλλου δοθέντα· ἐπιείκεια δὲ καὶ χρηστότης ἅμα τῷ
θαυμάζεσθαι καὶ τῶν ἐπαίνων τὴν ἀναφορὰν ἐς αὐ-
τόν τινα ἔχει τὸν κατορθοῦντα. τί γοῦν ὑμᾶς ὤνησεν
ἡ Κομμόδου εὐγένεια ἢ Ἀντωνίνου ἡ πατρῴα δια-
δοχή; οἱ μὲν γὰρ ὥσπερ ὄφλημα κληρονομίας εἰλη-
φότες ἀποχρῶνταί τε καὶ ἐνυβρίζουσιν ὡς ἄνωθεν

ἰδίῳ κτήματι· οἱ δὲ παρ' ὑμῶν λαβόντες χάριτός τε
ἀιδίου εἰσὶ χρεῶσται καὶ πειρῶνται ἀμείψασθαι τοὺς
εὐεργεσίαις προειληφότας. καὶ τῶν μὲν εὐπατριδῶν 7
βασιλέων τὸ εὐγενὲς ἐς ὑπεροψίαν ἐκπίπτει κατα-
φρονήσει τῶν ὑπηκόων ὡς πολὺ ἐλαττόνων· οἱ δὲ ἐκ
μετρίων πράξεων ἐπὶ τοῦτο ἐλθόντες περιέπουσιν αὐ-
τὸ ὡς καμάτῳ κτηθέν, αἰδῶ τε καὶ τιμὴν ἀπονέμου-
σιν, ἣν εἰώθεσαν, τοῖς ποτὲ κρείττοσιν. ἐμοὶ δὲ σκο- 8
πὸς μηδέν τι πράττειν ἄνευ τῆς ὑμετέρας γνώμης,
κοινωνούς τε καὶ συμβούλους ἔχειν τῆς τῶν πραγμά-
των διοικήσεως. ὑμεῖς δὲ ἐν ἀδείᾳ καὶ ἐλευθερίᾳ
βιώσεσθε, ὧν ἀφῃρέθητε μὲν ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν
βασιλέων, ἀποδοῦναι δὲ ὑμῖν ἐπειράθησαν πρότερον
μὲν Μάρκος ὕστερον δὲ Περτίναξ, ἐξ ἰδιωτικῶν σπαρ-
γάνων ἐπὶ τοῦτο ἐλθόντες. γένους γὰρ ἔνδοξον ἀρχὴν
αὐτὸν παρασχεῖν καὶ τῷ ὑστέρῳ γένει ἄμεινον ἢ κλέος
προγονικὸν παραλαμβάνοντα τρόπου φαυλότητι κα-
ταισχῦναι."

ἀναγνωσθείσης δὲ τῆς τοιαύτης ἐπιστολῆς, εὐ- 2
φημεῖ τε αὐτὸν ἡ σύγκλητος καὶ τὰς σεβασμίους τιμὰς
πάσας ψηφίζεται. οὐχ οὕτω δὲ εὔφραινε πάντας ἡ
Μακρίνου διαδοχή, ὡς ὑπερήδοντό τε καὶ πανδημεὶ
ἑώρταζον ἐπὶ τῇ Ἀντωνίνου ἀπαλλαγῇ. ἕκαστός τε
ᾤετο, μάλιστα τῶν ἐν ἀξιώσει τινὶ ἢ πράξει καθεστώ-
των, ξίφος ἀποσεσεῖσθαι τοῖς αὐχέσιν ἐπαιωρούμε-
νον. συκοφάνται τε ἢ δοῦλοι, ὅσοι δεσπότας κατήγ- 2
γελον, ἀνεσκολοπίσθησαν· ἥ τε Ῥωμαίων πόλις καὶ
σχεδὸν πᾶσα ἡ ὑπὸ Ῥωμαίους οἰκουμένη καθαρθεῖσα
πονηρῶν ἀνθρώπων, τῶν μὲν κολασθέντων τῶν δὲ
ἐξωσθέντων, εἰ δέ τινες καὶ ἔλαθον, δι' εὐλάβειαν
ἡσυχαζόντων, ἐν ἀδείᾳ πολλῇ καὶ εἰκόνι ἐλευθερίας
ἐβίωσαν ἐκείνου τοῦ ἔτους οὗ μόνου ὁ Μακρῖνος ἐβα-

3 σίλευσε. τοσοῦτον δὲ ἥμαρτεν ὅσον μὴ διέλυσεν
εὐθέως τὰ στρατόπεδα καὶ ἑκάστους ἐς τὰ ἑαυτῶν
ἀπέπεμψεν, αὐτός τε ἐς τὴν Ῥώμην ποθοῦσαν ἠπεί-
χθη, τοῦ δήμου ἑκάστοτε καλοῦντος μεγάλαις βοαῖς,
ἐν δὲ τῇ Ἀντιοχείᾳ διέτριβε γένειόν τε ἀσκῶν, βαδί-
ζων τε πλέον τοῦ δέοντος ἠρεμαίως, βραδύτατά τε καὶ
μόλις τοῖς προσιοῦσιν ἀποκρινόμενος ὡς μηδ' ἀκούε-
4 σθαι πολλάκις διὰ τὸ καθειμένον τῆς φωνῆς. ἐζήλου
δὲ ταῦτα ὡς δὴ Μάρκου ἐπιτηδεύματα, τὸν δὲ λοι-
πὸν βίον οὐκ ἐμιμήσατο, ἐπεδίδου δὲ ἑκάστοτε ἐς τὸ
ἁβροδίαιτον, ὀρχηστῶν τε θέαις καὶ πάσης μούσης
κινήσεώς τε εὐρύθμου ὑποκριταῖς σχολάζων, τῆς τε
τῶν πραγμάτων διοικήσεως ἀμελῶς ἔχων. προήει τε
πόρπαις καὶ ζωστῆρσι χρυσῷ πολλῷ καὶ λίθοις τιμίοις
πεποικιλμένοις κεκοσμημένος, τῆς τοιαύτης πολυτε-
λείας παρὰ τοῖς Ῥωμαίων στρατιώταις οὐκ ἐπαινου-
μένης, βαρβάρου δὲ μᾶλλον καὶ θηλυπρεποῦς εἶναι
5 δοκούσης. ἅπερ ὁρῶντες οἱ στρατιῶται οὐ πάνυ τι
ἀπεδέχοντο, ἀπηρέσκοντό τε αὐτοῦ τῷ βίῳ ὡς ἀνει-
μένῳ μᾶλλον ἢ κατ' ἄνδρα στρατιωτικόν· παραβάλ-
λοντες δὲ τὴν μνήμην τῇ Ἀντωνίνου διαίτῃ ἐπιστρε-
φεῖ τε καὶ στρατιωτικῇ γενομένῃ, κατεγίνωσκον τῆς
6 Μακρίνου πολυτελείας. ἔτι τε ἠγανάκτουν αὐτοὶ μὲν
ὑπὸ σκηναῖς καὶ ἐν ἀλλοδαπῇ διαιτώμενοι, ἔσθ' ὅτε
καὶ σπανίζοντες τῶν ἐπιτηδείων, ἔς τε τὰ ἑαυτῶν οὐκ
ἐπανιόντες εἰρήνης εἶναι δοκούσης· ὁρῶντες δὲ τὸν
Μακρῖνον ἐν χλιδῇ καὶ τρυφῇ διαιτώμενον, ἀφηνιά-
ζοντες ἤδη πρὸς ἀλλήλους αὐτὸν κακῶς ἠγόρευον,
προφάσεώς τε ὀλίγης λαβέσθαι εὔχοντο ἐς τὸ ἀπο-
σκευάσασθαι τὸ λυποῦν.

3 ἐχρῆν δὲ ἄρα Μακρῖνον ἐνιαυτοῦ μόνου τῇ βα-
σιλείᾳ ἐντρυφήσαντα ἅμα τῷ βίῳ καὶ τὴν ἀρχὴν κα-

ταλῦσαι, μικρὰν καὶ εὐτελῆ πρόφασιν τοῖς στρατιώ-
ταις ἐς ἃ ἐβούλοντο τῆς τύχης παρασχούσης. Μαῖσα 2
ἦν τις ὄνομα, τὸ γένος Φοίνισσα, ἀπὸ Ἐμέσου καλου-
μένης οὕτω πόλεως ἐν Φοινίκῃ· ἀδελφὴ δὲ ἐγεγόνει
Ἰουλίας τῆς Σευήρου μὲν γυναικὸς Ἀντωνίνου δὲ
μητρός. παρὰ πάντα οὖν τὸν τῆς ἀδελφῆς βίον ἐν τῇ
βασιλείῳ διέτριψεν αὐλῇ χρόνου πολυετοῦς, παρ' ὃν
Σευῆρός τε καὶ Ἀντωνῖνος ἐβασίλευσαν. τὴν δὴ Μαῖ-
σαν ταύτην ὁ Μακρῖνος, μετὰ τὴν τῆς ἀδελφῆς τελευ-
τὴν Ἀντωνίνου δὲ ἀναίρεσιν, προσέταξεν ἐς τὴν πα-
τρίδα ἐπανελθοῦσαν ἐν τοῖς οἰκείοις καταβιῶναι,
πάντα ἔχουσαν τὰ ἑαυτῆς. πλείστων δὲ ἦν χρημάτων
ἀνάπλεως ἅτε μακρῷ χρόνῳ βασιλικῇ ἐξουσίᾳ ἐντε-
θραμμένη. ἐπανελθοῦσα δὲ ἡ πρεσβῦτις διέτριβεν 3
ἐν τοῖς ἑαυτῆς. ἦσαν δὲ αὐτῇ θυγατέρες δύο· Σοαι-
μὶς μὲν ἡ πρεσβυτέρα ἐκαλεῖτο, ἡ δὲ ἑτέρα Μαμμαία.
παῖδες δὲ ἦσαν τῇ μὲν πρεσβυτέρᾳ Βασσιανὸς ὄνομα,
τῇ δὲ νεωτέρᾳ Ἀλεξιανός. ὑπὸ δὲ ταῖς μητράσι καὶ
τῇ μάμμῃ ἀνετρέφοντο, ὁ μὲν Βασσιανὸς περὶ ἔτη γε-
γονὼς τεσσαρεσκαίδεκα, ὁ δὲ Ἀλεξιανὸς δεκάτου
ἔτους ἐπιβεβηκώς. ἱέρωντο δὲ αὐτοὶ θεῷ ἡλίῳ· τοῦ- 4
τον γὰρ οἱ ἐπιχώριοι σέβουσι, τῇ Φοινίκων φωνῇ
Ἐλαιαγάβαλον καλοῦντες. νεὼς δὲ αὐτῷ μέγιστος
κατεσκεύαστο αὐτοῦ, χρυσῷ πολλῷ καὶ ἀργύρῳ κεκο-
σμημένος λίθων τε πολυτελείᾳ. θρησκεύεται δὲ οὐ
μόνον πρὸς τῶν ἐπιχωρίων, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ γειτ-
νιῶντες σατράπαι τε καὶ βασιλεῖς βάρβαροι φιλοτί-
μως πέμπουσι τῷ θεῷ ἑκάστου τοῦ ἔτους πολυτελῆ
ἀναθήματα. ἄγαλμα μὲν οὖν, ὥσπερ παρ' Ἕλλησιν 5
ἢ Ῥωμαίοις, οὐδὲν ἕστηκε χειροποίητον, θεοῦ φέρον
εἰκόνα· λίθος δέ τις ἔστι μέγιστος, κάτωθεν περιφε-
ρής, λήγων ἐς ὀξύτητα· κωνοειδὲς αὐτῷ σχῆμα, μέ-

λαινά τε ἡ χροιά. διιπετῆ τε αὐτὸν εἶναι σεμνολογοῦ-
σιν, ἐξοχάς τέ τινας βραχείας καὶ τύπους δεικνύου-
σιν, εἰκόνα τε ἡλίου ἀνέργαστον εἶναι θέλουσιν, οὕ-
6 τω βλέποντες. τούτῳ δὴ τῷ θεῷ ὁ Βασσιανὸς ἱερω-
μένος (ἅτε γὰρ πρεσβυτέρῳ ἐκείνῳ ἐγκεχείριστο ἡ
θρησκεία) προήει τε σχήματι βαρβάρῳ, χιτῶνας χρυ-
σοϋφεῖς καὶ ἁλουργεῖς χειριδωτοὺς καὶ ποδήρεις ἀνε-
ζωσμένος, τά τε σκέλη πάντα σκέπων ἀπ' ὀνύχων ἐς
μηροὺς ἐσθῆσιν ὁμοίως χρυσῷ καὶ πορφύρᾳ πεποι-
κιλμέναις· τήν τε κεφαλὴν ἐκόσμει στέφανος λίθων
7 πολυτελῶν χροιᾷ διηνθισμένος. ἦν δὲ τὴν ἡλικίαν
ἀκμαῖος καὶ τὴν ὄψιν τῶν κατ' αὐτὸν ὡραιότατος μει-
ρακίων πάντων. ἐς τὸ αὐτὸ δὴ συνιόντων κάλλους
σώματος, ἡλικίας ἀκμῆς, ἁβροῦ σχήματος, ἀπείκασεν
ἄν τις τὸ μειράκιον Διονύσου καλαῖς εἰκόσιν.
8 ἱερουργοῦντα δὴ τοῦτον, περί τε τοῖς βωμοῖς
χορεύοντα νόμῳ βαρβάρων ὑπό τε αὐλοῖς καὶ σύριγξι
παντοδαπῶν τε ὀργάνων ἤχῳ, περιεργότερον ἐπέβλε-
πον οἵ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ μάλιστα οἱ στρατιῶται,
εἰδότες γένους ὄντα βασιλικοῦ, καὶ τῆς ὥρας αὐτοῦ
9 πάντων τὰς ὄψεις ἐς ἑαυτὴν ἐπιστρεφούσης. ἐγειτνί-
αζε δὲ τῇ πόλει ἐκείνῃ τότε μέγιστον στρατόπεδον, ὃ
τῆς Φοινίκης προήσπιζεν· ὕστερον δὲ μετηνέχθη, ὡς
ἐν τοῖς ἑξῆς ἐροῦμεν. φοιτῶντες οὖν οἱ στρατιῶται
ἑκάστοτε ἐς τὴν πόλιν, ἔς τε τὸν νεὼν ἰόντες θρη-
σκείας δὴ χάριν, τὸ μειράκιον ἡδέως ἔβλεπον. ἦσαν
δέ τινες ἐξ αὐτῶν καὶ πρόσφυγες οἰκεῖοί τε τῆς Μαί-
10 σης, πρὸς οὓς ἐκείνη θαυμάζοντας τὸν παῖδα, εἴτε
πλασαμένη εἴτε καὶ ἀληθεύουσα, ἐξεῖπεν ὅτι ἄρα Ἀν-
τωνίνου υἱός ἐστι φύσει, τῇ δὲ ὑπολήψει ἄλλου δο-
κοίη· ἐπιφοιτῆσαι γὰρ αὐτὸν ταῖς θυγατράσιν αὐτῆς
νέαις τε οὔσαις καὶ ὡραίαις, καθ' ὃν καιρὸν ἐν τοῖς

βασιλείοις σὺν τῇ ἀδελφῇ διέτριβεν. ὅπερ ἐκεῖνοι
ἀκούσαντες, τοῖς συστρατιώταις κατ' ὀλίγον ἀπαγ-
γέλλοντες διαβόητον ἐποίησαν τὴν φήμην, ὡς ἐς πᾶν
χωρῆσαι τὸ στρατιωτικόν. τῇ δὲ Μαίσῃ ἐλέγετο σω- 11
ροὺς εἶναι χρημάτων, ἐκείνην δὲ ἑτοίμως πάντ' ἂν
προέσθαι τοῖς στρατιώταις, εἰ τὴν βασιλείαν τῷ γένει
ἀνανεώσαιτο. ὡς δὲ συνέθεντο νύκτωρ, εἰ κατέλθοιεν
λαθόντες, ἀνοίξειν τὰς πύλας καὶ δέξεσθαι πᾶν τὸ
γένος ἔνδον βασιλέα τε καὶ υἱὸν ἀποδείξειν Ἀντωνί-
νου, ἐπέδωκεν ἑαυτὴν ἡ πρεσβῦτις, ἑλομένη πάντα
κίνδυνον ἀναρρῖψαι μᾶλλον ἢ ἰδιωτεύειν καὶ δοκεῖν
ἀπερρῖφθαι· νύκτωρ τε λάθρᾳ τῆς πόλεως ὑπεξῆλθε
σὺν ταῖς θυγατράσι καὶ τοῖς ἐγγόνοις. καταγαγόν- 12
των τε αὐτοὺς τῶν προσφυγόντων στρατιωτῶν γενό-
μενοι πρὸς τῷ τείχει τοῦ στρατοπέδου ῥᾷστα ὑπεδέ-
χθησαν· εὐθέως τε τὸν παῖδα πᾶν τὸ στρατόπεδον Ἀν-
τωνῖνον προσηγόρευσαν, τῇ τε πορφυρᾷ χλαμύδι a. 218
περιβαλόντες εἶχον ἔνδον. πάντα δὲ τὰ ἐπιτήδεια καὶ
παῖδας καὶ γυναῖκας, ὅσα τε εἶχον ἐν κώμαις ἢ ἀγροῖς
τοῖς πλησίον, εἰσκομίσαντες, τάς τε πύλας ἀποκλεί-
σαντες, παρεσκεύαζον ἑαυτοὺς ὡς, εἰ δέοι, ὑπομε-
νοῦντες πολιορκίαν.

ὡς δὲ ταῦτα ἀπηγγέλη τῷ Μακρίνῳ ἐν Ἀντιο- 4
χείᾳ διατρίβοντι, ἥ τε φήμη διέδραμεν ἀνὰ τὰ λοιπὰ
στρατόπεδα ὅτι τε Ἀντωνίνου υἱὸς εὑρέθη καὶ ὅτι ἡ
Ἰουλίας ἀδελφὴ χρήματα δίδωσι, πάντα τὰ λεγόμενα
καὶ ἐνδεχόμενα καὶ ἀληθῆ πιστεύσαντες εἶναι τὰς
ψυχὰς ἐξεπτόηντο. ἐνῆγε δ' αὐτοὺς καὶ ἀνέπειθεν 2
ἐς πραγμάτων καινοτομίαν τό τε Μακρίνου μῖσος καὶ
τὸ Ἀντωνίνου τῆς μνήμης πάθος, καὶ πρό γε ἁπάν-
των ἡ τῶν χρημάτων ἐλπίς, ὡς πολλοὺς καὶ αὐτομο-
λοῦντας φοιτᾶν πρὸς τὸν νέον Ἀντωνῖνον. ὁ δὲ Μα-

κρῖνος καταφρονῶν τοῦ πράγματος ὡς παιδαριώδους,
χρώμενός τε τῇ συνήθει ῥᾳθυμίᾳ, αὐτὸς μὲν οἴκοι
μένει, πέμπει δὲ ἕνα τῶν ἀρχόντων τοῦ στρατοπέδου,
δύναμιν δοὺς ὅσην ᾤετο ῥᾷστα ἐκπορθήσειν τοὺς
3 ἀφεστῶτας. ὡς δ' ἦλθεν Ἰουλιανός (τοῦτο γὰρ ἦν
ὄνομα τῷ ἐπάρχῳ) καὶ προσέβαλε τοῖς τείχεσιν, ἔν-
δοθεν οἱ στρατιῶται ἀνελθόντες ἐπί τε τοὺς πύργους
καὶ τὰς ἐπάλξεις τόν τε παῖδα τῷ ἔξωθεν πολιορκοῦντι
στρατῷ ἐδείκνυσαν, Ἀντωνίνου υἱὸν εὐφημοῦντες,
βαλάντιά τε χρημάτων μεστὰ δέλεαρ προδοσίας αὐ-
4 τοῖς ἐδείκνυσαν. οἱ δὲ πιστεύσαντες Ἀντωνίνου τε
εἶναι τέκνον καὶ ὁμοιότατόν γε (βλέπειν γὰρ οὕτως
ἤθελον) τοῦ μὲν Ἰουλιανοῦ τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνουσι
καὶ πέμπουσι τῷ Μακρίνῳ, αὐτοὶ δὲ πάντες ἀνοι-
χθεισῶν αὐτοῖς τῶν πυλῶν ἐς τὸ στρατόπεδον ἐδέ-
χθησαν. οὕτως ἡ δύναμις αὐξηθεῖσα οὐ μόνον ἦν
πρὸς τὸ ἀπομάχεσθαι πολιορκίᾳ ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ
συστάδην καὶ ἐξ ἀντιστάσεως ἀγωνίζεσθαι ἀξιόχρεως·
ἔτι τε καὶ τῶν αὐτομόλων τὸ πλῆθος ἑκάστοτε, εἰ καὶ
κατ' ὀλίγους προσιόν, τὴν δύναμιν ηὔξησεν.

5 ὁ δὲ Μακρῖνος ὡς ταῦτα ἐπυνθάνετο, ἀθροίσας
πάντα ὃν εἶχε στρατόν, ἐπῄει ὡς δὴ πολιορκήσων
τοὺς ἐκείνῳ προσκεχωρηκότας. ὁ δὲ Ἀντωνῖνος, οὐκ
ἀναμενόντων τῶν σὺν αὐτῷ στρατιωτῶν πολιορκη-
θῆναι, θαρρησάντων δὲ μετὰ πάσης προθυμίας ἐξελ-
θεῖν τε καὶ ὑπαντώμενοι τῷ Μακρίνῳ ἐκ παρατάξεως
6 ἀγωνίζεσθαι, ἐξάγει τὴν αὑτοῦ δύναμιν. συμμίξαντα
δὲ ἀλλήλοις τὰ στρατόπεδα Φοινίκης τε καὶ Συρίας
ἐν μεθορίοις, οἱ μὲν ὑπὲρ τοῦ Ἀντωνίνου προθύμως
ἠγωνίζοντο, δεδιότες, εἰ ἡττηθεῖεν, τὴν ἐφ' οἷς ἔδρα-
σαν τιμωρίαν ἀναδέξασθαι· οἱ δὲ σὺν τῷ Μακρίνῳ
ῥᾳθυμότερον προσεφέροντο τῷ ἔργῳ, ἀποδιδράσκον-

τες καὶ μετιόντες πρὸς τὸν Ἀντωνῖνον. ἅπερ ὁρῶν 7
ὁ Μακρῖνος, φοβηθείς τε μὴ παντάπασι γυμνωθεὶς
τῆς δυνάμεως αἰχμάλωτός τε ληφθεὶς αἴσχιστως ὑβρι-
σθείη, ἔτι τῆς μάχης συνεστώσης, ἑσπέρας ἤδη προσ-
ιούσης, ἀπορρίψας τὸ χλαμύδιον καὶ εἴ τι σχῆμα βα-
σιλικὸν περιέκειτο, λαθὼν ἀποδιδράσκει σὺν ὀλίγοις
ἑκατοντάρχαις, οὓς πιστοτάτους ᾤετο, τὸ γένειον
ἀποκειράμενος, ὡς μὴ γνωρίζοιτο, ἐσθῆτά τε ὁδοι-
πορικὴν λαβὼν καὶ τὴν κεφαλὴν ἀεὶ σκέπων. νύκτωρ 8
τε καὶ μεθ' ἡμέραν ὡδοιπόρει, φθάνων τὴν φήμην
τῆς ἑαυτοῦ τύχης, τῶν τε ἑκατοντάρχων μεγάλῃ
σπουδῇ τὰ ὀχήματα ἐπειγόντων, ὡς ἂν ὑπὸ Μακρί-
νου ἔτι βασιλεύοντος ἐπί τινα σπουδαῖα πεμφθέντων.
ὃ μὲν οὖν ἔφυγεν, ὡς εἴρηται· ὁ δὲ στρατὸς
ἑκατέρωθεν ἐμάχοντο, ὑπὲρ τοῦ Μακρίνου οἱ σωμα-
τοφύλακες καὶ δορυφόροι, οὓς δὴ πραιτωριανοὺς κα-
λοῦσιν, οἳ γενναίως ἀνθεστήκεσαν παντὶ τῷ ἄλλῳ
στρατῷ ἅτε ὄντες μέγιστοί τε καὶ ἐπίλεκτοι· τὸ δὲ
ἐπίλοιπον πᾶν πλῆθος ὑπὲρ τοῦ Ἀντωνίνου ἠγωνί-
ζοντο. ὡς δὲ ἐπὶ πολὺ τὸν Μακρῖνον οὐκ ἔβλεπον 9
οἱ ὑπὲρ αὐτοῦ μαχόμενοι οὐδὲ τὰ τῆς βασιλείας σύμ-
βολα, διηπόρουν δὴ ποῦ ποτὲ ἄρα εἴη, πότερον ἐν
τῷ πλήθει τῶν κειμένων ἢ ἀποδρὰς ᾤχετο, ἠγνόουν
τε πῶς χρήσονται τῷ πράγματι· οὔτε γὰρ μάχεσθαι
ἤθελον ὑπὲρ τοῦ μὴ παρόντος, παραδοῦναί τε αὑ-
τοὺς ἐκδότους καὶ ὥσπερ αἰχμαλώτους ᾐδοῦντο. ὡς 10
δὲ παρὰ τῶν αὐτομόλων ἐπύθετο Ἀντωνῖνος τὴν τοῦ
Μακρίνου φυγήν, πέμψας κήρυκας διδάσκει αὐτοὺς
ὅτι μάτην ὑπὲρ ἀνάνδρου καὶ φυγάδος μάχονται,
ἄδειάν τε καὶ ἀμνηστίαν ἐνόρκως ὑπισχνεῖται, καλεῖ
τε καὶ αὐτὸν δορυφορήσοντας. οἳ μὲν οὖν πεισθέν-
τες προσεχώρησαν, ὁ δὲ Ἀντωνῖνος πέμπει τοὺς διώ-

11 ξοντας τὸν Μακρῖνον πολὺ προκεχωρηκότα. ἐν Καλ-
χηδόνι γοῦν τῆς Βιθυνίας κατελήφθη, νοσῶν χαλε-
πώτατα ὑπό τε τῆς συνεχοῦς ὁδοιπορίας συντετριμ-
μένος. ἔνθα αὐτὸν εὑρόντες ἔν τινι κρυπτόμενον
προαστείῳ οἱ διώκοντες τὴν κεφαλὴν ἀπέτεμον. ἐλέ-
γετο δὲ σπεύδειν ἐς τὴν Ῥώμην, θαρρῶν τῇ τοῦ δή-
μου περὶ αὐτὸν σπουδῇ. περαιούμενον δ' αὐτὸν ἐς
τὴν Εὐρώπην διὰ τοῦ στενοῦ τῆς Προποντίδος πορθ-
μοῦ, ἤδη τε τῷ Βυζαντίῳ προσπελάζοντα, φασὶν
ἀντιπνοίᾳ χρήσασθαι, ἐπανάγοντος αὐτὸν τοῦ πνεύ-
12 ματος ἐς τὴν τιμωρίαν. παρὰ τοσοῦτον μὲν δὴ Μα-
κρῖνος οὐκ ἐξέφυγε τοὺς διώξαντας, τέλει τε ἐχρήσατο
αἰσχρῷ ὕστερον θελήσας ἐς τὴν Ῥώμην ἀνελθεῖν,
δέον ἐν ἀρχῇ τοῦτο ποιῆσαι· ὁμοῦ δὲ ἔπταισε καὶ γνώ-
μῃ καὶ τύχῃ.

a. 218 m.Iun. τέλει μὲν δὴ τοιούτῳ Μακρῖνος ἐχρήσατο, συνα-
ναιρεθέντος αὐτῷ καὶ τοῦ παιδός, ὃν ἦν ποιήσας
5 Καίσαρα, Διαδουμενιανὸν καλούμενον· ἐπεὶ δὲ ὅ τε
στρατὸς πᾶς μετελθὼν πρὸς τὸν Ἀντωνῖνον προσεῖπε
βασιλέα, τά τε τῆς ἀρχῆς ὑπεδέξατο, διοικηθέντων
αὐτῷ κατὰ τὴν ἀνατολὴν τῶν ἐπειγόντων ὑπό τε τῆς
μάμμης καὶ τῶν συνόντων φίλων (αὐτὸς γὰρ ἦν νέος
τε τὴν ἡλικίαν, πραγμάτων τε καὶ παιδείας ἄπειρος),
οὐ πολλοῦ χρόνου διατρίψας εἶχε περὶ ἔξοδον, σπευ-
δούσης μάλιστα τῆς Μαίσης ἐς τὰ συνήθη ἑαυτῇ βα-
2 σίλεια Ῥώμης. ὡς δὲ τῇ τε συγκλήτῳ καὶ τῷ Ῥω-
μαίων δήμῳ τὰ πραχθέντα ἐδηλώθη, δυσφόρως μὲν
πάντες ἤκουσαν, ὑπήκουον δὲ ἀνάγκῃ τοῦ στρατοῦ
ταῦτα ᾑρημένου. κατεγίνωσκόν τε τοῦ Μακρίνου ῥᾳ-
θυμίαν τε καὶ τρόπων χαυνότητα, αἴτιόν τε οὐκ ἄλ-
λον ἀλλ' ἢ αὐτὸν ἑαυτῷ γεγενῆσθαι ἔλεγον.

ὁ δὲ Ἀντωνῖνος ἀπάρας τῆς Συρίας ἐλθών τε

ἐς τὴν Νικομήδειαν ἐχείμαζε, τῆς ὥρας τοῦ ἔτους οὕ-
τως ἀπαιτούσης. εὐθέως τε ἐξεβακχεύετο, τήν τε ἱε-
ρωσύνην τοῦ ἐπιχωρίου θεοῦ, ᾗ ἐντέθραπτο, περιερ-
γότερον ἐξωρχεῖτο, σχήμασί τε ἐσθῆτος πολυτελεστά-
τοις χρώμενος, διά τε πορφύρας χρυσοῦ ὑφάσμασι
περιδεραίοις τε καὶ ψελίοις κοσμούμενος, ἐς εἶδος δὲ
τιάρας στεφάνην ἐπικείμενος χρυσῷ καὶ λίθοις ποικί-
λην τιμίοις. ἦν τε αὐτῷ τὸ σχῆμα μεταξὺ Φοινίσσης 4
ἱερᾶς στολῆς καὶ χλιδῆς Μηδικῆς. Ῥωμαϊκὴν δὲ ἢ
Ἑλληνικὴν πᾶσαν ἐσθῆτα ἐμυσάττετο, ἐρίου φάσκων
εἰργάσθαι, πράγματος εὐτελοῦς· τοῖς δὲ Σηρῶν ὑφά-
σμασι μόνοις ἠρέσκετο. προῄει τε ὑπὸ αὐλοῖς καὶ
τυμπάνοις, τῷ θεῷ δῆθεν ὀργιάζων.
ἡ δὲ Μαῖσα ταῦτα ὁρῶσα πάνυ ἤσχαλλε, πείθειν 5
τε λιπαροῦσα ἐπειρᾶτο μεταμφιέσασθαι τὴν Ῥωμαίων
στολὴν μέλλοντά τε ἐς τὴν πόλιν ἀφίξεσθαι καὶ ἐς τὴν
σύγκλητον εἰσελεύσεσθαι, μὴ ἀλλοδαπὸν ἢ παντά-
πασι βάρβαρον τὸ σχῆμα ὀφθὲν εὐθὺς λυπήσῃ τοὺς
ἰδόντας, ἀήθεις τε ὄντας καὶ οἰομένους τὰ τοιαῦτα
καλλωπίσματα οὐκ ἀνδράσιν ἀλλὰ θηλείαις πρέπειν.
ὃ δὲ καταφρονήσας τῶν ὑπὸ τῆς πρεσβύτιδος λεχθέν- 6
των, μηδ' ἄλλῳ τινὶ πεισθείς (οὐδὲ γὰρ προσίετο εἰ
μὴ τοὺς ὁμοιοτρόπους τε καὶ κόλακας αὐτοῦ τῶν
ἁμαρτημάτων), βουλόμενος ἐν ἔθει γενέσθαι τῆς τοῦ
σχήματος ὄψεως τήν τε σύγκλητον καὶ τὸν δῆμον Ῥω-
μαίων, ἀπόντος τε αὐτοῦ πεῖραν δοθῆναι πῶς φέ-
ρουσι τὴν ὄψιν τοῦ σχήματος, εἰκόνα μεγίστην γρά-
ψας παντὸς ἑαυτοῦ, οἷος προϊὼν τε καὶ ἱερουργῶν
ἐφαίνετο, παραστήσας τε ἐν τῇ γραφῇ τὸν τύπον τοῦ
ἐπιχωρίου θεοῦ, ᾧ δὴ καλλιερῶν ἐγέγραπτο, πέμψας 7
τε ἐς τὴν Ῥώμην, ἐκέλευσεν ἐν τῷ μεσαιτάτῳ τῆς
συγκλήτου τόπῳ ὑψηλοτάτῳ τε τὴν εἰκόνα ἀνατεθῆ-

ναι ὑπὲρ κεφαλῆς τοῦ ἀγάλματος τῆς νίκης, ὡς συνιόντες ἐς τὸ βουλευτήριον λιβανωτόν τε θυμιῶσιν ἕκαστος καὶ οἶνου σπένδωσι. προσέταξέ τε πάντας τοὺς Ῥωμαίων ἄρχοντας, καὶ εἴ τινες δημοσίας θυσίας ἐπιτελοῦσι, πρὸ τῶν ἄλλων θεῶν οὓς δὴ καλοῦσιν ἱερουργοῦντες, ὀνομάζειν τὸν νέον θεὸν Ἐλαια-
a. 219 *γάβαλον. ὡς δὲ ἐς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο τῷ προειρημένῳ σχήματι, οὐδὲν παράδοξον εἶδον οἱ Ῥωμαῖοι, τῇ*
8 *γραφῇ ἐνειθισμένοι. δοὺς δὲ τὰς συνήθεις τῷ δήμῳ νομὰς ἐπὶ τῇ τῆς βασιλείας διαδοχῇ, φιλοτίμως τε καὶ πολυτελῶς ἐπιτελέσας παντοδαπὰς θέας, νεών τε μέγιστον καὶ κάλλιστον κατασκευάσας τῷ θεῷ, βωμούς τε πλείστους περὶ τὸν νεὼν ἱδρύσας, ἑκάστοτε προϊὼν ἕωθεν ἑκατόμβας τε ταύρων καὶ προβάτων πολὺ πλῆθος κατέσφαττε τοῖς τε βωμοῖς ἐπετίθει, παντοδαποῖς ἀρώμασι σωρεύων, οἴνου τε τοῦ παλαιοτάτου καὶ καλλίστου πολλοὺς ἀμφορέας τῶν βωμῶν προχέων, ὡς ῥεῖθρα φέρεσθαι οἴνου τε καὶ αἵματος μεμιγμέ-*
9 *νου. περί τε τοὺς βωμοὺς ἐχόρευεν ὑπὸ παντοδαποῖς ἤχοις ὀργάνων, γύναιά τε ἐπιχώρια ἐχόρευε σὺν αὐτῷ, περιθέοντα τοῖς βωμοῖς, κύμβαλα ἢ τύμπανα μετὰ χεῖρας φέροντα· περιειστήκει δὲ πᾶσα ἡ σύγκλητος καὶ τὸ ἱππικὸν τάγμα ἐν θεάτρου σχήματι. τὰ δὲ σπλάγχνα τῶν ἱερουργηθέντων τά τε ἀρώματα ἐν χρυσοῖς σκεύεσιν ὑπὲρ κεφαλῆς οὐκ οἰκέται δή τινες*
10 *ἢ εὐτελεῖς ἄνθρωποι ἔφερον, ἀλλ' οἵ τ' ἔπαρχοι τῶν στρατοπέδων καὶ οἱ ἐν ταῖς μεγίσταις πράξεσιν, ἀνεζωσμένοι μὲν χιτῶνας ποδήρεις καὶ χειριδωτοὺς νόμῳ Φοινίκων, ἐν μέσῳ φέροντες μίαν πορφύραν· ὑποδήμασι δὲ λίνου πεποιημένοις ἐχρῶντο, ὥσπερ οἱ κατ' ἐκεῖνα τὰ χωρία προφητεύοντες. ἐδόκει δὲ τιμὴν μεγίστην νέμειν οἷς ἐκοινώνει τῆς ἱερουργίας.*

πλὴν καίτοι χορεύειν ἀεὶ καὶ ἱερουργεῖν δοκῶν, 6
πλείστους ἀπέκτεινε τῶν ἐνδόξων τε καὶ πλουσίων,
διαβληθέντας αὐτῷ ὡς ἀπαρεσκομένους καὶ σκώπτον-
τας αὐτοῦ τὸν βίον. ἠγάγετο δὲ γυναῖκα τὴν εὐγενε-
στάτην Ῥωμαίων, ἣν σεβαστὴν ἀναγορεύσας μετ' ὀλί-
γον χρόνον ἀπεπέμψατο, ἰδιωτεύειν κελεύσας καὶ τῶν
τιμῶν παρελόμενος. μετ' ἐκείνην δὲ προσποιησάμε- 2
νος ἐρᾶν, ἵνα δὴ καὶ τὰ τῶν ἀνδρῶν πράττειν δοκοίη,
παρθένου τῇ Ῥωμαίων Ἑστίᾳ ἱερωμένης ἁγνεύειν τε
πρὸς τῶν ἱερῶν νόμων κελευομένης καὶ μέχρι τέλους
τοῦ βίου παρθενεύεσθαι, ἀποσπάσας αὐτὴν τῆς
Ἑστίας καὶ τοῦ ἱεροῦ παρθενῶνος γυναῖκα ἔθετο,
ἐπιστείλας τῇ συγκλήτῳ καὶ παραμυθησάμενος ἀσέ-
βημά τε καὶ ἁμάρτημα τηλικοῦτον, φήσας ἀνθρώπι-
νόν τι πεπονθέναι πάθος· ἔρωτι γὰρ τῆς κόρης ἑαλω-
κέναι, ἁρμόζοντά τε καὶ σεβάσμιον εἶναι γάμον ἱερέως
τε καὶ ἱερείας. πλὴν καὶ ταύτην αὖ μετ' οὐ πολὺ ἀπε-
πέμψατο, τρίτην δὲ πάλιν ἠγάγετο, ἀναφέρουσαν τὸ
γένος ἐς Κόμμοδον.

ἔπαιξε δὲ γάμους οὐ μόνον ἀνθρωπείους, ἀλλὰ 3
καὶ τῷ θεῷ, ᾧ ἱεράτευε, γυναῖκα ἐζήτει· καὶ τῆς τε
Παλλάδος τὸ ἄγαλμα, ὃ κρυπτὸν καὶ ἀόρατον σέβουσι
Ῥωμαῖοι, ἐς τὸν ἑαυτοῦ θάλαμον μετήγαγε· καὶ μὴ
κινηθὲν ἐξ οὗπερ ἦλθεν ἀπὸ Ἰλίου, εἰ μὴ ὅτε πυρὶ
κατεφλέχθη ὁ νεώς, ἐκίνησεν οὗτος, καὶ πρὸς γάμον
δὴ ἐς τὴν βασίλειον αὐλὴν τῷ θεῷ ἀνήγαγε. φήσας 4
δὲ ἀπαρέσκεσθαι αὐτὸν ὡς πάντα ἐν ὅπλοις καὶ πολε-
μικῇ θεῷ, τῆς Οὐρανίας τὸ ἄγαλμα μετεπέμψατο,
σεβόντων αὐτὸ ὑπερφυῶς Καρχηδονίων τε καὶ τῶν
κατὰ τὴν Λιβύην ἀνθρώπων. φασὶ δὲ αὐτὸ Διδὼ τὴν
Φοίνισσαν ἱδρύσασθαι, ὅτε δὴ τὴν ἀρχαίαν Καρχη-
δόνα πόλιν ἔκτισε, βύρσαν κατατεμοῦσα. Λίβυες μὲν

οὖν αὐτὴν Οὐρανίαν καλοῦσι, Φοίνικες δὲ Ἀστροάρ-
5 χην ὀνομάζουσι, σελήνην εἶναι θέλοντες. ἁρμόζειν
τοίνυν λέγων ὁ Ἀντωνῖνος γάμον ἡλίου καὶ σελήνης
τό τε ἄγαλμα μετεπέμψατο καὶ πάντα τὸν ἐκεῖθεν
χρυσόν, χρήματά τε πάμπλειστα τὴν θεὸν ἐς προῖκα
δὴ ἐπιδοῦναι ἐκέλευσε. κομισθέν τε τὸ ἄγαλμα συν-
ῴκισε δὴ τῷ θεῷ, κελεύσας πάντας τοὺς κατὰ Ῥώ-
μην καὶ Ἰταλίαν ἀνθρώπους ἑορτάζειν παντοδαπαῖς
τε εὐφροσύναις καὶ εὐωχίαις χρῆσθαι δημοσίᾳ τε καὶ
ἰδίᾳ ὡς δὴ γαμούντων θεῶν.
6 κατεσκεύασε δὲ καὶ ἐν τῷ προαστείῳ νεὼν μέγι-
στόν τε καὶ πολυτελέστατον, ἐς ὃν ἑκάστου ἔτους κα-
τῆγε τὸν θεὸν ἀκμάζοντος θέρους. πανηγύρεις τε
παντοδαπὰς συνεκρότει, ἱπποδρόμους τε κατασκευά-
σας καὶ θέατρα, διά τε ἡνιοχείας καὶ πάντων θεαμά-
των τε καὶ ἀκροαμάτων πλείστων εὐωχούμενον τὸν
δῆμον καὶ παννυχίζοντα εὐφραίνειν ᾤετο. τόν τε
θεὸν αὐτὸν ἐπιστήσας ἅρματι χρυσῷ τε καὶ λίθοις
τιμιωτάτοις πεποικιλμένῳ κατῆγεν ἀπὸ τῆς πόλεως
7 ἐπὶ τὸ προάστειον. τὸ δὲ ἅρμα ἦγεν ἑξάπωλον, ἵπ-
πων λευκῶν μεγίστων τε καὶ ἀσπίλων, χρυσῷ πολλῷ
καὶ φαλάροις ποικίλοις κεκοσμημένων, τάς τε ἡνίας
κατεῖχεν· οὐδέπω δὲ τοῦ ἅρματος ἄνθρωπος ἐπέβαι-
νεν, αὐτῷ δὲ περιέκειντο ὡς ἡνιοχοῦντι δὴ τῷ θεῷ.
ὁ δ' Ἀντωνῖνος ἔθεε πρὸ τοῦ ἅρματος ἀναποδίζων ἐς
τοὐπίσω, ἔς τε τὸν θεὸν ἀποβλέπων καὶ τοὺς χαλι-
νοὺς ἀντέχων τῶν ἵππων· πᾶσάν τε τὴν ὁδὸν ἤνυε
τρέχων ἔμπαλιν ἑαυτοῦ ἀφορῶν τε ἐς τὸ πρόσθεν τοῦ
8 θεοῦ. πρός τε τὸ μὴ πταῖσαι αὐτὸν ἢ διολισθαίνειν,
οὐχ ὁρῶντα ὅπου βαίνει, γῆ τε ἡ χρυσίζουσα παμ-
πλείστη ὑπέστρωτο, οἵ τε προασπίζοντες ἑκατέρωθεν
ἀντεῖχον, τῆς ἀσφαλείας τοῦ τοιούτου δρόμου προ-

νοούμενοι. ὁ δὲ δῆμος ἑκατέρωθεν παρέθει μετὰ παν-
τοδαπῆς δᾳδουχίας, στεφάνους καὶ ἄνθη ἐπιρριπτοῦν-
τες· ἀγάλματά τε πάντων θεῶν, καὶ εἴ τι πολυτελὲς
ἀνάθημα τίμιον, ὅσα τε τῆς βασιλείας σύμβολα ἢ πο-
λυτελῆ κειμήλια, οἵ τε ἱππεῖς καὶ στρατὸς πᾶς προε-
πόμπευον τοῦ θεοῦ. μετὰ δὲ τὸ καταγαγεῖν αὐτὸν 9
καὶ ἱδρῦσαι ἐν τῷ ναῷ τάς τε προειρημένας θυσίας
καὶ πανηγύρεις ἐπετέλει, πύργους τε μεγίστους καὶ
ὑψηλοτάτους κατασκευάσας, ἀνιὼν τε ἐπ' αὐτοῖς, ἐρ-
ρίπτει τοῖς ὄχλοις, ἁρπάζειν πᾶσιν ἐπιτρέπων, ἐκπώ-
ματά τε χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ἐσθῆτάς τε καὶ ὀθόνας
παντοδαπάς, ζῷά τε πάντα, ὅσα ἥμερα ὅσα ἀτίθασα,
πλὴν χοίρων· τούτων γὰρ ἀπείχετο Φοινίκων νόμῳ.
ἐν δὴ ταῖς ἁρπαγαῖς πολλοὶ διεφθείροντο, ὑπό τε ἀλ- 10
λήλων πατούμενοι καὶ τοῖς δόρασι τῶν στρατιωτῶν
περιπίπτοντες, ὡς τὴν ἐκείνου ἑορτὴν πολλοῖς φέρειν
συμφοράν. αὐτὸς δὲ ἐβλέπετο πολλάκις ἡνιοχῶν ἢ
ὀρχούμενος· οὐδὲ γὰρ λανθάνειν ἤθελεν ἁμαρτάνων.
προῄει τε ὑπογραφόμενος τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς
παρειὰς ἐρυθραίνων, φύσει τε πρόσωπον ὡραῖον
ὑβρίζων βαφαῖς ἀσχήμοσιν.

ὁρῶσα δὲ ταῦτα ἡ Μαῖσα, ὑποπτεύουσά τε τοὺς 7
στρατιώτας ἀπαρέσκεσθαι τῷ τοιούτῳ τοῦ βασιλέως
βίῳ, καὶ δεδοικυῖα μή τι ἐκείνου παθόντος πάλιν ἰδιω-
τεύῃ, πείθει αὐτόν, κοῦφον ἄλλως καὶ ἄφρονα νεα-
νίαν, θέσθαι υἱὸν Καίσαρά τε ἀποδεῖξαι τὸν ἑαυτοῦ
μὲν ἀνεψιὸν ἐκείνης δὲ ἔγγονον ἐκ τῆς ἑτέρας θυγα-
τρὸς Μαμμαίας, εἰποῦσα αὐτῷ κεχαρισμένα, ὡς ἄρα 2
χρὴ ἐκεῖνον μὲν τῇ ἱερωσύνῃ καὶ θρησκείᾳ σχολάζειν
τοῦ θεοῦ, βακχείαις καὶ ὀργίοις τοῖς τε θείοις ἔργοις
ἀνακείμενον, εἶναι δὲ ἕτερον τὸν τὰ ἀνθρώπεια διοι-
κοῦντα, ἐκείνῳ δὲ παρέξοντα τῆς βασιλείας τὸ ἀνευ-

ὀχλητόν τε καὶ ἀμέριμνον· μὴ δεῖν τοίνυν ξένον ζη-
τεῖν μηδ' ἀλλότριον, ἀλλὰ τῷ ἀνεψιῷ ταῦτα ἐγχειρί-
3 σαι. μετονομάζεται δὴ ὁ Ἀλεξιανός, καὶ Ἀλέξανδρος
καλεῖται, παραχθέντος αὐτῷ τοῦ παππῴου ὀνόματος
ἐς τὸ τοῦ Μακεδόνος ὡς πάνυ τε ἐνδόξου καὶ τιμη-
θέντος ὑπὸ τοῦ δοκοῦντος πατρὸς ἀμφοτέρων εἶναι·
τὴν γὰρ Ἀντωνίνου τοῦ Σευήρου παιδὸς μοιχείαν
ἀμφότεραι αἱ Μαίσης θυγατέρες αὐτή τε ἡ πρεσβῦ-
τις ἐσεμνύνετο πρὸς τὸ τοὺς στρατιώτας στέργειν τοὺς
παῖδας, υἱοὺς ἐκείνου δοκοῦντας εἶναι.

4 ἀποδείκνυται δὴ Καῖσαρ ὁ Ἀλέξανδρος, ὕπατός
a. 221 τε σὺν αὐτῷ Ἀντωνίνῳ. κατελθών τε ἐς τὴν σύγκλη-
τον ταῦτα ἐκύρωσε, γελοιότατα ψηφισαμένων πάν-
των ἃ ἐκελεύοντο, πατέρα μὲν ἐκεῖνον δοκεῖν ἔτη γε-
γονότα περί που ἑκκαίδεκα, τὸν Ἀλέξανδρον δὲ υἱὸν
τοῦ δωδεκάτου ἐπιβαίνοντα. ὡς δὲ Καῖσαρ ὁ Ἀλέξαν-
δρος ἀπεδείχθη, ὁ Ἀντωνῖνος αὐτὸν ἐβούλετο τὰ
ἑαυτοῦ παιδεύειν ἐπιτηδεύματα, ὀρχεῖσθαί τε καὶ
χορεύειν τῆς τε ἱερωσύνης κοινωνεῖν καὶ σχήμασι καὶ
5 ἔργοις ὁμοίοις. ἡ δὲ μήτηρ αὐτὸν ἡ Μαμμαία ἀπῆγε
μὲν τῶν αἰσχρῶν καὶ ἀπρεπῶν βασιλεῦσιν ἔργων, δι-
δασκάλους δὲ πάσης παιδείας λάθρᾳ μετεπέμπετο,
τοῖς τε σώφροσιν αὐτὸν ἤσκει μαθήμασι, παλαίστραις
τε καὶ ἀνδρῶν γυμνασίοις εἴθιζε, παιδείαν τε τὴν
Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων ἐπαίδευεν. ἐφ' οἷς Ἀντωνῖ-
νος πάνυ ἤσχαλλε, καὶ μετεγίνωσκε θέμενος αὐτὸν
6 υἱὸν καὶ κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς. τούς τε οὖν διδασκά-
λους αὐτοῦ πάντας ἀπεσόβει τῆς βασιλείου αὐλῆς,
τινάς τε αὐτῶν τοὺς ἐνδοξοτάτους οὓς μὲν ἀπέκτεινεν
οὓς δὲ ἐφυγάδευσεν, αἰτίας γελοιοτάτας ἐπιφέρων,
ὡς διαφθείροιεν αὐτῷ τὸν δοκοῦντα υἱόν, οὐκ ἐπι-
τρέποντες χορεύειν ἢ βακχεύεσθαι, σωφρονίζοντες δὲ

καὶ τὰ ἀνδρῶν διδάσκοντες. ἐς τοσοῦτον δὲ ἐξώκειλε
παρανοίας ὡς πάντα τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς καὶ τῶν δη-
μοσίων θεάτρων μεταγαγεῖν ἐπὶ τὰς μεγίστας τῶν βα-
σιλικῶν πράξεων, καὶ τοῖς μὲν στρατοπέδοις ἔπαρχον
ἐπιστῆσαι ὀρχηστήν τινα γεγονότα καὶ δημοσίᾳ ἐν τῷ
Ῥωμαίων θεάτρῳ ὀρχησάμενον, ὅτε ἦν νέος· πάλιν δὲ 7
ἕτερον ὁμοίως τῆς σκηνῆς βαστάσας, παιδείας τῶν
νέων καὶ εὐκοσμίας τῆς τε ὑποστάσεως τῶν ἐς τὴν
σύγκλητον βουλὴν ἢ τὸ ἱππικὸν τάγμα κατατασσομέ-
νων προέστησεν. ἡνιόχοις τε καὶ κωμῳδοῖς καὶ μίμων
ὑποκριταῖς τὰς μεγίστας τῶν βασιλείων πίστεων ἐνε-
χείρισε. τοῖς δὲ δούλοις αὐτοῦ ἢ ἀπελευθέροις, ὡς
ἔτυχεν ἕκαστος ἐπ' αἰσχρῷ τινὶ εὐδοκιμήσας, τὰς ὑπα-
τικὰς τῶν ἐθνῶν ἐξουσίας ἐνεχείρισε.

πάντων δὲ οὕτω τῶν πάλαι δοκούντων σεμνῶν 8
ἐς ὕβριν καὶ παροινίαν ἐκβεβακχευμένων, οἵ τε ἄλλοι
πάντες ἄνθρωποι καὶ μάλιστα οἱ στρατιῶται ἤχθοντο
καὶ ἐδυσφόρουν· ἐμυσάττοντο δὲ αὐτὸν ὁρῶντες τὸ
μὲν πρόσωπον καλλωπιζόμενον περιεργότερον ἢ κατὰ
γυναῖκα σώφρονα, περιδεραίοις δὲ χρυσίνοις ἐσθῆσί
τε ἁπαλαῖς ἀνάνδρως κοσμούμενον, ὀρχούμενόν τε
οὕτως ὡς ὑπὸ πάντων ὁρᾶσθαι. ἐπιρρεπεστέρας τοί- 2
νυν τὰς γνώμας πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον εἶχον, καὶ ἐλ-
πίδας κρείττους ἐν παιδὶ κοσμίως καὶ σωφρόνως ἀνα-
τρεφομένῳ. ἐφρούρουν τε αὐτὸν παντοίως ὁρῶντες
ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου. ἥ τε μήτηρ
Μαμμαία οὔτε ποτὸν οὔτε ἐδώδιμόν τι εἴα τὸν παῖδα
προσφέρεσθαι τῶν ὑπ' ἐκείνου πεμπομένων· ὀψο-
ποιοῖς τε καὶ οἰνοχόοις ὁ παῖς ἐχρῆτο οὐ τοῖς βασιλι-
κοῖς καὶ ἐν κοινῇ ὑπηρεσίᾳ τυγχάνουσιν, ἀλλὰ τοῖς
ὑπὸ τῆς μητρὸς ἐπιλεχθεῖσι πιστοτάτοις τε εἶναι δο-
κοῦσιν. ἐδίδου δὲ καὶ χρήματα λανθάνουσα διανέ- 3

μεσθαι τοῖς στρατιώταις κρύβδην, ὅπως αὐτῶν τὴν
πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον εὔνοιαν καὶ διὰ χρημάτων, ἐς
ἃ μάλιστα ἀποβλέπουσιν, οἰκειώσηται.

ταῦτα δὴ ὁ Ἀντωνῖνος πυνθανόμενος παντὶ
τρόπῳ ἐπεβούλευε τῷ Ἀλεξάνδρῳ καὶ τῇ μητρὶ αὐ-
τοῦ· ἀλλὰ τὰς ἐπιβουλὰς πάσας ἀπεῖργέ τε καὶ ἐκώ-
λυεν ἡ κοινὴ μάμμη ἀμφοτέρων Μαῖσα, γυνὴ καὶ ἄλ-
λως ἐντρεχὴς καὶ τῇ βασιλείῳ αὐλῇ πολλῶν ἐτῶν ἐν-
διαιτηθεῖσα, ἅτε τῆς Σεβήρου γυναικὸς Ἰουλίας ἀδελ-
φὴ γενομένη καὶ τὰ πάντα σὺν αὐτῇ ἐν τοῖς βασι-
4 λείοις διατρίψασα. οὐδὲν οὖν αὐτὴν ἐλάνθανε τῶν
ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου βουλευομένων, φύσει τε χαύνου
τὸν τρόπον ὄντος, καὶ ἀφειδῶς πάντα καὶ φανερῶς ἃ
ἐβουλεύετο λέγοντος καὶ πράττοντος. ὡς δὲ τὰ τῆς
ἐπιβουλῆς αὐτῷ οὐ προεχώρει, παραλῦσαι τῆς τοῦ
Καίσαρος τιμῆς ἠθέλησε τὸν παῖδα, καὶ οὔτε ἐν ταῖς
προσαγορεύσεσιν οὔτε ἐν ταῖς προόδοις Ἀλέξανδρος
5 ἐτιμᾶτο. οἱ δὲ στρατιῶται ἐπεζήτουν τε αὐτόν, καὶ
ἠγανάκτουν ὅτι δὴ τῆς ἀρχῆς παραλυθείη. διεσκέ-
δασε δὲ ὁ Ἀντωνῖνος καὶ φήμην ὡς τοῦ Ἀλεξάνδρου
τεθνήξεσθαι μέλλοντος, ἐποιεῖτό τε ἀπόπειραν ὅπως
οἴσουσιν οἱ στρατιῶται τὸ θρυλούμενον. οἳ δ' ἐπεὶ
μήτε τὸν παῖδα ἔβλεπον ὑπό τε τῆς φήμης τὰς ψυχὰς
ἐτρώθησαν, ἀγανακτήσαντες οὔτε τὴν συνήθη φρου-
ρὰν ἔπεμψαν τῷ Ἀντωνίνῳ, κατακλείσαντές τε αὐ-
τοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ τὸν Ἀλέξανδρον ἐν ἱερῷ
6 ἠξίουν ἰδεῖν. ὁ δ' Ἀντωνῖνος ἐν δέει πολλῷ γενό-
μενος, παραλαβὼν τὸν Ἀλέξανδρον, συγκαθεσθεὶς
αὐτῷ ἐν τῷ βασιλικῷ φορείῳ, ὅπερ διὰ χρυσοῦ πολ-
λοῦ καὶ λίθων τιμίων πεποίκιλτο, κατῆλθεν ἐς τὸ
στρατόπεδον σὺν τῷ Ἀλεξάνδρῳ. ὡς δὲ ἀνοίξαντες
τὰς πύλας ἐδέξαντο αὐτοὺς ἔς τε τὸν νεὼν τοῦ στρα-

τοπέδου ἤγαγον, τὸν μὲν Ἀλέξανδρον ὑπερφυῶς
ἠσπάζοντό τε καὶ εὐφήμουν, τῷ δὲ Ἀντωνίνῳ ἀμελέ-
στερον προσεφέροντο. ἐφ' οἷς ἐκεῖνος ἀγανακτῶν, καὶ 7
διανυκτερεύσας ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ στρατοπέδου, πάνυ
ἤσχαλλε καὶ τοῖς στρατιώταις ὠργίζετο· ἐκέλευέ τε
τοὺς παρασήμους καὶ ὑπερφυῶς τὸν Ἀλέξανδρον εὐ-
φημήσαντας, τοὺς δὲ αἰτίους δῆθεν στάσεως καὶ θο-
ρύβου, συλλαμβάνεσθαι πρὸς τιμωρίαν. οἱ δὲ στρα- 8
τιῶται ἐπὶ τούτῳ ἀγανακτήσαντες, ἄλλως μὲν μισοῦν-
τες τὸν Ἀντωνῖνον καὶ ἀποσκευάσασθαι θέλοντες
ἀσχημονοῦντα βασιλέα, τότε δὲ καὶ τοῖς συλλαμβα-
νομένοις ἐπαμύνειν δεῖν ἡγούμενοι, καιρὸν εὔκαι-
ρον καὶ πρόφασιν δικαίαν νομίζοντες, τὸν μὲν Ἀν-
τωνῖνον αὐτόν τε καὶ τὴν μητέρα Σοαιμίδα (παρῆν
γὰρ ὡς σεβαστή τε καὶ μήτηρ) ἀναιροῦσι, τούς τε
περὶ αὐτὸν πάντας, ὅσοι ἔνδον κατελήφθησαν ὑπη-
ρέται τε καὶ συνεργοὶ ἐδόκουν εἶναι τῶν ἁμαρτημά-
των. τὰ δὲ σώματα τοῦ τε Ἀντωνίνου καὶ τῆς Σοαι- 9
μίδος παρέδοσαν σύρειν τε καὶ ἐνυβρίζειν τοῖς βου-
λομένοις· ἅπερ ἐπὶ πολὺ διὰ πάσης τῆς πόλεως συ-
ρέντα τε καὶ λωβηθέντα ἐς τοὺς ὀχετοὺς ἀπερρίφθη
τοὺς ἐς τὸν Θύμβριν ποταμὸν ῥέοντας.

Ἀντωνῖνος μὲν οὖν ἐς ἕκτον ἔτος ἐλάσας τῆς βα- 10
σιλείας καὶ χρησάμενος τῷ προειρημένῳ βίῳ, οὕτως
ἅμα τῇ μητρὶ κατέστρεψεν· οἱ δὲ στρατιῶται αὐτο-
κράτορα τὸν Ἀλέξανδρον ἀναγορεύσαντες ἐς τὰ βα- a. 222 m. Mart.
σίλεια ἀνήγαγον, κομιδῇ νέον καὶ πάνυ ὑπὸ τῇ μητρὶ
καὶ τῇ μάμμῃ παιδαγωγούμενον.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

Ὁποίῳ μὲν δὴ τέλει ὁ νέος Ἀντωνῖνος ἐχρή-
σατο, ἐν τοῖς προειρημένοις δεδήλωται· παραλαβόν-
τος δὲ τὴν ἀρχὴν Ἀλεξάνδρου τὸ <μὲν> σχῆμα καὶ τὸ
ὄνομα τῆς βασιλείας ἐκείνῳ περιέκειτο, ἡ μέντοι διοί-
κησις τῶν πραγμάτων καὶ ἡ τῆς ἀρχῆς οἰκονομία ὑπὸ
ταῖς γυναιξὶ διῳκεῖτο, ἐπί τε τὸ σωφρονέστερον καὶ
2 σεμνότερον πάντα μετάγειν ἐπειρῶντο. καὶ πρῶτον
μὲν τῆς συγκλήτου βουλῆς τοὺς δοκοῦντας καὶ ἡλικίᾳ
σεμνοτάτους καὶ βίῳ σωφρονεστάτους ἑκκαίδεκα ἐπε-
λέξαντο συνέδρους εἶναι καὶ συμβούλους τοῦ βασι-
λέως· οὐδέ τι ἐλέγετο ἢ ἐπράττετο, εἰ μὴ κἀκεῖνοι
αὐτὸ ἐπικρίναντες σύμψηφοι ἐγένοντο. ἤρεσκέ τε τῷ
δήμῳ καὶ τοῖς στρατοπέδοις, ἀλλὰ καὶ τῇ συγκλήτῳ
βουλῇ, τὸ σχῆμα τῆς βασιλείας ἐκ τυραννίδος ἐφυ-
βρίστου ἐς ἀριστοκρατίας τύπον μεταχθέν.
3 πρῶτον μὲν οὖν τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν, ἅπερ
ἔτυχεν ἐκεῖνος κινήσας καὶ μεταγαγών, ἔπεμψαν ἐς
τοὺς ἀρχαίους καὶ ἰδίους ναούς τε καὶ σηκούς· τούς
τε ὑπ' ἐκείνου ἀλόγως, ἢ ἐφ' οἷς εὐδοκιμήκεσαν
ἁμαρτήμασιν, ἐς τιμὰς καὶ ἐξουσίας προαχθέντας τῶν
δοθέντων ἀφείλοντο, ἑκάστους κελεύσαντες ἐς τὴν
4 προτέραν αὐτῶν ἐπανιέναι τῆς ἀξίας αἵρεσιν. τάς τε
πράξεις ἁπάσας καὶ τὰς διοικήσεις, τὰς μὲν πολιτικὰς
καὶ ἀγοραίους ἐνεχείρισαν τοῖς ἐπὶ λόγοις εὐδοκιμω-
τάτοις καὶ νόμων ἐμπείροις, τὰς δὲ στρατιωτικὰς τοῖς
ἐξετασθεῖσί τε καὶ εὐδοκιμήσασιν ἐν εὐτάκτοις τε καὶ
πολεμικαῖς πράξεσιν.
ἐπὶ πολὺ δ' οὕτω τῆς ἀρχῆς διοικουμένης, ἡ
μὲν Μαῖσα πρεσβῦτις ἤδη οὖσα ἀνεπαύσατο τοῦ βίου,
ἔτυχέ τε βασιλικῶν τιμῶν, καὶ ὡς νομίζουσι Ῥωμαῖοι,

ἐξεθειάσθη· ἡ δὲ Μαμμαία μόνη τῷ παιδὶ καταλει- 5
φθεῖσα ὁμοίως αὐτοῦ ἄρχειν τε καὶ κρατεῖν ἐπειρᾶτο.
ἤδη τε ὁρῶσα ἐν ἀρχῇ τὸν υἱὸν νεανίαν γενόμενον,
καὶ δεδοικυῖα μὴ ἄρα ἡλικία ἀκμάζουσα ὑπηρετούσης
ἀδείας τε καὶ ἐξουσίας ἔς τι τῶν γενικῶν ἁμαρτημά-
των ἐξοκείλῃ, πανταχόθεν ἐφρούρει τὴν αὐλήν, οὐδέ
τινα εἴα προσιέναι τῷ μειρακίῳ τῶν ἐπὶ φαύλῳ βίῳ
διαβεβλημένων, μή πως τὸ ἦθος διαφθαρείη, προκα-
λεσαμένων αὐτοῦ τῶν κολάκων τὰς ὀρέξεις ἀκμαζού-
σας ἐς αἰσχρὰς ἐπιθυμίας. δικάζειν [τε] οὖν αὐτὸν 6
ἔπειθε συνεχέστατα καὶ ἐπὶ πλεῖστον τῆς ἡμέρας, ὡς
ἂν ἀσχολούμενος περὶ τὰ κρείττονα καὶ τῇ βασιλείᾳ
ἀναγκαῖα μὴ ἔχοι καιρὸν ἐς τὸ ἐπιτηδεύειν τι τῶν
ἁμαρτημάτων. ὑπῆρχε δέ τι καὶ φυσικὸν ἦθος πρᾶον
καὶ ἥμερον τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἔς τε τὸ φιλάνθρωπον
πάνυ ἐπιρρεπές, ὡς ἐδήλωσε καὶ τῆς ἡλικίας προχω-
ρούσης. ἐς τεσσαρεσκαιδέκατον γοῦν ἐλάσας τῆς βα- 7
σιλείας ἔτος ἀναιμωτὶ ἦρξεν, οὐδέ τις εἰπεῖν ἔχει ὑπ'
ἐκείνου φονευθέντα. καίτοι τινῶν μεγίσταις αἰτίαις
ὑποπεσόντων, ὅμως ἐφείσατο ὡς μὴ φονεῦσαι, οὐ
ῥᾳδίως τοῦτο ἄλλου βασιλέως τῶν καθ' ἡμᾶς ποιή-
σαντος ἢ παραφυλάξαντος μετὰ τὴν Μάρκου ἀρχήν.
ὑπ' Ἀλεξάνδρου δ' οὐκ ἄν τις εἰπεῖν ἔχοι ἢ μνημο-
νεῦσαι ἐν ἔτεσι τοσούτοις ἀκρίτως φονευθέντα.

ᾐτιᾶτο δὲ καὶ τὴν μητέρα καὶ πάνυ ἤσχαλλεν 8
ὁρῶν αὐτὴν οὖσαν φιλοχρήματον καὶ περὶ τοῦτο
ὑπερφυῶς ἐσπουδακυῖαν. προσποιουμένη γὰρ ἀθροί-
ζειν αὐτὰ ἵνα ἔχοι τοῖς στρατιώταις ἀφθόνως καὶ ῥᾳ-
δίως ὁ Ἀλέξανδρος χαρίζεσθαι, ἰδίᾳ ἐθησαύριζε· καὶ
διέβαλλεν ἔσθ' ὅπῃ τοῦτο τὴν ἀρχήν, αὐτοῦ ἄκοντός
τε καὶ ἀσχάλλοντος οὐσίας τινῶν καὶ κληρονομίας ἐξ
ἐπηρείας ὑφαρπασάσης ἐκείνης.

9 ἠγάγετο δ' αὐτῷ καὶ γυναῖκα τῶν εὐπατριδῶν, ἣν συνοικοῦσαν καὶ ἀγαπωμένην μετὰ ταῦτα τῶν βασιλείων ἐδίωξεν· ἐνυβρίζουσά τε καὶ βασίλισσα εἶναι θέλουσα μόνη, φθονοῦσά τε τῆς προσηγορίας ἐκείνῃ, ἐς τοσοῦτον προεχώρησεν ὕβρεως ὡς τὸν πατέρα τῆς κόρης, καίτοι ὑπ' Ἀλεξάνδρου γαμβροῦ ὄντος πάνυ τιμώμενον, μὴ φέροντα τὴν Μαμμαίαν ἐνυβρίζουσαν αὐτῷ τε καὶ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ, φυγεῖν ἐς τὸ στρατόπεδον, τῷ μὲν Ἀλεξάνδρῳ χάριν εἰδότα ἐφ' οἷς ἐτιμᾶτο, τὴν δὲ Μαμμαίαν αἰτιώμενον ἐφ' οἷς ὑβρίζετο.
10 ἐκείνη δὲ ἀγανακτήσασα αὐτόν τε ἀναιρεθῆναι ἐκέλευσε, καὶ τὴν κόρην ἐκβληθεῖσαν τῶν βασιλείων ἐς Λιβύην ἐφυγάδευσε. ταῦτα δὲ ἐπράττετο ἄκοντός τε καὶ ἀναγκαζομένου τοῦ Ἀλεξάνδρου· ἦρχε γὰρ αὐτοῦ καὶ ὑπερβαλλόντως ἡ μήτηρ, καὶ πᾶν τὸ κελευόμενον ἐκεῖνος ἐποίει. τοῦτο δ' ἄν τις μόνον ἔσχεν ἐγκαλέσαι αὐτῷ, ὅτι δὴ ὑπὸ περιττῆς πραότητος καὶ αἰδοῦς πλείονος ἢ ἐχρῆν τῇ μητρί, ἐν οἷς ἀπηρέσκετο, ὅμως ἐπείθετο.

2 ἐτῶν μὲν οὖν τρισκαίδεκα οὕτως, ὅσον ἐπ' αὐτῷ, τὴν βασιλείαν ἀμέμπτως διῴκησε· τῷ δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει αἰφνιδίως ἐκομίσθη γράμματα τῶν κατὰ Συρίαν τε καὶ Μεσοποταμίαν ἡγεμόνων, δη-
a. 229 λοῦντα ὅτι Ἀρταξέρξης ὁ Περσῶν βασιλεὺς μετὰ τὸ Παρθυαίους καθελεῖν καὶ τῆς κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἀρχῆς παραλῦσαι, Ἀρτάβανόν τε τὸν πρότερον καλούμενον [τὸν] μέγαν βασιλέα καὶ δυσὶ διαδήμασι χρώμενον ἀποκτεῖναι, πάντα τε τὰ περίοικα βάρβαρα χειρώσασθαι καὶ ἐς φόρου συντέλειαν ὑπαγαγέσθαι, οὐχ ἡσυχάζει οὐδ' ἐντὸς Τίγριδος ποταμοῦ μένει, ἀλλὰ τὰς ὄχθας ὑπερβαίνων καὶ τοὺς τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ὅρους Μεσοποταμίαν τε κατατρέχει καὶ Σύροις ἀπει-

λεῖ, πᾶσάν τε τὴν ἀντικειμένην ἤπειρον Εὐρώπῃ καὶ 2
διαιρουμένην Αἰγαίῳ τε καὶ τῷ πορθμῷ τῆς Προπον-
τίδος, Ἀσίαν τε πᾶσαν καλουμένην προγονικὸν κτῆμα
ἡγούμενος τῇ Περσῶν ἀρχῇ ἀνακτήσασθαι βούλεται,
φάσκων ἀπὸ Κύρου τοῦ πρώτου τὴν ἀρχὴν ἐκ Μήδων
ἐς Πέρσας μεταστήσαντος μέχρι Δαρείου τοῦ τελευ-
ταίου Περσῶν βασιλέως, οὗ τὴν ἀρχὴν Ἀλέξανδρος
ὁ Μακεδὼν καθεῖλε, πάντα μέχρις Ἰωνίας καὶ Καρίας
ὑπὸ σατράπαις Περσικοῖς διῳκῆσθαι· προσήκειν οὖν
αὐτῷ Πέρσαις ἀνανεώσασθαι πᾶσαν ὁλόκληρον, ἣν
πρότερον ἔσχον, ἀρχήν.
τοιαῦτα τοίνυν δηλωσάντων καὶ ἐπιστειλάντων 3
τῶν ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς ἡγεμόνων, πρὸς τὴν αἰφνί-
διον καὶ παρ' ἐλπίδα κομισθεῖσαν ἀγγελίαν οὐ με-
τρίως ὁ Ἀλέξανδρος ἐταράχθη, καὶ μάλιστα εἰρήνῃ
ἐκ παίδων ἐντραφεὶς καὶ τῇ κατὰ τὴν πόλιν ἀεὶ σχο-
λάσας τρυφῇ. τὰ μὲν οὖν πρῶτα ἔδοξεν αὐτῷ κοινω-
σαμένῳ τοῖς φίλοις πρεσβείαν πέμψαι καὶ διὰ γραμ-
μάτων κωλῦσαι τὴν ὁρμὴν καὶ ἐλπίδα τοῦ βαρβάρου.
ἔλεγε δὲ τὰ γράμματα δεῖν μένειν τε αὐτὸν ἐν τοῖς 4
τῶν ἰδίων ὅροις καὶ μὴ καινοτομεῖν μηδὲ ματαίαις
αἰωρούμενον ἐλπίσι μέγαν ἐγείρειν πόλεμον, ἀγαπη-
τῶς τε ἔχειν ἕκαστον τὰ αὑτοῦ· μηδὲ γὰρ ὁμοίαν ἔσε-
σθαι μάχην αὐτῷ πρὸς Ῥωμαίους οἵαν σχεῖν πρὸς
τοὺς γειτνιῶντας καὶ ὁμοφύλους βαρβάρους. ὑπεμί-
μνησκε δὲ τὰ γράμματα τῶν τε τοῦ Σεβαστοῦ καὶ τῶν
Τραϊανοῦ Λουκίου τε καὶ Σεβήρου κατ' αὐτῶν τρο-
παίων. τοιαῦτα μὲν δή τινα ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιστεί-
λας ᾤετο πείσειν ἢ φοβήσειν ἐς τὸ ἡσυχάζειν τὸν βάρ-
βαρον· ὃ δ' οὐδέν τι φροντίζων τῶν ἐπεσταλμένων, 5
ὅπλοις ἀλλ' οὐ λόγοις οἰόμενος δεῖν τὰ πράγματα
διοικεῖσθαι, ἐνέκειτο ἄγων καὶ φέρων τὰ Ῥωμαίων

*ἅπαντα, κατατρέχων τε καὶ καθιππεύων Μεσοποτα-
μίαν λείας τε ἀπήλαυνε, καὶ τὰ ἐπικείμενα στρατό-
πεδα ταῖς ὄχθαις τῶν ποταμῶν προασπίζοντά τε τῆς
Ῥωμαίων ἀρχῆς ἐπολιόρκει. φύσει δ' ὢν ἀλαζών, καὶ
ταῖς παρ' ἐλπίδας εὐπραγίαις ἐπαιρόμενος, πάντα
6 ῥᾳδίως χειρώσασθαι προσεδόκα. ἦν δὲ αὐτὸν τὰ ἀνα-
πείθοντα οὐ μικρὰ ἐς ἐπιθυμίαν ἀρχῆς μείζονος.
πρῶτος γὰρ Περσῶν ἐτόλμησε τῇ Παρθυαίων ἀρχῇ
ἐπιθέσθαι Πέρσαις τε τὴν βασιλείαν ἀνανεώσασθαι.
μετὰ γὰρ Δαρεῖον τὸν ὑπ' Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδό-
νος τῆς ἀρχῆς παραλυθέντα, παμπλείστοις ἐν ἔτεσι
Μακεδόνες μὲν καὶ οἱ Ἀλεξάνδρου διάδοχοι τῶν ὑπὸ
ταῖς ἀνατολαῖς ἐθνῶν καὶ κατ' Ἀσίαν ἅπασαν, νειμά-
7 μενοι κατὰ χώρας, ἐβασίλευσαν. ἐκείνων δὲ πρὸς ἀλ-
λήλους διαφερομένων, πολέμοις τε συνεχέσι τῆς Μα-
κεδόνων δυνάμεως ἐξασθενούσης, πρῶτος Ἀρσάκης
λέγεται, τὸ γένος Παρθυαῖος, ἀναπεῖσαι τοὺς ἐπέ-
κεινα βαρβάρους ἀποστῆναι Μακεδόνων· περιθέμε-
νός τε τὸ διάδημα ἑκόντων Παρθυαίων καὶ τῶν προσ-
χώρων βαρβάρων αὐτός τε ἐβασίλευσε, καὶ τοῖς ἐξ
ἐκείνου τοῦ γένους ἐπὶ πλεῖστον παρέμενεν ἡ ἀρχή,
μέχρις Ἀρταβάνου τοῦ καθ' ἡμᾶς γενομένου, ὃν Ἀρ-
ταξέρξης ἀποκτείνας Πέρσαις τὴν ἀρχὴν ἀνεκτήσατο,
τά τε γειτνιῶντα ἔθνη βάρβαρα χειρωσάμενος ῥᾳδίως
ἤδη καὶ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ ἐπεβούλευσεν.
3 ὡς δὲ τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἐδηλώθη διατρίβοντι ἐν τῇ
Ῥώμῃ τὰ κατὰ τὰς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ βαρβάρου τολ-
μώμενα, οὐκ ἀνασχετὰ ἡγούμενος, καλούντων δὲ αὐ-
τὸν καὶ τῶν ἐκεῖσε ἡγεμόνων, ἀσχάλλων μὲν καὶ παρὰ
γνώμην, ὅμως δ' ἔσχε περὶ ἔξοδον. ἔκ τε οὖν αὐτῆς
Ἰταλίας καὶ τῶν ὑπὸ Ῥωμαίοις πάντων ἐθνῶν λογά-
δες ἐς τὴν στρατιὰν ἠθροίζοντο, ὅσοι σώματος εὐεξίᾳ*

καὶ ἡλικίας ἀκμῇ ἐς μάχην ἐπιτήδειοι ἐνομίζοντο. κί- 2
νησίς τε μεγίστη πᾶσι τοῖς ὑπὸ Ῥωμαίοις ἐγένετο, δυ-
νάμεως ἰσορρόπου ἀθροιζομένης πρὸς τὸ ἀγγελλόμε-
νον τῶν ἐπιτρεχόντων βαρβάρων πλῆθος. ὁ δ' Ἀλέ-
ξανδρος ἀθροίσας τοὺς ἐν Ῥώμῃ στρατιώτας, ἐξελ-
θεῖν τε πάντας κελεύσας ἐς τὸ σύνηθες πεδίον, ἐπὶ
βήματος ἀνελθὼν ἔλεξε τοιάδε.

"ἐβουλόμην μέν, ὦ ἄνδρες συστρατιῶται, τοὺς 3
συνήθεις πρὸς ὑμᾶς ποιεῖσθαι λόγους, δι' ὧν αὐτός
τε ἐκοσμούμην δημηγορῶν ὑμᾶς τε ἀκούοντας εὔ-
φραινον· εἰρήνης γὰρ πολυετοῦς ἀπολαύσαντες εἴ τι
καινὸν νῦν ἀκούοιτε, ἴσως ἂν ὡς παρ' ἐλπίδα λε-
χθέντι ἐκπλαγείητε. χρὴ δ' ἄνδρας γενναίους τε 4
καὶ σώφρονας εὔχεσθαι μὲν ὑπάρχειν τὰ βέλτιστα,
φέρειν δὲ τὰ προσπίπτοντα· τῶν μὲν γὰρ δι' ἡδονῆς
πραττομένων ἡ ἀπόλαυσις γλυκεῖα, τῶν δ' ἐξ ἀνάγ-
κης κατορθουμένων ἔνδοξος ἡ ἀνδρεία. καὶ τὸ μὲν
ἄρχειν ἀδίκων ἔργων οὐκ εὐγνώμονα ἔχει τὴν πρό-
κλησιν, τὸ δὲ τοὺς ἐνοχλοῦντας ἀποσείεσθαι ἔκ τε τῆς
ἀγαθῆς συνειδήσεως ἔχει τὸ θαρραλέον, καὶ ἐκ τοῦ
μὴ ἀδικεῖν ἀλλ' ἀμύνεσθαι ὑπάρχει τὸ εὔελπι. Ἀρτα- 5
ξέρξης ἀνὴρ Πέρσης, τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην Ἀρτάβα-
νον ἀποκτείνας τήν τε ἀρχὴν ἐς Πέρσας μεταστήσας,
ἀλλὰ καὶ τῶν ἡμετέρων ὅπλων καταθαρρήσας καὶ τῆς
Ῥωμαίων δόξης καταφρονήσας, πειρᾶται κατατρέχειν
καὶ λυμαίνεσθαι τὰ τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς κτήματα. τοῦ-
τον ἐπειράθην τὸ μὲν πρῶτον γράμμασι καὶ πειθοῖ
παῦσαι τῆς ἀπλήστου μανίας καὶ τῆς ἀλλοτρίων ἐπι-
θυμίας· ὃ δὲ βαρβάρῳ φερόμενος ἀλαζονείᾳ οὔτε μέ-
νειν οἴκοι βούλεται, προκαλεῖταί τε ἡμᾶς ἐς μάχην.
μὴ δὴ μέλλωμεν μηδὲ ὀκνῶμεν, ἀλλ' οἱ μὲν πρεσβύ- 6
τεροι ὑμῶν ὑπομνήσατε ἑαυτοὺς τροπαίων ἃ μετὰ

*Σεουήρου καὶ Ἀντωνίνου τοῦ πατρὸς ἠγείρατε πολλά-
κις κατὰ βαρβάρων, οἱ δ' ἐν ἀκμῇ ὄντες δόξης καὶ
κλέους ἐπιθυμήσαντες δείξατε ὅτι ἄρα καὶ εἰρήνην
ἄγειν πράως καὶ μετ' αἰδοῦς ἐπίστασθε καὶ τὰ πολε-
7 μικὰ τῆς χρείας ἀπαιτούσης γενναίως κατορθοῦτε. τὸ
δὲ βάρβαρον πρὸς μὲν τὰ ὑπείκοντα καὶ ὀκνοῦντα
θρασύνεται, τῷ δ' ἀντιπίπτοντι οὐκέθ' ὁμοίως ἀν-
τέχει, ἐπεὶ μὴ ἐκ συστάσεως αὐτοῖς ἡ μάχη κατὰ τῶν
ἀντιπάλων ὑπισχνεῖται τὸ εὔελπι, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς
ἢ φυγῆς κερδαίνειν νομίζουσιν ὅπερ ἂν σχῶσι δι' ἁρ-
παγῆς. ἡμῖν δὲ καὶ τὸ εὔτακτον ἅμα τῷ κοσμίῳ ὑπάρ-
χει, καὶ νικᾶν αὐτοὺς ἀεὶ δεδιδάγμεθα."
4 τοιαῦτά τινα εἰπόντα τὸν Ἀλέξανδρον πᾶς ὁ
στρατὸς ἀνευφήμησε, προθυμίαν τε πᾶσαν ἐς τὸ πο-
λεμεῖν ὑπισχνεῖτο. ὁ δ' ἐπιδοὺς αὐτοῖς χρήματα με-
γαλοφρόνως, εὐτρεπίζεσθαι τὰ πρὸς τὴν ἔξοδον ἐκέ-
λευσε. κατελθών τε ἐς τὴν σύγκλητον βουλήν, καὶ
τοῖς προειρημένοις ὅμοια διαλεχθείς, ἐπήγγειλε τὴν
2 ἔξοδον. καταλαβούσης δὲ τῆς ὡρισμένης ἡμέρας θύ-
σας τε τὰς ἐπὶ ταῖς ἐξόδοις νενομισμένας ἱερουργίας,
παραπεμφθείς τε ὑπὸ τῆς συγκλήτου καὶ παντὸς τοῦ
δήμου, τῆς Ῥώμης ἀπῆρεν, ἐπιστρεφόμενος ἀεὶ πρὸς
τὴν πόλιν καὶ δακρύων. ἀλλ' οὐδὲ τῶν δημοτῶν ἦν
τις ὃς ἀδακρυτὶ παρέπεμπεν αὐτόν· πόθον γὰρ ἑαυ-
τοῦ τῷ πλήθει ἐμπεποιήκει ἀνατραφείς τε ὑπ' αὐτοῖς
3 καὶ μετρίως ἄρξας τοσούτων ἐτῶν. μετὰ πολλῆς δὲ
σπουδῆς ποιησάμενος τὴν πορείαν, τά τε Ἰλλυρικὰ
ἔθνη καὶ στρατόπεδα ἐπελθών, πλείστην τε δύναμιν
κἀκεῖθεν ἀθροίσας, ἐς τὴν Ἀντιόχειαν ἀφίκετο. ἐκεῖ
δὲ γενόμενος τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξήρτυε, γυμνά-
ζων τε τοὺς στρατιώτας καὶ τὰ πολεμικὰ ἀσκῶν.
4 ἔδοξε δὲ αὐτῷ πρεσβείαν πάλιν πέμψαι πρὸς τὸν*

Πέρσην καὶ περὶ εἰρήνης καὶ φιλίας διαλέγεσθαι· ἤλπιζε γὰρ αὐτὸν πείσειν ἢ φοβήσειν αὐτὸς παρών. ὁ δὲ βάρβαρος τοὺς μὲν πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων ἀπέπεμψεν ἀπράκτους, αὐτὸς δὲ ἐπιλεξάμενος τετρακοσίους Περσῶν τοὺς μεγίστους, ἐσθῆσί τε πολυτελέσι καὶ χρυσῷ κεκοσμημένους ἵππων τε καὶ τόξων παρασκευῇ, πρέσβεις ἔπεμψε δὴ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, καταπλήξειν οἰηθεὶς τοὺς Ῥωμαίους τῇ τε ὄψει καὶ τῷ σχήματι τῶν Περσῶν. ἔλεγε δ' ἡ πρεσβεία ὅτι δὴ 5 *κελεύει μέγας βασιλεὺς Ἀρταξέρξης ἀφίστασθαι Ῥωμαίους τε καὶ τὸν ἄρχοντα αὐτῶν Συρίας τε ἁπάσης Ἀσίας τε τῆς Εὐρώπῃ ἀντικειμένης, ἐᾶσαι δὲ ἄρχειν Πέρσας μέχρις Ἰωνίας τε καὶ Καρίας καὶ ὅσα Αἰγαίῳ καὶ Πόντῳ ἔθνη διαιρεῖται· εἶναι γὰρ αὐτὰ Περσῶν προγονικὰ κτήματα. τοιαῦτά τινα τῶν τετρακοσίων* 6 *πρέσβεων ἀπαγγειλάντων, κελεύει ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς τετρακοσίους συλληφθῆναι, καὶ περελόμενος πάσης τῆς περικειμένης σκευῆς ἐς Φρυγίαν ἐξέπεμψε, δοὺς κώμας τε οἰκεῖν καὶ χώραν γεωργεῖν, τοσαύτην αὐτοῖς ἐπιθεὶς τιμωρίαν ὡς οἴκαδε μὴ ἐπανελθεῖν· ἀποκτεῖναι γὰρ ἀνόσιον καὶ οὐ πάνυ ἀνδρεῖον ἡγήσατο μήτε μαχομένους καὶ τὰ κελευσθέντα ὑπὸ τοῦ ἑαυτῶν δεσπότου ἀγγείλαντας.*

τούτων δὴ οὕτω πραττομένων, παρασκευαζομέ- 7 *νου τε τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ διαβῆναι τοὺς ποταμοὺς ἔς τε τὴν βάρβαρον γῆν τὸν στρατὸν διαγαγεῖν, ἐγένοντό τινες καὶ ἀποστάσεις στρατιωτῶν, ἀπό τε Αἰγύπτου ἐληλυθότων, ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν κατὰ Συρίαν, καινοτομῆσαί τινα ἐπιχειρησάντων περὶ τὴν βασιλείαν· οἳ ταχέως φωραθέντες ἐκολάσθησαν. ἀλλὰ καί τινα τῶν στρατοπέδων μετέστησεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐς*

ἕτερα χωρία, ἐπιτηδειότερα δοκοῦντα εἶναι πρὸς τὸ
κωλύειν τὰς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομάς.

5 τούτων δὴ αὐτῷ διοικηθέντων, τῆς τε στρατιᾶς
παμπληθοῦς συνειλεγμένης, ὅτε δὴ ἀντίπαλα καὶ
ἰσόρροπα ᾠήθη εἶναι τὰ ἑαυτοῦ στρατεύματα τῷ πλή-
θει τῶν βαρβάρων, σκεψάμενος σὺν τοῖς φίλοις ἔνειμε
τὸ στρατιωτικὸν ἐς τρεῖς μοίρας, καὶ τὴν μὲν μίαν
ἐκέλευσε πρὸς τὰ ἀρκτῷα μέρη ἀφορῶσαν, δι' Ἀρμε-
νίας ἐπελθοῦσαν φιλίου Ῥωμαίοις δοκούσης, κατα-
2 τρέχειν τὴν Μήδων χώραν· τὴν δὲ ἑτέραν ἔπεμψε
πρὸς τὰ ἑῷα μέρη τῆς βαρβάρου γῆς βλέπουσαν, ἔνθα
συρρέοντας τὸν Τίγρητα καὶ τὸν Εὐφράτην ἕλη πυ-
κνότατα ὑποδέχεσθαι λέγουσι, καὶ λανθάνειν ποταμῶν
ἐκείνων μόνων διὰ τοῦτο τὰς ἐκβολάς· τὴν δὲ τρίτην
μοῖραν καὶ γενναιοτάτην τοῦ στρατοῦ αὐτὸς ἔχων
ὑπέσχετο ἐπάξειν τοῖς βαρβάροις κατὰ μέσην τὴν πο-
ρείαν. οὕτω γὰρ ᾤετο διαφόροις ἐφόδοις ἀφυλάκτως
τε καὶ ἀπροόπτως αὐτοῖς ἐπελεύσεσθαι, καὶ τὸ πλῆ-
θος τῶν Περσῶν ἀεὶ πρὸς τοὺς ἐπιόντας διαιρούμε-
νον ἀσθενέστερόν τε ἔσεσθαι καὶ ἀτακτότερον μαχεῖ-
3 σθαι. οὐ γὰρ δὴ μισθοφόροις χρῶνται στρατιώταις
οἱ βάρβαροι ὥσπερ Ῥωμαῖοι, οὐδὲ στρατόπεδα ἔχουσι
συνεστῶτα καὶ μένοντα, πολέμου τέχναις ἐγγεγυμνα-
σμένα· ἀλλὰ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ἀνδρῶν, ἔσθ' ὅπῃ
καὶ τῶν γυναικῶν, ἐπὰν κελεύσῃ βασιλεύς, ἀθροίζε-
ται. διαλυθέντος δὲ τοῦ πολέμου ἕκαστος ἐς τὰ ἑαυ-
τοῦ ἐπανέρχεται, τοσοῦτον ἀποκερδήσας ὅσα ἂν ἐξ
4 ἁρπαγῆς αὐτῷ περιγένηται. τόξοις τε καὶ ἵπποις οὐκ
ἐς τὸ πολεμεῖν μόνον χρῶνται ὥσπερ Ῥωμαῖοι, ἀλλ'
ἐκ παίδων σὺν αὐτοῖς ἀναστρέφονται καὶ θηρῶντες
διαιτῶνται, οὔτε τὰς φαρέτρας ποτὲ ἀποτιθέμενοι οὔτε

τῶν ἵππων ἀποβαίνοντες, ἀεὶ δὲ αὐτοῖς χρώμενοι ἢ
κατὰ πολεμίων ἢ κατὰ θηρίων.
'Αλέξανδρος μὲν οὖν, ὡς ᾤετο, ἄριστα βεβού-
λευτο· ἔσφηλε δὲ αὐτοῦ τὴν γνώμην ἡ τύχη. τὸ μὲν 5
γὰρ πεμφθὲν δι' 'Αρμενίας στρατιωτικόν, μόλις καὶ
χαλεπῶς ὑπερβαλὸν τὰ τῆς χώρας ὄρη τραχύτατά τε
ὄντα καὶ κρημνωδέστατα (πλὴν ἔτι θέρους ὄντος ἀνε-
κτὴν εἶχε τὴν πορείαν), ἐμβαλὸν ἐς τὴν Μήδων χώραν
ἐπόρθει τε αὐτὴν καὶ πολλὰς ἐνέπρησε κώμας λείαν
τε ἀπήγαγεν. ὁ δὲ Πέρσης μαθὼν ἐπήμυνε κατὰ δύ-
ναμιν, ἀπείργειν δὲ τοὺς 'Ρωμαίους οὐ πάνυ τι ἐδύ-
νατο· τραχεῖα γὰρ οὖσα ἡ χώρα τοῖς μὲν πεζοῖς καὶ 6
τὴν βάσιν εὐπαγῆ καὶ τὴν πορείαν εὐμαρῆ παρεῖχεν,
ἡ δ' ἵππος τῶν βαρβάρων ὑπὸ τῆς τῶν ὀρῶν τραχύ-
τητος ὁμοῦ καὶ πρὸς δρόμον ἐπείχετο καὶ καθιππεύειν
ἢ ἐπιέναι ἐκωλύετο. ἧκον δέ τινες ἀγγέλλοντες τῷ
Πέρσῃ ὡς ἄρα φαίνοιτο 'Ρωμαίων στρατὸς ἕτερος ἐν
τοῖς ἑῴοις μέρεσι Παρθυαίων, τά τε πεδία κατατρέ-
χουσι. διόπερ φοβηθεὶς ἐκεῖνος μὴ τὰ ἐν Πάρθοις 7
ῥᾳδίως λυμηνάμενοι ἐς Πέρσας ἐμβάλωσι, καταλι-
πών τινα δύναμιν, ὅσην αὐτάρκη ᾤετο ῥύεσθαι Μη-
δίαν, αὐτὸς σὺν παντὶ τῷ στρατῷ ἐς τὰ ἑῷα μέρη
ἠπείγετο. ἡ δὲ τῶν 'Ρωμαίων στρατιὰ τὴν πορείαν
ἀμελέστερον ἐποιεῖτο μήτε τινὸς φαινομένου μήτε ἀν-
θεστῶτος, ἤλπιζέ τε τὸν 'Αλέξανδρον σὺν τρίτῃ μοίρᾳ,
γενναιοτάτῃ οὔσῃ καὶ μεγίστῃ, ἐς μέσους ἐμβεβληκέ-
ναι τοὺς βαρβάρους, κἀκείνους ἀνθελκομένους ἀεὶ
πρὸς τὸ ἐνοχλοῦν σχολαιτέραν αὐτοῖς καὶ ἀδεεστέραν
παρέξειν τὴν ἔφοδον. προείρητο γὰρ πᾶσι τοῖς στρα- 8
τοῖς ὑπερτρέχειν, καὶ τόπος ὥριστο ἐς ὃν αὐτοὺς συν-
ελθεῖν ἔδει, πάντα τὰ ἐμπίπτοντα καὶ ἐν μέσῳ χει-
ρουμένους. ἔσφηλε δὲ αὐτοὺς ὁ 'Αλέξανδρος μήτε εἰσ-

αγαγὼν τὸν στρατὸν μήτε εἰσελθών, ἢ διὰ δέος, ἵνα
μὴ δὴ αὐτὸς κινδυνεύοι ψυχῇ καὶ σώματι ὑπὲρ τῆς
Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἢ τῆς μητρὸς ἐπισχούσης γυναικείᾳ
9 δειλίᾳ καὶ ὑπερβαλλούσῃ φιλοτεκνίᾳ. ἤμβλυνε γὰρ
αὐτοῦ τὰς πρὸς ἀνδρείαν ὁρμάς, πείθουσα δεῖν ἄλ-
λους ὑπὲρ αὐτοῦ κινδυνεύειν, ἀλλὰ μὴ αὐτὸν παρα-
τάττεσθαι· ὅπερ τὸν εἰσελθόντα Ῥωμαίων στρατὸν
ἀπώλεσεν. ὁ γὰρ Πέρσης σὺν πάσῃ τῇ δυνάμει ἐπελ-
θὼν οὐ προσδοκῶντος τοῦ στρατοῦ, ἐκπεριελθὼν καὶ
ὥσπερ σαγηνεύσας, πανταχόθεν τε τοξεύων, διέ-
φθειρε τὴν δύναμιν τῶν Ῥωμαίων, ὀλίγων τε πρὸς
πολλοὺς ἀνθίστασθαι μὴ δυναμένων, καὶ ἀεὶ τὰ γυ-
μνὰ ἑαυτῶν, ἐς ἃ ἐτοξεύοντο, φραττόντων τοῖς ὅπλοις·
ῥύεσθαι γὰρ αὐτοῖς τὰ σώματα, οὐ μάχεσθαι ἀγαπη-
10 τὸν ἦν· ἔστε δὴ πάντες ἐς τὸ αὐτὸ συναλισθέντες καὶ
τῇ τῶν ἀσπίδων προβολῇ ὥσπερ τειχίσαντες ἀπεμά-
χοντο ἐν σχήματι πολιορκίας, καὶ πανταχόθεν βαλλό-
μενοι καὶ τιτρωσκόμενοι, ἀντισχόντες ἐς ὅσον ἐνε-
δέχετο ἀνδρείως, τὸ τελευταῖον πάντες διεφθάρησαν.
μεγίστη τε αὕτη συμφορὰ καὶ οὐ ῥᾳδίως μνημονευ-
θεῖσα Ῥωμαίους ἐπέσχε, δυνάμεως μεγίστης διαφθα-
ρείσης, γνώμῃ καὶ ῥώμῃ μηδεμιᾶς τῶν ἀρχαίων ἀπο-
δεούσης· τόν τε Πέρσην ἐς ἐλπίδα μειζόνων πραγμά-
των ἐτύφωσε τηλικούτων ἔργων εὐπραγία.

6 ὡς δὲ ταῦτα τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἐδηλώθη χαλεπῶς
νοσοῦντι εἴτε διὰ δυσθυμίαν εἴτε διὰ τὴν τοῦ ἀέρος
ἀήθειαν, αὐτός τε δυσφόρως ἤνεγκε, καὶ ὁ λοιπὸς
στρατὸς ἠγανάκτησε πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ἐχα-
λέπαινεν, ὅτι δὴ ψευσαμένου αὐτοῦ καὶ μὴ τηρήσαν-
τος τὰ συνθήματα προδοθείη ὁ εἰσελθὼν στρατός.
2 πλὴν ὁ Ἀλέξανδρος μήτε τὴν νόσον φέρων καὶ τὸ
πνιγῶδες τοῦ ἀέρος, τοῦ τε στρατοῦ παντὸς νοσοῦν-

τος, καὶ μάλιστα τῶν Ἰλλυρικῶν στρατιωτῶν, οἳ ὑγρῷ
καὶ χειμερίῳ ἀέρι ἐνειθισμένοι τροφάς τε πλείονας
συνήθως εἰσφερόμενοι χαλεπῶς νοσοῦντες διεφθεί-
ροντο, ἐπανελθεῖν τε ἐς τὴν Ἀντιόχειαν ἐβουλεύσατο,
καὶ πέμψας τὸν ἐν Μηδίᾳ στρατὸν ἐπανελθεῖν ἐκέ-
λευσεν. ἐκεῖνος μὲν ὁ στρατὸς ἐπανιὼν πλεῖστος ἐν 3
τοῖς ὄρεσι διεφθάρη, καὶ ἠκρωτηριάσθησαν οὐκ ὀλί-
γοι ἐν δυσχειμέρῳ χώρᾳ, ὡς ὀλίγους πάνυ ἐκ πολλῶν
ἐπανελθεῖν· τὸ δὲ σὺν αὐτῷ πλῆθος ὁ Ἀλέξανδρος ἐς
τὴν Ἀντιόχειαν ἐπανήγαγε, πολλῶν καὶ ἐξ ἐκείνης
τῆς μοίρας ἀπολωλότων, ὡς μεγίστην ἐνεγκεῖν δυσ-
θυμίαν τῷ στρατῷ καὶ Ἀλεξάνδρῳ ἀδοξίαν, σφαλέντι
καὶ γνώμῃ καὶ τύχῃ, καὶ τῶν τριῶν μοιρῶν τοῦ στρα-
τοῦ ὧν ἔνειμε τὸ πλεῖστον ἀποβαλόντι διαφόροις συμ-
φοραῖς, νόσῳ πολέμῳ κρύει.

γενόμενος δὲ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ ὁ Ἀλέξανδρος αὐ- 4
τός τε ῥᾳδίως ἐπερρώσθη τῷ εὐψυχεῖ καὶ ἐνύδρῳ τῆς
πόλεως μετὰ τὸν ἐν Μεσοποταμίᾳ ξηρὸν αὐχμόν, τούς
τε στρατιώτας ἀνεκτᾶτο, καὶ ἐφ' οἷς λελύπηντο πα-
ρεμυθεῖτο μεγαλοδωρίᾳ χρημάτων· τοῦτο γὰρ μόνον
ἐς εὐνοίας ἀνάκτησιν στρατιωτῶν ἐνόμιζε φάρμακον.
δύναμίν τε ἤθροιζε καὶ παρεσκεύαζεν ὡς δὴ πάλιν
ἐπάξων Πέρσαις, εἰ ἐνοχλοῖεν καὶ μὴ ἡσυχάζοιεν.
ἀπηγγέλλετο δὲ καὶ ὁ Πέρσης λύσας τὴν δύναμιν καὶ 5
ἑκάστους ἐς τὰ ἑαυτῶν ἀποπέμψας. εἰ γὰρ καὶ ἐκ τοῦ
κρείττονος ὑπέρτεροι ἐδόκουν γεγενῆσθαι οἱ βάρβα-
ροι, πλὴν ὅμως ἐτετρύχωντο ταῖς τε κατὰ Μηδίαν
πολλάκις γενομέναις συμβολαῖς τῇ τε ἐν Παρθίᾳ
μάχῃ, πολλῶν μὲν πεσόντων παμπλείστων δὲ τετρω-
μένων. οὐ γὰρ ἀνάνδρως οἱ Ῥωμαῖοι ἡττήθησαν, ἀλ-
λὰ καὶ αὐτοὶ τοὺς πολεμίους ἔσθ' ὅπῃ κακώσαντες,
παρὰ τοῦτο δὲ ἀπολόμενοι παρ' ὅσον πλήθει ἐλάττους

6 εὑρέθησαν, ὡς σχεδὸν ἰσαρίθμου γενομένου τοῦ ἑκα-
τέρωθεν πεσόντος στρατοῦ τὸ περιλειφθὲν τῶν βαρ-
βάρων πλήθει ἀλλ' οὐ δυνάμει δοκεῖ νενικηκέναι.
δεῖγμα δὲ τοῦτο οὐ μικρὸν τῆς τῶν βαρβάρων κακώ-
σεως· ἐτῶν γοῦν τριῶν ἢ τεττάρων ἡσύχασαν οὐδ'
ἐν ὅπλοις ἐγένοντο. ἅπερ μανθάνων ὁ Ἀλέξανδρος
καὶ οὗτος ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ διέτριβεν· εὐθυμότερος δὲ
καὶ ἀδεέστερος γενόμενος ἀνειμένης αὐτῷ τῆς περὶ
τὰ πολεμικὰ φροντίδος, ταῖς τῆς πόλεως ἐσχόλαζε
τρυφαῖς.

7 οἰομένου δὲ αὐτοῦ τὰ ἐν Πέρσαις ἐν εἰρήνῃ μὲν
συγκείμενα ἡσυχάζειν, ἔχειν δὲ ἀνακωχὴν καὶ μέλ-
λησιν τῷ βαρβάρῳ πρὸς τὸ πάλιν ἐπάγειν τὸν στρα-
τόν, ὃς ἅπαξ διαλυθεὶς οὐ ῥᾳδίως ἠθροίζετο ἅτε μὴ
συντεταγμένος μηδὲ συνεστώς, ἀλλ' ὄχλος μᾶλλον ἢ
στρατὸς ὑπάρχων, καὶ τῶν ἐπισιτισμῶν αὐτοῖς τοσού-
των ὄντων ὅσον ἂν ἕκαστος ἀφικνούμενος πρὸς τὸ
ἑαυτοῦ χρειῶδες ἐπενέγκηται, καὶ δυσαποσπάστως τε
καὶ δυσόκνως καταλειπόντων τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ
2 τὴν οἰκείαν χώραν, αἰφνιδίως ἄγγελοί τε καὶ γράμ-
ματα ἐτάραξε τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ἐς μείζονα φρον-
τίδα ἐνέβαλεν, ἐπιστειλάντων αὐτῷ τῶν ἐμπεπιστευ-
μένων τὴν Ἰλλυρίδος ἡγεμονίαν ὅτι ἄρα Γερμανοὶ
Ῥῆνον καὶ Ἴστρον διαβαίνοντες τὴν Ῥωμαίων πορ-
θοῦσιν ἀρχὴν καὶ τὰ ἐπὶ ταῖς ὄχθαις στρατόπεδα ἐπι-
κείμενα πόλεις τε καὶ κώμας πολλῇ δυνάμει κατα-
τρέχουσιν, εἴη τε οὐκ ἐν ὀλίγῳ κινδύνῳ τὰ Ἰλλυρικὰ
3 ἔθνη ὁμοροῦντα καὶ γειτνιῶντα Ἰταλίᾳ· δεῖσθαι τοί-
νυν τῆς αὐτοῦ παρουσίας καὶ τοῦ στρατοῦ παντὸς ὃς
ἦν σὺν αὐτῷ. δηλωθέντα δὴ ταῦτα τόν τε Ἀλέξαν-
δρον ἐτάραξε καὶ τοὺς ἐκ τοῦ Ἰλλυρικοῦ στρατιώτας
ἐλύπησε, διπλῇ δοκοῦντας κεχρῆσθαι συμφορᾷ, ἔκ τε

ὧν πεπόνθεσαν Πέρσαις μαχόμενοι, ἔκ τε ὧν ἐπυνθάνοντο τοὺς οἰκείους ἕκαστοι ὑπὸ Γερμανῶν ἀπολωλότας. ἠγανάκτουν οὖν, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον εἶχον ἐν αἰτίᾳ ὡς τὰ ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς δι' ἀμέλειαν ἢ δειλίαν προδεδωκότα, πρός τε τὰ ἀρκτῷα μέλλοντα καὶ ὀκνοῦντα. ἦν δὲ καὶ αὐτῷ δέος τῷ Ἀλεξάνδρῳ τοῖς 4 τε συνοῦσι φίλοις ἤδη καὶ περὶ αὐτῆς Ἰταλίας. οὐ γὰρ ὅμοιον ἡγοῦντο τὸν ἐκ Περσῶν κίνδυνον οἷον ἐκ Γερμανῶν· οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς κατοικοῦντες, μακρᾷ γῇ καὶ θαλάττῃ πολλῇ διῃρημένοι, τὴν Ἰταλῶν χώραν μόλις ἀκούουσι, τὰ Ἰλλυρικὰ δὲ ἔθνη στενὰ ὄντα καὶ οὐ πολλὴν ἔχοντα τὴν ὑπὸ Ῥωμαίοις γῆν, παρὰ τοσοῦτον ὁμόρους καὶ γείτονας ποιεῖ Γερμανοὺς Ἰταλιώταις. ἐπαγγέλλει δὴ ἄκων μὲν καὶ 5 ἀσχάλλων τὴν ἔξοδον· πλὴν τῆς ἀνάγκης αὐτὸν καλούσης, καταλιπών τε δύναμιν ὅσην αὐτάρκη ᾤετο ῥύεσθαι τὰς Ῥωμαίων ὄχθας, τά τε στρατόπεδα καὶ τὰ φρούρια ἐπιμελέστερον τειχίσας καὶ πληρώσας ἕκαστα τοῦ ὡρισμένου στρατοῦ, αὐτὸς ἐς Γερμανοὺς ἠπείγετο ἅμα τῷ λοιπῷ πλήθει. ἀνύσας δὲ τὴν ὁδὸν 6 μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἐπέστη ταῖς τοῦ Ῥήνου ὄχθαις, καὶ τὰ πρὸς τὸν Γερμανικὸν πόλεμον παρεσκευάζετο, τόν τε ποταμὸν ναυσὶ διελάμβανεν, ὧν πρὸς ἀλλήλας συνδεθεισῶν γεφυρωθέντα εὐμαρῆ τὴν διάβασιν τοῖς στρατιώταις παρέξειν ᾤετο. μέγιστοι γὰρ δὴ οὗτοι ποταμῶν ὑπ' ἄρκτῳ ῥέουσι, Ῥῆνός τε καὶ Ἴστρος, ὃ μὲν Γερμανοὺς ὃ δὲ Παίονας παραμείβων· οἳ θέρους μὲν ναυσίπορον ἔχουσι τὸ ῥεῖθρον διὰ βάθος τε καὶ πλάτος, τοῦ δὲ χειμῶνος παγέντες ὑπὸ τοῦ κρύους ἐν πεδίου σχήματι καθιππεύονται. ἀντιτυπὲς δὲ οὕτω 7 καὶ στερρὸν γίνεται τό ποτε ῥεῖθρον ὡς μὴ μόνον ἵππων ὁπλαῖς καὶ ποσὶν ἀνθρώπων ἀντέχειν, ἀλλὰ

καὶ τοὺς ἀρύσασθαι θέλοντας μὴ κάλπεις ἐπ' αὐτῷ μηδὲ κοῖλα σκεύη φέρειν, πελέκεις δὲ καὶ δικέλλας, ἵν' ἐκκόψαντες γυμνόν τε σκεύους ἀράμενοι τὸ ὕδωρ φέρωσιν ὥσπερ λίθον.

8 φύσις μὲν δὴ τῶν ποταμῶν αὕτη· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος Μαυρουσίους τε πλείστους καὶ τοξοτῶν ἀριθμὸν πολὺν ἐπαγόμενος ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἔκ τε τῆς Ὀσροηνῶν χώρας, καὶ εἴ τινες Παρθυαίων αὐτόμολοι ἢ χρήμασιν ἀναπεισθέντες ἠκολουθήκεσαν αὐτῷ βοηθήσοντες, ἐξήρτυε δὴ Γερμανοῖς ἀντιτάξων. μάλιστα γὰρ τοιοῦτος στρατὸς ὀχληρὸς ἐκείνοις γίνεται, τῶν τε Μαυρουσίων πόρρωθεν ἀκοντιζόντων καὶ τὰς ἐπιδρομὰς τάς τε ἀναχωρήσεις κούφως ποιουμένων, τῶν τε τοξοτῶν ἐς γυμνὰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ σώματα ἐπιμήκη ῥᾷστα καὶ πόρρωθεν κατὰ σκοποῦ τοξευόντων . . . ἐπέθεόν τε πρὸς τὴν συστάδην μάχην ἀντιτυπεῖς, καὶ ἰσόρροποι πολλάκις Ῥωμαίοις ἐγένοντο.

9 Ἀλέξανδρος μὲν ἐν τούτοις ἦν· πλὴν ἔδοξεν αὐτῷ πρεσβείαν πέμψαι πρὸς αὐτοὺς καὶ περὶ εἰρήνης διαλέγεσθαι. πάντα τε ὑπισχνεῖτο παρέξειν ὅσων δέονται, καὶ χρημάτων ἀφειδῶς ἔχειν. τούτῳ γὰρ μάλιστα Γερμανοὶ πείθονται, φιλάργυροί τε ὄντες καὶ τὴν εἰρήνην ἀεὶ πρὸς Ῥωμαίους χρυσίου καπηλεύοντες· ὅθεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπειρᾶτο ὠνήσασθαι μᾶλλον τὰς πρὸς αὐτοὺς σπονδὰς ἢ διὰ πολέμου κιν-
10 δυνεύειν. οἱ μέντοι στρατιῶται χαλεπῶς ἔφερον διατριβῆς τε ματαίας ἐγγινομένης, καὶ μηδέν τι γενναῖον ἢ πρόθυμον ἐς τὸ πολεμεῖν παρέχοντος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλ' ἡνιοχείαις καὶ τρυφαῖς προσέχοντος, δέον ἐπεξελθεῖν καὶ τιμωρήσασθαι Γερμανοὺς
8 ἐπὶ τοῖς τετολμημένοις. ἦν δέ τις ἐν τῷ στρατῷ Μαξιμῖνος ὄνομα, τὸ μὲν γένος τῶν ἐνδοτάτω Θρᾳ-

κῶν καὶ μιξοβαρβάρων, ἀπό τινος κώμης, ὡς ἐλέ-
γετο, πρότερον μὲν ἐν παιδὶ ποιμαίνων, ἐν ἀκμῇ δὲ
τῆς ἡλικίας γενόμενος διὰ μέγεθος καὶ ἰσχὺν σώμα-
τος ἐς τοὺς ἱππεύοντας στρατιώτας καταταγείς, εἶτα
κατ' ὀλίγον αὐτὸν χειραγωγούσης τῆς τύχης ἐλθὼν
διὰ πάσης τάξεως στρατιωτικῆς, ὡς στρατοπέδων τε
ἐπιμέλειαν τῶν ἐθνῶν τε ἀρχὰς πιστευθῆναι. τὸν 2
δὴ Μαξιμῖνον τοῦτον διὰ τὴν προειρημένην στρατιω-
τικὴν ἐμπειρίαν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέστησε πάσῃ τῇ τοῦ
στρατοῦ νεολαίᾳ, ὡς ἀσκοίη τε αὐτοὺς τὰ στρατιω-
τικὰ καὶ ἐς τὸ πολεμεῖν ἐπιτηδείους παρασκευάζοι. ὃ
δὲ μετὰ πάσης ἐπιμελείας ποιούμενος τὰ ἐγκεχειρι-
σμένα εὔνοιαν πολλὴν παρὰ τῶν στρατιωτῶν ἐκτή-
σατο, οὐ μόνον διδάσκων αὐτοὺς τὰ ποιητέα, ἀλλὰ
καὶ τοῖς ἔργοις πάντων προηγούμενος, ὡς μὴ μαθη-
τὰς εἶναι μόνον ἀλλα καὶ ζηλωτὰς καὶ μιμητὰς τῆς
ἐκείνου ἀνδρείας. ἔτι τε καὶ δώροις αὐτοὺς καὶ παν- 3
τοδαπαῖς τιμαῖς ᾠκειώσατο. ὅθεν οἱ νεανίαι, ἐν οἷς
ἦν τὸ πολὺ πλῆθος Παιόνων μάλιστα, τῇ μὲν ἀνδρείᾳ
τοῦ Μαξιμίνου ἔχαιρον, τὸν δὲ Ἀλέξανδρον ἐπέσκω-
πτον ὡς ὑπὸ τῆς τε μητρὸς ἀρχόμενον, καὶ διοικουμέ-
νων τῶν πραγμάτων ὑπ' ἐξουσίᾳ τε καὶ γνώμῃ γυναι-
κός, ῥᾳθύμως τε καὶ ἀνάνδρως τοῖς πολεμικοῖς προσ-
φερομένου ἐκείνου. ὑπεμίμνησκον δὲ ἀλλήλους τῶν
τε ὑπὸ ταῖς ἀνατολαῖς διὰ μέλλησιν αὐτοῦ πταισμά-
των, καὶ ὅτι μηδὲν ἀνδρεῖον μηδὲ νεανικὸν παρέχοιτο
ἐς Γερμανοὺς ἐλθών. ὄντες οὖν καὶ ἄλλως πρὸς τὸ 4
καινοτομεῖν ἐπιτήδειοι, καὶ τὸ μὲν παρὸν τῆς ἀρχῆς
βαρὺ διὰ μῆκος ἐξουσίας ἡγούμενοι ἀκερδές τε ἤδη
πάσης προανηλωμένης φιλοτιμίας, τὸ δὲ μέλλον καὶ
προσιὸν ἔς τε τὸ κερδαλέον αὐτοῖς εὔελπι καὶ τῷ κτω-
μένῳ παρὰ προσδοκίαν τίμιόν τε καὶ περισπούδαστον,

*ἐβουλεύσαντο ἀποσκευάσασθαι μὲν τὸν Ἀλέξανδρον,
ἀνειπεῖν δὲ αὐτοκράτορα καὶ σεβαστὸν τὸν Μαξιμῖ-
νον, συστρατιώτην τε αὐτῶν ὄντα καὶ σύσκηνον, ἔς
τε τὸν παρόντα πόλεμον δι' ἐμπειρίαν καὶ ἀνδρείαν
5 ἐπιτήδειον δοκοῦντα. ἀθροισθέντες οὖν ἐς τὸ πεδίον
ὡπλισμένοι ὡς δὴ ἐπὶ τὰ συνήθη γυμνάσια, προελ-
θόντα καὶ ἐπιστάντα αὐτοῖς τὸν Μαξιμῖνον, εἴτε
ἀγνοοῦντα τὸ πραττόμενον εἴτε καὶ λάθρᾳ τοῦτο προ-
κατασκευάσαντα, πορφύραν ἐπιβαλόντες βασιλικὴν
6 αὐτοκράτορα ἀναγορεύουσιν. ὃ δὲ τὰ μὲν πρῶτα
παρῃτεῖτο καὶ τὴν πορφύραν ἀπερρίπτει· ὡς δὲ ἐνέ-
κειντο ξιφήρεις ἀποκτενεῖν ἀπειλοῦντες, τοῦ παρόν-
τος κινδύνου τὸ μέλλον προελόμενος ἀνεδέξατο τὴν
τιμήν, πολλάκις αὐτῷ πρότερον, ὡς ἔλεγε, χρησμῶν
καὶ ὀνειράτων τὴν τοσαύτην τύχην προειρηκότων, εἰ-
πὼν πρὸς τοὺς στρατιώτας ὅτι ἄκων μὲν καὶ οὐ βου-
λόμενος ἀναδέχεται, πειθόμενος τῇ ἐκείνων βουλή-
7 σει, παραγγέλλει δ' αὐτοῖς ἔργῳ βεβαιῶσαι τὰ δό-
ξαντα ἀραμένους τε τὰ ὅπλα σπεύδειν ἐπιστῆναι τῷ
Ἀλεξάνδρῳ ἀγνοοῦντι, τὴν φήμην φθάσαντας, ἵν'
ἐκπλήξαντες τοὺς συνόντας ἐκείνῳ στρατιώτας καὶ
φρουροὺς τοῦ σώματος ἢ πείσαιεν ὁμογνωμονῆσαι ἢ
ῥᾷστα βιάσαιντο ἀπαρασκεύους τῷ μηδὲν προσδοκᾶν.
8 ὡς δ' αὐτοὺς ἐς εὔνοιαν καὶ προθυμίαν πάνυ προε-
καλέσατο, τά τε σιτηρέσια ἐπεδιπλασίασε, νομάς τε
καὶ δόσεις μεγίστας ὑπέσχετο, τιμωρίας τε καὶ κηλῖ-
δας πάσας αὐτοῖς ἀνῆκεν, ἐπί τε τὴν πορείαν ἐξήγα-
γεν· οὐ πολὺ δ' ἀφειστήκει τὸ χωρίον ἔνθα ἐσκήνου
ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ.
9 ὡς δ' ἀπηγγέλη τὰ περὶ τοῦ Μαξιμίνου, ὁ Ἀλέ-
ξανδρος ἐν μεγίστῃ ταραχῇ γενόμενος καὶ τῷ παρα-
δόξῳ τῆς ἀγγελίας ἐκπλαγείς, προπηδήσας τῆς βασι-*

λείου σκηνῆς ὥσπερ ἐνθουσιῶν, δακρυρροῶν καὶ τρέ-
μων τοῦ τε Μαξιμίνου ὡς ἀπίστου καὶ ἀχαρίστου κα-
τηγόρει, πάσας τὰς ἐς ἐκεῖνον εὐεργεσίας κατατεθεί-
σας πρὸς αὐτοῦ διηγούμενος, τούς τε νεανίας ᾐτιᾶτο 2
ὡς προπετῶς καὶ ἐπιόρκως ταῦτα τετολμηκότας, δώ-
σειν τε πάντα ὑπισχνεῖτο ὧν δέοιντο, καὶ ἐπανορθώ-
σεσθαι εἴ τι μέμφοιντο. οἱ δὲ σὺν αὐτῷ στρατιῶται
ἐκείνης τῆς ἡμέρας εὐφημήσαντες αὐτὸν παρέπεμψαν,
ὑποσχόμενοι παντὶ σθένει προασπίσειν αὐτοῦ. τῆς 3
νυκτὸς δὲ διαδραμούσης, κατὰ τὸ περίορθρον ἀγγει-
λάντων τινῶν ὅτι δὴ Μαξιμῖνος πρόσεισι κόνις τε
πόρρωθεν ἐγειρομένη φαίνεται βοῆς τε ἦχος πλήθους
ἐξακούεται, πάλιν προελθὼν ἐς τὸ πεδίον ὁ Ἀλέξαν-
δρος, συγκαλέσας τε τοὺς στρατιώτας, ἐδεῖτο προ-
μαχεῖν καὶ σώζειν ὃν ἀνεθρέψαντο καὶ ὑφ' ᾧ βασι-
λεύοντι τεσσαρεσκαίδεκα ἔτεσιν ἀμέμπτως βεβιώκε-
σαν, πάντας τε ἐς οἶκτον καὶ ἔλεον προκαλούμενος
ὁπλίζεσθαι ἐκέλευσεν καὶ ἐξελθόντας ἀντιτάττεσθαι.
οἱ δὲ στρατιῶται τὰ μὲν πρῶτα ὑπισχνοῦντο, κατ' ὀλί- 4
γους δὲ ἀνεχώρουν οὐδ' ὅπλα λαβεῖν ἤθελον. οἵ δέ
τινες τὸν ἔπαρχόν τε τοῦ στρατοῦ καὶ τοὺς οἰκείους
Ἀλεξάνδρου ᾔτουν πρὸς ἀναίρεσιν, πρόφασιν ποιού-
μενοι αἰτίους τῆς ἀποστάσεως γεγενῆσθαι. οἳ δὲ τὴν
μητέρα ἐμέμφοντο ὡς φιλάργυρον καὶ τὰ χρήματα
ἀποκλείουσαν, διά τε μικρολογίαν καὶ τὸ πρὸς τὰς
ἐπιδόσεις ὀκνηρὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου μεμισημένου. καὶ 5
μέχρι μέν τινος τοιαῦτα διαφόρως βοῶντες προσέμε-
νον· ὡς δὲ τοῦ Μαξιμίνου ὁ στρατὸς ἤδη τε ἐν ὄψε-
σιν ἦν, καὶ βοῶντες οἱ νεανίαι προυκαλοῦντο τοὺς
συστρατιώτας καταλιπεῖν μὲν γύναιον μικρολόγον καὶ
μειράκιον δειλὸν μητρὶ δουλεῦον, προσιέναι δὲ ἀνδρὶ
γενναίῳ καὶ σώφρονι συστρατιώτῃ τε ἐν ὅπλοις ἀεὶ

καὶ πολεμικοῖς ἔργοις διητημένῳ, πεισθέντες οἱ στρα-
τιῶται τὸν μὲν Ἀλέξανδρον καταλιμπάνουσιν, αὐτοὶ
δὲ προσίασι τῷ Μαξιμίνῳ, αὐτοκράτωρ τε ὑπὸ πάν-
6 των ἐκεῖνος ἀναγορεύεται. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος τρέμων
καὶ λιποψυχῶν μόλις ἐς τὴν σκηνὴν ἐπανέρχεται· τῇ
τε μητρὶ περιπλακείς, καὶ ὥς φασιν, ἀποδυρόμενός
τε καὶ αἰτιώμενος ὅτι δι' ἐκείνην ταῦτα πάσχει, ἀνέ-
μενε τὸν φονεύσοντα. ὁ δὲ Μαξιμῖνος ὑπὸ παντὸς
τοῦ στρατοῦ σεβαστὸς προσαγορευθεὶς πέμπει χιλιάρ-
χην ἑκατοντάρχας τέ τινας τοὺς φονεύσοντας τὸν
Ἀλέξανδρον καὶ τὴν μητέρα καὶ εἴ τινες ἀνθίσταντο
7 τῶν σὺν αὐτῷ. οἳ δὲ ἀφικόμενοι καὶ ἐπιπηδήσαντες
τῇ σκηνῇ αὐτόν τε ἀναιροῦσι καὶ τὴν μητέρα καὶ εἴ
τινες ἐδόκουν ἐκείνῳ φίλοι καὶ τίμιοι, πλὴν τῶν
πρὸς ὀλίγον φυγεῖν ἢ λαθεῖν δυνηθέντων, οὓς πάν-
τας μετ' οὐ πολὺ Μαξιμῖνος συλλαβὼν ἀπέκτεινεν.
8 τέλος μὲν δὴ τοιοῦτο κατέλαβε τὸν Ἀλέξανδρον
a. 235 m. Mart. extr. καὶ τὴν μητέρα, βασιλεύσαντα ἔτεσι τεσσαρεσκαί-
δεκα, ὅσον πρὸς τοὺς ἀρχομένους, ἀμέμπτως καὶ ἀναι-
μωτί· φόνων τε γὰρ καὶ ὠμότητος ἀκρίτων τε ἔργων
ἀλλότριος ἐγένετο, ἔς τε τὸ φιλάνθρωπον καὶ εὐερ-
γετικώτερον ἐπιρρεπής. πάνυ γοῦν ἂν ἡ Ἀλεξάν-
δρου βασιλεία εὐδοκίμησεν ἐς τὸ ὁλόκληρον, εἰ μὴ
διεβέβλητο αὐτῷ τὰ τῆς μητρὸς ἐς φιλαργυρίαν τε καὶ
μικρολογίαν.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ.

Τίνι μὲν βίῳ Ἀλέξανδρος ἐχρήσατο τέλει τε
ὁποίῳ βασιλεύσας ἐτῶν τεσσαρεσκαίδεκα, ἐν τοῖς
προειρημένοις ἐδηλώσαμεν· ὁ δὲ Μαξιμῖνος παρα-

λαβὼν τὴν ἀρχὴν πολλὴν τὴν μεταβολὴν ἐποιήσατο,
τραχύτατα καὶ μετὰ πολλοῦ φόβου τῇ ἐξουσίᾳ χρώ-
μενος, ἔκ τε πραείας καὶ πάνυ ἡμέρου βασιλείας ἐς
τυραννίδος ὠμότητα μετάγειν πάντα ἐπειρᾶτο, δυσ-
μένειαν ἑαυτῷ συνειδώς, ὅτι πρῶτος ἐξ εὐτελείας
τῆς ἐσχάτης ἐς τοσαύτην τύχην ἤλασε. φύσει δὲ ἦν 2
τὸ ἦθος, ὥσπερ καὶ τὸ γένος, βάρβαρος· τό τε φονι-
κὸν πάτριον ἔχων καὶ ἐπιχώριον, πρόνοιαν ἐποιεῖτο
δι' ὠμότητος τὴν ἀρχὴν βεβαιῶσαι, δεδιὼς μή τι τῇ
συγκλήτῳ καὶ τοῖς ὑπηκόοις εὐκαταφρόνητος γένηται,
οὐκ ἐς τὴν παροῦσαν αὐτοῦ τύχην ἀφορῶσιν, ἀλλ' ἐς
τὰ τῆς γεννήσεως εὐτελῆ σπάργανα. τεθρύλητο γὰρ
παρὰ πᾶσι καὶ διεβέβλητο, ὅτι δὴ ποιμαίνων ἐν τοῖς
Θρᾳκίοις ὄρεσιν, ἐπιδούς τε αὑτὸν διὰ μέγεθος καὶ
ἰσχὺν σώματος ἐς εὐτελῆ καὶ ἐπιχώριον στρατείαν,
ὑπὸ τῆς τύχης ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν κεχειραγώγητο.
εὐθέως οὖν τούς τε φίλους πάντας, οἳ συνῆσαν τῷ 3
Ἀλεξάνδρῳ σύνεδροί [τε] ὑπὸ τῆς συγκλήτου βουλῆς
ἐπιλεχθέντες, ἀπεσκευάσατο, καὶ οὓς μὲν ἐς τὴν Ῥώ-
μην ἀπέπεμψε, τινὰς δὲ ἐπὶ προφάσει διοικήσεως ἀπε-
σείσατο, μόνος εἶναι βουλόμενος ἐν τῷ στρατῷ καὶ
μηδένα αὐτῷ παρεῖναι ἐκ συνειδήσεως εὐγενοῦς κρείτ-
τονα, ἀλλ' ἵν' ὥσπερ ἐξ ἀκροπόλεως, μηδενὸς αὐτῷ
παρόντος ᾧ νέμειν αἰδῶ ἀνάγκην ἔχοι, τοῖς τῆς τυραν-
νίδος ἔργοις σχολάζοι. τήν τε θεραπείαν πᾶσαν, ἣ 4
συγγεγόνει τῷ Ἀλεξάνδρῳ τοσούτων ἐτῶν, τῆς βασι-
λείου αὐλῆς ἀπέπεμψε. τοὺς δὲ πλείστους αὐτῶν καὶ
ἀπέκτεινεν, ἐπιβουλὰς ὑποπτεύων· ᾔδει γὰρ ἀλγοῦν-
τας ἐπὶ τῇ ἐκείνου ἀναιρέσει.

ἔτι δὲ καὶ μᾶλλον αὐτὸν ἐς ὠμότητα καὶ τὴν
πρὸς ἅπαντας ὀργὴν προυκαλέσατο συνωμοσία τις
διαβληθεῖσα κατ' αὐτοῦ συγκροτουμένη, πολλῶν τε

ἑκατοντάρχων συμπνεόντων καὶ τῶν ἀπὸ τῆς βουλῆς
5 ἁπάντων. Μάγνος τις ὄνομα ἦν τῶν εὐπατριδῶν τε
καὶ ὑπατευκότων· οὗτος διεβλήθη συνάγειν κατ᾿
αὐτοῦ χεῖρα, καὶ στρατιώτας τινὰς πείθειν ἐς αὐτὸν
τὴν ἀρχὴν μετάγειν. ἡ δὲ συσκευὴ τοιαύτη τις ἐλέ-
γετο ἔσεσθαι. γεφυρώσας τὸν ποταμὸν ὁ Μαξιμῖνος
6 ἔμελλεν ἐπὶ Γερμανοὺς διαβήσεσθαι· ἅμα γὰρ τῷ τὴν
ἀρχὴν παραλαβεῖν εὐθέως πολεμικῶν ἔργων ἤρξατο,
καὶ διὰ σώματος μέγεθος καὶ ἰσχὺν στρατιωτικὴν καὶ
ἐμπειρίαν πολεμικὴν δοκῶν ἐπιλελέχθαι ἔργοις τὴν
δόξαν καὶ τὴν τῶν στρατιωτῶν ὑπόληψιν ἐπιστοῦτο,
τήν τε Ἀλεξάνδρου μέλλησιν καὶ τὴν πρὸς τὰ πολε-
μικὰ ἔργα δειλίαν ἐλέγχειν ἐπειρᾶτο εἰκότως κατε-
γνωσμένην. ἀσκῶν τε οὖν καὶ γυμνάζων τοὺς στρα-
τιώτας οὐ διέλειπεν, αὐτός τε ἐν ὅπλοις ὢν καὶ τὸν
7 στρατὸν παρορμῶν. τότε τοίνυν τὴν γέφυραν ζεύ-
ξας ἔμελλεν ἐπὶ Γερμανοὺς διαβήσεσθαι. ὁ δὲ Μά-
γνος ἐλέγετο στρατιωτῶν οὐκ ὀλίγους, ἀλλὰ τοὺς ἐξο-
χωτάτους καὶ μάλιστα τοὺς τὴν φρουρὰν τῆς γεφύρας
καὶ τὴν ἐπιμέλειαν πεποιημένους, ἀναπεῖσαι μετὰ τὸ
διαβῆναι τὸν Μαξιμῖνον λύσαντας τὴν γέφυραν προ-
δοῦναι τοῖς βαρβάροις, οὐχ ὑπαρχούσης αὐτῷ ἐπα-
νόδου· πλάτει γὰρ καὶ βάθει μέγιστος ὁ ποταμὸς ῥέων
ἄβατος αὐτῷ ἐγίνετο, οὔτε νεῶν οὐσῶν ἐν ταῖς πολε-
8 μίαις ὄχθαις τῆς τε γεφύρας λυθείσης. ἡ μὲν τῆς
ἐπιβουλῆς φήμη τοιαύτη ἐγένετο, εἴτε ἀληθὴς ὑπάρ-
ξασα εἴτε ὑπὸ τοῦ Μαξιμίνου συσκευασθεῖσα· ἀκρι-
βὲς δὲ εἰπεῖν οὐ ῥᾴδιον, ἐπεὶ ἔμενεν ἀνεξέλεγκτος.
μήτε γὰρ κρίσεώς τινι μεταδοὺς μήτε ἀπολογίας, πάν-
τας οὓς ὑπώπτευεν αἰφνιδίως συναρπασθέντας ἀφει-
δῶς ἐφόνευσεν.

9 ἐγένετο δέ τις καὶ Ὀσροηνῶν τοξοτῶν ἀπόστα-

σις, οἳ πάνυ ἀλγοῦντες ἐπὶ τῇ Ἀλεξάνδρου τελευτῇ, περιτυχόντες τῶν ἀπὸ ὑπατείας καὶ φίλων Ἀλεξάνδρου τινί (Κυαρτῖνος δὲ ἦν ὄνομα, ὃν Μαξιμῖνος ἐκπέμψας ἦν τοῦ στρατοῦ) ἁρπάσαντες ἄκοντα καὶ οὐδὲν προειδότα στρατηγὸν ἑαυτῶν κατέστησαν, πορφύρᾳ τε καὶ πυρὶ προπομπεύοντι, ὀλεθρίοις τιμαῖς, ἐκόσμησαν, ἐπί τε τὴν ἀρχὴν ἦγον οὔ τι βουλόμενον.
ἐκεῖνος μὲν οὖν ἐν τῇ σκηνῇ καθεύδων ἐπιβουλευθεὶς 10
νύκτωρ αἰφνιδίως ἀνηρέθη ὑπὸ τοῦ συνόντος αὐτῷ καὶ δοκοῦντος φίλου, τῶν τε Ὀσροηνῶν πρότερον ἡγουμένου (Μακεδὼν ἦν ὄνομα αὐτῷ), καίτοι τῆς ἁρπαγῆς καὶ τῆς ἀποστάσεως ἀρχηγοῦ τοῖς Ὀσροηνοῖς γενομένου· ὃς οὐδεμίαν αἰτίαν ἔχθρας οὔτε μίσους ἔχων ἀπέκτεινεν αὐτὸς ὃν ἥρπασέ τε καὶ ἀνέπεισεν, οἰόμενός τε μεγάλα χαρίζεσθαι τῷ Μαξιμίνῳ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμὼν ἐκόμισεν. ὁ δὲ ἥσθη μὲν ἐπὶ τῷ ἔργῳ, 11
στερηθεὶς δὲ πολεμίου, ὡς ᾤετο, ἐκεῖνον μέν, καίτοι μεγάλα ἐλπίζοντα καὶ δοκοῦντα ἀμοιβῆς ἐξαιρέτου τεύξεσθαι, ἀπέκτεινεν ὡς καὶ τῆς ἀποστάσεως γεγονότα ἀρχηγὸν καὶ ἀποκτείναντα ὃν αὐτὸς ἄκοντα ἀνέπεισεν, ἄπιστόν τε γενόμενον περὶ τὸν φίλον.

τοιαῦται μὲν δή τινες αἰτίαι ἔτι μᾶλλον ἐς τρα- 12
χύτητα καὶ ὠμότητα ἠκόνησαν τὴν τοῦ Μαξιμίνου ψυχήν, καὶ πρότερον οὕτω πεφυκυῖαν. ἦν δὲ καὶ τὴν ὄψιν φοβερώτατος, καὶ μέγιστος τὸ σῶμα, ὡς μὴ ῥᾳδίως αὐτῷ τινὰ μήτε Ἑλλήνων τῶν σωμασκούντων μήτε βαρβάρων τῶν μαχιμωτάτων ἐξισοῦσθαι.

διοικήσας δὲ τὰ προειρημένα, πάντα τε τὸν στρα- 2
τὸν ἀναλαβών, καὶ διαβὰς ἀφόβως τὴν γέφυραν, εἴχετο 236
τῆς πρὸς τοὺς Γερμανοὺς μάχης. μέγα δέ τι πλῆθος καὶ σχεδὸν ἅπασαν τὴν Ῥωμαίων δύναμιν σὺν ἑαυτῷ εἰσήγαγε, Μαυρουσίων τε ἀκοντιστῶν ἀριθμὸν πάμ-

πλειστον καὶ τοξοτῶν Ὀσροηνῶν τε καὶ Ἀρμενίων,
ὧν ἦσαν οἳ μὲν ὑπήκοοι οἳ δὲ φίλοι καὶ σύμμαχοι, καὶ
εἴ τινες Παρθυαίων ἢ χρήμασι πεισθέντες καὶ αὐτο-
μολήσαντες ἢ ληφθέντες αἰχμάλωτοι Ῥωμαίοις ἐδού-
2 λευον. τὰ δὲ πλήθη ταῦτα τοῦ στρατοῦ καὶ πρότε-
ρον ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἤθροιστο, ηὐξήθη δ' ὑπὸ τοῦ
Μαξιμίνου καὶ ἐς πολεμικὴν ἄσκησιν συγκεκρότητο.
μάλιστα δὲ οἱ ἀκοντισταὶ καὶ οἱ τοξόται πρὸς τὰς Γερ-
μανῶν μάχας ἐπιτήδειοι δοκοῦσιν, ἐπιτρέχοντές τε
αὐτοῖς κούφως οὐ προσδοκῶσι καὶ ἀναχωροῦντες ῥᾳ-
3 δίως. γενόμενος δὲ ἐν τῇ πολεμίᾳ Μαξιμῖνος πολ-
λὴν γῆν ἐπῆλθεν, οὐδενὸς αὐτῷ ἀνθεστῶτος, ἀλλὰ
τῶν βαρβάρων ἀνακεχωρηκότων. ἐδῄου τε οὖν πᾶ-
σαν τὴν χώραν, μάλιστα τῶν ληίων ἀκμαζόντων, τάς
τε κώμας ἐμπιπρὰς διαρπάζειν ἐδίδου τῷ στρατῷ. εὐ-
μαρέστατα γὰρ τὸ πῦρ ἐπινέμεται τάς τε πόλεις αὐ-
4 τῶν ἃς ἔχουσι, καὶ τὰς οἰκήσεις ἁπάσας· λίθων μὲν
γὰρ παρ' αὐτοῖς ἢ πλίνθων ὀπτῶν σπάνις, ὗλαι δ'
εὔδενδροι, ὅθεν ξύλων οὔσης ἐκτενείας συμπηγνύν-
τες αὐτὰ καὶ ἁρμόζοντες σκηνοποιοῦνται. ὁ δὲ Μαξι-
μῖνος ἐπὶ πολὺ μὲν προυχώρησε, πράττων τε τὰ προ-
ειρημένα καὶ λείας ἀπελαύνων, διδούς τε τὰς ἀγέλας
5 τῷ στρατῷ αἷς περιετύγχανον. οἱ δὲ Γερμανοὶ ἀπὸ
μὲν τῶν πεδίων, καὶ εἴ τινες ἦσαν χῶραι ἄδενδροι,
ἀνακεχωρήκεσαν, ἐν δὲ ταῖς ὕλαις ἐκρύπτοντο περί
τε τὰ ἕλη διέτριβον, ὡς ἐκεῖ τὰς μάχας καὶ τὰς ἐφό-
δους ποιοῖντο, τῆς συνεχείας τῶν φυτῶν ἀπασχολού-
σης ἐς ἑαυτὴν τὰ βέλη καὶ τὰ ἀκόντια τῶν πολεμίων,
τοῦ τε ἀγχιβαθοῦς τῶν ἑλῶν Ῥωμαίοις μὲν δι' ἄγνοιαν
τῶν τόπων ἐπισφαλοῦς ἐσομένου, ἑαυτοῖς δὲ δι' ἐμ-
πειρίαν τῆς χώρας ἐγνωκόσι τὰ ἄβατα καὶ ἀντιτυπῆ
τῶν τόπων ἐς γόνυ τε βρεχομένοις διατρέχειν ῥᾳδίων.

εἰσὶ δὲ καὶ πρὸς τὸ νήχεσθαι γεγυμνασμένοι ἅτε μόνῳ 6
λουτρῷ τοῖς ποταμοῖς χρώμενοι.

περὶ ἐκεῖνα οὖν μάλιστα τὰ χωρία αἱ συμβολαὶ
ἐγίνοντο· ἔνθα καὶ γενναιότατα αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς
μάχης ἦρξεν. ἐπὶ γάρ τινι ἕλει μεγίστῳ, τῶν μὲν
Γερμανῶν ἐς αὐτὸ ἀναχωρούντων ἐς φυγήν, ἐς δίωξιν
δὲ Ῥωμαίων ἐπεισελθεῖν ὀκνούντων, πρῶτος ὁ Μαξι-
μῖνος ἅμα τῷ ἵππῳ ἐμβαλὼν ἐς τὸ ἕλος, καίτοι ὑπὲρ
γαστέρα τοῦ ἵππου βρεχομένου, τοὺς ἀνθεστῶτας
ἐφόνευσε βαρβάρους, ὡς τὸν λοιπὸν στρατὸν αἰδε- 7
σθέντα προδοῦναι μαχόμενον ὑπὲρ αὐτῶν βασιλέα
τολμῆσαί τε καὶ τοῖς ἕλεσιν ἐπεισελθεῖν, πολὺ δέ τι
πλῆθος ἑκατέρωθεν πεσεῖν, καὶ Ῥωμαίων μὲν . . .
τῶν δὲ βαρβάρων σχεδὸν τὴν τότε παροῦσαν δύνα-
μιν, ἀριστεύοντος αὐτοῦ, ὡς τό τε ἕλος σωμάτων
πληρωθῆναι, τήν τε λίμνην αἵματι κερασθεῖσαν πεζο-
μαχοῦντι στρατῷ ναυμαχίας ὄψιν παρασχεῖν. ταύτην 8
τὴν μάχην καὶ τὴν ἀριστείαν αὐτοῦ οὐ μόνον διὰ
γραμμάτων τῇ τε συγκλήτῳ καὶ τῷ δήμῳ ἐδήλωσεν,
ἀλλὰ καὶ γραφῆναι κελεύσας μεγίσταις εἰκόσιν ἀνέ-
θηκε πρὸ τοῦ βουλευτηρίου, ἵνα μὴ μόνον ἀκούειν
τὰ γενόμενα ἀλλὰ καὶ βλέπειν ἔχωσι Ῥωμαῖοι. τὴν δ'
εἰκόνα ὕστερον καθεῖλεν ἡ σύγκλητος μετὰ τῶν λοι-
πῶν αὐτοῦ τιμῶν. γεγόνασι δὲ καὶ ἕτεραι συμβολαί,
ἐν αἷς ὡς αὐτουργός τε καὶ αὐτόχειρ τῆς μάχης ἀρι-
στεύων τε πανταχοῦ ἐπῃνεῖτο. πολλοὺς δὲ χειρωσά- 9
μενος αὐτῶν αἰχμαλώτους καὶ λείαν ἀπελάσας, χειμῶ-
νος ἤδη καταλαμβάνοντος ἐπανῆλθεν ἐς Παίονας, ἔν
τε Σιρμίῳ διατρίβων, τῇ μεγίστῃ ἐκεῖ πόλει δοκούσῃ,
τὰ πρὸς τὴν εἴσοδον ἐς τὸ ἔαρ παρεσκευάζετο. ἠπείλει
γὰρ (καὶ ποιήσειν ἔμελλεν) ἐκκόψειν τε καὶ ὑποτάξειν
τὰ μέχρις ὠκεανοῦ Γερμανῶν ἔθνη βάρβαρα.

3 τὰ μὲν οὖν πολεμικὰ τοιοῦτος ἦν· καὶ ἐς δόξαν
ἤρθη ἂν ἡ πρᾶξις αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς οἰκείοις καὶ τοῖς
ὑπηκόοις βαρύτερος ἐγεγόνει καὶ φοβερώτερος. τί
γὰρ ἦν ὄφελος βαρβάρων ἀναιρουμένων, πλειόνων
γινομένων φόνων ἐν αὐτῇ τε Ῥώμῃ καὶ τοῖς ὑπηκόοις
ἔθνεσιν; ἢ λείας [αἰχμαλώτους] ἀπάγειν τῶν ἐχθρῶν,
γυμνοῦντα καὶ τὰς οὐσίας ἀφαιρούμενον τῶν οἰκείων;
2 ἄνεσίς τε γὰρ πᾶσα, μᾶλλον δὲ καὶ πρόκλησις δέδοτο
συκοφάνταις ἐς τὸ ἐπηρεάζειν καὶ κινεῖν πράγματα
προγονικά, εἰ τύχοι, καὶ ἄγνωστα καὶ ἀνεξέλεγκτα.
μόνον τέ τις κληθεὶς ἐς δικαστήριον ὑπὸ συκοφάντου
εὐθέως ἡττημένος ἀπῄει καὶ τῶν ὑπαρχόντων πάν-
3 των στερηθείς. ἑκάστης γοῦν ἡμέρας ἦν ἰδεῖν τοὺς
ἐχθὲς πλουσιωτάτους τῆς ἐπιούσης μεταιτοῦντας·
τοσαύτη τις ἦν τῆς τυραννίδος ἡ φιλοχρηματία ἐπὶ
προφάσει τῆς περὶ τοὺς στρατιώτας χρημάτων συνε-
χοῦς χορηγίας. ἦν δὲ καὶ τοῖς ὠσὶ κοῦφος ἐς διαβο-
λάς, ἡλικίας τε καὶ ἀξιώματος ἀφειδῶς ἔχων. πλεί-
στους γοῦν τῶν ἔθνη καὶ στρατόπεδα πεπιστευμένων,
μετὰ ὑπατείας τιμὴν ἢ δόξαν ἐπὶ τροπαίοις προσγε-
νομένην, ἐκ μικρᾶς καὶ εὐτελοῦς διαβολῆς ἀναρπά-
4 στους ἐποίει, καὶ ἐκέλευέ τε ἄνευ ὑπηρεσίας μόνους
ὀχήμασιν ἐπιτεθέντας ἄγεσθαι νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέ-
ραν ὁδεύοντας ἐξ ἀνατολῶν ἢ δύσεως, εἰ τύχοι, ἀπό
τε μεσημβρίας ἐς Παίονας, ἔνθα διέτριβε· σκύλας δὲ
καὶ ὑβρίσας φυγαῖς ἢ θανάτοις ἐζημίου.
ἐς ὅσον μὲν οὖν τοὺς καθ' ἕνα ταῦτα ἐπράττετο
καὶ μέχρις οἰκείων ἔμενεν ἡ συμφορά, οὐ πάνυ τι τοῖς
5 δήμοις τῶν πόλεων ἢ τοῖς ἔθνεσι διέφερε· τὰ γὰρ τῶν
εὐδαιμονεῖν δοκούντων ἢ πλουσίων πταίσματα πρὸς
τῶν ὄχλων οὐ μόνον ἀμελεῖται, ἀλλά τινας τῶν κα-
κοήθων καὶ φαύλων ἔσθ' ὅτε καὶ εὐφραίνει φθόνῳ

τῶν κρειττόνων καὶ εὐτυχούντων. ἐπεὶ δὲ ὁ Μαξιμῖ-
νος τοὺς πλείστους τῶν ἐνδόξων οἴκων ἐς πενίαν πε-
ριστήσας, ἃ δὴ μικρὰ καὶ ὀλίγα οὐδ' αὐτάρκη τῇ αὐ-
τοῦ βουλήσει ᾤετο, μετῆλθεν ἐπὶ τὰ δημόσια, καὶ εἴ
τινα ἦν χρήματα πολιτικὰ ἐς εὐθηνίας ἢ νομὰς τῶν
δημοτῶν ἀθροιζόμενα εἴτε θεάτροις ἢ πανηγύρεσιν
ἀνακείμενα, ἐς ἑαυτὸν μετῆγε, ναῶν τε ἀναθήματα
θεῶν τε ἀγάλματα καὶ ἡρώων τιμάς, καὶ εἴ τις ἦν
κόσμος δημοσίου ἔργου ἢ καλλώπισμα πόλεως ἢ ὕλη
νόμισμα ποιῆσαι δυναμένη, πᾶν ἐχωνεύετο. ὅπερ καὶ 6
μάλιστα τοὺς δήμους ἐλύπησε, πένθος τε δημόσιον
ἐνεποίει δίχα μάχης καὶ ἄνευ ὅπλων ὄψις πολιορκίας,
ὥς τινας τῶν δημοτῶν καὶ χεῖρας ἀνατείνειν καὶ τοὺς
νεὼς φρουρεῖν, ἑτοίμως τε ἔχειν πρότερον ἀναιρε-
θέντας πρὸ τῶν βωμῶν πεσεῖν ἢ σκῦλα τῶν πατρί-
δων ἰδεῖν. ἐντεῦθεν δὴ καὶ μάλιστα κατά τε πόλεις
καὶ κατὰ ἔθνη διοίδαινον τῶν ὄχλων αἱ ψυχαί. ἀπη-
ρέσκοντό τε καὶ οἱ στρατιῶται τοῖς πραττομένοις,
ὀνειδιζόντων αὐτοῖς ἐπιφθόνως συγγενῶν τε καὶ οἰ-
κείων ὡς δὴ δι' αὐτοὺς ταῦτα πράττοντος τοῦ Μα-
ξιμίνου.

αἰτίαι μὲν δὴ τοιαῦται, οὔτι γε ἄλογοι, ἐς μῖσος 4
καὶ ἀπόστασιν τοὺς ὄχλους παρώξυνον· καὶ πάντες
μὲν εὔχοντο καὶ θεοὺς τοὺς ἀδικουμένους ἐπεκάλουν,
ἄρξασθαι δὲ οὐδεὶς ἐτόλμα, ἔστε συμπληρουμένης αὐ-
τῷ τριετοῦς βασιλείας ἐκ μικρᾶς καὶ εὐτελοῦς προ-
φάσεως, οἷα τυραννίδος σφάλματα, πρῶτοι ὅπλα ἐκί-
νησαν ἔς τε ἀπόστασιν εὐσταθῶς ὥρμησαν Λίβυες, a. 237 m. Apr.
ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε. ἐπετρόπευέ τις τῆς Καρχηδονίας 2
χώρας τραχύτατα, καὶ μετὰ πάσης ὠμότητος καταδί-
κας τε ἐποιεῖτο καὶ χρημάτων εἰσπράξεις, βουλόμενος
εὐδοκιμεῖν παρὰ τῷ Μαξιμίνῳ. ἐκεῖνός τε γάρ, οὓς

ᾔδει ἁρμόζοντας τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ, ἐπελέγετο· οἵ τε
προεστῶτες τοῦ ταμιείου τότε, εἰ καὶ σπανίως χρη-
στοὶ ἐμπεπτώκεσαν, τόν τε κίνδυνον προὖπτον ἔχον-
τες καὶ τὴν ἐκείνου φιλοχρηματίαν εἰδότες, ἄκοντες
3 ὅμως τοὺς λοιποὺς ἐμιμοῦντο. ὁ τοίνυν κατὰ τὴν
Λιβύην ἐπίτροπος τοῖς τε ἄλλοις πᾶσι βιαίως προσε-
φέρετο, καὶ νεανίσκους τινὰς τῶν παρ' ἐκείνοις εὖ
γεγονότων καὶ πλουσίων καταδίκαις περιβαλὼν εἰσ-
πράττειν τὰ χρήματα εὐθέως ἐπειρᾶτο, πατρῴων τε
καὶ προγονικῶν οὐσιῶν αὐτοὺς ἀφαιρεῖσθαι. ἐφ' οἷς
ἀλγήσαντες οἱ νεανίσκοι τὰ μὲν χρήματα αὐτῷ ἀπο-
δώσειν ὑπέσχοντο, τριῶν ἡμερῶν αἰτήσαντες ἀνάθε-
σιν· συνωμοσίαν δὲ ποιησάμενοι, πάντας τε οὓς ᾔδε-
σαν ἢ πεπονθότας τι δεινὸν ἢ παθεῖν δεδοικότας ἀνα-
πείσαντες, κελεύουσι νύκτωρ κατελθεῖν τοὺς ἐκ τῶν
4 ἀγρῶν οἰκέτας, ξύλα τε καὶ πελέκεις ἐπιφέρεσθαι. οἳ
δὲ πεισθέντες κελεύουσι τοῖς δεσπόταις πρὸ τῆς ἕω
συνῆλθον ἐς τὴν πόλιν, κρύπτοντες ὑπὸ ταῖς ἐσθῆσιν
ἃ ἔφερον αὐτοσχεδίου πολέμου ὅπλα. μέγα δέ τι πλῆ-
θος ἠθροίσθη· φύσει γὰρ πολυάνθρωπος οὖσα ἡ Λι-
5 βύη πολλοὺς εἶχε τοὺς τὴν γῆν γεωργοῦντας. ἅμα δὲ
τῷ παραδραμεῖν τὸ περίορθρον προελθόντες οἱ νεα-
νίσκοι τὸ μὲν πλῆθος τῶν οἰκετῶν κελεύουσιν αὐτοῖς
ἕπεσθαι ὡς ὄντας μέρος τοῦ λοιποῦ ὄχλου, προστά-
ξαντες τότε ἀποκαλύπτειν ἃ ἔφερον ὅπλα καὶ γεν-
ναίως ἀνθεστάναι, εἴ τινες ἢ στρατιωτῶν ἢ δημοτῶν
6 αὐτοῖς ἐπίοιεν ἔκδικοι τοῦ γενησομένου ἔργου· αὐτοὶ
δὲ λαβόντες ἐγχειρίδια ὑποκόλπια προσίασι τῷ ἐπι-
τρόπῳ ὡς δὴ περὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν χρημάτων δια-
λεξόμενοι, προσπεσόντες τε αἰφνιδίως οὐ προσδο-
κῶντα παίσαντες φονεύουσι. τῶν δὲ περὶ αὐτὸν
στρατιωτῶν γυμνωσάντων τὰ ξίφη τῷ τε φόνῳ ἐπεξ-

ελθεῖν θελόντων, οἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν κατεληλυθότες προβαλόμενοι τά τε ξύλα καὶ τοὺς πελέκεις, ὑπερμαχόμενοι τῶν δεσποτῶν, τοὺς ἀνθεστῶτας ῥᾳδίως ἐτρέψαντο. οὕτω δὴ προχωρήσαντος τοῦ ἔργου, οἱ 5 νεανίσκοι ἅπαξ ἐν ἀπογνώσει γενόμενοι μόνην ᾔδεσαν ἑαυτοῖς σωτηρίαν ὑπάρχουσαν, εἰ τὰ τολμηθέντα αὐτοῖς αὐξήσαιεν ἔργοις μείζοσι καὶ κοινωνὸν τοῦ κινδύνου τὸν ἡγούμενον τοῦ ἔθνους παραλάβοιεν, πᾶν τε τὸ ἔθνος ἀναπείσαιεν ἐς ἀπόστασιν· ὅπερ ᾔδεσαν πάλαι μὲν εὔχεσθαι μίσει Μαξιμίνου, φόβῳ δὲ κωλύεσθαι. σὺν παντὶ τοίνυν τῷ πλήθει ἤδη μεσα- 2
ζούσης ἡμέρας ἐπίασιν ἐπὶ τὴν τοῦ ἀνθυπατεύοντος οἰκίαν. Γορδιανὸς μὲν ἦν ὄνομα, κλήρῳ μὲν τὴν ἀνθυπατείαν λαχών, πρεσβύτης δὲ ἐς ἔτος ἤδη περί που ὀγδοηκοστὸν ἐληλακώς, πολλῶν δὲ πρότερον ἄρξας ἐθνῶν ἔν τε πράξεσι μεγίσταις ἐξετασθείς. ὅθεν αὐτόν τε ἡδέως ὑποδέξεσθαι τὴν ἀρχὴν ᾤοντο ὥσπερ κορυφαῖον τέλος τῶν προγενομένων πράξεων, τήν τε σύγκλητον καὶ τὸν Ῥωμαίων δῆμον ἀσμένως δέξεσθαι ἄνδρα εὖ γεγονότα καὶ ἐκ πολλῶν ἡγεμονιῶν ὥσπερ κατ' ἀκολουθίαν ἐπὶ τοῦτο ἐλθόντα. συνέβαινε 3
δὲ ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ἧς ταῦτα ἐπράττετο, οἴκοι τὸν Γορδιανὸν διατρίβειν ἡσυχάζοντα, δεδωκότα τοῖς καμάτοις ἀνάπαυλαν ἀργίαν τε ταῖς πράξεσιν. οἱ δὲ νεανίσκοι ξιφήρεις σὺν παντὶ τῷ πλήθει, βιασάμενοι τοὺς ταῖς αὐλείαις ἐφεστῶτας, εἰσπηδήσαντες καταλαμβάνουσιν αὐτὸν ἐπί τινος σκιμποδίου ἀναπαυόμενον, περιστάντες δὲ χλαμύδι πορφυρᾷ περιβάλλουσι σεβασμίαις τε τιμαῖς προσαγορεύουσιν. ὁ δὲ τῷ 4
παραδόξῳ τοῦ πράγματος ἐκπλαγείς, ἐνέδραν καὶ συσκευὴν ἐξ ἐπιβουλῆς καθ' ἑαυτοῦ νομίζων, ῥίψας ἀπὸ τοῦ σκίμποδος ἐς γῆν ἑαυτὸν ἐδεῖτο φείδεσθαι γέρου-

*τος μηδὲν αὐτοὺς ἀδικήσαντος, σώζειν δὲ τὴν πίστιν
καὶ τὴν εὔνοιαν τῷ βασιλεύοντι. ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν ξι-
φήρεις ἐνέκειντο, ἐκεῖνος δὲ ὑπὸ δέους καὶ ἀγνοίας
οὐκ ᾔδει τὸ πεπραγμένον οὐδὲ τὸ τῆς παρούσης τύχης
αἴτιον, εἷς τῶν νεανίσκων, ὃς ἦν αὐτῶν γένει καὶ
δυνάμει λόγων προύχων, τοὺς λοιποὺς κατασιγάσας
ἡσυχάζειν τε προστάξας, ἔχων πρόκωπον τὴν δεξιὰν
5 ἔλεξε πρὸς αὐτὸν τοιάδε. "δύο κινδύνων προκειμέ-
νων, τοῦ μὲν παρόντος τοῦ δὲ μέλλοντος, καὶ τοῦ
μὲν ἤδη προδήλου τοῦ δὲ ἐν ἀμφιβόλῳ τύχῃ, ἑλέσθαι
σε δεῖ σήμερον σώζεσθαι μεθ' ἡμῶν καὶ πιστεῦσαι
σεαυτὸν ἐλπίδι κρείττονι, ᾗ πάντες πεπιστεύκαμεν,
ἢ τεθνάναι ἤδη πρὸς ἡμῶν. εἰ μὲν οὖν τὰ παρόντα
ἕλοιο, πολλὰ τὰ ἐφόδια ἐς ἀγαθὰς ἐλπίδας, τό τε Μα-
ξιμίνου παρὰ πᾶσι μῖσος, πόθος τε τυραννίδος ὠμῆς
ἀπαλλάξεως, καὶ ἐν ταῖς προγενομέναις πράξεσιν εὐ-
δοκίμησις, ἔν τε συγκλήτῳ καὶ τῷ Ῥωμαίων δήμῳ
6 γνῶσις οὐκ ἄσημος καὶ τιμὴ ἔνδοξος ἀεί. ἀντειπόντι
δέ σοι καὶ μὴ συμπνεύσαντι ἡμῖν σήμερον τέλος ἐπι-
κείσεται· ἀπολούμεθα δὲ καὶ αὐτοί, εἰ δέοι, προαπο-
λέσαντες ⟨σέ⟩. ἔργον γὰρ ἡμῖν τετόλμηται μείζονος
ἀπογνώσεως δεόμενον· κεῖται γὰρ ὁ τῆς τυραννίδος
ὑπηρέτης, καὶ δίκας ὠμότητος παρέσχε φονευθεὶς
ὑφ' ἡμῶν. ἐφ' οἷς ἢν μὲν ἡμῖν συνάρῃ καὶ κοινωνὸς
τῶν κινδύνων γένῃ, αὐτός τε τῆς ἐν βασιλείᾳ τιμῆς
ἀπολαύσεις, τό τε ἡμῖν προκείμενον ἔργον ἐπαινεθή-
σεται καὶ οὐ κολασθήσεται."
7 τοιαῦτά τινα λέγοντος τοῦ νεανίσκου οὐκ ἀνα-
σχόμενον τὸ λοιπὸν πλῆθος, συνδραμόντων ἤδη καὶ
πάντων τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἐπειδὴ διεφοίτησεν ἡ
φήμη, σεβαστὸν Γορδιανὸν ἀναγορεύει. παραιτού-
μενος δὲ καὶ γῆρας προϊσχόμενος ἐκεῖνος, ἄλλως δὲ*

*φιλόδοξος ὢν, οὐδὲ ἀηδῶς ὑπέστη, ἑλόμενος μᾶλλον
τὸν μέλλοντα κίνδυνον ἢ τὸν παρόντα, ἔν τε γήρᾳ
ἐσχάτῳ οὐ πάνυ τι δεινὸν νομίζων, εἰ δέοι, ἐν βασι-
λικαῖς τιμαῖς καὶ τελευτῆσαι. πᾶν δὴ τὸ Λιβύων* 8
*ἔθνος εὐθέως ἐδεδόνητο, καὶ τὰς μὲν τοῦ Μαξιμίνου
τιμὰς καθῄρουν, εἰκόσι δὲ καὶ ἀνδριᾶσι Γορδιανοῦ
τὰς πόλεις ἐκόσμουν, τῷ τε κυρίῳ αὐτοῦ ὀνόματι
προσθέντες Ἀφρικανὸν ἐκάλεσαν ἀφ' ἑαυτῶν· οὕτω
γὰρ Λίβυες οἱ ὑπὸ μεσημβρίαν τῇ Ῥωμαίων φωνῇ
καλοῦνται.*

ὁ δὲ Γορδιανὸς ἐνδιατρίψας τῇ Θύστρῳ, ἔνθα 6
*ταῦτα ἐπράχθη, ἡμερῶν τινῶν, ἤδη φέρων βασιλέως
ὄνομα καὶ σχῆμα, ἀπάρας τε τῆς Θύστρου ἐς τὴν Καρ-
χηδόνα ἠπείχθη, ἣν ᾔδει μεγίστην τε οὖσαν καὶ πο-
λυάνθρωπον, ἵν' ὥσπερ ἐν Ῥώμῃ πάντα πράττῃ· ἡ
γὰρ πόλις ἐκείνη καὶ δυνάμει χρημάτων καὶ πλήθει
τῶν κατοικούντων καὶ μεγέθει μόνης Ῥώμης ἀπολεί-
πεται, φιλονεικοῦσα πρὸς τὴν ἐν Αἰγύπτῳ Ἀλεξάν-
δρου πόλιν περὶ δευτερείων. εἵπετο δὲ αὐτῷ πᾶσα* 2
*ἡ βασιλικὴ πομπή, τῶν μὲν στρατιωτῶν, οἵτινες ἦσαν
ἐκεῖ, καὶ τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἐπιμηκεστέρων νεανί-
σκων ἐν σχήματι τῶν κατὰ τὴν Ῥώμην δορυφόρων
προϊόντων· αἵ τε ῥάβδοι ἐδαφνηφόρουν, ὅπερ ἐστὶ
σύμβολον ἐς τὸ διαγνῶναι τὰς βασιλικὰς ἀπὸ τῶν
ἰδιωτικῶν, τὸ δὲ πῦρ προεπόμπευεν, ὡς ὄψιν καὶ
τύχην ἔχειν πρὸς ὀλίγον, ὥσπερ ἐν εἰκόνι, τῆς Ῥώμης
τῶν Καρχηδονίων τὴν πόλιν.*

ὅ τε Γορδιανὸς γράμματά τε πάμπλειστα ἐκπέμ- 3
*πει πρὸς ἕκαστον τῶν κατὰ τὴν Ῥώμην πρωτεύειν
δοκούντων, τοῖς τε τῆς συγκλήτου δοκιμωτάτοις ἐπι-
στέλλει, ὧν ἦσαν αὐτῷ πλεῖστοι φίλοι τε καὶ συγγε-
νεῖς. ἐποίησε δὲ καὶ δημόσια γράμματα πρός τε τὸν*

Ῥωμαίων δῆμον καὶ τὴν σύγκλητον, δι' ὧν τήν τε
Λιβύων ἐδήλου ἐς ἑαυτὸν σύμπνοιαν, τῆς τε Μαξι-
μίνου ὠμότητος κατηγόρει σφοδρότατα εἰδὼς μισου-
4 μένην, αὐτός τε πᾶσαν πραότητα ὑπισχνεῖτο, συκο-
φάντας τε πάντας φυγαδεύων καὶ παλινδικίαν διδοὺς
τοῖς ἀδίκως κατακριθεῖσι, τούς τε φυγάδας ἐς τὰς
πατρίδας ἐπανάγων· τοῖς δὲ στρατιώταις ὑπέσχετο
ἐπίδοσιν χρημάτων ὅσην οὐδεὶς πρότερον, τῷ τε δή-
μῳ νομὰς ἐπήγγειλε. προυνοήσατο δὲ τοῦ πρότερον
ἀναιρεθῆναι τὸν κατὰ τὴν Ῥώμην τῶν στρατοπέδων
προεστῶτα· Ὀυιταλιανὸς δὲ ἦν ὄνομα αὐτῷ. τοῦτον
ᾔδει τραχύτατα καὶ ὠμότατα πράττοντα, φίλτατόν τε
5 ὄντα καὶ καθωσιωμένον τῷ Μαξιμίνῳ. ὑποπτεύων
οὖν μὴ τοῖς πραττομένοις γενναίως ἀντιστῇ καὶ τῷ
ἐκείνου φόβῳ μηδεὶς αὐτῷ συνάρηται, πέμπει τὸν
ταμίαν τοῦ ἔθνους, νεανίσκον φύσει εὔτολμον καὶ τὸ
σῶμα οὐκ ἀγεννῆ καὶ τὴν ἡλικίαν ἀκμάζοντα, πρόθυ-
μόν τε ἐς τὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ κίνδυνον, παραδοὺς αὐτῷ
ἑκατοντάρχας καὶ στρατιώτας τινάς, οἷς ἔδωκε κατα-
σεσημασμένα γράμματα ἐν πτυκτοῖς πίναξι, δι' ὧν
τὰ ἀπόρρητα καὶ κρυπτὰ ἀγγέλματα τοῖς βασιλεῦσιν
6 ἐπιστέλλεται. κελεύει δὲ αὐτοῖς πρὸ τῆς ἕω ἐς τὴν
Ῥώμην κατελθοῦσιν ἐπιστῆναι ἔτι δικάζοντι καὶ ἀνα-
κεχωρηκότι τῷ Ὀυιταλιανῷ ἐν τῷ τοῦ δικαστηρίου οἰ-
κίσκῳ, ἔνθα μόνος τὰ ἀπόρρητα καὶ κρυπτὰ δοκοῦντα
ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ βασιλέως ἠρεύνα τε καὶ ἐξήταζε,
δηλῶσαί τε ὅτι φέρουσι γράμματα πρὸς Μαξιμῖνον
ἀπόρρητα, ἐπὶ τοῦτό τε παρ' αὐτοῦ πεμφθῆναι ὑπὲρ
7 ἀσφαλείας τοῦ βασιλέως· προσποιήσασθαι δὲ βούλε-
σθαι καὶ διαλεχθῆναι αὐτῷ ἰδιαίτερον ἀπαγγεῖλαί τε
τὰ ἐντεταλμένα· διασχολουμένῳ δὲ ἐκείνῳ περὶ τὴν
τῶν σφραγίδων ἐπίγνωσιν προσποιουμένους ὡς δὴ

ἐροῦντάς τι, οἷς εἶχον ὑποκολπιδίοις ξίφεσι φονεῦ-
σαι. ἅπερ πάντα προυχώρησεν ὡς ἐκέλευσεν. ἔτι γὰρ
νυκτὸς οὔσης, ὥσπερ ἐκεῖνος εἰώθει πρὸ ἡμέρας
προϊέναι, ἐπέστησαν αὐτῷ ἰδιάζοντι, μηδὲ πολλοῦ
πλήθους παρόντος· οἳ μὲν γὰρ οὐδὲ προεληλύθεσαν, 8
οἳ δὲ προσαγορεύσαντες πρὸ ἡμέρας ἀνακεχωρήκεσαν.
ἡσυχίας τε οὖν οὔσης ὀλίγων τε πρὸ τοῦ οἰκίσκου,
δηλώσαντες αὐτῷ τὰ προειρημένα ῥᾳδίως εἰσεδέχθη-
σαν· ἐπιδόντες δὲ τὰ γράμματα, ἐκείνου ταῖς σφρα-
γῖσι τὰς ὄψεις ἐπιβάλλοντος προβαλόντες τὰ ξιφίδια
καὶ παίσαντες φονεύουσιν, ἔχοντές τε αὐτὰ πρόκωπα
προπηδῶσιν. οἱ δὲ παρόντες ἐκπλαγέντες ἀνεχώρη- 9
σαν, οἰόμενοι Μαξιμίνου τὴν κέλευσιν εἶναι· καὶ γὰρ
ἐποίει τοῦτο πολλάκις καὶ περὶ τοὺς δοκοῦντας εἶναι
φιλτάτους. κατελθόντες δὲ διὰ μέσης τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ
προτιθέασι τὰ πρὸς τὸν δῆμον τοῦ Γορδιανοῦ γράμ-
ματα, τοῖς τε ὑπάτοις καὶ τοῖς λοιποῖς τὰ ἐπεσταλμένα
διδόασι· διασκεδάννυταί τε ὑπ' αὐτῶν φήμη ὡς ἄρα
καὶ Μαξιμῖνος εἴη ἀνῃρημένος. ὡς δὲ διεφοίτησε ταῦ- 7
τα, εὐθέως πᾶς ὁ δῆμος ὥσπερ ἐνθουσιῶν διέθει
πανταχοῦ· καὶ πάντες μὲν γὰρ ὄχλοι κοῦφοι πρὸς τὰ
καινοτομούμενα, ὁ δὲ Ῥωμαίων δῆμος ἐν πλήθει με-
γίστῳ καὶ ποικίλῳ συγκλύδων τε ἀνθρώπων πολὺ
καὶ ῥᾴδιον ἔχει τὸ τῆς γνώμης εὐκίνητον. ἀνδριάν- 2
τες οὖν καὶ εἰκόνες τιμαί τε πᾶσαι τοῦ Μαξιμίνου
κατεσπῶντο, καὶ τὸ κρυπτὸν πρότερον διὰ φόβον μῖ-
σος ἀδεὲς καὶ αὐτεξούσιον γενόμενον ἀκωλύτως ἐξε-
χεῖτο. ἥ τε σύγκλητος συνελθοῦσα πρὶν τὸ ἀκριβὲς
εἰδέναι περὶ τοῦ Μαξιμίνου, ἐκ τῆς παρούσης τύχης
τὰ μέλλοντα πιστεύσαντες τὸν Γορδιανὸν ἅμα τῷ υἱῷ
σεβαστοὺς ἀναγορεύουσι, τὰς δὲ τοῦ Μαξιμίνου τι-
μὰς ἀνατρέπουσι. συκοφάνται τε οὖν καὶ οἱ γενό- 3

μενοι τινῶν κατήγοροι ἢ ἔφευγον ἢ ὑπὸ τῶν ἀδικηθέντων ἀνῃροῦντο, ἐπίτροποί τε καὶ δικασταὶ οἱ τῆς ἐκείνου ὠμότητος ὑπηρέται συρέντες ὑπὸ τοῦ ὄχλου ἐς τοὺς ὀχετοὺς ἐρριπτοῦντο. φόνος τε οὐκ ὀλίγος ἐγένετο καὶ μηδὲν ἀδικησάντων ἀνθρώπων· δανειστὰς γὰρ ἑαυτῶν ἢ καὶ ἀντιδίκους ἐν πράγμασιν ἀγοραίοις, καὶ εἴ τις πρός τινα βραχεῖαν αἰτίαν εἶχε μίσους, ἐπαναβαίνοντες ταῖς οἰκήσεσιν ἀπροσδοκήτως, ἐπηρεάζοντες ὡς συκοφάντας ἐσύλησάν τε καὶ ἐφό-
4 νευσαν. ἐν προσχήματι ἐλευθερίας ἀδείας τε εἰρηνικῆς ἔργα πολέμου ἐμφυλίου ἐγίνετο, ὡς καὶ τὸν τῆς πόλεως ἐπάρχοντα μετὰ πράξεις πολλὰς ὑπατικάς (Σαβῖνος δὲ ἦν ὄνομα αὐτῷ), βουλόμενον κωλῦσαι τὰ γινόμενα, ξύλῳ παισθέντα κατὰ τοῦ κρανίου τελευτῆσαι.

καὶ ὁ μὲν δῆμος ἐν τούτοις ἦν, ἡ δὲ σύγκλητος ἅπαξ ἀναρριφθέντος κινδύνου φόβῳ τοῦ Μαξιμίνου
5 πάντα ἔπραττεν ἐς τὸ ἀποστῆσαι αὐτοῦ τὰ ἔθνη. πρεσβεῖαι τοίνυν πανταχοῦ πρὸς πάντας ἡγουμένους ἐξεπέμφθησαν, ἐπιλεχθέντων ἀνδρῶν ἔκ τε τῆς συγκλήτου αὐτῆς καὶ τοῦ ἱππικοῦ τάγματος οὐκ ἀδοκίμων, γράμματά τε πρὸς πάντας τὴν Ῥωμαίων καὶ τῆς συγκλήτου γνώμην δηλοῦντα, προτρέποντά τε τοὺς ⟨μὲν⟩ ἡγουμένους συναίρεσθαι τῇ κοινῇ πατρίδι καὶ συνεδρίῳ βουλεύουσι, τὰ δ' ἔθνη πείθεσθαι Ῥωμαίοις, ὧν δημόσιον ἄνωθεν τὸ κράτος ἐστίν, αὐτά τε φίλα
6 καὶ ὑπήκοα ἐκ προγόνων. οἱ πλεῖστοι μὲν οὖν προσήκαντο τὴν πρεσβείαν, καὶ τὰ ἔθνη ἀποστήσαντες ῥᾳδίως μίσει τῆς Μαξιμίνου τυραννίδος, τούς τε ἐκεῖσε πράττοντας, εἰ τὰ Μαξιμίνου φρονοῖεν, ἀποκτείναντες προσέθεντο Ῥωμαίοις· ὀλίγοι δέ τινες ἢ διεχρήσαντο τοὺς ἐλθόντας πρέσβεις ἢ μετὰ φρου-

ρᾶς πρὸς ἐκεῖνον παρέπεμψαν, οὓς συλλαμβάνων ὠμῶς ἐκόλαζεν.

τὰ μὲν κατὰ τὴν Ῥωμαίων πόλιν τε καὶ γνώμην τοιαῦτα ἦν· ὡς δ' ἀπηγγέλη τῷ Μαξιμίνῳ τὰ πεπραγμένα, σκυθρωπός τε ἦν καὶ ἐν μεγάλαις φροντίσι, προσεποιεῖτό τε αὐτῶν καταφρονεῖν. τῆς μὲν οὖν πρώτης καὶ δευτέρας ἡμέρας ἔνδον ἔμεινεν ἡσυχάζων καὶ τοῖς φίλοις περὶ τοῦ πρακτέου κοινούμενος. τὸ δὲ 2
στρατόπεδον πᾶν τὸ σὺν αὐτῷ οἵ τε ἐπέκεινα πάντες ἄνθρωποι ἔγνωσαν μὲν τὰ διαγγελθέντα, καὶ διοίδαινον πᾶσιν αἱ ψυχαὶ τηλικούτων ἔργων εὐτόλμῳ καινοτομίᾳ, οὐδέ τις πρός τινα ἔλεγέ τι οὔτ' εἰδέναι τι προσεποιεῖτο· τοσοῦτος γὰρ ἦν ὁ Μαξιμίνου φόβος ὡς μηδὲν αὐτὸν λανθάνειν, παραφυλάττεσθαι δὲ πάντων οὐ μόνον τὰ διὰ φωνῆς καὶ γλώττης προφερόμενα ἀλλὰ καὶ τὰ δι' ὄψεως νεύματα. ὁ μέντοι 3
Μαξιμῖνος συγκαλέσας πάντα τὸν στρατὸν ἐς τὸ πρὸ τῆς πόλεως πεδίον, προελθών τε τῆς τρίτης ἡμέρας ἀνελθών τε ἐπὶ τὸ βῆμα, ἐπιφερόμενος τὸ βιβλίον ὅπερ ἦσαν αὐτῷ συντάξαντές τινες τῶν φίλων, ἐξ ἀναγνώσεως ἔλεξε τοιάδε.

"ἄπιστα μὲν οἶδα καὶ παράδοξα λέξων πρὸς ὑμᾶς, 4
ὡς δὲ ἐγὼ οἴομαι, οὐ θαύματος ἀλλὰ χλεύης καὶ γέλωτος ἄξια. ὅπλα ἐφ' ὑμᾶς καὶ τὴν ὑμετέραν ἀνδρείαν οὐ Γερμανοὶ αἴρονται, οὓς πολλάκις ἐνικήσαμεν, οὐ Σαυρομάται οἱ περὶ εἰρήνης ἑκάστοτε ἱκετεύοντες· Πέρσαι τε οἱ πάλαι Μεσοποταμίαν κατατρέχοντες νῦν ἡσυχάζουσιν, ἀγαπητῶς ἔχοντες τὰ ἑαυτῶν, δόξης τε τῆς ὑμετέρας ἐν τοῖς ὅπλοις ἀρετῆς [τε], πείρᾳ τῶν ἐμῶν πράξεων, ἃς ἔγνωσαν ὅτε τῶν ἐπὶ ταῖς ὄχθαις στρατοπέδων ἡγούμην, ἀνεχούσης αὐτούς. ἀλλὰ γάρ (μή τι ἄρα καὶ καταγέλαστον εἰ- 5

*κεῖν) Καρχηδόνιοι μεμήνασι, καὶ πρεσβύτην ἄθλιον,
ἐν ἐσχάτῳ γήραι παραφρονοῦντα, πείσαντες ἢ βιασά-
μενοι ὥσπερ ἐν πομπαῖς παίζουσι βασιλείαν, τίνι
θαρροῦντες στρατῷ, παρ' οἷς ἐς τὴν τοῦ ἡγουμένου
ὑπηρεσίαν ἀρκοῦσι ῥαβδοῦχοι; ποῖα φέροντες ὅπλα,
παρ' οἷς οὐδὲν πλὴν δορατίων οἷς πρὸς θηρία μο-
νομαχοῦσι; τὰ πολεμικὰ αὐτοῖς γυμνάσια χοροὶ καὶ
6 σκώμματα καὶ ῥυθμοί. μηδέ τινα ὑμῶν ἐκπληττέτω
τὰ κατὰ Ῥώμην ἀγγελθέντα. Ὀυιταλιανὸς μὲν ἀνῃ-
ρέθη δόλῳ καὶ ἀπάτῃ ληφθείς, τοῦ δὲ Ῥωμαίων δή-
μου τὸ κοῦφον καὶ εὐμετάβολον οὐκ ἀγνοεῖτε καὶ
μέχρι βοῆς θρασύ· εἰ δύο ἢ τρεῖς ὁπλίτας ἴδοιεν μό-
νον, ὑπ' ἀλλήλων ὠθούμενοί τε καὶ πατούμενοι,
φεύγων ἕκαστος τὸν ἴδιον κίνδυνον τοῦ κοινοῦ ἀμε-
7 λῶς ἔχει. εἰ δὲ καὶ τὰ τῆς συγκλήτου τις ὑμῖν διήγ-
γειλε, μὴ θαυμάζετε εἰ τὸ μὲν ἡμέτερον σῶφρον τραχὺ
αὐτοῖς δοκεῖ, τὸ δ' ὁμότροπον ἐν ἀκολάστῳ βίῳ ἐκεί-
νου προτιμᾶται, καὶ τὰ μὲν ἀνδρεῖα καὶ σεμνὰ τῶν
ἔργων φοβερὰ προσαγορεύουσι, τὰ δ' ἀνειμένα καὶ
ἐκβεβακχευμένα ὡς ἥμερα δι' ἡδονῆς ἔχουσι· διόπερ
πρὸς τὴν ἐμὴν ἀρχὴν οὖσαν ἐπιστρεφῆ καὶ κόσμιον
ἀλλοτρίως διάκεινται, ἥσθησαν δὲ τῷ Γορδιανοῦ ὀνό-
8 ματι, οὗ τὸν διαβεβλημένον βίον οὐκ ἀγνοεῖτε. πρὸς
τούτους καὶ τοὺς τοιούτους ἡμῖν ὁ πόλεμος, εἴ τις οὕ-
τως αὐτὸν καλεῖν βούλοιτο. ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι ὡς
οἱ πλεῖστοι καὶ σχεδὸν πάντες, εἰ μόνον Ἰταλίας ἐπι-
βαίημεν, ἱκετηρίους θαλλοὺς καὶ τέκνα προτείναντες
ὑποστρώσουσιν αὐτοὺς τοῖς ἡμετέροις ποσίν, οἱ δὲ
λοιποὶ διὰ δειλίαν καὶ φαυλότητα φεύξονται, ὡς ὑπάρ-
ξαι ἐμοί τε ὑμῖν καὶ τὰ ἐκείνων πάντα δοῦναι, ὑμῖν
τε ἀδεῶς λαβοῦσι καρποῦσθαι."*

9 *τοιαῦτά τινα εἰπών,* βλάσφημά τε πολλὰ ἐς τὴν

ίμην καὶ τὴν σύγκλητον δι' ὧν παρεφθέγγετο ἀπορ-
ρίας, ταῖς τε διὰ χειρὸς ἀπειλαῖς καὶ τραχέσι προ-
'που νεύμασιν ὡς πρὸς παρόντας ὀργισθείς, ἐπαγ-
λλει τὴν ἐπ' Ἰταλίαν ἔξοδον. διανείμας τε αὐτοῖς
μπλειστα χρήματα, μιᾶς ἡμέρας διαλιπών, τῆς ὁδοῦ
ετο, πολύ τι πλῆθος ἐπαγόμενος στρατοῦ, τήν τε
ὁ Ῥωμαίοις δύναμιν. εἵπετο δὲ αὐτῷ καὶ Γερμα- 10
'ν οὐκ εὐκαταφρόνητος ἀριθμός, οὓς τοῖς ὅπλοις
χείρωτο ἢ πείσας ἐς φιλίαν καὶ συμμαχίαν ἐπῆκτο,
χαναί τε καὶ πολεμικὰ ὄργανα, καὶ ὅσα πρὸς τοὺς
ρβάρους ἰὼν ἐπεφέρετο. αὐτὸς μὲν σχολαιτέραν
ν ὁδοιπορίαν ἐποιεῖτο διὰ τὴν τῶν ὀχημάτων καὶ
τηδείων πανταχόθεν συγκομιδήν· αἰφνιδίου γὰρ 11
νομένης τῆς ἐπ' Ἰταλίαν ὁδοῦ, οὐκ ἐκ προνοίας,
περ εἰώθει, ἀλλ' ἐξ αὐτοσχεδίου καὶ ἐπειγούσης
ηρεσίας τὰ χρειώδη τῷ στρατῷ ἠθροίζετο. ἔδοξεν
ν αὐτῷ προπέμψαι τὰς τῶν Παιόνων φάλαγγας·
ίνοις γὰρ μάλιστα ἐπίστευεν, οἵπερ αὐτὸν καὶ πρῶ-
ἀνεῖπον βασιλέα ἐθελονταί τε ὑπὲρ αὐτοῦ κινδυ-
ύειν ὑπισχνοῦντο. ἐκέλευσεν οὖν αὐτοῖς φθάσαι
ν λοιπὴν δύναμιν καὶ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ χωρία προκατα-
3εῖν.

καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Μαξιμῖνον ὡδοιπόρουν, ἐν 9
τῇ Καρχηδόνι οὐχ ὡς ἠλπίκεσαν τὰ πράγματα ἐχώ-
ι. Καπελλιανὸς γὰρ ἦν τις ὄνομα, τῶν ἀπὸ συγ-
ήτου, ἡγεῖτο δὲ Μαυρουσίων τῶν ὑπὸ Ῥωμαίοις,
μάδων δὲ καλουμένων. τὸ δὲ ἔθνος στρατοπέδοις
ρακτο διὰ τὸ περικείμενον πλῆθος Μαυρουσίων
ν βαρβάρων, ὡς ἂν ἐπέχοι αὐτῶν τὰς ἐξ ἐπιδρο-
ς ἁρπαγάς. εἶχεν οὖν ὑφ' ἑαυτῷ δύναμιν οὐκ 2
αταφρόνητον στρατιωτικήν. πρὸς δὴ τὸν Καπελ-
ὸν τοῦτον ὁ Γορδιανὸς ἀπεχθῶς διέκειτο ἄνωθεν

ἔκ τινος ἀγοραίου διαφορᾶς. τότε τοίνυν ἐν τῷ τῆς βασιλείας γενόμενος ὀνόματι διάδοχόν τε αὐτῷ ἔπεμψε
3 *καὶ τοῦ ἔθνους ἐξελθεῖν ἐκέλευσεν. ὃ δὲ πρός τε*
a. 237 m. Iun. *ταῦτα ἀγανακτήσας, τῷ τε Μαξιμίνῳ καθωσιωμένος, ὑφ' οὗ καὶ τὴν ἡγεμονίαν πεπίστευτο, πάντα τὸν στρατὸν συναθροίσας ἀναπείσας τε Μαξιμίνῳ τηρεῖν τὴν πίστιν καὶ τὸν ὅρκον, κατῆλθεν ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα δύναμιν ἄγων μεγίστην τε καὶ γενναίων ἀνδρῶν ἡλικίαις ἀκμάζουσαν, καὶ παντοδαπῇ ὅπλων παρασκευῇ ἐξηρτυμένην, ἐμπειρίᾳ τε πολεμικῇ καὶ τῆς πρὸς τοὺς βαρβάρους μάχης συνηθείᾳ ἑτοίμην*
4 *πρὸς μάχας. ὡς δὲ ἀπηγγέλη τῷ Γορδιανῷ ὁ στρατὸς προσιὼν τῇ πόλει, αὐτός τε ἐν ἐσχάτῳ δέει ἦν, οἵ τε Καρχηδόνιοι ταραχθέντες, οἰόμενοι ἐν πλήθει ὄχλου, οὐκ ἐν εὐταξίᾳ στρατοῦ τὸ εὔελπι τῆς νίκης εἶναι, πανδημεὶ πάντες ἐξίασιν ὡς δὴ τῷ Καπελλιανῷ ἀντιταξόμενοι. Γορδιανὸς μὲν οὖν ὁ πρεσβύτης, ὥς τινές φασιν, ἅμα τῷ τῆς Καρχηδόνος ἐπιβῆναι ἐν ἀπογνώσει γενόμενος, ἐννοῶν τὴν δύναμιν τοῦ Μαξιμίνου, οὐδὲν δὲ ὁρῶν ἐν Λιβύῃ ἀξιόμαχον ἰσόρρο-*
5 *πον, ἀνήρτησεν ἑαυτὸν βρόχῳ· κρυπτομένης δὲ αὐτοῦ τῆς τελευτῆς τὸν υἱὸν αὐτοῦ στρατηγήσοντα δὴ τοῦ πλήθους εἵλοντο. γενομένης δὲ συμβολῆς οἱ μὲν Καρχηδόνιοι ὄχλῳ πλείους ἦσαν, ἄτακτοι δὲ καὶ πολεμικῶν ἔργων ἀπαίδευτοι ἅτε ἐν εἰρήνῃ βαθείᾳ τεθραμμένοι ἑορταῖς τε καὶ τρυφαῖς σχολάζοντες ἀεί,*
6 *γυμνοί τε ὅπλων καὶ ὀργάνων πολεμικῶν. ἕκαστος δὲ ἐπεφέρετο οἴκοθεν ἢ ξιφίδιον ἢ πέλεκυν δοράτιά τε ἐκ κυνηγεσίων· βύρσας τε τὰς ἐμπεσούσας περιτεμόντες καὶ ξύλα καταπρίσαντες ἐς τὰ παρατυχόντα σχήματα, ὡς ἕκαστος ἐδύνατο,* πρόβλημα τοῦ σώματος *ἐποιεῖτο.* οἱ δὲ Νομάδες ἀκοντισταί τε εὔστοχοι

καὶ ἱππεῖς ἄριστοι, ὡς καὶ χαλινῶν ἄνευ ῥάβδῳ μόνῃ
τὸν δρόμον τῶν ἵππων κυβερνᾶν. ῥᾷστα οὖν ἐτρέ- 7
ψαντο τῶν Καρχηδονίων τὸ πλῆθος, οἵπερ οὐχ ὑπο-
μείναντες αὐτῶν τὴν ἐμβολήν, πάντα ῥίψαντες ἔφυ-
γον· ὠθούμενοι δὲ ὑπ' ἀλλήλων καὶ πατούμενοι,
πλείους ὑπὸ τοῦ οἰκείου πλήθους ἐφθάρησαν ἢ πρὸς
τῶν πολεμίων. ἔνθα καὶ ὁ τοῦ Γορδιανοῦ υἱὸς ἀπώ-
λετο οἵ τε περὶ αὐτὸν πάντες, ὡς διὰ πλῆθος πτωμά-
των μήτε νεκρῶν ἀναίρεσιν πρὸς ταφὴν γενέσθαι
δυνηθῆναι μήτε τὸ τοῦ νέου Γορδιανοῦ σῶμα εὑρε-
θῆναι. οἱ μὲν γὰρ φεύγοντες, ὅσοι τε ἦσαν εἰσρυέν- 8
τες ἐς τὴν Καρχηδόνα ὅσοι τε λαθεῖν ἠδυνήθησαν,
σκεδασθέντες ἐς πᾶσαν τὴν πόλιν, οὖσαν μεγίστην τε
καὶ πολλήν, ὀλίγοι ἐκ πολλῶν ἐσώθησαν· τὸ δὲ λοι-
πὸν πλῆθος περὶ ταῖς πύλαις στενοχωρούμενον, πα-
ρεισδῦναι σπουδάζοντος ἑκάστου, βαλλόμενόν τε ὑπὸ
τῶν ἀκοντιστῶν καὶ τιτρωσκόμενον ὑπὸ τῶν ὁπλιτῶν
διεφθείρετο. πολλὴ δὲ οἰμωγὴ κατὰ τὴν πόλιν γυ- 9
ναικῶν τε καὶ παιδίων, ὧν ἐν ὄψει οἱ φίλτατοι ἀπώ-
λοντο. ἕτεροι δέ φασιν, ὡς δὴ ταῦτα οἴκοι μεμενη-
κότι διὰ γῆρας τῷ πρεσβύτῃ Γορδιανῷ ἀπηγγέλη ὅ
τε Καπελλιανὸς εἰσελαύνων ἐς τὴν Καρχηδόνα ἐδη-
λώθη, ἐν ἀπογνώσει δὲ πάντων γενόμενος, εἰσελθὼν
μόνος ἐς τὸν οἰκίσκον ὡς δὴ καθευδήσων, ἐξαρτήσας
ἧς ἐπεφέρετο ζώνης τὸν τράχηλον ἐν βρόχῳ, τοῦ βίου
ἀνεπαύσατο.

τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει Γορδιανὸς ἐχρήσατο, βιώ- 10
σας τὰ πρῶτα εὐδαιμόνως, ἐν εἰκόνι τε βασιλείας τε-
λευτήσας· ὁ δὲ Καπελλιανὸς ἐς Καρχηδόνα εἰσελθὼν
πάντας τε τοὺς πρωτεύοντας ἀπέκτεινεν, εἴ τινες καὶ
ἐσώθησαν ἐκ τῆς μάχης, ἐφείδετό τε οὔτε ἱερῶν συλή-
σεως οὔτε χρημάτων ἰδιωτικῶν τε καὶ δημοσίων ἁρ-

11 παγῆς. ἐπιών τε τὰς λοιπὰς πόλεις ὅσαι τὰς Μαξι-
μίνου τιμὰς καθῃρήκεσαν, τοὺς μὲν ἐξέχοντας ἐφό-
νευε, τοὺς δὲ δημότας ἐφυγάδευεν, ἀγρούς τε καὶ
κώμας ἐμπιπράναι λεηλατεῖν τε τοῖς στρατιώταις ἐπέ-
τρεπε, προσποιούμενος μὲν τιμωρίαν εἰσπράττειν ἐφ'
οἷς ἐς Μαξιμῖνον ἡμαρτήκεσαν, λανθανόντως δὲ εὔ-
νοιαν ἑαυτῷ παρὰ τῶν στρατιωτῶν μνώμενος, ἵν' εἴ
τι πταίσειεν τὰ Μαξιμίνου πράγματα, αὐτὸς ἔχων δύ-
ναμιν εὐνοοῦσαν τῆς ἀρχῆς ἀντιποιήσαιτο.

10 τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Λιβύην ἐν τούτοις ἦν· ὡς
δὲ ἐς τὴν Ῥώμην ἐδηλώθη ἡ τοῦ πρεσβύτου τελευτή,
ἐν πολλῇ ταραχῇ καὶ ἀφασίᾳ ὅ τε δῆμος ἦν ἥ τε σύγ-
κλητος μάλιστα, [Γορδιανοῦ] τετελευτηκότος ἐς ὃν
ἠλπίκεσαν· ᾔδεσαν γὰρ . . . αὐτὸν οὔτε φεισόμενον
τινός· ὃς γὰρ καὶ φύσει ἀλλοτρίως καὶ ἀπεχθῶς πρὸς
αὐτοὺς διέκειτο, τότε καὶ ἐπ' εὐλόγοις αἰτίαις ὡς ὁμο-
2 λογουμένοις ἐχθροῖς εἰκότως ὠργίζετο. ἔδοξεν οὖν
συνελθεῖν καὶ περὶ τῶν πρακτέων σκέψασθαι, ἅπαξ
τε ἀναρρίψαντας κίνδυνον πόλεμον ἄρασθαι, προστη-
σαμένους ἑαυτῶν χειροτονηθέντας βασιλέας, οὓς ἠθέ-
λησαν μερίσαι τὴν ἀρχήν, ὡς μὴ παρ' ἑνὶ οὖσα ἡ
ἐξουσία ἐς τυραννίδα πάλιν ἐξοκείλῃ. συνῆλθον οὖν
οὐκ ἐς τὸ σύνηθες συνέδριον ἀλλ' ἐς τὸν τοῦ Διὸς
νεὼν τοῦ Καπετωλίου, ὃν σέβουσι Ῥωμαῖοι ἐν ἀκρο-
3 πόλει. συγκλείσαντες οὖν αὐτοὺς ἐν τῷ σηκῷ μό-
νους, ὥσπερ ὑπὸ μάρτυρι τῷ Διὶ καὶ συνέδρῳ ἐπι-
σκόπῳ τε τῶν πραττομένων, ἐπιλεξάμενοι τῶν ἐν ἡλι-
κίᾳ καὶ ἀξιώματι προυχόντων οὓς ἐδοκίμαζον κατὰ
ψηφοφορίαν, ἐχόντων καὶ ἄλλων ψήφους, διακριθει-
σῶν τε καὶ τοῦ πλείστου τῆς γνώμης Μάξιμόν τε καὶ
4 Βαλβῖνον ἀνειπόντος αὐτοκράτορας ἐποίησαν. τούτων
δ' ἦν ὁ μὲν Μάξιμος ἔν τε πολλαῖς στρατοπέδων ἀρ-

χαῖς γενόμενος, τῆς τε Ῥωμαίων πόλεως ἔπαρχος κα-
ταστὰς ἀνεπιστρόφως τε ἄρξας, καὶ ἐν ὑπολήψει παρὰ
τοῖς ὄχλοις φρενῶν τε καὶ ἀγχινοίας καὶ βίου σώφρο-
νος, ὁ δὲ Βαλβῖνος γενόμενος μὲν εὐπατρίδης, ἐς δευ-
τέραν δὲ ὑπατείαν ἐληλακὼς ἐθνῶν τε ἡγησάμενος
ἀμέμπτως, τὸ δ' ἦθος ἁπλούστερος. τῆς οὖν χειρο- 5
τονίας ἐκείνους ἀνειπούσης σεβαστοί τε ἀνηγορεύθη-
σαν, καὶ πάσαις ταῖς βασιλικαῖς τιμαῖς ἡ σύγκλητος
διὰ δόγματος αὐτοὺς ἐκόσμησεν.

ὁ δὲ δῆμος τούτων ἐν τῷ Καπετωλίῳ πραττο-
μένων, εἴτε ὑποβαλόντων τινῶν Γορδιανοῦ φίλων
καὶ οἰκείων εἴτε γνόντες ὑπὸ φήμης, παρειστήκεσαν
ταῖς πύλαις, φράξαντες πᾶσαν τὴν ἐς τὸ Καπετώλιον·
ἄνοδον τῷ πλήθει τῶν ὄχλων, λίθους τε καὶ ξύλα
ἐπεφέροντο, ἀντιπράττοντες τοῖς ὑπὸ τῆς συγκλήτου
ἐψηφισμένοις, καὶ μάλιστα τὸν Μάξιμον παραιτούμε-
νοι· ⟨ἦρξέ τε γὰρ⟩ στερρότερον τῆς πόλεως, πολύ τε 6
τὸ ἐπιστρεφὲς ἔσχε πρὸς τοὺς φαύλους καὶ κούφους
τῶν ὄχλων. ὅθεν δεδιότες ἀπηρέσκοντο αὐτῷ, ἐβόων
τε καὶ ἠπείλουν ἀποκτενεῖν αὐτούς· ἠξίουν γὰρ τοῦ
Γορδιανοῦ γένους βασιλέα αἱρεθῆναι, τό τε τῆς αὐ-
τοκρατορικῆς ὄνομα ἀρχῆς ἐκείνῳ τῷ οἴκῳ καὶ ὀνό-
ματι μεῖναι. ὁ δὲ Βαλβῖνος καὶ Μάξιμος ἐκ τοῦ ἱπ- 7
πικοῦ τάγματος τοὺς νεανίας πάντας, στρατιώτας τε
οἳ ἐν Ῥώμῃ διέτριβον, περιστήσαντες ἑαυτοῖς ξιφη-
φόρους προελθεῖν τοῦ Καπετωλίου ἐβιάζοντο, ὑπὸ δὲ
πλήθους λίθων καὶ ξύλων ἐκωλύθησαν, ἔστε δὴ ὑπο-
βαλόντος τινὸς αὐτοὶ τὸν δῆμον ἐσοφίσαντο. ἦν τι
παιδίον νήπιον, τῆς Γορδιανοῦ θυγατρὸς τέκνον, τῷ
πάππῳ ὁμώνυμον. πέμψαντες τοίνυν τῶν σὺν αὐ- 8
τοῖς τινὰς κελεύουσι τὸ παιδίον κομισθῆναι. οἱ δὲ
εὑρόντες αὐτὸ ἄθυρον οἴκοι, ἀράμενοι ἐπὶ τῶν ὤμων,

διὰ μέσου τοῦ πλήθους, δεικνύντες τοῖς ὄχλοις Γορ-
διανοῦ τε ἔγγονον λέγοντες καὶ τῇ αὐτοῦ προσηγορίᾳ
ἀποκαλοῦντες, ἀνάγουσιν ἐς τὸ Καπετώλιον εὐφη-
9 μούμενον ὑπὸ τοῦ δήμου καὶ φυλλοβολούμενον. τῆς
τε συγκλήτου Καίσαρα αὐτὸ ἀποδειξάσης, ἐπειδὴ διὰ
τὴν ἡλικίαν οὐχ οἷός τε ἦν προΐστασθαι τῶν πραγμά-
των, τῆς τε ὀργῆς ὁ δῆμος ἐπαύσατο, ἠνέσχοντό τε
προελθεῖν ἐς τὴν βασίλειον αὐλήν.
11 συνέβη δὲ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους πταῖσμα
ὀλέθριον τῇ Ῥωμαίων πόλει, ἀρχὴν καὶ πρόφασιν
λαβὸν ἐξ εὐτόλμου θράσους δύο ἀνδρῶν τῶν ἀπὸ
συγκλήτου. συνεληλύθεσαν γὰρ ἐς τὸ βουλευτήριον
2 πάντες σκεψόμενοι περὶ τῶν καθεστώτων· μαθόντες
δ' οἱ στρατιῶται οὓς ἐν τῷ στρατοπέδῳ Μαξιμῖνος
καταλελοίπει (ἤδη γὰρ πρὸς ἄφεσιν τῆς στρατείας
ὄντες καὶ δι' ἡλικίαν οἴκοι μεμενηκότες) ἦλθον μέχρι
τῆς εἰσόδου τῆς συγκλήτου, βουλόμενοι τὸ πραττό-
μενον μαθεῖν, ὅπλων μὲν γυμνοί, ἐν λιταῖς δὲ ἐσθῆσι
καὶ ἐφεστρίσιν, ἑστήκεσαν δὲ μετὰ τοῦ λοιποῦ δήμου.
3 καὶ οἱ μὲν ἄλλοι πρὸ τῶν θυρῶν ἔμενον, δύο δέ τινες
ἢ τρεῖς περιεργότερον ἐπακοῦσαι τῶν βουλευομένων
θελήσαντες ἐς τὸ συνέδριον εἰσῆλθον, ὡς τὸν ἱδρυ-
μένον βωμὸν τῆς νίκης ὑπερβῆναι τούτους. τῆς δὲ
συγκλήτου ἀνὴρ ἀπὸ ὑπατείας μὲν νεωστί, Γαλλικα-
νὸς ὄνομα, Καρχηδόνιος δὲ τὸ γένος, καὶ ἕτερος στρα-
τηγικὸς τὸ ἀξίωμα, Μαικήνας καλούμενος, οὐδέν τι
προσδοκῶντας τοὺς στρατιώτας, ἔχοντας δὲ τὰς χεῖ-
ρας ὑποκαθειμένας ταῖς ἐφεστρίσι, παίουσι πληγαῖς
κατακαρδίοις, ξίφεσιν οἷς ἐπεφέροντο ὑποκολπίοις·
4 πάντες γὰρ διὰ τὴν οὖσαν στάσιν τε καὶ ταραχήν, οἱ
μὲν φανερῶς οἱ δὲ καὶ κρύβδην, ἐξιφηφόρουν, ἀμυν-
τήρια δῆθεν φέροντες ἑαυτῶν διὰ τοὺς αἰφνιδίως

ἐπιβουλεύοντας ἐχθρούς. τότε δὴ οἱ στρατιῶται πλη-
γέντες καί πως ἀπροσδοκήτως προβαλεῖν οὐ δυνη-
θέντες πρὸ τοῦ βωμοῦ ἔκειντο. οἱ δὲ λοιποὶ στρα- 5
τιῶται τοῦτο θεασάμενοι, ἐκπλαγέντες τῷ πάθει τῶν
συστρατιωτῶν, φοβηθέντες τοῦ δήμου τὸ πλῆθος ἄνευ
τε ὅπλων ὄντες ἔφυγον. ὁ δὲ Γαλλικανὸς ἐκδραμὼν
τῆς συγκλήτου ἐς τὸν δῆμον μέσον, δεικνύς τε τὸ
ξίφος καὶ τὴν χεῖρα ᾑμαγμένην, διεκελεύετο διώκειν
καὶ φονεύειν τοὺς ἐχθροὺς μὲν συγκλήτου καὶ Ῥω-
μαίων φίλους δὲ καὶ συμμάχους Μαξιμίνου. ὁ δὲ 6
δῆμος ῥᾷστα πεισθεὶς τὸν μὲν Γαλλικανὸν εὐφήμει,
τοὺς δὲ στρατιώτας ὡς ἐδύναντο διώκοντες ἔβαλλον
λίθοις. οἳ δὲ φθάσαντες, ὀλίγων τινῶν καὶ τρωθέν-
των, ἐς τὸ στρατόπεδον καταφυγόντες καὶ τὰς πύλας
κλείσαντες, ὅπλα δὲ ἀναλαβόντες, ἐφρούρουν τὸ τεῖ-
χος τοῦ στρατοπέδου. ὁ δὲ Γαλλικανὸς ἅπαξ τολμή-
σας ἔργον τηλικοῦτον, ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ὄλεθρον
μέγαν ἤγειρε τῇ πόλει. τάς τε γὰρ δημοσίας ἀποθή- 7
κας τῶν ὅπλων, εἴ τινες ἦσαν πρὸς πομπὴν μᾶλλον
ἢ μάχην ἐπιτήδειοι, ἀναρρῆξαι τοὺς ὄχλους ἔπεισε,
τό τε σῶμα ἕκαστον φράττεσθαι ὡς οἷός τε ἦν· τά τε
τῶν μονομάχων καταγώγια ἀνοίξας ἐξήγαγε τοῖς οἰ-
κείοις ὅπλοις ἕκαστον ἐξηρτυμένον. ὅσα τε ἦν ἐν οἰ-
κίαις ἢ ἐργαστηρίοις δόρατα ἢ ξίφη πελέκεις τε, πάντα
διηρπάζετο. ὅ τε δῆμος ἐνθουσιῶν πᾶν τὸ ἐμπῖπτον 8
ὕλης ἀξιομάχου ἐργαλεῖον ὅπλον ἐποιεῖτο. ἀθροι-
σθέντες οὖν ἐπῆλθον τῷ στρατοπέδῳ, καὶ ὡς πολιορ-
κήσοντες αὐτὸ δῆθεν προσέβαλλόν τε ταῖς πύλαις καὶ
τοῖς τείχεσιν. οἱ δὲ στρατιῶται μετὰ πολλῆς ἐμπει-
ρίας ὡπλισμένοι . . τε τὰς ἐπάλξεις καὶ τὰς ἀσπίδας,
τόξοις τε αὐτοὺς βάλλοντες καὶ δόρασι μακροῖς ἀπείρ-
γοντες τοῦ τείχους ἀπεδίωκον. ὡς δὲ καμὼν ὁ δῆμος 9

οἵ τε μονομάχοι τιτρωσκόμενοι ἤδη καὶ ἑσπέρας προσιούσης ἀπελθεῖν ἠθέλησαν, θεασάμενοι αὐτοὺς οἱ στρατιῶται ἀπεστραμμένους καὶ τὰ νῶτα δεδωκότας ἀπιόντας τε ἀμελέστερον, οἰομένους μὴ τολμήσειν ἐπεξελθεῖν ὀλίγους πλήθει τοσούτῳ, ἀνοίξαντες αἰφνιδίως τὰς πύλας ἐπέδραμον τῷ δήμῳ, καὶ τούς τε μονομάχους ἀπέκτειναν, τοῦ τε δήμου μέγα τι πλῆθος ἀπώλετο ὠθούμενον. οἱ δὲ τοσοῦτον διώξαντες ὅσον μὴ πολύ τι τοῦ στρατοπέδου ἀποστῆναι, πάλιν ἐπανῆλθον ἐντός τε τοῦ τείχους ἔμενον.

12 *ἐντεῦθεν μείζων ἡ ὀργὴ τοῦ τε δήμου καὶ τῆς συγκλήτου ἐγένετο. στρατηγοί τε οὖν κατελέγοντο ἔκ τε πάσης Ἰταλίας λογάδες, ἥ τε νεολαία πᾶσα ἠθροίζετο, ὅπλοις τε αὐτοσχεδίοις καὶ τοῖς προστυχοῦσιν ὡπλίζετο. τούτων δὴ τὸ μὲν πλεῖστον μέρος ὁ Μάξιμος σὺν αὑτῷ ἀπήγαγεν ὡς δὴ Μαξιμίνῳ πολεμήσων· οἱ δὲ λοιποὶ ἔμειναν, ὡς τὴν πόλιν φρου-*
2 *ροῖέν τε καὶ προασπίζοιεν αὐτῆς. ἑκάστοτε οὖν τῷ τείχει τοῦ στρατοπέδου ἐγίνοντο προσβολαί, ἔπραττον δὲ οὐδὲν προμαχομένων ἄνωθεν τῶν στρατιωτῶν· οἱ δὲ βαλλόμενοι καὶ τιτρωσκόμενοι κακῶς ἀπηλλάγησαν. ὁ δὲ Βαλβῖνος οἴκοι μένων διάταγμά τε προθεὶς ἱκέτευε τὸν δῆμον ἐς διαλλαγὰς χωρῆσαι, τοῖς τε στρατιώταις ὑπισχνεῖτο ἀμνηστίαν, ἄνεσίν τε*
3 *πάντων ἐδίδου ἁμαρτημάτων. ἀλλ' οὐδετέρους ἔπειθε, τὸ δὲ δεινὸν ἑκάστοτε ηὔξετο, τοῦ μὲν τοσούτου δήμου ἀπαξιοῦντος ὑπ' ὀλίγων καταφρονηθῆναι, τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀγανακτούντων ὅτι δὴ ταῦτα ὑπὸ Ῥωμαίων ὡς ὑπὸ βαρβάρων πάσχουσι.*

τὸ δὴ τελευταῖον, ἐπειδὴ τειχομαχοῦντες οὐδὲν ἔπραττον, ἔδοξε τοῖς στρατηγοῖς ἐκκόψαι πάντας τοὺς εἰσρέοντας ἐς τὸ στρατόπεδον ἀγωγοὺς ὕδατος, σπάνει

ιοτοῦ καὶ ἐνδείᾳ ῥείθρων αὐτοὺς παραστήσασθαι. σπεσόντες οὖν πᾶν τὸ ὕδωρ τοῦ στρατοπέδου ἐς 4
)α ῥεῖθρα μετωχέτευον, ἐκκόπτοντες καὶ εἰσφράττες τὰς ἐς τὸ στρατόπεδον εἰσόδους αὐτοῦ. οἱ δὲ ατιῶται ὁρῶντες τὸν κίνδυνον καὶ ἐν ἀπογνώσει όμενοι, τὰς πύλας ἀνοίξαντες ἐπεξῆλθον· μάχης τε τερᾶς γενομένης καὶ φυγῆς τῶν δημοτῶν ἐπὶ πολὺ πόλεως διώκοντες οἱ στρατιῶται προύβησαν. ἐπεὶ 5
)ἱ ὄχλοι ταῖς συστάδην μάχαις ἡττώμενοι, ἀναπηντες ἐς τὰ δωμάτια τῷ τε κεράμῳ βάλλοντες αὐς καὶ λίθων βολαῖς τῶν τε ἄλλων ὀστράκων ἐλυνοντο, ἐπαναβῆναι μὲν αὐτοῖς δι' ἄγνοιαν τῶν οἰ'εων οὐκ ἐτόλμησαν οἱ στρατιῶται, κεκλεισμένων τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ἐργαστηρίων ταῖς θύραις, καὶ :ινες ἦσαν ξύλων ἐξοχαί (πολλαὶ δὲ αὗται κατὰ τὴν ιν), πῦρ προσετίθεσαν. ῥᾷστα δὲ διὰ πυκνότητα 6
, συνοικιῶν ξυλείας τε πλῆθος ἐπάλληλον μέγιν μέρος τῆς πόλεως τὸ πῦρ ἐνεμήθη, ὡς πολλοὺς ' ἐκ πλουσίων ποιῆσαι πένητας, ἀποβαλόντας θαυιτὰ καὶ ἀμφιλαφῆ κτήματα, ἔν τε προσόδοις πλουις καὶ ἐν ποικίλῃ πολυτελείᾳ τίμια. πλῆθός τε ἀν- 7
όπων συγκατεφλέχθη, φυγεῖν μὴ δυνηθέντων διὰ τὰς ἐξόδους ὑπὸ τοῦ πυρὸς προκατειλῆφθαι. οὐι τε ὅλαι πλουσίων ἀνδρῶν διηρπάγησαν, ἐγκαταάντων ἑαυτοὺς τοῖς στρατιώταις πρὸς τὸ ἁρπάζειν ιούργων καὶ εὐτελῶν δημοτῶν. τοσοῦτον δὲ μέρος ' πόλεως τὸ πῦρ ἐλυμήνατο ὡς μηδεμίαν τῶν με'των πόλεων ὁλόκληρον δύνασθαι τῷ μέρει ἐξισωναι.

καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ῥώμην τοιαῦτα ἦν, ὁ δὲ 8
:ξιμῖνος ἀνύσας τὴν ὁδοιπορίαν ἐπέστη τοῖς τῆς a. 238 ineunte
'ίας ὅροις, θύσας τε ἐπὶ τῶν μεθορίων βωμῶν

τῆς ἐπ' Ἰταλίαν εἰσβολῆς εἴχετο, ἐκέλευσέ τε πάντα τὸν στρατὸν ἐν ὅπλοις εἶναι καὶ μετ' εὐταξίας προχωρεῖν.

9 τὴν μὲν οὖν Λιβύης ἀπόστασιν καὶ τὸν κατὰ τὴν Ῥώμην ἐμφύλιον πόλεμον, τά τε Μαξιμίνῳ πραχθέντα καὶ τὴν ἐς Ἰταλίαν ἄφιξιν αὐτοῦ ἐδηλώσαμεν· τὰ δὲ ἑπόμενα ἐν τοῖς ἑξῆς λεχθήσεται.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ.

Τὰ μὲν δὴ Μαξιμίνῳ πραχθέντα μετὰ τὴν Γορ-
διανοῦ τελευτήν, ἥ τε εἰς Ἰταλίαν ἄφιξις αὐτοῦ, Λι-
βύης τε ἀπόστασις καὶ ἡ ἐν Ῥώμῃ τῶν στρατιωτῶν
πρὸς τὸν δῆμον διαφορὰ ἐν τοῖς πρὸ τούτων λέλε-
κται· ὁ δὲ Μαξιμῖνος ἐπιστὰς τοῖς ὅροις προύπεμψε
σκοποὺς τοὺς ἐρευνήσοντας μή τινες ἐνέδραι ἐν κοι-
2 λάσιν ὀρῶν ἢ λόχμαις ὕλαις τε κρύφιοι εἶεν. αὐτός τε
καταγαγὼν ἐς τὸ πεδίον τὸν στρατόν, τὰς μὲν τῶν
ὁπλιτῶν φάλαγγας ἐς τετράγωνα ἔταξε σχήματα, ἐπι-
μήκεις μᾶλλον ἢ βαθείας, ὡς ἂν πλεῖστον τοῦ πεδίου
διαλάβοιεν· τὰ δὲ σκευοφόρα πάντα κτήνη τε καὶ
ὀχήματα ἐν μέσῳ τάξας, αὐτὸς ἅμα τοῖς δορυφόροις
3 ὀπισθοφυλακῶν εἵπετο. ἑκατέρωθεν δὲ παρέθεον
αἵ τε τῶν καταφράκτων ἱππέων ἶλαι καὶ Μαυρούσιοι
ἀκοντισταὶ τοξόται τε οἱ ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς. καὶ Γερ-
μανῶν ἱππέων μέγα τι πλῆθος ἐπήγετο συμμάχους·
ἐκείνους γὰρ μάλιστα προυβάλλετο, ἵν' ἐκδέχωνται
τῶν πολεμίων τὰς πρώτας ἐμβολάς, θυμοειδεῖς ὄντες
καὶ εὔτολμοι ἐν ἀρχομένῃ μάχῃ, εἰ δ' ἄρα καὶ κινδυ-
4 νεύειν δέοι, εὐκαταφρόνητοι ὡς βάρβαροι. ὡς δὲ πᾶν
τὸ πεδίον διῆλθεν ὁ στρατὸς μετ' εὐκοσμίας τε καὶ

εὐταξίας, ἐπέστησαν πρώτῃ Ἰταλίας πόλει ἣν καλοῦ-
σιν Ἡμᾶν οἱ ἐπιχώριοι· πρόκειται δὲ αὕτη ἐπ' ἀκρο-
τάτῳ πεδίῳ ἱδρυμένη πρὸ τῆς ὑπωρείας τῶν Ἄλπεων.
ἔνθα ὑπαντώμενοι τῷ Μαξιμίνῳ οἱ προφύλακες καὶ
σκοποὶ τοῦ στρατοῦ ἤγγειλαν κενὴν ἀνθρώπων εἶναι
τὴν πόλιν, πανδημεί τε πεφευγέναι ἐμπρήσαντας τὰς
θύρας ἱερῶν τε καὶ οἰκιῶν, πάντα τε, ὅσα ἦν ἐν τῇ
πόλει ἢ τοῖς ἀγροῖς, ἃ μὲν ἐκφορήσαντας ἃ δὲ κατα-
πρήσαντας, καὶ μήτε ὑποζυγίοις μήτε ἀνθρώποις κα-
ταλελεῖφθαι τροφάς. ὁ δὲ Μαξιμῖνος ἥσθη μὲν ἐπὶ 5
τῇ τῶν Ἰταλιωτῶν εὐθὺς φυγῇ, ἐλπίζων πάντας τοὺς
δήμους τοῦτο ποιήσειν οὐχ ὑπομένοντας τὴν ἔφοδον
αὐτοῦ· ὁ δὲ στρατὸς ἤχθετο εὐθὺς ἐν ἀρχῇ λιμοῦ
πειρώμενος. διανυκτερεύσαντες οὖν οἳ μὲν ἐν τῇ
πόλει ἐν ἀθύροις καὶ κεναῖς πάντων οἰκίαις, οἳ δ' ἐν
τῷ πεδίῳ, ἅμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι ἐπὶ τὰς Ἄλπεις ἠπεί-
γοντο, ἅπερ ὄρη ὑπερμήκη ὥσπερ τεῖχος Ἰταλίας ἡ
φύσις ἤγειρεν, ὑπερνεφῆ μὲν τὸ ὕψος, ἐπιμήκιστα
δέ, ὡς πᾶσαν Ἰταλίαν διειληφότα καθήκειν ἐν μὲν
τοῖς δεξιοῖς Ἰταλίας μέρεσιν ἐς τὸ Τυρρηναῖον πέλα-
γος, ἐν δὲ τοῖς λαιοῖς ἐς τὸν Ἰόνιον κόλπον. σκέπε- 6
ται δὲ ὕλαις δασείαις καὶ πυκναῖς, τὰς δὲ διεξόδους
ἐστένωται ἢ διὰ κρημνοὺς ἐς βάθος μέγιστον ἀπερρω-
γότας ἢ διὰ πετρῶν τραχύτητα· στενωποὶ γάρ εἰσι
χειροποίητοι, μετὰ πολλοῦ καμάτου τοῖς πάλαι Ἰτα-
λιώταις εἰργασμένοι. μετὰ δέους οὖν πολλοῦ διῄει ὁ
στρατός, ἐλπίζοντες τάς τε ἄκρας κατειλῆφθαι πε-
φράχθαι τε τὰς διόδους ἐς κωλύμην τῆς αὐτῶν δια-
βάσεως. ἤλπιζον δὲ καὶ ἐδεδοίκεσαν εἰκότα, τῶν χω-
ρίων τεκμαιρόμενοι τὴν φύσιν. ὡς δὲ διέβησαν ἀκω- 2
λύτως μηδενὸς ἐμποδὼν γενομένου, καταβαίνοντες ἐς
τὸ ἰσόπεδον ἤδη ἀνεθάρρησάν τε καὶ ἐπαιάνισαν· δρα-

στά τε αὐτῷ πάντα προχωρήσειν ὁ Μαξιμῖνος ἤλπι-
σεν Ἰταλῶν μηδὲ ταῖς δυσχωρίαις τεθαρρηκότων,
ἔνθα ἢ κρύπτειν ἑαυτοὺς καὶ σώζειν ἠδύναντο ἢ δι'
ἐνέδρας ἐπιβουλεῦσαι, μάχεσθαί τε ἄνωθεν ἐξ ὑπερ-
2 κειμένων χωρίων. γενομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῷ πε-
δίῳ, οἱ σκοποὶ ἀπήγγειλαν πόλιν Ἰταλίας τὴν μεγί-
στην, Ἀκυληίαν δὲ καλουμένην, κεκλεῖσθαι, τὰς δὲ
προπεμφθείσας φάλαγγας τῶν Παιόνων προθύμως
μὲν τειχομαχῆσαι, πολλάκις δὲ προσβαλούσας ἀνύειν
οὐδέν, ἀπαγορεύειν δὲ καὶ ἀναχωρεῖν βαλλομένους
λίθοις τε καὶ δόρασι τόξων τε πλήθει. ὁ δὲ Μαξιμῖ-
νος ἀγανακτήσας πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Παιό-
νων ὡς ἀμελέστερον μαχομένους, αὐτὸς σὺν τῷ
στρατῷ ἠπείγετο, ἐλπίζων ῥᾷστα αἱρήσειν τὴν πόλιν.
3 ἡ δὲ Ἀκυληία καὶ πρότερον μέν, ἅτε μεγίστη
πόλις, ἰδίου δήμου πολυάνθρωπος ἦν, καὶ ὥσπερ τι
ἐμπόριον Ἰταλίας ἐπὶ θαλάττῃ προκειμένη καὶ πρὸ
τῶν Ἰλλυρικῶν ἐθνῶν πάντων ἱδρυμένη τά τε ἀπὸ
τῆς ἠπείρου διὰ γῆς ἢ ποταμῶν κατακομιζόμενα παρ-
εῖχεν ἐμπορεύεσθαι τοῖς πλέουσι, τά τε ἀπὸ θαλάττης
τοῖς ἠπειρώταις ἀναγκαῖα, ὧν ἡ παρ' ἐκείνοις χώρα
διὰ χειμῶνος οὐκ ἦν εὔφορος, ἀνέπεμπεν ἐς τὴν ἄνω
γῆν· πρὸς οἶνόν τε μάλιστα πολύγονον χώραν γεωρ-
γοῦντες ἀφθονίαν ποτοῦ παρεῖχον τοῖς ἄμπελον μὴ
4 γεωργοῦσιν. ἔνθεν πολύ τι πλῆθος ἐπεδήμει οὐ
πολιτῶν μόνον ἀλλὰ ξένων τε καὶ ἐμπόρων. τότε δὲ
μᾶλλον ἐπολυπλασιάσθη τὸ πλῆθος, τῶν ὄχλων πάν-
των ἐξ ἀγρῶν ἐκεῖσε συρρεόντων, πολίχνας τε καὶ
κώμας τὰς περικειμένας καταλιπόντων, πιστευσάν-
των δὲ αὐτοὺς τῷ τε μεγέθει τῆς πόλεως καὶ τῷ προ-
βεβλημένῳ τείχει, ὃ παλαιότατον ἐκ τοῦ πλείστου
μέρους πρότερον μὲν κατερήριπτο, ἅτε μετὰ τὴν Ῥω-

μαίων ἀρχὴν μηκέτι τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων ἢ τειχῶν
ἢ ὅπλων δεηθεισῶν, μετειληφυιῶν δὲ ἀντὶ πολέμων
εἰρήνην βαθεῖαν καὶ τῆς παρὰ Ῥωμαίοις πολιτείας
κοινωνίαν· πλὴν τότε ἡ χρεία ἤπειξε τὸ τεῖχος ἀνα- 5
νεώσασθαι τά τ' ἐρείπια ἀνοικοδομῆσαι, πύργους τε
καὶ ἐπάλξεις ἐγεῖραι. τάχιστα οὖν φράξαντες τῷ τεί-
χει τὴν πόλιν, τάς τε πύλας κλείσαντες, πανδημεὶ
ἐπὶ τῶν τειχῶν νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἱδρυμένοι
τοῖς προσιοῦσιν ἀπεμάχοντο. ἐστρατήγουν δὲ αὐτῶν
καὶ πάντα εἶχον διὰ φροντίδος ἄνδρες δύο, ἀπὸ ὑπα-
τείας μέν, ἐπιλεχθέντες δὲ ὑπὸ τῆς συγκλήτου· ὧν ὃ
μὲν Κρισπῖνος ὃ δὲ Μηνίφιλος ἐκαλεῖτο. καὶ μετὰ 6
πολλῆς προνοίας τά τε ἐπιτήδεια πάμπλειστα εἰσεκο-
μίσαντο, ὡς ἐκτένειαν εἶναι, εἰ καὶ ἐπιμηκεστέρα γέ-
νοιτο πολιορκία. ἦν δὲ καὶ ὕδατος ἀφθονία φρεατι-
αίου· πολλὰ γὰρ τὰ ὀρύγματα ἐν τῇ πόλει· ποταμός τε
παραρρεῖ τὸ τεῖχος, ὁμοῦ παρέχων τε προβολὴν τά-
φρου καὶ χορηγίαν ὕδατος.

τὰ μὲν οὖν ἐν τῇ πόλει οὕτω παρεσκεύαστο· τῷ 3
δὲ Μαξιμίνῳ ἐπειδὴ ἀπηγγέλη φρουρουμένη καὶ κε-
κλεισμένη γενναίως ἡ πόλις, ἔδοξε πέμψαι ἐν σχήματι
πρεσβείας τοὺς κάτωθεν διαλεξομένους, εἰ ἄρα πεί-
σαιεν αὐτοὺς ἀνοῖξαι τὰς πύλας. ἦν δὲ ἐν τῷ στρατῷ
χιλίαρχος ᾧ πατρὶς μὲν ἡ Ἀκυληία ἦν, τέκνα τε καὶ
γυνὴ οἰκεῖοί τε πάντες ἔνδον ἀπεκέκλειντο. τοῦτον 2
οὖν ἔπεμψε σὺν ἑτέροις ἑκατοντάρχαις, ἐλπίσας ῥᾷστα
πείσειν ὡς πολίτην. ἀφικόμενοι δὲ οἱ πρέσβεις ἔλε-
γον ὅτι ἄρα κελεύει Μαξιμῖνος ὁ κοινὸς βασιλεὺς ὅπλα
μὲν αὐτοὺς καταθέσθαι ἐν εἰρήνῃ, φίλον δὲ ἀντὶ πο-
λεμίου δέχεσθαι, σπονδαῖς δὲ μᾶλλον καὶ θυσίαις
σχολάζειν ἢ φόνοις, μηδὲ περιορᾶν πατρίδα μέλλουσαν
ἄρδην καὶ ἐκ θεμελίων ἀπόλλυσθαι, ἐνὸν αὐτοῖς τε

σώζεσθαι καὶ τὴν πατρίδα σώζειν, διδόντος αὐτοῖς
χρηστοῦ βασιλέως ἀμνηστίαν συγγνώμην τε τῶν ἁμαρ-
τηθέντων· οὐ γὰρ αὐτοὺς αἰτίους γεγενῆσθαι ἀλλ'
3 ἄλλους. οἱ μὲν οὖν πρέσβεις τοιαῦτά τινα κάτω πα-
ρεστῶτες ἐβόων, ὡς ἐξάκουστα εἴη· ὁ δὲ πλεῖστος δῆ-
μος τῷ τείχει καὶ τοῖς πύργοις ἐφεστώς, πλὴν τῶν τὰ
λοιπὰ μέρη φρουρούντων, ἐπήκουεν ἡσυχάζων τῶν
4 λεγομένων. ὁ δὲ Κρισπῖνος φοβηθεὶς μή πως ἅτε
ὄχλος ταῖς ὑποσχέσεσιν ἀναπεισθείς, εἰρήνην τε ἀντὶ
πολέμου ἑλόμενος, ἀνοίξῃ τὰς πύλας, περιθέων τὸ
τεῖχος ἐδεῖτο καὶ ἐλιπάρει μένειν τε θαρραλέως καὶ
ἀντέχειν γενναίως, μηδὲ προδιδόναι τὴν πρὸς τὴν
σύγκλητον καὶ Ῥωμαίων δῆμον πίστιν, σωτῆρας δὲ
καὶ προμάχους Ἰταλίας πάσης ἀναγραφῆναι, μὴ πι-
στεύειν δὲ ὑποσχέσεσι τυράννου ἐπιόρκου τε καὶ
ἀπατεῶνος, μηδὲ χρηστοῖς λόγοις δελεασθέντας ὀλέ-
θρῳ προύπτῳ παραδοθῆναι, ἐνὸν πιστεῦσαι πολέμου
5 ἀμφιβόλῳ τύχῃ· πολλάκις γὰρ καὶ ὀλίγοι πλειόνων
περιεγένοντο, καὶ δοκοῦντες ἀσθενέστεροι καθεῖλον
τοὺς ἐν ὑπολήψει ἀνδρείας μείζονος· μηδ' ἐκπλήττε-
σθαι τῷ πλήθει τοῦ στρατοῦ. "οἱ μὲν γὰρ ὑπὲρ ἄλλου
μαχόμενοι καὶ τῆς παρ' ἑτέρῳ ἐσομένης εὐδαιμονίας,
εἴπερ γένοιτο, μετριάζουσιν ἐν τῷ προθύμῳ τῆς μά-
χης, εἰδότες ὡς τῶν μὲν κινδύνων αὐτοὶ μεθέξουσι,
τὰ δὲ μέγιστα καὶ κορυφαῖα τῆς νίκης ἄλλος καρπώ-
6 σεται· τοῖς δὲ ὑπὲρ τῆς πατρίδος μαχομένοις καὶ
παρὰ τῶν θεῶν ἐλπίδες κρείττους, ἐπειδὴ οὐ τὰ ἄλ-
λων λαβεῖν ἀλλὰ τὰ αὐτῶν σώζειν εὔχονται. τό τε ἐς
τὰς μάχας πρόθυμον οὐκ ἐξ ἄλλου κελεύσεως ἀλλ' ἐξ
οἰκείας ἀνάγκης ἔχουσιν, ἐπεὶ καὶ τῆς νίκης πᾶς ὁ
7 καρπὸς αὐτοῖς περιγίνεται." τοιαῦτά τινα λέγων ὁ
Κρισπῖνος καὶ πρὸς ἑκάστους καὶ κοινῇ, φύσει μὲν

καὶ ἄλλως αἰδέσιμος ὤν, ἔν τε τῇ Ῥωμαίων φωνῇ εὔ-
πρόσφορος ἐν λόγοις, ἐπιεικῶς τε αὐτῶν προεστώς,
ἔπεισε μένειν ἐν τοῖς προκειμένοις, τούς τε πρέσβεις
ἀπράκτους ἀπιέναι ἐκέλευσεν. ἐλέγετο δὲ τῇ ἐνστά-
σει τοῦ πολέμου ἐμμεμενηκέναι πολλῶν ἔνδον ὄντων
περὶ θυτικήν τε καὶ ἡπατοσκοπίαν ἐμπείρων, τά τε
ἱερὰ αἴσια ἀπαγγελλόντων· μάλιστα γὰρ τῇ σκέψει
ταύτῃ πιστεύουσιν Ἰταλιῶται. καὶ χρησμοὶ δέ τινες 8
ἐδίδοντο ὡς δὴ τοῦ ἐπιχωρίου θεοῦ νίκην ὑπισχνου-
μένου· Βέλιν δὲ καλοῦσι τοῦτον, σέβουσί τε ὑπερ-
φυῶς, Ἀπόλλωνα εἶναι ἐθέλοντες. οὗ καὶ τὴν εἰκόνα
ἔλεγόν τινες τῶν Μαξιμίνου στρατιωτῶν φανῆναι
πολλάκις ἐν ἀέρι ὑπὲρ τῆς πόλεως μαχομένην. ὅπερ 9
εἴτε ἀληθῶς ἐφαντάσθη τισίν, ἢ καὶ βουλομένοις μὴ
ἀσχημονεῖν τοσοῦτον στρατὸν πρὸς ὄχλον δημοτῶν
πολὺ ἐλάττονα μὴ ἀντισχόντα, δοκεῖν δὲ ὑπὸ θεῶν
ἀλλὰ μὴ ὑπὸ ἀνθρώπων νενικῆσθαι, εἰπεῖν οὐχ
ἔχω· τὸ δὲ παράδοξον τῆς ἀποβάσεως ποιεῖ πάντα πι-
στεῦσαι.

πλὴν τῶν πρέσβεων ἀπράκτων πρὸς Μαξιμῖνον 4
ἐπανελθόντων, ὀργῇ καὶ θυμῷ χρώμενος πλείονι
μᾶλλον ἠπείγετο. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο πρός τινι ποταμῷ
μεγίστῳ, ἀπέχοντι τῆς πόλεως σημεῖα ἑκκαίδεκα, τὸ
ῥεῖθρον εὗρε διά τε μεγίστου βάθους καὶ πλάτους
φερόμενον· τῶν γὰρ ὑπερκειμένων ὀρῶν τὰς δι' 2
ὅλου τοῦ χειμῶνος παγείσας χιόνας λύουσα ἡ τοῦ
ἔτους ὥρα παμμεγέθη τὸν χειμάρρουν εἰργάζετο. ἄπο-
ρος οὖν ἦν ἡ διάβασις τῷ στρατῷ· τὴν γὰρ γέφυραν,
ἔργον μέγα καὶ κάλλιστον ὑπὸ τῶν πάλαι βασιλέων
γεγενημένον ἐκ τετραπέδων λίθων, πυλίσι κατ' ὀλί-
γον αὐξανομέναις ὑπειλημμένον, διῃρήκεσαν καὶ
καταλελύκεσαν οἱ Ἀκυλήσιοι. οὔτε οὖν γεφύρας οὔ-

σης οὔτε νεῶν ὁ στρατὸς ἐν ἀφασίᾳ καθειστήκει.
3 Γερμανοὶ δέ τινες οὐκ εἰδότες τῶν Ἰταλιωτῶν ποτα-
μῶν τὰ σφοδρὰ καὶ καταρρηγνύμενα ῥεύματα, οἰόμε-
νοι δὲ σχολαίτερα ἐπινήχεσθαι τοῖς πεδίοις ὥσπερ
παρ' αὐτοῖς (διὸ καὶ πήγνυται ῥᾳδίως, μὴ σφοδρῶς
κινουμένου τοῦ ῥεύματος), ἐπεισπηδήσαντες ἅμα τοῖς
ἵπποις διανήχεσθαι εἰθισμένοις, παρενεχθέντες ἀπώ-
λοντο.
4 δύο μὲν οὖν ἢ τριῶν ἡμερῶν σκηνοποιησάμε-
νος ὁ Μαξιμῖνος, τάφρου τῷ στρατῷ περιβληθείσης
μή τινες ἐπέλθοιεν, ἔμεινεν ἐπὶ τῇ καθ' αὑτὸν ὄχθῃ,
σκεψόμενος ὅπως τὸν ποταμὸν γεφυρώσῃ. ἐπεὶ δὲ
ξύλων ἦν ἀπορία καὶ νεῶν, ἃς ἔδει ζευχθείσας γε-
φυρῶσαι τὸ ῥεῖθρον, ὑπέβαλόν τινες τῶν τεχνιτῶν
πολλὰ εἶναι κενὰ οἰνοφόρα σκεύη περιφεροῦς ξύλου
ἐν τοῖς ἐρήμοις ἀγροῖς, οἷς ἐχρῶντο μὲν πρότερον οἱ
κατοικοῦντες ἐς ὑπηρεσίαν ἑαυτῶν, ὡς παραπέμπειν
τὸν οἶνον ἀσφαλῶς τοῖς δεομένοις· ἅπερ ὄντα κοῖλα
δίκην νεῶν, ἀλλήλοις συνδεθέντα ἐπινήξεσθαι μὲν
ἔμελλεν ὥσπερ σκάφη, μὴ παρενεχθήσεσθαι δὲ διά
τε τοῦ δεσμοῦ τὸ ἐπάλληλον, φρυγάνων τε ἄνωθεν
ἐπιβληθέντων, χοῦ τε τῆς γῆς μετρίως ἐς αὐτὰ σω-
5 ρευθέντος χειρὶ πολλῇ καὶ σπουδῇ. ἐφεστῶτος οὖν
αὐτοῦ διαβὰς ὁ στρατὸς ἐπὶ τὴν πόλιν ἐχώρει. ⟨καὶ⟩
τὰ μὲν οἰκοδομήματα τῶν προαστείων ἔρημα εὗρι-
σκον, ἀμπέλους μέντοι καὶ δένδρα πάντα ἐξέκοπτον,
ἃ δὲ ἐνεπίμπρασαν, καὶ τὴν πρότερον τοῖς χωρίοις
ὑπάρχουσαν ὥραν κατῄσχυνον. δένδρων γὰρ στοίχοις
ἴσοις ἀμπέλων τε πρὸς ἀλλήλας δέσει πανταχόθεν ἠρ-
τημένων ἐν ἑορτῆς σχήματι, στεφάνῳ ἄν τις τὴν χώ-
ραν κεκοσμῆσθαι ἐτεκμήρατο· ἅπερ πάντα ῥιζόθεν
6 ἐκκόψας ὁ στρατὸς ἐπὶ τὰ τείχη ἠπείγετο. κεκμηκότι

δὲ αὐτῷ προσβαλεῖν εὐθέως οὐκ ἔδοξε· μείναντες δὲ
ἔξω τοξεύματος καὶ διαιρεθέντες κατὰ λόχους καὶ φά-
λαγγας περὶ πᾶν τὸ τεῖχος, ὡς ἑκάστοις κατὰ μέρος
προστέτακτο, μιᾶς ἡμέρας ἀναπαυσάμενοι, τοῦ λοι-
ποῦ εἴχοντο τῆς πολιορκίας.

μηχανάς τε οὖν παντοίας προσέφερον, καὶ τει-
χομαχοῦντες παντὶ σθένει οὐδὲν παρέλειπον εἶδος
πολιορκίας. πολλῶν δὲ καὶ σχεδὸν ἑκάστης ἡμέρας 7
γινομένων προσβολῶν, καὶ παντὸς τοῦ στρατοῦ ὥσπερ
σαγηνεύσαντος τὴν πόλιν, μετὰ πολλῆς βίας καὶ προ-
θύμου μάχης τειχομαχοῦντες ἀντεῖχον οἱ Ἀκυλήσιοι,
νεὼς μὲν καὶ οἰκίας ἀποκλείσαντες, πανδημεὶ δὲ ἅμα
παισὶ καὶ γυναιξὶν ἄνωθεν ἐξ ἐπάλξεών τε καὶ πύρ-
γων ἀπομαχόμενοι· οὐδέ τις οὕτως ἦν ἄχρηστος ἡλι-
κία ὡς μὴ μετέχειν τῆς ὑπὲρ τῆς πατρίδος μάχης. τὰ 8
μὲν γὰρ προάστεια, καὶ εἴ τι τῶν πυλῶν ἔξωθεν ἦν,
ὑπὸ τοῦ Μαξιμίνου στρατοῦ κατέστραπτο, τῇ τε ξυ-
λείᾳ τῶν οἰκοδομημάτων ἐς τὰς μηχανὰς κατεκέ-
χρηντο. ἐβιάζοντο δὲ τοῦ τείχους κἂν μέρος τι κα-
θελεῖν, ἵν' ἐπεισελθὼν ὁ στρατὸς πάντα τε διαρπάσῃ
καὶ κατασκάψας τὴν πόλιν μηλόβοτον καὶ ἔρημον τὴν
χώραν καταλείπῃ· οὐδὲ γὰρ ἄλλως αὐτῷ τὴν ἐπὶ Ῥώ-
μην ὁδὸν εὐπρεπῆ καὶ ἔνδοξον ἔσεσθαι, μὴ τῆς πρώ-
της ἐν Ἰταλίᾳ πόλεως ἀντιστάσης καθαιρεθείσης.
ὑποσχέσεσί τε οὖν δωρεῶν καὶ δεήσεσιν αὐτός τε καὶ 9
ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὃν πεποιήκει Καίσαρα, περιθέοντες ἵπ-
ποις ἐποχούμενοι, τὸν στρατὸν ἀνέπειθον λιπαροῦν-
τες ἐς προθυμίαν τε ἐγείροντες. οἱ δὲ Ἀκυλήσιοι λί-
θοις τε ἔβαλλον ἄνωθεν, καὶ κιρνῶντες θείῳ τε καὶ
ἀσφάλτῳ πίτταν ἔλαιόν τε, κοίλοις σκεύεσιν ἐμβα-
λόντες λαβὰς ἐπιμήκεις ἔχουσι καὶ πυρώσαντες, ἅμα
τῷ προσπελάζειν τοῖς τείχεσι τὸν στρατὸν κατεσκεδάν-

10 νυσαν, καταχέοντες ὄμβρου δίκην ὁμοθυμαδόν. φερομένη δὲ ἡ πίσσα σὺν οἷς προείρηται, δυομένη τε διὰ τῶν γεγυμνωμένων μερῶν τοῦ σώματος, ἐς πᾶν ἐχεῖτο, ὥστε τοὺς θώρακας αὐτοὺς πεπυρωμένους ἀπορρίπτειν καὶ τὰ λοιπὰ ὅπλα, ὧν ὁ σίδηρος ἐθερμαίνετο, τά τε ἐκ βυρσῶν τε καὶ ξύλων ἐφλέγετο καὶ συνείλκετο. ἦν γοῦν ἰδεῖν γεγυμνωμένους τοὺς στρατιώτας αὐτοὺς ὑφ' ἑαυτῶν, καὶ σκύλων ὄψιν ὅπλα παρεῖχεν ἐρριμμένα, σοφίᾳ τέχνης ἀλλ' οὐκ ἀνδρείᾳ μάχης περιῃρημένα. ἔκ τε τοῦ τοιούτου πάμπλειστον πλῆθος τοῦ στρατοῦ τάς τε ὄψεις ἐπηροῦτο καὶ τὸ πρόσωπον ἠκρωτηριάζετο, [τὰς χεῖρας] καὶ εἴ τι γυμνὸν ἦν τοῦ σώματος. ἀλλὰ μὴν καὶ ταῖς μηχαναῖς προσαγομέναις δᾷδας ἐπέβαλλον ὁμοίως πίσσῃ καὶ ῥητίνῃ δεδευμένας ἐπί τε τῷ ἄκρῳ βελῶν ἀκίδας ἐχούσας· αἳ ἀναφθεῖσαι φερόμεναι, ἐμπαγεῖσαι ταῖς μηχαναῖς καὶ προσπεφυκυῖαι ῥᾳδίως αὐτὰς κατέφλεγον.

5 τῶν μὲν οὖν πρώτων ἡμερῶν ἀντίπαλός πως καὶ ἰσόρροπος ἔμενεν ἡ τύχη τῆς μάχης· χρόνου δὲ ἐγγινομένου ὅ τε στρατὸς τοῦ Μαξιμίνου ὀκνηρὸς ἐγίνετο, καὶ πταίων τῆς ἐλπίδος ἀθύμως διέκειτο· οὓς γὰρ ἠλπίκεσαν μηδεμίαν ὑπομενεῖν προσβολήν, τούτους εὕρισκον οὐκ ἀντέχοντας μόνον ἀλλὰ καὶ ἀνθεστῶτας. 2 οἱ δὲ Ἀκυλήσιοι ἐπερρώννυντό τε καὶ πάσης ἐνεπίμπλαντο προθυμίας, τῇ τε συνεχείᾳ τῆς μάχης πεῖραν καὶ θάρσος ὁμοῦ προσλαμβάνοντες κατεφρόνουν τῶν στρατιωτῶν, ὡς καὶ ἀποσκώπτειν ἐς αὐτούς, ἐνυβρίζειν τε τῷ Μαξιμίνῳ περινοστοῦντι, ἔς τε αὐτὸν καὶ τὸν παῖδα ἀπορρίπτειν δυσφήμους καὶ αἰσχρὰς βλασφημίας, ἐφ' αἷς ἐκεῖνος κινούμενος ὀργῆς μᾶλλον ἐνεπίμπλατο. 3 χρῆσθαι δὲ κατὰ τῶν πολεμίων οὐ δυνάμενος, ἐκόλαζε τοὺς πλείστους τῶν

ἡγουμένων τῶν ἰδίων στρατιωτῶν ὡς ἀνάνδρως καὶ
ῥαθύμως προσφερομένους τῇ τειχομαχίᾳ. ὅθεν αὐτῷ
περιεγένετο πρὸς μὲν τῶν οἰκείων μῖσός τε καὶ ὀργή,
παρὰ δὲ τῶν ἀντιπάλων πλείων ἡ καταφρόνησις.
συνέβαινε δὲ τοῖς Ἀκυλησίοις πάντα ὑπάρχειν
ἔκπλεα καὶ ἐπιτηδείων ἀφθονίαν, ἐκ πολλῆς παρα-
σκευῆς ἐς τὴν πόλιν πάντων σεσωρευμένων ὅσα ἦν
ἀνθρώποις καὶ κτήνεσιν ἐς τροφὰς καὶ ποτὰ ἐπιτή-
δεια· ὁ δὲ στρατὸς πάντων ⟨ἦν⟩ ἐν σπάνει, τῶν τε
καρποφόρων δένδρων ἐκκεκομμένων καὶ τῆς γῆς ὑπ'
αὐτοῦ δεδῃωμένης. μένοντες δὲ ὑπὸ σκηναῖς αὐτο- 4
σχεδίοις, οἱ δὲ πλεῖστοι ὑπὸ γυμνῷ τῷ ἀέρι, ὄμβρων
τε καὶ ἡλίου ἠνείχοντο, λιμῷ τε διεφθείροντο, μηδὲ
ἐπεισάκτου τροφῆς αὐτοῖς τε καὶ ὑποζυγίοις εἰσκομι-
ζομένης. πανταχόθεν γὰρ τὰς τῆς Ἰταλίας ὁδοὺς πα-
ραφράξαντες ἦσαν οἱ Ῥωμαῖοι τειχίων τε ἐγέρσεσι καὶ
πυλίδων ἀσκήσεσιν. ἄνδρας τε ὑπατευκότας ἐξέ- 5
πεμψεν ἡ σύγκλητος σὺν ἐπιλέκτοις καὶ λογάσιν ἀπ'
Ἰταλίας πάσης ἀνδράσιν, ἵν' αἰγιαλοί τε πάντες καὶ
λιμένες φρουρῶνται καὶ μηδενὶ ἔκπλους συγχωρῆται,
ὡς ἄπυστα καὶ ἄγνωστα εἶναι Μαξιμίνῳ τὰ ἐν Ῥώμῃ
πραττόμενα· αἵ τε λεωφόροι ὁδοὶ καὶ ἀτραποὶ πᾶσαι
ἐφυλάττοντο ὡς μηδένα διαβαίνειν. συνέβαινε δὲ τὸν
στρατὸν δοκοῦντα πολιορκεῖν αὐτὸν πολιορκεῖσθαι,
ἐπεὶ μήτε τὴν Ἀκυληίαν ἑλεῖν ἐδύνατο, μήτε ἀποστὰς
ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν Ῥώμην χωρῆσαι διά τε νεῶν καὶ ὀχη-
μάτων ἀπορίαν· ἅπαντα γὰρ προκατείληπτο καὶ συν-
εκέκλειστο. φῆμαι δὲ μείζους ἐξ ὑποψίας ἀληθείας 6
διεδίδοντο, ὅτι πᾶς ὁ δῆμος ὁ Ῥωμαίων ἐν ὅπλοις
εἴη, Ἰταλία τε πᾶσα συμπεπνεύκοι, πάντα τε ἔθνη
Ἰλλυρικὰ καὶ βάρβαρα τά τε ὑπ' ἀνατολαῖς καὶ μεσημ-
βρίαις στρατὸν ἀγείροι, μιᾷ τε γνώμῃ καὶ ψυχῇ ὁμοίως

*Μαξιμῖνος μεμίσηται. ὅθεν ἐν ἀπογνώσει ἦσαν καὶ
πάντων σπάνει οἱ στρατιῶται, σχεδὸν καὶ ὕδατος αὐ-
7 τοῦ. ὃ γὰρ ἦν μόνον ἐκ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ
ποτόν, αἵματι καὶ φόνοις μεμιασμένον ἐπίνετο· οἵ τε
γὰρ Ἀκυλήσιοι τοὺς ἐν τῇ πόλει τελευτῶντας οὐκ
ἔχοντες ὅπως θάψωσιν, ἐς τὸν ποταμὸν ἀπερρίπτουν,
οἵ τε ἐν τῷ στρατῷ φονευόμενοι ἢ διαφθειρόμενοι
νόσῳ ἐδίδοντο τῷ ῥεύματι, οὐκ ἐχόντων αὐτῶν τὰ
πρὸς ταφὰς ἐπιτήδεια.*

8 *παντοδαπῆς οὖν ἀπορίας καὶ δυσθυμίας τὸν
στρατὸν κατεχούσης, αἰφνιδίως ἀναπαυομένου τοῦ
Μαξιμίνου ἐν τῇ σκηνῇ, καὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐν
ἀνέσει τοῦ πολέμου οὔσης, τῶν τε πλείστων ἐς τὰς
σκηνὰς καὶ τὰ ἐγκεχειρισμένα τῆς φρουρᾶς χωρία
ἀνακεχωρηκότων, ἔδοξε τοῖς στρατιώταις οἳ πρὸς τῇ
Ῥωμαίων πόλει στρατόπεδον εἶχον ὑπὸ τὸ καλούμε-
νον ὄρος Ἀλβανόν, ἔνθα παῖδας καὶ γυναῖκας κατα-
λελοίπεσαν, φονεῦσαι τὸν Μαξιμῖνον, ὡς παύσαιντο
μὲν χρονίου καὶ ἀπεράντου πολιορκίας, μηκέτι δὲ
πορθοῖεν Ἰταλίαν ὑπὲρ τυράννου κατεγνωσμένου καὶ
9 μεμισημένου. τολμήσαντες οὖν ἐπίασι τῇ σκηνῇ αὐ-
τοῦ περὶ μέσην ἡμέραν, συναραμένων δὲ αὐτοῖς καὶ
τῶν φρουρούντων δορυφόρων τάς τε εἰκόνας ἐκ τῶν
σημείων κατασπῶσι, καὶ αὐτὸν σὺν τῷ παιδὶ προελ-
θόντα τῆς σκηνῆς, ὡς δὴ ἄρα διαλέξαιτο αὐτοῖς, οὐκ
ἀνασχόμενοι ἀναιροῦσι. φονεύουσι δὲ καὶ τὸν ἔπαρ-
χον τοῦ στρατοῦ πάντας τε τοὺς ἐκείνῳ θυμήρεις φί-
λους· ῥίψαντές τε τὰ σώματα τοῖς βουλομένοις ἐνυ-
βρίζειν καὶ πατεῖν εἴασαν κυσί τε καὶ ὄρνισι βοράν.
τοῦ δὲ Μαξιμίνου καὶ τοῦ παιδὸς τὰς κεφαλὰς ἐς τὴν
Ῥώμην ἔπεμψαν.*

288 *τοιούτῳ μὲν δὴ τέλει* Μαξιμῖνος καὶ ὁ παῖς αὐ-

τοῦ ἐχρήσαντο, δίκας πονηρᾶς ἀρχῆς ὑποσχόντες· ὁ 6
δὲ στρατὸς πᾶς ὡς ἐπύθετο τὰ γενόμενα, ἔν τε ἀφα-
σίᾳ ἦσαν καὶ οὐ πάνυ τι τῷ πραχθέντι πάντες ἠρέ-
σκοντο, καὶ μάλιστά γε οἱ Παίονες καὶ ὅσοι βάρβαροι
Θρᾷκες, οἵ καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἐγκεχειρίκεσαν. πλὴν
τοῦ ἔργου ἅπαξ γεγονότος ἄκοντες μέν, ἔφερον δέ·
ἀνάγκη τε ἦν συνήδεσθαι τοῖς πραχθεῖσιν ὑποκρινο-
μένοις. καταθέμενοί τε τὰ ὅπλα ἐν εἰρηνικῷ σχή- 2
ματι προσῄεσαν τοῖς τείχεσι τοῖς Ἀκυλησίων, ἀγγέλ-
λοντες τὸν φόνον τοῦ Μαξιμίνου· τὰς δὲ πύλας ἀνοί-
γειν ἠξίουν, δέχεσθαί τε φίλους τοὺς χθὲς ἐχθρούς.
οἱ δὲ τῶν Ἀκυλησίων στρατηγοὶ τὰς μὲν πύλας ἀνοῖ-
ξαι οὐκ ἐπέτρεψαν, προθέντες δὲ τὰς εἰκόνας Μαξί-
μου καὶ Βαλβίνου Γορδιανοῦ τε Καίσαρος στεφάνοις
καὶ δάφναις κεκοσμημένας αὐτοί τε εὐφήμουν, καὶ
τοὺς στρατιώτας ἠξίουν γνωρίσαι καὶ ἀνειπεῖν εὐφη-
μῆσαί τε τοὺς ὑπὸ Ῥωμαίων καὶ συγκλήτου ἀναδει-
χθέντας αὐτοκράτορας. Γορδιανοὺς δὲ ἔλεγον ἐκεί- 3
νους ἐς οὐρανὸν καὶ θεὸν ἀνακεχωρηκέναι. προύθε-
σάν τε ὑπὲρ τῶν τειχῶν ἀγοράν, ὤνιον παρέχοντες
[πάντων τῶν ἐπιτηδείων] τροφῶν τε παντοδαπῶν καὶ
ποτῶν ἀφθονίαν, ἐσθῆτός τε καὶ ὑποδημάτων, καὶ
ὅσα ἐδύνατο παρέχειν ἐς χρῆσιν ἀνθρώποις πόλις εὐ-
δαιμονοῦσα καὶ ἀκμάζουσα. ὅθεν καὶ μᾶλλον ἐξε- 4
πλάγη ὁ στρατός, συνεὶς ὅτι τοῖς μὲν πάντα αὐτάρκη
ἦν, εἰ καὶ ἐπὶ πλέον πολιορκοῖντο, αὐτοὶ δὲ ἐν σπά-
νει πάντων τῶν ἐπιτηδείων θᾶττον ⟨ἂν⟩ διεφθάρη-
σαν ἢ εἷλον πάντα ἔχουσαν πόλιν. ὁ δὲ στρατὸς ἔμενε
παρὰ τοῖς τείχεσιν, ἔχων τὰ χρειώδη, ἅπερ ἀπὸ τῶν
τειχῶν ἐλάμβανον, ὅσα ἕκαστος ἐβούλετο· διελέγοντό
τε ἀλλήλοις. καὶ ἦν εἰρήνης μὲν καὶ φιλίας διάθεσις,

σχῆμα δὲ ἔτι πολιορκίας, τῶν τειχῶν κεκλεισμένων καὶ τοῦ στρατοῦ περὶ αὐτὰ διαιτωμένου.

5 τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἀκυληίαν ἐν τούτοις ἦν· οἱ δ' ἱππεῖς οἱ τὴν Μαξιμίνου κεφαλὴν κομίζοντες ἀπὸ τῆς Ἀκυληίας ὡδοιπόρησάν τε μετὰ πάσης ἐπείξεως, καὶ ἐπιφοιτῶσιν αὐτοῖς τὰς λοιπὰς πόλεις αἱ πύλαι ἀνοίγνυντο, καὶ δαφνηφοροῦντες αὐτοὺς οἱ δῆμοι ὑπεδέχοντο. ὡς δὲ διέπλευσαν τάς τε λίμνας καὶ τὰ τενάγη μεταξὺ Ἀλτίνου καὶ Ῥαβέννης, περιέτυχον Μαξίμῳ αὐτοκράτορι διατρίβοντι ἐν Ῥαβέννῃ, ἔνθα τούς τε ἀπὸ Ῥώμης ἐπιλέκτους καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Ἰτα-
6 λίας λογάδας ἤθροιζεν. ἀφῖκτο δὲ αὐτῷ καὶ Γερμανῶν οὐκ ὀλίγη συμμαχία, πεμφθεῖσα ὑπ' αὐτῶν κατ' εὔνοιαν ἣν εἶχον πρὸς αὐτὸν ἄνωθεν, ἐξ οὗπερ ἦν αὐτῶν ἐπιμελῶς ἄρξας. παρασκευάζοντι οὖν αὐτῷ τὴν δύναμιν ὡς πολεμήσουσαν τῷ Μαξιμίνου στρατῷ προσίασιν οἱ ἱππεῖς τὴν κεφαλὴν τοῦ τε Μαξιμίνου καὶ τοῦ παιδὸς φέροντες, νίκην τε καὶ εὐπραγίαν ἀγγέλλοντες, ὅτι τε ἄρα ὁ στρατὸς τὰ Ῥωμαίων φρονεῖ, καὶ σέβει αὐτοκράτορας οὓς ἡ σύγκλη-
7 τος ἐποίησε. τούτων δὲ παρ' ἐλπίδα ἀγγελθέντων θυσίαι τε βωμοῖς εὐθὺς προσήγοντο, καὶ νίκην ἐπαιώνιζον πάντες ἣν ἀκονιτὶ ἐνίκησαν· ὁ δὲ Μάξιμος καλλιερήσας ἐκπέμπει τοὺς ἱππεῖς ἐς τὴν Ῥώμην ἀγγελοῦντάς τε τὰ πραχθέντα τῷ δήμῳ καὶ τὴν κεφαλὴν κομίσοντας. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο εἰσέπεσόν τε ἐς τὴν πόλιν δεικνύντες τὴν κεφαλὴν τοῦ πολεμίου ἀνεσκολοπισμένην, ὡς πᾶσι περίοπτος εἴη, οὐδ' εἰ-
8 πεῖν ἔστι λόγῳ ἐκείνης τῆς ἡμέρας τὴν ἑορτήν. οὔτε γὰρ ἡλικία τις ἦν ἣ μὴ πρὸς τοὺς βωμούς τε καὶ τὰ ἱερὰ ἠπείγετο, οὔτε τις ἔμενεν οἴκοι, ἀλλ' ὥσπερ ἐνθουσιῶντες ἐφέροντο συνηδόμενοί τε ἀλλήλοις καὶ ἐς

τὸν ἱππόδρομον συνθέοντες ὥσπερ ἐκκλησιάζοντες
χωρίῳ. ὁ δὲ Βαλβῖνος καὶ αὐτὸς ἑκατόμβας ἔθυεν,
ἀρχαί τε πᾶσαι καὶ σύγκλητος, ἕκαστός τε ὥσπερ ἀπο-
σεισάμενος πέλεκυν τοῖς αὐχέσιν ἐπικείμενον ὑπερ-
ευφραίνοντο· ἔς τε τὰ ἔθνη ἄγγελοι καὶ κήρυκες
δαφνηφόροι διεπέμποντο.
καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ῥώμην ἑορτῆς εἶχεν οὕ- 7
τως, ὁ δὲ Μάξιμος ἀπὸ τῆς Ῥαβέννης ἄρας ἐπέστη
Ἀκυληίᾳ, διαβὰς τὰ τενάγη, ἅ τε ὑπὸ Ἠριδανοῦ πο-
ταμοῦ πληρούμενα καὶ τῶν περικειμένων ἑλῶν ἑπτὰ
στόμασιν ἐς θάλατταν ἐκχεῖται· ἔνθεν καὶ τῇ φωνῇ
καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι Ἑπτὰ πελάγη τὴν λίμνην ἐκεί-
νην. εὐθὺς οὖν οἱ Ἀκυλήσιοι τὰς πύλας ἀνοίξαντες 2
ὑπεδέχοντο, αἵ τε ἀπὸ Ἰταλίας πόλεις πρεσβείας ἔπεμ-
πον τῶν πρωτευόντων παρ' αὐτοῖς ἀνδρῶν, οἳ λευ-
χειμονοῦντες καὶ δαφνηφόροι θεῶν πατρίων ἕκαστοι
προσεκόμιζον ἀγάλματα καὶ εἴ τινες ἦσαν στέφανοι
χρυσοῦ ἐξ ἀναθημάτων, εὐφήμουν τε καὶ ἐφυλλοβό-
λουν τὸν Μάξιμον. ὁ δὲ στρατὸς ὁ τὴν Ἀκυληίαν πο-
λιορκήσας προσήει καὶ αὐτὸς ἐν εἰρηνικῷ σχήματι
δαφνηφόρος, οὐκ ἐξ ἀληθοῦς μὲν διαθέσεως πᾶς,
προσποιήτῳ δὲ εὐνοίᾳ καὶ τιμῇ διὰ τὴν παροῦσαν ἐξ
ἀνάγκης τῆς βασιλείας τύχην. οἱ πλεῖστοι γὰρ αὐ- 3
τῶν ἠγανάκτουν καὶ λανθανόντως ἤλγουν τὸν μὲν
ὑπ' αὐτῶν ἐπιλεχθέντα βασιλέα καθῃρημένον, κρα-
τοῦντας δὲ τοὺς ὑπὸ συγκλήτου ᾑρημένους. ὁ δὲ Μά-
ξιμος ἐν τῇ Ἀκυληίᾳ γενόμενος πρώτης μὲν καὶ δευ-
τέρας ἡμέρας ἱερουργίαις ἐσχόλαζε, τῇ δὲ τρίτῃ τῶν
ἡμερῶν συγκαλέσας ἐς τὸ πεδίον πάντα τὸν στρατόν,
βήματός τε αὐτῷ κατασκευασθέντος, ἔλεξε τοιάδε.
"ὅσον μὲν ὑμᾶς ὤνησε μεταγνόντας τε καὶ τὰ 4
Ῥωμαίων φρονήσαντας, πείρᾳ μεμαθήκατε, ἀντὶ πο-

λέμου μὲν εἰρήνην ἔχοντες πρὸς θεοὺς οὓς ὀμωμόκατε, καὶ νῦν φυλάσσοντες τὸν στρατιωτικὸν ὅρκον, ὅς ἐστι τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς σεμνὸν μυστήριον. χρὴ δὲ ὑμᾶς καὶ τοῦ λοιποῦ διὰ παντὸς τούτων ἀπολαύειν, τὰ πιστὰ τηροῦντας Ῥωμαίοις τε καὶ συγκλήτῳ καὶ αὐτοκράτορσιν ἡμῖν, οὓς ἐξ εὐγενείας καὶ πολλῶν πράξεων καὶ μακρᾶς διαδοχῆς ὥσπερ κατ' ἀκολουθίαν ἐπὶ τοῦτο ἀναβάντας κρίναντες ὁ δῆμος καὶ ἡ
5 σύγκλητος ἐπελέξατο. οὐ γὰρ ἑνὸς ἀνδρὸς ἴδιον κτῆμα ἡ ἀρχή, ἀλλὰ κοινὸν τοῦ Ῥωμαίων δήμου ἄνωθεν, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει ἡ τῆς βασιλείας ἵδρυται τύχη· ἡμεῖς δὲ διοικεῖν καὶ διέπειν τὰ τῆς ἀρχῆς σὺν ὑμῖν ἐγκεχειρίσμεθα. ταῦτα δὲ μετ' εὐταξίας τε καὶ κόσμου τοῦ πρέποντος, αἰδοῦς τε καὶ τιμῆς πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ὑμῖν μὲν εὐδαίμονα καὶ πάντων ἀνενδεῆ παρέξει βίον, τοῖς δ' ἄλλοις πᾶσιν ἀνθρώποις κατά τε ἔθνη καὶ κατὰ πόλεις εἰρήνην καὶ πρὸς τοὺς ἡγουμένους πειθώ. βιώσεσθέ τε καὶ κατὰ γνώμην ἐν τοῖς
6 οἰκείοις, οὐκ ἐν ἀλλοδαπῇ κακοπαθοῦντες. ὑπὲρ δὲ τοῦ καὶ τὰ βάρβαρα ἡσυχάζειν ἔθνη, διὰ φροντίδος ἡμεῖς ἕξομεν. δύο μὲν γὰρ ὄντων βασιλέων εὐμαρέστερον καὶ τὰ ἐν τῇ Ῥώμῃ διοικήσεται καὶ εἴ τι ἐπὶ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐπείγοι, πρὸς τὴν χρείαν ἀεί του πρὸς τὰ καλοῦντα ῥᾳδίως παρόντος. μηδέ τις ὑμῶν οἰέσθω τῶν πεπραγμένων εἶναί τινα μνήμην, εἴτε ὑφ' ἡμῶν (ἐκελεύεσθε γάρ) εἴτε ὑπὸ Ῥωμαίων ἢ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, οἳ ἀδικούμενοι ἀπέστησαν· ἀλλὰ γὰρ ἔστω πάντων ἀμνηστία, καὶ σπονδαὶ φιλίας βεβαίου, εὐνοίας τε καὶ εὐκοσμίας πίστις αἰώνιος."

7 τοιαῦτά τινα εἰπὼν ὁ Μάξιμος, νομάς τε χρημάτων μεγαλοφρόνως αὐτοῖς ἐπαγγείλας, ὀλίγων ἡμερῶν διατρίψας ἐν τῇ Ἀκυληίᾳ τὴν ἐς Ῥώμην ἐπάνοδον

συγκροτεῖ. καὶ τὸ μὲν ἄλλο στρατιωτικὸν ἀπέπεμψεν
ἔς τε τὰ ἔθνη καὶ τὰ οἰκεῖα στρατόπεδα, αὐτὸς δὲ
ἐπανῆλθεν ἐς τὴν Ῥώμην σύν τε τοῖς δορυφόροις, οἳ
τὴν βασίλειον φρουροῦσιν αὐλήν, σύν τε τοῖς ὑπὸ
Βαλβίνῳ στρατευομένοις. ἐπανῆλθον δὲ καὶ οἱ ἀπὸ 8
Γερμανίας ἐληλυθότες σύμμαχοι· ἐθάρσει γὰρ αὐτῶν
τῇ εὐνοίᾳ ἅτε καὶ τοῦ ἔθνους ἐπιεικῶς πρότερον ἄρ-
ξας, ὅτε ἰδιώτευεν. εἰσιόντι δὲ αὐτῷ ἐς τὴν Ῥώμην ὅ
τε Βαλβῖνος ὑπήντετο, ἐπαγόμενος Γορδιανὸν Καί-
σαρα, ἥ τε σύγκλητος καὶ ὁ δῆμος εὐφημοῦντες ὥσπερ
θριαμβεύοντας ὑπεδέχοντο.

ἦρχον δὲ τοῦ λοιποῦ τῆς πόλεως μετὰ πάσης 8
εὐκοσμίας τε καὶ εὐταξίας, ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ παν-
ταχοῦ εὐφημούμενοι· ἔχαιρέ τε ὁ δῆμος αὐτοῖς, σε-
μνυνόμενος εὐπατρίδαις καὶ ἀξίοις τῆς βασιλείας αὐ-
τοκράτορσιν. οἱ μέντοι στρατιῶται διοίδαινον τὰς
ψυχάς, καὶ οὔτε ταῖς εὐφημίαις τοῦ δήμου ἠρέσκοντο,
ἐβαροῦντό τε αὐτῶν αὐτὴν τὴν εὐγένειαν, καὶ ἠγα-
νάκτουν ὅτι ἄρα ἔχοιεν ἐκ συγκλήτου βασιλέας. ἐλύ- 2
πουν δὲ αὐτοὺς καὶ οἱ Γερμανοὶ παρόντες τῷ Μαξίμῳ
ἔν τε τῇ Ῥώμῃ διατρίβοντες· ἀντιπάλους γὰρ ἕξειν
ἤλπιζον, εἴ τι τολμῷεν, καὶ ἐφεδρεύειν αὐτοῖς ὑπώ-
πτευον, εἴ τινι δόλῳ ἀποζωσθεῖεν, ἐκεῖνοι δὲ ἅτε
παρόντες ῥᾳδίως ὑποκατασταῖεν· τό τε Σεβήρου ὑπό-
δειγμα, ὃς τοὺς Περτίνακα ἀποκτείναντας ἀπέζωσεν,
εἰσῄει αὐτούς. ἐπιτελουμένου δὲ ἀγῶνος τοῦ τῶν 3
Καπετωλίων, πάντων τε περὶ τὴν πανήγυριν καὶ τὰς a. 238 m. Iul.
θέας ἀσχολουμένων, αἰφνιδίως ἣν εἶχον γνώμην λαν-
θάνουσαν ἐξέφηναν, καὶ τοῦ θυμοῦ μὴ κρατήσαντες,
ὁρμῇ δὲ ἀλόγῳ χρησάμενοι, ἀνῆλθον ὁμοθυμαδὸν ἐς
τὰ βασίλεια, τοῖς τε πρεσβύταις βασιλεῦσιν ἐπεισῆλ-
θον. συνέβαινε δὲ κἀκείνους μὴ πάνυ τι ἀλλήλοις 4

ὁμονοεῖν, ἀλλ' οἷα περ μοναρχίας ἐπιθυμία καὶ τὸ
ἀκοινώνητον ἐν ταῖς ἐξουσίαις, ἕκαστος πρὸς αὑτὸν
τὴν δύναμιν ἀνθεῖλκεν, ὁ μὲν Βαλβῖνος κατ' εὐγέ-
νειαν καὶ διπλῆν προάγουσαν ὑπατείαν πρωτεύειν
ἀξιῶν, ὁ δὲ Μάξιμος διά τε τὸ ἔπαρχος τῆς πόλεως
γεγονέναι καὶ ἔχειν ὑπολήψεις ἐμπειρίας πραγμάτων·
ἑκατέρωθέν τε εὐγενεῖς καὶ εὐπατρίδαι καὶ γένους
πλῆθος αὔταρκες ἐς ἐπιθυμίαν μοναρχίας ἔπειθεν.
5 ὅπερ αὐτοῖς καὶ μάλιστα γέγονεν ἀπωλείας αἴτιον. ὡς
γὰρ ἐπύθετο ὁ Μάξιμος ἀφικνεῖσθαι ἐπ' ὀλέθρῳ αὐ-
τῶν τοὺς πραιτωριανοὺς καλουμένους, ἐβούλετο με-
ταπέμψασθαι τοὺς Γερμανοὺς συμμάχους, ὄντας ἐν
Ῥώμῃ, αὐτάρκεις ἐσομένους ἀντιστῆναι τοῖς ἐπιβου-
λεύουσιν. ὁ δὲ Βαλβῖνος οἰόμενος δόλον τινὰ εἶναι
καθ' αὑτοῦ καὶ σόφισμα (ᾔδει γὰρ τοὺς Γερμανοὺς
τῷ Μαξίμῳ εὐνοοῦντας) ἐκώλυε, φάσκων οὐκ ἐς κω-
λύμην οὐδ' ἐς ἀντίστασιν αὐτοὺς τῶν πραιτωριανῶν
ἀφίξεσθαι, ἀλλ' ἐς τὸ περιποιῆσαι τῷ Μαξίμῳ τὴν
6 μοναρχίαν. ἐν ᾧ δὲ περὶ τούτων διαφέρονται, εἰσ-
δραμόντες οἱ στρατιῶται ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες, ἐκ-
στάντων αὐτοῖς τῶν περὶ τὰς αὐλείους εἰσόδους φυ-
λαττόντων, ἁρπάζουσι τοὺς πρεσβύτας, περιρρήξαν-
τες δὲ ἃς εἶχον περὶ τοῖς σώμασιν ἐσθῆτας λιτὰς ἅτ'
οἴκοι διατρίβοντες, γυμνοὺς τῆς βασιλείου αὐλῆς ἐξέλ-
κουσι μετὰ πάσης αἰσχύνης καὶ ὕβρεως· παίοντές τε
καὶ ἀποσκώπτοντες τοὺς ἀπὸ συγκλήτου βασιλέας, γε-
νείων τε καὶ ὀφρύων σπαραγμοῖς καὶ πάσαις ταῖς τοῦ
σώματος λώβαις ἐμπαροινοῦντες, διὰ μέσης τῆς πό-
λεως ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπῆγον, οὐ θελήσαντες οὐδ'
ἐν τοῖς βασιλείοις ἀποκτεῖναι ἀλλὰ ζῶσιν ἐνυβρίσαι,
7 ἵν' ἐπὶ πλέον ὧν πάσχουσιν αἴσθοιντο. ἐπεὶ δὲ ταῦτα
πυθόμενοι οἱ Γερμανοί, λαβόντες ὅπλα, ἠπείγοντο ὡς

ἀμυνοῦντες αὐτοῖς, μαθόντες οἱ πραιτωριανοὶ ἀφικνουμένους φονεύουσιν ἤδη πᾶν τὸ σῶμα λελωβημένους τοὺς βασιλέας. καὶ καταλιπόντες τὰ σώματα ἐρριμμένα ἐπὶ τῆς λεωφόρου, ἀράμενοι δὲ τὸν Γορδιανὸν Καίσαρα ὄντα, αὐτοκράτορά τε ἀναγορεύσαντες, ἐπειδὴ πρὸς τὸ παρὸν ἄλλον οὐχ εὗρον, βοῶντές τε πρὸς τὸν δῆμον ὅτι ἄρα εἴησαν ἀπεκτονότες οὓς ὁ δῆμος ἐν ἀρχῇ οὐκ ἐβούλετο ἄρξαι, Γορδιανόν τε ἐπελέξαντο ἐκείνου τε ἀπόγονον καὶ ὃν αὐτοὶ Ῥωμαῖοι ἐξεβιάσαντο, ἔχοντες αὐτὸν ἀπελθόντες ἐς τὸ στρατόπεδον, συγκλείσαντες τὰς πύλας ἡσύχαζον. οἱ δὲ Γερμανοὶ μαθόντες ἀνῃρημένους τε καὶ ἐρριμμένους ὧν χάριν ἠπείγοντο, οὐχ ἑλόμενοι πόλεμον μάταιον ὑπὲρ ἀνδρῶν τεθνηκότων, ἐπανῆλθον ἐς τὸ ἑαυτῶν καταγώγιον.

τέλει μὲν δὴ τοιούτῳ ἐχρήσαντο ἀναξίῳ τε ἅμα 8
καὶ ἀνοσίῳ σεμνοὶ καὶ λόγου ἄξιοι πρεσβῦται, εὐγε-
νεῖς τε καὶ κατ' ἀξίαν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐληλυθότες· ὁ
δὲ Γορδιανὸς περὶ ἔτη που γεγονὼς τρισκαίδεκα αὐ-
τοκράτωρ τε ἀνεδείχθη καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀνε-
δέξατο.

INDEX.

ΟΝΟΣΑΝΔΡΟΥ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ.

ONOSANDRI
IMPERATORIS OFFICIO
LIBER.

RECENSUIT

ET COMMENTARIO CRITICO INSTRUXIT

ARMINIUS KOECHLY.

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLX.

LIPSIAE TYPIS B.G.TEUBNERI.

librum varias nullius pretii lectiones allevisse ex *codice* aliquo, ut ex nota ad XXIII, 1 apparet, quem codicem aut eundem fuisse atque Rigaltii *librum recentiorem* (R) aut ejus simillimum lectionum ex eo excerptarum cum manu secunda comparatio clarissime ostendit.

Ad codicum AB bonitatem ex iis, quibus pristini editores usi sunt, unus accedit *Morellanus* (C), de quo *Rigaltius* p. 83 (editionis Commelinianae a. 1600) haec admonuit: „His finem Typographus imponebat, cum inaudivi aliud quoque Onosandri Manuscriptum exemplar esse penes Federicum Morellum Graecarum litterarum professorem, ac Typographum regium: Selegi ex eo variantes lectiones, quas optimas eximiasque iudicavi, in Notas reieci: ceteras hîc quasi per saturam subieci:" Sequuntur p. 84—86 variae lectiones ex eo codice excerptae, quibus etiamsi conjungas eas, quas Rigaltius in notas suas rejecit, ne sic quidem bonas codicis scripturas exhaustas esse patet, quippe qui tam saepe in optimis gravissimisque emendationibus cum Parisino et Bernensi consentiat, ut ceteris quoque locis eundem esse trium librorum consensum pro certo affirmari posse videatur.

Ceteri, qui adhuc innotuerunt, codices omnes unius sunt ejusque multo deterioris familiae et plurimis scatent foedissimisque corruptelis. Eorum tamen nullus est tam pravus, quin aliquot certe locis ex eo emendari possint Onosandri verba, qualia ea in editione principe quippe „inter bellicos strepitus turbide concepta" (primum *Parisiis* a. 1599, tum „ex officina Commeliniana" a. 1600 emissa) *Nicolaus Rigaltius* insigni negligentia nescio ex quo codice descripsit. Neque enim jam tum eum *tres* illos aut habuisse aut usurpasse, ex quibus collatis p. 75—83 varias lectiones excerptas dedit, haec ipsa res docet. De illis libris in praefatione quidem ita exposuit; „Mihi vero doctissimorum virorum beneficio codices duos e Bibliotheca Medicea promere licuit; vnum in vetustis membranis, alterum recentioris cujusdam notae: tertium paulo post habui etiam adhuc recentiorem, quem, aut persimilem, penes Camerarium fuisse, facile crederes." Index vero eorum variis lectionibus praemissus his *verbis conceptus* legitur:

„V. M. } Id est { Veteres Membranae, vel, Vetusta Macrocola.
C. M. } Id est { Codex Mediceus, ex Bibliotheca Reginae Catharinae.
L. R. } Id est { Liber Recentior."

Inde ego primum *V*, alterum *M*, tertium *R* appellavi, ipsum Rigaltii textum litera *r* insignivi.

Joannes Coquierius, cujus editionem quamquam pluries repetitam nancisci non potui, nec novos ipse codices habuisse nec ullam „omnino verborum atque depravati textus, sed rerum tantum rationem in suis commentationibus habuisse" dicitur a *Nicolao Schwebelio*, idoneo sane auctore, quippe qui in diligentissima sua editione *Norimbergae* a. MDCCLXII. emissa scriptoris a se justo nimis aestimati non solum *verba* et multis mendis purgavit et locis similibus doctissime explanavit sed etiam *res* pro illorum quidem temporum ratione egregie commentario imaginibusque illustravit. *Codices* quidem Schwebelius ipse habuit *duos* recentiores, quorum unum „chartaceum, recentiorem quidem, at ex libro quodam ueteri Vaticanae bibliothecae, ut nota Mss. eidem adjecta docet, descriptum" ex *Electoris Bavariae* bibliotheca, „alterum item chartaceum codicem recentiorem" a *Joanne Nagelio* accepit. Utrumque codicem, quem *Bavaricum* (nos E) et *Nagelianum* (nos N) vocavit, in multis cum recentioribus Rigaltii codicibus convenire, in plerisque vero ipsos inter se tam accurate conspirare, ut ex uno eodemque fonte profluxisse videantur, recte notavit *Schwebelius*. Praeterea idem habuit „Florentini cujusdam codicis uarias scripturas" — a me litera *F* notatas —, quas „vir celeb. DOM. MAR. MANNI sua manu descripsit" et per *Andream Zieglerum* cum eo communicavit. Sed satis raro Schwebelius has scripturas „data occasione ad partes vocavit."

Korais denique, qui postremo a. 1822 Parisiis apud Didotum Onesandrum (ita eum appellat) ut *Παρεργῶν Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης* tomum quintum edidit, textum *Schwebelianum* — quem nos litera *s* designavimus — ut fundamentum suae recensioni apud nos per literam k indicatae subjecit, *ita quidem, ut haud* pauca in illo partim ex aliorum suisve

conjecturis partim codicum aut ab aliis aut a se collatorum auctoritate mutaverit, de qua re audi ipsius verba p. ϑ': „τὸ κείμενόν μου βάσιν ἔχει τὴν δευτέραν ἔκδοσιν, μεταμορφωμένην ὅμως διὰ τὰς πολλὰς εἰς πολλὰ μέρη διορθώσεις μου.“ Habuit enim ipse *duos* libros manuscriptos, quorum unus — qui ab eo in notis per *ΔΓ* a nobis litera *D* insignitur — olim *Crusii* tum *Firmini Didoti* saeculi XVI scriptus vitiis scatere dicitur: „γέμει . . ἀπὸ σφάλματα,“ alter — quem in notis τὸ ἐμὸν ἀντίγραφον appellare solet, ego litera *K* instruxi — qualis sit, non indicatur, sed originem indolemque ceteris haud superiorem lectionibus a Korai hic illic allatis satis prodit.

Sed nec Koraim nec Schwebelium nec Rigaltium codices suos accurate et ita, ut nostra hodie disciplina postulat, excussisse cum per se patet tum multis, opus si esset, demonstrari posset indiciis et documentis. Feliciter igitur mihi accidit, quod *Jacobus Huntzikerus*, cujus diligentiam et liberalitatem jam olim a. 1852 in dissertationis de libris tacticis, qui Arriani et Aeliani feruntur, *supplemento* p. 4 sqq. laudavi, cum Parisiis versaretur, codicum militarium ibi asservatorum antiquissimum et optimum numero 2442 notatum, de quo in Aeliani Tactici praefatione p. 212 sq. monui, ultro meum in usum cum textu Schwebeliano contulit lectionesque ejus discrepantes accuratissime enotatas grato beneficio mecum communicavit. Pertinet hic codex a nobis litera *P* insignitus, quamquam jam saeculo X. scriptus, ut Aeliani non genuinam Florentinam, sed interpolatam Parisinam tenet recensionem, ita etiam ad Onosandri codicum deteriorem familiam, ut tamen multis careat negligentiae oscitantiaeque mendis, quibus et hi et Rigaltiana editio scatent.

Restat, ut, quae sit hujus *recensionis* et *commentarii critici* ratio, paucis adjiciam. Secutus sum in omnibus, uti par erat, codicum ABC auctoritatem, ita tamen, ut ad eorum corruptelas raras sane et apertas non caecutirem sed eas aut deteriorum codicum aut etiam conjecturae ope emendarem. Pertinent huc inprimis lacunae quaedam, in quibus illi quidem codices quippe ex uno eodemque fonte oriundi prono pariter interdum errore lapsi sunt, deteriores vero libri quia

genuinam servent scriptoris manum prorsus dubitari nequit. Quod ad scribendi minutias attinet, ex unanimi fere innumerorum locorum consensu in AB conspicuo intellexi Onosandrum in oratione perpetua *apostropho*, *non hiatu*, usum esse paucis quibusdam exceptis, quorum rationem reddere facilius est quam redditam comprobare. Hic quoque igitur codices sequendos duxi ita, ut locos quosdam, ubi sibi ipsi repugnare viderentur, ad ceterorum multitudinis normam mutarem. *Titulos*, quos prorsus omittit B fere retinet A, quamquam nec eos nec capitum dispositionem intervallis tantum nec ubique quidem in his codicibus indicatam ab ipso auctore originem traxisse jam Rigaltius admonuit, et ipse servavi, ne quid deesse videretur, sed, ne cui fraudem facerent, uncinis inclusi.

In *commentarium criticum* denique codicum non solum meorum cum pulvisculo, ut ajunt, excussorum lectiones etiam minutissimas ne manus secundae quidem ineptiis exceptis recepi, sed etiam ceterorum quotquot a prioribus enotatas inveni editoribus scripturas sedulo collectas religiose congessi, etiam textus Rigaltiani discrepantias omissis tamen, quibus ille scatet, sphalmatis typographicis. In eo negotio molestissimo quo plus taedii bonique temporis consumpsi, eo magis meum esse putavi hunc exantlare laborem, ne quis rei criticae causa ad veteres editiones regrediendi necessitatem haberet. Interdum etiam speciminis loco *interpretationum Latinarum* rationem habui, quarum primam multo ante verba Graeca a Rigaltio evulgata *Nicolaus Saguntinus* a. 1494 Romae publicavit saepius postea repetitam — equidem editionem habui *Basileae* a. 1541 impressam —, alteram a *Joachimo Camerario* confectam patris post mortem filii *Noribergae* a. 1595 ediderunt. Codicibus usi sunt uterque, ille quidem meliore et pleniore sed licentius haud raro et imperitius, hic vero satis corrupto et lacunoso, cujus menda defectusque callida elegantia obtegere solet. Sed ut etiam Onosandri locos a *Leone* imperatore impudentissimo antiquiorum Tacticorum plagiario exscriptos laudarem, nisi ubi prorsus necessarium videretur, impetrare a me non potui. Ut enim *prioribus aliquis fuerit* compilatoris usus editoribus ad *emendanda auctoris* verba quamquam plerumque ab illo in

Byzantinum sermonem detorta, ita mihi optimis codicibus adjuto prorsus inutile fuisset vano illius hominis nomine lectiones firmare satis superque jam illorum librorum auctoritate stabilitas.

Ita spero fore, ut haec Onosandri editio et iis quae dederim et propter ea quae omiserim nostratium hominum usui accommodata videatur.

Scripsi Turici die XXVIII. mens. Octobr. a. MDCCCLIX.

Arminius Koechly.

COMMENTARIUS CRITICUS.

Inscriptio: Ὀ ν ο σ ά ν δ ρ ο υ] Sic MPrs et fere omnes codd, t videtur, quam formam firmat Suidas. Ὀνησάνδρου Dk, quam ɔrmam praebet Leo Tact. XIV, 112, adjuvat Joann. Lyd. maistr. I, 47, ubi in codice legitur ὁ νήσανδρος (sic). || σ τ ρ α-η γ ι κ ό ς] Sic MP „aliique cdd" rsk, στρατηγική R, στρα-ηγικά codex Camerarii. — *ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΟΝΟΣΑΝ-ΔΡΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ. ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ, ΟΥ Η ΑΡΧΗ: ΙΠΠΙΚΩΝ ΜΕΝ ΛΟΓΩΝ Η ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΩΝ* EN,

Prooemium: § 1. πρέπει M. || στρατηγικῶς C (? Num potius τρατηγικῶν ?). || Οὐράνιε R. || λελογχῶσιν r, λελογχῶσι s, ογχῶσι M, λελογχόσι k. || Σεβαστοῦ P, τοῦ σεβαστοῦ v (i. e. *ulgo*). || ταῖς k, τοῖς rs et codd, ut videtur. || κοσμουμένης corr n κοσμουμένοις P.

§ 2. σφίσι sk ex ENR, φησὶ Pr. || ἀπείρης P. || θαῤῥήσας· ; Pr „et omnes, quos quidem adhuc consulere licuit, codices" SCHWEB. θαῤῥήσασιν EFNR Camerarius („qui ista prae ceteris cientia *freti sint*") s. ἦ EN, ἢ sk. || τὸ de meo addidi. ἢ τὸ μὲν — ο ὐ κ ἠγνόησ α ν — προσεμαρτύρησ α ν *Rigaltius* vertendo xpressit („hac illorum scientia valide fretus, *qua* rudes adhuc nimos, et iam rebus bene gestis gloriosos, *secernere no-unt*, recteque de re bellica sentientibus grauissimae fidei testi-nonium exhibere possunt"), non videns τὸ μὲν ἀμαθὲς — τὸ δ' ἐν ἐπιστήμῃ subjectum esse. Pejus etiam locum interpola-it *Korais* scribendo: ἢ τὸ μὲν ἀμαθὲς τῆς τ ύ χ η ς, καὶ π α-ρ α λ ό γ ω ς κατορθούμενον ἠγνόησε etc. || τὸ δὲ ἐν v.

§ 3. τοῦτο ἂν v. || εὐτυχοίμην C. || εἰ — πέπρακται ||

e conj scripsi: εἰ ἃ δὴ Ῥωμαίοις δυνάμει καὶ δι' ἔργων πρᾶξαι· rs. Ῥωμαίους C. πρα lacunose M. εἰ ἃ δεῖ Ῥωμαίους πρᾶξαι *Camerarius* legisse videtur („si quae decet homines Romanos agendo efficere"), quod probabat *Schwebel.* εἰ ἃ δὴ Ῥωμαῖοι — πράξαιεν conj *Rigaltius Saguntini* interpretationem („si ea, quae Romani, uirtute ac industria duce, fortiter ac praeclare gessissent") secutus, qui haud scio an ipsum nostrum habuerit. εἰ ἃ δὴ Ῥωμαῖοι δυνατοὶ καὶ δι' ἔργων πρᾶξαι e conj Korais. || περιλαβεῖν k e conj Schwebelii, περιβαλεῖν v. || Post εἶναι add v δόξαιμι· εἰ δή, quae aperte spuria sunt: εἰ δὴ repetitum ex superioribus, δόξαιμι dittographia est pro δοκιμασθείην. Frustra *Korais* καὶ δὴ vel καὶ εἰ δὴ conj.

§ 4. ἠέρθησαν e conj scripsi: ἠγέρθησαν v, ἐγέρθεσαν P. || οὔτε πόλις om C. || οὔτ' scripsi, οὔτε v. || ἐκρατύνατο s, ἐκρατήνατο r, ἐκρατύνετο EN. || ἤλασαν P.

§ 5. ὑπεράραντες] ὑπερβάντες M.

§ 6. ταύτης] Cum hac voce initium capiunt AB. || οὕτως om K, in ὅλως mutandum censet *Korais.* || ἀπολιπεῖν AB, ἀπολείπειν v.

§ 7. ἀπαγγέληται r. || ἀπείροις ABC, ἀπειράστοις rs, ἀπειράτοις k. || κἂν ᾖ δυνατὰ A (δύναται m 2) B, κἂν εἰ δύναται v. εἰ om R. || τοσοῦτο AB, τοσοῦτον v. || τὸ γένει καὶ ἀρετῇ AB, τῷ γένει καὶ ἀρετὴν v. τὸ γένος ENRD, quo recepto κατ' ἀρετὴν e conj Kor. || πρωτεῦσαι M. Voluitne πρωτεῦσαν?

§ 8. ἀπολέμῳ] ἐν πολέμῳ C, quo cave abutaris conjiciendo καινοτέρᾳ γνώμῃ. || μάλιστα μὲν Ῥωμ. ABC. || ἅτε γάρ] ἅτεχοι R. || πολεμήσαντες e conj scripsi, ποιήσαντες v. || ἐφυλάξαντο ABCEMNRsk, ἐφύλαξαν τὸ Pr. || δι' ὧν ἐμηχανήσαντο ABCsk, δι' ὧν ἐμαχήσαντο M, δίκαιον ἐμαχήσαντο EFN „aliique codd." (etiam m 2) SCHWEBEL. || πάντα om R.

§ 9. εἵλετο ABCENk, εἵλατο rs (etiam m 2). || τῶν πιστευσάντων ἢ ἀπὸ τῆς] Ita e conj scripsi secundum AB: ἀπὸ τῶν πιστευσάντων ἢ τῆς. Sed ἀπὸ τῶν πιστευσάντων ἢ ἀπὸ τῆς v.

§ 10. καθάπερ γὰρ BC, καθάπερ v (etiam A), [καὶ] καθάπερ k e conj. || αὐτὸς στρατευσάμενος ABk, αὐτοστρατευσάμενος v.

„quae deinceps sequuntur usque ad εἰς σύνταξιν etc. desunt in M.“ RIGALT. || παραθεόμενος R. || εἶναι add ex ABC, om v. || πίστην A.

Cap. I. § 1. κατ' οὐσίαν K e corr. || τοὺς ante γυμν. om AB. || γυμνασιάρχους AB, γυμνασιάρχας v (etiam suprascr. m 2).

§ 2. μὴ ταῖς φυσικαῖς ABC, ταῖς φυσικαῖς μὴ v. || λείπῃ KR, λείπει A m 2.

§ 3. ἐπειδὴ AB, ἐπεὶ v. || ἐγκρατεῖς corr in ἀκρατεῖς P. || προλαβοῦσαι CEN. || τι add AB, om v.

§ 4. γνώμῃ r.

§ 5. κατασκελετεῦσιν AB (-τεύουσιν m 2). || τροφὴν A m 2, τροφὴ R.

§ 6. ὕστατος e conj scripsi, ὕστερον Pr, ὕστερος EFNsk, ὕστερος habere dicitur M.

§ 7. δέ om AB, add m 2. || ἄτγοντα r, ἄγοντα DENR, ἄττοντα A (ἄγοντα m 2) BM. || ἢ ἐννόημα M. || ἀπρόληπτοι AB, ἀπροσδόκητοι v (etiam m 2).

§ 8. ἀφιλάργυρον δέ· ἡ γὰρ ἀφιλ. inserui ex emend Schwebelii firmata Leon. tact. II, 8. Tantum ἡ δ' ἀφιλαργυρία v (etiam AB). || καὶ male in suspicionem vocat Korais. || αὕτη AB, αὐτὴ v (etiam m 2). || περαιτία R. || διὰ om A (add m 2) B: num τῇ ἀνδρίᾳ? || ἀντιβλέψωσιν Br, ἀντιβλεψοσιν A (sic! sed super ο suprasc. m 2 ω), ἀντιβλέπωσιν C, ἀντιβλέψωσι ENsk.

§ 9. ἀλόγιστος e conj scripsi: ἄπιστος v, quod frustra explicare studet *Korais*, qui ἄπειρος quendam conjecisse refert. || ἀσφαλὸς corr in -ῆς P. || δ' ἀσφ. posui ex emendatione *Korais*, qui δὲ ἀσφ. voluit: γὰρ ἀσφ. v. || μή τι bis B, μὴ v. || ἐλλίπῃ conj *Korais*.

§ 10. δ' αἵρεσις ἡ BC, δ' αἵρεσις A, διαίρεσις R. διαίρεσις corr in δ' ἡ αἵρεσις P, δ' ἡ αἵρεσις v. || ἐμφρόνως A (ἔμφρόνος m 2) B. || τὴν ψυχὴν B. || ἡ γὰρ AB, ἢ γὰρ v. || ἡ δ' e conj scripsi, ἢ v.

§ 11. ὤρησεν A (ὤνισαν m 2). || αὐτομάτη A (-τω m 2) B, αὐτομάτει corr in αὐτομάτῳ P, αὐτομάτῳ v. || ἐπτώσει A m 2.

§ 12. ἐάν AB, ἂν v. || ἐάν τε C, ἄν τε v. || περιττὴν εὔνοιαν

Korais e conj retento στρατηγοῦ. || στρατηγὸν cum *Schwebelio* scripsi: στρατηγοῦ r et codd omnes, ut videtur, certe ABP. Puncto post δυνάμενα posito στρατηγοῦ παῖδες R ex aperta interpolatione. || οἷόν τε A (οἷοί τε m 2) B. || συστράτηγοι AB, στρατηγοὶ v.

§ 13. ἵξεσθαι ABC, ἥξεσθαι Pr. || ἐναγωνίου AB, ἐν ἀγῶνι v. || αἰχμάζουσαν AB, ἀκμάζουσαν v (etiam m 2). || τέ τι AB, τε v. || πολλὺ A. || στρατοπέδοις AB, τοῖς στρατοπέδοις v (etiam m 2). || ἐπομένων AB.

§ 14. οἱ om A (add m 2). || μόνους ABM, μόνοις PR. || οἱ δὲ — ἐποίησαν — ἀνέστησαν R. || καὶ ante τοὺς κάμν. om B. || Haud scio an haec ita transponenda sint: ὁ δὲ καὶ τοὺς κάμνοντας ἀνέστησε καὶ τοὺς ἐρρωμένους εὐθυμοτέρους ἐποίησεν, quamquam etiam Leo tact. II, 14 vulgatum legit.

§ 15. ὡς τὰ C. || ἐπιπολλῆς Pr. || θεραπεῦσαι ABC, θεραπεύειν v.

§ 16. οὐδὲ B, οὐ δὲ C, οὐ A (ἡ m 2), εἰ δὲ v. || στρατηγοῦ scripsi ex emend *Korais*, στρατηγὸν AB, στρατηγῶν v. || οὐδὲ μία B. || ἐκπέμπει K. || τοῦ λέγειν δυνατὸν R. || στρατηγὸν ABCD, στρατηγός v, unde *Schwebelius* conjecit αἱρεθήσεται στρατηγός.

§ 17. τὸ δὲ ABM. || οὐθεὶς AB, οὐδεὶς v (etiam m 2). || ἑκὼν om R. || ἀυτοῦ (sic!) B.

§ 18. τῆς ψυχῆς B, ψυχῆς v (etiam A). || εἴρηκε AB.

§ 19. παραιτεῖσθαι (α suprascr. m 2) A. || χρή σε A m 2, χρήσεται R. || καὶ τὸν πένητα om AB (add m 2). || οὐδ' ἕτερον rs. || αἱρετὸν A (-τέον m 2) B. || ἐλεγκτέον e conj scripsi: ἐλεγητέον AB, ἐκλεκτέον v.

§ 20. οὐδὲ πλούσιος AB, οὐ δὲ πλ. C, οὐκ δὲ R, ὁ δὲ v. | τοσούτῳ AB, τοσοῦτον v. || τῷ κόσμῳ AB, καὶ τῷ κόσμῳ v. | αὐτῷ AB, αὐτῷ μόνῳ v. || ἂν τύχει habere dicitur R pro ἂν τύχῃ. || ὀβολογιάτην rR, ὀμολογιάτην M, ὀβολογιάτην corr in ὀβολοστάτην P. || τούτοις] τοιούτοις R. || μεμεριμνημένους scripsi ex Leon. tact. II, 20: μεμωρημένους rs, μεμορημένους *ABDk, om C.* || ὅλως AB, ὅλως δὲ v.

§ 21. δὲ Korais e conj, τε v. || λαμπρῶν e conj scripsi,

λαμπρὰν v. || In r post *ἀξίωσιν* plene interpunctum. || *οὐδὲ ταύτῃ* A (*ταύτης* m 2) B, *οὐδ' ἐκ ταύτης* v. || *ἢ μὴ* e conj scripsi, *εἰ μὴ* AB, *εἶναι* v (etiam m 2).

§ 22. *ἀπερίοπτον* C, *ἂν περίοπτον* AB, *ἀνόητον* v (etiam m 2). || *καὶ τὰ πρόσθεν τηρησόντων ἐκείνων. ἔτι δὲ πῶς* e conj scripsi. *καὶ πρόσθεν* (*τὰ πρόσθεν* m 2) *τήρησον θᾶττον ἐκεῖνον ὅτε πως* AR, *καὶ τὰ πρόσθεν τηρησόντων ὃ ἔτι δὲ πῶς* C, *καὶ πρόσθεν* (*τὰ πρόσθεν* DEN). *Ἐκεῖνο δὲ πῶς* tantum v, pro quo Korais *καθὰ πρόσθεν. Ἐκεῖνο δὲ πῶς* e conj scripsit. || *ἀρίστοις* R A m 2. || *πατέρων λαμπρῶν* A (*λαμπροὺς* m 2) B, *πατέρων* etiam R, *προγόνων λαμπροὺς* v. || *ἐργαζομένους* C. || *διὰ τὸ τοὺς* R, *διὰ τοὺς διὰ τοὺς* A. || *ἄχρηστοι* ABCs, *χρηστοὶ* rkPA m 2, et ceteri codd, ut videtur. || *μὴ* ABr et ceteri codd, ut videtur; *καὶ μὴ* Csk. || *σφῶν ἀρετὴν κἂν μηδὲ γένει* R.

§ 23. *δὴ τούτων ἐκείνοις* ABM, *δεῖ τούτοις* Pr, *δὴ τούτων* ENsk.

§ 24. *πατρᾶσι*.AB || *ἐλλίπωσιν* AB, *ἐλλείπωσιν* v. || *εὔκρειαν* A (*εὔκλειαν* m 2). || *ἐκ πατέρων* ABR, *ἐκ προγόνων* v. || *ἐθέλοντες* ABCDk, *ἐλθόντες* v.

§ 25. *ταλαιπωρότέρων* (sic!) B, *ταλαιπότερον* M, om R. || *τύχης* tantum r. || *ὅρμηνται* R. || *πατέρων* ABR, *προγόνων* v.

Cap. II. § 1. *Ζητείσθω* Korais scripsit e conj. || *ὁ στρατηγὸς ὁ ἀγαθὸς* B, *στρατηγὸς ὁ ἀγαθὸς* AM, *στρατηγὸς ἀγαθὸς* v. || *ὁ εὐγενὴς ὁ πλούσιος* M, *εὐγενὴς πλούσιος* v. || *δὲ* add Korais e conj, om v. || *εἰ καὶ μὴ* AB, *εἰ μὴ καὶ* v (etiam m 2).

§ 2. „His verbis praefixus titulus (in C) *Περὶ ἀγαθοῦ στρατηγοῦ διαίρεσις*.“ RIGALT. Recte quidem: § 1 potius ad superius caput pertinet. || *μηδὲ* Korais pro *μήτε* scripsit e conj. || *ἐκλύσει* B.

§ 3. *καὶ χιλιάρχους* add ABCsk, om v. || *προσδεῖν* ABEMNR, *πρὸς δεῖν* r et „alii codd“ || *δόξαι* AB, *δόξει* v (etiam m 2). || *πιστοτάτους* AB, *πιστοτάτους τε καὶ* C, *καὶ πιστοτάτους* v, *καὶ πιστοτάτους καὶ* Korais e conj. || *τῇ — εὐρωστοτάτους* om R, punctis notata in A m 2. || *δ' οὐδὲν* AB, *οὐδὲν* v. || *κωλύοι* ABk, *κωλύῃ* v. ||

§ 4. *ἀπῇ ὁ* e conj scripsi, *ἀπῇ* AB, *ἀπὸ* v. || Totum membrum *κἂν ἀπὸ — ὄγκος* in sk supra transpositum est post *εὐ*-

σία κηλὶς ἢ διαμόλυσμα ἑκάστῳ σύνεστιν, quem secutus Korais insuper ἢ ἰδίᾳ μόλυσμα paullo melius scripsit. In alia omnia abiens Schwebelius ex N locum hoc modo interpolavit: εἴ τις ἢ δημοσία κηλὶς ἢ διαμόλυσμα ἑκάστῳ, σύνεσιν etc.

Cap. VI. § 1. μέλλει B. || καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ. διὰ μὲν τῆς φιλίας om Pr et ceteri codd, ut videtur; plene habent AB. Ex C tantum καὶ πολεμίᾳ. διὰ μὲν τῆς φιλίας add sk. || ἐθίζηται ABCENRsk, ἐθίζεται P, ἐθίζεσθαι v. || ἐπιβολὰς *Schwebelius* e conj scripsit, secutus est *Korais*: ἐπιβουλὰς omnes codd firmant. || καιρῷ AB, καιροῦ v (etiam m 2). || καὶ ἐπαναθέοντες — φερόμενοι om C. || φθασθέντες AB, φθάσαντες v (etiam m 2). || εἰς AB, ἐς v (etiam m 2). || εὐτρεπεῖς ABCsk, εὐπρεπεῖς v (etiam m 2). || „ἔχοντες καὶ τὸ σύνθημα] Imperiti librarii in tribus Mss. Cdd. hic exaraverant titulum, περὶ τοῦ ἔχειν σύνθημα τὸν λαὸν: quem nimis hoc loco ineptum conuerso stilo effodi. nam Onosander in praesentia minimo minus de synthemate aut tessera loquitur.“ RIGALT. Idem titulus etiam in A m 2 legitur. || βλέποντας AB.

§ 2. πορείαν ABCsk, στρατείαν v (etiam P et m 2).

§ 3. εὐπαθέστεραι ABM, εὐπαθέστερον R, εὐπαθέστεροι v (etiam m 2). || δραστήριον M. || ἐπιβάλωσιν Korais e conj, ἐπιβάλωσι AB: ἐπιβάλλωσιν v. || ἐπιτρεψάντων B. || γίνεται hic quidem AB. || „ἐάν τε τοῖς κατόπιν. Haec verba et quae deinceps sequuntur usque ad κἂν ἐπιστρέψαι etc. desunt in R.“ RIGALT. | ἡ κατὰ AB. || μάχη δεινὴ] δεινὴ μάχη v. Sequentia purgavi vestigia AB secutus: μάχη καὶ προφανῆ τὸν ὄλεθρον ἔχουσα βάθος, quae uno verbo male repetito onerata magis etiam sic interpolata leguntur vulgo: μάχη ὁμοίως καὶ προφανῆ ποιεῖται τὸν ὄλεθρον, ὡσαύτως οὐκ ἔχουσα βάθος. Ceterum verba καὶ οὐκ ἔχουσα — μάχη in B omissa in textu eadem manus margini addidit.

§ 4. παρὰ βοηθείας r. || γίνεσθαι hic quidem A (γίγνεσθαι m 2) B. || βουλομένοις R. || ἡ ἄφιξις B. || καιρῶν AB.

§ 5. ἡ μὴ πάνυ AB, ἢ μὴ πάνυ C, ἤπερ ἡ πάνυ v (etiam m 2), quo retento *Korais* supra post συνεσταλμένη inseruit μᾶλλον. || καὶ συνέβη τι e conj scripsi: τι συνέβη τι AB, συνέβη τι v. || τοσοῦτον AB. || ὥστε add ABC, om v. || Πανικὰ καὶ

πτοίας e conj scripsi: *πανικὰ* (*πανοικὰ* B) *καὶ* tantum AB, *πανικὰ καὶ πτύας ποίας* r, *πανικὰ καὶ πτύας ποιὰς* MP, *πανικὰς πτοίας ποιὰς* R, *πανικὰ καὶ πτοίαν* EN, *πανικὰ καὶ πτοίας ποίας τινὰς*, „postrema voce" ex EN addita, s. *πανικὰ καὶ πτοίας τινὰς* k. || *μελλῆσαι* sk, *μελῆσαι* v; *ὡς σπουδάσαι* M.

§ 6. *δυνάμει — οὐραγίαν*. Ita haec e conj restitui, quae vulgo particularum ordine perturbato ita leguntur: *δυνάμει χωρίς· ἂν μὴ τὰ κατόπιν ἀσφαλῆ πάλιν καὶ εἰρηναῖα νομίζῃ, εἰ δὲ καὶ μή, τὴν οὐραγίαν* etc. In his *πάνυ* pro *πάλιν* *Korais* ex emend Schwebelii, qui idem *εἰ δὲ μὴ* scripsit: *εἰ δὲ μὴ καὶ* AB. || *μηθὲν* AB, *μηδὲν* v.

§ 7. *περικεκλασμένους* ABC, *περικεκλεισμένους* v. || *ὑποκαθέζονται* ABC, *ὑπερκαθέζονται* v (etiam m 2). || *τῶν* ipse addidi, om v. || *πολεμίω* AB.

§ 8. *ἡ πάντων ὄψις ἱκανὴ προερευνήσασθαι* ABC, *πάντων ὄψις καὶ μὴ προερευνήσαντός τινος ἐδήλωσεν* v (etiam m 2); *ἡ* ante *πάντων* e conj addiderat *Korais*. || *ἀναφερόμενος* ABCDk, *ἀναφαινόμενος* v (etiam m 2). || *μεθ' ἡμέραν* ABCk, *καθ' ἡμέραν* v (etiam m 2). || *πυρὰ καιόμενα* ABCk, *πυρακτούμενα* v (etiam m 2). || In *ἐπύρσευσαν* ultima syllaba fere erasa in A et ideo *σαν* add m 2, *ἐπύρευσεν* (σ superscr.) (sic!) B.

§ 9. *δὲ*] *δὴ* AB. || *μάχην, μεθ' ἡμέραν. ἐὰν δὲ ἐπείγ.* v (etiam m 2); tres importunas voculas ducibus AB ejeci. || *κρίνειν* om M. || *εὐθὺς τῷ σύνοπτον γεν. τοῖς πολεμ. τὰ πράγματα* r e suis codd, quibuscum faciunt EN (et m 2); nostrum praebent ABC, sed *εὐθὺς ἅμα τῷ σύνοπτον* etc. sk, errore, ut videtur. || *τῷ*] *τὸ* R. || „*σχολή.* sic ubique scriptum pro *σχολῇ*." RIGALT. Nostrum certe habent AB. || *μὴ* om M. || *ἐδαπάνησεν* AB.

§ 10. *μήτ' — φθείρειν*] Sic AB, *μὴ θίγειν* (!) *τινὸς, μηδὲ φθείρειν* v (etiam m 2). || *ἔχει* B. || *τῶν ἀγαθῶν* v (etiam m 2). || *ἐπιπλέον* | *ἕξει· αἱ μακραὶ δὲ προφάσεις* AB, unde nostrum effeci; *ἐπὶ πλεονεξίᾳ· μικρᾷ δὲ προφάσει* v (*πλεονεξία* m 2). || *καὶ* add AB, om v.

§ 11. *καὶ* ante *καιέτω* om M, *καὶ* A punctis m 2 subpictis. || *τεμνέσθω* AB, *τεμνέτω* v (etiam m 2). || *ἔνδειῃ* (sic!) A. || *ὡς περιουσία AB, ὥσπερ ἡ οὐσία* v (etiam m 2). || *προανατεινέσθω*

sk ex EN, προσανατεινέσθω B, προανατιθέσθω rP (sed ad marg. προανατεινέσθω) et „in quibusdam codd.“ SCHWEB. πρὸς ἀνατεινέσθω sed m 2 corr in προανατειθέσθω (sic!) A; „in ora veteris membranae adscriptum est γρ. καὶ προανατεινέσθω.“ RIGALT. || ἔσεσθαι δεινοῦ AB, δεινοῦ ἔσεσθαι v (etiam m 2). | ἐβουλήθησαν AB, ἠβουλήθησαν v (etiam m 2). || δ' AB, δὲ v. | ὡς add sk ex C, quocum faciunt AB; om v (etiam m 2 delet).

§ 12. εἰ — μέλλει AB, ἂν — μέλλῃ v; ἂν etiam m 2. || πολλὴν (sic! omnia ead m) B. || στρατοπεδεύειν A. || φθειρέτω, quod ex § 11 conj *Korais*, AB; φθειρέσθω v (etiam m 2). || δ' B, δὲ v (hic etiam A). || ἀναγκαῖα v sine lectionis varietate (etiam P), ἂν καὶ ἃ AB, aperta corruptela. || φιλίοις ABC, φίλοις v (etiam m 2). || φειδέσθω hic ut infra XIII, 1 φαινέσθω e conj scripsi: φείδεσθαι v. Alia ratio est infinitivorum IX 3, X 27, XXXV 1.

§ 13. ἐκπεπληρομένων B. || μήτ' ἐπὶ τῆς ἰδιοκτήτου add AB (probabiliter etiam C, de quo adnotatur: μήτ' ἐπὶ τῆς ὑπηκόου] μήτε ἐπὶ τῆς ἰδιοκτήτου), om v. || Post ἰδιοκτήτου habent μηδ' AB. || μήτ' ἐπὶ τῆς ὑπηκόου om R. || ἀκίνδυνα ᾖ τὰ οἶκοι sk ex C, quocum faciunt AB; ἀκίνδυνον ᾖ οἶκοι v (etiam P et m 2). || τροφὴν ἕξει καὶ ἄφθονον AB, τρυφὴν ἕξει καὶ ἀφθονίαν v (etiam P et m 2); τροφὴν sk e *Schwebelii* conj. || τήν γε φιλίαν] τὴν τελείαν R. || „Male antea δι' ὅμως. REN recte habent δ' ὅμως.“ SCHWEB. Sed δ' ὅμως etiam r et mei codd, δι' ὅμως tantum in lemmate Rigaltino p. 77 legitur, ut nesciam, quem textum ante oculos habuerit Schwebelius. || ἀπὸ λυπρᾶς BC, ἀπολυπρᾶς A, et ita legit *Camerarius* („ex adversariorum etiam *tenui* solo“); ἀπὸ λαμπρᾶς rEFMNPRV (etiam m 2), et ita legit *Saguntinus* („ex agro hostili, si *foecundus* et *ferax* sit“), pro quo sk ἀπ' οὐ λαμπρᾶς e conj *Rigaltii*.

§ 14. γῆν καὶ] γῆν ἢ AB. || ἢ ante παραπομπῆς add A. || ἵν' AB, ἵνα v. || οὔσης sk ex M, quocum faciunt AB; οὕτως rP, οὕτω EN. || παρακομίζουσι P.

Cap. VII. Titulus: ὅταν M, ὅτε v, quo retento tum μέλλει *Korais* scripsit.

§ 1. δὲ ἤτοι AB, δὲ εἴτε v. || μέλλει AB. || τὴν, quod om *v*, addidi e Korais conj. || στρατὸν sk ex M, quocum faciunt *AB*: στρατηγὸν rP et „Mss. quidam“. SCHWEB. || κωλύσωσιν AB.

§ 2. τὸ δ' A, τοδ' (sic!) B, τὸ δὲ v. || αὐτὸς om rP, add skABC et, ut videtur, etiam alii codd. || ἐςβολὴν A m 2. || δὴ s ex EN, quibuscum faciunt AB et, ut videtur, etiam alii codd. || δράσας M. || φιλάξασθαι B. || Ante παθεῖν add v (etiam m 2) μή, quod om AB. || φθᾶσαι v, quod correxi. || εἰσβαλόντας male conj *Korais*. || ἀποκλεῖσαι rABDP, ἀποκλεῖσθαι M (m 2), ἀποκεκλεῖσθαι s ex EN. || δὲ] μὲν AB aperto errore. || τοὺς ἐναντίους AB, τοὺς πολεμίους v (etiam m 2). || ἐπισφὰσ (sic!) B. || „Vir doctus legebat εὖ προνοητέον. Nihil muto." RIGALT.

Cap. VIII. Titulus om P.

§ 1. καταστρατοπεδευόντων A (-δεύων m 2), καταστρατοπεδεύοντων (sic!) B. || περιβαλέσθω AB, περιβαλλέσθω v. || κἂν AB ut *Korais* edidit, ἂν v. || ἀπρολήπτους AB, ἀπροσλήπτους C, ἀπροςδοκήτους v (etiam m 2). || ἐπιβολὰς hic ut VI, 1 *Schwebelius* scripsit contra codd. || φυλακάς conj *Korais*, φύλακας v (etiam k). || ὄντων ABC, ὄντας v.

§ 2. ὅποι AB, ὅπου v (etiam m 2). || μέλλῃ kR, μέλλοι v (etiam AB). || οὐκ ἀντεπιόντων ABC, οὐ κατεπιόντων rP, οὐ κατεπειγόντων sk ex EN. || Ante ἐπὶ add v (etiam m 2) ἤ. || κομὴν ENR (etiam m 2). || καὶ om v, add ABP. || ἐφεδρευόντων AB, ἐφεδρεύων etiam m 2. || ἑλώδῃ EN, ἑλώδη AB, ἑλλώδη MPR. || μὴ δὲ B. || νοτερὰ e mea conj scripsi, νοσερὰ v (etiam AB), quod ferri nequit propter sequentia. || ἐκβάλλει A, ἐμβάλλει etiam B et m 2. || στρατεύμασι AB, τοῖς στρατεύμασιν v (etiam m 2). || ἐνάκωσε V. || δ'] δὲ v (hic quidem etiam AB). || τὸ ante στράτευμα add v (etiam m 2).

Cap. IX. § 1. καὶ ante σωτήριον om A, add etiam B. || μηδ'] μήδ (sic et eraso in fine versus ε) A, μὴ δ' B, μηδὲ r. || γὰρ om P. || ἐκκρίσεις s ex CEN, quibuscum faciunt AB, κρήσεις r, ἐπικρίσεις R, ἐγκρήσεις P. || γιγνόμενοι AB. || συμμεταβάλλουσιν AB. || φύσιν *Korais* e conj.

§ 2. ταῖς χειμασίαις, quod conj *Schwebelius*, B; ταῖς χειμασίαις Ar, ταῖς χειμαδείαις s nescio unde, τοῖς χειμαδίοις *Korais* e conj. || σύντροφα, quod scripsit *Schwebelius* e conj, AB; σύστροφα „libri MSS. et impressi sistunt," (etiam m 2). || ἐῶν s ex C, quocum faciunt AB, ἐτῶν r et ceteri codd, ut videtur, ἑκόντα R, ἕκων corr ex ἔχων m 2. || κατεσκεύαζεν B. || εὐτολμότατον rP; τῶν εὐτολμοτάτων conj *Rigaltius*, „quod placuisse

Camerario videtur" interpretanti: „Voluptates sane inescando cotidiana suavitate depravant *animos audacissimorum* quoque."

§ 3. ἀπάγειν ABC, ἐπείγειν rP (et m 2), ἐπάγειν EN „in ora M ἐπάγειν οἶμαι". RIGALT. || Fortasse post ἀπάγειν addendum δεῖ. || οὔθ' ABC, οὐχ v (etiam m 2). || ἐξιᾶσιν AB, ἐξίσιν (sic!) m 2. || μενοῦσιν AB. || ἐκδεδιττημένοι r, ἐκδεδιττομένοι (sic! quam „veriorem lectionem" dicit *Rigaltius*) R, ἐκδεδιττημένοι P; ἐκδεδιητημένοι ABEMNsk. || ὀρροδοῦσι s errore. || καὶ ante πειράσαντες om v, add AB.

Cap. X. Titulus: δεῖ rEN. || στρατηγὸν ENR.

§ 1. ὅτε v, ὅτ' AB. || ἡ μὴ — πεῖρα] εἰ μὴ — πειρᾷ ENR m 2.

§ 2. δὲ τοιοῖσδέ τισι AB, et ita jam *Korais* e conj; τοίοις δέ τισι v (τοιοῖς r), δέ τισι τοίοις KR. || ἐν μελέτῃ AB, ἐκ μελέτης v (etiam m 2). || γιγνόμενοι ABENR, γιγνόμεναι· καὶ rP m 2, γίγνωνται s, ut „ex antiquo libro legendum suadet Scaliger;" γιγνόμενοι, καί k. || πόσους] πόσων C. || ὑπ' ὀξὺ] ὑπό τι R. || τάχει (sic!) B. || τὰς add ante συστολὰς B. || λαιᾶ καὶ δεξιᾶ (sic!) V. || τὰς ante κατατάξεις, quod om v, add AB. || τὴν ante ἐπὶ φάλαγγα om A (sed add etiam B). || τὴν ἐπὶ φάλαγγα καὶ τὴν ἐπὶ βάθος ὑποστέλλουσαν καὶ τὴν ἐπὶ μῆκος ἐκτείνουσαν v, quod non tolerassent editores, si ἐπὶ φάλαγγα idem esse meminissent atque ἐπὶ μῆκος; et vitium arguunt AB, in quibus καὶ τὴν ἐπὶ μῆκος ἐκτείνουσαν om, excluso etiam quod necessarium est participio. Praeterea βάθους m 2; ἐπιστέλλουσαν M. || μάχωνται AB et tacite *Korais*, μάχονται v.

§ 3. μὲν γάρ R. || τρήμματα P. || αὐτῶν sed τ corr ex λ B. || ἐπ' ἄλλην R m 2, ἐπ' αλλῃ v, ἐπἄλλῃ (sic!) A, ἐπ' ἄλλῃ B. || ἐπεκτείναντες ABC, ἐπεκτείνουσι v (etiam m 2), ἐπεκτείνουσι [καὶ] *Korais* e conj, qui sine necessitate etiam ἐπεντείνουσι conj. || αἴρουσι B. || ἀνεπιδεύτωσ B. || ἐρρυθμισμένῃ ACEsk, ἐρρυθμημένῃ B, ῥερυθμισμένῃ rP, ἀρρυθμισμένῃ R. || παραψῆλαι ABCsk, παραψίλαι rP, παρατίλαι ENR; „chordas *discurrere* digitis" *Saguntin.* „increpando *vellendoque* fides" *Camerar.* || ἀνάσχητοι (sic!) B. || ἐκπληροῦντες ABC, ἀποπληροῦντες v.

§ 4. *στρεύματα* A. || *στύρακᾶς* et ad marg. interiorem m 2 ·/· *καὶ* A: voluitne *ἢ καὶ στύρακας*? || *καὶ βελόνας εἴη* (interjecto XI vel XII litterarum spatio) et ad marg m. 2 ·/· *βεβολασμένα πεδία* A, *καὶ βελόνασ εἴη* (interjecto XVI—XVIII litterarum spatio) B. || *παιδία* PR. || *βόλους* (sic!) P. || *αἴροντες* B. || *βάλλειν* AB et *Korais* e conj, *βαλεῖν* v. || *ταυρείων* DEKNk, *ἐκ ταυρείων* rs m 2 et alii codd, ut videtur; *καὶ ταυρείων*, AB: an *ταυρείων καὶ τούτοις*? || *χρήσθων* AB, *χρήσθω* v. || *δ'* AB, *δὲ* v. || „*δείξας δὲ.*] Quae sequuntur usque ad *καὶ ἐπιστήσας*, desiderantur in R et in vers. Camerariana.“ RIGALT. || *ἢ βουνοὺς ἢ ὀρθίους τόπους*] Ita locum ex interpretatione *Saguntini* („sin vero colles ac tumuli et alioquin *acclivia loca* extant“) refinxi; *ἢ ὀρθίους βουνοὺς ἢ τόπους* v, alterum *ἢ* om AB, *τούτους* ad marg add m 2, quae mera conjectura videtur. || *ἐπὶ* v, *ἐπ'* k, nescio unde. || *ἐκβαλοῦντας* AB, ut e conj *Korais*, *ἐκβάλοντας* K, *ἐκβαλόντας* C, *ἐκβάλλοντας* v (etiam m 2). || [*τοὺς*] *ἑτέρους* *Korais* e conj, male. || *ἤτοι* AB, *ἢ* v. || *μείναντας* ABsk, *μένοντας* EN, *μείνοντας* rP. || *ἐκβάλλοντας* AB, sed in A corr m 2 in *ἐκβαλόντας*, in B ead m in *ἐκβάλοντας*.

§ 5. *ὁτιοῦν* Rk. || *ἐσθίῃ* (in B corr ex *ἐσθείῃ*) *καὶ πίνῃ* AB. || *κἂν λιτὸν ᾖ* *Korais* e conj, *ἂν λιτὸν ἢ* AB, *ἄν τε λιτὸν ᾖ* C, *ἄντι λιτὸν ἢ* EN, *ἄντε λιτὸν ἢ* R, *ἀντὶ ληττὸν ἢ* rP, *ἀντιλητὸν ἢ* m 2. || *οὐθὲν* AB, *οὐδὲν* v. || *ἐστὶν* (sic!) AB, *ποιεῖ* v (etiam m 2). || *κράμμα* M. || *καὶ* ante *στερρότερά* addidi ducibus R m 2, quae necessariam particulam inseri voluit post *τε*. || *στερρότερά* (sic!) sine *τε* B. || *σώματα σφίσι* v. || *ἄκμητα* ABk, *ἀκμητά* DEN, *ἀγμητά* rsP. || *καὶ πνεύματι καὶ ἄσθματι* ABCsk, *καὶ σώματι καὶ πνεύματι* rP et alii codd, ut videtur. || *κρυμοῖς* ABDMPk, *κρυμνοῖς* rs, *κρημνοῖς* EN. || *ἐγγυμναζόμενα* AB, *συγγυμναζόμενα* v (etiam m 2).

§ 6. *ποιουμένοις* AB, *ποιούμενον* R. || *καὶ* ante *περὶ*, quod om v, add ex AB. || *καταπρανοῦς* AB, *καταπρανοὺς* M, *κατὰ πραμνοὺς* rP, *κατὰ κρημνοὺς* ENR. *κατὰ πρανοῦς* sk. || *ἱπτάζεσθαι* rM. || *κατὰ πραμνοὺς ὑπτάζεσθαι* (sic!) m 2.

§ 7. *Titulus*: *τῶν* ante *προνομῶν* add A. || *εἰσβάλλῃ* k ex K. || *αἵ*] *καὶ* conj *Korais*. || *ὠφελίας μέγισται* B. || *τοῖς* om AB;

τοῖς τοιοῖσδε om C. || γίγνωνται AB. || διὰ τὸ ἀσύντακτον — εἶναι om R. || δυναμένους AB. δυναμένοις v (etiam m 2.) || οὔτ' AB. οὔτε v.

§ 8. προνομεύοιεν AB, προνομεύειν ἐπιχειρήσωσιν v (etiam m 2): ἐπιχειρήσουσιν Korais e conj. || κολαζέσθων AB, κολαζέσθωσαν v (etiam m 2). || αὐτό γέ μην (sic!) CR. || ἐκπέμπη A, ἐκπέμπει B, πέμπη v (etiam m 2). || συντασσέτω ABKMRk, ἐνταττέτω v (etiam m 2). || ἀσχήσονται B. ἀσχολήσωνται „Scaliger Jos. ex antiquo codice uariam scripturam notat". SCHWEBEL. || δ'] δὲ v. || παραφυλάξουσι AB. ut Korais e conj: παραφυλάξωσι v. || ὑποχώρησις conj *Korais*, perperam: proelio tantum commisso haec vox locum haberet.

§ 9. ἥπερ ABMsk, εἴπερ rENP. || παρὰ om v, add AB; ἴδια ὑπὲρ τὰ ad marg m 2. || Inter νομίζῃ et κτεινάτω hoc signum ·/· et ad marg ἴσω (i. e. ἴσως) παραχρῆμα m 2. Non ausus sum tam tenui auctoritate voculam et per se aptissimam et simili loco XIV, 3 commendatam inserere. || κτεινέτω R. || ἂν AB. ἐὰν v. || ἡγεμόσι B. || In μεμελετημένῃ versus initio λε adscript m 2. || στρατιὰν sk. στρατείαν rAP et alii codd, ut videtur. στράτειαν (sic!) B. || ἀποπέμψαι AB. || ἀντιπολέμων AB, ἀντιπάλων v (etiam m 2). || συνηνάγκασεν AB, συνηνάγκασε v. || περιεστήσατο A.

§ 10. *Titulus:* περὶ τῶν φυλάκων A. || ἵν' ABENsk, ἣν rMP, ἣν R. || ἐν μερίδι ἑλλόμενοι M. || ὑπνοῦν AB, ὕπνον v. | γρηγορεῖν AB. ἐγρήγορσιν v (etiam m 2). || αἱροῦνται r et „quidam libri Mss." SCHWEB. || ἀγρυπνήσειν AB, ἀγρυπνῆσαι v. || τοὺς αὐτοὺς v, τούτοις AB, qui merus error videtur. || γὰρ AB, ut k e conj; ἂν v (etiam m 2). || ποτε om R.

§ 11. δ' ἑστῶτες (sic!) AB. || φυλαττόντων AB, φυλασσόντων sk e conj *Schwebelii*, τῶν φυλασσόντων rP et ceteri codd, ut videtur. || καθαιδραι (ει ead m) A, καθειδραι (sic!) B. || συνεκλύουσαι A. συνεκλείουσαι B, συλλύουσαι v, συλλύονται m 2. || μαραίνουσιν] ῥαίνουσιν R m 2, ῥέπουσιν k ex K. || δ'] δὲ v. || ἀνάτασις τῶν σκελῶν καὶ ὁ τόνος v (etiam m 2). *Ordi em* mutavi ex ABM; ἀνάστασις scripsi e conj *Korais*.

§ 12. καὶ ὄντων δὲ τῶν φυλάκων πρὰ (sic!) rP et alii codd, ut

videtur, καιόντων δὲ τῶν φυλάκων πυρὰ M, καιόντων δὲ οἱ φύλακες πυρὰ sk ex C, quocum faciunt AB, nisi quod in iis etiam δ' οἱ legitur. Insueta librariis imperativi forma hic quoque corruptelae ansam dedit. || ποῤῥοτέρω P. || προσιόντας sk e conj *Schwebelii* (vid. Xenoph. Cyrop. III, 3, 25. Anab. VII, 2, 18.), ὄντας codd fere omnes, etiam ABP, ἰόντας C. || δ'] δὲ B.

§ 13. ποτὲ] παρὰ R. || προαιρουμένους R. || φ***** rP et „veteres membranae"; φεύγων ex CM inseruit *Schwebel.*, quibuscum faciunt AB. || μηδέπω A, μὴ δέπω B, μηδὲ v, μὴ M, μὴ καὶ R m 2. || βουλομένοις rP et alii codd, βουλόμενος sk ex EN, quibuscum faciunt AB. || μὲν, quod om v, add AB. || μεταξὺ, quod om v, add AB. || αναλαβόντες A, ἀναλάβοντες B, λαβόντες v. || ἐνέδρας — διώκουσιν om R.

§. 14. τῷ τῶν sk ex N, τῷ rP et ceteri codd, ut videtur, τῶν AB. || στρατηγῶν AB. || κοινολογησάμενος r et „reliqui codices", κοινολογισόμενος M. || αὐτὸν ABEMNsk, αὐτῶν rP et „quidam mss." || Ceterum de his asyndetis magnopere dubito. Desiderarem ἐκλεξάμενος τῶν νέων εὐρώστους καλοὺς μεγάλους καὶ ὅπλοις διαπρεπέσι κοσμήσας καὶ οὕτως ἔχων περὶ αὐτὸν τοὺς κρατίστους καὶ ἀξιοπρεπεστάτους ἀπαντάτω. || ὀφθέντος ex mea em scripsi, ὀφθὲν v. || ἐλπισθὲν AB.

§ 15. δ'] δὲ v, hic quidem etiam AB. || ἢ ὥραν — καθηγήσασθαι om R. || ἐπαγγέλονται v. || διασκοπῶν AB, διὰ σκόπων R. In ora C ἴσως τόπων legitur. στίβων vel στενῶν conj *Korais*. || τοῖς om R. || σφισι add ex ABC, om v. || ἀληθῶσιν (sic!) M. || καταξίους ABC, κατ' ἀξίαν v. || δ'] δὲ v, hic quidem etiam AB. || ψεύσονται AB. || ἐγχειρίσαι AB et „ex antiquo codice" Scaliger, ἐγχειρῆσαι v et ceteri codd ut videtur, ἐγχειρῆσαι P. || ὄντες add ex AB, om v. || αὑτοῦ ipse scripsi, αὐτοῦ AB, ἑαυτοῦ v. || ὁδηγουμένους ABC, ἡγουμένους v.

§ 16. μήτι r, μήτε ABCEMNsk. || ἐν add sk ex CEMN, om rABP. || ἴδῃ] ἤδη R. || κείμενον — χάρακα] Ita AB locum dant emendatum, qui v ita corruptus legitur: κειμένην, τάχα ἐν περιμέτρῳ καὶ συνεσταλμένῳ χάρακι. Patet, postquam genuinae lectionis reliquiae αχ ν male in τάχα ἐν suppletae erant, cetera etiam interpolata esse. || πολεμίους om R. || ὀλίγους AB, ἐλάττους v. || τὸ ἐν αὐτῷ] τὸν ἑαυτῷ AB. || ἂν om v, etiam in AB, nisi latet in R τις πάντως; primus add Korais. || ἐκτείνουσι AB. ||

καὶ ὀξυγώνιοι add AB, om v. || *περιειλημένους* s errore, quem data opera ex K corr Korais. || *πάντως*] *πάντας* R m 2.

§ 17. *ὦσι* ABk, *ὦσιν* v. || *περιέχουσι* v, hic etiam AB. || *κρημνώδη* add AB, om v. || *τούτου* ABsk, *τοῦτο* r et ceteri codd ut videtur, *του* (non *τούτου*, ut putat *Schwebelius*) R, *τοῦ* m 2. || *ἐπεκτείνεται* AB, *ἐπεκτείνουσι* v.

§ 18. *βραχὺν*, ut *Schwebelius* e conj scripsit, AB; *βραχὺ* r et „codd Mss" etiam P. || *συνεσταλμένων* B.

§ 19. *μήτε*] *εἴτε* AB, *μηδὲ Korais* e conj. || *δεικνύτω* om r et „alii codd" etiam P, add sk ex M, quocum faciunt AB. || *ἀντεστρατοπεδευκόσι*, ut *Korais* e conj edidit, AB; *ἀντιστρατοπεδευκόσι* v. || *μὴ ἐξαγέτω*, ut *Korais* e conj edidit, AB; *καὶ ἐξαγέτω* v etiam m 2, *καὶ ἐξαγέτων* addito errore s.

§ 20. *ὀλίγων* ABEMNR, *ὀλίγον* alii codd etiam P. || *κρίναντες* k ex K contra ceterorum consensum. || *προϊόντας* R. || *περιστάντες* add sk ex C, quocum faciunt AB. || *ἀπροσδόκητον* AB. || *πλήθος* (sic!) A. || *ἁρπάσαντα* — *ἐκδραμόντα* AB (posterius etiam P), *ἁρπάσαντας* — *ἐκδραμόντας* v.

§ 21. *δ'*] *δὲ* v, hic quidem etiam AB. || *οὕτως* rAB, *οὕτω* ENsk. || *κἂν εἰ Schwebelius*, *καὶ εἰ Korais* e conj uterque, cum libri in *κἂν* consentiant praeter R, qui *εἰ δὲ*, et praeter K, qui *εἰ* habet. || *κατὰ στρατηγῆται* (sic!) AB, *καταστρατηγῆται* C, *κατεστρατήγηται* v. || *τεκμαίνονται* A.

§ 22. *δ' εἰ δέοι* AB, *δὲ ἤδη* r et libri ceteri, ut videtur, praeter K, in quo tantum *δὲ* legitur, unde *Korais προάγων δὲ* conj; *δὲ εἰ δεῖ* sk ex *Schwebelii* conj. || *φρουρίον* B. || *ἄκρα* AB, *ἄκραν* v. || *ἄλλων*] *ὅλων* DM. || *δράσαντα* BP. || *ἃ*, quod v etiam AB om, e conj add *Korais* etiam ceteris ita, ut in AB leguntur, emendatis. || *λαθόντα* ABk, *λαθεῖν* v. || *ἄλλοσ* (sic!) B. || *δ'* AB, *δὲ* v. || *πράξαι* s errore. || *μήδ'* (sic!) *ἑνὶ Schwebelius* data opera, *μηδενὶ* etiam rAB. || *ἄγεν* ABCsk, *ἄγειν* r et alii codd, etiam P. || *εἰ δὲ μὴ* AB. Sed nihil latet.

§ 23. *ἐγγὺς* — *καιροῦ*] Ita *Korais* e librorum vestigiis locum emendavit: *ἐγγὺς ὄντων τὸ παρὸν δρᾶσαι τί δεῖ καιροῦ* rBP et ceteri codd, ut videtur; *τὸ* om A; *ἐγγὺς ὄντων, παρ' ὃν δρᾶσαί τι δεῖ καιρὸν Schwebelius* ex em Scaligeri. || *τοῦτο*] *τοῦ M.* An *τοῦτ'*? || *ἔστω* e conj *Korais* scripsi; *ἔσται* v. || *οἱ ὑποτεταγμένοι τούτοις* sk ex M, quocum faciunt AB; *τούτοις*

οἱ ὑποτεταγμένοι r et alii codd, ut videtur, τούτους οἱ ὑποτεταγμένοι PR.

§ 24. περὶ AB, παρὰ v, etiam m 2. || παρ' οὓς ἐροῦντές τι] αἱροῦντα ἔστι A, αἱροῦνται ἔτι B. Sed nihil latet. || τεύξασθαι „alii codd" etiam EN. || ἔστι k contra librorum consensum, ut videtur. || δ' om R. || ἃς] αἱ B, om v etiam A, e conj add *Schwebelius*. || πολέμιον A, πόλεμον ead m corr ex πολέμιον B.

§ 25. δ'] δὲ v, hic quidem etiam AB. || στράτευμα omisso τὸ AB. || αὐτῷ] αὐτῶν R. || θύσαι (sic!) AB, θῦσαι R. || αὐτῷ, quod om v (etiam B), addidi ex A, ubi verba αὐτῷ (sic!) — τῶν omissa in textu inter αὐτὸν et ἱερῶν ead m adscripta ad marg.

§ 26. τοῖς ὑποταττομένοις AB, τοὺς ὑποταττομένους v (etiam m 2), τοὺς ὑποτετταμένους M, τοὺς ὑποτεταγμένους ex D *Korais*, qui θαῤῥεῖν κελεύοιεν e conj scripsit etiam θαῤῥύνειν ἔχοιεν proponens. || ἀπαγέλον ** R. || ὀπίπεύονται (sic!) B, ὀπιστεύονται A; ὅτι τεύξονται rK m 2, ὅ,τι τεύξονται sk et ita „omnes, quos consulere adhuc licuit, Mss. codices." SCHWEBEL., qui ὅ, τι τ' εὔξονται conj. || δυσθυμοῦντας AB, δυσφημοῦντας v (etiam m 2).

§ 27. γένηται AB, γίγνηται v (etiam m 2). || δύσχηστον m 2). || οὐθὲν] οὐ R. || προνομήει (sic!) R. || ἄν τέ τι m 2. || „ὡς ἄν γε τὶ κρεῖττον] Hinc multa desunt in M, nempe ad illa usque verba pag. 53. ὁ στρατηγὸς τότε etc." RIGALT. Scribere debebat pag. 28; nam in animo habuit XIII, 1. || μέλλει (-λη m 2 et B) τῶν παρόντων AB, τῶν παρόντων μέλλῃ v (etiam m 2). || ἐλύπησεν] ἑαυτῆς ἐν AB prono errore. || ὑστερήσαντάς μοι uno tenore AB; καὶ inserit etiam m 2. || στερήσαντας R.

§ 28. ἐκκλίσεις R, hinc ἐκλίσεις m 2! || ἢ] ἢ AB. || σπλάχνων (sic!) A. || ἄλλοι ὁμόρφῳ R. || „προσημαίνειν] Quae sequuntur usque ad ἐπειδὴ δὲ desiderantur in versione Camerarii." RIGALT. || ἀποθεώσεις K, ἀποθέσεις conj *Korais*. || δ'] δὲ hic quidem v.

Cap. XI. Titulus om AP.

§ 1. ἀναγκαιοτάτων AB, ἀναγκαίων v (etiam m 2). || καὶ ante περὶ τούτου e conj add *Korais*.

§ 2. ὁποίοις AB, τοίοις v (etiam m 2). || σφῶν ABENRsk,

σαφῶς r et alii codd ut videtur. || οἱ ante ἄνθρωποι add m 2. || ἴσασι B, ἴσασθαι (sic!) A, ἴσασιν etiam m 2.

§ 3. δ' εἰ (sic!) A, δ' ἢ B, δὲ v (etiam m 2). || Verba ἀναστήσας — πολεμίοις add ABCsk, om r et ceteri codd, ut videtur, omnes, nec *Saguntinus* nec *Camerarius* legit. || μενόντων] κενόντων R. || καταρρωδοῦσιν AB. || τῶν δὴ AB. || ταυτὸ (sic!) AB, αὐτὸ v. || ἂν post ἕως e conj add *Korais*. || δυσχωρίας ABCDk, δυσκολίας v, δυσχολίας m 2. || ἐμβαλὼν] βαλὼν AB. || τῆς εἰσβολῆς scripsi, ταῖς εἰςβολαῖς AB, ταῖς ἐμβολαῖς ceteri codd (etiam P et m 2), τῆς ἐμβολῆς sk e *Schwebelii* conj. || ᾗ] ἢ AB. || εἰσεῖλθε (sic!) R. || „τοὔμπροσθεν] Oscitanter scriptum in R εἰς τοὔνομα πρόσθεν." RIGALT. Et idem cum hoc signo ✳ ad marg m 2 allevit! || ζωγρείῳ NRsk et ad oram E cum γρ:, ζωγραφείῳ E, ζυγώγρῳ rP, ζωγρῷ A, ζώγρω B; „in ora veteris membr. repperi γρ. ζ˜ γρ˜." RIGALT. Et idem fere in marg P legitur: ζ γρ˜, quod ex huius quidem codicis scriptura ζωγροῦ legendum dicit *Huntzikerus*. *Saguntinus* vertendo „*velut in cavea quadam inclusum*" nostrum expressit, *Camerarius* ζωγρείᾳ legisse videtur: „*ubi ab hostibus capiantur vivi.*" || μὲν add AB, om v (etiam m 2). || παριὼν scripsi; παρὼν v, pro quo πρότερον conj *Korais*. || μὲν om K. || οἷς ABCDk, ὡς R, ὅς EKN, οἳ r, οἷ s. || προσελθὼν ABCDk, προελθὼν v. || τά τε add AB, om v (etiam m 2). || ἀπὸ μάχεσθαι r. || διέφθειρεν AB, διέφθειρε etiam m 2. || τοῦ ὅ, τι sk e *Schwebelii* conj, τοὺς ὅτι r et plerique codd ut videtur (etiam P et m 2), τοὺς ὅ,τι R, τουτὶ (sic!) AB, ἐς ὅτι EN. || διαθῆναι AB.

§ 4. ἕπεσθαι AB, ἔχεσθαι v (etiam m 2). || καὶ add AB, om v (etiam m 2). || „περιβλέπεσθαι δὲ] Male his verbis praefixus erat titulus in M et R." RIGALT. Nec aliter in AP. || τοὺς ante τόπους om k, errore. || χωρίων ABCsk, χῶρον rP et ceteri codd ut videtur, χώρον (sic!) m 2; δι' ὃν ἄγει χῶρον aperta interpolatione R. || ἐπιλογίζεσθαι AB, ὑπολογίζεσθαι v (etiam m 2). || δ' ὅτι hic quidem AB; ὑπολογίζεσθαί τε *Korais* e conj edidit. || ὑποστρέψει R. || ἤτοι, ut *Korais* e conj edidit, etiam AB; εἴτε v (etiam m 2). || πορείας καὶ τὰς ὑπερβολὰς omissis intermediis AB; hinc m 2 adscripsit ἢ εἰσβάλλοντο (sic!) προορᾶν καὶ εἰς τάς. || ἀπολίπειν (sic!) P.

§ 5. Ante τοῦ καταστρατηγεῖν add v (etiam m 2) περί,

quo retento *Schwebelius* post οὕτως e conj add ὡς obsequente *Korai*. Importunam particulam om AB. In K legitur καὶ περὶ τοῦ καταστρατηγεῖν τούτων ἕνεκα. || εἵνεκα AB. || τοῦ] τὸ AB. || οὕτω hic quidem AB. || ληφθεῖναι B.

§ 6. *Titulum* de suo addidisse videtur *Korais*. In rs Latinus praemittitur „*De nuntiis admittendis.*" || τὸν in A corr (sed m 1) ex τῶν. || τι add AB, om v, τὸ R et m 2. || ἐν ante κατασκην. add AB, om v (etiam m 2). || ἐπιστροφῆς (sic!) AB, ἐπὶ τροφῆς etiam m 2. || ὑπυρέταις B. || ἀνακόπειν A, ἀνακάπτειν R et m 2, ἀνακάμπτειν DEKN. Cfr. Leon. Tact. XVI, 21. || Ante εἰκότως add v καί, quo solus *Korais* offendit, om AB. || φθασθῆναι scripsi, φασθῆναι v (etiam AB), φρασθῆναι ex DR *Korais* edidit, qui πραχθῆναι conj. || πάρεισίν A, πάρεισιν B.

Cap. XII. § 1. πολεμίω AB. || ἀριστοποσίας AB. || νομίζητο R et m 2. || καὶ ante ἡνίκα e conj delet *Korais*. || ἡνίκα hic quidem v (etiam AB). || ἐθέλη AB, θέλῃ v (etiam m 2). || δὲ hic quidem v (etiam AB). || Verba τόπους — τινας om k, errore. || τὸ ἐξάγειν AB, ἐξάγειν v (etiam m 2). || φθάσωσιν νήστησιν AB.

§ 2. μικρῷ AB, σμικρῷ v (etiam m 2). || ἐνφαγόντες P. || ἐμφορτίσασθαι (ἐν- B) AB, ἐμφορτίσαι v (etiam m 2), ἐνφορτῶσαι R. || εἰσὶν A, εἴσιν B; εἰσὶ v. || καὶ AB, γὰρ καὶ v (etiam m 2). || τουθ' AB, τοῦτο v (etiam m 2). || τῆς] τὴν R. || ἐλλειπούσης ABR, ἐνλειπούσης r, ἐλλιπούσης s casu, k consulto. De ceteris codd nihil constat. || ἐν add ABCsk, om r et ceteri codd ut videtur (etiam m 2). || λαμβάνη AB, λαμβάνῃ e conj edidit *Korais*, λαμβάνει v (etiam m 2).

Cap. XIII. § 1. στρατεύματι scripsi, στρατεύμασι v (etiam AB). || ἀφιγμένης ABENRsk, ἀφιγμένοις r et ceteri codd (etiam m 2). || σφίσι (sic!) AB, εἴς τι v (etiam P et m 2). || δὴ ABENsk, δεῖ r P et ceteri codd (etiam m 2). || φαινέσθω e conj *Korais* scripsi, φαίνεσθαι v (etiam m 2), ἔσεσθαι M, om AB.

§ 2. ὑποταττομένων AB, ὑποτεταγμένων v (etiam m 2). || εὐθυμουμένου AB, εὐθύμου v (etiam m 2). || βλέποντος ABENsk, βλέποντες rP et alii codd (etiam m 2). || τὸ στρατόπεδον AB, στρατόπεδον v. || „ὡς οὐδενὸς ὄντος δεινοῦ] Haec omisit *Camerarius.*" *RIGALT.* || κακοῦ] καὶ B.

§ 3. *πολλοὶ καὶ*] *καὶ πολλοὶ* R et m 2. || *εἵνεκεν* AB. || *θαρροῦσαν* scripsi, *θαρσοῦσαν* v, *θάρσους* AB, omisso *αν* propter sequens *ἀνυπόκριτον*. Erraret, qui recepto substantivo aut *πλήρη* aliudve ejusmodi adjectivum aut post *ἀνυπόκριτον* substantivum *κήρυκα* esset additurus. || *ἀφομίαν* B. || *δὲ* hic quidem v (etiam AB). || *ἡ*] *οἱ* B. || *ἀμφοῖς* (sic!) m 2. || *ἃ* AB, *ὅτε* v (etiam m 2). An *οἷα*?

Cap. XIV. Titulum, qui in rAP ad sequens demum membrum *ὅτ' ἂν* etc. adscriptus legitur, tacite huc collocavit *Schwebelius*. *ΠΟΤΕ*] *τότε* A. || *ΔΕΙ* om EN.

§ 1. *ἀναθάρσησις* AB, *ἀναθάρρησις* v (etiam m 2). || *οὕτω* v (hic quidem etiam AB). || *πολέμων* AB, *πολεμίων* etiam m 2. || *δεῖ* om R. || *δειλοὺσ ἔσται* B, *δειλους ἔσται* A, *δειλοὺς ἔστι* r, *δειλούς ἐστι* m 2 sk. || *ἀλλὰ* hic quidem AB. || *θρασεῖς* ABKRk, *θαρσεῖς* v.

§ 2. *δὲ συμβαίνει* AB, *γὰρ συμβαίνει* v (etiam m 2). || „*ὥστε μηδὲν ἐθέλειν τολμᾶν καὶ οὕτως καταφρονεῖν*] Haec desunt in R.“ RIGALT. || *τ᾽ἀντίπαλα* (sic!) AB, tantum *τὰ* v (etiam m 2). || *αὐτὰ* scripsi, *αὖ τὰ* AB et ita *Korais* edidit e conj, *ἂν τὰ* v (etiam m 2).

§ 3. *Titulum* de suo addidisse videtur *Korais*. In rs Latinus praemittitur: „Militum animos ex captivorum adspectu excitari posse.“ || *ὅτε* hic quidem v (etiam m 2). || *ἔχοντα τὰ στρατεύματα* AB, *ἔχον τὸ στράτευμα* v (etiam m 2). || *διατετάρακται* ABDMk, *διαπέπρακται* rs, quod „omnes tuentur codices“ SCHWEBEL., qui *διατέτραπται* conjecit. || *δυνηθεὶς πῆ* (sic!) *λαβεῖν αἰχμαλώτους ὁ στρατηγὸς* AB, *εἰ δυνηθῇ* (-*θείη* k e conj, -*θεῖ* m 2) *ἐφόδῳ λαβεῖν ὁ στρατηγὸς αἰχμαλώτους* v (etiam m 2). || *ἀπὸ* hic quidem v (etiam m 2). || *διάκροβολισάμενος* (sic!) AB. || *γενναίους* ABRsk, *γενναίοις* r et ceteri codd ut videtur. || *παραχρῆμα* ABR, *παρὰ χρῆμα* v. || *φυλάττειν κελεύσας* AB, *κελεύσας φυλάττειν* v (etiam m 2). || *δὲ* hic quidem v (etiam AB). || *ἀγενεῖς* rP et alii codd ut videtur. || „*προαπειλήσας*] In M ita legitur *προσ λήσας* et in ora libri ad lacunam implendam ...*ομι*... vt sit *προσομιλήσας*. Prior lectio verior.“ RIGALT. || Verba *σφίσιν — προδουλώσας* om R. || *τοῦ φόβου* AB. || *προαγέτω*, quod jam *Portus conj*, ABk; *προσαγέτω* v. || *ἐνδεικνύμενος* AB, *δεικνύ*-

μενος v. || *ἀγενεῖς* P. || *καὶ ταπεινοὶ* om sk, errore. || *ἐστὶν ἄνδρας* AB, *ἄνδρας ἔστιν* rs, *ἄνδρας ἐστὶν* k. || *τῶν* ante *ἑκάστου* om A (add etiam B).

§ 4. *ἐπάναθαρρεῖ* (sic!) A. || *ἀεὶ* ABCs, *εἰ* v (etiam KP et m 2). || *ἐλπίζειν* K. || *μεῖζον γίγνεσθαι* ipse scripsi, *μεῖζον γενέσθαι* k e conj, *μεῖζον γίνεται* v (etiam KP et m 2), *μεῖζόν* (*μειζόν* B) *γε* ABC, quod non sufficit. Sed fortasse *γενήσεσθαι* scribendum fuit. || *τῆς ἀληθείας* k e conj *Schwebelii*, *ταῖς ἀληθείαις* v (etiam AB).

Cap. XV. Verba *τάξις δὲ οὐ μία πολέμου*, quae om rP et ceteri codd ut videtur nec Saguntinus et Camerarius habuerunt, add sk ex C et *Leone* Tact. XX, 182, quibuscum faciunt AB. || *δ'* AB, *δὲ* sk. || *στρατευομένους* AB, ut *Korais* e Leone l. c. edidit; *στρατευσαμένους* v (etiam m 2). || *καὶ παρὰ τοὺς τόπους* om sk, errore. || *ἀντιπολέμους* AB, *ἀντιπολεμίους* v (etiam m 2). || *αὐτῶν — τῶν καιρῶν* ABCDk, *αὐτὸν — τὸν καιρὸν* v. || *ἃ δ' ἂν — ἁρμόζοι* AB, *ἃ δ' — ἁρμόζει* v. || *παρατάξεσι* ABk, *παρατάξεσιν* rs. De ceteris codd nihil constat. || *ταῦθ'* A, *ταῦτα* v (etiam B). || *ἐν* om M.

Cap. XVI. Titulus: ΣΥΝΤΑΞΕΙ k e conj, *ΣΥΝΤΑΣΣΕΙ* rs. || *δ'* A, *δὲ* v (etiam B. || *δ'* AB, *δὲ* v. || Verba *κατὰ τὰς — ἵνα καὶ* om R et interpretatio *Camerarii*. || *ἐκπαρατάξεως* (*εως* corr ex *εισ*) B. || *ἐπικέρως* AB, *ἐπικαίρως* M. || *προσβάλλοντες*, quod *Schwebelius* e conj edidit obsequente *Korai*, AB; *προβάλλοντες* r et ceteri codd ut videtur. || *ἔτ'* AB, *ἔτι* v (etiam m 2). || *ἀποχρῆσθαι τῇ τῆς ἱππικῆς* (*ἱπι-* B) *ἐπιστήμῃ* AB, *ἀποχρῆσθαί τι τῆς ἱππικῆς ἐπιστήμης* v (etiam m 2).

Cap. XVII. *καὶ τοξότας* om AB. || *σφενδονήτας* R. || *τάξει* C, *ἄξει* AB, *στήσει* v (etiam m 2). || *κατόπι* r. || *ἀνὰ πόδα* Rk, *ἀνάποδα* rs, *ἀναπόδα* AB; de ceteris codd nihil constat. || *ἀνάστασιν* AB. || *βαλεῖν* AB. || *παραποσὶν* B. || *μὴν*, ut conj *Korais*, AB; *μὲν* v (etiam m 2). || *σφενδονηταὶ* AB. || *κυκλόσε τὸν δῖνον* emendavi in dissert. de script. milit. cod. Bern. p. 34[7]): *κυκλοσε τὸν δεινὸν* B, *κυκλοσετον δεινὸν* (sic!) A; *κύκλους τῶν λίνων* v (etiam m 2). || *ἑστώτων*] ἔστω τῶν AB. || χιλίων R. || *ἀντιπταιόντων* scripsi, *ἀντιπαιόντων* AB, ἀντιπιπτόντων v

(etiam m 2). || *κατασκοπὸν* B. || *μέσοις*, ut *Korais* e conj edidit, ABP; *τοῖς μέσοις* v. || *ὕψους* R. || *τοξεύσουσιν* B. || *καὶ μὴ πάνυ τι* ABCsk, *μὴ πάντη* r et alii codd ut videtur, *καὶ μὴ πάντη* ENP, *καὶ μὴ πάντη τι* m 2.

Cap. XVIII. Titulus totus deest in M. || *ΤΟΙΣ* om A. || *συμβαίνοι* B. || *γίγνεσθαι* AB, *γίνεσθαι* v. || *τραχέσιν* AB. || *κἂν*] *καὶ* R et m 2. || *πεδινὰ* AP, *πεδεινὰ* v (etiam B). || *ὀχθώδεις* ABMsk, *ὀχθώδη* rP et cederi codd ut videtur (etiam m 2). || *διακατέχῃ* k, *διακατέχη* AB, *διακατέχει* v. || *ἐπαγέτω* AB, ut sk e *Schwebelii* conj; *ἀπαγέτω* r et ceteri codd ut videtur (etiam m 2). || *βαλόντες* AB, *βάλλοντες* v (etiam m 2). || *ἂν* om AB. || *τυγχάνωσιν* ABENsk, *τυγχάνουσιν* v (etiam m 2).

Cap. XIX. Titulus: κόντων] *κτὸν* (sic!) MV, „*ἐν ἑτέροις ἀντιγράφοις* (*ἐν οἷς καὶ τὸ ἐμὸν*) *ΑΚΟΝΤΙΩΝ*“ KORAIS.

§ 1. *διαστήματα* AB, *διάστημα* v. || *τάξεις* ABCs, *πράξεις* rDP, *παρατάξεις* k e conj. || *ἐκκενώσωσιν* ABCsk, *ἐκκενώσας* rP et „codd reliqui omnes“ SCHWEBEL. || *προαγόντων*, ut *Korais* e conj edidit, AB; *προαγαγόντων* v. || *διεξίωσιν* (sic!) AB, *δείξωσι* v, *διήξωσι* k e conj. || *κάμπτειν* AB, *κατακάμπτειν* v. || *ἐστι* hic quidem v. || *φθάσουσιν*, ut *Korais* e conj edidit, AB; *φθάσωσιν* v.

§ 2. *λειμαίνονται* B. || *παραβιαζομένων* ABENR, *παραβιαζομένειν* P et „quidam libri Mss.“ SCHWEBEL.

§ 3. Ad *ἡ δὲ* etc. in A ad marginem rubro colore allitus est titulus: *περὶ σφενδόνων* (sic!). || *ἐστι* hic quidem v. || *ὥστ'* AB, *ὥστε* v. || *ἀπροοράτως ἀφυλάκτοις* ABCsk, *ἀφυλάκτως ἀπροοράτως* rP (etiam m 2), *ἀφυλάκτως καὶ ἀπροοράτως* EN. || *ἐμπίπτειν* ABCsk, *ἐμπίπτει* rP (etiam m 2). || *ῥύζον* M. || *τριβώμενον* B. || *ἐν τῷ ἀέρι* v; praepositionem om AB. || *τὸ* om P. || *μηδ'* A, *μὴδ'* B, *μηδὲ* v.

Cap. XX. Titulus: ἀπορεῖ A.

§ 1. *δ'*] *δὲ* v. || *οἱ μὲν πολέμιοι* et tum vice versa *οἱ δὲ πρωτοστάται* prono errore AB. || *ταύτῃ* k, *ταύτη* AB, *ταύτην* v. || *πορευέσθων* AB, *πορευέσθωσαν* v (etiam m 2). || *ἀνδρομήκεις] ἐπιμήκεις* v. *τοῖς μήκεσιν*] *τοῖς ἀνδρομήκεσιν* v. Mutandi ansam dedit *ἀνδρο-* errore cum substantivo *μήκεσιν* con-

junctum. || καὶ om A, add etiam m 2. || ὑπὲρ] ἐπὶ R et m 2. || ἄχρι hic quidem AB. || γίνωνται AB. || οὕτως ABr, οὕτω v. || ὡς εἰπεῖν ABCsk, ὡς εἶπον M, εἶπον rP. || οὐθὲν AB, οὐδὲν v. || πήσονται R.

§ 2. ἀκροβολιζέσθων AB, ἀκροβολιζέσθωσαν v. || ἐπιθέοντες, ut *Korais* e conj edidit, ABM; ἐπιθέντες v (etiam m 2). || ἀποχρήσθων AB, ἀποχρήσθωσαν v. || συνελαύνωνται rP et „quidam libri“ *Schwebel.*

Cap. XXI. Titulus: φοβουμένοις A, *ΦΟΒΟΥΜΕΝΟΣ* s, *ΦΟΒΟΥΜΕΝΟΝ* k.

§ 1. ἐπὶ [β] μῆκος ἐκτεινέτω [α] (α β m 2) A. || διαπεσόντας A m 2. || δ'] δὲν; τοῦτο δ' αὐτὸ inutiliter conj *Korais.* || πολεμίων, quod jam ante me invenit *Korais*, emendavi in dissertat. de cod. Bern. p. 32, quod etiam *Camerarius* legisse videtur vertendo „*adversariorum phalangem*“; πεζῶν v, πεδίων AB. || παθεῖν om M. || ὑποστέλλων] ἀποστέλλων v, pro quo *Korais* conj ἀποτείνων ἢ ἀποστενῶν, male utrumque. || ὑπερκεράσαντες A, ἐπικεράσαντες B. || προστατῶν R.

§ 2. μέντοι γε ipse scripsi, μὲν γὰρ v (etiam AB). || γὰρ] μὲν γὰρ v; priorem particulam om AB. || ἤτοι ABC, ἤδη v. || καὶ παρὰ τὰ κέρατα ipse scripsi, καὶ τὰ παρὰ κέρατα (vel παρακέρατα) v. In A tantum καὶ ἀναβιβάσας ἑκατέρωθεν, in B adeo καὶ ἑκατέρωθεν legitur verbis intermediis errore omissis. || παραστήσει M. || ἐγκλίναντας ed *Korais* e conj haud necessaria.

§ 3. στρατηγός τις] Ita emendavi l. c., γὰρ ὅστις v. Substantivum certe legisse videntur interpretes, *Saguntinus* „solertis vero erit *imperatoris*“, *Camerarius*, „sane est ingeniosus *imperator* is —, qui“ vertendo. || πολλοὺς ὁρῶν τοὺς πολεμίους ABC, ὁρῶν τοὺς πολεμίους πολλούς v. || ἐλάττωσιν AB. || ἢ] οἱ B, ὁ R. || παραποταμίαν B. || ὀφρὺν A. || ταξάμενος αὐτοῖς omissis intermediis rP et ceteri codd, ut videtur; ἀποθεῖται (sic!) ταύτῃ τὴν κύκλωσιν τῶν πολεμίων ἢ παρώρειαν ἐκλεξάμενος ex C, quocum consentiunt AB, reposuit s. Sed pro ἀπωθεῖται (sic k!) in tribus codd ἀποτελεῖται legitur. || ὑπερκεράσαι CEN (etiam

m 2) sk, ὑπερκεράστας rP, ὑπὲρ κέρας AB. || ἀποκολύσοντας s errore, ἀποκωλύσαντας P et m 2.

§ 4. στατηγικὴ AB. || αὐτῷ γε ABCENs, αὐτό γε rP et „alii". || Verba δυνατὸν — ἐκλέξασθαι om A. || τοὺς ante τόπους om B.

§ 5. δ'] δὲ hic quidem v, γὰρ K (et m 2). || οἵ AB, οἵγε v. || προσάγονται ABPr, προσάξονται v. || κατ' ἄνδρα ABCsk, κατὰ ἄνδρας rP et alii codd. || βουλομένους ABRs, βουλομένοις rDP et „omnes fere codd" (*Schwebel*), βουλόμενοι Korais e conj edidit. Fortasse excidit αὐτοὺς sive ante sive post βουλομένους. || κυρτούμενοι sk e mera conj. || ἐναπολείψονται M, qui etiam sequens τῷ om. || κόλπῳ ABMsk, κύκλῳ rP et alii codd (etiam m 2). || ἀλλήλαις, ut *Korais* edidit e conj, AB; ἀλλήλοις v.

§ 6. ἀντεπακτέον AB, αὐτοὺς τακτέον R, ἀντιτακτέον v (etiam m 2). || τῶν AB, τοῖν v, τοῖς P et m 2. || δυοῖν EMNRk. || τῷ] τὸ R. || δ'] δὲ v. || προβαλλέτω AB. || ἀντιπαρατεταγμένος A, ἀντιπαρατεταγμένους sed υ fere absterso B, ἀντιπαραταττομένοις v. || ἐναντίος AB, ut voluit *Korais; ἐναντίως* v. || ἱστάτω R. || ἢ] οἵ AB. || τὴν add AB, om v. || καὶ ante μηδὲν addi voluit *Korais*. || σηγματοειδοὺς (sic!) P. || ἐπὶ κέρως ex VI, 3. XVI. XXIII, 1 (et cfr. infra § 8) em *Schwebelius*, ἐπὶ κέρας v. || χώρας] χορείας AB. || ἀνελθεῖν] ἐλθεῖν v. || πράγματι A m 2. || ἐφέδρῳ] ἐφόδῳ EN et R in ora. || πρυσβαλλέτω ABCsk, περιβαλλέτω rP et ceteri codd, ut videtur; ἐφόδρω περιβαλέτω (sic!) m 2. || προάγουσιν AB et jam sk e conj, προσάγουσιν r et alii codd.

§ 7. διαμένωσιν scripsi e conj *Korais*; δὴ μένωσιν ABk, δὴ μένουσιν rsP et „omnes codd" *Schwebel.*, μὴ μένουσιν KR et ita legit *Camerarius* „Si cavae istius figurae instructionem *mutare* coeperint hostes" vertendo, male! || ἔνθα AB, ἐνταῦθα v (etiam m 2).

§ 8. εἰ om AB, add m 2. || προσβάλλει AB, προσβάλλῃ v, πρόσβαλῃ K, προσβάλοι k e conj. || κέρας AB, μέρος v. || κολνόμενοι s errore. || κέρως AB, κέρατος v.

§ 9. ὑποπόδα B. || καταπεπληγμένον, ut Korais e conj edi-

dit, AB; καταπεπληγμένων v. || ἐπιχώρησιν AB. || εἶτ' A, εἶθ' B, εἶτα v. || μεταβαλόμενον k e conj, μεταβαλλόμενον v. || ἐνίοτε] ἐνίους AB. || τὰς om R. || ἐπιχέονται ex mea em scripsi, ἐπικέονται rsP et alii, ἐπικέωνται AB, ἐπικέρονται DENR, ἐπιφέρονται k e conj. || ἐπιστρέψαντας ACsk, ἐπιστρέψανα (ultimum α in corr) B, ἐπιστρέψαντα rP et ceteri codd, ut videtur. || θάρσει AB, θαρσεῖν v.

Cap. XXII. Titulus deest in M. || In fine v add *ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΧΕΙΝ ΕΓΚΡΥΜΜΑΤΑ*, ante quod membrum Korais tacite inseruit *ΚΑΙ*.

§ 1. ἐπικουρήσαντας A m 2. || οὐκ ὀλίγον] ὀλίγων M (?). || κεκοπιακόσι hic quidem v. || τεταλαιπωρηκότας AB, κεκοπιακότας v, κοπιακότας m 2.

§ 2. δ' ἂν (sic!) B, δὲ ἂν v. || τούτου AB, τοῦτο v (etiam m 2). || ἐκ AB, εἰ v. || αὐτῷ δοκῇ A, αὐτῷ δοκεῖ B, δοκῇ αὐτῷ v. || ἐκπέμψαι AB, ἐκπέμψας m 2, ἐκπέμψῃ v, ἐκπέμψοι k e conj. || τι] τὸ AB. || τῆς αὐτοῦ k, τῆς αὐτοῦ v, utrumque om M. || στρατιᾶς ABM, et ita ed Korais e conj, στρατείας v. || παραγγεῖλαί τε] παραγγεῖλαι AB, παραγγείλας v (etiam m 2). || συμβάλῃ k e conj, συμβάλλῃ v, συμβάλλει M. || ἀναστάντας, ut *Korais* e conj edidit, AB; ἀναστήσαντας v, ἀναστήσοντας m 2. || ἐπάγεσθαι ex em *Schwebelii*, de qua tamen ipse dubitavit, scripsi; ἐπείγεσθαι v. || καθυστερεῖ R. || ποθὲν add AB, om v. || φυλὴν B. || ὁρμήσαιεν ABCsk, ορμῆσαι rP et ceteri codd, ut videtur.

§ 3. ἀπροορράτων ex mea em scripsi; ἀπειράστων v, ἀπειράτων conj *Korais*. Sed ipsum adjectivum vitiosum. Poterat etiam ἀπροσδοκήτων, ἀπροσλήπτων, ἀπρονοήτων scribi. || προλαμβάνουσαι AB, ὑπολαμβάνουσαι v. || οὗ] οὐ ABC, ἢ in C margine, ὃ rP et ceteri codd, ut videtur; ὧν sk ex *Schwebelii* em. || πήσονται R.

§ 4. δ' η A, δ' ἢ B, δὲ v (etiam m 2). || δραστικωτάτη AB, δραστηριωτάτη v. || τῶν om AB. || ἐπιβολὴ ABv, ἐπιβουλὴ ENR. || εἴ πη AB, καὶ εἰ v. || προεκπέμψαντι AB, προεκπέμψαι τι v (etiam m 2). || Verba τι — κελεῦσαι om M. || σύνταγμα AB, σύστημα v. || κελεύσας AB. || ἀναστάντας AB (in B ultimum α corr ex ε), ἀναστάντες v (etiam m 2). || ἂν om AB, ἐὰν v

(etiam m 2). || ἀπολείποιτο AB, ὑπολείποιτο v (etiam m 2). || δυναμένους P et m 2. || Verba ἐξ ἐναντίας — διὰ τοὺς om A prono errore, habet B. || „Ἐπικειμένους] Sequitur in M pars alicujus capitis, et caput fere integrum, cui titulus, περὶ τῶν μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐπιτρεχόντων πολεμίων τὰς χώρας ἡμῶν, καὶ τῆς μετὰ ἐγκρυμμάτων παρασκευῆς. Non esse Onosandri, stilus aperte indicat. cuius tamen sit nondum mihi liquido constat. Vide Notas.“ RIGALT. Sed in notis nihil ego inveni.

Cap. XXIII. Titulus: ΤΩΙ om sk. || ὑπακόοις A. || *ΟΜΩΣ*] ὃ μὲν A.

§ 1. τοῖς] τὴν R. || φιλοῖς (sic!) B. || τύχοι, ut *Korais* tacite edidit, AB; τύχῃ v. || ὤν] ων AB. || ἄνδρες scripsi, ἄνδρες v. || Verba λαιοῦ — ἐπὶ τοῦ om R, et eadem illa in A m 2 linea transfixit hac in margine addita nota: λει π΄. ἐν ἀντιγρ΄ i. e. λείπει ἐν ἀντιγράφῳ. Patet igitur malas illas correctiones, quibus m 2 optimum codicem inquinavit, aut ex ipso R aut ex gemino ejus transscriptas esse. || ἐάν τε κατ᾽] κἄν τε καὶ κατ᾽ AB, κἄν τε καὶ κατὰ v, κἄν τε κατὰ k e conj. || Verba κἄν τε — γιγνόμενον om R. || γινόμενον hic quidem AB. || ἐάν τε μὴ B, ἐάν τε μὴν (sed ν m 2 linea transfixo) A, κἄν τε μή v. || δὴ sk ex C, quocum faciunt AB; δεῖ rP et ceteri codd ut videtur. || ἀναγκαῖον εἰπεῖν (α β rubro colore m 2) A. || νῖκος A, νίκος B. || ὤρωρεν P, ὤρορεν m 2. || τοῦ om R, punctis m 2 notatum in A. || ποτ᾽] ποτε hic quidem v. || ἦν AB, ἢ m 2.

§ 2. κέρως ὄντος ἢ τὰ μέσα e conj scripsi non nimis certa, κέρως ἢ ἐπὶ τὰ μέσα v (etiam AB), quo tantum *Korais* offensus est, cujus hae sunt conjecturae: ἢ ἐπὶ τὰ μέσα ὄντος — ἢ τὰ μέσα ἔχοντος — ἢ τὰ μέσα συνέχοντος. || ὥσθ᾽ ἅμα B, ὥσθἅμα A, et ita legerunt interpretes *Saguntinus* „ita ut id *etiam* hostes ipsi audiant“ et *Camerarius* „*simul* ut hostest exaudiant“ vertendo atque edidit e conj *Korais*; ὡς θαῦμα v. || φίλοι R. || ἐπικηδεστέρους B. || ἀναθαροῦσι A. || γίγνωνται P. || ὁρμᾶν ABCsk, ὁρμᾷν rP et ceteri codd ut videtur (etiam m 2).

§ 3. συνήνεγκεν AB. || φιλλους AB, φίλους v (etiam m 2).

Cap. XXIV. Titulus: ΟΙΚΕΙΟΥΣ AENRsk, *οἴκους* rP et ceteri codd, ut videtur. *τάττει* A. || *τοὺς ἀδελφοὺς* B. || *παρὰ φιλίοις* A, *παραφιλίοις* B. || *ἐραστὰς παρὰ παιδικοῖς* add ABCsk, om rP et ceteri codd, ut videtur; punctis subscriptis notavit m 2. || *πλησίον τὸ*] *τὸ πλησίον* ABCs, *τοῦ πλησίον* rP et ceteri codd, ut videtur (etiam m 2), *τῷ πλησίον* k e conj. || *ὑπὲρ*] *ὑπὸ* AB. || *πρῶτος* etc. in ENR initium est capitis sequentis, et ita etiam legit *Camerarius* vertendo: „In fuga principem esse oportet Imperatorem!" || *ἄρξαι* AB, *ἄρξασθαι* v.

Cap. XXV. Titulus: ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ e conj sk, *τοῦ στρατοῦ* Ar et alii codd, *τοῦ στρατηγοῦ* ENR. || *ΕΙΤΕ ΑΛΛΗΣ* ex M add sk, om v etiam in AP. || *ΗΓΕΜΟΝΩΝ* sk e conj *Rigaltii*, *ἡμετέρων* v etiam AP.

§ 1. *καθέστηκε* k casu, ut videtur. || *πάντας* AB. || *ἀλλήλους ἐρωτώντων* AB, *ἐρωτώντων ἀλλήλους* v (etiam m 2) || *εἶθ'* AB, *εἶτα* v (etiam m 2). || *πλεῖον* AB, *πλέον* v (etiam m 2). || *δ'* AB, *δὲ* v.

§ 2. *δεῖ*] *εἰ* AB. || *δ'*] *δὲ* hic quidem v, etiam AB. || *τοῖς* sk ex M, *τοὺς* v, etiam AB. || *εἴτε αὐτοὺς τούτοις τοῖς κατόπιν* AB, prono errore. || *εἶθ'* AB, *εἶτα* v (etiam m 2). || *τοῖς*, quod *Schwebelius* e conj edidit, AB; *τοὺς* v (etiam P). || *ὑπὸ πόδας* A, *ὑπὸ πόδασ* B. || *παραπλησίου* AB, ut edidit *Korais* e conj, *παραπλήσιον* v, *τοῦ παραπλησίον* (sic!) m 2, *παρὰ τοῦ παραπλησίου* R. || *γινομένου* hic quidem v.

§ 3. *τῷ*, quod *Schwebelius* e conj edidit, ABP; *τὸν* v (etiam m 2). || *εἶθ'* AB, *εἶτα* v (etiam m 2). || Verba *καὶ τέταρτος πέμπτῳ* hic excidisse vidit *Korais*. || *ὁ πέμπτος τῷ ἕκτῳ* v; articulos om AB. || *καθ' ἕνα πάντες* sk ex C, quocum faciunt AB, *καθ' ἓν ἅπαντες* v (etiam P). || *ὥστε* hic quidem B. || *σημανθὲν* R. || *ὑπὸ*] *ἐπὶ* A.

Cap. XXVI. Titulus in AR praefixus demum est ante verba *ἵνα μὴ* etc. || *ΠΑΡΑΣΥΝΘΗΜΑΤΑ* EMN, *περὶ συνθημάτων* ceteri, etiam A.

§ 1. *γινέσθω* hic quidem AB. || *νεύματι* M, *νεύματος* rP et alii codd, ut videtur (etiam m 2); *νεῦμα* AB (hic quidem in *versus fine*). || *ὅπλου* R, quod haud scio an praeferendum sit.

περιφορᾷ conj *Korais*, male. || *γενομένου ποτὲ ταράχου* R. || *πιστεύσωσιν* A, sed *ν* finale lineis duabus m 1 transfixum.

§ 2. *δήπου* m 2. || *οὔτε γὰρ — δυνάμενοι*] *οὔτ' ἐχόντων λέγειν οὔτε ξυνιέναι δυναμένων* R. || *λέγει* B. || *τὸ*, quod om v, ipse addidi. || *κἂν — μέλλωσιν* AB, *καὶ — μέλλουσιν* v uno tenore.

Cap. XXVII. Titulus: παραλύειν M. || *ὑποχωρήσεσι* A. || *τὰς* ante *διώξεις*, quod *Korais* e conj intulit, etiam add AB, om v. || *ἵνα* hic quidem v. || *σφαλλόμενοι βλάπτωνται* ABMsk, *βλαπτόμενοι σφάλλωνται* rP (nisi quod *σφάλλονται*) et ceteri codd ut videtur (etiam m 2). || *πλείονά τε* Korais e conj edidit, *πλέονά τε* AB, *πλείονα δὲ* v (etiam m 2). || *κατορθοῦντες*] *καὶ ὀρθοῦντες* AB. || *ἐπιφαινόμενοι*] *ἐπιφερόμενοι* k tacite, errore ex sequentibus nato, ut videtur. || *ἀταράκτως* AB facili errore. || *αὖθις* om M. || *παλίντροπον* ABCsk, *παλίστροφον* r et ceteri codd ut videtur, *παλίνστροφον* P! || *λεγέτω* AB, *λεγόντων* v (etiam m 2). || *μηδ' ἐπιφαλέστερον* (sic!) B, *μηδὲ ἐπισφαλέστερον* v. || *λεγόντων μένειν ἐν τάξει μὴ ἐπισφαλέστερον* R.

Cap. XXVIII. Titulus: Περὶ τοῦ μὴ δι' etc. rP et alii codd, ut videtur; ineptam particulam om AEMNsk. || *τὸν* ante *στρατηγόν* om A. || *δ'*] *δὲ* hic quidem B. || *τῷ στρατηγῷ* ABCPsk, *τὸν στρατηγὸν* r et ceteri codd ut videtur. || *ῥαδία*] *ῥηϊδία* R, *ῥηιδία* m 2. || *δ'* B, *δὲ* v. || *θύγειν* B. || *λόχοις* R. || *αἰθύγμασι* hic quidem AB. || *δείματα*, ut *Korais* edidit e *Schwebelii* conj, AB; *δείγματα* rP et ceteri codd (etiam m 2). || *προεμπίπτοντα* AB, *προσεμπίπτοντα* v (etiam m 2). || *παράττει* P.

Cap. XXIX. Titulus in AR praefixus demum est ante *ἀνατεινόντων*.

§ 1. *καὶ* add AB, om v (punctis notatum m 2). Contra omnes, etiam AB, add *καὶ* ante *σὺν ἀλαλαγμῷ*, quod delevi. || *σὺν ἀλαλαγμῷ* ABEMNRsk, *σὺναλαγμῷ* r et alii codd ut videtur. || *ὄψεις* R. || *πάταγος* ABsk, *πάταγοι* EN, *πάγοι* rMP (etiam m 2).

§ 2. *ὑπὲρ* ABMsk, *ὑπὸ* rP et ceteri codd ut videtur. || Ante *πρὸς* v add *καὶ*, quod om AB. || *παρεγκλίνοντες* AB, *παρεκκλίνοντα* v (etiam m 2). || *ἐσμιγμέναι* B. || *ἐπάλληλα* AB, *πρὸς ἄλληλα* v (etiam m 2). || προεκπέμπει scripsi, προσεκπέμπει AB,

ἀντιπέμπει v. (etiam m 2). || ταυτὶ AB, ταυτῇ P, ταύτῃ v, ταῦτα k e conj. || εἰ γίγνοιτο ABsk, εἰ γίγνοιντο rP et alii codd ut videtur, ἐγίγνοντο ENR et m 2.

§ 3. δέ AB, ut conj *Korais*; δή v (etiam m 2). || ἐνίοτε δεῖ ποτὲ τὲ χρήσιμον R. || τὴν punctis subnotatum m 2. || ἐντὸς ABCsk, ἐγγὺς rP m 2 et ceteri codd ut videtur. || κατέχει ἄχρι B. || ὁποῖα A. || δ ὲ τέτακται K, unde *Korais* conj διατέτακται.

Cap. XXX. Titulus: ὠφελλει r, φίλος R. || *ΤΩΙ ΔΕΙΝΙ*] τῶν δεινῶν M. || *ΤΩΙ ΑΛΛΩΙ* ipse scripsi, *ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ* v. || *ΕΞΕΤΑΖΕΙΝ*] ἐξισάζειν M. || ἄρχοντα R. || εἶτά που τότε ABM, εἶτα τοῦ ποτὲ r, εἶτα τοῦ πότε PR (τοῦ ποτε m 2), εἶτα τοῦτο ποτὲ *Chokierius* ex sua interpolatione, εἶτα περὶ τοῦ πότε sk ex EN. || τίνας τίσιν ABMs, τίνα στήσειν rP et „omnes, quos quidem adhuc excutere licuit, codices" SCHWEBEL; τίνας τ ε τίσιν k e conj. || Post ὥσπερ v add γάρ, quod om AB et deleverat e conj *Korais*. || προκατανοήσαντα ABMsk, καταπρονοήσαντα rENP m 2. || ἄριστ' AB, ἄριστα v. || δόξαι AB, δόξῃ v (δόξῃ m 2). || „Quae post vocem πολλάκις sequuntur verba in ENR nec non in *Camerarii* versione desunt, quae vero pleniores codices recte servant." SCHWEBEL. Nominatim etiam ABP nec non *Nicolaus Saguntinus*. || ἤθη AB, ἔθη v.

Cap. XXXI. Titulus: ΠΡΟΤΕΡΕΥΩΣΙ Ak, προτερεύουσι v. || ἐλεγέσθαι (sic!) A.

§ 1. ἐπιλεγέσθω AB, ἐκλεγέσθω v (etiam m 2). || παρ' ὄρη, ἃ] Sic e conj scripsi; παρ ὄρη A, παρόρη B, παρόρια v (etiam m 2). || ἥκιστα v, hic quidem etiam AB. || τάγμασιν e conj scripsi, πράγμασιν v.

§ 2. ἀπολελείφθων AB, ἀπολελείφθωσαν v (etiam m 2). || ἀποσκευῆς AB, παρασκευῆς v (etiam m 2). || αὐτῷ B. || καταλειψομένους (linea et η ead m) B.

Cap. XXXII. Titulum om AENPR; in versionibus *Saguntini* et *Camerarii* hoc caput antecedenti connexum legitur.

§ 1. μὲν add AB, om v (etiam m 2). Sequentia AB ita exhibent: ἄρηται διακαθαιροῦντας, haud infrequenti errore. || φιλίων AB, φίλων v (etiam m 2). || ἐπαίνειν (sic!) B. || μᾶλλον

quod antecedentium literarum similitudo hausit, e conj addidi. || *πλεῖον* AB, *πλέον* v (etiam m 2).

§ 2. *ὅλοις*] *ὅπλοις* R. || *πῶς ἐνταῦθ' ἄν τις ᾖ* ego scripsi; *πῶς ἐνταῦθά τις ᾗ* AB, *πῶς ἐνταῦθα τῇ σῇ* v, *πῶς ἂν ἐνταῦθά τις ᾖ* k e conj. || *πῶς ἐνταῦθα τὸ νικᾶν τῇ φρονήσει* K. || *τοῦ ἡττᾶσθαι* AB. || *μαρτηρήσειεν* B.

§ 3. *φιλοτόλμως* AB, *φιλοτίμως* v (etiam m 2). || *ἐπιτρεπτέον*, ut *Schwebelius* e Porti conj edidit, B; *ἐπιστρεπτέον* A, *ἐπιτραπτέον* r et ceteri codd ut videtur (etiam m 2).

§ 4. *δ' ἁμαρτάνειν*] Ita hic quidem scripsi pro *δ' ἄν*, quod v, etiam in AB, legitur. Verbum necessarium v legitur post *δοκοῦσιν*, sed ibi om AB. || *τὸ νικᾶν* B.

§ 5. *ὁ ὄλεθρος*] *ὄλεθρος* ABCsk, om rP et ceteri codd ut videtur. || *κἂν μὴ*] *ἄν μοι* R. || *ἀπώλειά ποτ* A, *ἀπώλειά ποτ'* B. || *ἀποφράττωντας* (sic!) A. || *φιλίων* AB, *φίλων* v (etiam m 2). || *τῷ* ante *τάχα* add AB, om v (etiam m2). || Verba *τάχα — προδήλῳ τῷ* om B in textu, sed ead m adscripta ad marginem. Verba quae sequuntur post *ζητεῖν* usque ad *ἡσυχάζειν* om R et versio *Camerarii*.

§ 6. *ὑποδείκνυτο* R. || *ὁ* ante *ὄλεθρος* add B, om v (etiam A). || *μεθ' ἐξουσίασ* (sic!) B. || *ἐπικνειμένων* R. || *πᾶν* AB, *ἅπαν* v (etiam m 2). || *βούλονται* ABMsk, *βούλεται* rP et ceteri libri, ut videtur. || *διαθῆναι* AB. || *τοῖς δὲ μένουσιν*] *τοῖς δὲ φεύγουσιν* R.

§ 7. *πεπειμένοι* A. || *παρατάξεσιν* AB, *πράξεσιν* v (etiam m 2). || *δὲ εὐκλεῶς* hic quidem B. || *χείρον' ἀεὶ*] *χεῖρον εἰ* AB, *χείρονα ἀεὶ* v (etiam m 2).

§ 8. *πεῖσαι* (sic!) AB, *πείσει* v (etiam m 2). || *εἰ δὲ μή, ἀλλὰ μέντοι γ' ὡς πλείστους* ex mea conj scripsi, et tale quid legisse videtur Camerarius vertendo „Itaque optimum fuerit, si istam sententiam inserere cunctis Imperator possit, vel saltem quam plurimis.“ *ἐπεί τοῖς γ' ὡς πλείστους* AB, *ἐπεί τοί γε ὡς πλεῖστοι* v (etiam m 2, nisi quod *πλείστοι*), *εἰ δὲ μή, τούς γε πλείστους* conj *Korais*, qui etiam de delendis particulis *μέν* et *γάρ* cogitabat, ut uno tenore ἐπεί τοί γε ὡς πλεῖστοι ἢ παντελεῖς etc. decurrerent. || περιεποιήσατο AB, περιεποιήσαντο v

(etiam m 2). || περιέπεσε AB, περιέπεσον v (etiam m 2). || Verba περιεποιήσαντο — ἐλαττώμασι om R, et totum membrum ἢ γὰρ — περιέπεσεν deest in *Camerarii* versione.

§ 9. δ' ἐκ AB, δὲ ἐκ v. || πρὶν ἢ A, πρὴν ἢ B, πρινὴ v. || Ante στρατηγοῖς v (etiam m 2) add τοῖς, quod om AB. || ἐπίνοιαι νίκης scripsi e codicum optimorum vestigiis: ἐπινοία νι (hae duae literae in rasura) καὶ κ' ἀντιστρατηγήσεις A, ἐπινοία νίκαι κἄντι στρατηγήσεις (sic!) B, ἐπίνοιαι καὶ ἀντιστρατηγήσεις tantum v (etiam m 2). || θαυμασιώτεραι AB, θαυμασιώτεροι v (etiam m 2). || Post τοῖς add v (etiam m 2) εὖ, quod om AB. || ὑποσημῆναι λόγῳ AB, ἐπισημῆναι (?) λόγῳ C, ἐπισημᾶναι tantum v (etiam m 2, nisi quod ἐπισημάναι). || ἢ om AB.

§ 10. πάντ'] πάντα v (hic quidem etiam AB). || ἐξηρτυμένοι, quod *Schwebelius* e conj edidit, AB; ἐξηρτημένοι r et ceteri codd ut videtur, ἐξηρτήμενοι P. || ὃ ante ἀναγκάζονται om B. || πολλὰ καὶ] πολλάκις C teste Schwebelio. || ἐπείγονται r, ἐπάγονται M. || εἰσφερόμενοι AB, ἐπιφερόμενοι v (etiam m 2). || ἀλλὰ AB, ἀλλὰ καὶ v (etiam m 2). || οἱ μὲν στρατηγοὶ τὴν δύναμιν AB. || ἀποβαινόντων ABCsk, ἀπομενόντων rP et ceteri codd, ut videtur. || ἡ ante μνήμη om AB.

Cap. XXXIII. §. 1. δ'] δὲ v (hic quidem etiam AB). || ἢ (ἢ A) τολμηρότερον AB, uti jam conj *Koraïs*; ἢ μὴ τολμηρότερον v (etiam m 2). || τοῦ om R et m 2. || κατὰ AB, καὶ κατὰ v (etiam m 2). || ἀνυπέρβλητον ABMsk, ὑπέρβλητον r et ceteri codd ut videtur. || εἰσενέγκαιτο, ut *Korais* e conj edidit, AB; εἰσηνέγκατο v. || ἡ ante γνώμη et τῆς ante ῥώμης add AB, om v. || ἀνδρίᾳ δρᾶσαί τι] ἀνδρᾶσαί τι A, ἀνδρᾶσαι τί B. || κρείττων conj *Korais*, male.

§ 2. τοὺς ναύτας ABCsk, τοῖς ναύταις rP m 2 et „plerique codd.“ *Schwebelius.* || τοῦτον, εἰ στρατηγός AB, τοῦτο ποιεῖ στρατηγός, εἰ v (etiam m 2). || ἢ τῶν ὅλων ex mea conj posui; ἢ γὰρ τῶν ἀμεινόνων v, ἡ τῶν ἀμεινόνων AB, ἡ τῶν ἀμυνόντων M, quorum neutrum ferri potest.

§ 3. τοῦτο τῷ] τῷ tantum AB, τὸ tantum v (etiam m 2). *Korais*, qui etiam ex K ἐμπαραβάλλεσθαι scripsit, τὸ ante τὸν στρατηγὸν addidit. || πεφρόντικε hic quidem v. || Verba τοῦ

σύμπαντος —τεθνήξεται om ENPRV et versio *Camerarii.* || *δ'* add AB, om v. || *σοῦτον* A.

§ 4. *ὥστ' ἂν* AB, *ὥστε* v (etiam m 2). || *τοῖς πολεμίοις* ABCsk, *τῶν πολεμίων* rP et „libri scripti“ SCHWEBEL. || *αὐτὸσ* B. || *εἰργάσθαι*, ut sk e Porti conj, AB; *εἴργασται* rP et „omnes libri “SCHWEBEL; *ἤργασται* R. || Ante *καὶ* adjectivum, quale est *ἄλογος*, excidisse videtur. *Korais καὶ* delendum censuit.

§ 5. *ἐπιφαίνειν* AB, *ὑποφαίνειν* v (etiam m 2). || *δεῖ*] *δὴ* AB. || *ἐκκαλῆται* Bsk, *ἐκκαλῆται* corr ex *ἐκκαλεῖται* A, *ἐκκαλεῖται* rP et ceteri codd ut videtur || *δ'*] *δὲ* hic quidem v. || *μηδὲ αὑτὸν* v, *μηδὲ αὐτὸν* R, *μὴ δ' αὐτὸν* AB. || *αἴ, ζεῖν σώζομεν οὐδὲ* (sic!) R. || *καὶ* add AB, om v; sed legisse videtur et *Saguntinus* „vitae *quoque* suae prospiciat“ et *Camerarius* „suam *etiam* ipse vitam conservare debet“ vertendo. || *φιλίων* AB, *φίλων* v (etiam m 2).

§ 6. *ἀποδειλιῶσι* hic quidem AB. || *παρακαλεῖν τοὺς μέλλοντας ἀναπληροῦν τι ἐλλεῖπον* MR; nec aliter *Camerarius* verba conjunxit vertendo „accersere quibus imminuti ordines expleantur“. || *παρακαλλεῖν* priore *λ* m 2 transfixo A. || *κάμνουσι* hic quidem v.

Cap. XXXIV. Titulus in rs et libris, etiam A, demum ante verba *τῶν μὲν ἰδιωτῶν* § 2 legitur, quibus etiam verbis caput ipsum initium capit, antecedentibus *ἀνακαλεσάμενος — ἡγεμονίαι* cum superiore capite conjunctis sub hac inscriptione: *Officium imperatoris pugna diremta.* Recte distinxit *Korais.*

§ 1. *πομπαῖς* AB. || *χρῆσθαι* sk ex C, *χρηστὴ* A, *χρηστὰ* v etiam BP. || *πάρεστι* hic quidem v. || *ἐπαγγελλόμενος* AB, *ἐπαγγειλάμενος* v (etiam m 2).

§. 2. *τὰ* ante *πάτρια* add EMN, om v, etiam ABP. || *κατὰ τὰ*] *τὰ* tantum AB, utrumque om v. Scribi etiam poterat *καὶ αἱ παρ' ἑκάστοις νόμιμαι.* || *στρατηγικαὶ* ABENRsk, *στρατηγικαῖς* rP et ceteri codd ut videtur (etiam m 2). || *δ'*] *δὲ* hic quidem v. || *πανοπλίαι* ENRsk, *πανοπλίας* AB, *πανοπλίαις* rP et ceteri codd ut videtur (etiam m 2). || *λοχαγίαι* om P. || *τάξεων* in *AB junctum cum λοχαγίαι*, *τάξεως* v (etiam m 2). || *αἱ* ante *ἄλλαι add AB*, om v. || *τῶν μὲν ἰδιωτῶν.* His verbis ante Koraim

v, etiam in A, et novum caput incipere et titulum praefigi supra monui. || ἀνδραγαθήμασιν M. || δ'] δὲ hic quidem v. || ἀριστεύσασιν ABCENsk, ἀριστεύουσιν r, ἀριστεύουσι P. || ἀμοιβαί AB, αἱ ἀμοιβαί v (etiam m 2). || τέ tantum B, τε καὶ v (etiam A). Et hic copulam et illic articulum tollendum esse vidit etiam *Korais*. || τὸ] τὶ k tacite, errore, ut videtur.

§ 3. οἱ δ'] οἱ δὲ hic quidem v.

§ 4. ἔνθα AB, ἐνταῦθα v (etiam m 2). || καὶ bis A. || ἐκτίνειν, ut *Korais* e conj edidit, AB; ἐκτείνειν v (etiam m 2). || ἐπικαρπίαν ABMrsk, ἐπικαρδίαν P, ἐπὶ καρδίαν ENRV. || ἀποδιδόναι· τὰ γὰρ τῶν πολεμίων ἐπιτρεπέτω τοῖς AB, ἀποδιδόναι τὰ τῶν πολεμίων. Ἐπιτρεπέτω δὲ τοῖς v (etiam m 2). || ἁρπάζειν m 2. || ἢ χάρακος AB. || ὁτὲ scripsi, ὅτε ABMs, ὅτι rP et alii codd, ἔτι DERNk. || Verba βουλεύειν — μάλιστα om AB.

§ 5. συνοίσοι k e conj, συνοίσει v (etiam AB). || θηρίων AB, θηρίον v (etiam m 2). || ἡττωμένων AB. || προτροπὴν AB, προνομὴν v (etiam m 2.) || τι add AB, om v (etiam m 2).

Cap. XXXV. Titulus tantum ex V in rsk receptus est, om etiam in A.

§ 1. οὐδ' ἀεὶ B, οὐδ αἰεὶ (sic!) A, οὐδ' ἐπὶ v (etiam m 2). || δ' οὐ AB, δὲ οὐ v (etiam m 2).

§ 2. πάνθ' AB, πάντα v.

§ 3. γνώη AB, γνοίη v (etiam m 2). || εἰ τὰ AB, εἴτε v (etiam m 2). || ὧν om rP et alii codd ut videtur (etiam m 2), add ABMsk. || οὔ γέ μην ἐστὶν r et codd ut videtur, οὔ γέ μήν ἐστι sk e conj, οὔτε μήν ἐστι AB. || πολέμῳ *Korais* e conj scripsit, sine causa. || δαψιλείαν AB. || ἀνεπικώλυτον, quod *Korais* e conj reposuit, AB; ἐπικωλυτὸν rs et ceteri codd ut videtur. || παρ' αὐτοὺς A, πὰρ αὐτοὺς B. || ἡττωμένων AB. || ὠφέλιαι B. || σφίσιν rs, σφίσι ABk.

§ 4. Nec *titulum* nec intercapedinem quidem habet A. || δ'] δὲ hic quidem v. || συνεστὼς ABCsk, συνετὸς rEMNV (etiam m 2), συνεςτὸς P, συνεχῶς R(?). || μάλιστα — συμμάχους] Ita locum, de quo jam *Schwebelius* et *Korais* dubitaverunt, restitui; μάλιστα μὲν τούς, πρὸς οὓς ἐστιν ὁ πόλεμος, κἂν δοκήσῃ τοῖς συμμάχοις v (etiam m 2), quam scripturam etiam veteres *interpretes habuisse* videntur; aliquid veri in AB remansit, ubi

m 2) sk, ὑπερκεράσταϛ rP, ὑπὲρ κέρας AB. || ἀποκολύσοντας s errore, ἀποκωλύσαντας P et m 2.

§ 4. στατηγικὴ AB. || αὐτῷ γε ABCENs, αὐτό γε rP et „alii". || Verba δυνατὸν — ἐκλέξασθαι om A. || τοὺς ante τόπους om B.

§ 5. δ'] δὲ hic quidem v, γὰρ K (et m 2). || οἵ AB, οἵγε v. || προσάγονται ABPr, προσάξονται v. || κατ' ἄνδρα ABCsk, κατὰ ἄνδρας rP et alii codd. || βουλομένους ABRs, βουλομένοις rDP et „omnes fere codd" (*Schwebel*), βουλόμενοι Korais e conj edidit. Fortasse excidit αὐτοὺς sive ante sive post βουλομένους. || κυρτούμενοι sk e mera conj. || ἐναπολείψονται M, qui etiam sequens τῷ om. || κόλπῳ ABMsk, κύκλῳ rP et alii codd (etiam m 2). || ἀλλήλαις, ut *Korais* edidit e conj, AB; ἀλλήλοις v.

§ 6. ἀντεπακτέον AB, αὐτοὺς τακτέον R, ἀντιτακτέον v (etiam m 2). || τῶν AB, τοῖν v, τοῖς P et m 2. || δυοῖν EMNRk. || τῷ] τὸ R. || δ'] δὲ v. || προβαλλέτω AB. || ἀντιπαρατεταγμένος A, ἀντιπαρατεταγμένους sed *υ* fere absterso B, ἀντιπαραταττομένοις v. || ἐναντίος AB, ut voluit *Korais; ἐναντίως* v. || ἱστάτω R. || ἢ] οἵ AB. || τὴν add AB, om v. || καὶ ante μηδὲν addi voluit *Korais*. || σηγματοειδοὺς (sic!) P. || ἐπὶ κέρως ex VI, 3. XVI. XXIII, 1 (et cfr. infra § 8) em *Schwebelius*, ἐπὶ κέρας v. || χώρας] χορείας AB. || ἀνελθεῖν] ἐλθεῖν v. || πράγματι A m 2. || ἐφέδρῳ] ἐφόδῳ EN et R in ora. || πρυσβαλλέτω ABCsk, περιβαλλέτω rP et ceteri codd, ut videtur; ἐφόδρω περιβαλέτω (sic!) m 2. || προάγουσιν AB et jam sk e conj, προσάγουσιν r et alii codd.

§ 7. διαμένωσιν scripsi e conj *Korais*; δὴ μένωσιν ABk, δὴ μένουσιν rsP et „omnes codd" *Schwebel.*, μὴ μένουσιν KR et ita legit *Camerarius* „Si cavae istius figurae instructionem *mutare* coeperint hostes" vertendo, male! || ἔνθα AB, ἐνταῦθα v (etiam m 2).

§ 8. εἰ om AB, add m 2. || προσβάλλει AB, προσβάλλῃ v, πρόσβάλῃ K, προσβάλοι k e conj. || κέρας AB, μέρος v. || κολύόμενοι s errore. || κέρως AB, κέρατος v.

§ 9. ὑποπόδα B. || καταπεπληγμένον, ut *Korais* e conj edi-

Cap. XXXVII. Titulus: ἀφύλακτος ARk, ἀφύλακτον P.

§ 1. μηδ' bis A, μήδ' bis B, μήτ' bis v (etiam m 2). || ἐν ante εἰρήνῃ in A delet m 2.

§ 2. οὔτ' scripsi, οὐκ AB, ὄντ' m 2, οὐδ' k e conj. || τι om R et m 2. || ὕποπτον sk ex C, αὔτοπτον v, etiam ABP. || τὸ ἀπὸ τῶν] τῶν ἀπόντων AB, τὸ ὑπὸ τῶν R.

§ 3. ἀδικῆσαι ABCsk, ἀδικεῖσθαι rENP et ceteri codd ut videtur, ἀδικῆσθαι m 2. || ἀπαχθὲς r et quidam codd ut videtur. || οὕτως rP et alii codd ut videtur. || παρὰ σπονδῆσαι B. || ἀπολείπει AB, διαλείποι r, ἐπιλείποι s, ἐπιλείπει k e conj (etiam m 2); de codd non constat.

§ 4. τοῖς θεοῖς, ut *Korais* e conj edidit, AB; τοὺς θεοὺς v (etiam m 2). || ἐκδικία A. || εὐσεβὲς AB, εὐσεβῆ v (etiam m 2). || Post ἀσφαλῆ, quod consulto reliqui, ποιοῦσιν seu tale quid excidisse videtur.

§ 5. ἀνοήτων ἐστὶν AB, cuius „scripturae apparet etiam in V vestigium.“ RIGALT. ἀνόητόν ἐστιν v (etiam m 2). || τοῦ τοὺς ABKk, τούτους rs et ceteri codd ut videtur. || τοὺς — κινδύνους AB, τοῦ — κινδύνου v (etiam m2). || αὐτοὺς] αὐτὸς R et m 2. || τῷ] τὸ R. || ἀπόλυσθαι P. || ἐξὸν, ut *Korais* e conj collato Leone Tact. XVI, 20 edidit, AB; ἐξ ὧν v. || τῶν, quod e conj *Korais* adjecit, add ABR; om v. || αὐτοί τε] αὐτοῖς AB (sed οι in B in rasura), αὐτός τε R et m 2. || πταίσαιειν (sic) s errore. || ἀσεβήσουσι. τῷ καὶ εἰ ἐδυνήθησαν tantum AB, omissis intermediis, quae — τε οἱ πολέμιοι τῷ ἐπιχειρῆσαι καὶ δοκεῖν πεποιηκέναι — m 2 in A ad marginem adscripsit. Hinc etiam factum videtur, quod v ante εἰ ἐδυνήθησαν additur καί, quam particulam delendam vidit *Korais*.

Cap. XXXVIII. Titulus: τὰς om A.

§ 1. προχωρούσαις m 2. || προσφερέσθων AB. || προσαγάγοιτο AB, προσάγοιτο v. || ἢ s errore. || τοῦ τῶν, ut *Korais* e conj edidit, AB; τούτων v (etiam m 2). || τεύξεσθαι AB et jam sk e *Schwebelii* conj, τεύξασθαι v (etiam m 2). || προσάγεται AB, προσάγει v (etiam m 2). || αὐτοὺς ἑκόντας sk ex C, οὕτως ἔχοντας v, ἔχοντας tantum AB.

§ 2. δὲ om B. || πικρῶς (in B ω corr ex ο) — πολεμικῶς, ut *Korais* e conj edidit, ABC; πικρὸς — πολεμικὸς v. || καὶ

πολεμικὸς εὐθὺς R. || κατασκάπτων AB, κατακόπτων v. || αὑτῷ ἐπίπονον AB, ἐπίπονον αὐτῷ vel αὑτῷ v.

§ 3. ἀπαραίτητόν AB, ἀπαραίτητός v (etiam m 2). || ὑποχειρίων, ut sk e *Schwebelii* conj, etiam AB; ὑποχείρων rP m 2 et ceteri codd, ut videtur.

§ 4. οὐθὲν — φόβος om R et versio *Camerarii*. || ὥς s errore. || κακῶν AB, κακῶς v. || ἢ s errore. || καθυφέσθαι AB.

§ 5. δ'] δὲ hic quidem v.

§ 6. πολιορκία B. || τοῖς ὧδε AB, τοιοῖσδε v (etiam m 2). || τεθηριωμένοις ABMsk, τεθηρωμένοις rP et ceteri codd ut videtur, τεθειραμένοις R. || ταλαίπωροι BCDk, ταλαίποροι (ω ead m) A, om v. || ποτὲ AB, πολλοὶ r et m 2, πολλαὶ sk tacite, πολὺ M. || σφαλεραί k e conj, σφαλερώτεραι v (etiam A), ἀσφαλερώτεραι B.

§ 7. In A nec *titulus* nec intervallum conspicitur; in rs *titulus* latine legitur „fidem proditoribus esse servandam". || τὰς δὲ B. || ἵν' AB, ἵνα v. || ἑλόμενοι AB, ἑλομένοις v (etiam m 2). || τρέπονται P. || ὅ] ἢ R. || χαρίζεσθαι R.

§ 8. ἐκτίνειν, ut *Korais* tacite edidit, AB; ἐκτείνειν v.

Cap. XXXIX. Titulum om AEMNR. || *ΤΗΣ ΤΩΝ ΑΣΤΡΩΝ* tacite k, τῆς ἀστρώς rP, *ΤΟΥ ΑΣΤΡΩΟΥ* s.

§ 1. προδοσίας ABENRsk, προδοσίᾳ r et ceteri codd ut videtur, προδοσία P. || τῶν πόλεων sk e *Schwebelii* conj, et ita jam *Camerarius* vertendo „ad — occupandas noctu *urbes*" legit; τῶν πολεμίων AP et ceteri codd ut videtur, πολεμίων tantum r, nec aliter *Saguntinus* „ad nocturnas *hostium* opprimendorum occasiones"; τῶν πολέμων certe B. || ἐπιβολὰς ABsk, ἐπιβουλὰς r „atque libri scripti tantum non omnes" SCHWEBEL.

§ 2. ἔστιν AB, ἔστι v. || ὁπόστην ABk, ὁποστὴν Ms, ὅπως τὴν r et ceteri codd ut videtur. || τις om Kk. || κατασφαξειν (sic!) A. || ἀντιπραττόντων ABMsk, ἀντιπαραταττόντων r m 2 et ceteri codd ut videtur. || φρουρὰ R. || ἔνδων (in B δ corr, ut videtur, ex τ) AB. || κἄπειτα ABCKk, κἀπὶ v (etiam m 2); δυεῖν ABC; κἄπειτα δυοῖν k e conj, κἀπιδυεῖν r, κἀπιδυοῖν EN, κἀπὶ δυοῖν Rs. || ἤτοι, ut *Korais* e conj edidit, AB; εἴτε v (*etiam m 2*). || προσπελάσαντα] προσπερὰς (sic!) R. An latet πρὸς πύλας? || τὸν — στρατὸν AB, τῷ στρατηγῷ v (etiam

m 2). || πρὶν ἢ AB, πρινὴ v (etiam k!). || ἢ] ἢ A. || ὑστερήσαντα ARsk, ὑστερήσαντας r B et ceteri codd ut videtur. || προκειμένων] προειρημένων R.

§ 3. καὶ add ABM, om v (etiam m 2). || ὅθεν AB, ὅσον v (etiam m 2) errore ex sequentibus oriundo; ὅσων Kk. || καὶ τῶν e conjectura addidi, om etiam AB. || τῆς ὥρας AB, τὴν ὥραν v (etiam m 2). || ὅσον AB, ὅσην v. || τὴν add AB, om v (etiam m 2). || ὁρῶν AB. || καὶ πόσον AB, καὶ tantum v (etiam m 2). || συλλογισάμενον ABCsk, συλλογισάμενος rP m 2 et ceteri codd ut videtur. || προσιόντα e conj scripsi, προσιόντας v. || τείχων B.

§ 4. *Titulum* tacite add k, e solo *Saguntino*, ut videtur, qui hunc praemisit: „*De vrbe interdiu occupanda.*" || ἅπαντας om R, delet m 2. || αἰφνιδίοις AB. An αἰφνίδιος? || γένηται AB, γίγνηται v (etiam m 2).

§ 5. κἂν μὴ om AB, add etiam m 2. || πορρήσεωσ B. || ὡς tacite om sk, errore, ut videtur. || προσβάλλοντα] προςβάλλειν τὰ AB, προβάλλοντα P. || δ' ὅτ' ἂν hic quidem AB, δὲ ὅταν v. || δοκεῖ R. || φίλιον = φίλων scriptum in B.

§ 6. αἴγε AB. || ἀπρόληπτοι, ut *Korais* e conj edidit, etiam AB; ἀπρόσληπτοι v (etiam m 2). || ἕως AB, ὡς v (etiam m 2). || συνθεωρήσουσιν P. || αὑτοὺς] αὐτοὺς v (etiam m 2), αὐτὸς AB.

§ 7. δἰὸ (sic!) A. || ὑπέταξεν P.

Cap. XL. Titulum om A (nisi quod *Π* rubro colore ante πολιορκία allevit m 2) EFMNR et versio *Camerarii.*

§ 1. στρατιωτῶν e conj scripsi; στρατηγῶν v, etiam AB. || οἷ ABMsk, οἵ r et alii codd ut videtur, ὅ,τι R, εἰ EN. || γινώσκη hic quidem B. || τὸ ἐπιβουλεῦον· ὁ μὲν γὰρ AB, · τὸ ἐπιβουλευόμενον γὰρ rDP m 2 et ceteri codd ut videtur, · τὸ ἐπιβουλεῦον γὰρ Ms, τὸ ἐπιβουλεῦον . Ὁ γὰρ k e conj.

§ 2. αὐτὸ R. || δόξει rP. || τὸ κινδυνεῦον R. || ὑπάρχω B. || φθάσας δρᾶσαί τι e conj scripsi; φθάσαι καί τι δρᾶσαι v, ubi „male abundare" copulam *Korais* dicit, φθάσας καί τι δρᾶσαι M, φθάσαι ἢ δρᾶσαι K, φθάσαι δρᾶσαι tantum ABP.

§. 3. μυχανὰς B. || χεῖρας σφίσιν v. || τοῦτο hic quidem v.

Cap. XLI. Titulum om AENR et versiones *Saguntini* atque *Camerarii.*

§ 1. τολμήσειν R, τολμήσειεν m 2. || ταῖς πύλαις v; arti-

περιφορᾷ conj *Korais*, male. || *γενομένου ποτὲ ταράχου* R. || *πιστεύσωσιν* A, sed *ν* finale lineis duabus m 1 transfixum.

§ 2. *δήπου* m 2. || *οὔτε γὰρ — δυνάμενοι*] *οὔτ' ἐχόντων λέγειν οὔτε ξυνιέναι δυναμένων* R. || *λέγει* B. || *τὸ*, quod om v, ipse addidi. || *κἂν — μέλλωσιν* AB, *καὶ — μέλλουσιν* v uno tenore.

Cap. XXVII. Titulus: παραλύειν M. || *ὑποχωρήσεσι* A. || *τὰς* ante *διώξεις*, quod *Korais* e conj intulit, etiam add AB, om v. || *ἵνα* hic quidem v. || *σφαλλόμενοι βλάπτωνται* ABMsk, *βλαπτόμενοι σφάλλωνται* rP (nisi quod *σφάλλονται*) et ceteri codd ut videtur (etiam m 2). || *πλείονά τε* Korais e conj edidit, *πλέονά τε* AB, *πλείονα δὲ* v (etiam m 2). || *κατορθοῦντες*] *καὶ ὀρθοῦντες* AB. || *ἐπιφαινόμενοι*] *ἐπιφερόμενοι* k tacite, errore ex sequentibus nato, ut videtur. || *ἀταράκτως* AB facili errore. || *αὖθις* om M. || *παλίντροπον* ABCsk, *παλίστροφον* r et ceteri codd ut videtur, *παλίνστροφον* P: || *λεγέτω* AB, *λεγόντων* v (etiam m 2). || *μηδ' ἐπιφαλέστερον* (sic!) B, *μηδὲ ἐπισφαλέστερον* v. || *λεγόντων μένειν ἐν τάξει μὴ ἐπισφαλέστερον* R.

Cap. XXVIII. Titulus: Περὶ τοῦ μὴ δι' etc. rP et alii codd, ut videtur; ineptam particulam om AEMNsk. || *τὸν* ante *στρατηγόν* om A. || *δ'*] *δὲ* hic quidem B. || *τῷ στρατηγῷ* ABCPsk, *τὸν στρατηγὸν* r et ceteri codd ut videtur. || *ῥᾳδία*] *ῥηϊδία* R, *ῥηιδία* m 2. || *δ'* B, *δὲ* v. || *θύγειν* B. || *λόχοις* R. || *αἰθύγμασι* hic quidem AB. || *δείματα*, ut *Korais* edidit e *Schwebelii* conj, AB; *δείγματα* rP et ceteri codd (etiam m 2). || *προεμπίπτοντα* AB, *προσεμπίπτοντα* v (etiam m 2). || *παράττει* P.

Cap. XXIX. Titulus in AR praefixus demum est ante *ἀνατεινόντων*.

§ 1. *καὶ* add AB, om v (punctis notatum m 2). Contra omnes, etiam AB, add *καὶ* ante *σὺν ἀλαλαγμῷ*, quod delevi. || *σὺν ἀλαλαγμῷ* ABEMNRsk, *σὺναλαγμῷ* r et alii codd ut videtur. || *ὄψεις* R. || *πάταγος* ABsk, *πάταγοι* EN, *πάγοι* rMP (etiam m 2).

§ 2. *ὑπὲρ* ABMsk, *ὑπὸ* rP et ceteri codd ut videtur. || Ante *πρὸς* v add *καί*, quod om AB. || *παρεγκλίνοντες* AB, *παρεκκλίνοντα* v (etiam m 2). || *ἐσμιγμέναι* B. || *ἐπάλληλα* AB, *πρὸς ἄλληλα* v (etiam m 2). || προεκπέμπει scripsi, *προσεκπέμπει* AB,

τῆς AB, ut jam sk e conj; τοῖς r et alii codd ut videtur. || ἀρχιτεκτόνων AB, ἀρχιτεκτονιῶν P, ἀρχιτεκτονικῶν v. || ἐπινοίαϑ' A, ἐπινοίατ' B.

§ 4. δ' A, δι' B, δὲ v (etiam m 2). || τοιόνδε v, hic quidem etiam AB. || εἰ AB, εἴγε v (etiam m 2). || προσβάλλειν, ut sk e conj, AB; προβάλλειν r m 2 et codd „tantum non omnes" SCHWEBEL. || ἄλλως ABRsk, ἄλλος rP et ceteri codd ut videtur. || εὐπορήσειεν ἐν e conj scripsi; εὐπορήσει ἐν ABM, εὐπορήσειε v (etiam m 2), ἀπορήσειε R. || περιστῆσαι μηχανάς, quod *Korais* e conj edidit, AB; περιστῆναι μηχαναῖς rPs et alii codd ut videtur, παραστῆναι μηχαναῖς M, περιϑῆναι μηχαναῖς DENR, περιϑεῖναι μηχαναῖς m 2. || καὶ κατὰ τὰ ἄλλα ABCs, καὶ τὰ ἄλλα rP et ceteri codd ut videtur, κατ' ἄλλα καὶ ἄλλα majore molimine *Korais*, cum καὶ ex dittographia ortum delendum esset.

§ 5. προβολὰς ABMR. || ἐπιβοηϑήσωσι, quod *Korais* e conj edidit, AB; ἐπί τι βοηϑήσωσι v (etiam m 2). || καταληφϑέντες AB. || οὐδὲ AB, ὧδε v (etiam m 2). Post τούτοις patet ϑαρροῦντες sive τολμήσαντες sive aliud quid ejusmodi excidisse.

§ 6. καϑάπερ AB, ὡς v, om P. || καὶ om P. || σκιάζειν ABCDM, σκευάζειν v (etiam m 2), σκεδάζειν k e conj. || περισπῶνται A. || περισφάλλοντα conj *Korais*. || ἀνατρέψαι ABDk, ἀναστρέψαι rsP et ceteri codd, ἀναστρέψασϑαι R et m 2. || τὸ πᾶν ABM, πᾶν τὸ *Korais* e conj, πᾶν v (etiam m 2).

§ 7. In A nec *titulus* nec intervallum; in rs „Quomodo oppugnatio acriter urgendo continuari possit". || εἰ δ' A, εἰδ' B, εἰ δὲ v (etiam m 2). || σπεύδοι ABM, σπεύδει v. || ὅσ' *Korais* e conj allato Leone Tacl. XV, 18; ὅτ' v. || εἶναί οἱ B, εἶναίοι A, tantum εἶναι v (etiam m 2). || τοῦ] αὐτοῦ m 2. || προςβαλλέτω, ut sk e conj, AB; προβαλλέτω r m 2 et ceteri codd ut videtur. || κελεῦσαι AB. Nihil latet. || πρέπεσϑαι B.

§ 8. κατὰ πεῖρασ ἢ (sic) AB. ||

§ 9. μετὰ AB, μετὰ τὸ v (etiam m 2). || ἀγωνίσασϑαι *Korais* e conj edidit. || ἔξει (sic!) AB. || κοιμάσϑω AB, κοιμᾶσϑαι v (etiam m 2). || τάγμα add AB, om v (etiam m 2). || δ' αὖ τὸ] δὲ αὖ τὸ v (etiam m 2), δ' αὐτὸ τὸ AB. || εἶϑ' AB, εἶτα v.

§ 10. προσβαλόντες, quod *Korais* e conj edidit, etiam AB; προσβάλλοντες v. || πάλιν πρῶτοι AB, πρῶτοι πάλιν v (etiam m

2). || „*Τῇ νυκτὶ — πρῶτοι*] Desunt haec verba in R et versione Camerarii.“ RIGALT. || *δυσὶν* AB, *δυοῖν* v (etiam m 2), *δυεῖν* M. || *τρία*, ut sk e conj, A; *τρεῖα* (sic!) B, *τρεῖς* v (etiam m 2). || *τέτταρες* R. || *ἀριστοποιείσθων* B, *ἀριστομοιείσθων* A, *ἀριστοποιείσθωσαν* v (etiam m 2). || *δ' οἱ* AB, *δὲ οἱ* v. || *κύκλον τινὰ* ABCR, *κύκλῳ τινὰ* rENP et ceteri codd ut videtur (etiam m 2), *κύκλῳ τινὶ* sk e conj.

§ 11. *ἀμφότερα* v, hic quidem etiam AB. || *καὶ αἱ* AB, *καὶ* tantum v (etiam m 2).

§ 12. *τυγχάνουσι* P. || *τὸ αὐτὸ στρατήγημα ἀντεισοίσεσθαι* AB, *τῷ αὐτῷ στρατηγήματι ἀντιτάσσεσθαι* v (etiam m 2). || *παρ' ὃν*] *παρὸν* MPV. || *ὡς* om AB. || *τῆς* add AB, om v (etiam m 2). || *ἐγρήγορε* hic quidem AB. || *κἂν*] *καὶ* P et m 2. || *πασσυδὶ* AB, *πάσῃ σπουδῇ* v (etiam m 2). || *ἐν τειχείδιόν* (sic!) B. || *τὸ* om M. || *ὡσεί* R.

§ 13. *δὴ*, ut sk e conj, AB; *δεῖ* rP et alii codd ut videtur. || *πᾶσα* v, etiam AB. || *καὶ γ' ἀγρυπνίαις* (sic!) AB. || *εἶτα καὶ πρὸς τὰ* scripsi; *εἰ καὶ τὰ πρὸςὰ* A, *εἶτα πρὸς τὰ* B, *ἢ καὶ πρὸς τὰ* v. || *ἢ* corr. ex *εἰ* in B. || *παραδώσαντας* B.

§ 14. In A nec *titulus* nec intervallum; in rs „Quo pacto imperator quiescere a laboribus aliquando possit.“ || *κεχάλευται* B. || *ἑστὼς* AB, *ἔστω* v; *καὶ μόνος ἄγρυπνος ἔσται ἐπὶ τοσούτοις ἔργοις* *Korais* e conj edidit. || „*τοῖς αὐτοῖς ἔργοις*] Quae sequuntur usque ad *ἕνα τῶν* etc. praetermissa sunt in versione *Camerarii*.“ RIGALT. || *παρ' ὃν*] *παρὸν* AB. || *οὗτος*] *οὕτω* AB. || *δ' ὀλίγος*] *δ' ὁ λόγος* R et m 2. || *ἕνα τῶν*] *ἐν αὐτῷ* AB. An *ἕνα τῶν αὐτῷ ἐν δόξῃ*? || *ἡγεμόνα* AB, *ἡγεμόνων* v (etiam m 2). || *καὶ τὰ*] *κατὰ* M. || *ἐπιστητάτω* AB.

§ 15. In A nec *titulus* nec intervallum; in rs „Loca quae obsessi inaccessa existimant obsidentibus saepenumero prodesse.“ || *πόλεως* AB, *τῆς πόλεως* v (etiam m 2). || *ὠχυρωμένα* AB, *ὀχυρώτερα* v (etiam m 2). || Post *τειχῶν* in AB intervallum sequente *Ἔδωκε* cum litera majuscula. || *μείζονας* B. || *εἴωθεν* AB. || *τὰ τοιαῦτα* ABCsk, *τὰ ποιοῦντα* rENP et ceteri codd ut videtur. || *τὸ ἐρυμνόν*] *ἐρυμνὰ* *Korais* e conj edidit. || *στρατιῶν* R et m 2.

§ 16. *δεῖ* ABENRsk, *δὴ* r et alii codd ut videtur. || *ἐπαγ-*

γελείαισ (*ει* corr ex *ι*) B. || *ὀλίγαις* ENR et m 2; nec aliter *Camerarius* legit „*mediocribus* honoribus" vertendo. || *ἀναβαίνειν* ABCsk, *ἅμα βαίνειν* rENP et m 2. || *δυσχωρίας*, ut *Korais* e Leone Tact. XV, 20 edidit, etiam AB; *δυσχερείας* v, *δυσχερίας* m 2. || *πράξεως* suspectum. An *πάσης πόλεως*? || *ὑποκαταβάντες* ABM, *ὑποβάντες* v. || *τείχους* AB, *τοῦ τείχους* v (etiam m 2.

§ 17. In A nec *titulus* nec intervallum; in rs „Quid valeat tubicinis opera in expugnatione". || *ὀνήσειε* Ak, *ὀνήσειισ* (sic!) B, *ὀνήσειεν* v (etiam m 2). || *καί τι* ABPk, *καί τοι* v. || *σαλπιγητὰς οἳ* A. || *ἀνιμησαιεν* (*μ* corr ex *β* ut videtur) B. || *ἀκουσθοῖσα* s errore. || *τειχῶν* B. || *κατακράτος* A. || *ἑαλωκόσιν* AB. || *πολεπίων* B. || *σαλπιγητῆ* A.

§ 18. In A nec *titulus* nec intervallum; in rs „Quid debeat agere imperator in urbem expugnatam invadendo". || *ἔτι*, quod *Korais* conj, A; *ἐπὶ* v (etiam B et m 2). || *μήποτε* v. || *ἀμύνωνται* A, *ἀμύνονται* B, *ἀμύνοιντο* v, *ἀμύνοιτο* m 2. || *τοὺς*] *τοῖς* m 2. || *ἐπεισπίπτοντας* AB, *ἐπιπίπτοντας* v. || *καταλαβόμενοι* conj *Korais*. || *ἀντεπίοιεν* BCMsk, *ἀντ' ἐπίοιεν* A, *ἀντεπίνοιεν* rP et alii codd ut videtur (etiam m 2), *ἀντεπιτείνοιεν* R. || *ἐπιπολὺ* AB. || *κακώσοντες*, quod conj *Korais*, etiam AB; *κακώσαντες* v.

§ 19. *ἕως* scripsi, *ὡς* AB; *ὁ* rEN (etiam m 2) et alii codd ut videtur, *ὅ* sk. || *ἀλλά τι*, quod *Korais* conj, AB; *ἄλλοτι* r et ceteri codd ut videtur, *ἀλλό τι* s et m 2, *ἄλλο τι* k. || *ἢ καὶ μὴ* scripsi, *καὶ μὴ* tantum AB; *ἢ μὴ* tantum v (etiam m 2). || *κατειλήθησαν* ABCsk, *κατηλίθησαν* rP et alii codd ut videtur, *κατηλείθησαν* M, *κατηυλίσθησαν* ENR. || *πόνον*] *πόσον* m 2. || *κατέστησαν* e *Korais* conj scripsi, *κατεστήσαντο* v (etiam AB). || * *ἢ καὶ*] „Hiulca mihi quidem hîc oratio, et uocula aliqua ante *ἢ καὶ* excidisse uidetur: qualis uero illa fuerit, uel alii libri ueteres, uel me doctiores definiant." SCHWEBEL. Tantum *ἢ* K. *Korais* aut utramque particulam tollendam aut lacunam statuendam arbitrabatur. Tale quid excidit: *πολιορκίαν οὐχ ἧττονα ἢ καὶ* etc. || *ἔστιν* scripsi; *ἔστι* v, *ἔστω* B et m 2.

§ 20. *τόδε τὸ* A, *τὸ δὲ τὸ* B, *τὸ* tantum v. || *ῥίψουσι* hic

quidem AB. Post hoc verbum B add *καὶ* sed linea ead m transfixum. || *δι' ὀργῆς*] *εἷς* R et m 2. Voluitne *ε ἷς ἕκαστος*? || *ἑαυτῷ* AB, *αὑτῷ* v (etiam m 2). || *ταυτὰ* (sic!) Cs, *ταὐτὰ* k, *ταῦτα* v etiam AB. || *φρονῇ* sk e *Schwebelii* conj, *φρονεῖ* r et omnes codd ut videtur (etiam ABP). || *μόνον* B. || *ληφθῇ* AB, *ληφθείη* v. || *σπεύδειν ἀποτιθέμενον* scripsi; *σπευδεον ἀποτιθέμενοι* (sic; sed ultimum *ι* ead m linea transfixum) A, *σπευδέον ἀποτιθέμενοι* B, *σπεύδειν ἀποτίθεσθαι* v. || „*οἱ γὰρ ὀξεῖς* etc.] desunt in R." RIGALT. || *τὴν κοινὴν* AB, *καινὴν* v (etiam m 2), *καὶ τὴν Korais* e conj edidit. || *φανερὰν οὐκ ἐῶσι* AB, *οὐκ ἐῶσι φανερὰν* v (etiam m 2). || *εἰ καὶ* AB, *κἂν* v (etiam m 2.) || *ἀλλ'* om v, etiam AB). || *τὸ λοιπὸν* AB, *λοιπὸν* v (etiam m 2).

§ 21. *καὶ τοὺς — ἀναγκάζει*] Ita ego scripsi: *καὶ τοὺς ῥίπτειν* (*αὐτὰ* add B) *βουλομένους φυλάττειν ἀναγκάζει* AB, *καὶ τοὺς τὰ ὅπλα φυλάττειν βουλομένους ῥίπτειν παρασκευάζει* v (etiam m 2). || *μὲν* add AB et *Korais* e conj, om v (etiam m 2). || *εὐπαραμύθητος*, quod *Korais* e conj *Schwebelii* edidit, etiam AB; *ἀπαραμύθητος* v (etiam m 2). || *οἴκτιστος* om k, errore ut videtur. || *τε* om KRk. || *μᾶλλον*] *μάλιστ'* R. || *μαρτύριον Korais* e conj edidit, *μαρτυρεῖ* ABC, *μαρτυρεῖν* v (etiam m 2).

§ 22. *μέντοι* AB, *γάρ πως* v (etiam m 2), *γάρ τι* M. || *ἔχοι* AB, *ἔχει* v. || *ἡττωμένοις* R. || *τούτοις* AB, *τοῦτο* v (etiam m 2). || *μὴ ἐντυγχάνοντας* AB. || *κτενοῦσι* A, *κτεινοῦσι* B et m 2, *κτείνουσιν* v. || *ἀνανταγώνιστον* CPsk, *ἀνταγώνιστον* rAB et ceteri codd ut videtur. || *ἔχων, τί*, ut habent sk e *Schwebelii* conj, etiam AB; *ἔχοντι* v (etiam P et m 2). || *διαθῆναι* A.

§ 23. In A nec *titulus* nec intervallum, in rs „Imbelles captivos remittendos, si fame urbs premenda sit". || *λιμῷ πιέσας* scripsi, *λιμῶ πίεσθαι* (sic!) A, *λιμῶ σ πιέσαι* (sic, et exstincto singulari illo σ) B; tantum *λιμῷ* v (etiam m 2). || *τιν'*] *τινα* hic quidem v, etiam AB. || *ἔτι* add AB, om v. || *καὶ παιδάρια* add ABP, om v. || Pro *ἑκὼν Korais* conj *ἑλών*; *ἑκῶν* A. || *πράξεις ἔσται — συναναλώσει* scripsi: *πράξεις*·. *εἰς δὲ τὰς παρασκευὰς μόνας τοῖς ἔνδον τροφὰς θᾶττον συναναλώσει* AB, *πράξεις τὰς παρασκευασμένας* (παρεσκευασμένας k), τοῖς δὲ *ἔνδον τὰς τροφὰς* (sic Msk, στροφὰς rP et alii codd ut vide-

ur) συναναλώσει θᾶττον v (etiam m 2). || φιλίων AB, φίλων r. || ἐφέξει AB, ἕξει v (etiam m 2). || τόπον conj Scaliger.

§ 24. In A nec *titulus* nec intervallum, in rs „Qualis esse lebeat imperator parta victoria.“ || εἰδέτω A. „Scaliger in emenlationibus notat αὐτῷ, quod ipsum Chokier in textum recepit.“ SCHWEBEL. || εὔφορτος ex mea conj scripsi, ἄφορτος AB et *Korais* e conj, quod non intellego, ἄφυρτος v (etiam n 2). || ἔχων· ὁ μὲν scripsi; ἔχων ἃ (ἃ fere scriptum ut οἳ in B) μὲν AB, ἐκεῖνα μὲν v (etiam m 2). || ἐγέννησε A, ἐγγέννησε (sed prior γ linea transfixum) B, ἐγέννησαν v, ἐγένησαν P. || ἐπεσπάσατο, ut s e conj, etiam B, ἐπεσπάσατα (sic!) A, ἐνεσπάσατο r et alii codd ut videtur, ἐσπάσατο R et m 2, ἐσπάσαντο K, ἐπεσπάσαντο k.

§ 25. παρὰ τοῖς πέλας conj. *Korais*. || ἄλλοις ABMsk, ἀλλήλοις r P et ceteri codd ut videtur (etiam m 2). || τοσοῦτόν γε AB, τοσοῦτον δέ τι v, τοσοῦτον δέ τοι R et m 2. || μὲν om k, errore. || φθονῆν (sic!) P.

§ 26. αἰεὶ AB. || *Subscriptio*: ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ rs, τέλος τοῦ ὀνοσάνδρου A, Ὀνασάνδρου (sic!) στρατηγικόσ: ~ B, „Onosandri finis“ *Saguntinus*.

ΟΝΟΣΑΝΔΡΟΥ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

P. 1 ed. Schwebel.

1. Ἱππικῶν μὲν λόγων ἢ κυνηγετικῶν ἢ ἁλιευτι-
ῶν τε αὖ καὶ γεωργικῶν συνταγμάτων προσφώνησιν
οῦμαι πρέπειν ἀνθρώποις, οἷς πόθος ἔχεσθαι τοι-
νδε ἔργων, στρατηγικῆς δὲ περὶ θεωρίας, ὦ Κόϊντε
υηράνιε, Ῥωμαίοις καὶ μάλιστα Ῥωμαίων τοῖς τὴν 2
γκλητικὴν ἀριστοκρατίαν λελογχόσι καὶ κατὰ τὴν
εβαστοῦ Καίσαρος ἐπιφροσύνην ταῖς τε ὑπάτοις καὶ 3
ρατηγικαῖς ἐξουσίαις κοσμουμένοις διά τε παιδείαν,
οὐκ ἐπ᾽ ὀλίγον ἔχουσιν ἐμπειρίαν, καὶ προγόνων
ίωσιν. 2. ἀνέθηκα δὲ πρώτοις σφίσι τόνδε τὸν λό-
ν οὐχ ὡς ἀπείροις στρατηγίας, ἀλλὰ μάλιστα τῇδε
ρρήσας, ᾗ τὸ μὲν ἀμαθὲς τῆς ψυχῆς καὶ τὸ παρ᾽ 4
λῳ κατορθούμενον ἠγνόησεν, τὸ δ᾽ ἐν ἐπιστήμῃ τῷ
λῶς ἔχοντι προσεμαρτύρησεν. 3. ὅθεν, εἰ καὶ παρὰ
λλοῖς φανείη νενοημένα τὰ παρ᾽ ἐμοῦ συντεταγ-
να, καὶ κατὰ τοῦτ᾽ ἂν ἡσθείην, ὅτι μὴ μόνον στρα-
γικὰς συνεταξάμην ὑφηγήσεις, ἀλλὰ καὶ στρα-
γικῆς ἐστοχασάμην καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς φρονήσεως,
τυχοίην τ᾽ ἄν, εἰ, ἃ δὴ Ῥωμαίοις δυνάμει καὶ δι᾽ 5
γων πέπρακται, ταῦτ᾽ ἐγὼ λόγῳ περιλαβεῖν ἱκα-
εἶναι παρὰ τοιούτοις ἀνδράσι δοκιμασθείην.

πολεμικὸς εὐθὺς R. || κατασκάπτων AB, κατακόπτων v. || αὐτῷ ἐπίπονον AB, ἐπίπονον αὐτῷ vel αὐτῷ v.

§ 3. ἀπαραίτητόν AB, ἀπαραίτητός v (etiam m 2). || ὑποχειρίων, ut sk e *Schwebelii* conj, etiam AB; ὑποχείρων rP m 2 et ceteri codd, ut videtur.

§ 4. οὐθὲν — φόβος om R et versio *Camerarii*. || ὥς s errore. || κακῶν AB, κακῶς v. || ἢ s errore. || καθυφέσθαι AB.

§ 5. δ'] δὲ hic quidem v.

§ 6. πολιορκία B. || τοῖς ὧδε AB, τοιοῖσδε v (etiam m 2). || τεθηριωμένοις ABMsk, τεθηρωμένοις rP et ceteri codd ut videtur, τεθειραμένοις R. || ταλαίπωροι BCDk, ταλαίποροι (ω ead m) A, om v. || ποτὲ AB, πολλοὶ r et m 2, πολλαὶ sk tacite, πολὺ M. || σφαλεραί k e conj, σφαλερώτεραι v (etiam A), ἀσφαλερώτεραι B.

§ 7. In A nec *titulus* nec intervallum conspicitur; in rs *titulus* latine legitur „fidem proditoribus esse servandam". || τὰς δὲ B. || ἵν' AB, ἵνα v. || ἑλόμενοι AB, ἑλομένοις v (etiam m 2). || τρέπονται P. || ὃ] ἡ R. || χαρίζεσθαι R.

§ 8. ἐκτίνειν, ut *Korais* tacite edidit, AB; ἐκτείνειν v.

Cap. XXXIX. Titulum om AEMNR. || *ΤΗΣ ΤΩΝ ΑΣΤΡΩΝ* tacite k, τῆς ἀστρώσ rP, *ΤΟΥ ΑΣΤΡΩΟΥ* s.

§ 1. προδοσίας ABENRsk, προδοσίᾳ r et ceteri codd ut videtur, προδοσία P. || τῶν πόλεων sk e *Schwebelii* conj, et ita jam *Camerarius* vertendo „ad — occupandas noctu *urbes*" legit; τῶν πολεμίων AP et ceteri codd ut videtur, πολεμίων tantum r, nec aliter *Saguntinus* „ad nocturnas *hostium* opprimendorum occasiones"; τῶν πολέμων certe B. || ἐπιβολὰς ABsk, ἐπιβουλὰς r „atque libri scripti tantum non omnes" SCHWEBEL.

§ 2. ἔστιν AB, ἔστι v. || ὁπόστην ABk, ὁποστὴν Ms, ὅπως τὴν r et ceteri codd ut videtur. || τις om Kk. || κατασφαξειν (sic!) A. || ἀντιπραττόντων ABMsk, ἀντιπαραταττόντων r m 2 et ceteri codd ut videtur. || φρουρά R. || ἔνδων (in B δ corr, ut videtur, ex τ) AB. || κἄπειτα ABCKk, κἀπὶ v (etiam m 2); δυεῖν ABC; κἄπειτα δυοῖν k e conj, κἀπιδυεῖν r, κἀπιδυοῖν EN, κἀπὶ δυοῖν Rs. || ἤτοι, ut *Korais* e conj edidit, AB; εἴτε v (*etiam m 2*). || προσπελάσαντα] προσπερὰς (sic!) R. An latet *πρὸς πύλας*? || τὸν — στρατὸν AB, τῷ στρατηγῷ v (etiam

m 2). || πρὶν ἢ AB, πρινὴ v (etiam k!). || ἢ] ἢ A. || ὑστερήσαντα ARsk, ὑστερήσαντας r B et ceteri codd ut videtur. || προκειμένων] προειρημένων R.

§ 3. καὶ add ABM, om v (etiam m 2). || ὅθεν AB, ὅσον v (etiam m 2) errore ex sequentibus oriundo; ὅσων Kk. || καὶ τῶν e conjectura addidi, om etiam AB. || τῆς ὥρας AB, τὴν ὥραν v (etiam m 2). || ὅσον AB, ὅσην v. || τὴν add AB, om v (etiam m 2). || ὁρῶν AB. || καὶ πόσον AB, καὶ tantum v (etiam m 2). || συλλογισάμενον ABCsk, συλλογισάμενος rP m 2 et ceteri codd ut videtur. || προσιόντα e conj scripsi, προσιόντας v. || τείχων B.

§ 4. *Titulum* tacite add k, e solo *Saguntino*, ut videtur, qui hunc praemisit: „*De vrbe interdiu occupanda.*“ || ἅπαντας om R, delet m 2. || αἰφνιδίοις AB. An αἰφνίδιος? || γένηται AB, γίγνηται v (etiam m 2).

§ 5. κἂν μὴ om AB, add etiam m 2. || πορρήσεωσ B. || ὡς tacite om sk, errore, ut videtur. || προσβάλλοντα] προςβάλλειν τὰ AB, προβάλλοντα P. || δ' ὅτ' ἂν hic quidem AB, δὲ ὅταν v. || δοκεῖ R. || φίλιον = φίλων scriptum in B.

§ 6. αἴγε AB. || ἀπρόληπτοι, ut *Korais* e conj edidit, etiam AB; ἀπρόσληπτοι v (etiam m 2). || ἕως AB, ὡς v (etiam m 2). || συνθεωρήσουσιν P. || αὐτοὺς] αὐτοὺς v (etiam m 2), αὐτὸς AB.

§ 7. διὸ (sic!) A. || ὑπέταξεν P.

Cap. XL. Titulum om A (nisi quod *Π* rubro colore ante πολιορκία allevit m 2) EFMNR et versio *Camerarii.*

§ 1. στρατιωτῶν e conj scripsi; στρατηγῶν v, etiam AB. || οἳ ABMsk, οἱ r et alii codd ut videtur, ὅ,τι R, εἰ EN. || γινώσκῃ hic quidem B. || τὸ ἐπιβουλεῦον· ὁ μὲν γὰρ AB, · τὸ ἐπιβουλευόμενον γὰρ rDP m 2 et ceteri codd ut videtur, · τὸ ἐπιβουλεῦον γὰρ Ms, τὸ ἐπιβουλεῦον. Ὁ γὰρ k e conj.

§ 2. αὐτὸ R. || δόξει rP. || τὸ κινδυνεῦον R. || ὑπάρχω B. || φθάσας δρᾶσαί τι e conj scripsi; φθάσαι καί τι δρᾶσαι v, ubi „male abundare“ copulam *Korais* dicit, φθάσας καί τι δρᾶσαι M, φθάσαι ἢ δρᾶσαι K, φθάσαι δρᾶσαι tantum ABP.

§. 3. μυχανὰς B. || χεῖρας σφίσιν v. || τοῦτο hic quidem v.

Cap. XLI. Titulum om AENR et versiones *Saguntini* atque *Camerarii.*

§ 1. τολμήσειν R, τολμήσειεν m 2. || ταῖς πύλαις v; anti-

culum om AB. || προκαθίσας AB. || πολεμίων ABsk, πόλεων rP; de ceteris codd nihil constat.

§ 2. πολιορκοῦσι s, errore, ut videtur. || κατὰ AB hic quidem, κὰτ (sic!) m 2. || τε add AB, om v, delet m 2. || ὡς γίγνεται AB, γίνεσθαι v, γίγνεσθαι k. || οὔθ' ὅπῃ προσβαλοῦσιν e conj scripsi, οὔθ' ὅτι προσβάλλουσιν r et alii codd ut videtur, οὔθ' ὅτῃ (sic!) προσβάλλουσιν P, οὐ τὸ πῆπρος βαλοῦσιν (sic!) A, οὐ τὸ πῇ προσβαλοῦσιν (sic!) B; οὔθ' ὅτε προσβάλλουσιν s, οὔθ' ὅτε προσβαλοῦσιν k, uterque e conj. || „οὐ δρωμένων] Quae deinceps sequuntur usque ad οὔθ' ὁποίοις, desunt in R et versione *Camerarii.*" RIGALT. || οὔθ' ὁπόσοι om v: οὐθ ὁπόσοι οὐθ ὁ ποίοις (sic!) A, οὐθ ὁπόσοι οὐθ ὁποίοισ (sic!) B. || μέρεσι e conj scripsi, κλίμασι v, κλήμασι EKN, κλίμαξι legit *Saguntinus* vertendo „quibusve *scalis* quid moliatur."

Gap. XLII. Titulum om MPV. || *O* add ante *ΦΟΒΟΣ* v. || μάντης A.

§ 1. ταῦτ' AB, ταῦτα v. || γίγνεσθαι k, γίνεσθαι hic quidem v etiam AB. || δυεῖν ABM, δυοῖν v. || ἀπετράπησαν A, ἀπεστράπησαν B, ἀνετράπησαν v (etiam m 2). || πύλας ABCsk, πόλεις v (etiam m 2).

§ 2. *Titulum Graecum* de suo addidisse videtur *Korais. Latinus* legitur in rs „*Imperator suo exemplo milites provocet.*" De his titulis Latinis audi sis *Schwebelium:* „Omnes, qui in uulgatis editionibus sequuntur tituli Latini, in EN non reperiuntur, quos tamen, Rigaltium secutus, in nostra hac editione exhibere non alienum judicavimus." || μὴ ὀκνείτω ABCk, κινείτω v, κινεῖτο (sic!) m 2. || οἰῶν corr m 2. || γὰρ AB, δὲ v (etiam m 2). || ἔμαθε AB, ἔμαθεν v, ἔμασθαι (sic!) m 2. || ἠδέσθαι R et m 2. || ἔθ' CB, ἔτι v (etiam m 2). || ἐπιταττομένον (o corr ex ω) B. || ἐξ ἴσου B, ἐξίσου A, ἐπίσου v, ἐπίσου m 2.

§ 3. In A nec *titulus* nec intervallum; in rs „*De machinis ad oppugnationem.*" || ἐκ τῶν μηχανῶν AB, ὄντων μηχανημάτων v (etiam m 2). || Ante κατὰ δύναμιν v (etiam m 2) add τοῖς. || δεῖ om R et m 2. || ἔχειν add Csk, om v (etiam ABP). || ἢ ἑλεπόλεις AB, καὶ ἑλεπόλεις v (etiam m 2). || Ante ὑποτρόχους *add rENP et* alii codd ut videtur ἢ. || πολεμόνοτων (sic, ita *ut corruptum* illud o et ex o et ex υ ortum esse possit) A. ||

τῆς AB, ut jam sk e conj; τοῖς r et alii codd ut videtur. || ἀρχιτεκτόνων AB, ἀρχιτεκτονιῶν P, ἀρχιτεκτονικῶν v. || ἐπινοίαϑ' A, ἐπινοίατ' B.

§ 4. δ' A, δι' B, δὲ v (etiam m 2). || τοιόνδε v, hic quidem etiam AB. || εἰ AB, εἴγε v (etiam m 2). || προσβάλλειν, ut sk e conj, AB; προβάλλειν r m 2 et codd „tantum non omnes“ SCHWEBEL. || ἄλλως ABRsk, ἄλλος rP et ceteri codd ut videtur. || εὐπορήσειεν ἐν e conj scripsi; εὐπορήσει ἐν ABM, εὐπορήσειε v (etiam m 2), ἀπορήσειε R. || περιστῆσαι μηχανάς, quod *Korais* e conj edidit, AB; περιστῆναι μηχαναῖς rPs et alii codd ut videtur, παραστῆναι μηχαναῖς M, περιϑῆναι μηχαναῖς DENR, περιϑεῖναι μηχαναῖς m 2. || καὶ κατὰ τὰ ἄλλα ABCs, καὶ τὰ ἄλλα rP et ceteri codd ut videtur, κατ' ἄλλα καὶ ἄλλα majore molimine *Korais*, cum καὶ ex dittographia ortum delendum esset.

§ 5. προβολὰς ABMR. || ἐπιβοηϑήσωσι, quod *Korais* e conj edidit, AB; ἐπί τι βοηϑήσωσι v (etiam m 2). || καταληφϑέντες AB. || οὐδὲ AB, ὧδε v (etiam m 2). Post τούτοις patet ϑαρροῦντες sive τολμήσαντες sive aliud quid ejusmodi excidisse.

§ 6. καϑάπερ AB, ὡς v, om P. || καὶ om P. || σκιάζειν ABCDM, σκευάζειν v (etiam m 2), σκεδάζειν k e conj. || περισπῶνται A. || περισφάλλοντα conj *Korais*. || ἀνατρέψαι ABDk, ἀναστρέψαι rsP et ceteri codd, ἀναστρέψασϑαι R et m 2. || τὸ πᾶν ABM, πᾶν τὸ *Korais* e conj, πᾶν v (etiam m 2).

§ 7. In A nec *titulus* nec intervallum; in rs „Quomodo oppugnatio acriter urgendo continuari possit“. || εἰ δ' A, εἰδ' B, εἰ δὲ v (etiam m 2). || σπεύδοι ABM, σπεύδει v. || ὅσ' *Korais* e conj allato Leone Tact. XV, 18; ὅτ' v. || εἶναί οἱ B, εἶναίοι A, tantum εἶναι v (etiam m 2). || τοῦ] αὐτοῦ m 2. || προςβαλλέτω, ut sk e conj, AB; προβαλλέτω r m 2 et ceteri codd ut videtur. || κελεῦσαι AB. Nihil latet. || πρέπεσϑαι B.

§ 8. κατὰ πεῖρασ ῆ (sic) AB. ||

§ 9. μετὰ AB, μετὰ τὸ v (etiam m 2). || ἀγωνίσασϑαι *Korais* e conj edidit. || ἕξει (sic!) AB. || κοιμάσϑω AB, κοιμᾶσϑαι v (etiam m 2). || τάγμα add AB, om v (etiam m 2). || δ' αὖ τὸ] δὲ αὖ τὸ v (etiam m 2), δ' αὐτὸ τὸ AB. || εἶϑ' AB, εἶτα v.

§ 10. προσβαλόντες, quod *Korais* e conj edidit, etiam AB; προσβάλλοντες v. || πάλιν πρῶτοι AB, πρῶτοι πάλιν v (etiam m

2). || „Τῇ νυκτὶ — πρῶτοι] Desunt haec verba in R et versione Camerarii.“ RIGALT. || δυσὶν AB, δυοῖν v (etiam m 2), δυεῖν M. || τρία, ut sk e conj, A; τρεῖα (sic!) B, τρεῖς v (etiam m 2). || τέτταρες R. || ἀριστοποιείσθων B, ἀριστομοιείσθων A, ἀριστοποιείσθωσαν v (etiam m 2). || δ' οἱ AB, δὲ οἱ v. || κύκλον τινὰ ABCR, κύκλῳ τινὰ rENP et ceteri codd ut videtur (etiam m 2), κύκλῳ τινὶ sk e conj.

§ 11. ἀμφότερα v, hic quidem etiam AB. || καὶ αἱ AB, καὶ tantum v (etiam m 2).

§ 12. τυγχάνουσι P. || τὸ αὐτὸ στρατήγημα ἀντεισοίσεσθαι AB, τῷ αὐτῷ στρατηγήματι ἀντιτάσσεσθαι v (etiam m 2). || παρ' ὂν] παρὸν MPV. || ως om AB. || τῆς add AB, om v (etiam m 2). || ἐγρήγορε hic quidem AB. || κἂν] καὶ P et m 2. || πασσυδὶ AB, πάσῃ σπουδῇ v (etiam m 2). || ἐν τειχείδιόν (sic!) B. || τὸ om M. || ὡσεί R.

§ 13. δὴ, ut sk e conj, AB; δεῖ rP et alii codd ut videtur. || πᾶσα v, etiam AB. || καὶ γ' ἀγρυπνίαις (sic!) AB. || εἶτα καὶ πρὸς τὰ scripsi; εἰ καὶ τὰ πρὸςὰ A, εἶτα πρὸς τὰ B, ἢ καὶ πρὸς τὰ v. || ἢ corr. ex εἰ in B. || παραδώσαντας B.

§ 14. In A nec *titulus* nec intervallum; in rs „Quo pacto imperator quiescere a laboribus aliquando possit.“ || κεχάλευται B. || ἑστὼς AB, ἔστω v; καὶ μόνος ἄγρυπνος ἔσται ἐπὶ τοσούτοις ἔργοις *Korais* e conj edidit. || „τοῖς αὐτοῖς ἔργοις] Quae sequuntur usque ad ἕνα τῶν etc. praetermissa sunt in versione *Camerarii*.“ RIGALT. || παρ' ὂν] παρὸν AB. || οὗτος] οὕτω AB. || δ' ὀλίγος] δ' ὁ λόγος R et m 2. || ἕνα τῶν] ἐν αὐτῷ AB. An ἕνα τῶν αὐτῷ ἐν δόξῃ? || ἡγεμόνα AB, ἡγεμόνων v (etiam m 2). || καὶ τὰ] κατὰ M. || ἐπιστητάτω AB.

§ 15. In A nec *titulus* nec intervallum; in rs „Loca quae obsessi inaccessa existimant obsidentibus saepenumero prodesse.“ || πόλεως AB, τῆς πόλεως v (etiam m 2). || ὠχυρωμένα AB, ὀχυρώτερα v (etiam m 2). || Post τειχῶν in AB intervallum sequente Ἔδωκε cum litera majuscula. || μείζονας B. || εἴωθεν AB. || τὰ τοιαῦτα ABCsk, τὰ ποιοῦντα rENP et ceteri codd ut videtur. || τὸ ἐρυμνόν] ἐρυμνὰ *Korais* e conj edidit. || στρατιῶν R et m 2.

§ 16. δεῖ ABENRsk, δὴ r et alii codd ut videtur. || ἐπαγ-

γελείαισ (ει corr ex ι) B. || ὀλίγαις ENR et m 2; nec aliter *Camerarius* legit „*mediocribus* honoribus" vertendo. || ἀναβαίνειν ABCsk, ἅμα βαίνειν rENP et m 2. || δυσχωρίας, ut *Korais* e Leone Tact. XV, 20 edidit, etiam AB; δυσχερείας v, δυσχερίας m 2. || πράξεως suspectum. An πάσης πόλεως? || ὑποκαταβάντες ABM, ὑποβάντες v. || τείχους AB, τοῦ τείχους v (etiam m 2.

§ 17. In A nec *titulus* nec intervallum; in rs „Quid valeat tubicinis opera in expugnatione". || ὀνήσειε Ak, ὀνήσεισ (sic!) B, ὀνήσειεν v (etiam m 2). || καί τι ABPk, καί τοι v. || σαλπιγητὰς οἱ A. || ἀνιμήσαιεν (μ corr ex β ut videtur) B. || ἀκουσθοῖσα s errore. || τειχῶν B. || κατακράτος A. || ἑαλωκόσιν AB. || πολεπίων (μ) B. || σαλπιγητῇ A.

§ 18. In A nec *titulus* nec intervallum; in rs „Quid debeat agere imperator in urbem expugnatam invadendo". || ἔτι, quod *Korais* conj, A; ἐπὶ v (etiam B et m 2). || μήποτε v. || ἀμύνωνται A, ἀμύνονται B, ἀμύνοιντο v, ἀμύνοιτο m 2. || τοὺς] τοῖς m 2. || ἐπεισπίπτοντας AB, ἐπιπίπτοντας v. || καταλαβόμενοι conj *Korais*. || ἀντεπίοιεν BCMsk, ἀντ' ἐπίοιεν A, ἀντεπίνοιεν rP et alii codd ut videtur (etiam m 2), ἀντεπιτείνοιεν R. || ἐπιπολὺ AB. || κακώσοντες, quod conj *Korais*, etiam AB; κακώσαντες v.

§ 19. ἕως scripsi, ὡς AB; ὁ rEN (etiam m 2) et alii codd ut videtur, ὃ sk. || ἀλλά τι, quod *Korais* conj, AB; ἄλλοτι r et ceteri codd ut videtur, ἄλλό τι s et m 2, ἄλλο τι k. || ἢ καὶ μὴ scripsi, καὶ μὴ tantum AB; ἢ μὴ tantum v (etiam m 2). || κατειλήθησαν ABCsk, κατηλίθησαν rP et alii codd ut videtur, κατηλείθησαν M, κατηυλίσθησαν ENR. || πόνον] πόσον m 2. || κατέστησαν e *Korais* conj scripsi, κατεστήσαντο v (etiam AB). || * ἢ καὶ] „Hiulca mihi quidem hîc oratio, et uocula aliqua ante ἢ καὶ excidisse uidetur: qualis uero illa fuerit, uel alii libri ueteres, uel me doctiores definiant." SCHWEBEL. Tantum ἢ K. *Korais* aut utramque particulam tollendam aut lacunam statuendam arbitrabatur. Tale quid excidit: πολιορκίαν οὐχ ἥττονα ἢ καὶ etc. || ἔστιν scripsi; ἔστι v, ἔστω B et m 2.

§ 20. τόδε τὸ A, τὸ δὲ τὸ B, τὸ tantum v. || ῥίψουσι hic

quidem AB. Post hoc verbum B add *καὶ* sed linea ead m transfixum. || *δι' ὀργῆς*] *εἷς* R et m 2. Voluitne *εἷς ἕκαστος*? || *ἑαυτῷ* AB, *αὑτῷ* v (etiam m 2). || *ταυτὰ* (sic!) Cs, *ταὐτὰ* k, *ταῦτα* v etiam AB. || *φρονῇ* sk e *Schwebelii* conj, *φρονεῖ* r et omnes codd ut videtur (etiam ABP). || *μόνον* B. || *ληφθῇ* AB, *ληφθείη* v. || *σπεύδειν ἀποτιθέμενον* scripsi; *σπευδεον ἀποτιθέμενοι* (sic; sed ultimum *ι* ead m linea transfixum) A, *σπευδέον ἀποτιθέμενοι* B, *σπεύδειν ἀποτίθεσθαι* v. || „*οἵ γὰρ ὀξεῖς* etc.] desunt in R.“ RIGALT. || *τὴν κοινὴν* AB, *καινὴν* v (etiam m 2), *καὶ τὴν Korais* e conj edidit. || *φανερὰν οὐκ ἐῶσι* AB, *οὐκ ἐῶσι φανερὰν* v (etiam m 2). || *εἰ καὶ* AB, *κἂν* v (etiam m 2.) || *ἀλλ'* om v, etiam AB). || *τὸ λοιπὸν* AB, *λοιπὸν* v (etiam m 2).

§ 21. *καὶ τοὺς — ἀναγκάζει*] Ita ego scripsi: *καὶ τοὺς ῥίπτειν* (*αὐτὰ* add B) *βουλομένους φυλάττειν ἀναγκάζει* AB, *καὶ τοὺς τὰ ὅπλα φυλάττειν βουλομένους ῥίπτειν παρασκευάζει* v (etiam m 2). || *μὲν* add AB et *Korais* e conj, om v (etiam m 2). || *εὐπαραμύθητος*, quod *Korais* e conj *Schwebelii* edidit, etiam AB; *ἀπαραμύθητος* v (etiam m 2). || *οἴκτιστος* om k, errore ut videtur. || *τε* om KRk. || *μᾶλλον*] *μάλιστ'* R. || *μαρτύριον Korais* e conj edidit, *μαρτυρεῖ* ABC, *μαρτυρεῖν* v (etiam m 2).

§ 22. *μέντοι* AB, *γάρ πως* v (etiam m 2), *γάρ τι* M. || *ἔχοι* AB, *ἔχει* v. || *ἡττωμένοις* R. || *τούτοις* AB, *τοῦτο* v (etiam m 2). || *μὴ ἐντυγχάνοντας* AB. || *κτενοῦσι* A, *κτεινοῦσι* B et m 2, *κτείνουσιν* v. || *ἀνανταγώνιστον* CPsk, *ἀνταγώνιστον* rAB et ceteri codd ut videtur. || *ἔχων, τί*, ut habent sk e *Schwebelii* conj, etiam AB; *ἔχοντι* v (etiam P et m 2). || *διαθῆναι* A.

§ 23. In A nec *titulus* nec intervallum, in rs „Imbelles captivos remittendos, si fame urbs premenda sit“. || *λιμῷ πιέσας* scripsi, *λιμῶ πίεσθαι* (sic!) A, *λιμῶ σ πιέσαι* (sic, et exstincto singulari illo σ) B; tantum *λιμῷ* v (etiam m 2). || *τιν'*] *τινα* hic quidem v, etiam AB. || *ἔτι* add AB, om v. || *καὶ παιδάρια* add ABP, om v. || Pro *ἑκὼν Korais* conj *ἑλών*; *ἑκῶν* A. || *πράξεις ἔσται — συναναλώσει* scripsi: *πράξεις*. *εἰς δὲ τὰς παρασκευὰς μόνας τοῖς ἔνδον τροφὰς θᾶττον συναναλώσει* AB, *πράξεις τὰς παρασκευασμένας* (παρεσκευασμένας k), τοῖς δὲ *ἔνδον τὰς τροφὰς* (sic Msk, στροφὰς rP et alii codd ut vide-

tur) *συναναλώσει θᾶττον* v (etiam m 2). || *φιλίων* AB, *φίλων* v. || *ἐφέξει* AB, *ἕξει* v (etiam m 2). || *τόπον* conj Scaliger.

§ 24. In A nec *titulus* nec intervallum, in rs „Qualis esse debeat imperator parta victoria.“ || *εἰδέτω* A. „Scaliger in emendationibus notat *αὐτῷ*, quod ipsum Chokier in textum recepit.“ SCHWEBEL. || *εὔφορτος* ex mea conj scripsi, *ἄφορτος* AB et *Korais* e conj, quod non intellego, *ἄφυρτος* v (etiam m 2). || *ἔχων· ὁ μὲν* scripsi; *ἔχων ἃ* (*ἃ* fere scriptum ut *οἳ* in B) *μὲν* AB, *ἐκεῖνα μὲν* v (etiam m 2). || *ἐγέννησε* A, *ἐγγέννησε* (sed prior *γ* linea transfixum) B, *ἐγέννησαν* v, *ἐγένησαν* P. || *ἐπεσπάσατο*, ut s e conj, etiam B, *ἐπεσπάσατα* (sic!) A, *ἐνεσπάσατο* r et alii codd ut videtur, *ἐσπάσατο* R et m 2, *ἐσπάσαντο* K, *ἐπεσπάσαντο* k.

§ 25. *παρὰ τοῖς πέλας* conj. *Korais*. || *ἄλλοις* ABMsk, *ἀλλήλοις* r P et ceteri codd ut videtur (etiam m 2). || *τοσοῦτόν τε* AB, *τοσοῦτον δέ τι* v, *τοσοῦτον δέ τοι* R et m 2. || *μὲν* om k, errore. || *φθονὴν* (sic!) P.

§ 26. *αἰεὶ* AB. || *Subscriptio*: *ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ* rs, *τέλος τοῦ ὀνοσάνδρου* A, *Ὀνασάνδρου* (sic!) *στρατηγικόσ*: ~ B, „Onosandri finis“ *Saguntinus*.

ΟΝΟΣΑΝΔΡΟΥ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

P. 1 ed. Schwebel.

1. Ἱππικῶν μὲν λόγων ἢ κυνηγετικῶν ἢ ἁλιευτι-
κῶν τε αὖ καὶ γεωργικῶν συνταγμάτων προσφώνησιν
ἡγοῦμαι πρέπειν ἀνθρώποις, οἷς πόθος ἔχεσθαι τοι-
ῶνδε ἔργων, στρατηγικῆς δὲ περὶ θεωρίας, ὦ Κόϊντε
Οὐηράνιε, Ῥωμαίοις καὶ μάλιστα Ῥωμαίων τοῖς τὴν 2
συγκλητικὴν ἀριστοκρατίαν λελογχόσι καὶ κατὰ τὴν
Σεβαστοῦ Καίσαρος ἐπιφροσύνην ταῖς τε ὑπάτοις καὶ 3
στρατηγικαῖς ἐξουσίαις κοσμουμένοις διά τε παιδείαν,
ἧς οὐκ ἐπ' ὀλίγον ἔχουσιν ἐμπειρίαν, καὶ προγόνων
ἀξίωσιν. 2. ἀνέθηκα δὲ πρώτοις σφίσι τόνδε τὸν λό-
γον οὐχ ὡς ἀπείροις στρατηγίας, ἀλλὰ μάλιστα τῇδε
θαρρήσας, ᾗ τὸ μὲν ἀμαθὲς τῆς ψυχῆς καὶ τὸ παρ' 4
ἄλλῳ κατορθούμενον ἠγνόησεν, τὸ δ' ἐν ἐπιστήμῃ τῷ
καλῶς ἔχοντι προσεμαρτύρησεν. 3. ὅθεν, εἰ καὶ παρὰ
πολλοῖς φανείη νενοημένα τὰ παρ' ἐμοῦ συντεταγ-
μένα, καὶ κατὰ τοῦτ' ἂν ἡσθείην, ὅτι μὴ μόνον στρα-
τηγικὰς συνεταξάμην ὑφηγήσεις, ἀλλὰ καὶ στρα-
τηγικῆς ἐστοχασάμην καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς φρονήσεως,
εὐτυχοίην τ' ἄν, εἰ, ἃ δὴ Ῥωμαίοις δυνάμει καὶ δι' 5
ἔργων πέπρακται, ταῦτ' ἐγὼ λόγῳ περιλαβεῖν ἱκα-
νὸς εἶναι παρὰ τοιούτοις ἀνδράσι δοκιμασθείην.

4. τὸ δὲ σύνταγμα θαρροῦντί μοι λοιπὸν εἰπεῖν ὡς
6 στρατηγῶν τε ἀγαθῶν ἄσκησις ἔσται παλαιῶν τε ἡγε-
μόνων κατὰ τὴν σεβαστὴν εἰρήνην ἀνάθημα, εἰσό-
μεθά τε καὶ εἰ μηδὲν ἄλλο, παρ' ἣν αἰτίαν οἵ τε
πταίσαντες ἐσφάλησαν τῶν στρατηγησάντων, οἵ τε
εὐπραγήσαντες ἠέρθησαν εἰς δόξαν· μάλιστα δὲ τὴν
Ῥωμαίων ἀρετὴν ἐννοήσομεν, ὡς οὔτε βασιλεὺς οὔτε
πόλις οὔτ' ἔθνος μεῖζον ἡγεμονίας ἐκρατύνατο μέ-
γεθος, ἀλλ' οὐδ' εἰς ἶσον ἤλασεν, ὥστε τοσούτοις βε-
βαιώσασθαι χρόνοις ἀκίνητον δυναστείαν. 5. οὐ γὰρ
τύχῃ μοι δοκοῦσιν ὑπεράραντες τοὺς τῆς Ἰταλίας
7 ὅρους ἐπὶ πέρατα γῆς ἐκτεῖναι τὴν σφετέραν ἀρχήν,
ἀλλὰ πράξεσι στρατηγικαῖς. συνεπιλαμβάνεσθαι μὲν
γὰρ εὔχεσθαι δεῖ καὶ τὴν τύχην, οὐ μὴν τὸ παράπαν
οἴεσθαι ταύτην κρατεῖν. 6. ἀλλ' ἀνόητοι οἱ καὶ τὰ
σφάλματα τῆς τύχης ἐγκλήματα μόνης ποιούμενοι, οὐ
τῆς τῶν στρατηγούντων ἀμελείας, καὶ τὰ κατορθώ-
ματα ταύτης, οὐ τῆς ἐμπειρίας τῶν ἡγουμένων· οὔτε
γὰρ ἐπιεικὲς ἀνεπιτίμητον οὕτως ἀπολιπεῖν τὸν πταί-
οντα τοῖς ὅλοις, ὡς πάντων αἰτιᾶσθαι τὴν τύχην, οὔτε
δίκαιον ἀμάρτυρον ἐπὶ τοσοῦτον ἐπαίνου τὸν κατορ-
θοῦντα περιορᾶν, ἐφ' ὅσον ἁπάντων ἀνατιθέναι τῇ
τύχῃ τὴν χάριν.
8 7. Ἐπειδὴ δὲ φύσει πάντες ἄνθρωποι τοῖς μὲν δι'
ἐμπειρίας συντετάχθαι δοκοῦσιν, κἂν ἀσθενῶς ἀπαγ-
γέλληται, τὸ πιστὸν εἰς ἀλήθειαν ἀπονέμουσιν, τοῖς
δ' ἀπείροις, κἂν ᾖ δυνατὰ πραχθῆναι, διὰ τὸ ἀδοκί-
μαστον ἀπιστοῦσιν, ἀναγκαῖον ἡγοῦμαι περὶ τῶν ἐν
τῷδε τῷ λόγῳ στρατηγημάτων ἠθροισμένων τοσοῦτο
προειπεῖν, ὅτι πάντα διὰ πείρας ἔργων ἐλήλυθε καὶ
ὑπ' ἀνδρῶν τοιούτων, ὧν ἀπόγονον ὑπάρχει Ῥω-
μαίων ἅπαν τὸ γένει καὶ ἀρετῇ μέχρι τοῦ δεῦρο κρα-

τεῦον. 8. οὐθὲν γὰρ ἐσχεδιασμένον ἀπολέμῳ καὶ
νεωτέρᾳ γνώμῃ τόδε περιέχει τὸ σύνταγμα, ἀλλὰ
πάντα διὰ πράξεων καὶ ἀληθινῶν ἀγώνων κεχωρηκότα 9
μάλιστα Ῥωμαίοις· ἅ τε γὰρ πολεμήσαντες ἐφυλά-
ξαντο παθεῖν καὶ δι' ὧν ἐμηχανήσαντο δρᾶσαι, πάντα 10
μοι συνείλεκται. 9. καίτοι οὐκ ἠγνόηκα, ὅτι μᾶλλον
ἄν τις εἵλετο πάνθ' ἑαυτοῦ καὶ τῆς ἰδίας ἀγχινοίας τὰ
στρατηγήματα δοκεῖν εἶναι, πλείονα θηρώμενος ἔπαι-
νον τῶν πιστευσάντων, ἢ ἀπὸ τῆς ἀλλοτρίας ἐπινοίας·
ἐγὼ δ' οὐ παρὰ τοῦτ' ἐλαττοῦσθαι δοκῶ. 10. καθά-
περ γάρ, εἴ τις ἐν πολέμοις αὐτὸς στρατευσάμενος συν-
ετάξατο τοιόνδε λόγον, οὐκ ἂν παρὰ τοῦθ' ἥττονος
ἠξιοῦτο μαρτυρίας, ὅτι μὴ μόνον φυσικῆς ἀγχινοίας
ἰδίαν εὕρεσιν εἰσηνέγκατο στρατηγημάτων, ἀλλὰ καὶ
τὰ δι' ἄλλων εὖ πραχθέντα μνήμῃ παραθέμενος εἰς
σύνταξιν ἤγαγεν, οὕτως οὐδ' ἐμαυτὸν οἴομαι τοὔλατ-
τον ἐπαίνων οἴσεσθαι παρὰ τοῦθ', ὅτι μὴ πάντα τῆς
ἐμῆς ὁμολογῶ συνέσεως εἶναι, τοὐναντίον δὲ προσείληφα
τόν τ' ἔπαινον ἀνεπίφθονον ἕξειν καὶ τὴν πίστιν ἀσυ-
κοφάντητον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α. 11

[ΠΕΡΙ ΑΙΡΕΣΕΩΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ.]

1. Φημὶ τοίνυν αἱρεῖσθαι τὸν στρατηγὸν οὐ κατὰ γένη κρίνοντας, ὥσπερ τοὺς ἱερέας, οὐδὲ κατ' οὐσίας, ὡς τοὺς γυμνασιάρχους, ἀλλὰ σώφρονα, ἐγκρατῆ, νήπτην, λιτόν, διάπονον, νοερόν, ἀφιλάργυρον, μήτε νέον μήτε πρεσβύτερον, ἂν τύχῃ καὶ πατέρα παίδων, ἱκανὸν λέγειν, ἔνδοξον·

2. α'. σώφρονα μέν, ἵνα μὴ ταῖς φυσικαῖς ἀν- 12

θελκόμενος ἡδοναῖς ἀπολείπῃ τὴν ὑπὲρ τῶν μεγίστων φροντίδα·

3. β΄. ἐγκρατῆ δέ, ἐπειδὴ τηλικαύτης ἀρχῆς μέλλει τυγχάνειν· αἱ γὰρ ἀκρατεῖς ὁρμαὶ προσλαβοῦσαι τὴν τοῦ δύνασθαί τι ποιεῖν ἐξουσίαν ἀκατάσχετοι γίγνονται πρὸς τὰς ἐπιθυμίας·

4. γ΄. νήπτην δέ, ὅπως ἐπαγρυπνῇ ταῖς μεγίσταις πράξεσιν· ἐν νυκτὶ γὰρ ὡς τὰ πολλὰ ψυχῆς ἠρεμούσης στρατηγοῦ γνώμη τελειοῦται·

5. δ΄. λιτὸν δέ, ἐπειδὴ κατασκελετεύουσιν αἱ πολυτελεῖς θεραπεῖαι δαπανῶσαι χρόνον ἄπρακτον εἰς τὴν τῶν ἡγουμένων τρυφήν·

13 6. ε΄. διάπονον δέ, ἵνα μὴ πρῶτος τῶν στρατευομένων, ἀλλ᾽ ὕστατος κάμνῃ·

7. ϛ΄. νοερὸν δέ· ὀξὺν γὰρ εἶναι δεῖ τὸν στρατηγὸν ἐπὶ πᾶν ᾄττοντα δι᾽ ὠκύτητος ψυχῆς κατὰ τὸν Ὅμηρον

"ὡσεὶ πτερὸν ἠὲ νόημα·"

14 πολλάκις γὰρ ἀπρόληπτοι ταραχαὶ προσπεσοῦσαι σχεδιάζειν ἀναγκάζουσι τὸ συμφέρον·

8. ζ΄. ἀφιλάργυρον δέ· ἡ γὰρ ἀφιλαργυρία δοκιμασθήσεται καὶ πρώτη· τοῦ γὰρ ἀδωροδοκήτως καὶ μεγαλοφρόνως προΐστασθαι τῶν πραγμάτων αὕτη παραιτία· πολλοὶ γάρ, κἂν διὰ τὴν ἀνδρίαν ἀσπίσι πολλαῖς καὶ δόρασιν ἀντιβλέψωσιν, περὶ τὸν χρυσὸν ἀμαυροῦνται· δεινὸν γὰρ πολεμίοις ὅπλον τοῦτο καὶ δραστήριον εἰς τὸ νικᾶν·

15 9. η΄. οὔτε δὲ νέον οὔτε πρεσβύτερον, ἐπειδὴ ὁ μὲν ἀλόγιστος, ὁ δ᾽ ἀσθενής, οὐδέτερος δ᾽ ἀσφαλής, ὁ μὲν νέος, ἵνα μή τι διὰ τὴν ἀλόγιστον πταίσῃ τόλμαν, ὁ δὲ πρεσβύτερος, ἵνα μή τι διὰ τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν ἐλλείπῃ. 10. κρατίστη δ᾽ αἵρεσις ἡ τοῦ

*μέσου· καὶ γὰρ τὸ δυνατὸν ἐν τῷ μηδέπως γεγηρα-
κότι καὶ τὸ φρόνιμον ἐν τῷ μὴ πάνυ νεάζοντι, ὡς οἵ-
τινές γε ἢ σώματος ῥώμην ἄνευ ψυχῆς ἔμφρονος ἐδο-
κίμασαν ἢ ψυχὴν φρόνιμον ἄνευ σωματικῆς ἕξεως,
οὐδὲν ἐπέραναν· ἡ γὰρ ὑστερήσασα φρόνησις οὐδὲν
ἐνόησε κρεῖττον, ἡ δ' ἐλλείπουσα δύναμις οὐδὲν ἐτε-
λείωσεν. 11. ὅ γε μὴν εὐδοκιμῶν οὐ μικρὰ τοὺς ἑλο-
μένους ὤνησεν· ὅντινα γὰρ ἄνθρωποι φιλοῦσιν αὐ-
τομάτῃ διανοίας ἐμπτώσει, τούτῳ ταχὺ μὲν ἐπιτάτ-* 16
*τοντι πείθονται, λέγοντι δ' οὐκ ἀπιστοῦσιν, κινδυ-
νεύοντι δὲ συναγωνίζονται.*

*12. θ'. πατέρα δὲ προὔκρινα μᾶλλον, οὐδὲ τὸν
ἄπαιδα παραιτούμενος, ἐὰν ἀγαθὸς ᾖ· ἐάν τε γὰρ ὄν-
τες τύχωσιν νήπιοι, ψυχῆς εἰσιν ἰσχυρὰ φίλτρα περὶ
τὴν εὔνοιαν ἐξομηρεύσασθαι δυνάμενα στρατηγὸν
πρὸς πατρίδα, δεινοὶ καὶ ὀξεῖς μύωπες πατρός, οἷοί
τε ἀναστῆσαι θυμὸν ἐπὶ πολεμίους, ἄν τε τέλειοι,
σύμβουλοι καὶ συστράτηγοι καὶ πιστοὶ τῶν ἀπορρή-
των ὑπηρέται γιγνόμενοι συγκατορθοῦσι τὰ κοινὰ
πράγματα.*

*13. ι'. λέγειν δ' ἱκανόν· ἔνθεν γὰρ ἡγοῦμαι τὸ
μέγιστον ὠφελείας ἵξεσθαι διὰ στρατεύματος· ἐάν τε* 17
*γὰρ ἐκτάττῃ πρὸς μάχην στρατηγός, ἡ τοῦ λόγου πα-
ρακέλευσις τῶν μὲν δεινῶν ἐποίησε καταφρονεῖν,
τῶν δὲ καλῶν ἐπιθυμεῖν, καὶ οὐχ οὕτως ἀκοαῖς ἐνη-
χοῦσα σάλπιγξ ἐγείρει ψυχὰς εἰς ἅμιλλαν μάχης, ὡς
λόγος εἰς προτροπὴν ἀρετῆς ἐναγωνίου ῥηθεὶς αἰχμά-
ζουσαν ἀνέστησε πρὸς τὰ δεινὰ τὴν διάνοιαν, ἄν τέ
τι συμβῇ πταῖσμα περὶ τὸ στρατόπεδον, ἡ τοῦ λόγου
παρηγορία τὰς ψυχὰς ἀνέρρωσε καὶ πολὺ δὴ χρησι-
μώτερός ἐστι στρατηγοῦ λόγος οὐκ ἀδύνατος ὥστε
παραμυθεῖσθαι τὰς ἐν στρατοπέδοις συμφοράς, τῶν*

ἑπομένων τοῖς τραυματίαις ἰατρῶν· 14. οἱ μὲν γὰρ
18 ἐκείνους μόνους τοῖς φαρμάκοις θεραπεύουσιν, ὁ δὲ
καὶ τοὺς κάμνοντας εὐθυμοτέρους ἐποίησε καὶ τοὺς
ἐρρωμένους ἀνέστησεν· 15. καὶ ὥσπερ τὰ ἀόρατα νο-
σήματα τῶν ὁρωμένων δυσχερεστέραν ἔχει τὴν θερα-
πείαν, οὕτως ψυχὰς ἐξ ἀθυμίας ἰάσασθαι λόγῳ παρηγο-
ρήσαντα δυσκολώτερον, ἢ σωμάτων φανερὰν ἐξ ἐπι-
πολῆς θεραπεῦσαι νόσον. 16. οὐδὲ χωρὶς στρατηγοῦ
οὐδεμία πόλις ἐκπέμψει στρατόπεδον, οὐδὲ δίχα τοῦ
δύνασθαι λέγειν αἱρήσεται στρατηγόν.

17. ιαʹ. τὸν δ' ἔνδοξον, ὅτι τοῖς ἀδόξοις ἀσχάλλει
τὸ πλῆθος ὑποταττόμενον· οὐθεὶς γὰρ ἑκὼν ὑπομένει
τὸν αὑτοῦ χείρονα κύριον ἀναδέχεσθαι καὶ ἡγεμόνα.
18. πᾶσα δ' ἀνάγκη τὸν τοιοῦτον ὄντα καὶ τοσαύτας
19 ἀρετὰς ἔχοντα τῆς ψυχῆς, ὅσας εἴρηκα, καὶ ἔνδοξον
εἶναι.

19. Φημὶ δὲ μήτε τὸν πλούσιον, ἐὰν ἐκτὸς ᾖ τού-
των, αἱρεῖσθαι στρατηγὸν διὰ τὰ χρήματα, μήτε τὸν
πένητα, ἐὰν ἀγαθὸς ᾖ, παραιτεῖσθαι διὰ τὴν ἔνδειαν·
οὐ μὴν χρή γε τὸν πένητα οὐδὲ τὸν πλούσιον, ἀλλὰ
καὶ τὸν πλούσιον καὶ τὸν πένητα· οὐδέτερον γὰρ οὔθ'
αἱρετέον οὔτ' ἀποδοκιμαστέον διὰ τὴν τύχην, ἀλλ'
ἐλεγκτέον διὰ τὸν τρόπον. 20. οὐδὲ πλούσιος ἀγα-
θὸς ὢν τοσούτῳ διοίσει τοῦ γενναίου πένητος, ὅσον αἱ
ἐπάργυροι καὶ κατάχρυσοι πανοπλίαι τῶν καταχάλκων
καὶ σιδηρῶν — αἱ μὲν γὰρ τῷ κόσμῳ πλεονεκτοῦσιν, αἱ
δ' αὐτῷ τῷ δραστηρίῳ διαγωνίζονται —, εἴ γε μὴ χρη-
ματιστὴς εἴη· τὸν δὲ χρηματιστὴν οὐδ', ἂν πλουσιώ-
τατος ὢν τύχῃ, συμβουλεύσω ποτὲ αἱρεῖσθαι· λέγω δ'
ὀβολοστάτην, μετάβολον, ἔμπορον ἢ τοὺς παραπλήσιόν
τι τούτοις πράττοντας· ἀνάγκη γὰρ τοὺς τοιούτους
20 μικρόφρονας εἶναι καὶ περὶ τὸ κέρδος ἐπτοημένους

καὶ μεμεριμνημένους περὶ τὸν πορισμὸν τῶν χρημάτων ὅλως μηδὲν ἐσχηκέναι τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων.

21. προγόνων δὲ λαμπρῶν ἀξίωσιν ἀγαπᾶν μὲν δεῖ προσοῦσαν, οὐ μὴν ἀποῦσαν ἐπιζητεῖν, οὐδὲ ταύτῃ τινὰς κρίνειν ἀξίους ἢ μὴ τοῦ στρατηγεῖν, ἀλλ' ὥσπερ τὰ ζῷα ἀπὸ τῶν ἰδίων πράξεων ἐξετάζομεν, ὅπως εὐγενείας ἔχει, οὕτως χρὴ σκοπεῖν καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων εὐγένειαν. 22. καὶ γὰρ ἀπερίοπτον, τί τοῖς ἔμπροσθεν ἐπράχθη καλόν, ἐξετάζειν, οὐ τί ποιήσουσιν οἱ νῦν αἱρεθέντες· ὥσπερ τῶν πάλαι γεγονότων σώζειν ἡμᾶς δυναμένων καὶ τὰ νῦν, καὶ τὰ πρόσθεν τηρησόντων ἐκείνων. ἔτι δὲ πῶς οὐκ ἀπαίδευτον τοὺς μὲν στρατιώτας τοῖς ἀριστείοις τιμᾶν, οὐ τοὺς 21
ἐκ πατέρων λαμπρῶν, ἀλλὰ τοὺς αὐτούς τι γενναῖον ἐργασαμένους, τοὺς δὲ στρατηγοὺς διὰ τοὺς προγόνους αἱρεῖσθαι, κἂν ὦσιν ἄχρηστοι, μὴ διὰ τὴν σφῶν αὐτῶν ἀρετήν, κἂν μὴ γένει λαμπρύνωνται; 23. προσόντων μὲν δὴ τούτων ἐκείνοις εὐτυχὴς ὁ στρατηγός, ἀπόντων δ' ἐκείνων, κἂν παρῇ ταῦτα, ἄπρακτος. 24. ἐλπίσαι δ' ἄν τις τάχα καὶ ἀμείνους ἔσεσθαι στρατηγοὺς τοὺς οὐκ ἔχοντας ἐνσεμνύνεσθαι προγόνοις· οἱ μὲν γὰρ ἐπὶ πατράσι κυδαινόμενοι, κἂν ἐλλίπωσιν, οἰόμενοι τὴν ἐκ τῶν πρόσθεν εὔκλειάν σφισι φυλάττεσθαι πολλὰ καὶ ῥᾳθυμότερον διοικοῦσιν, οἷς δ' οὐδεμία προϋπάρχει δόξα προγόνων, οὗτοι τὴν ἐκ πατέρων ἐλάττωσιν ἐθέλοντες ἀναπληρῶσαι τῇ σφετέρᾳ προθυμίᾳ φιλοκινδυνότερον ἐπὶ τὰς πράξεις ἁμιλλῶνται· 25. καὶ καθάπερ οἱ πενέστεροι τῶν εὐπορωτέρων ταλαιπωρότερον ἐπὶ τὴν τοῦ βίου κτῆσιν ὥρμηνται τὸ ἐλλεῖπον ἀναπληρῶσαι τῆς τύχης σπεύ- 22
δοντες, οὕτως, οἷς μὴ πάρεστι κληρονομουμένη πα-

τέρων ἀποχρήσασθαι δόξῃ, τὴν ἀρετὴν ἰδιόκτητον οἰκειώσασθαι προαιροῦνται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

[ΠΕΡΙ ΑΓΑΘΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ.]

1. Ζηλούσθω μὲν δὴ ἡμῖν ὁ στρατηγὸς ὁ ἀγαθὸς
εὐγενὴς καὶ πλούσιος, μὴ ἀποδοκιμαζέσθω δὲ πένης
μετ' ἀρετῆς, εἰ καὶ μὴ ἀπὸ λαμπρῶν. 2. αἱρεθεὶς δ'
ὁ στρατηγὸς ἔστω χρηστός, εὐπροσήγορος, ἕτοιμος,
ἀτάραχος, μὴ οὕτως ἐπιεικὴς ὥστε καταφρονεῖσθαι,
μήτε φοβερὸς ὥστε μισεῖσθαι, ἵνα μήτε ταῖς χάρισιν
ἐκλύσῃ τὸ στρατόπεδον μήτε τοῖς φόβοις ἀλλοτριώσῃ.
3. λοχαγοὺς δὲ καθιστάτω καὶ ταξιάρχους καὶ
χιλιάρχους, καὶ εἴ τινων ἄλλων ἡγεμόνων προσδεῖν
αὐτῷ δόξαι, τοὺς εὐνουστάτους τῇ πατρίδι, πιστοτάτους,
εὐρωστοτάτους, ἔνθεν δ' οὐδὲν ἂν κωλύοι
καὶ τοὺς εὐπορωτάτους καὶ τοὺς εὐγενεστάτους·
4. οὐ γάρ, ὡς ὀλίγους αἱρουμένους στρατηγοὺς ἐκ
23 τρόπου δοκιμάσαι ῥᾷον, κἂν ἀπῇ ὁ τῶν χρημάτων
μετ' εὐγενείας ὄγκος, οὕτως που καὶ λοχαγῶν καὶ
ταξιαρχῶν πλῆθος. 5. ὅθεν τὸ μὲν εὐγενὲς ἐπὶ τούτων
προκριτέον εἰς πρόχειρον ἐν ὀξεῖ καιρῷ δοκιμασίαν,
τὸ δ' ἐν εὐπορίᾳ, ἐπειδὴ ἀναλῶσαί τε καὶ δοῦναι
στρατιώταις οἱ ἐκ περιουσίας δυνατοί, χορηγία
δ' ἀπὸ τῶν ἡγουμένων ὀλίγη πρὸς τοὺς ὑποτασσομένους
εὐνούστερα παρασκευάζει τὰ πλήθη· καὶ ἀσφα-
24 λεῖς αἱ μειζόνων πίστεις πραγμάτων τοῖς περὶ πλειόνων
κινδυνεύουσιν, εἰ μὴ πάνυ τὸ πιστόν, ὡς ἂν εἰ
στρατηγοῖ τις, ἐκ τοῦ τρόπου παρέχοιτο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΧΕΙΝ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΒΟΥΛΕΥΤΑΣ.]

1. *Αἱρείσθω δ' ἤτοι συνέδρους, οἳ μεθέξουσιν αὐτῷ πάσης βουλῆς καὶ κοινωνήσουσι γνώμης αὐτοῦ οἱ τούτου ἕνεκα ἀκολουθήσοντες, ἢ ἐξ αὐτῶν τῶν ἡγεμόνων τοὺς ἐντιμοτάτους μεταπεμπόμενος συνεδρευέτω, ὡς, ἅ γέ τις ἂν ἐννοήσῃ μὲν μόνος, ὡς τὰ αὐτοῦ* 25 *οὐ βεβαίως οἰκειοῦται. 2. γνώμη γὰρ ἡ μὲν ἀνεπικούρητος μονουμένη παπταίνει περὶ τὴν ἰδίαν εὕρεσιν, ἡ δ' ὑπὸ τῶν πέλας ἐπιμαρτυρηθεῖσα πιστοῦται τὸ μὴ σφαλερόν. 3. οὐ μὴν ἀλλὰ μήθ' οὕτως ἄστατος ἔστω τὴν διάνοιαν, ὡς αὐτὸν αὐτῷ πάμπαν ἀπιστεῖν, μήθ' οὕτως αὐθάδης, ὡς μή τι καὶ παρ' ἄλλῳ τοῦ παρ' αὐτῷ κρεῖττον οἴεσθαι νοηθῆναι· ἀνάγκη γὰρ τὸν τοιοῦτον ἢ πᾶσι προσέχοντα καὶ μηδὲν αὐτῷ πολλὰ καὶ ἀσύμφορα πράττειν, ἢ μηδ' ὀλίγ' ἄλλων ἀκούοντα, πάντα δ' αὐτοῦ, πολλὰ καὶ δεινὰ διαμαρτάνειν.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΔΕΙ ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΕΞ ΕΥΛΟΓΟΥ ΑΙΤΙΑΣ ΕΠΑΓΕΙΝ.]

1. *Τὰς δ' ἀρχὰς τοῦ πολέμου μάλιστά φημι χρῆναι φρονίμως συνίστασθαι καὶ μετὰ τοῦ δικαίου πᾶσι φανερὸν γίγνεσθαι πολεμοῦντα· τότε γὰρ καὶ θεοὶ* 26 *συναγωνισταὶ τοῖς στρατεύουσιν εὐμενεῖς καθίστανται, καὶ ἄνθρωποι προθυμότερον ἀντιτάττονται τοῖς ἐναντίοις· 2. εἰδότες γάρ, ὡς οὐκ ἄρχουσιν ἀλλ' ἀμύνονται, τὰς ψυχὰς ἀσυνειδήτους κακῶν ἔχοντες*

ἐντελῆ τὴν ἀνδρείαν εἰσφέρονται, ὡς, ὅσοι γε νομί-
ζουσι νεμεσήσειν τὸ θεῖον ἐπὶ τῷ παρὰ τὸ δίκαιον ἐκ-
φέρειν πόλεμον, αὐτῇ τῇ οἰήσει, κἂν μή τι δεινὸν
ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀπαντήσειν μέλλῃ, προκατορρω-
δοῦσιν. 3. διὰ τοῦτο δεῖ τὸν στρατηγόν, ὧν τε
βούλεται τυχεῖν καὶ ὧν μὴ παραχωρῆσαι, λόγῳ καὶ
27 πρεσβείαις προκαλεῖσθαι πρῶτον, ἵν' ἐν τῷ μὴ συγ-
καταβαίνειν τοῖς ἀξιουμένοις τοὺς ἐναντίους ἀνάγκῃ
δοκῇ, καὶ μὴ προαιρέσει τὴν δύναμιν ἐξάγειν πολε-
μήσουσαν, ἐπιμαρτυράμενος τὸ θεῖον, ὡς οὔτε κατα-
φρονῶν, ὧν συμβαίνει τοὺς πολεμοῦντας πάσχειν,
ἀνεμεσήτως ἔπεισιν, οὔτ' ἐκ παντὸς τρόπου τὰ δεινὰ
28 δρᾶσαι προῃρημένος τοὺς πολεμίους. 4. εἰδέναι δὲ
χρή, καθότι οὐ μόνον οἰκίας καὶ τείχους ἑδραιότερον
ὑφίστασθαι δεῖ τὸν θεμέλιον, ὡς ἀσθενοῦς γε ὄντος
συγκαταρρυησομένων καὶ τῶν ἐποικοδομουμένων,
ἀλλὰ καὶ πολέμου τὰς ἀρχὰς δεῖ κατασκευασάμενον
ἰσχυρῶς καὶ κρηπῖδα περιθέμενον ἀσφαλείας, οὕ-
τως ἐξάγειν τὰς δυνάμεις· ὧν γὰρ ἀσθενῆ τὰ πρά-
γματά ἐστιν, ἐπειδὰν οὗτοι μέγα βάρος ἀναλάβωσι
πολέμου, ταχὺ θλίβονται καὶ ὑστεροῦσιν. 5. ὅθεν,
ὥσπερ ἀγαθὸν κυβερνήτην ἐκ λιμένος ἐξαρτυσάμενον
τὸ σκάφος καὶ τὰ παρ' αὐτῷ ἅπαντα ποιήσαντα,
29 τότ' ἐπιτρέπειν χρὴ τῇ τύχῃ, ὡς αἴσχιστόν γε καὶ
σφαλερὸν ὑποδείξαντα πολέμου κίνησιν, ὥστε καὶ διὰ
θαλάττης ἤδη καὶ διὰ γῆς ἄγειν τὸ στράτευμα, κἄπειτα
πρύμναν κρούσασθαι· 6. τῆς μὲν γὰρ ἀνοίας καὶ προ-
πετείας ἕκαστος κατεγέλασεν, τῆς δ' ἀσθενείας κατ-
εφρόνησεν, οἱ δ' ἐχθροί, οἵτινές ποτ' ἂν ὦσιν, κἂν
μὴ πάθωσιν, ὡς οὐχὶ μὴ βουληθέντας ἀλλ' οὐ δυ-
νηθέντας διαθεῖναί τι δικαίως ἐμίσησαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΞΙΛΕΟΥΣΘΑΙ ΠΡΩΤΟΝ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΑΜΑΡΤΙΩΝ ΤΟ ΘΕΙΟΝ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΕΞΑΓΩΝ ΕΙΣ ΠΟΛΕΜΟΝ.]

Ἐξαγέτω δὲ τὰς δυνάμεις ὁ στρατηγὸς καθαρὰς
ἢ οἷς νόμοι ἱεροὶ ἢ οἷς μάντεις ὑφηγοῦνται καθαρ- 30
σίοις, πᾶσαν, εἴ τις ἢ δημοσίᾳ κηλὶς ἢ ἰδίου μολύ-
σματος ἑκάστῳ σύνεστιν, ἀποδιοπομπούμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ς.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΕΙΝ ΕΝ ΤΑΞΕΙ ΤΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΝ.]

1. Ἀγέτω δὲ τὸ στράτευμα πᾶν ἐν τάξει, κἂν
μήπω μέλλῃ συμβάλλειν, ἀλλὰ διὰ μακρᾶς ὁδοῦ πε-
ραιοῦσθαι καὶ πολλῶν ἡμερῶν ἀνύειν πορείαν, καὶ 31
ἐν τῇ φιλίᾳ καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ· διὰ μὲν τῆς φιλίας,
ἵν' ἐθίζηται τὰ στρατεύματα μένειν ἐν τάξει καὶ συμ-
φυλάττειν τοὺς ἰδίους λόχους καὶ ἕπεσθαι τοῖς ἡγε-
μόσιν, διὰ δὲ τῆς πολεμίας πρὸς τὰς ἐξαίφνης ἐπιβου-
λὰς γιγνομένας, ἵνα μὴ ἐν ὀξεῖ καιρῷ θορυβούμενοι
καὶ ἐπαναθέοντες καὶ ἄλλοι πρὸς ἄλλους φερόμενοι
μηδὲν μὲν ἀνύσωσι φθασθέντες, πολλὰ δὲ καὶ δεινὰ
πάθωσιν, ἀλλ' ἅμα καὶ εἰς πορείαν ὦσιν ἐπιδέξιοι καὶ
εἰς μάχην εὐτρεπεῖς, ἔχοντες καὶ τὸ σύνθημα καὶ ἀλ- 32
λήλους ἐν τάξει βλέποντες. 2. συστέλλειν δὲ πειρά-
σθω τὴν πορείαν τοῦ στρατεύματος, ὡς ἔνι μάλιστα,
πρὸς ὀλίγον, καὶ διὰ τοιούτων, ἂν δυνατὸν ᾖ, χωρίων
ἀγέτω τὰς τάξεις, δι' ὧν οὐκ ἂν ἐκθλιβόμεναι στε-
ναὶ καὶ οὐκ ἔχουσαι πλάτος ἐκ πλευρᾶς ἐπὶ μήκιστον
ἐκταθεῖεν· 3. καὶ γὰρ εὐπαθέστεραι γίγνονται πρὸς

τὰς αἰφνιδίους τῶν πολεμίων ἐπιφανείας αἱ τοιαῦται
καὶ ἥκιστα δραστήριοι· ἄν τε γάρ σφισι κατὰ μέτωπον
ὑπαντήσωσιν οἱ πολέμιοι πλατύτεροι τεταγμένοι, ῥα-
δίως αὐτοὺς τρέπονται, καθάπερ οἱ τοὺς ἐπὶ κέρως
ὄντας ἐν ταῖς μάχαις κυκλούμενοι, ἄν τε κατὰ μέσην
τὴν δύναμιν ἐκ πλευρᾶς ἐπιβάλωσιν, ταχὺ διέσπασαν
αὐτῶν τὴν πορείαν καὶ διέκοψαν — ἐπιστρεψάντων
γὰρ αὐτῶν εἰς φάλαγγα πρὸς ἄμυναν ἀσθενὴς ἡ μάχη
33 γίγνεται καὶ οὐκ ἔχουσα βάθος —, ἐάν τε τοῖς κατόπιν,
ἡ κατὰ νώτου μάχη δεινὴ καὶ προφανῆ τὸν ὄλεθρον
ἔχουσα, κἂν ἐπιστρέψαι δὲ τολμήσωσιν εἰς μέτωπον, ἡ
αὐτὴ γίγνεται μάχη τοῖς ἐν τῇ πρωτοπορείᾳ τεταγμέ-
νοις· ταχὺ γὰρ αὐτοὺς περιστήσονται. 4. συμβαίνει
δὲ καὶ τὰς παραβοηθείας δυσχερεῖς καὶ ἀπράκτους
γίγνεσθαι· τῶν γὰρ ἀπὸ τῆς οὐραγίας τοῖς εἰς τὴν
πρωτοπορείαν βουλομένων βοηθεῖν ἢ τῶν πρώτων
τοῖς κατόπιν βραδεῖα ἡ ἄφιξις καὶ οὐ κατὰ καιρὸν
γίγνεται, διὰ πολλῶν, ὧν ὑστεροῦσιν ἢ προηγοῦν-
ται, σταδίων ἰέναι προθυμουμένων.

5. ἡ δὲ συνεσταλμένη πορεία καὶ τετράγωνος
ἡ μὴ πάνυ παραμήκης εἰς πάντα καιρὸν εὐμεταχείρι-
στός ἐστι καὶ ἀσφαλής. ἔστι δ' ὅτε καὶ συνέβη τι
τοιοῦτον ἐκ τῶν ἐκτεινομένων στρατευμάτων, ὥστε
Πανικὰ καὶ πτοίας ἀμφιδόξους ἐμπίπτειν· ἐνίοτε γὰρ
οἱ πρῶτοι καταβεβηκότες ἐξ ὀρεινῶν εἰς ψιλὰ καὶ
ἐπίπεδα χωρία θεασάμενοι τοὺς κατόπιν ἐπικατα-
βαίνοντας ἔδοξαν εἶναι πολεμίων ἔφοδον, ὥστε μελ-
λῆσαι προσβάλλειν ὡς ἐχθροῖς, τινὰς δὲ καὶ εἰς χεῖ-
ρας ἐλθεῖν ἤδη.

34 6. λαμβανέτω δὲ τὴν θεραπείαν καὶ τὰ ὑποζύγια
καὶ τὴν ἀποσκευὴν ἅπασαν ἐν μέσῃ τῇ δυνάμει καὶ μὴ
χωρίς· ἂν δὲ μὴ τὰ κατόπιν ἀσφαλῆ πάνυ καὶ εἰρηναῖα

νομίζῃ, καὶ τὴν οὐραγίαν ἐκ τῶν ἐρρωμενεστάτων καὶ ἀνδρειοτάτων συνιστάσθω, μηθὲν διαφέρειν αὐτὴν οἰόμενος πρὸς τὰ συμβαίνοντα τῆς πρωτοπορείας.

7. προπεμπέτω δ' ἱππεῖς τοὺς διερευνησομένους τὰς ὁδούς, καὶ μάλισθ', ὅτ' ἂν ὑλώδεις καὶ περικεκλασμένας λόφοις ἐρημίας διεξίῃ· πολλάκις γὰρ ἐνέδραι πολεμίων ὑποκαθέζονται, καὶ λαθοῦσαι μὲν
ἔστιν ὅτε τὰ ὅλα συνέτριψαν τῶν ἐναντίων πράγματα, 35
μὴ λαθοῦσαι δὲ διὰ μικρᾶς φροντίδος φρόνησιν μεγάλην ἐμαρτύρησαν τῷ τῶν πολεμίων στρατηγῷ. 8. τὴν μὲν γὰρ πεδιάδα καὶ ψιλὴν ἡ πάντων ὄψις ἱκανὴ προερευνήσασθαι· καὶ γὰρ κονιορτὸς ἀναφερόμενος μεθ' ἡμέραν ἐμήνυσε τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον, καὶ πυρὰ καιόμενα νύκτωρ ἐπύρσευσαν τὴν ἐγγὺς στρατοπεδείαν.

9. ἀγέτω δὲ τὰς δυνάμεις, μὴ μέλλων μὲν ἐκτάξειν εἰς μάχην, ἐὰν ἐπείγηταί τι φθάνειν συντο-
μώτερον, εἰ ἀσφαλὲς εἶναι νομίζοι, καὶ νύκτωρ· 36
μέλλων δὲ κρίνειν ἅμα τῷ σύνοπτον γενέσθαι τοῖς πολεμίοις εὐθὺς τὰ πράγματα διὰ μάχης σχολῇ προΐτω καὶ μὴ πολλὴν ἀνυέτω· πολλάκις γὰρ πρὸ τῶν κινδύνων ὁ κόπος ἐδαπάνησε τὴν ἀκμὴν τῶν σωμάτων.

10. διοδεύων δὲ συμμαχίδα γῆν παραγγελλέτω 37
τοῖς στρατεύμασιν ἀπέχεσθαι τῆς χώρας, καὶ μήτ' ἄγειν τι μήτε φθείρειν· ἀφειδὲς γὰρ πλῆθος ἅπαν ἐν ὅπλοις, ὅτ' ἂν ἔχῃ τὴν τοῦ δύνασθαί τι ποιεῖν ἐξουσίαν, καὶ ἡ ἐγγὺς ὄψις ἀγαθῶν δελεάζει τοὺς ἀλογίστους ἐπὶ πλεονεξίαν· μικραὶ δὲ προφάσεις ἢ ἀπηλλοτρίωσαν συμμάχους ἢ καὶ παντελῶς ἐξεπολέμωσαν.

11. τὴν δὲ τῶν πολεμίων φθειρέτω καὶ καιέτω καὶ τεμνέσθω· ζημία γὰρ χρημάτων καὶ καρπῶν ἔνδεια μειοῖ πόλεμον, ὡς περιουσία τρέφει. προανατεινέσθω μέντοι πρῶτον, ὃ μέλλει ποιεῖν· πολλάκις γὰρ ἡ τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι δεινοῦ προσδοκία συνηνάγκασε, πρὶν ἢ παθεῖν, ὑποσχέσθαι τι τοὺς κινδυνεύοντας ὧν πρότερον οὐκ ἐβουλήθησαν ποιεῖν· ἐπειδὰν δ' ἅπαξ πάθωσιν, ὡς οὐδὲν ἔτι χεῖρον ὀψόμενοι τῶν λοιπῶν καταφρονοῦσιν. 12. εἰ δὲ πολὺν ἐν τῇ πολεμίᾳ μέλλει καταστρατοπεδεύειν χρόνον, τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα φθειρέτω τῆς χώρας ὧν αὐτὸς οὐχ ἕξει χρείαν, ἅττα δ' ἀναγκαῖα φυλαχθέντα τοῖς φιλίοις ἔσται, τούτων φειδέσθω.

38 13. τῶν δὲ δυνάμεων ἐκπεπληρωμένων μήτ' ἐπὶ
τῆς ἰδιοκτήτου μήτ' ἐπὶ τῆς ὑπηκόου μήτ' ἐπὶ τῆς
συμμαχίδος καθεζόμενος ἐγχρονιζέτω χώρας· τοὺς
γὰρ ἰδίους ἀναλώσει καρποὺς καὶ ζημιώσει πλέον
τοὺς φίλους ἢ τοὺς πολεμίους· μεταγέτω δ' ὡς θᾶττον, ἐὰν ἀκίνδυνα ᾖ τὰ οἴκοι, τὰς δυνάμεις· ἐκ γὰρ
τῆς πολεμίας, εἰ μὲν εἴη δαψιλὴς καὶ εὐδαίμων, τρο-
39 φὴν ἕξει καὶ ἄφθονον, εἰ δὲ μή, τήν γε φιλίαν οὐ
λυμανεῖται, πολλὰ δ' ὅμως καὶ ἀπὸ λυπρᾶς τῆς ἀλλοτρίας ἕξει πλεονεκτήματα.

14. φροντιζέτω δὲ περί τε ἀγορᾶς καὶ τῆς τῶν ἐμπόρων καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν παραπομπῆς, ἵν' ἀκινδύνου τῆς παρουσίας σφίσιν οὔσης ἀόκνως παρακομίζωσι τὸν εἰς τὰ ἐπιτήδεια φόρτον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΑΝ ΔΙΑ ΣΤΕΝΩΝ ΜΕΛΛΗΙ ΤΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΝ ΑΓΕΙΝ.]

1. *Ἐπειδὰν δ' ἤτοι διὰ στενῶν μέλλῃ ποιεῖσθαι τὴν
πάροδον ἢ δι' ὀρεινῆς καὶ δυσβάτου χώρας ἄγειν τὸν
στρατόν, ἀναγκαῖον προεκπέμποντά τι μέρος τῆς δυ-* 40
*νάμεως προκαταλαμβάνεσθαι τάς τε ὑπερβολὰς καὶ
τὰς τῶν στενῶν παρόδους, μὴ φθάσαντες οἱ πολέμιοι
καὶ καταστάντες ἐπὶ τῶν ἄκρων κωλύσωσι τὴν διεκ-
βολὴν ποιεῖσθαι.* 2. *τὸ δ' αὐτὸ πεφροντίσθω, κἂν αὐ-
τὸς δεδίῃ πολεμίων εἰσβολήν· οὐ γὰρ δὴ δρᾶσαι μὲν
χρήσιμον, φυλάξασθαι δὲ παθεῖν οὐκ ἀναγκαῖον,
οὐδὲ φθάσαι μὲν αὐτοὺς εἰσβάλλοντας εἰς τὴν πολε-
μίαν ἐπεῖγον, ἀποκλεῖσαι δὲ τοὺς ἐναντίους ἐπὶ σφᾶς
ἰόντας οὐ προνοητέον.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΙΕΙΝ ΧΑΡΑΚΑ.]

1. *Ἐν δὲ δὴ τῇ τῶν ἐχθρῶν καταστρατοπεδεύων
χάρακα περιβαλέσθω καὶ τάφρον, κἂν ἐφ' ἡμέραν
μέλλῃ τὴν παρεμβολὴν θήσειν· ἀμετανόητος γὰρ ἡ* 41
*τοιαύτη καὶ ἀσφαλὴς στρατοπεδεία διὰ τὰς αἰφνιδί-
ους καὶ ἀπρολήπτους ἐπιβουλάς. καθιστάτω δὲ φυ-
λακάς, κἂν μακρὰν εἶναι νομίζῃ τοὺς πολεμίους, ὡς
ἐγγὺς ὄντων.* 2. *ὅποι δ' ἂν μέλλῃ πολυχρόνιον τίθεσθαι
τὴν παρεμβολὴν οὐκ ἀντεπιόντων τῶν πολεμίων, ἐπὶ
τῷ φθείρειν τὴν χώραν ποιούμενος τὴν μονὴν ἢ καὶ
καιροῖς ἐφεδρεύων βελτίοσιν, ἐκλεγέσθω χωρία μὴ
ἑλώδη μηδὲ νοτερά· τὰ γὰρ τοιαῦτα ταῖς ἀναφοραῖς*

42 καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν τόπων δυσωδίαις νόσους καὶ λοι-
μοὺς ἐμβάλλει στρατεύμασι, καὶ πολλῶν μὲν ἐκά-
κωσε τὰς εὐεξίας, πολλοὺς δ' ἀπώλεσεν, ὥστε μὴ
μόνον ὀλίγον, ἀλλὰ καὶ ἀσθενὲς ἀπολείπεσθαι στρά-
τευμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΥΝΕΧΩΣ ΥΠΑΛΛΑΣΣΕΙΝ ΤΑ ΑΠΛΗΚΤΑ.]

1. Χρήσιμον δέ που καὶ σωτήριον στρατοπέδῳ μηδ'
ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένειν παρεμβολῆς, ἐὰν μὴ χειμαδεύῃ
καὶ τοῖς σκηνώμασι διὰ τὴν ὥραν τοῦ καιροῦ πεπολι-
σμένη τυγχάνῃ· αἱ γὰρ τῶν ἀναγκαίων ἐκκρίσεις ἐπὶ
τῶν αὐτῶν γιγνόμεναι χωρίων ἀτμοὺς διεφθορότας
ἀναπέμπουσαι συμμεταβάλλουσι καὶ τὴν τοῦ περιέχον-
43 τος ἀέρος χύσιν. 2. Ἐν δὲ ταῖς χειμασίαις γυμναζέτω
τὰ στρατόπεδα καὶ πολεμικὰ καὶ σύντροφα ποιείσθω
τοῖς δεινοῖς, μήτ' ἀργεῖν ἐῶν μήτε ῥᾳθυμεῖν· ἡ μὲν
γὰρ ἀργία τὰ σώματα μαλθακὰ καὶ ἀσθενῆ κατεσκεύ-
ασεν, ἡ δὲ ῥᾳθυμία τὰς ψυχὰς ἀνάνδρους καὶ δειλὰς
ἐποίησεν· αἱ γὰρ ἡδοναὶ δελεάζουσαι τῷ καθ' ἡμέ-
ραν συνήθει τὰς ἐπιθυμίας διαφθείρουσι καὶ τὸν εὐ-
τολμότατον. 3. ὅθεν οὐ μακρὰν ἀπάγειν τοὺς ἄνδρας
τῶν πόνων· ἐπειδὰν γὰρ μετὰ χρόνον ἀναγκάζωνται
πρὸς τὰ πολεμικὰ χωρεῖν, οὔθ' ἡδέως ἐξίασιν οὔτ'
ἐπὶ πολὺ μένουσιν, ἀλλ' ἐκδεδιῃτημένοι ταχὺ μὲν
44 ὀρρωδοῦσι, πρὶν ἢ καὶ πειρᾶσαι τὰ δεινά, ταχὺ δὲ
καὶ πειράσαντες ἀποχωροῦσιν, οὔτ' ἐλπίζειν οὔτε
φέρειν τοὺς κινδύνους δυνάμενοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

α'.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΙΝ ΓΥΜΝΑΖΕΙΝ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΟΝ, ΑΔΕΙΑΣ ΟΥΣΗΣ.]

1. *Διόπερ ἀγαθοῦ στρατηγοῦ καὶ τὰ χρήσιμα τότε κατασκευάζειν, ὅτ' οὐκ ἐπείγουσιν αἱ τῶν ἐκ παρατάξεως ἀγώνων ἀνάγκαι, καὶ τὰ ἄχρηστα διὰ τὴν τῶν σωμάτων ἄσκησιν ἐπιτάττειν. ἱκανὴ γὰρ στρατοπέδοις ἄνεσις, κἂν σφόδρα ταλαίπωροι ὦσιν, ἡ μὴ διὰ τῶν δεινῶν εἰς τὸ ἀληθινὸν ἀγώνισμα πεῖρα. γυμναζέτω δὲ τοιοῖσδέ τισι τρόποις.*

2. *ἐκταττέτω πρῶτον ἀναδοὺς τὰ ὅπλα πᾶσιν, ἵν'* 45
ἐν μελέτῃ σφίσιν ᾖ τὸ μένειν ἐν τάξει, καὶ ταῖς ὄψεσι καὶ τοῖς ὀνόμασι συνήθεις ἀλλήλοις γιγνόμενοι, τίς ὑπὸ τίνα καὶ ποῦ καὶ μετὰ πόσους, ὑπ' ὀξὺ παράγγελμα πάντες ὦσιν ἐν τάξει· καὶ τάς τε ἐκτάσεις καὶ συστολὰς καὶ ἐγκλίσεις ἐπὶ λαιὰ καὶ δεξιά, καὶ λόχων μεταγωγὰς καὶ διαστήματα καὶ πυκνώσεις, καὶ τὰς δι' ἀλλήλων ἀντεξόδους καὶ εἰσόδους, καὶ τὰς κατὰ λόχους διαιρέσεις, καὶ τὰς κατατάξεις καὶ τὴν ἐπὶ φάλαγγα ἐκτείνουσαν καὶ τὴν ἐπὶ βάθος ὑποστέλλουσαν, καὶ τὴν ἀμφιπρόσωπον μάχην, ὅτ' ἂν οἱ κατ' οὐρὰν ἐπιστρέψαντες πρὸς τοὺς κυκλουμένους μάχωνται, καὶ τὰς ἀνακλήσεις ἐκδιδασκέτω.

3. *καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων οἱ μὲν ἀρχὴν ἔχοντες τοῦ μανθάνειν ἐπιτιθέντες τοὺς δα-* 46
κτύλους ἐπί τε τὰ τρήματα τῶν αὐλῶν καὶ διαστήματα τῶν χορδῶν πολλάκις ἄλλον ἔθεσαν ἐπ' ἄλλην καὶ οὐ κατὰ τὴν ἁρμονικὴν διάστασιν, εἶτα μόλις ἐπεκτείναντες βραδὺ μὲν αἴρουσι τοὺς δακτύλους, βραδὺ δὲ τιθέασιν, οἱ δ' ἐν μελέτῃ τῆς μουσικῆς

ἀνεπιτηδεύτως ἤδη ἐρρυθμισμένῃ τῇ χειρὶ δι' ὀξύτητος μεταφέρουσιν, ὅπῃ τε βούλονται παραθλίψαι τῆς ἀναπνοῆς καὶ ἀνοῖξαι καὶ παραψῆλαι χορδῆς· τοῦτον δήπου τὸν τρόπον οἱ μὲν ἀσυνήθεις καὶ ἀνάσκητοι τῆς τάξεως διὰ ταράχου πολλοῦ μόλις ἀλλήλων διαμαρτάνοντες ἐγκατατάσσονται πολὺν ἀναλίσκοντες χρόνον, οἱ δὲ συγκεκροτημένοι διὰ τάχους, ὡς εἰπεῖν αὐτόματοι, φέρονται πρὸς τὴν τάξιν ἐναρμόνιόν τινα καὶ καλὴν ἐκπληροῦντες ὄψιν.

4. εἶτα διελὼν τὰ στρατεύματα πρὸς ἀλλήλους
ἀσιδήρῳ μάχῃ συναγέτω νάρθηκας ἢ στύρακας ἀκον-
τίων ἀναδιδούς, εἰ δέ τινα καὶ βεβωλασμένα πεδία
εἴη, βώλους τε κελεύων αἴροντας βάλλειν· ὄντων δὲ
καὶ ἱμάντων ταυρείων χρήσθων ἐπὶ τὴν μάχην· δεί-
47 ξας δ' αὐτοῖς καὶ λόφους ἢ βουνοὺς ἢ ὀρθίους τόπους
κελευέτω σὺν δρόμῳ καταλαμβάνεσθαι· ποτὲ δὲ καὶ
ἐπιστήσας ἐπ' αὐτῶν τινας τῶν στρατιωτῶν καὶ ἀνα-
δοὺς ἃ μικρῷ πρόσθεν ἔφην ὅπλα, τούτους ἐκβα-
λοῦντας ἑτέρους ἐκπεμπέτω· καὶ ἤτοι τοὺς μείναντας
ἐπαινείτω καὶ μὴ ἐκπεσόντας ἢ τοὺς ἐκβαλόντας. 5. ἐκ
γὰρ τῆς τοιαύτης ἀσκήσεως καὶ γυμνασίας ὑγιαίνει
μὲν τὸ στράτευμα, πᾶν δ' ὅ τι οὖν ἥδιον ἐσθίει καὶ
πίνει, κἂν λιτὸν ᾖ, πολυτελέστερον οὐθὲν ἐπιζητοῦν·
ὁ γὰρ ἀπὸ τῶν πόνων λιμὸς καὶ τὸ δίψος ἱκανὸν ὄψον
ἐστὶν καὶ γλυκὺ κρᾶμα, καὶ στερρότερά τε τὰ σώματά
48 σφισι γίγνεται καὶ ἄκμητα, καὶ συνεθίζεται τοῖς μέλ-
λουσι δεινοῖς, ἱδρῶτι καὶ πνεύματι καὶ ἄσθματι καὶ
θάλπεσιν ἀσκιάστοις καὶ κρυμοῖς ὑπαίθροις ἐγγυμνα-
ζόμενα.

6. παραπλησίως δὲ γυμναζέτω καὶ τὸ ἱππικὸν ἁμίλλας ποιούμενος καὶ διώγματα καὶ συμπλοκὰς καὶ ἀκροβολισμοὺς ἐν τοῖς ἐπιπέδοις καὶ περὶ αὐτὰς τὰς

ῥίζας τῶν λόφων, ἐφ' ὅσον δυνατόν ἐστι καὶ τῶν τραχέων ἐπιψαύειν· οὐ γὰρ οἷόν τε βιάζεσθαι πρὸς ἀνάντη καὶ κατὰ κρανοῦς ἱππάζεσθαι. 49

β'.

[ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΜΩΝ.]

7. Σωφρονείτω δὲ περὶ τὰς προνομὰς καὶ μὴ ἐφιέτω ταῖς δυνάμεσιν, ἐπειδὰν εἰς εὐδαίμονα πολεμίων εἰσβάλῃ χώραν, ἀτάκτως φέρεσθαι πρὸς τὰς ὠφελείας· αἱ γὰρ μέγισται συμφοραὶ κἂν τοῖς τοιοῖσδε γίγνονται· πολλάκις γὰρ ἀτάκτοις καὶ σποράσι περὶ τὴν λείαν σεσοβημένοις ἐπιπεσόντες οἱ πολέμιοι καὶ διὰ τὸ ἀσύντακτον τοῦ πλήθους καὶ διὰ τὸ βαρεῖς εἶναι τοὺς ἀποχωροῦντας ταῖς ὠφελείαις οὔτε τοῖς ὅπλοις χρῆσθαι δυναμένους οὔτ' ἀλλήλοις ἐπικουρῆσαι πολλοὺς διέφθειραν. 8. εἰ δέ τινες δίχα τοῦ τὸν στρατηγὸν κελεῦσαι προνομεύοιεν, οὗτοι κολαζέσθων. αὐτός γε μὴν ὅτ' ἂν ἐπὶ τὴν λείαν ἐκπέμπῃ, τοῖς ψιλοῖς καὶ ἀνόπλοις συνταττέτω μαχίμους ἱππεῖς καὶ πεζούς, οἳ περὶ μὲν τὴν λείαν οὐκ ἀσχολήσονται, μένοντες δ' ἐν τάξει παραφυλάξουσι τοὺς προνομεύοντας, ἵν' ᾖ σφισιν ἀσφαλὴς ἡ ἀποχώρησις. 50

γ'.

[ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΣΚΟΠΩΝ.]

9. Εἰ δὲ συλλάβοι ποτὲ κατασκόπους, μὴ μιᾷ κεχρήσθω γνώμῃ· ἀλλ', ἐὰν μὲν ἀσθενέστερα τὰ ἴδια ἤπερ τὰ παρὰ τῶν πολεμίων εἶναι νομίζῃ, κτεινάτω τούτους, ἂν δὲ καὶ ὁπλισμῷ καλῷ κεχρημένος ἢ καὶ παρασκευαῖς ἐντελέσι καὶ δυνάμει πολλῇ καὶ εὐεξίᾳ

σωμάτων καὶ πειθηνίῳ στρατεύματι καὶ ἡγεμόσιν ἀρίστοις καὶ ἐμπειρίᾳ μεμελετημένῃ, παραλαβὼν τοὺς κατασκόπους καὶ ἐν κόσμῳ τὴν στρατιὰν ἐπιδειξάμεμος οὐκ ἂν ἁμάρτοι ποτὲ καὶ ἀθώους ἀποπέμψας. τὰ μὲν γὰρ πλεονεκτήματα τῶν ἀντιπολέμων ἀγγελλόμενα φοβεῖσθαι συνηνάγκασεν, τὰ δ' ἐλαττώματα θαρρεῖν παρεστήσατο.

δ'.

[ΠΕΡΙ ΝΥΚΤΟΦΥΛΑΚΩΝ.]

10. *Φύλακας δὲ καταταττέτω καὶ πλείους, ἵν' ἐν μέρει διελόμενοι τὴν τῆς νυκτὸς ὥραν οἱ μὲν ὑπνοῦν οἱ δὲ γρηγορεῖν αἱρῶνται· οὔτε γὰρ ἀναγκαστέον οὔθ' ὑπισχνουμένοις πιστευτέον ὅλην ἀγρυπνήσειν νύκτα τοὺς αὐτούς· εἰκὸς γάρ ποτε καὶ παρὰ γνώμην ἐνδιδόντων τῶν μελῶν αὐτόματον ὕπνον ἐπελθεῖν.* 11. *ὀρθοὶ*
51 *δ' ἑστῶτες φυλαττόντων· αἱ γὰρ καθέδραι καὶ ἀναπτώσεις συνεκλύουσαι τὰ σώματα μαραίνουσιν εἰς ὕπνον, ἡ δ' ἀνάστασις καὶ ὁ τόνος τῶν σκελῶν ἐγρήγορσιν ἐντίθησι τῇ διανοίᾳ.* 12. *καιόντων δ' οἱ φύλακες πυρὰ πορρωτέρω τῆς στρατοπεδείας· οὕτως γὰρ τοὺς μὲν προσιόντας διὰ τοῦ φωτὸς ἐκ πολλοῦ συνόψονται, τοῖς δ' ἐκ τοῦ φωτὸς ἐν σκότῳ τυγχάνοντες οὐκ ἀθρήσονται, μέχρις ἂν εἰς χεῖρας ἔλθωσιν.*

ε'.

[ΠΕΡΙ ΛΑΘΡΑΙΑΣ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΟΣ.]

13. *Εἰ δὲ βούλοιτό ποτε νύκτωρ ἀναστῆσαι τὸ στράτευμα λανθάνων τοὺς πολεμίους, ἢ τόπους προκα-*
52 *ταλαβέσθαι προαιρούμενος ἢ τοὺς ὄντας φεύγων ἢ*

μηδέπω βουλόμενος εἰς ἀνάγκην ἐλθεῖν τοῦ μάχεσθαι, πυρὰ πολλὰ καύσας ἀναχωρείτω· βλέποντες μὲν γὰρ οἱ πολέμιοι τὰ φῶτα δοκοῦσι κατὰ χώραν αὐτὸν μένειν, ἀφωτίστου δὲ μεταξὺ γενομένης τῆς παρεμβολῆς ὑπόνοιαν ἀναλαβόντες, ὡς φεύγουσιν, ἐνέδρας τε προεκπέμπουσι καὶ διώκουσιν.

ς'.

[ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΗΓΩΝ ΚΟΙΝΟΛΟΓΟΥΜΕΝΩΝ ΤΟΙΣ ΤΩΝ ΕΝΑΝΤΙΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΙΣ.]

14. Ἐὰν δ' ἐπὶ τῶν αὐτῶν μένων εἰς ὄψιν ἔρχηταί ποτε τῷ τῶν πολεμίων στρατηγῷ, κοινολογησόμενος, ὡς αὐτὸς εἰπεῖν ἢ ἀκοῦσαί τι βουλόμενος, ἐκλεξάμενος τοὺς κρατίστους καὶ ἀξιοπρεπεστάτους τῶν νέων, εὐρώστους καλοὺς μεγάλους ὅπλοις διαπρεπέσι κοσμήσας ἔχων περὶ αὐτόν, ἀπαντάτω· πολλάκις γὰρ τοι- 53
ῶνδε τὸ πᾶν ἀπὸ μέρους ὀφθέντος ἠλπίσθη, καὶ οὐκ ἐξ ὧν ἤκουσεν ὁ στρατηγὸς ἐπείσθη, τί δεῖ ποιεῖν, ἀλλ' ἐξ ὧν εἶδεν, ἐφοβήθη.

ζ'.

[ΠΕΡΙ ΑΥΤΟΜΟΛΩΝ.]

15. Τῶν δ' αὐτομόλων εἴ τινες ἢ καιρὸν ἀφικνοῦνται μηνύσοντες ἢ ὥραν ἐπιθέσεως, ἢ ὁδὸν ἐπαγγέλλονται καθηγήσασθαι καὶ διὰ σκοπῶν ἀοράτων τοῖς πολεμίοις ἄξειν, δήσας αὐτοὺς ἀγέτω, τοῦτο ποιῶν σφισι φανερόν, ὡς, ἐὰν μὲν ἀληθεύσωσι καὶ ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ νίκῃ πάντα ποιήσωσι τοῦ στρατεύματος, λύσει τέ σφας καὶ δωρεὰς δώσει καταξίους, ἐὰν δ' ἐξαπατή- 54
σωσι καὶ ψεύσωνται τοῖς σφετέροις ἐγχειρίσαι βουλόμενοι τὸ στράτευμα, παρ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν

ὄντες ἐν δεσμοῖς ὑπὸ τῶν κινδυνευόντων κατασφαγήσονται· πίστις γὰρ αὐτομόλου τι μηνύοντος αὕτη βεβαιοτάτη, τὸ μὴ αὐτὸν εἶναι τῆς αὑτοῦ ψυχῆς κύριον, ἀλλὰ τοὺς ὁδηγουμένους.

η´.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΡΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΙΩΝ ΠΑΡΕΜΒΟΛΗΝ.]

16. Ὁράτω δὲ καὶ τὴν τῶν πολεμίων παρεμβολὴν ἐμπείρως· μήτε γάρ, ἐὰν ἐν ἐπιπέδῳ καὶ κατὰ κύκλον ἴδῃ κείμενον βραχὺν τὴν περίμετρον καὶ συνεσταλμένον χάρακα, δοκείτω τοὺς πολεμίους ὀλίγους εἶναι — πᾶς γὰρ κύκλος ἐλάττω τὴν τοῦ σχήματος ὄψιν ἔχει τῆς ἐξ ἀναλόγου στερεομετρουμένης θεωρίας, καὶ πλείους δύναται δέξασθαι τὸ ἐν αὑτῷ περιγραφόμενον εὖρος, ἢ ἰδὼν ἄν τις ὄψει τεκμήραιτο —, μήτε, ἂν αἱ πλευραὶ τοῦ χάρακος ἐπὶ μῆκος ἐκτείνωσι καὶ κατά τι μέρος στεναὶ τυγχάνωσιν ἢ σκολιαὶ καὶ πολυγώνιοι καὶ ὀξυγώνιοι, πολὺ πλῆθος ἐλπιζέτω· τῆς μὲν γὰρ στρατοπεδείας ἡ ὄψις μεγάλη φαίνεται, τοὺς δ' ἐν αὐτῇ περιειλημμένους ἄνδρας οὐ πάντως πλείονας ἔχει τῶν ἐν κύκλῳ περιγραφομένων. 17. οἱ δ' ἐπὶ τῶν ὀρῶν καὶ λόφων χάρακες, ἐὰν μὴ συμφυεῖς ὦσι πάντῃ, μείζους μὲν ὁρῶνται τῶν ἐν τοῖς ἐπιπέδοις, ἐλάττους δὲ ἢ κατὰ τὴν ὄψιν ἄνδρας περιέχουσιν· πολλὰ γὰρ ἀνθρώπων ἐντὸς ἀπολείπεται γυμνὰ μέρη· τῶν γὰρ τοιούτων τόπων ἀνάγκη πολλὰ μὲν εἶναι βάραθρα, πολλὰ δὲ κρημνώδη καὶ τραχέα καὶ ἀκατασκήνωτα, τοῦ δὲ χάρακος πρὸ τῶν ἀνθρώπων τιθεμένου, τούτου τὸ μῆκος εὐλόγως ἐπεκτείνεται. 18. μήτ' οὖν, ἐπειδὰν ἴδῃ βραχὺν καὶ συνεσταλμένον, κατα-

φρονείτω συλλογιζόμενος καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ σχῆμα, 55
μήτ', ἂν καὶ παραμήκη, καταπληττέσθω.

19. ταῦτα μέντοι γιγνώσκων εὐκαίρῳ ποτὲ στρατηγίᾳ χρησάσθω, καὶ καταστρατοπεδεύσας ἐν ὀλίγῳ κατὰ τὸ προειρημένον σχῆμα, καί, εἰ δέοι, καὶ συνθλίψας τὸ στράτευμα μὴ προαγέτω μήτε δεικνύτω τοῖς ἀντεστρατοπεδευκόσι, καὶ δὴ προκαλουμένοις εἰς μάχην μὴ ἐξαγέτω· δοκείτω δὲ καὶ δεδιέναι. 20. πολλάκις γὰρ οἱ πολέμιοι καταφρονήσαντες ὡς ὀλίγων ὄντων τῶν ἐναντίων, ὄψει καὶ οὐκ ἐμπειρίᾳ στρατηγικῇ τὰ πράγματα κρίνοντες, ῥᾳθυμότερον ἀνεστράφησαν ἀφυλάκτως καὶ ἀτάκτως τῆς ἰδίας προϊόντες παρεμβολῆς, ὡς οὐ τολμησόντων σφίσι τῶν πολεμίων ἐπεξελεύσεσθαι, ἢ καὶ τῷ χάρακι περιστάντες πολιορκοῦσιν ἀπροσδόκητοι τοῦ μέλλοντος ἐκχυθήσεσθαι πλήθους· ἡ δ' ἀνελπιστία τῶν δεινῶν ἀμελεστέρους ἐποίησε τοὺς στρατιώτας. ἔνθα δεῖ τὸν καιρὸν ἁρπάσαντα κατὰ πολλὰς ἐκδραμόντα τοῦ χάρακος πυλίδας ἐν τάξει τῶν ὑποκειμένων ἀνδρείως ἔχεσθαι πραγμάτων. 21. ὁ δ' εἰδὼς οὕτω στρατηγεῖν εἴσεται, κἂν ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐν τοῖς αὐτοῖς καταστρατηγῆται, καὶ δρᾶσαί τι φρόνιμος ἔσται καὶ φυλάξασθαι προμηθής· ἐξ ὧν γὰρ αὐτὸς εἴσεται, τί δεῖ ποιεῖν, ἐκ τούτων ἑτέρου ποιοῦντος γνώσεται, τί χρὴ μὴ παθεῖν· αἱ γὰρ ἴδιαι πρὸς τὸ λυπεῖν ἐμπειρίαι καὶ τὰς τῶν πέλας ἐπινοίας τεκμαίρονται.

θ'.

[ΠΕΡΙ ΑΠΟΡΡΗΤΩΝ.]

22. *Προάγειν* δ' εἰ δέοι νύκτωρ ἢ μεθ' ἡμέραν ἐπί
τι τῶν ἀπορρήτων, ἢ φρούριον ἢ πόλιν ἢ ἄκρα ἢ κα- 56

φόδους καταληψόμενον ἤ τι τῶν ἄλλων δράσοντα, ἃ διὰ τάχους λαθόντα τοὺς πολεμίους, ἄλλως δ' οὐκ ἔστι πρᾶξαι, μηδενὶ προλεγέτω, μήτ' ἐπὶ τί μήτε τί ποιήσων ἄγει τὴν στρατιάν, εἰ μή τισι τῶν ἡγεμόνων ἀναγκαῖον εἶναι νομίζοι προειπεῖν. 23. γενόμενος δ' ἐπ' αὐτῶν τῶν τόπων ἐγγὺς ὄντος τοῦ παρ' ὃν δρᾶσαί τι δεῖ καιροῦ διδότω τὸ παράγγελμα καὶ τί δεῖ πράττειν σημαινέτω· ταχὺ δὲ τοῦτο ἔστω καὶ δι' ὀλίγης ὥρας· ἅμα γὰρ οἱ ἡγεμόνες ἀκούουσι καὶ οἱ ὑποτεταγμένοι τούτοις ἴσασιν. 24. ἄφρων δὲ καὶ ἀτελής, ὅστις ἂν πρὸ τοῦ δέοντος εἰς τὸ πλῆθος ἀνακοινώσηται τὴν
57 πρᾶξιν· οἱ γὰρ πονηροὶ μάλιστα περὶ τοὺς τοιούτους
αὐτομολοῦσι καιρούς, παρ' οὓς ἐροῦντές τι καὶ μηνύσοντες οἴονται τιμῆς καὶ δωρεᾶς τεύξεσθαι παρὰ τῶν πολεμίων· οὐκ ἔστιν δ' ἀφ' οὗ στρατεύματος οὐκ ἀποδιδράσκουσι πρὸς ἀλλήλους δοῦλοί τε καὶ ἐλεύθεροι κατὰ πολλὰς προφάσεις, ἃς ἀνάγκη παρέχεσθαι πόλεμον.

ι'.

[ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟ ΜΑΧΗΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΣ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ.]

25. Μήτε δ' εἰς πορείαν ἐξαγέτω τὸ στράτευμα μήτε πρὸς μάχην ταττέτω, μὴ πρότερον θυσάμενος· ἀλλ' ἀκολουθούντων αὐτῷ θύται καὶ μάντεις. ἄριστον μὲν γὰρ καὶ αὐτὸν ἐμπείρως ἐπισκέπτεσθαι δύνασθαι τὰ ἱερά· ῥᾷστόν γε μὴν ἐν τάχει μαθεῖν ἐστιν καὶ αὐτὸν αὑτῷ σύμβουλον ἀγαθὸν γενέσθαι. 26. γενομένων δὴ καλῶν τῶν ἱερῶν ἀρχέσθω πάσης πράξεως καὶ καλείτω τοὺς ἡγεμόνας πάντας ἐπὶ τὴν ὄψιν τῶν ἱερῶν, ἵνα θεασά-
58 μενοι τοῖς ὑποταττομένοις θαρρεῖν λέγοιεν ἀπαγγέλ-
λοντες, ὡς οἱ θεοὶ κελεύουσι μάχεσθαι· πάνυ γὰρ

ἀναθαρροῦσιν αἱ δυνάμεις, ὅτ' ἂν μετὰ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ἐξιέναι νομίζωσιν ἐπὶ τοὺς κινδύνους· αὐτοὶ γὰρ ὀπιπεύονται κατ' ἰδίαν ἕκαστος καὶ σημεῖα καὶ φωνὰς παρατηροῦσιν, ἡ δ' ὑπὲρ πάντων καλλιέρησις καὶ τοὺς ἰδίᾳ δυσθυμοῦντας ἀνέρρωσεν. 27. ἐὰν δ' ἐπὶ τοὐναντίον τὰ ἱερὰ γένηται, μένειν ἐπὶ τῶν αὐτῶν, κἂν σφόδρα τι ἐπείγῃ, πᾶν ὑπομένειν τὸ δύσχρηστον — οὐθὲν γὰρ δύναται παθεῖν χεῖρον, ὧν προμηνύει τὸ δαιμόνιον —, ὡς, ἄν γέ τι κρεῖττον ἔσεσθαι μέλλῃ τῶν παρόντων, ἀνάγκη καλλιερεῖν, θύεσθαι δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας πολλάκις· ὥρα γὰρ μία καὶ ἀκα- 59
ρὴς χρόνος ἢ φθάσαντας ἐλύπησεν ἢ ὑστερήσαντας. 28. καί μοι δοκεῖ τὰς κατ' οὐρανὸν ἀστέρων κινήσεις καὶ ἀνατολὰς καὶ δύσεις καὶ σχημάτων ἐγκλίσεις τριγώνων καὶ τετραγώνων καὶ διαμέτρων ἡ θυτικὴ διὰ σπλάγχνων ἀλλοιομόρφῳ θεωρίᾳ προσημαίνειν, ὧν αἱ παρὰ μικρὸν διαφοραὶ καὶ δυνάμεις καὶ ἀποθειώσεις ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ μᾶλλον δ' ὥρᾳ καὶ βασιλεῖς ἐποίησαν καὶ αἰχμαλώτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ.

α'.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΔΕΙ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΙΩΝ ΣΧΗΜΑΤΙΖΟΜΕΝΩΝ ΦΕΥΓΕΙΝ ΜΗ ΑΠΛΩΣ ΚΑΙ ΩΣ ΕΤΥΧΕΝ ΕΧΕΣΘΑΙ ΤΗΣ ΔΙΩΞΕΩΣ.]

1. Ἐπειδὴ δὲ πολλάκις θυομένοις ὡς μὲν εἰς μάχην καλὰ γίγνεται τὰ ἱερά, διὰ δὲ μάχης ὅλον ἐνίοτε στρατευμάτων ὄλεθρον προσημαίνει, τῶν ἀναγκαιοτάτων ἡγοῦμαι περὶ τούτου φράσαι. 2. τῆς γὰρ συμπάσης οἰκουμένης πολλὰς καὶ παντοίας εἶναι συμβέβηκεν ἰδέας

τόπων, ἄδηλον δέ, ἐν ὁποίοις ἕκαστοι πολεμήσουσιν·
60 καὶ τῆς μὲν σφῶν αὐτῶν ἐμπειρίαν ἔχουσι χώρας ἄνθρωποι, τὴν δ' ἀλλοτρίαν οὐκ ἴσασιν. 3. πολλάκις δ' εἰ στρατηγὸς ἀκούσας μιᾶς ἡμέρας ὁδὸν ἀπέχειν τοὺς πολεμίους ἀναστήσας ἄγει τὸν στρατόν, ἐπειγόμενος διὰ μάχης ἐλθεῖν τοῖς πολεμίοις, τῶν δ' ὑποχωρούντων ἐπίτηδες καὶ μὴ μενόντων, ὡς κατορρωδοῦσιν ἕπεται, τῶν δὲ ταὐτὸ τοῦτο ποιούντων, ἕως ἔλθωσιν εἰς δυσχωρίας καὶ περικεκλεισμένους ὄρεσι τόπους, ἐπίκειται μηδὲν ὑφορώμενος, εἶτα ἐμβαλὼν εἰς τοὺς τόπους ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀπεκλείσθη τῆς εἰσβολῆς, ᾗ τὸ στράτευμα εἰσῆλθε, καὶ καταλαβόμενοι τάς τε εἰς τοὔμπροσθεν διόδους καὶ κύκλῳ τὰ μετέωρα πάντα
61 κατασχόντες, ὥσπερ ἐν ζωγρείῳ τινὶ συνεπέδησαν μὲν τοὺς πολεμίους, ὁ δὲ παριὼν μὲν ὑπὸ τῆς ὁρμῆς ἐφέρετο δοκῶν ἐπικεῖσθαι φυγομαχοῦσι τοῖς πολεμίοις, οἷς προσελθὼν οὐκ ἔγνω, μετὰ δὲ ταῦτα περιβλεψάμενος τά τε πρόσω καὶ ὀπίσω καὶ παρὰ πλευράν, καὶ πάντα πλήρη θεασάμενος πολεμίων ἢ συνηκοντίσθη μετὰ τοῦ στρατεύματος, ἢ ἀπομάχεσθαι μὴ δυνάμενος καὶ μὴ παραδιδοὺς λιμῷ διέφθειρε πάντας, ἢ παραδοὺς κυρίους ἐποίησε τοὺς πολεμίους τοῦ ὅ τι
62 βούλονται διαθεῖναι. 4. δεῖ τοίνυν τὰς ὑποχωρήσεις ὑφορᾶσθαι τῶν πολεμίων καὶ μὴ ἀπειροκάλως ἕπεσθαι καὶ περιβλέπεσθαι δὲ μᾶλλον τοὺς τόπους ἢ τοὺς πολεμίους καὶ δι' ὧν ἄγει χωρίων ὁρᾶν, ἐπιλογίζεσθαι δέ, ὅτι ταύτῃ πάλιν ὑποστρέψαι δεῖ, καὶ ἤτοι μηδ' εἰσβάλλειν, ἀλλ' ἀποτρέπεσθαι τῆς πορείας, ἢ εἰσβάλλοντα προορᾶν καὶ εἰς τὰς ὑπερβολὰς καὶ τοὺς συνάπτοντας αὐχένας τῶν ὀρῶν ἀπολείπειν τοὺς παραφυλάττοντας, ἵν' ἀσφαλής σφισιν ἡ ἀνακομιδὴ γίγνηται. 5. ταῦτα δ' εἰρήσθω καὶ τοῦ καταστρατηγεῖν

ικως ἕνεκα καὶ τοῦ μὴ καταστρατηγεῖσθαι· καλὸν ἐν γὰρ καὶ τὸ λαβεῖν οὕτως δύνασθαι πολεμίους, ναγκαῖον δὲ τὸ μὴ ληφθῆναι.

β'.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΣΙΕΣΘΑΙ ΤΟΥΣ ΑΠΑΓΓΕΛΛΟΝΤΑΣ ΤΙ.]

6. Προσιέσθω δὲ καὶ πάντα τὸν βουλόμενόν τι ταγγέλλειν καὶ δοῦλον καὶ ἐλεύθερον καὶ νύκτωρ αὶ μεθ' ἡμέραν καὶ ἐν πορείᾳ καὶ ἐν κατασκηνώσει αὶ ἀναπαυόμενος καὶ ἐπὶ λουτροῦ καὶ ἐπὶ τροφῆς· γὰρ ἀναβαλλόμενοι καὶ δυσπρόσιτοι καὶ τοῖς ὑπη- 63
ίταις τοὺς προσιόντας ἀνακόπτειν κελεύοντες πολ-ῶν καὶ μεγάλων εἰκότως διαμαρτάνουσι πραγμάτων, καὶ τοῖς ὅλοις ῥαθυμοῦντες σφάλλονται· πολλάκις ὲρ ἐν ὀξεῖ τὸ δυνάμενον καιρῷ φθασθῆναι πάρεισί νες μηνύοντες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ.

[ΠΕΡΙ ΑΡΙΣΤΟΠΟΙΑΣ.]

1. Ἀντιστρατοπεδεύων δὲ πολεμίων χάρακι μηδὲ ῆς κατὰ καιρὸν ἀριστοποιίας ἀμελείτω· ἐὰν μὲν γὰρ ἐφ' υτῷ νομίζῃ τὸ ὅτε βούλεται τὸ στράτευμα πρὸς μάχην τάττειν εἶναι, καὶ ἡνίκ' ἂν ἐθέλῃ, παραγγελλέτω ῖς δυνάμεσιν ἀριστοποιεῖσθαι· ἐὰν δ' εἰς τοσαύτην νάγκην ἐληλυθὼς τυγχάνῃ διά τινας τόπους ἢ χάρα-ος ἀσθένειαν ἤ τινας ἄλλας αἰτίας, ὥστ' ἐπὶ τοῖς πο-μίοις ἀπολελεῖφθαι τὸ ἐξάγειν ὁπότε προαιροῦνται ὶ τὴν ἀνάγκην σφίσιν ἐπιτιθέναι τοῦ τὰ ὅπλα λαμ-νειν καὶ ἀντιπαρατάττεσθαι, μὴ ὀκνείτω καὶ ἑω-

θεν ἀριστοποιεῖσθαι σημαίνειν, μὴ φθάσωσι νήστι-
σιν ἐπιθέντες οἱ πολέμιοι τὴν ἀνάγκην τοῦ μάχεσθαι.
2. καὶ τὸ σύνολον οὐκ ἐν μικρῷ θετέον οὐδὲ παρορα-
τέον τὴν τῶν τοιούτων πρόνοιαν· ἐμφαγόντες γὰρ
64 στρατιῶται μετρίως, ὥστε μὴ πολὺν ἐμφορτίσασθαι
τῇ γαστρὶ κόρον, δυναμικώτεροι πρὸς τὰς μάχας εἰσίν·
πολλάκις καὶ παρὰ τοῦθ' ἡττήθη στρατόπεδα τῆς
ἰσχύος ἐλλειπούσης διὰ τὴν ἔνδειαν, ὅταν μὴ ἐν ὀξεῖ
καιρῷ κρίνηται τὰ τῆς μάχης, ἀλλὰ δι' ἡμέρας ὅλης
λαμβάνῃ τὸ τέλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΙΝΑΙ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΕΥΘΥΜΟΝ ΕΝ ΤΑΙΣ ΔΥΣΠΡΑΓΙΑΙΣ.]

1. Ὅτ' ἂν δέ τις ἐμπέσῃ δυσθυμία στρατεύματι καὶ
φόβος ἢ συμμαχίας τοῖς πολεμίοις ἀφιγμένης ἢ προ-
τερήματός σφισι γεγονότος, ὁ στρατηγὸς τότε δὴ μά-
λιστα τοῖς στρατιώταις ἱλαρὸς καὶ γεγηθὼς καὶ ἀκα-
τάπληκτος φαινέσθω· 2. αἱ γὰρ ὄψεις τῶν ἡγεμόνων
συμμετασχηματίζουσι τὰς ψυχὰς τῶν ὑποταττομένων,
65 καὶ στρατηγοῦ μὲν εὐθυμουμένου καὶ ἱλαρὸν βλέπον-
τος ἀναθαρρεῖ καὶ τὸ στρατόπεδον ὡς οὐδενὸς ὄντος
δεινοῦ, κατεπτηχότος δὲ καὶ λυπουμένου συγκατα-
πίπτουσι ταῖς διανοίαις ὡς μεγάλου σφίσι κακοῦ προ-
φαινομένου. 3. διὸ χρὴ πλέον τῷ σχήματι τοῦ προ-
σώπου στρατηγεῖν τὴν τοῦ πλήθους εὐθυμίαν ἢ τοῖς
λόγοις παρηγορεῖν· λόγοις μὲν γὰρ πολλοὶ καὶ ἠπίστη-
σαν ὡς τοῦ καιροῦ πεπλασμένοις ἕνεκεν, ὄψιν δὲ
θαρροῦσαν ἀνυπόκριτον εἶναι νομίζοντες ἐπιστώσαντο

τὴν ἀφοβίαν· ἀγαθὴ δ' ἡ ἐξ ἀμφοῖν ἐπιστήμη τοῦ τε εἰπεῖν, ἃ δεῖ, καὶ ὀφθῆναι, ὁποῖον δεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ.

α΄.

[ΠΟΤΕ ΔΕΙ ΦΟΒΟΝ ΕΜΒΑΛΛΕΙΝ ΤΩΙ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΙ ΤΩΙ ΙΔΙΩΙ ΤΟΝ ΑΠΟ ΤΩΝ ΕΝΑΝΤΙΩΝ.]

1. *Καθάπερ γε μὴν ἐν καιρῷ στρατεύματος ἀναθάρσησις ὤνησεν, οὕτως καὶ φόβος ὠφέλησεν. ὅτ' ἂν γὰρ ῥαθυμῇ στρατόπεδον καὶ ἀπειθέστερον ᾖ τοῖς ἡγουμένοις, τὸν ἀπὸ τῶν πολεμίων ὑποσημαίνειν δεῖ κίνδυνον, οὐχ ἥκιστα φοβεροποιοῦντα τὴν ἐκείνων ἐφεδρείαν· οὐ γὰρ δειλοὺς ἔσται ποιεῖν οὕτως, ἀλλ' ἀσφαλεῖς· ἐν μὲν γὰρ ταῖς δυσθυμίαις θαρρεῖν ἀναγκαῖον, ἐν δὲ ταῖς ῥαθυμίαις φοβεῖσθαι· τοὺς μὲν γὰρ δειλοὺς ἀνδρείους ποιεῖ, τοὺς δὲ θρασεῖς προμηθεῖς.*
2. *ἀμφότερα δὲ συμβαίνει στρατοπέδοις, καὶ οὕτως κα-* 66
ταπεπλῆχθαι πολεμίους ὥστε μηδὲν ἐθέλειν τολμᾶν, καὶ οὕτως καταφρονεῖν ὥστε μηδὲν φυλάττεσθαι· πρὸς ἑκάτερον δὲ δεῖ τὸν στρατηγὸν ἡρμόσθαι καὶ εἰδέναι, πότε δεῖ τἀντίπαλα ταπεινὰ καὶ λόγῳ καὶ σχήματι ποιεῖν, καὶ πότ' αὐτὰ δεινὰ καὶ φοβερώτερα.

β΄.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΑΡΡΥΝΕΙΝ ΤΟ ΔΕΔΙΟΣ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑ.]

3. *Μελλούσης δὲ μάχης, ὅτ' ἄδηλον ἔχοντα τὰ στρατεύματα τὴν κρίσιν τοῦ πολέμου διατετάρακται τῷ φόβῳ, δυνηθεὶς πῃ λαβεῖν αἰχμαλώτους ὁ στρατηγὸς*

ἢ ἀπ' ἐνέδρας ἢ διακροβολισάμενος ἢ καὶ ἀποστατοῦν-
τας τῆς ἰδίας παρεμβολῆς, εἰ μέν τινας γενναίους
τοῖς φρονήμασι καὶ τοῖς σώμασι καταμάθοι, τούτους
ἢ ἀποκτεινάτω παραχρῆμα λαβὼν ἢ δήσας παραδότω
τοῖς ἐπὶ ταῦτα τεταγμένοις φυλάττειν κελεύσας, ὅπως
μὴ πολλοὶ θεάσωνται τοὺς ἄνδρας, εἰ δ' ἀσθενεῖς καὶ
67 ἀγεννεῖς καὶ μικροψύχους, ἔτι καὶ προαπειλήσας σφί-
σιν ἐπὶ τῆς ἰδίας σκηνῆς καὶ προδουλώσας σφῶν τῷ
φόβῳ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ πλήθη προαγέτω δακρύοντας
καὶ δεομένους, ἅμα λέγων καὶ ἐνδεικνύμενος τοῖς
στρατιώταις, ὡς ἀγεννεῖς καὶ ταπεινοὶ καὶ οὐδενὸς
ἄξιοι, καὶ ὡς πρὸς τοιούτους ἐστὶν ἄνδρας αὐτοῖς ἡ
μάχη δεδιότας οὕτως τὸν θάνατον, ἁπτομένους γονά-
των καὶ προκυλιομένους τῶν ἑκάστου ποδῶν. 4. ἐπα-
ναθαρρεῖ γὰρ ἐπὶ τούτοις ὁ στρατὸς ἤδη προκατανενοη-
κὼς τῶν πολεμίων ὄψεις τε καὶ πάθη ψυχῆς· ἀεὶ γάρ,
68 ὃ μηδέπω τις ἑώρακεν, ἐλπίζει μεῖζον γίγνεσθαι τῆς
ἀληθείας, ἔτι καὶ τῷ τοῦ μέλλοντος φόβῳ τὴν ἐλπίδα
μετρεῖ πρὸς τὸ χαλεπώτερον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ.

[ΟΤΙ ΔΙΑΦΟΡΑΙ ΠΟΛΛΑΙ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ.]

Τάξις δ' οὐ μία πολέμου, πολλαὶ δὲ καὶ διάφοροι
καὶ παρὰ τοὺς ὁπλισμοὺς καὶ παρὰ τοὺς στρατευομέ-
νους καὶ παρὰ τοὺς τόπους καὶ παρὰ τοὺς ἀντιπολέ-
μους, ὧν τὰς διαφορὰς ὁ στρατηγὸς ἐπ' αὐτῶν εἴσε-
69 ται τῶν καιρῶν· ἃ δ' ἂν οὐχ ἥκιστα πολλαῖς ἁρμόζοι
παρατάξεσι δίχα τῶν ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων
ἀνάγκην ἐχουσῶν νοεῖσθαι, ταῦθ' ὡς ἐν κεφαλαίῳ
δίειμι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ιϛ.

[ΟΤΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΝΤΙΠΟΛΕΜΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΙΔΙΟΝ ΣΥΝΤΑΞΕΙ.]

Ἱππεῖς μὲν δὴ στρατηγὸς οὐχ οὕτως, ὡς βούλεται,
μᾶλλον δ' ὡς ἀναγκάζεται, τάξει· πρὸς γὰρ τὸ ἀντι-
πόλεμον ἱππικὸν καὶ τὸ ἴδιον στήσει. ταττέτω δ' ὡς
τὰ πολλὰ κατὰ τὰς ἐκ παρατάξεως μάχας ἐπὶ κέρως,
ἵνα καὶ κατὰ πρόσωπον καὶ ἐκ πλαγίων προσβάλλον-
τες καὶ τόπῳ μείζονι χρώμενοι, μεθ' οὓς οὐκ ἔτ' ἄλλοι 70
τεταγμένοι τυγχάνουσιν, ἔχωσιν ἀποχρῆσθαι τῇ τῆς
ἱππικῆς ἐπιστήμῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ.

[ΟΤΙ ΤΟΥΣ ΨΙΛΟΥΣ ΑΚΟΝΤΙΣΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΞΟΤΑΣ ΚΑΙ ΣΦΕΝΔΟΝΙΣΤΑΣ ΠΡΩΤΟΥΣ ΣΤΗΣΕΙ ΤΗΣ ΦΑΛΑΓΓΟΣ.]

Ψιλοὺς δέ, ἀκοντιστὰς καὶ τοξότας καὶ σφενδονι-
στάς, πρώτους πρὸ τῆς φάλαγγος τάξει· κατόπιν μὲν 71
γὰρ ὄντες πλείονα κακὰ διαθήσουσι τοὺς ἰδίους ἢ
τοὺς πολεμίους, ἐν μέσοις δ' αὐτοῖς ἄπρακτον ἕξουσι
τὴν ἰδίαν ἐμπειρίαν, οὔθ' ὑποχωρεῖν ἀνὰ πόδα δυνά-
μενοι κατὰ τὴν ἀνάτασιν τῶν ἀκοντίων, οὔτ' ἐξ ἐπι-
δρομῆς βάλλειν προηγουμένων ἄλλων καὶ παρὰ ποσὶν
ὄντων, οὐδὲ μὴν οἱ σφενδονῆται κυκλόσε τὸν δῖνον
ἀποτελεῖν τῆς σφενδόνης παρὰ πλευρὰν ἑστώτων φι-
λίων ὁπλιτῶν καὶ πρὸς τὸν ῥόμβον ἀντιπταιόντων, οἵ τε 72
τοξόται προϊόντες μὲν τῶν ἄλλων εἰς αὐτὰ τὰ σώματα
καὶ κατὰ σκοπὸν ἐκτοξεύουσι τὰ βέλη, μετὰ δὲ τοὺς
λόχους ἢ ἐν αὐτοῖς μέσοις ὄντες εἰς ὕψος τοξεύουσιν,

ὥστε πρὸς μὲν τὴν ἄνω φορὰν τόνον ἔχειν τὸ βέλος, αὖθις δέ, κἂν κατὰ κεφαλῆς πίπτῃ τῶν πολεμίων, ἐκλελύσθαι καὶ μὴ πάνυ τι λυπεῖν τοὺς ἐχθρούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΤΟΙΣ ΤΡΑΧΕΣΙ ΤΟΠΟΙΣ ΤΑΤΤΕΙΝ ΤΟΥΣ ΨΙΛΟΥΣ.]

Εἰ δὲ συμβαίνει γίγνεσθαι τὴν μάχην ἐν χωρίοις τινὰς μὲν χθαμαλούς τινὰς δὲ βουνοειδεῖς ἔχουσι τόπους, τότε δὴ μάλιστα τοὺς ψιλοὺς ἐν τοῖς τραχέσι ταττέτω, καὶ δή, κἂν αὐτὸς τὰ πεδινὰ κατειλημμένος ᾖ, τῶν δὲ πολεμίων μέρη τινὰ τῆς φάλαγγος ὀχθώδεις διακατέχῃ τόπους, κατὰ τούτους ἐπαγέτω τοὺς
73 *ψιλούς· ῥᾷόν τε γὰρ βαλόντες ὑποχωροῦσιν ἀπὸ τῶν τραχέων, ῥᾷστά τε τοῖς ἀνάντεσιν ἐπαναθέουσιν, ἂν ἐλαφροὶ τυγχάνωσιν.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΑ ΕΧΕΙΝ ΤΑΣ ΠΑΡΑΤΑΞΕΙΣ ΔΙ' ΩΝ ΟΦΕΙΛΟΥΣΙΝ ΟΙ ΨΙΛΟΙ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΚΟΝΤΩΝ ΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΟΙ ΥΠΟΣΤΕΛΛΕΣΘΑΙ.]

1. *Ἔστω δὲ διαστήματα κατὰ τὰς τάξεις, ἵν', ἐπει-*
74 *δὰν ἐκκενώσωσιν ἔτι προαγόντων τῶν πολεμίων τὰ βέλη, πρὶν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν τὰς φάλαγγας, ἐπιστρέψαντες ἐν κόσμῳ διεξίωσι μέσην τὴν φάλαγγα καὶ ἀταράχως ἐπὶ τὴν οὐραγίαν ἀποκομισθῶσιν· οὔτε γὰρ κυκλεύειν αὐτοὺς ἅπαν τὸ στράτευμα καὶ κάμπτειν κατὰ κέρας ἀσφαλές ἐστιν — τάχα γάρ που φθάσουσιν*

αὐτοὺς ἐν τούτῳ συμμίξαντες οἱ πολέμιοι καὶ μέσους ἀπολαβόντες —, οὔτε διὰ τῶν πεπυκνωμένων βιάζε- 75
σθαι, καὶ εἰς τὰ ὅπλα ἐμπίπτοντας τάραχον ἐμποιεῖν ταῖς τάξεσιν ἄλλου πρὸς ἄλλον ἐνσείοντος. 2. αἱ δὲ κατὰ κέρας ἔφοδοι τῶν ψιλῶν πλείονα λυμαίνονται τοὺς πολεμίους, ἐκ πλαγίων ἀκοντιζόντων καὶ εἰς τὰ γυμνὰ παραβιαζομένων παίειν. 3. ἡ δὲ τῆς σφενδόνης ἄμυνα χαλεπωτάτη τῶν ἐν τοῖς ψιλοῖς ἐστιν· ὅ τε γὰρ μόλιβδος ὁμόχρους ὢν τῷ ἀέρι λανθάνει φερόμενος, ὥστ' ἀπροοράτως ἀφυλάκτοις τοῖς τῶν πολεμίων ἐμπίπτειν σώμασιν, αὐτῆς τε τῆς ἐμπτώσεως σφοδρᾶς οὔσης καὶ ὑπὸ τοῦ ῥοίζου τριβόμενον τῷ ἀέρι τὸ βέλος ἐκπυρωθὲν ὡς βαθυτάτω δύεται τῆς σαρκός, ὥστε μηδ' ὁρᾶσθαι, ταχὺ δὲ καὶ τὸν ὄγκον ἐπιμύειν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ. 76

[ΟΠΩΣ ΔΕΙ, ΕΑΝ ΑΠΟΡΗΙ ΨΙΛΗΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ, ΟΙ ΔΕ ΠΟΛΕΜΙΟΙ ΕΥΠΟΡΩΣΙΝ, ΕΠΙΦΕΡΕΣΘΑΙ ΑΥΤΟΙΣ.]

1. *Εἰ* δ' αὐτὸς μὲν ἐνδεὴς εἴη τῆς τῶν ψιλῶν συμμαχίας, οἱ δὲ πολέμιοι ταύτῃ πλεονεκτοῖεν, οἱ μὲν πρωτοστάται πυκνοὶ πορευέσθων ἔχοντες ἀνδρομήκεις θυρεούς, ὥστε σκέπειν ὅλα τὰ σώματα τοῖς μήκεσιν, οἱ δὲ μετὰ τούτους καὶ οἱ κατόπιν τούτων ἄχρι τῶν τελευταίων ὑπὲρ κεφαλῆς ἀράμενοι τοὺς θυρεοὺς τέως ἐχόντων, ἄχρις ἂν ἐντὸς γένωνται βέλους· οὕτως γάρ, ὡς εἰπεῖν, κεραμωθέντες οὐθὲν πείσονται δεινὸν ὑπὸ τῶν ἐκηβόλων. 2. εἰ δὲ παρ' ἑκατέροις ἡ τῶν ψιλῶν εἴη 77
βοήθεια, πρῶτοι πρὸ τῆς ἐκ χειρὸς μάχης ἀκροβολιζέσθων τοῖς ἀντιπάλοις, ἢ μετὰ τὴν συμπλοκὴν τῆς

φάλαγγος ἐκ πλαγίων ἐπιθέοντες ἀποχρήσθων τοῖς βέλεσιν· συνελαύνονται γὰρ εἰς ὀλίγον καὶ οὐχ ἧττον θορυβοῦνται τοῖς τοιούτοις ἀμυντηρίοις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΕΙΣ ΠΟΛΥ ΜΗΚΟΣ ΕΚΤΕΙΝΕΙΝ ΤΗΝ ΦΑΛΑΓΓΑ ΤΑΣ ΚΥΚΛΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΝΑΝΤΙΩΝ ΦΟΒΟΥΜΕΝΟΥΣ.]

1. Τὰς δὲ κυκλώσεις φυλάττεσθαι βουλόμενος μήθ'
οὕτως ἐπὶ μῆκος ἐκτεινέτω τὴν δύναμιν, ὥστε κάμπαν
ἀσθενῆ καὶ ἀβαθῆ ποιῆσαι τὴν φάλαγγα — ταχὺ γάρ
που συμβαίνει τοὺς πολεμίους διαρρήξαντας αὐτὴν δίο-
δον ποιεῖσθαι, καὶ μηκέτι παρὰ κέρας ἐνεργεῖν ταῖς κυ-
κλώσεσιν, ἀλλὰ διεκπεσόντας μέσους κατὰ νώτου γί-
γνεσθαι τῶν ἐναντίων· τὸ δ' αὐτὸ μὴ μόνον φυλαττέ-
σθω παθεῖν, ἀλλὰ καὶ ζητείτω ποιεῖν, ἐὰν ἀσθενῆ
καὶ λεπτὴν κατανοήσῃ τὴν τῶν πολεμίων φάλαγγα —,
78 μήθ' οὕτως ἐπ' οὐρὰν συστελλέτω τὴν παράταξιν εἰς
πολὺ βάθος ὑποστέλλων, ὥστ' ἐκ τοῦ ῥᾴστου τοὺς πο-
λεμίους ὑπερκεράσαντας ἐντὸς αὐτὴν λαβεῖν. 2. ἰσχυ-
ροποιείτω μέντοι γε τὴν οὐραγίαν καὶ τοὺς παρὰ πλευ-
ρὰν τῶν κεράτων μὴ ἔλαττον τῶν πρωτοστατῶν· οὐχ
ἧττον γὰρ ἀποκωλύουσιν οἱ κατ' οὐρὰν τὰς κυκλώσεις
τῶν ἐπὶ κέρας ἐκτεινομένων, ἐὰν ἤτοι φθάσας ὁ στρα-
τηγὸς τὸ μέλλον ἁπλώσας τὴν οὐραγίαν καὶ παρὰ τὰ
κέρατα τῆς φάλαγγος ἀναβιβάσας ἑκατέρωθεν παρα-
στήσῃ τοὺς κατόπιν εἰς τὸ πρόσωπον τῶν πολεμίων, ἢ
καὶ παραγγείλῃ τοῖς ἐφθασμένοις ἤδη κυκλωθῆναι τὰ
νῶτα τοῖς τῶν προηγουμένων νώτοις ἐγκλίναντας ἀμ-
φίστομον ποιεῖσθαι τὴν μάχην. 3. ἀγχίνους μὲν στρα-

τηγός τις πολλοὺς ὁρῶν τοὺς πολεμίους αὐτὸς ἐλάττοσι στρατιώταις μέλλων κινδυνεύειν ἐξελέξατο καὶ ἐπετήδευσε τοιούτων ἐπιτυχεῖν τόπων, ἐν οἷς ἢ παρὰ ποταμίαν ὀφρὺν ταξάμενος ἀπωθεῖται ταύτῃ τὴν κύκλωσιν 79
τῶν πολεμίων, ἢ παρώρειαν ἐκλεξάμενος αὐτοῖς τοῖς ὄρεσιν ἀποκλείσει τοὺς ὑπερκεράσαι βουλομένους, ὀλίγους ἐπιστήσας ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν τοὺς ἀποκωλύσοντας ὑπὲρ κεφαλὴν ἀναβάντας γίγνεσθαι τοὺς πολεμίους. 4. οὐ μὴν ἡ στρατηγικὴ φρόνησις ἐνταῦθα συλλαμβάνεται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ τύχη· δεῖ γὰρ ἐπιτυχεῖν τοιούτων χωρίων· οὐ γὰρ αὐτῷ γε κατασκευάσασθαι δυνατὸν τοὺς τόπους· τῶν ὄντων μέντοι τοὺς ἀμείνους ἐκλέξασθαι καὶ τοὺς συνοίσοντας ἐννοῆσαι φρονίμου.

5. *Πολλάκις* δ' εἰώθασιν οἱ μεγάλῃ δυνάμει καὶ πολυάνδρῳ κεχρημένοι μηνοειδὲς σχῆμα ποιήσαντες τῆς 80
παρατάξεως ἐπιέναι νομίζοντες, ὅτι προσάγονται τοὺς πολεμίους καὶ κατ' ἄνδρα βουλομένους συνάπτειν εἶτα κατὰ τὸ ἡμικύκλιον εἰς ὁδὸν κυρτουμένους ἐναπολήψονται τῷ περιέχοντι κόλπῳ, τὰς ἰδίας κεραίας ἐπισυνάπτοντες ἀλλήλαις εἰς κύκλου σχῆμα. 6. πρὸς οὓς 81
ἀντεπακτέον οὐχ ὧδε· τριχῇ δὲ διελὼν τὴν ἰδίαν δύναμιν τῶν μὲν δυεῖν ἑκατέρῳ μέρει κατὰ κέρας προσβαλλέτω τοῖς πολεμίοις, τῷ δ' ἑνί, τοῖς εἰς τὸν μέσον κόλπον τοῦ μηνοειδοῦς ἀντιπαρατεταγμένοις, ἐναντίος ἑστάτω καὶ μὴ προαγέτω· ἢ γὰρ μένοντες ἐπὶ τοῦ κυκλοειδοῦς σχήματος οἱ κατὰ μέσην τὴν φάλαγγα τεταγμένοι τῶν ἐχθρῶν ἄπρακτοι μηδὲν δρῶντες ἑστήξονται, ἢ προϊόντες εἰς τοὔμπροσθεν, εἰ βούλοιντο προάγειν φαλαγγηδὸν εἰς εὐθεῖαν ἐκ τοῦ σιγματοειδοῦς ἁπλούμενοι σχήματος, ἀλλήλους ἐκθλίψουσι καὶ λύσουσι τὴν τάξιν — τῶν γὰρ ἐπὶ κέρως ἐπὶ τῆς αὐτῆς 82
μενόντων χώρας καὶ μαχομένων οὐχ οἷόν τε τὸ ἡμι-

κύκλιον εἰς εὐθεῖαν ἀνελθεῖν —· ἔνθα δὴ τεταραγμένων αὐτῶν καὶ λελυκότων τὴν τάξιν τῷ τρίτῳ τάγματι καὶ ἐφέδρῳ προσβαλλέτω τοῖς ἀπὸ τοῦ μέσου κυρτώματος προάγουσιν ἀτάκτως εἰς τοὔμπροσθεν. 7. ἐὰν δὲ διαμένωσιν ἐπὶ τοῦ κοίλου σχήματος, τοὺς ψιλοὺς καὶ ἐκηβόλους ἔνθα κατ' ἀντικρὺ ταττέτω· βάλλοντες γὰρ αὐτοὺς πολλὰ λυπήσουσιν. 8. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἰ λοξῇ πάσῃ τῇ ἰδίᾳ φάλαγγι προσβάλλει κατὰ θάτερον κέρας τῶν πολεμίων, οὐκ ἂν ἁμάρτοι πρὸς τὴν ἐκ τοῦ μηνοειδοῦς σχήματος κύκλωσιν οὕτως ἀντεπιών· ἐπὶ πολὺ γὰρ οἱ ἐξ ἐναντίας εἰς χεῖρας ἰέναι πανστρατιᾷ κωλυόμενοι κατ' ὀλίγους κερασθήσονται, τῶν ἐπὶ θατέρου κέρως μόνων μαχομένων, οἳ καὶ πρῶτοι κατ' ἀνάγκην συμμίξουσι διὰ τὴν λοξὴν ἔφοδον.

9. οὐκ ἄχρηστον δέ ποτε καὶ ἀντιπαραταξάμενον ὑπὸ πόδα τῷ στρατεύματι χωρεῖν, ὡς καταπεπληγμένον,
83 ἢ καὶ ἐπιστρέψαντα παραπλησίαν φυγῇ ποιεῖσθαι τὴν ὑποχώρησιν ἐν τάξει, εἶτ' αὖθις μεταβαλόμενον ἀντεπιέναι τοῖς ἐπιοῦσιν· ἐνίοτε γὰρ ὑπὸ χαρᾶς οἱ πολέμιοι δόξαντες φεύγειν τοὺς ἐναντίους λύσαντες τὰς τάξεις ἐπιχέονται προπηδῶντες ἄλλων ἄλλοι, ἐφ' οὓς ἀκίνδυνον ἐπιστρέψαντας μάχεσθαι καὶ αὐτῷ τῷ παρ' ἐλπίδα τοῦ στῆναι θάρσει καταπληξαμένους εἰς
84 φυγὴν αὖθις τοὺς πάλαι διώκοντας τρέπεσθαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΧΕΙΝ ΚΕΧΩΡΙΣΜΕΝΟΥΣ ΕΠΙΛΕΚΤΟΥΣ ΕΙΣ ΒΟΗΘΕΙΑΝ ΤΩΝ ΚΑΤΑΠΟΝΟΥΜΕΝΩΝ.]

1. Ἐχέτω δέ που καὶ στρατιώτας λογάδας ἰδίᾳ τεταγμένους ἀπὸ τῆς φάλαγγος ὥσπερ ἐφέδρους τοῦ πο-

λέμου πρὸς τὰ καταπονούμενα μέρη τῆς δυνάμεως, ἵν' ἐξ ἑτοίμου τοὺς ἐπικουρήσοντας ἐπάγῃ· καὶ ἄλλως οὐκ ὀλίγον ὤνησαν ἀκμῆτες ἐπελθόντες ἤδη κεκοπιακόσιν· τούς τε γὰρ τεταλαιπωρηκότας ἤδη τῶν φίλων ἀνέλαβον καὶ τοῖς πολεμίοις ἐκλελυμένοις ἀκμάζοντες ἐπέθεντο. 2. γίγνοιτο δ' ἄν τι καὶ τούτου χρησιμώτερον, ἐκ τῆς παρατάξεως ἀπωτέρω σταδίοις, ὁπόσοις ἂν ἀποχρῆν αὐτῷ δοκῇ, ἐκπέμψαι μέρος τι τῆς αὑτοῦ στρατιᾶς ἀπροόρατον τοῖς πολεμίοις, παραγγεῖλαί τέ σφισιν, ἐπειδὰν συμβάλῃ τοῖς ἐναντίοις, τότε πυθομένους παρὰ τῶν σκοπῶν ἀναστάντας ἐπάγεσθαι· καὶ μάλιστα τοῦτο ποιητέον, ὅταν προσδόκιμος οὖσα συμμαχία τοῦ καιροῦ καθυστερῇ· δόξαντες γὰρ οἱ πολέ- 85
μιοι τούτους ἐκείνους εἶναι καὶ συμμάχους ποθὲν ἥκειν τοῖς ἐναντίοις, ἴσως ἂν ἔτι καὶ προσιόντων πρὶν ἢ συμμῖξαι τοὺς ἐπιβάλλοντας εἰς φυγὴν ὁρμήσαιεν, οὐ τοσοῦτον, ὅσον ἐστίν, ἀλλὰ πλεῖον ἐπιέναι πλῆθος νομίζοντες. 3. ἄλλως τε καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς δεινοῖς ἐπιφάνειαι πολεμίων ἀπροοράτων ἐκπλήττουσι τὰς ψυχάς· προλαμβάνουσαι γάρ τι χεῖρον, οὗ πείσονται, φοβερώτερον ἐκδέχονται τὸ μέλλον. 4. ἐκπληκτικωτάτη δ', ἣ καὶ δραστικωτάτη μάλιστα πάντων, ἡ κατὰ νώτου τῶν πολεμίων αἰφνίδιος ἐπιβολή, εἴ πῃ δυνατὸν γένοιτο προεκπέμψαντι στρατιωτῶν σύνταγμα νύκτωρ ἐκπεριελθεῖν κελεῦσαι τοὺς πολεμίους, ἵνα κατόπιν αὐτῶν γένωνται πάντες, ὥστε ἕωθεν ἀναστάντας ἐκ τῆς ἐνέδρας μετὰ τὸ συμμῖξαι πρὸς μάχην τὰ στρατεύματα κατὰ τὴν οὐραγίαν ἐπιφαίνεσθαι τοῖς πολεμίοις· 86
οὐδὲ γὰρ φεύγουσιν ἂν ἔτι σφίσιν ἐλπὶς ἀπολείποιτο σωτηρίας, οὐδ' εἰς τοὐπίσω δυναμένοις ἐπιστραφῆναι διὰ τοὺς ἐξ ἐναντίας μαχομένους, οὐδ' εἰς τὸ πρόσω φέρεσθαι διὰ τοὺς κατόπιν ἐπικειμένους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΤΩΙ ΚΑΙΡΩΙ ΑΥΤΩΙ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ ΕΚΦΩΝΕΙΝ ΧΑΡΜΟΣΥΝΑ ΤΟΙΣ ΥΠΗΚΟΟΙΣ· ΕΙ ΚΑΙ ΨΕΥΔΗ, ΟΜΩΣ ΣΥΜΦΕΡΕΙ.]

1. *Καὶ δή ποτε παριππαζόμενος ἐμβοησάτω τοῖς φίλοις, εἰ μὲν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ τύχοι κέρως ὤν, "νικῶσιν ἄνδρες οἱ ἐπὶ τοῦ λαιοῦ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων", εἰ δ' ἐπὶ τοῦ λαιοῦ, νικᾶν λεγέτω τὸ φίλιον δεξιόν, ἐάν τε κατ' ἀλήθειαν ᾖ τοῦτο γιγνόμενον, ἐάν τε μή· καὶ γὰρ δὴ τὸ ψεῦδος ἀναγκαῖον εἰπεῖν, ὅπου "μέγα νεῖκος ὄρωρεν"· οἷον βοῆσαι*
87 *πάλιν αὖ μακρὰν ἀποστατοῦντος τοῦ τῶν πολεμίων ἡγεμόνος ἢ ἐπὶ θατέρου κέρως ὄντος ἢ τὰ μέσα συνέχοντος τῆς φάλαγγος, "τέθνηκεν ὁ τῶν πολεμίων στρατηγὸς" ἢ "βασιλεύς", ἢ ὅστις ἂν ποτ' ᾖ.* 2. *καὶ ταῦτα χρὴ βοᾶν οὕτως, ὥσθ' ἅμα καὶ τοὺς πολεμίους κατακούειν· οἵ τε γὰρ φίλιοι τοὺς σφετέρους ἀκούοντες ἐπικυδεστέρους ἀναθαρροῦσι καὶ διπλάσιοι γίγνονται ταῖς προθυμίαις, οἵ τε ἐχθροὶ τὰ σφῶν αὐτῶν ἐλαττώματα πυνθανόμενοι συγκαταπίπτουσι ταῖς διανοίαις, ὥστ' ἔστιν ὅτε καὶ εἰς φυγὴν ἅμα τῷ δέξασθαι τοιαύτην φήμην ὁρμᾶν.* 3. *οὕτως πολλάκις συνήνεγκε καὶ τοὺς φιλίους ἅμα τοῖς πολεμίοις ἐξαπατῆσαι, τοῖς μὲν τὰ κρείττω, τοῖς δὲ τὰ χείρω ψευδόμενον.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ. 88

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΙΚΕΙΟΥΣ ΠΡΟΣ ΟΙΚΕΙΟΥΣ ΚΑΙ ΓΝΩΡΙΜΟΥΣ ΠΡΟΣ ΓΝΩΡΙΜΟΥΣ ΤΑΤΤΕΙΝ.]

Φρονίμου δὲ στρατηγοῦ καὶ τὸ τάττειν ἀδελφοὺς παρ' ἀδελφοῖς, φίλους παρὰ φίλοις, ἐραστὰς παρὰ παιδικοῖς· ὅταν γὰρ ᾖ τὸ κινδυνεῦον πλησίον τὸ προσφιλέστερον, ἀνάγκη τὸν ἀγαπῶντα φιλοκινδυνότερον ὑπὲρ τοῦ πέλας ἀγωνίζεσθαι· καὶ δή τις αἰδούμενος μὴ ἀποδοῦναι χάριν ὧν εὖ πέπονθεν αἰσχύνεται καταλιπὼν τὸν εὐεργετήσαντα πρῶτος αὐτὸς ἄρξαι φυγῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ. 89

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΔΙ ΕΑΥΤΟΥ ΔΙΔΟΝΑΙ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΤΑ ΣΗΜΕΙΑ ΕΙΤΕ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΛΗΣ ΕΙΤΕ ΑΛΛΗΣ ΤΙΝΟΣ ΠΡΑΞΕΩΣ, ΑΛΛΑ ΔΙΑ ΤΩΝ ΗΓΕΜΟΝΩΝ.]

1. *Πᾶν δὲ παράγγελμα καὶ σύνθημα καὶ παρασύνθημα διδότω διὰ τῶν ἡγεμόνων· ἐπιόντα γὰρ κηρύττειν ἅπασιν ἰδιώτου καὶ ἀπείρου κομιδῇ καθέστηκεν, καὶ χρόνος ἐν τῷ παραγγέλλειν ἀναλίσκεται, καὶ θόρυβος ὁμοῦ πάντων ἀλλήλους ἐρωτώντων· εἶθ' ὁ μὲν προσέθηκέ τι πλεῖον ὧν ὁ στρατηγὸς εἶπεν, ὁ δ' ἀφείλετο τοῦ ῥηθέντος παρὰ τὴν ἄγνοιαν.* 2. *δεῖ δὲ τοῖς πρώτοις ἡγεμόσιν εἰπεῖν, ἐκείνους δ' ἀπαγγεῖλαι τοῖς μετ' αὐτούς, εἶτα τούτους τοῖς κατόπιν, εἶθ'* 90 *ἑξῆς ἄχρι τῶν τελευταίων, τοὺς πρώτους τοῖς ὑπὸ πόδα σημαίνοντας· οὕτως γὰρ ἐν τάχει καὶ μετὰ κόσμου καὶ μεθ' ἡσυχίας εἴσονται, παραπλησίου τοῦ παραγγέλματος τοῖς φρυκτωροῦσι γιγνομένου·* 3. *καὶ γὰρ*

ἐκείνων, ὅταν ὁ πρῶτος ἄρῃ τὸν φρυκτόν, ὁ δεύτερος τῷ μετ' αὐτὸν ἐπύρσευσεν, εἶθ' ὁ τρίτος τῷ τετάρτῳ, καὶ τέταρτος πέμπτῳ, καὶ πέμπτος ἕκτῳ καὶ καθ' ἕνα πάντες ἀλλήλοις, ὥστ' ἐν ὀξεῖ διὰ μήκους σταδίων τὸ σημανθὲν ὑπὸ τοῦ πρώτου πάντας ἐπιγνῶναι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΜΟΝΟΝ ΣΥΝΘΗΜΑΤΑ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΥΝΘΗΜΑΤΑ ΔΙΔΟΝΑΙ.]

1. Τὸ δὲ παρασύνθημα μὴ διὰ φωνῆς λεγέσθω, ἀλλὰ διὰ σώματος γιγνέσθω, ἢ νεύματι χειρὸς ἢ ὅπλων συγκρούσει ἢ ἐγκλίσει δορατίου ἢ παραφορᾷ ξίφους, ἵνα μὴ μόνον γενομένης ποτὲ ταραχῆς πι-
91 στεύσωσι τῷ λεγομένῳ συνθήματι — τοῦτο γὰρ δύνανται καὶ πολέμιοι καταλαβέσθαι πολλάκις ἀκούοντες —, ἀλλὰ καὶ τῷ παρασυνθήματι. 2. χρησιμώτατον δέ που τοῦτο καὶ πρὸς τὰς ἑτερογλώσσους συμμαχίας τῶν ἐθνῶν· οὔτε γὰρ λέγειν οὔτε ξυνιέναι δυνάμενοι φωνῆς ἀλλοτρίας αὐτῷ τῷ παρασυνθήματι κρίνουσι τό τε φίλιον καὶ τὸ πολέμιον. διδόσθω δὲ ταῦτα, κἂν μὴ μάχεσθαι μέλλωσιν, ἐν ταῖς παρεμβολαῖς πρὸς τὰς ἀδήλους ταραχάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΛΥΕΙΝ ΤΑΣ ΤΑΞΕΙΣ ΜΗΤΕ ΕΝ ΤΑΙΣ ΔΙΑΤΑΞΕΣΙ ΜΗΤΕ ΕΝ ΤΑΙΣ ΥΠΟΧΩΡΗΣΕΣΙΝ.]

Παραγγελλέτω δὲ καὶ τὰς ὑποχωρήσεις ἐν τάξει ποιεῖσθαι καὶ τὰς διώξεις, ἵν' ἧττόν τε σφαλλόμενοι

βλάπτωνται μὴ κατ' ἄνδρα σποράδες ἐν ταῖς φυγαῖς ὑποπίπτοντες τοῖς πολεμίοις, πλείονά τε κατορθοῦντες βλάπτωσι κατὰ τάξεις καὶ λόχους ἰσχυρότεροι τοῖς φεύγουσιν ἐπιφαινόμενοι, πρὸς δὲ καὶ ἀσφαλέστεροι· πολλάκις γὰρ ἀτάκτως ἐπιφερομένους οἱ πολέμιοι θεασάμενοι συμφρονήσαντες αὖθις ἐκ μεταβολῆς αὐτῶν καταστάντες εἰς τάξιν παλίντροπον ἐποιήσαντο τὴν δίωξιν· ὅλως δὲ μηδὲν σφισιν ἄμεινον εἶναι λεγέτω τοῦ μένειν ἐν τάξει μηδ' ἐπισφαλέστερον τοῦ λύειν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ. 92

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙ' ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΕΧΕΙΝ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΛΑΜΠΡΟΝ ΕΚΤΑΤΤΕΙΝ ΤΟ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑ.]

Μεμελημένον δ' ἔστω τῷ στρατηγῷ λαμπρὸν ἐκτάττειν τὸ στράτευμα τοῖς ὅπλοις, ῥᾳδία δ' ἡ φροντὶς αὕτη παρακαλέσαντι τὰ ξίφη θήγειν καὶ τὰς κόρυθας καὶ τοὺς θώρακας σμήχειν· δεινότεροι γὰρ οἱ ἐπιόντες φαίνονται λόχοι τοῖς τῶν ὅπλων αἰθύγμασιν, καὶ πολλὰ τὰ δι' ὄψεως δείματα προεμπίπτοντα ταῖς ψυχαῖς ταράττει τὸ ἀντιπόλεμον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ. 93

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΤΩΙ ΚΑΙΡΩΙ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΛΗΣ ΑΛΑΛΑΖΕΙΝ.]

1. Ἐπαγέτω δὲ καὶ τὸ στράτευμα σὺν ἀλαλαγμῷ, ποτὲ δὲ καὶ σὺν δρόμῳ· καὶ γὰρ ὄψις καὶ βοὴ καὶ πάταγος ὅπλων ἐξίστησι τὰς τῶν ἐναντίων διανοίας. 94
2. ἀνατεινόντων δὲ κατὰ τὰς ἐφόδους ἀθρόοι, πρὶν εἰς

χεῖρας ἐλθεῖν, ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς μετέωρα τὰ ξίφη πρὸς τὸν ἥλιον θαμὰ παρεγκλίνοντες· ἐσμηγμέναι γὰρ αἰχμαὶ καὶ λαμπρὰ ξίφη καὶ ἐπάλληλα παραμαρμαίροντα πρὸς ἀνταύγειαν ἡλίου δεινὴν ἀστραπὴν πολέμου προεκπέμπει· καὶ ταυτὶ μὲν εἰ γίγνοιτο καὶ παρὰ τοῖς πολεμίοις, ἀντικαταπλήττειν ἀναγκαῖον, εἰ δὲ μή, προεκπλήττειν.

3. ἐνίοτε δέ ποτε χρήσιμον ἐν καιρῷ μὴ φθάνειν ἐκτάττοντα τὴν δύναμιν, ἀλλὰ τέως ἐντὸς τοῦ χάρακος κατέχειν, ἄχρις ἂν κατοπτεύσῃ τὴν τῶν πολεμίων παράταξιν, ὁποία τίς ἐστι καὶ ὡς τέτακται καὶ ἐφ' οἵων ἵσταται χωρίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Λ.

[ΟΤΙ ΔΕΙ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΠΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΙΖΕΣΘΑΙ, ΤΙΣ ΟΦΕΙΛΕΙ ΥΠΑΝΤΗΣΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΜΒΟΛΗΝ ΤΩΙ ΔΕΙΝΙ ΚΑΙ ΤΙΣ ΤΩΙ ΑΛΛΩΙ ΚΑΙ ΟΥΤΩΣ ΚΑΘΕΞΗΣ ΕΞΕΤΑΖΕΙΝ ΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΤΩΝ ΕΝΑΝΤΙΩΝ.]

Εἶτά που τότε συλλογισάμενον, τίνας τίσιν ἀντιτάττειν χρὴ καὶ τίνα τρόπον, ὥσπερ ἀγαθὸν ἰατρὸν προκατανοήσαντα νόσον σώματος ἀντεπάγειν τὰ ἀλεξήματα καὶ τὴν δύναμιν ἐκτάττειν, ὡς ἂν ἄριστ' αὐτῷ δόξαι συμφέρειν· ἀναγκάζονται γὰρ οἱ στρατηγοὶ πολλάκις καὶ πρὸς τοὺς ὁπλισμοὺς τῶν ἐναντίων καὶ πρὸς τὰ ἔθνη καὶ πρὸς τὰ ἤθη τὰ ἴδια στρατεύματα κοσμεῖν καὶ παρατάττειν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ, ΕΑΝ ΟΙ ΕΝΑΝΤΙΟΙ ΠΡΟΤΕΡΕΥΩΣΙ ΤΩΙ ΙΠΠΙΚΩΙ, ΕΚΛΕΓΕΣΘΑΙ ΣΤΕΝΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ.]

1. Ἱπποκρατούντων δὲ τῶν πολεμίων, ἐὰν ᾖ δυνατόν, ἐπιλεγέσθω χωρία τραχέα καὶ στενὰ καὶ παρ' ὄ- 97
ρη, ἃ ἥκιστ' ἱππάσιμα, ἢ φυγομαχείτω κατὰ δύναμιν, ἕως ἂν ἐπιτηδείους εὕρῃ τόπους καὶ τοῖς οἰκείοις ἁρμόζοντας τάγμασιν. 2. ἀπολελείφθων δέ τινες καὶ ἐπὶ τοῦ χάρακος οἱ παραφυλάττοντες τὴν παρεμβολὴν στρατιῶται καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀποσκευῆς φυλακήν, ἵνα μὴ κατανοήσας ὁ στρατηγὸς τῶν πολεμίων ἔρημον ὄντα πέμψῃ τοὺς ἁρπασομένους τὰ ἐν αὐτῷ καὶ καταληψομένους τὸ χωρίον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗΔΕΝ ΠΑΡΑΚΕΚΙΝΔΥΝΕΥΜΕΝΟΝ ΠΟΙΕΙΝ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ.]

1. Τοὺς μὲν γὰρ ἢ τὰ ἴδια καθαιροῦντας ἐρύματα στρατηγοὺς ἢ ποταμοὺς διαβαίνοντας ἢ κρημνοὺς καὶ βάραθρα κατόπιν ποιουμένους τῶν φιλίων, ἵν' ἢ μένοντες νικῶσιν ἢ βουληθέντες φεύγειν ἀπόλωνται, οὔτε πάμπαν ἐπαινεῖν οὔτε ψέγειν ἔχω· πᾶν γὰρ τὸ παρακεκινδυνευμένον μᾶλλον τόλμης ἐστὶν ἢ γνώμης καὶ τῇ τύχῃ κεκοινώνηκε πλεῖον ἢ τῇ κρίσει. 2. ὅπου γὰρ ἢ νικῶντα δεῖ κρατεῖν ἢ ἡττηθέντα τοῖς ὅλοις ἐσφάλθαι, πῶς ἐνταῦθ' ἄν τις ἢ φρονήσει τὸ νικᾶν ἢ προαιρέσει τὸ ἡττᾶσθαι μαρτυρήσειεν; 3. ἐγὼ δὲ στρατιώταις μὲν ἐκ στρατεύματος φιλοτόλμως κινδυνεύειν ἐπιτρεπτέον εἶναι νομίζω — καὶ γὰρ δρῶντές τι μεῖζον 98
ὤνησαν καὶ παθόντες οὐθὲν τοσοῦτον ἐλύπησαν —,

στρατεύματι δὲ παντὶ τὴν ἄδηλον ἐκκυβεύειν τύχην οὐ δοκιμάζω. 4. μάλιστα δ' ἁμαρτάνειν οὗτοί μοι δοκοῦσιν, οἵ τινες ἐν μὲν τῷ νικᾶν ὀλίγα λυπήσειν μέλλοντες τοὺς πολεμίους, ἐν δὲ τῷ ἡττᾶσθαι μεγάλα βλάψειν τοὺς φίλους ἀποχρῶνται τοιούτοις στρατηγήμασιν.

5. εἰ δὲ πρόδηλος μέν σφισιν ὁ ὄλεθρος εἴη, κἂν μὴ παραβόλοις ἐγχειρήσωσι στρατηγίαις, πρόδηλος δὲ καὶ ἡ τῶν πολεμίων ἡττηθέντων ἀπώλεια, τότ' οὐκ ἄν μοι δόξειεν ἁμαρτάνειν ἀποφράττων τὰς φυγὰς τῶν φιλίων· ἄμεινον γὰρ ἐν τῷ τολμᾶν ἐπ' ἀδήλῳ τῷ τάχα μηδὲ πείσεσθαί τι δεινὸν ἅμα καὶ δρᾶσαι ζητεῖν, ἢ ἐπὶ προδήλῳ τῷ μηδὲν δρῶντας ἀπολέσθαι πάντας ἀτόλμως ἡσυχάζειν. 6. ὑποδεικνύτω μέντοι μὴ μόνον ἐν τοῖς τοιούτοις χωρίοις, ὅπου κατ' ἀλήθειαν οὐκ ἔστι σωτηρία τοῖς φεύγουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ καὶ πάσῃ μάχῃ διδασκέτω διὰ πλειόνων, ὅτι τοῖς μὲν φεύγουσι πρόδηλος ὁ ὄλεθρος, ὡς ἂν ἤδη μετ' ἐξουσίας ἐπικειμένων τῶν πολεμίων μηδενὸς ἔτι δυναμένου διακωλύειν τοὺς διώκοντας πᾶν ὃ βούλονται διαθεῖναι τοὺς φεύγοντας, τοῖς δὲ μένουσιν ἄδηλος ὁ θάνατος ἀμυνομένοις. 7. οἵ τινες γὰρ πεπεισμένοι τυγχάνουσιν ἐν ταῖς παρατάξεσιν, ὡς φεύγοντες μὲν αἰσχρῶς ἀπολοῦνται, μένοντες δ' εὐκλεῶς τεθνήξονται, καὶ χεῖρον' ἀεὶ προσδοκῶσιν ἐκ τοῦ καταλιπεῖν τὴν τάξιν ἢ ἐκ τοῦ φυλάττειν, ἄριστοι κατὰ τοὺς κινδύνους ἄνδρες ἐξετάζονται. 8. διόπερ ἀγαθὸν μέν, εἰ πάντας οὕτως ἔχειν γνώμης πεῖσαι στρατηγός, εἰ δὲ μή, ἀλλὰ μέντοι γ' ὡς πλείστους· ἢ γὰρ παντελεῖς περιεποιήσατο νίκας ἢ μικροῖς ἐλαττώμασι περιέπεσεν.

9. τῶν δ' ἐκ προλήψεως καὶ πρὶν ἢ συμβαλεῖν ἐπινοουμένων στρατηγοῖς αἱ παρ' αὐτὸν τὸν τῆς μάχης

καιρὸν ἐπίνοιαι νίκης καὶ ἀντιστρατηγήσεις ἔστιν ὅτε καὶ πλείους καὶ θαυμασιώτεραι γίγνονται τοῖς τὴν στρατηγικὴν ἐμπειρίαν ἠσκηκόσιν, ἃς οὐκ ἔστιν ὑποσημῆναι λόγῳ ἢ προβουλεῦσαι. 10. ὥσπερ γὰρ οἱ κυβερνῆται πρὸς μὲν τὸν πλοῦν ἐκ λιμένων ἀνάγονται πάντ' 99
ἐξηρτυμένοι τὰ κατὰ τὴν ναῦν, ἐπειδὰν δ' ἐμπέσῃ χειμών, οὐχ ὃ βούλονται ποιοῦσιν, ἀλλ' ὃ ἀναγκάζονται, πολλὰ καὶ πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς τύχης ἐπείγοντα κίνδυνον εὐτόλμως παραβαλλόμενοι, καὶ οὐ τὴν ἀπὸ τῆς μελέτης εἰσφερόμενοι μνήμην, ἀλλὰ τὴν ἐκ τῶν καιρῶν βοήθειαν· οὕτως οἱ στρατηγοὶ τὴν μὲν δύναμιν ἐκτάξουσιν, ὅπως σφίσι νομίζουσι συνοίσειν, ἐπειδὰν δ' ὁ τοῦ πολέμου περιστῇ χειμὼν πολλὰ θραύων καὶ παραλλάττων καὶ ποικίλας ἐπάγων περιστάσεις, ἡ τῶν ἀποβαινόντων ἐν ὀφθαλμοῖς ὄψις ἐπιζητεῖ τὰς ἐκ τῶν καιρῶν ἐπινοίας, ἃς ἡ ἀνάγκη 100
τῆς τύχης μᾶλλον ἢ ἡ μνήμη τῆς ἐμπειρίας ὑποβάλλει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΑΥΤΟΧΕΙΡΙ ΠΟΛΕΜΕΙΝ.]

1. *Μαχέσθω* δ' ὁ στρατηγὸς αὐτὸς προμηθέστερον ἢ τολμηρότερον, ἢ καὶ τὸ παράπαν ἀπεχέσθω τοῦ τοῖς πολεμίοις εἰς χεῖρας ἰέναι· καὶ γὰρ εἰ κατὰ τοὺς ἀγῶνας ἀνυπέρβλητον ἀνδρίαν εἰσενέγκαιτο, τοσοῦτον οὐδὲν ὠφελῆσαι δύναται στράτευμα μαχόμενος, ὅσον ἀποθανὼν βλάψαι· στρατηγοῦ γὰρ ἡ γνώμη πλέον ἰσχύει τῆς ῥώμης· 2. σώματος μὲν γὰρ ἀνδρίᾳ δρᾶσαί τι μέγα καὶ στρατιώτης δύναται, γνώμης δὲ προμηθείᾳ

βουλεῦσαί τι κρεῖττον οὐκ ἄλλος. 2. *ὅνπερ δ' ἂν τρόπον, εἰ κυβερνήτης ἀφειμένος τῶν οἰάκων, ἃ δεῖ τοὺς ναύτας ποιεῖν, αὐτὸς πράττοι, κινδυνεύειν ἂν συμβαίη τὸ σκάφος, τοῦτον, εἰ στρατηγὸς ἀποστὰς τοῦ*
101 *γνώμῃ τι βουλεύειν ἐπὶ τὰς τῶν στρατιωτῶν καταβαίνοι χρείας, ἡ τῶν ὅλων ἀκυβέρνητος ἀμέλεια τὴν ἀναγκαιοτέραν ἄπρακτον ποιήσει βοήθειαν.* 3. *ὅμοιον δὴ κρίνω τὸν στρατηγὸν ἐμπαραβαλέσθαι τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ τοῦτο τῷ τῆς συμπάσης, εἰ πείσεταί τι, δυνάμεως ἀκηδεῖν· εἰ γάρ, ἐν ᾧ τοῦ σύμπαντος ἡ σωτηρία στρατεύματός ἐστιν, οὗτος οὐδὲν εἰ τεθνήξεται πεφρόντικεν, τὸ πᾶν αἱρεῖται συνδιαφθεῖραι, καὶ ὀρθῶς δ' ἄν τις αἰτιάσαιτο τοῦτον ὡς ἄπρακτον στρατηγὸν μᾶλλον ἢ ἀνδρεῖον.* 4. *ὁ μὲν γὰρ πολλὰ γνώμῃ στρατηγήσας ἀρκεσθήσεται σεμνυνόμενος ἐπὶ ταῖς ἀπὸ ψυχῆς εὐπραγίαις, ὅστις δ' οὕτως ἀπειρόκαλός ἐστιν, ὥστ' ἄν, εἰ μὴ διὰ μάχης εἰς χεῖρας ἔλθοι τοῖς πολεμίοις, οὐδὲν αὐτὸν ἄξιον εἰργάσθαι νομίζειν, οὐκ ἀνδρεῖος, ἀλλὰ * καὶ τολμηρός ἐστιν.* 5. *ὅθεν ἐπι-*
102 *φαίνειν μὲν δεῖ τῷ πλήθει τὸ φιλοκίνδυνον, ἵνα τὴν προθυμίαν ἐκκαλῆται τῶν στρατιωτῶν, ἀγωνίζεσθαι δ' ἀσφαλέστερον, καὶ τοῦ θανάτου μὲν καταφρονεῖν, εἴ τι πάσχοι τὸ στράτευμα, μηδ' αὐτὸν αἱρούμενον ζῆν, σωζομένου δὲ καὶ τὴν ἰδίαν φυλάττειν ψυχήν· ἤδη γὰρ ἐπικυδέστερα τὰ τῶν φιλίων ὄντα ποτὲ στρατηγὸς ἀποθανὼν ἐμείωσεν· οἱ μὲν γὰρ πταίοντες ἐπανεθάρρησαν τὸ ἀντίπαλον ἀστρατήγητον ἰδόντες, οἱ δ' εὐτυχοῦντες ἐδυσθύμησαν τὸν ἴδιον ἡγεμόνα ζητοῦντες.* 6. *στρατηγοῦ δ' ἔστι τὸ παριππάζεσθαι ταῖς τάξεσιν, ἐπιφαίνεσθαι τοῖς κινδυνεύουσιν, ἐπαινεῖν τοὺς ἀνδριζομένους, ἀπειλεῖν τοῖς ἀποδειλιῶσιν, παρακαλεῖν τοὺς μέλλοντας, ἀναπληροῦν τὸ ἐλλεῖπον,*

ἀντιμετάγειν εἰ δέοι λόχον, ἐπαμύνειν τοῖς κάμνουσιν, προορᾶσθαι τὸν καιρόν, τὴν ὥραν, τὸ μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ. 103

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΕΙΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΜΕΤΡΟΝ ΕΝΑ ΕΚΑΣΤΟΝ ΤΩΝ ΑΝΔΡΑΓΑΘΟΥΝΤΩΝ.]

1. *Ἀνακαλεσάμενος δ' ἐκ τῆς μάχης πρῶτον μὲν
ἀποδιδότω τοῖς θεοῖς θυσίας καὶ πομπάς, αἷς ἐκ τοῦ
καιροῦ χρῆσθαι πάρεστιν, τὰ νομιζόμενα χαριστήρια
μετὰ τὴν τοῦ πολέμου παντελῆ νίκην ἐπαγγελλόμενος
ἀποδώσειν· ἔπειτα τοὺς μὲν ἀρίστους ἐν τοῖς κινδύ-
νοις ἐξετασθέντας τιμάτω δωρεαῖς καὶ τιμαῖς, αἷς νό-
μος, τοὺς δὲ κακοὺς φανέντας κολαζέτω.* 2. *τιμαὶ δ'* 104
*ἔστωσαν μὲν καὶ αἱ κατὰ τὰ πάτρια καὶ κατὰ τὰ παρ'
ἑκάστοις νόμιμα· στρατηγικαὶ δ' αὗται πανοπλίαι, κό-
σμοι, λαφύρων δόσεις, πεντηκονταρχίαι, ἑκατονταρ-
χίαι, λοχαγίαι, τάξεων ἀφηγήσεις, καὶ αἱ ἄλλαι αἱ
κατὰ νόμους παρ' ἑκάστοις ἡγεμονίαι· τῶν μὲν ἰδιω-
τῶν τοῖς ἀνδραγαθήσασιν αἱ ἥττους ἐξουσίαι, τῶν δ'
ἡγεμόνων τοῖς ἀριστεύσασιν αἱ μείζους ἡγεμονίαι·
αὗται γὰρ ἀμοιβαί τε μεγαλόψυχοι τοῖς ἤδη τὸ γεν-
ναῖον εἰργασμένοις προτροπαί τε ἀναγκαῖαι τοῖς
τῶν αὐτῶν ἐπιθυμοῦσιν.* 3. *ὅπου δὲ τιμὴ μὲν ἀποδίδο-* 105
*ται τοῖς ἀγαθοῖς, τιμωρία δ' οὐ παραπέμπεται τῶν
κακῶν, ἐνταῦθα καλὰς ἐλπίδας ἔχειν ἀνάγκη τὸ στρα-
τόπεδον· οἱ μὲν γὰρ ἐφοβήθησαν ἁμαρτάνειν, οἱ δ'
ἐφιλοτιμήθησαν ἀνδραγαθεῖν.* 4. *ἔνθα μέντοι χρὴ καὶ
νικῶντα μὴ κατ' ἄνδρα μόνον ἀμοιβὰς ἐκτίνειν, ἀλλὰ
καὶ τῷ σύμπαντι στρατεύματι τῶν κινδύνων ἐπικαρ-
πίαν ἀποδιδόναι· τὰ γὰρ τῶν πολεμίων ἐπιτρεπέτω*

τοῖς στρατιώταις διαρπάξειν, εἰ χάρακος ἢ ἀποσκευῆς ἢ φρουρίου κυριεύσειεν, ὁτὲ δὲ καὶ πόλεως, εἰ μή τι μέλλοι περὶ αὐτῆς χρηστότερον βουλεύειν. 5. οὕτως γὰρ ἂν καὶ μάλιστα μήπω τέλος εἰληφότος τοῦ πολέμου συνοίσοι πρὸς τὰ μέλλοντα προθυμότερον ἐπὶ τὰς μάχας αὐτῶν ἐξιόντων, εἰ μὴ νομίζομεν τοὺς μὲν θηρευτικοὺς κύνας δελεάζειν ἀναγκαῖον εἶναι τοῖς κυνηγοῖς αἵματι θηρίων καὶ τοῖς τοῦ συλληφθέντος ζώου σπλάγχνοις, τοῖς δὲ νικῶσι στρατιώταις τὰ τῶν ἡττημένων εἰς προτροπὴν οὐ μάλα δή τι συμφέρον ἀποδιδόναι.

---

106 ## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ.

α΄.

[ΟΥ ΧΡΗ ΠΑΝΤΟΤΕ ΕΠΙΤΡΕΠΕΙΝ ΤΑΣ ΑΡΠΑΓΑΣ· ΚΑΙ ΟΤΙ ΤΑ ΣΩΜΑΤΑ ΟΥ ΧΡΗ ΑΡΠΑΖΕΙΝ, ΑΛΛΑ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΠΙΠΡΑΣΚΕΙΝ.]

1. Τὰς δ᾽ ἁρπαγὰς οὔτ᾽ ἐπὶ πάσης μάχης ἐπιτρεπτέον, οὐδ᾽ ἀεὶ πάντων, ἀλλ᾽ ὧν μέν, ὧν δ᾽ οὔ, τῶν δὲ σωμάτων ἥκιστα· ταῦτα δὲ πιπράσκειν τὸν στρατηγόν. 2. εἰ δὲ χρημάτων δέοι καὶ δαπάνης κοινῆς καὶ μεγάλης, καὶ ὅσα ἄγεται καὶ φέρεται πάνθ᾽ ὡς αὐτὸν ἀναπέμπεσθαι κηρυττέτω. 3. γνώη δ᾽ ἂν αὐτὸς ἄριστα πρὸς τοὺς καιρούς, εἰ τὰ πάντα δέοι λαμβάνειν, εἴτ᾽ ἐκ μέρους, εἴτε μηθὲν ὧν ἔτυχεν· οὔ γε μὴν ἔστι πο-
107 λέμου καὶ τοῖς κοινοῖς εἶναι χρημάτων δαψίλειαν καὶ τοῖς στρατιώταις ἀνεπικώλυτον ὠφέλειαν· ἤδη δὲ καὶ παρὰ τοὺς τῶν ἡττημένων πλούτους καὶ παρὰ τὰς τῶν τόπων εὐδαιμονίας αἱ ὠφέλειαί σφισι δαψιλέστεραι γίγνονται.

β'.

[ΠΕΡΙ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ.]

4. *Τοὺς δ' αἰχμαλώτους, ἐὰν ὁ πόλεμος ἔτι συνε-*
στὼς ᾖ, μὴ κτεινέτω, μάλιστα μέν, κἂν δοκῇ αὐ- 108
τοῖς, πρὸς οὓς ἐστιν ὁ πόλεμος, τοὺς συμμάχους ἀναι-
ρεῖν, ἥκιστα δὲ καὶ τότε τοὺς ἐνδοξοτάτους καὶ λαμ-
προὺς παρὰ τοῖς πολεμίοις, ἐνθυμούμενος τὰ ἄδηλα
τῆς τύχης καὶ τὸ παλίντροπον τοῦ δαιμονίου φιλοῦν-
τος ὡς τὰ πολλὰ νεμεσᾶν, ἵν' εἴ τινων αὐτοὶ ἢ σω-
μάτων, ὧν πολὺς πόθος, ἢ φρουρίου κρατήσαιεν,
ἱκανὰ ἀντικαταλλάγματα δοὺς ἔχῃ κομίσασθαι τὰ
τῶν φιλίων, ἢ τότε γε μὴ βουλομένων ἐνδίκως εἰς
ἴσον ἀμύνηται. 5. *μετὰ δὲ τὰ κατορθώματα καὶ τοὺς*
κινδύνους ἐπιτρεπέσθων αὐτοῖς εὐωχίαι τε καὶ κλι- 109
σίαι καὶ πόνων ἀνέσεις, ἵν' εἰδότες, οἷον τέλος ἐστὶ
τοῦ μαχομένους νικᾶν, ὑπομένωσι τὰ δυσχερῆ πάντα
πρὸ τοῦ νικᾶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛϚ.

α'.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΑΠΤΕΙΝ ΤΟΥΣ ΕΝ ΠΟΛΕΜΩΙ ΑΝΑΙΡΟΥΜΕΝΟΥΣ.]

1. *Προνοείσθω δὲ τῆς τῶν νεκρῶν κηδείας, μήτε καιρὸν μήθ' ὥραν μήτε τόπον μήτε φόβον προφασιζόμενος, ἄν τε τύχῃ νικῶν, ἄν τε ἡττώμενος· ὁσία μὲν γὰρ καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἀποιχομένους εὐσέβεια, ἀναγκαία δὲ καὶ ἡ πρὸς τοὺς ζῶντας ἀπόδειξις.* 2. *ἕκαστος γὰρ τῶν στρατιωτῶν ὡς αὐτὸς ἀμελούμενος, εἰ πεσὼν ἔτυχεν, παρ' ὀφθαλμοῖς ὁρῶν τὴν τύχην καὶ*

ἐκείνων, ὅταν ὁ πρῶτος ἄρῃ τὸν φρυκτόν, ὁ δεύτερος τῷ μετ' αὐτὸν ἐπύρσευσεν, εἶθ' ὁ τρίτος τῷ τετάρτῳ, καὶ τέταρτος πέμπτῳ, καὶ πέμπτος ἕκτῳ καὶ καθ' ἕνα πάντες ἀλλήλοις, ὥστ' ἐν ὀξεῖ διὰ μήκους σταδίων τὸ σημανθὲν ὑπὸ τοῦ πρώτου πάντας ἐπιγνῶναι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΜΟΝΟΝ ΣΥΝΘΗΜΑΤΑ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΥΝΘΗΜΑΤΑ ΔΙΔΟΝΑΙ.]

1. Τὸ δὲ παρασύνθημα μὴ διὰ φωνῆς λεγέσθω, ἀλλὰ διὰ σώματος γιγνέσθω, ἢ νεύματι χειρὸς ἢ ὅπλων συγκρούσει ἢ ἐγκλίσει δορατίου ἢ παραφορᾷ ξίφους, ἵνα μὴ μόνον γενομένης ποτὲ ταραχῆς πι-
91 στεύσωσι τῷ λεγομένῳ συνθήματι — τοῦτο γὰρ δύνανται καὶ πολέμιοι καταλαβέσθαι πολλάκις ἀκούοντες —, ἀλλὰ καὶ τῷ παρασυνθήματι. 2. χρησιμώτατον δέ που τοῦτο καὶ πρὸς τὰς ἑτερογλώσσους συμμαχίας τῶν ἐθνῶν· οὔτε γὰρ λέγειν οὔτε ξυνιέναι δυνάμενοι φωνῆς ἀλλοτρίας αὐτῷ τῷ παρασυνθήματι κρίνουσι τό τε φίλιον καὶ τὸ πολέμιον. διδόσθω δὲ ταῦτα, κἂν μὴ μάχεσθαι μέλλωσιν, ἐν ταῖς παρεμβολαῖς πρὸς τὰς ἀδήλους ταραχάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΛΥΕΙΝ ΤΑΣ ΤΑΞΕΙΣ ΜΗΤΕ ΕΝ ΤΑΙΣ ΔΙΑΤΑΞΕΣΙ ΜΗΤΕ ΕΝ ΤΑΙΣ ΥΠΟΧΩΡΗΣΕΣΙΝ.]

Παραγγελλέτω δὲ καὶ τὰς ὑποχωρήσεις ἐν τάξει ποιεῖσθαι καὶ τὰς διώξεις, ἵν' ἧττόν τε σφαλλόμενοι

βλάπτωνται μὴ κατ' ἄνδρα σποράδες ἐν ταῖς φυγαῖς ὑποπίπτοντες τοῖς πολεμίοις, πλείονά τε κατορθοῦντες βλάπτωσι κατὰ τάξεις καὶ λόχους ἰσχυρότεροι τοῖς φεύγουσιν ἐπιφαινόμενοι, πρὸς δὲ καὶ ἀσφαλέστεροι· πολλάκις γὰρ ἀτάκτως ἐπιφερομένους οἱ πολέμιοι θεασάμενοι συμφρονήσαντες αὖθις ἐκ μεταβολῆς αὐτῶν καταστάντες εἰς τάξιν παλίντροπον ἐποιήσαντο τὴν δίωξιν· ὅλως δὲ μηδέν σφισιν ἄμεινον εἶναι λεγέτω τοῦ μένειν ἐν τάξει μηδ' ἐπισφαλέστερον τοῦ λύειν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ. 92

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙ' ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΕΧΕΙΝ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΛΑΜΠΡΟΝ ΕΚΤΑΤΤΕΙΝ ΤΟ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑ.]

Μεμελημένον δ' ἔστω τῷ στρατηγῷ λαμπρὸν ἐκτάττειν τὸ στράτευμα τοῖς ὅπλοις, ῥᾳδία δ' ἡ φροντὶς αὕτη παρακαλέσαντι τὰ ξίφη θήγειν καὶ τὰς κόρυθας καὶ τοὺς θώρακας σμήχειν· δεινότεροι γὰρ οἱ ἐπιόντες φαίνονται λόχοι τοῖς τῶν ὅπλων αἰθύγμασιν, καὶ πολλὰ τὰ δι' ὄψεως δείματα προεμπίπτοντα ταῖς ψυχαῖς ταράττει τὸ ἀντιπόλεμον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ. 93

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΤΩΙ ΚΑΙΡΩΙ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΛΗΣ ΑΛΑΛΑΖΕΙΝ.]

1. Ἐπαγέτω δὲ καὶ τὸ στράτευμα σὺν ἀλαλαγμῷ, ποτὲ δὲ καὶ σὺν δρόμῳ· καὶ γὰρ ὄψις καὶ βοὴ καὶ πάταγος ὅπλων ἐξίστησι τὰς τῶν ἐναντίων διανοίας. 94
2. ἀνατεινόντων δὲ κατὰ τὰς ἐφόδους ἀθρόοι, πρὶν εἰς

χεῖρας ἐλθεῖν, ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς μετέωρα τὰ ξίφη πρὸς τὸν ἥλιον θαμὰ παρεγκλίνοντες· ἐσμηγμέναι γὰρ αἰχμαὶ καὶ λαμπρὰ ξίφη καὶ ἐπάλληλα παραμαρμαίροντα πρὸς ἀνταύγειαν ἡλίου δεινὴν ἀστραπὴν πολέμου προεκπέμπει· καὶ ταυτὶ μὲν εἰ γίγνοιτο καὶ παρὰ τοῖς πολεμίοις, ἀντικαταπλήττειν ἀναγκαῖον, εἰ δὲ μή, προεκπλήττειν.

3. ἐνίοτε δέ ποτε χρήσιμον ἐν καιρῷ μὴ φθάνειν ἐκτάττοντα τὴν δύναμιν, ἀλλὰ τέως ἐντὸς τοῦ χάρακος κατέχειν, ἄχρις ἂν κατοπτεύσῃ τὴν τῶν πολεμίων παράταξιν, ὁποία τίς ἐστι καὶ ὡς τέτακται καὶ ἐφ' οἵων ἵσταται χωρίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

[ΟΤΙ ΔΕΙ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΠΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΙΖΕΣΘΑΙ, ΤΙΣ ΟΦΕΙΛΕΙ ΥΠΑΝΤΗΣΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΜΒΟΛΗΝ ΤΩΙ ΔΕΙΝΙ ΚΑΙ ΤΙΣ ΤΩΙ ΑΛΛΩΙ ΚΑΙ ΟΥΤΩΣ ΚΑΘΕΞΗΣ ΕΞΕΤΑΖΕΙΝ ΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΤΩΝ ΕΝΑΝΤΙΩΝ.]

Εἶτά που τότε συλλογισάμενον, τίνας τίσιν ἀν-
95 τιτάττειν χρὴ καὶ τίνα τρόπον, ὥσπερ ἀγαθὸν ἰατρὸν
προκατανοήσαντα νόσον σώματος ἀντεπάγειν τὰ ἀλεξήματα καὶ τὴν δύναμιν ἐκτάττειν, ὡς ἂν ἄριστ' αὐτῷ δόξαι συμφέρειν· ἀναγκάζονται γὰρ οἱ στρατηγοὶ πολλάκις καὶ πρὸς τοὺς ὁπλισμοὺς τῶν ἐναντίων καὶ πρὸς τὰ ἔθνη καὶ πρὸς τὰ ἤθη τὰ ἴδια στρατεύματα κοσμεῖν καὶ παρατάττειν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ, ΕΑΝ ΟΙ ΕΝΑΝΤΙΟΙ ΠΡΟΤΕΡΕΥΩΣΙ ΤΩΙ ΙΠΠΙΚΩΙ, ΕΚΛΕΓΕΣΘΑΙ ΣΤΕΝΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ.]

1. *Ἱπποκρατούντων δὲ τῶν πολεμίων, ἐὰν ᾖ δυνατόν, ἐπιλεγέσθω χωρία τραχέα καὶ στενὰ καὶ παρ' ὄ-* 97
ρη, ἃ ἥκιστ' ἱππάσιμα, ἢ φυγομαχείτω κατὰ δύναμιν, ἕως ἂν ἐπιτηδείους εὕρῃ τόπους καὶ τοῖς οἰκείοις ἁρμόζοντας τάγμασιν. 2. *ἀπολελείφθων δέ τινες καὶ ἐπὶ τοῦ χάρακος οἱ παραφυλάττοντες τὴν παρεμβολὴν στρατιῶται καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀποσκευῆς φυλακήν, ἵνα μὴ κατανοήσας ὁ στρατηγὸς τῶν πολεμίων ἔρημον ὄντα πέμψῃ τοὺς ἁρπασομένους τὰ ἐν αὐτῷ καὶ καταληψομένους τὸ χωρίον.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗΔΕΝ ΠΑΡΑΚΕΚΙΝΔΥΝΕΥΜΕΝΟΝ ΠΟΙΕΙΝ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ.]

1. *Τοὺς μὲν γὰρ ἢ τὰ ἴδια καθαιροῦντας ἐρύματα στρατηγοὺς ἢ ποταμοὺς διαβαίνοντας ἢ κρημνοὺς καὶ βάραθρα κατόπιν ποιουμένους τῶν φιλίων, ἵν' ἢ μένοντες νικῶσιν ἢ βουληθέντες φεύγειν ἀπόλωνται, οὔτε πάμπαν ἐπαινεῖν οὔτε ψέγειν ἔχω· πᾶν γὰρ τὸ παρακεκινδυνευμένον μᾶλλον τόλμης ἐστὶν ἢ γνώμης καὶ τῇ τύχῃ κεκοινώνηκε πλεῖον ἢ τῇ κρίσει.* 2. *ὅπου γὰρ ἢ νικῶντα δεῖ κρατεῖν ἢ ἡττηθέντα τοῖς ὅλοις ἐσφάλθαι, πῶς ἐνταῦθ' ἄν τις ἢ φρονήσει τὸ νικᾶν ἢ προαιρέσει τὸ ἡττᾶσθαι μαρτυρήσειεν;* 3. *ἐγὼ δὲ στρατιώταις μὲν ἐκ στρατεύματος φιλοτόλμως κινδυνεύειν ἐπι-*
τρεπτέον εἶναι νομίζω — καὶ γὰρ δρῶντές τι μεῖζον 98
ὤνησαν καὶ παθόντες οὐθὲν τοσοῦτον ἐλύπησαν —,

β'.

[ΠΩΣ ΗΜΕΡΑΣ ΑΙΡΕΙΝ ΧΡΗ ΠΟΛΙΝ.]

4. Εἰ δ' ἡμέρας ἀναστήσας ἄγοι στράτευμα πόλεις ἐκ προδοσίας ληψόμενος κατὰ τὴν συγκειμένην ὥραν, τοὺς κατὰ τὴν ὁδὸν ὑποπίπτοντας ἅπαντας προαποστέλλων ἱππεῖς συλλαμβανέτω, μή τις τῶν ἐπὶ τῆς χώρας φθάσας ἀποδραμὼν μηνύσῃ τὴν ἔφοδον τῶν πολεμίων, ἀλλ' αἰφνιδίως ἀφυλάκτοις ἡ ἐπιφάνεια γένηται τοῦ στρατεύματος. 5. ἐπελθόντα δ' ἐξαίφνης ἀπροσδοκήτοις χρή, κἂν μὴ κατὰ προδοσίαν μέλλῃ λαμβάνειν, ἀλλ' ἐκ προρρήσεως ἀγωνίζεσθαι διὰ μάχης, μὴ ἀναβάλλεσθαι, ἀλλ' ὡς ὅτι μάλιστα φθάνειν προσβάλλοντα εἴτε φρουρίῳ εἴτε χάρακι εἴτε πόλει, μάλιστα δ' ὅτ' ἂν ὀλίγον εἶναι δοκῇ τὸ φίλιον στράτευμα καὶ τῶν ἐχθρῶν ἐλαττούμενον· 6. αἱ γὰρ ἀπρόληπτοι τῶν πολεμίων ἐπιφάνειαι διὰ τὸ παράλογον ἐκπλήττουσι τοὺς ἐναντίους, κἂν ὦσι κρείττους, ἕως, ἄν γε συνθεωρήσωσιν αὑτοὺς καὶ βουλεύσασθαι καὶ ἀναθαρρῆσαι καιρὸν λάβωσι, κατὰ μικρὸν ἀναγκάζονται καταφρονεῖν· οὕτως ἐνίοτε τὰ πρῶτα καὶ ἀρχόμενα φοβερώτερα τῶν χρονιζομένων εἶναι δοκεῖ. 7. διὸ πολλάκις ἤδη τινὲς τῷ παραδόξῳ τῆς ἐπιφανείας καταπληξάμενοι τοὺς ἐναντίους ἢ ταχὺ καὶ ἄκοντας ὑπέταξαν ἢ ποιεῖν ἑκόντας ἠνάγκασαν τὰ προσταττόμενα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ.

[ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ.]

1. Πολιορκία δὲ στρατιωτῶν ἀνδρίαν ἐπιζητεῖ καὶ στρατηγικὴν ἐπίνοιαν καὶ μηχανημάτων παρασκευήν·

ἀσφαλὴς μέντοι καὶ μὴ ἧττον ἀπροόρατος τῶν πολι- 117
ορκουμένων ἔστω· τὸ γὰρ ἐπιβουλευόμενον, ὅτ' ἂν οἷ κακοῦ τυγχάνει γιγνώσκῃ, τηρεῖ μᾶλλον τὸ ἐπιβουλεῦον· 2. ὁ μὲν γὰρ ἔξω κινδύνου δοκῶν εἶναι πράττει τι τῶν προκειμένων, ὁπότ' ἂν αὐτῷ δόξῃ, ὁ δ' ἐν αὐτῷ τῷ κινδυνεύειν ὑπάρχων ζητεῖ φθάσας δρᾶσαί τι, ὁπότ' ἂν καιρὸν λάβῃ· διὸ χρὴ τὸν πολιορκοῦντα καὶ τάφρῳ καὶ χάρακι καὶ φυλακαῖς τὸ ἴδιον ἀσφαλίζεσθαι στρατόπεδον. 3. καὶ γὰρ οἱ μὲν πολιορκοῦντες, ὅ τι ἂν μέλλωσι πράττειν, ὁρῶνται τοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους, οἱ δὲ πολιορκούμενοι πρόβλημα τὸ τεῖχος ἔχοντες ἀόρατοι πολλάκις ἐκχυθέντες διὰ πυλῶν ἢ μηχανὰς 118
ἐνέπρησαν ἢ στρατιώτας ἐφόνευσαν ἤ, ὅ τι κατὰ χεῖράς σφισιν εἴη, τοῦτ' ἐποίησαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΑ.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΧΕΙΝ ΕΝΕΔΡΑΣ ΤΟΝ ΠΟΛΙΟΡΚΟΥΝΤΑ ΠΡΟ ΤΩΝ ΠΥΛΩΝ.]

1. Ἥκιστα δ' ἂν τοῦτο τολμήσαιεν, εἰ παρὰ πύλαις καὶ πυλίσι μικραῖς λόχους ὁ πολιορκῶν προκαθίσῃ στρατηγὸς τοὺς τὰς αἰφνιδίους ἐκδρομὰς τῶν πολεμίων ἀποκωλύσοντας, ἐπεὶ κἂν πολλάκις λάθοιεν ἐπιθέμενοι τοῖς ἐκτός. 2. χρήσιμοι δὲ τὰ πολλὰ νύκτωρ τοῖς πολιορκοῦσιν αἱ προσβολαί· τοῖς γὰρ ἔνδον οὐ δυναμένοις ὁρᾶν τὰ γιγνόμενα διὰ τὸ σκότος δεινότερα δοκεῖ τὰ πραττόμενα, καὶ τὴν πρόληψιν ἀναγκάζονται χαλεπωτέραν ἔχειν τῶν κατ' ἀλήθειαν ἐνεργουμένων, ὅθεν ταραχαί τε καὶ θόρυβοι γίγνονται οὐδενὸς δυναμένου σωφρονεῖν ἐν τοῖς τοιούτοις, ἀλλὰ καὶ πολλὰ τῶν οὐ δρωμένων ὡς γίγνεται λε-

γόντων, οὔθ' ὅπῃ προσβαλοῦσιν εἰδέναι δυναμένων, οὔθ' ὁπόσοι, οὔθ' ὁποίοις μέρεσι, διαδρομαὶ δὲ δεῦρο κἀκεῖσε καὶ βοαὶ καὶ θάμβη Πανικὸν ἔχοντα τάραχον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ.

α'.

[ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΦΟΒΟΣ ΨΕΥΔΗΣ ΜΑΝΤΙΣ ΕΣΤΙΝ.]

119 1. Ὁ γὰρ φόβος ψευδὴς μάντις, ἃ δέδοικε, ταῦτ' οἰήσεται καὶ γίγνεσθαι, καὶ πᾶν τὸ ἐν νυκτί, κἂν μικρὸν ᾖ, φοβερώτερον τοῖς πολιορκουμένοις· οὐδεὶς γάρ, ὃ βλέπει, λέγει διὰ τὸ σκότος, ἀλλὰ πᾶς, ὃ ἀκούει· καὶ ἑνός που φανέντος ἢ δυεῖν ἐπὶ τείχους πολεμίων τὸ πᾶν ἤδη στράτευμα τῶν τειχῶν ἐπιβεβηκέναι δόξαντες ἀπετράπησαν, ἐρήμους καταλιπόντες ἐπάλξεις καὶ πύλας.

β'.

[ΟΤΙ ΑΥΤΟΝ ΧΡΗ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ ΤΟΙΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙΣ.]

2. Εἰ δέ τι διὰ χειρὸς ὁ στρατηγὸς ἐξεργάσασθαι σπεύδοι, μὴ ὀκνείτω πρῶτος αὐτὸς ὀφθῆναι ποιῶν· οὐ γὰρ οὕτως ταῖς ἀπὸ τῶν κρειττόνων ἀπειλαῖς ἀναγκαζόμενοί τι ποιοῦσιν, ὡς ταῖς ἀπὸ τῶν σεμνοτέρων διατροπαῖς· ἰδὼν γάρ τις τὸν ἡγεμόνα πρῶτον
120 ἐγχειροῦντα καὶ ὅτι δεῖ σπεύδειν ἔμαθε καὶ μὴ ποιεῖν ᾐδέσθη καὶ ἀπειθεῖν ἐφοβήθη· καὶ οὐκ ἔθ' ὡς δοῦλον ἐπιταττόμενον διετέθη τὸ πλῆθος, ἀλλ' ὡς ἐξ ἴσου παρακαλούμενον διετράπη.

γ'.

[ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΤΗΡΙΩΝ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ.]

3. *Πολλῶν δὲ καὶ ποικίλων ἐκ τῶν μηχανῶν πολιορκητηρίων χρήσεται κατὰ δύναμιν ὁ στρατηγός. οὐ γὰρ ἐπ' ἐμοὶ τὸ λέγειν, ὅτι δεῖ κριοὺς ἔχειν ἢ ἑλεπόλεις ἢ σαμβύκας ἢ πύργους ὑποτρόχους ἢ χελώνας χωστρίδας ἢ καταπέλτας· τῆς γὰρ τῶν πολεμούντων τύχης καὶ πλούτου καὶ δυνάμεως ἴδια ταῦτα καὶ τῆς τῶν ἑπομένων ἀρχιτεκτόνων ἐπινοίας εἰς τὰς ὀργανικὰς κατασκευάς.* 4. *στρατηγοῦ δ' ἰδίας ἀγχινοίας ἔργον τοιόνδ' ἂν εἴη, εἰ βούλοιτο προσβάλλειν μηχανάς· καθ' ἓν μὲν ἀποχρήσθω μέρος τοῖς ἔργοις αὐτοῖς — οὐδὲ γὰρ* 121
ἄλλως ἄν τις εὐπορήσειεν ἐν κύκλῳ παντὶ τῷ τείχει περιστῆσαι μηχανάς, εἰ μὴ πάνυ μικρὰ πόλις εἴη —, εἰς πολλὰ δὲ τάγματα διελὼν τὸ στράτευμα κατὰ τἆλλα τοῦ τείχους μέρη κελευέτω τὰς κλίμακας προσφέρειν· οὕτως γὰρ εἰς ἀμηχανίαν οἱ πολιορκούμενοι πολλὴν ἐμπίπτουσιν· 5. *ἄν τε γὰρ ἀμελήσαντες τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ τείχους ἐπὶ τὰς προσβολὰς τῶν μηχανῶν ἀμύνωσιν, ἅπαντες οἱ κατὰ τὰς κλίμακας μηδενὸς ἀποκωλύοντος ῥᾳδίως ἐπιβαίνουσι τῶν τειχῶν, ἄν τε διελόντες σφᾶς αὐτοὺς ἐπιβοηθήσωσι κατὰ μέρη, σφοδροτέρας ἐνεργείας γιγνομένης κατὰ τὰς ἐμβολὰς τῶν ὀργάνων οἱ καταλειφθέντες οὐδὲ μάχεσθαι τούτοις * ἀδυνατήσουσι τὸ ἐπιφερόμενον κακὸν ἀποκρούεσθαι.* 6. *διόπερ καθάπερ ἀγαθὸν παλαιστὴν προδεικνύειν μὲν καὶ σκιάζειν εἰς πολλὰ μέρη δεῖ περισπῶντα καὶ ἐπισφάλλοντα δεῦρο κἀκεῖσε πρὸς πολλὰ τοὺς ἀντιπάλους, ἑνὸς δὲ ζητεῖν ἐγκρατῶς λαβόμενον ἀνατρέψαι τὸ πᾶν σῶμα τῆς πόλεως.*

δ'.

122 [ΠΩΣ ΧΡΗ ΔΙΑΤΕΛΕΙΝ ΕΠΕΙΓΟΝΤΑ ΤΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ.]

7. *Εἰ δ' ἐν τάχει σπεύδοι τις ἐξελεῖν φρούριον ἢ πόλιν ἢ χάρακα καὶ αὐτῷ κάμνοι ἡ δύναμις μηδὲ μίαν ὥραν ἀποστῆναι βουλομένῳ τῶν ἐρυμάτων, εἰς τάγματα διελὼν τὸ στράτευμα, ὅσ' ἂν ἱκανὰ εἶναί οἱ δοκῇ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ πλήθους καὶ κατὰ τὸ μέγεθος τῆς πολιορκουμένης πόλεως, νυκτὸς ἀρξάμενος εὐθὺς τῷ μὲν πρώτῳ προσβαλλέτω τάγματι τῷ δευτέρῳ κελεύσας ἐφεδρεύειν καὶ ἑτοίμῳ εἶναι, τῷ δὲ τρίτῳ καὶ τετάρτῳ, καὶ εἰ τύχοι πέμπτον ὄν, παραγγελλέτω τρέπεσθαι κατὰ κοῖτον·* 8. *εἶτα, ὅταν τῷ πρώτῳ καταπειράσῃ τινὰ χρόνον, τούτους μὲν ἀνακαλεσάμενος ἀποπεμπέτω κοιμησομένους, σημαινέτω δὲ τῷ δευτέρῳ προϊέναι τοῦ χάρακος, ὁ δὲ τρίτος ταγματάρχης ἀναστήσας ἐν τούτῳ καθοπλιζέτω τὸ ὑφ' ἑαυτὸν τάγμα·* 9. *καὶ μετὰ τοὺς δευτέρους τὴν ἴσην ὥραν τοῖς πρώτοις ἀγωνίζεσθαι ἄξει τὸ τρίτον, κοιμάσθω δὲ τὸ δεύτερον τάγμα, μετὰ τοῦτο δ' αὖ τὸ τέταρτον, εἶθ' ἑξῆς τὸ πέμπτον, ἐν μέρει τῶν στρα-*
123 *τιωτῶν ἀναπαυομένων.* 10. *ὁμοίως δ' ἐπισυναπτούσης τῆς ἡμέρας οἱ πρῶτοι τῇ νυκτὶ προσβαλόντες ἕωθεν πάλιν πρῶτοι προσαγόντων· εἶθ' ὥρας, εἰ μὲν ἓξ εἴη τάγματα, δύο κινδυνεύσαντες, εἰ δὲ πέντε, δυσὶν ἔτι μικρὸν ἐπιθέντες, εἰ δὲ τέτταρα, τρεῖς, εἰ δὲ τρία, τέτταρας, ἀπιόντες ἀριστοποιείσθων, ἑξῆς δ' οἱ μετ' αὐτοὺς καὶ πάλιν οἱ μετὰ τούτους ἄχρι τῶν τελευταίων, ὥστε κύκλον τινὰ περιάγεσθαι.* 11. *τούτου γὰρ συμβαίνοντος ἀμφότερ' ἂν γίγνοιτο· καὶ αἱ προσβολαὶ καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν*

ἀδιάλειπτοι προσαχθήσονται, καὶ οἱ προσβάλλοντες ἀκμῆτες καὶ νεαροὶ τὰς ἀναπαύσεις ἐν μέρει ποιούμενοι μαχοῦνται. 12. τοὺς μέντοι πολιορκουμένους, μηδ' ἂν πάνυ πολλοὶ τυγχάνωσιν, οἰέσθω τις τὸ αὐτὸ στρατήγημα ἀντεισοίσεσθαι· τὸ γὰρ κινδυνεῦον, οὐδ' ἂν ἐπιτρέπῃ τις, ὕπνῳ χαρίζεσθαι βούλεται· φόβῳ γὰρ τοῦ δεινοῦ, παρ' ὃν ἀναπαύεται χρόνον, ὡς ἁλωσομένης τῆς πόλεως ἐγρήγορεν· καὶ τὸ πολιορκούμενον, κἂν ὀλίγον ᾖ τὸ πολιορκοῦν αὐτό, πασσυδὶ προσαμύνει, καὶ πᾶν ὅσον ἐντειχίδιόν ἐστι κεκίνηται, ὅτι καὶ τὸ μέλλον φοβερώτερον, ὡς, εἰ παρὰ μικρὸν ἀμελήσαιεν, ἀπολούμενοι πάντες. 13. ὅθεν δὴ πᾶσ' ἀνάγκη τρυχομένους αὐτοὺς καὶ μηδὲ μίαν ὥραν ἀνάπαυλαν ἴσχοντας, ἀλλὰ καὶ ἀγρυπνίαις καὶ πόνοις κάμνοντας, εἶτα καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα τεταλαιπωρηκότας ἀσθενέστερον τοῖς σφετέροις προσαμύνειν ἢ τοὺς δεησομένους καὶ παραδώσοντας τὴν πόλιν ἐκπέμπειν.

ε′. 124

[ΠΩΣ ΧΡΗ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΑΝΑΠΑΥΕΣΘΑΙ.]

14. *Αὐτὸς* οὖν ὁ στρατηγός, ἴσως φήσει τις, ἐξ ἀδάμαντος ἢ σιδήρου κεχάλκευται μόνος ἄγρυπνος ἑστὼς ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἔργοις; οὐ δῆτα· ἀλλὰ παρ' ὃν ἀναπαύεται χρόνον — οὗτος δ' ὀλίγος ἔστω καὶ σύντομος —, ἕνα τῶν ἐν δόξῃ πιστοτάτων καὶ ἀνδρειοτάτων ἡγεμόνα τῶν καὶ τὰ δεύτερα τῆς στρατηγικῆς ἀρχῆς ἐχόντων ἐπιστησάτω τοῖς ἔργοις.

ϛʹ.

[ΠΩΣ ΤΑ ΔΟΚΟΥΝΤΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΜΕΡΗ ΑΝΑΛΩΤΑ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΛΑΚΙΣ ΕΥΑΛΩΤΑ ΓΙΓΝΕΤΑΙ.]

*15. Ἐνίοτε δὲ τὰ δοκοῦντα μέρη πόλεως εἶναι κρη-
μνώδη καὶ πέτραις ἀποτόμοις ὠχυρωμένα τῶν διὰ
χειρὸς ἀνεστηκότων τειχῶν ἔδωκε τοῖς πολιορκοῦσιν
ἀφορμὰς μείζους εἰς τὸ νικᾶν· εἴωθε γάρ πως ὡς τὰ
πολλὰ τὰ τοιαῦτα τῶν πόλεων, ὅσα φύσει πιστεύεται
125 τὸ ἐρυμνόν, ἀφυλακτεῖσθαι καὶ ἥκιστα φροντίδι πα-
ραγρυπνεῖσθαι στρατιωτῶν. 16. ἔνθα στρατηγὸς ἀγα-
θὸς ἐνόησεν ὃ δεῖ ποιῆσαι, καί τινας τῶν εὐτολμοτά-
των παρακαλέσας ἐπαγγελίαις καὶ τιμαῖς ὀλίγους,
οἷς ῥᾷον ἀναβαίνειν εἴτε δι' αὐτῆς τῆς δυσχωρίας,
εἴτε διὰ κλιμάκων, ἐκράτησε τῆς πράξεως· ὑποκατα-
βάντες γὰρ ἐντὸς τείχους ἢ πυλίδα διέκοψαν ἢ πύλην
ἀνέῳξαν.*

ζʹ.

[ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΩΝ ΣΑΛΠΙΓΓΩΝ ΩΦΕΛΕΙΑΣ.]

*17. Μέγα δ' ἂν ὀνήσειε καί τι τοιόνδε συνεπινοηθέν,
εἰ καὶ σαλπιγκτὰς οἱ φθάσαντες ἐπιβῆναι τοῦ τείχους
ἀνιμήσαιεν· ἀκουσθεῖσα γὰρ πολεμία σάλπιγξ ἀπὸ
τειχῶν ἐν νυκτὶ πολλὴν ἔκπληξιν ἐπιφέρει τοῖς πο-
λιορκουμένοις ὡς ἤδη κατὰ κράτος ἑαλωκόσιν, ὥστε
τὰς πύλας καὶ τὰς ἐπάλξεις ἀπολιπόντας φεύγειν·
126 ὅθεν δήπου συμβαίνει γίγνεσθαι τοῖς ἔξω στρατιώταις
ῥᾳδίαν τήν τε τῶν πυλῶν ἐκκοπὴν καὶ τὴν ἐπὶ τὰ
τείχη διὰ τῶν κλιμάκων ἀνάβασιν, οὐδενὸς ἔτι τῶν
πολεμίων ἀπείργοντος·* οὕτως που δυνατὸν ἑνὶ καὶ
ἀνόπλῳ σαλπιγκτῇ πόλιν ἁλῶναι.

η΄.

[ΤΙ ΧΡΗ ΠΟΙΕΙΝ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΟΝ ΜΕΤΑ ΤΟ ΕΛΕΙΝ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ.]

18. *Εἰ δὲ δή τινα ἀκμάζουσαν ἔτι πλήθει τε καὶ δυνάμει πόλιν ἐρρωμένως ἑλὼν εἰς φόβον ἢ ὑπόνοιαν ἥκοι, μή ποτε κατὰ τάγματα καὶ συστροφὰς ὑπαντιάζοντες ἀμύνωνται τοὺς ἐπεισπίπτοντας ἢ τὰ μετέωρα καταλαμβανόμενοι καὶ τὰ ἄκρα τῆς πόλεως ἔνθεν ἀντεπίοιεν ἐπὶ πολὺ κακώσοντες τοὺς πολεμίους, κηρυττέτω τοὺς ἀνόπλους μὴ κτεῖναι. 19. ἕως γὰρ ἕκαστος ἐλπίζει ληφθεὶς τεθνήξεσθαι, βούλεται φθάνειν δράσας καὶ πάσχων ἀλλά τι καὶ δρᾶν, πολλοί τ' ἤδη πολεμίους εἰσκεχυμένους ἐξήλασαν ἢ καὶ μὴ δυνηθέντες εἰς ἀκρόπολιν ἐρυμνὴν κατειλήθησαν, ἔνθεν αὖθις εἰς πόνον καὶ ταλαιπωρίαν κατέστησαν τοὺς πολεμίους, ὥστε δευτέραν ἐπαναιρεῖσθαι πολιορκίαν* ἢ καὶ πολυχρονιωτέραν, ἔστιν δ' ὅτε καὶ ἐπαλγεστέραν*
μετὰ πολλῆς πείρας κακῶν. 20. εἰ δὲ διαβοηθείη τόδε 127
τὸ κήρυγμα, τάχα μὲν καὶ πάντες, ὡς δὲ πρόδηλον εἰπεῖν, οἵ γε πλείους τὰ ὅπλα ῥίψουσιν· τῶν τε γὰρ βουλομένων δι' ὀργῆς ἕκαστος εἰς ἄμυναν ἰέναι δεδιὼς τὸν πέλας, μή ποτε οὐχ ἑαυτῷ ταὐτὰ φρονῇ, ῥίπτειν ἀναγκασθήσεται, ὥστε, κἂν πάντες βούλωνται τὰ ὅπλα φυλάττειν, διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους ὑπόνοιαν αὐτὸν ἕκαστον δεδιότα, μὴ μόνος ὡπλισμένος ληφθῇ, σπεύδειν ἀποτιθέμενον — οἱ γὰρ ὀξεῖς καιροὶ τὴν κοινὴν γνώμην φανερὰν οὐκ ἐῶσι γίγνεσθαι —, οἵ τε ἕτοιμοι πρὸς τὸ σώζεσθαι, μέχρι μὲν οὐδὲν εἰς ἐλπίδα κεκήρυκται σωτηρίας, εἰ καὶ μὴ γνώμῃ, ἀλλ' ἀνάγκῃ τὸ ἐπιὸν ἀμύνονται κακόν, ἐπειδὰν δὲ μικρὰν ἐλπίδα τοῦ σώζεσθαι λάβωσιν, ἱκέται τὸ λοιπὸν ἀντὶ πολεμίων

